Ibn Kajjim el-Dževzijje

ابن قيم الجوزية

زاد المعاد

في هدي خير العباد

AHIRETSKA OPSKRBA

Zādu-l-me'ād

KNJIGA 2

بسم الله الرحمن الرحيم

Naslov originala:

ابن قيم الجوزية

زاد المعاد

في هدي خير العباد

Prijevod:

Prof. dr. Sulejman Topoljak

Redaktura:

Hajrudin Hodžić, prof.

Recenzija:

Prof. dr. Šefik Kurdić

CIP - Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

28-1

28-36

ИБН Кајим ел-Џевзије

Zadu-l-me'ad / Ibn Kajjim el-Dževzijje ; [prijevod Sulejman Topoljak]. - Novi Pazar : El-Kelimeh, 2006 (Sarajevo: Bemust). - 517 str. ; 24 cm

Tiraž 300. - Napomene i bibliografske reference uz tekst.

ISBN 86-83707-62-8

a) Мухамед (570-632) b) Исламска теологија

COBISS SR-ID 130429708

Ibn Kajjim El-Dževzijje

Ahiretska opskrba

Zādu-l-me'ād

Knjiga 2

Novi Pazar, 2006.

بسم الله الرحمن الرحيم

Dovoljan mi je Allah i divan li je On zaštitnik

POSLANIKOVA PRAKSA DAVANJA SADAKE I ZEKATA

Poslanikova praksa, koja se odnosi na zekat po svom vremenu davanja, količini, procentima, obveznicima i stranama kojima se daje, jeste najsavršenija praksa. U njoj je uzet u obzir interes bogataša i siromaha. Allah zekatom čisti imetak koji se daje i njegova vlasnika. Njime (tj. zekatom) je Allah uvjetovao bogatima blagodat imetka. Blagodat bogatstva zagarantovana je svakom sve dok bude davao zekat. Ne samo to, već mu se zbog toga obećava čak i zaštita i povećanje imetka, uklanjanje svih vrsta nepogoda i Allah mu taj zekat pretvara u zaštitni zid, tvrđavu i čuvara njegova imetka.

Potom je zekat propisan na četiri vrste imetka. Te su vrste imetka najrasprostanjenije među ljudima i one su ljudima neophodne.

Te vrste su:

prva, poljoprivredni proizvodi i plodovi;

druga, stoka: deve, krave i ovce;

treća, dva dragulja koja se smatraju mjerilima ovoga svijeta, a to su zlato i srebro;

četvrta, razne vrste trgovačke robe.

Zekat je naređen jedanput svake godine. Rok za davanje zekata na poljoprivredne proizvode i voće određuje se kada ono naraste i sazrije. To je bez sumnje najveća pravda, jer ako bi ta obaveza bila npr. svakog mjeseca ili svake sedmice nanijela bi se šteta poljoprivrednicima. Isto tako, ako bi bila samo jednom u životu, onda bi to išlo na uštrb siromaha. Prema tome, njegova obaveza davanja jednom godišnje je najpravednija.

Zatim, obavezni procenti davanja zekata različiti su. Tu se uzelo u obzir trud i prihod njegovih obaveznika, kao i lahkoća i teškoća kod stjecanja određenog imetka. Tako je npr. određeno da se dadne petina na onaj imetak koji čovjek nađe sakupljen na jednom mjestu. Taj se imetak u islamskom pravu zove *rikazom.*[1] Za tu vrstu imetka se ne uvjetuje da bude u vlasništvu godinu dana, tj. ne uvjetuje se *havl*, nego je dužnost dati spomenuti procent zekata odmah čim se takav imetak pronađe.

Pola spomenutog procenta, tj. desetinu zekata treba dati na onu vrstu imovine koju je teže steći i gdje treba uložiti više truda i ulaganja nego u spomenutu. Ta imovina jesu poljoprivredni proizvodi: voće i povrće, za čiju je proizvodnju potrebno uzorati i navodnjavati zemlju, te kupiti sjeme i sadnice. Međutim, u tom slučaju je Allah preuzeo na Sebe navodnjavanje takve zemlje, a ne čovjek, i

[1] Bilježi Malik (2/868-869), Buhari, (3/289), Muslim (1710), Tirmizi (642) (1377), Ebu Davud (3085) i Nesai (5/45) od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Za ono što nečije životinje unište, kada nema nikoga s njima i kada se izmaknu vlasniku, pored svih poduzetih mjera, nema odgovornosti. Za bunar koji čovjek iskopa u svojoj zemlji, pa neko padne u njega, ne plaća se odšteta. Ako čovjek iskopa neku rupu tražeći rudu u svojoj zemlji, pa neko padne u nju, ne snosi odgovornost za to. Za pronađeno zakopano blago plaća se petina." Rikaz je ime za blago koje je zakopano u zemlji. Navodi Malik u, a od njega tu definiciju prenosi Ebu Ubejd u svom djelu *El-Emval* (str. 393) i veli da je *rikaz* blago koje je zakopano u džehilijjetu, koje se uzme bez da ga iko potražuje i bez velikog ulaganja napora i sredstava. Bejheki prenosi u djelu *El-Ma'rife* putem Rebia da je Šafi rekao: "Blago na koje treba platiti petinu jeste ono koje je zakopano u periodu džahilijjeta i koje se nađe u ničijoj zemlji." Ebu Davud od Hasana el-Basrija prenosi da je rekao: "Rikaz je Adova riznica (tj. stara riznica)." Kao da je pripisuje drevnom narodu Adu zbog njene starosti. Arapi za sve što je staro vele da je adovsko.

zato ne treba izdvajati dodatna sredstva za kupovanje vode, kopanje bunara niti za mehanizme navodnjavanja.

Allah je naredio izdvajanje pola desetine na ime zekata na one poljoprivredne proizvode za čije navodnjavanje čovjek mora izdvajati posebne troškove; kupovati mehanizme navodnjavanja, deve za navodnjavanje, itd.

Četvrtinu desetine Allah je odredio na ime zekata na onaj imetak čije uzgajanje ovisi od kontinuiranog rada od strane investitora, ponekad to zavisi od putovanja po Zemlji, od vještine upravljanja, a ponekad od čekanja i iščekivanja.

Bez sumnje troškovi uzgajanja spomenutog imetka veći su od troškova koji se ulažu za proizvodnju voća i povrća. Također je zarada od proizvodnje voća i povrća vidljivija i veća od zarade koje se dobije od trgovine i zato je procent zekata na poljoprivredne proizvode veći od procenta na trgovačku robu. A zarada od onih poljoprivrednih proizvoda koji se natapaju kišom i navodnjavanjem iz rijeka jeste veća od zarade koja se dobije od proizvoda koji se napajaju sistemima navodnjavanja i devama. Dok je profit od imetka koji se nađe na jednom mjestu na gomili, poput zakopanih riznica vidljivija i veća od svih spomenutih.

Pošto je rastanak od svakog imetka težak, ma kako bio neznatan, zbog toga su određene fiksne kvote koje su podnošljive i prežaljive, kako se ne bi učinila nepravda bogatašima i u isto vrijeme bilo dovoljno siromasima. Tako je nisab za srebro dvjesto dirhema[2], za

[2] Bilježe ga Tirmizi (620), Ebu Davud (1574) i Ibn Madža (1790) od Alije, r.a., u kojem veli da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Oprostio sam davanje zekata na konje i robove, ali ga dajte na srebro, na svaki četrdeset dirhema jedan dirhem. Na sto devedeset dirhema ne treba dati ništa, ali kada dostignu dvjesta na njih treba dati pet dirhema." U hadisu koji prenosi Ebu Bekr, r.a., koji govori o obaveznosti davanja zekata, a bilježi ga Buhari (3/254), stoji: "Na srebro se daje četvrt desetine (dva i po posto). Ako neko bude imao sto devedeset (dirhema), ne treba se davati ništa, osim ako vlasnik hoće da da." Stav većine islamskih učenjaka jeste da nema zekata na konje i robove. Međutim, ako se trguje njima, onda treba dati zakat na njihovu vrijednost onoliko koliko se daje na trgovačku robu. To se prenosi od Omera, Seida b.

zlato dvadeset miskala,[3] a za voće i plodove pet evsuka[4] tj. pet tovara arapskih deva. Za sitnu stoku nisab je četrdeset, za krave trideset, a za deve pet deva. U situaciji kada se nisab određenog imetka ne može prežaliti, ako se dadne od te vrste, određeno je da se tada dadne jedna ovca. Pa ako se petina ponovi pet puta i dostigne broj od dvadeset i pet, tada je moguće da nisab bude jedna jedinica od te vrste koju je obavezno dati.

Pošto godine tog vadžiba (deva) osciliraju, starošću i mladošću sukladno povećanju ili smanjenju deva, počevši od muške i ženske jednogodišnje deve (ibn ve bint mehada) muške i ženske dvogodišnje deve (ibn lebuna i bint lebuna) muške i ženske trogodišnje deve (el-hikka i el-hikke), pa sve do muške i ženske četverogovdišnje deve (el-džez'a i el-džez'e) i kad god se poveća broj deva poveća se i njihova starosna dob i sve tako do kraja, a s tim povećavanjem povećava se i broj grla koja se trebaju dati u zekat.

Njegova je mudrost, također, htjela da je u imecima odredio toliki dio zekata koliko se može bezbolno prežaliti. Ne nanosi se njegovim uzimanjem nepravda bogatima, a u isto vrijeme udovoljava se potrebama siromaha, tako da nakon što dobiju svoj dio nije im potrebna druga pomoć. Zbog toga je fiksirano u imecima bogataša tačno onoliko koliko je potrebno siromasima. Međutim, pored svega toga, nasilje se ipak dešava i to od dvije populacije ljudi; bogataša koji ne daje ono što mu je obaveza, a i od onoga ko uzima zekat koji mu ne pripada. To je prouzrokovalo da se počini

---

Musejjiba, Omera b. Abdulaziza, Malika, Šafi, Ahmeda, Ebu Jusufa i Muhammeda, učenika Ebu Hanife.

[3] Islamski su učenjaci saglasni da nije dužnost dati zekat na zlato sve dok ne dostigne dvadeset miskala.

[4] Bilježe ga Malik u (1/244), Buhari (3/255), Muslim (979) od Ebu Seida el-Hudrije da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: "Na manje od pet tovara hurmi ne daje se zekat, na manje od pet oka srebra ne daje se zakat i na manje od pet deva ne daje se zekat." Vesk iznosi šezdeset sa'a, a jedan je sa' pet ratlova i jedna trećina ratla od bagdadskih ratlova, a to iznosi sto dvadest i osam dirhema.

ogromna nepravda siromasima i da nastane veliko siromaštvo, pa su siromasi bili primorani poslužiti se mnogim trikovima, i biti nasrtljivi u prošenju. Uzvišeni Gospodar preuzeo je na Sebe da On lično odredi kome pripada zekat. Odredio je da se dijeli na osam dijelova. Ali u biti zekat pripada dvjema kategorijama ljudi:

prva su kategorija oni koji uzimaju zekat iz potrebe i to sukladno intenzitetu, slabosti, raznovrsnosti i jednoobraznosti tih potreba. Tu spadaju bijednici, siromasi, robovi i putnici namjernici;

druga su kategorija oni koji uzimaju zekat zbog svoje koristi. Tu spadaju sakupljači zekata, oni čija srca treba pridobiti, dužnici koji su se zadužili da bi pomirili ljude, mudžahidi na Allahovu putu. Ako onaj kome pripada zekat ne bude potreban, niti u njegovu uzimanju zekata ima koristi za muslimane, onda takav nema udjela u zekatu.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., kada bi saznao za nekog čovjeka da spada u kategoriju onih kojima pripada zekat, dao bi mu, a ako bi neko zatražio da mu da nešto od zekata, a ne zna se da li zaslužuje zekat, Poslanik, s.a.v.s., dao bi mu zekat nakon što bi ga upozorio da zekat ne pripada bogatašu niti onome ko je sposoban da radi i privređuje[5].

---

[5] Bilježe ga Ebu Davud (1633) u *Knjizi o zekatu*, poglavlje: Kome se daje zekat; Nesai (5/99-100) u *Knjizi o zekatu*, poglavlje: O traženju zekata od strane onog ko je zdrav i sposoban da privređuje od Ubejdullaha b. Adijja b. el-Hijara u kojem se kaže da su ga neka dva čovjeka obavijestila da su došli Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na Oprosnom hadžu dok je dijelio zekat i zatražili da i njima udijeli nešto od njega. Pogledao nas je, pa je oborio pogled i vidio da smo snažni, pa je rekao: "Ako hoćete dat ću vam, ali u njemu nema udjela bogataš, niti onaj koji je jak i u mogućnosti da zarađuje." Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.
Bilježi ga i Muslim u svom *Sahihu* (1044) u knjizi o zekatu u poglavlju: "Kome je dozvoljeno tražiti sadaku" od Kabisa b. Muharika el-Hilalija da mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Tražiti sadaku dozvoljeno je samo trojici: čovjeku koji je preuzeo *hamalu*. Takvom je dozvoljeno tražiti sadaku sve dok ne podmiri iznos koji je platio. Čovjeku kojeg pogodi *džaiha* i uništi mu imetak. Takvom je dozvoljeno tražiti sadaku sve dok ne stekne optimalne uvjete za život, ili je rekao dok ne podmiri osnovne životne potrebe. I čovjeku kojeg zadesi siromaštvo, pa trojica uglednih ljudi od njegova naroda to posvjedoče i kažu da ga je zadesilo siromaštvo. Svako drugo traženje sadake, o Kabise, jeste *suht*." *Tehammele hamale* znači: osigurao je pokriće

Poslanik, s.a.v.s., bi također, uzimao zekat od onih koji su ga bili dužni dati i davao ga onima kojima je pripadao. Njegova je praksa bila i da se dijeli zekat onim siromasima iz mjesta u kojem je i sakupljen, pa ako bi preostalo nešto donosilo bi se njemu, te bi ga on lično dijelio. Zbog toga je on slao sakupljače zekata u pustinju, a ne bi ih slao u naseljena mjesta (gradove i sela). Čak je naredio Muazu b. Džebelu da uzme zekat od jemenskih bogataša i podijeli jemenskim siromasima, a nije naredio da se on njemu donese.

Poslanik, s.a.v.s., također, bi slao sakupljače zekata samo onim bogatašima koji su posjedovali jasno i vidljivo bogatstvo poput stoke, usjeva i plodova. Slao bi stručne procjenjivače hurmi proizvođačima hurmi da procijene koliko će im voćnjaci dati suhih hurmi, i to bi određivali prema vusukima, i na osnovu toga određivali koliko trebaju dati zekata.[6]

---

za nešto. Ovdje se misli na situaciju kada se među narodom desi neki spor oko imetka ili odmazde, pa neko od ljudi pokuša da ih pomiri i osigura imetak koji plati za smirivanje ili iskorjenjivanje neprijateljstva i mržnje. U tom slučaju takvom je čovjeku dozvoljeno tražiti sadaku, tj. zekat. I njemu će se dati onoliko koliko je platio za smirivanje spomenutih sporova, pa makar bio i bogat. El-Džaiha je neka prirodna pošast koja potpuno ili većinski uništi plodove i usjeve. Suht znači haram.

[6] Bilježi Šafi u svom(1/231/232), od Ibn Šihaba Zuhrija od Seida b. Musejjiba od Itaba b. Usejda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zekat na vinograde procjenjuje se kao što se procjenjuju i palme. Potom se daje zekat na njih u suhom grožđu, kao što se daje na palme u suhim datulama." Bilježe ga i Ebu Davud (1603), Tirmizi (644), Ibn Madža (1819) i Bejheki (4/122). Seid b. Musejjib nije doživio Itaba. Ebu Davud kaže: "Nije čuo od njega." Ibn Kani veli: "Nije ga doživio." Munziri je rekao: "Njegova prekinutost je vidljiva, jer je Seid rođen za vrijeme Omerova hilafeta, a Itab je umro na dan kada je umro Ebu Bekr." Slično se prenosi i od Ibn Abdulberra. Međutim, neki su kazali: "Tvrdnja da je spomenuta predaja mursel, u smislu da joj je lanac prekinut, temelji se na Vakidijevoj izjavi da je Itab umro na dan kada je umro Ebu Bekr. Međutim, Ibn Džerir Taberi navodi da je Itab bio Omerov namjesnik u Meki dvadeset i prve godine po Hidžri. Seid je rođen u trećoj godini Omerova hilafeta. Prema tome, njegovo je slušanje od Itaba moguće, pa onda nema prekinutosti u lancu prenosilaca." Nevevi, Allah mu se smilovao, kaže: "Ovaj hadis iako je mursel, ipak je ojačan izjavama imama. Prenosi ga Šafi svojim lancem prenosilaca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., slao ljudima procjenjivače koji su im procjenjivali njihove vinograde i voćnjake." Bilježi ga i Buhari, (3/272), od Ebu Humejda Saidija da je rekao: "Bili smo s Poslanikom, s.a.v.s., u Bici na Tebuku. Kada je stigao do doline Vadul-Kura zatekao je neku ženu u njenom voćnjaku. Poslanik, s.a.v.s., je tada rekao svojim ashabima: 'Procijenite!', pa je Poslanik procijenio deset

Naređivao bi procjenjivačima zekata da od procjene izostave trećinu ili četvrtinu plodova i usjeva, zbog pošasti koje pogađaju palme. Ta je procjena radi određivanja procenta zekata prije nego što se pojedu plodovi i uberu, kako bi njihovi vlasnici njima mogli slobodno raspolagati, jer znaju koliko su nature dužni dati. Zbog toga bi slao procjenjivače zekata hajberskim poljoprivrednicima da im procjene plodove i usjeve pa bi ih obavezivao sa polovinom tih plodova i usjeva. Slao bi im Abdullah b. Revvahu. Pokušali su podmititi ga, pa im je rekao:

تُطْعِمُونِي السّحْتَ ؟ وَاَللّهِ لَقَدْ جِئْتُكُمْ مِنْ عِنْدِ أَحَبّ النّاسِ إلَيّ وَلَأَنْتُمْ أَبْغَضُ إلَيّ مِنْ عِدّتِكُمْ مِنْ الْقِرَدَةِ وَالْخَنَازِيرِ وَلَا يَحْمِلُنِي بُغْضِي لَك وَحُبّي إيّاهُ أَنْ لَا أَعْدِلَ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا : بِهَذَا قَامَتْ السّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ.

"Zar da me haramom hranite?! Tako mi Allaha, ja vam dolazim od meni najdražeg čovjeka, a vi ste mi mrži od vaših predaka: majmuna i svinja. Ali me ipak moja mržnja prema vama i ljubav prema njemu neće navesti da ne budem pravedan prema vama." "Na tome počivaju nebesa i Zemlja", rekli su.[7]

---

evsuka i rekao joj: 'Saberi koliko trebaš dati plodova zekata.'"

Hirs je procjenjivanje koliko će suhih hurmi nastati od svježih. Bilježi Tirmizi od nekih učenjaka tumačenje hirsa i veli da smatraju da je to kada svježi plodovi od vinove loze i grožđa prispiju za davanje zekata, vladar tada pošalje njihovim vlasnicima procjenjivača da ih procjene. On nakon toga treba reći: "Od vinove loze trebaš dati toliko i toliko suhog grožđa, a od plodova palmi toliko i toliko hurmi." Sve to sabere, izračuna desetine i zaduži ih time. Potom odlazi i ostavlja im plodove na raspolaganje. Kada dođe vrijeme berbe uzima se od njih desetina. Korist od spomenutog procesa procjenjivanja ogleda se u tome da se da mogućnost vlasnicima plodova da se okoriste njima, da ih prodaju i počaste porodicu, komšije i siromahe, jer kada bi im se to zabranilo, to bi im predstavljalo očitu poteškoću.

[7] Bilježe ga Ebu Davud (1605), Tirmizi (642), Nesai (5/42) i Ibn Hibban (798) od Sehla b. Ebu Hasme da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada procjenjujete (zekat plodova i usjeva) budite precizni i zanemarite trećinu, a ako ne zanemarite trećinu, onda zanemarite četvrtinu." U njegovom je lancu prenosilaca Abdurrahman b. Mesud b. Nijar. Osim Ibn Hibbana, niko ga više ne smatra povjerljivim (sikom). Ostali njegovi prenosioci su povjerljivi. Hafiz Ibn Hadžer u *Fethu* (3/274), nije se odredio prema njemu. Dosljedno su hadis primijenili Lejs b. Sa'd, Ahmed, Ishak i drugi.

Poslanik, s.a.v.s., nije uzimao zekat na: konje, robove, mazge, magarce, povrće, bostan, pozemljišno povrće i voće koje se ne mjeri niti se može skladištiti, osim grožđa i svježih hurmi. Na njih je uzimao zekat đuture, ne gledajući pri tome koje se od njih osušilo, a koje je ostalo još svježe.[8]

* * *

Predaje koje se prenose od Poslanika, s.a.v.s., u vezi sa zekatom na med različite su. Bilježi Ebu Davud od Amra b. Šuajba, od njegova oca, od njegova djeda, da je rekao: "Hilal, čovjek iz plemena Mut'an, donio je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., desetine zekata na med od svojih pčela, i zatražio da mu dodijeli od državne zemlje jednu dolinu po imenu Selebe, pa mu ju je Poslanik, s.a.v.s., dao. Nakon što je Omer b. Hattab, r.a., preuzeo hilafet, napisao mu je Sufjan b. Vehb pismo u kojem ga je pitao o tome, tj. o dodijeljenoj državnoj zemlji spomenutim čovjeku. Omer mu je odgovorio sljedeće: 'Ako ti bude davao ono što je davao i Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., tj. desetinu meda zekata od svojih pčela, ostavi mu na korištenje Selebe, a ako ne, onda neka ona bude slobodna paša i neka je koristi ko hoće.'"[9]

U drugoj predaji spomenutog hadisa stoji: "Od svakih deset kirebova (mješina) daje se jedan kireb."[10]

U predaji koju Ibn Madža bilježi u svom *Sunenu* od Amra b. Šuajba, od njegova oca i djeda kaže se da je Poslanik, s.a.v.s., uzimao

---

[8] Bilježi ga Malik u (2/703-704) u knjizi *Musakat* (davanje voća pod zakup) u poglavlju: Šta se prenosi o musakatu u hadisu od Ibn Šihaba od Sulejmana b. Jesara da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao Abdullaha b. Revvahu u Hajber... Prenosioci su mu povjerljivi, ali je hadis-mursel. Bilježe ga Ebu Davud (3410) i Ibn Madža (1820) u sličnoj formi od Ibn Abbasa, a lanac prenosilaca mu je hasen.

[9] Bilježe ga Ebu Davud (1600), (1601) i (1602) u *Zekatu*, poglavlje: O zekatu na med, i Nesai (5/46), u *Zekatu*, poglavlje: O zekatu na pčele. Lanac prenosilaca mu je hasen.

[10] Bilježe ga Ebu Davud (1602) i Ebu Ubejd Kasim b. Selam u *El-Emvalu* (str. 598). Lanac mu je hasen.

na med desetinu.[11]

U *Musnedu* Ahmeda b. Hanbela od Ebu Sejjareta Mutija prenosi se da je rekao:

يَا رَسُولَ اللهِ إِنّ لِي نَحْلاً . قَالَ أَدِّ الْعُشْرَ . قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللهِ احْمِهَا لِي فَحَمَاهَا لِي.

"Allahov Poslaniče, ja imam pčele!" Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Dadni desetinu!" Rekao je: "Allahov Poslaniče, daj mi je na korištenje, (tj. dolinu)!", pa mu ju je dao.[12]

Abdurrezzak bilježi od Abdullaha b. Muharrera od Zuhrija od Ebu Seleme od Ebu Hurejre da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., napisao je Jemencima da dadnu desetinu zekata na med."[13]

Šafi veli: "Obavijestio me je Enes b. Ijad od Harisa b. Abdurrahmana b. Ebu Zubaba od njegova oca od Sa'da b. Ebu Zubaba da je rekao:

قَدِمْتُ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَسْلَمْتُ ثُمَّ قُلْتُ يَا رَسُولَ اللهِ اجْعَلْ لِقَوْمِي مِنْ أَمْوَالِهِمْ مَا أَسْلَمُوا عَلَيْهِ فَفَعَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَاسْتَعْمَلَنِي عَلَيْهِمْ ثُمَّ اسْتَعْمَلَنِي أَبُو بَكْرٍ ثُمَّ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ وَكَانَ سَعْدٌ مِنْ أَهْلِ السَّرَاةِ قَالَ فَكَلَّمْتُ قَوْمِي فِي الْعَسَلِ فَقُلْتُ لَهُمْ فِيهِ زَكَاةٌ فَإِنَّهُ لَا خَيْرَ فِي ثَمَرَةٍ لَا تُزَكَّى . فَقَالُوا : كَمْ تَرَى ؟ قُلْتُ الْعُشْرُ . فَأَخَذْتُ مِنْهُمُ الْعُشْرَ فَلَقِيتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَأَخْبَرْتُهُ بِمَا كَانَ . قَالَ فَقَبَضَهُ عُمَرُ ثُمَّ جَعَلَ ثَمَنَهُ فِي صَدَقَاتِ الْمُسْلِمِينَ.

'Došao sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., primio islam i rekao: 'Ostavi mom narodu imetak koji su imali kad su primili islam'. Poslanik, s.a.v.s., me je poslušao i postavio me za svog namjesnika kod njih. Potom su to isto učinili i Ebu Bekr i Omer.' Sa'd je

[11] Bilježi ga Ibn Madža (1824). Lanac mu je hasen na osnovu drugih predaja koje ga snaže.

[12] Bilježe ga Ahmed u(4/236), Ibn Madža (1823) u *Zekatu*, poglavlje: Zekat na med, Tajalisi (1/174-175), Bejheki (4/126) i Abdurrezzak (6973) od Sulejmana b. Muse od Ebu Sejjare Mutija, ali mu je lanac prekinut, jer Sulejman b. Musa nije doživio nijednog od ashaba.

[13] Bilježe ga Abdurrezzak u *Musannefu* (6972) i Bejheki (4/126). Abdullah b. Muharrer je neprihvatljiv prenosilac.

bio ugledan čovjek. Rekao je: 'Popričao sam sa svojim narodom o medu i rekao im: 'Na njega se daje zekat, jer nema hajra ni u kakvim plodovima na koje se ne daje zekat.' Rekli su: 'Koliko smatraš da se treba dati?' 'Desetina', rekao sam, pa sam uzeo od njih desetinu. Potom sam sreo Omera b. Hattaba, r.a., i obavijestio ga o tome. Omer ga je uzeo i vrijednost koju je dobio od njega dodjelio onima koji zaslužuju zekat dat od strane muslimana.'"[14] Bilježi ga imam Ahmed, a forma je Šafijeva.

Učenjaci nemaju jedinstven stav o pitanju spomenutih hadisa i propisa koje sadržavaju. Buhari veli: "O zekatu na med nema nijedne vjerodostojne predaje." Tirmizi kaže: "Od Poslanika, s.a.v.s., o ovom poglavlju mnoge predaje nisu vjerodostojne." Ibn Munzir veli: "O obaveznosti zekata na med nije potvrđena ni jedna predaja od Allahova Poslanika, s.a.v.s., a niti konsenzus. Zato se ne daje zekat na njega." Šafi kaže: "Hadis koji govori da se treba dati desetina zekata na med slab je. Također je slab i hadis koji govori da se ne treba dati desetina, osim predaje od Omer b. Abdul Aziza."

Spomenuti učenjaci vele da se u svim hadisima koji sadrže obavezu davanja zekata na med nalaze mahane (el-ilel). Hadis koji prenosi Ibn Omer prenosi se od Sadake b. Abdullaha b. Musa b. Jesara od Nafia od Ibn Omera. Sadaku su Ahmed b. Hanbel, Jahja b. Mein i drugi ocijenili slabim (daif) prenosiocem. Buhari je rekao: "Spomenuti je hadis od Nafia od Poslanika, s.a.v.s., mursel." Nesai kaže: "Sadaka ne vrijedi ništa, a taj hadis je odbačen."

Hadis koji se prenosi od Ebu Sejjare Muti, a od njega Sulejman b. Musa, Buhari je za njega rekao: "Sulejman b. Musa nije doživio ni jednog od ashaba Allahova Poslanika, s.a.v.s."

---

[14] Bilježi ga Šafi u svom(1/240-241), i u *El-u* (2/33). Prenosioci su mu povjerljivi osim Abdurrahmana, jer ga samo Ibn Hibban smatra vjerodostojnim. Bilježe ga i Ahmed (4/79), Bejheki (4/127), Ibn Ebi Šejbe (3/20), Ebu Ubejd u *El-Emvalu* (496, 497). U njegovom lancu prenosilaca je Munir b. Abdullah, kojeg mnogi smatraju slabim prenosiocem.

Drugi hadis Amra b. Šuajba u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., uzeo desetinu zekata na med, u njegovom lancu prenosilaca je Usame b. Zejd b. Eslem koji prenosi taj hadis od Amra, a on je kod muhaddisa slab prenosilac. Ibn Mein kaže: "Sva trojica sinova Zejdovih ne vrijede ništa (kao prenosioci)." Tirmizi veli: "Među sinovima Zejda b. Eslama nema povjerljivih prenosilaca."

Hadis koji prenosi Zuhri od Ebu Seleme od Ebu Hurejre jeste najjasnijeg značenja, da ga ne prenosi Abdullah b. Muharrer od Zuhrija. Buhari je o tom njegovom hadisu rekao: "Hadisi Abdullah b. Muharrera ne prihvataju se, a o zekatu na med nema ništa vjerodostojno."

Hadis koji prenosi Šafi, Allah mu se smilovao, Bejheki je o njemu rekao: "Prenosi ga Salt b. Muhammed od Enesa b. Ijada od Harisa b. Abdurrahmana (to je Ibn Ebu Zubab) od Munira b. Abdullaha od svog oca od Sa'da b. Ebi Zubaba. Također ga prenosi Safvan b. Isa od Harisa b. Ebi Zubaba." Buhari veli: "Abdullah, Munirov otac, od Ibn Ebi Zubaba, taj njegov hadis nije vjerodostojan." Ali b. Medini kaže: "O ovom smo Muniru čuli samo u ovom hadisu." Tako je meni rekao. Šafi veli: "Sa'd b. Zubab prenosi ono što upućuje da mu Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije naredio da uzme zekat na med, već upućuje da je to on sam zaključio, pa su mu ljudi dobrovoljno dali zekat od meda." Šafi dalje veli: "Ja smatram da se ne uzima zekat na med, jer su predaje od Poslanika i ashaba potvrđene i vjerodostojne i jasno određuju stvari na koje se plaća zekat, što nije slučaj s predajama koje govore o zekatu na med, pa kao da je on oprošten."

Jahja b. Adem prenosi od Husejna b. Zejda, od Džafera b. Muhammeda, od svog oca, od Alije, r.a., da je rekao: "Nema zekata na med."[15]

---

[15] Prenosioci su mu povjerljivi, ali je mursel.

Jahja veli: "Hasan b. Salih bio je upitan o medu pa je rekao da se ne daje zekat na med." Prenosi se od Muaza da on nije uzimao ništa na med. Humejdi kaže: "Pričao nam je Sufjan, pričao nam je Ibrahim b. Mejsere od Tavusa, od Muaza b. Džebela da je došao s manje od trideset krava (el-vekas) i medom, pa je Muaz rekao: 'Za obje stvari Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije mi naredio da uzmem bilo šta.'"[16]

Šafi kaže: "Obavijestio nas je Malik od Abdullaha b. Ebu Bekra da je rekao: 'Došlo nam je pismo upućeno mom ocu od Omera b. Abdulaziza, Allah mu se smilovao, dok je bio na Mini. U njemu je stajalo da ne uzima zekat na konje, niti na med.'"[17] Spomenuto mišljenje zastupaju Malik i Šafi.

Ahmed, Ebu Hanifa i drugi smatraju da se na med daje zekat. Tvrde da se spomenute predaje međusobno jačaju. Njihovi su izvori mnogobrojni, a putevi raznovrsni. Predaje koje su mursel ojačane su onima čiji su lanci prenosilaca spojeni. Ebu Hatim er-Razi bio je upitan o predaji koju prenosi Abdullahu, Munirov otac, od Sa'da b. Ebi Zubaba, da li je vjerodostojna? Rekao je: "Vjerodostojna je."

Spomenuti učenjaci opravdavaju svoj stav i vele da med nastaje od drveća i cvijeća, da se mjeri i skladišti, i zbog toga je dužnost na njega dati zekat kao i na voće i plodove. Troškovi su njegove proizvodnje manji od troškova usjeva i plodova. Potom je Ebu Hanifa rekao da se na med daje desetina zekata, ako se proizvede na ušurskoj zemlji.[18] A ako se proizvede na haradžskoj zemlji,[19] onda se, prema mišljenju Ebu Hanife, na njega ne daje ništa. Taj svoj stav

[16] Bilježe ga Abdurrezzak u *Musannefu* (6964) i Bejheki (4/127). Prenosioci su mu vjerodostojni, ali je mursel. El-Vekas jeste količina manja od nisaba. U *Musannefu* stoji: "Pitali su ga o zekatu ispod trideset krava."

[17] Bilježi ga Malik u (1/277-278) u poglavlju: Šta se prenosi o zekatu na robove, konje i med. Lanac je prenosilaca ispravan.

[18] Ušurska je zemlja zemlja koja je u vlasništvu muslimana i na čije proizvode on plaća zekat. (op. pr.).

[19] Haradžska je zemlja koja je u rukama nemuslimana i osvojena je silom ili ugovorom pod uvjetom da njeni vlasnici plaćaju porez na nju koji se zove haradž. (op.pr.)

opravdava time što na haradžsku zemlju njen vlasnik mora plaćati porez (haradž) tj. na njene plodove i usjeve. Zbog toga se na takvu zemlju nije dužno plaćati ništa više. Dok takav slučaj nije s ušurskom zemljom, jer vlasnik takve zemlje nije dužan plaćati ništa, ali je zato dužan plaćati porez na ono što se proizvede na njoj.

Imam Ahmed ne pravi razliku između spomenutih zemalja i zato je obavezao da se zekat da na svaki med, bez obzira na kojoj je zemlji proizveden, svejedno je da li se proizveo na privatnoj, mrtvoj, ušurskoj ili haradžskoj zemlji.

Potom su se oni koji obavezuju davanje zekata na med razišli oko nisaba meda: da li ga ima ili nema. U vezi s time zauzeli su dva stava. Zastupnici prvog stava smatraju da se zekat mora dati na svaku količinu meda, bila ona mala ili velika. Taj stav zastupa Ebu Hanifa, Allah mu se smilovao.

Zastupnici drugog stava vele da i med ima određen nisab, a potom su se razišli oko njegove količine. Ebu Jusuf kaže da je nisab za med deset ratlova. Muhammed b. Hasan veli da je nisab za med pet efraka. Jedan ferek iznosi trideset i šest iračkih ratlova. Ahmed je rekao da je nisab za med deset efraka. Potom su se njegovi učenici razišli u vezi s iznosom fereka na tri mišljenja. Prvo je mišljenje da on iznosi šesdeset ratlova, drugo trideset i šest, a treće šesnaest ratlova. Čini se da je ovo zadnje mišljenje imama Ahmeda. A Allah opet najbolje zna.

* * *

Kada bi neki čovjek donio Poslaniku, s.a.v.s., zekat, on bi dovio za njega. Ponekad bi govorio: اللَّهُمَّ بَارِكْ فِيهِ وَفِي إِبِلِهِ "Bože, daj mu berićet i daj berićet u njegovim devama."[20] A ponekad bi govorio: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ "Bože, blagoslovi ga i oprosti mu."[21]

---

[20] Bilježi ga Nesai u *Zekatu*, poglavlje: O objedinjavanju razjedinjenih i razdvajanju sjedinjenih od Vaila b. Hidžra. Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.

[21] Bilježe ga Buhari (3/286) u *Zekatu*, poglavlje: Blagoslov i dova imama za davaoca zekata,

Poslanik, s.a.v.s., nije uobičavao uzimati najbolji imetak za zekat. Uzimao bi srednji. Zbog toga je zabranio Muazu da uzima najbolji imetak.[22]

* * *

Poslanik, s.a.v.s., je zabranjivao bogatašu da kupi ono što je dao za svoj zekat,[23] a dozvoljavao bi mu da jede od svoje sadake ako bi mu nešto od nje poklonio siromah. Poslanik, s.a.v.s., jeo je meso koje je dato kao zekat Beriri. O tome je rekao: "Za nju je ono sadaka, a za nas je hedija."[24]

Ponekad bi za opći interes muslimana posuđivao od zekatskog imetka. Tako jedne prilike, kad je spremao vojsku, ponestalo mu je deva pa je naredio Abdullahu b. Amru da uzme od zekatskih dugonogih deva.[25]

Muslim (1078) u *Zekatu*, poglavlje: Dova za onog koji donese svoj zekat, Ebu Davud (1590) u *Zekatu*, poglavlje: Dova onog ko prima zekat za one koji ga daju, i Nesai (5/31) u *Zekatu*, poglavlje: O imamovoj dovi za onog ko daje zekat od Abdullaha b. Ebi Evfa, gdje on veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., bi kada bi mu neki narod donio zekat rekao: 'Bože, blagoslovi ih i oprosti im.' Pa kada mu je moj otac Ebu Evfa donio svoj zekat, Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Bože, blagoslovi i oprosti porodici Ebu Evfaovoj', a Ebu Evfova porodica je lično Ebu Evfa."

[22] Bilježe ga Buhari (3/255) i Muslim (19) od Ibn Abbasa, a u kojem stoji da je Muaz rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., me je poslao i rekao: 'Srest ćeš se s ehli kitabijama (židovima i kršćanima) pa ih pozovi da priznaju Jednog Boga i mene za Njegova poslanika. Pa ako se odazovu tome obavijesti ih da im je Allah naredio svaki dan pet namaza, pa ako i to prihvate, reci im da im je Allah naredio zekat koji se uzima od njihovih bogataša i daje njihovim siromasima. Pa ako i to prihvate, pazi da im ne uzimaš najbolji imetak i čuvaj se dove onog kome je nepravda učinjena, jer između nje i Allaha nema prepreke.'"

[23] Bilježe ga Malik (1/282), Buhari (5/304) i Muslim (1621) od Ibn Omera, a u kojem stoji da je rekao da je Omer b. Hattab, r.a., poklonio konja za džihad. Potom je vidio da se prodaje. Htio je da kupi ga pa je upitao Allahova Poslanika, s.a.v.s., o tome. Rekao mu je: "Ne kupuj ga i ne vraćaj sebi svoju datu sadaku."

[24] Bilježe ga Ahmed u(6/123 i 179), Buhari (9/482) *Hrana*, poglavlje: O suhom mlijeku, Muslim (1504) *Oslobođenje* (itk) u poglavlju: Pripadnost pripada onome ko oslobodi, Malik u (2/562) *Razvod*, poglavlje: Šta se prenosi o izboru od Aiše, r.a., hadis je samo jedna rečenica jednog dugog hadisa.

[25] Bilježe ga Ebu Davud (3357) *Trgovina*, poglavlje: Olakšica prodavanja hajvana za hajvan uz odgodu, Ahmed (7025) i Hakim (3/56-57) od Abdullaha b. Amra. U njegovom se lancu nalaze nepoznati prenosioci i proturječnost. Međutim, prenosi ga Darekutni (318) od Ibn

Obilježavao je zekatske deve lično svojom rukom.[26] Obilježavao bi ih na ušima.

Kada bi ga nešto zadesilo i zatrebao mu novac, unaprijed bi uzimao zekat od bogataša. Tako je uzeo unaprijed zekat za dvije godine od Abbasa, r.a.[27]

Vehba i veli da ga je obavijestio Ibn Džurejdž, da je Amr b. Šuajb obavijestio ga, od njegova oca i djeda... Lanac prenosilaca mu je hasen. Bilježi ga i Bejheki (5/287-288) preko Darekutnija i veli da je vjerodostojan, a na njega je ukazao i Hafiz u *Fethul-Bariju* (4/347).

[26] Bilježe ga Buhari (3/290) u *Zekatu*, poglavlje: Obilježavanje zekatskih deva od strane imama, od Enes b. Malika, r.a., koji je rekao: "Došao sam do Allahova Poslanika s.a.v.s., s Abdullahom b. Ebu Talhom da ga blagoslovi (tahnik), a on je držao predmet kojim je označavao zekatske deve." U predaji od njega u *Kurbanima* (5/580) stoji da je označavao ovce, te navodi da ih je obilježavao po ušima. U Buharijevoj (10/237) i Muslimovoj (2119) predaji stoji da je označavao jahalicu koju je jahao na Dan osvojenja Meke.

[27] Bilježe ga Ebu Davud (1624), Ahmed (1/104), Tirmizi (679), Ibn Madža (1795), Darekutni (2/123) i Bejheki (4/111) od adža b. Dinara od Hakema b. Utejbeta od Hudžejjeta b. Adijja od Alije, r.a., da je Abbas, r.a., tražio od Poslanika, s.a.v.s., da mu dozvoli da da zekat prije nego što mu dođe rok, pa mu je dozvolio. Ebu Davud kaže: "Ovaj hadis prenosi Hušejm, od Mensura b. Zazana, od Hakema, od Hasana b. Muslima od Poslanika, s.a.v.s., a Hušejmov je hadis vjerodostojniji", aludirajući time da je mursel predaja vjerodostojnija od spojene predaje. Darekutni veli: "Razišli su se oko klasifikacije njegova seneda. Ispravno je da je on od Hasana b. Muslima mursel." Kod Darekutnija se nalazi njegova predaja od Musaa b. Talhe u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Bili smo u potrebi pa smo od Abbasa uzeli zekat unaprijed dvije godine." Ovo je mursel predaja. Prenosi ga, također, i u spojenoj formi, spominjući u njegovom lancu Talhu. Međutim, njegov je mursel lanac ispravniji. Derekutni, također, bilježi njegovu predaju od Ibn Abbasa u kojoj kaže da je Poslanik, s.a.v.s., poslao Omera kao sakupljača zekata. Došao je Abbasu i grubo se ponio prema njemu. Abbas je došao Poslaniku, s.a.v.s., i obavijestio ga o tome, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Abbas nam je dao unaprijed za dvije godine zekat na svoj imetak." Sened mu je slab. Također Darekutni i Taberani prenose verziju hadisa sličnu spomenutoj, od Ebu Rafia. Međutim, i sened te predaje je slab. U hadisu koji prenosi Ibn Mesud stoji da je Poslanik, s.a.v.s., uzeo unaprijed od Abbasa zekat za dvije godine. U njegovom lancu prenosilaca je Muhammed b. Zekvan, a on je slab prenosilac. Hafiz u *Fethul-Bariju* (3/264) nakon što je naveo ono što je već spomenuto, rekao je: "Kada se sagledaju sve njegove predaje, kazivanje o davanju zekata može se unaprijed prihvatiti kao autentično."

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI DAVANJA FITRA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je davanje sadekatul-fitra učinio obaveznim muslimanu za sebe i sve one koje izdržava, bili oni mali, veliki, muškarci, žene, slobodni ili robovi. Odredio je da se za svaku spomenutu osobu mora dati jedan sa' hurmi, ili ječma, ili suhog mlijeka, ili suha grožđa.[28]

Od Poslanika, s.a.v.s., prenosi se i predaja da su davali za fitre i jedan sa' brašna ili pola sa'a pšenice.[29]

Poznato je da je Omer b. Hattab stavio pola sa'a pšenice umjesto sa'a spomenutih namirnica. To navodi Ebu Davud.[30]

U Buharijevom i Muslimovom *Sahihu* stoji da je Muavija to učinio.[31]

---

[28] Bilježe ga Malik u (1/284), Buhari (3/292) i Muslim (984) od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio ljudima da daju vitre u ramazanu i to za svakog slobodna, roba, muškarca ili ženu muslimana po jedan sa' hurmi ili ječma. Bilježe ga također Malik (1/284), Buhari (3/294) i Muslim (985) od Ebu Seida el-Hudrije u kojem stoji da je rekao: "Davali smo vitre jedan sa hrane, ili ječma, ili hurmi, ili suha mlijeka, ili suha grožđa."

[29] To je dio hadisa koji bilježi Ebu Davud (1618) i Nesai (5/52). Rečenica: "Ili jedan sa' brašna" jeste lapsus od Sufjana b. Ujejne, kako to smatra Ebu Davud. Nesai veli: "Sufjan nije bio siguran, pa je rekao: 'Brašna ili jedan sa' brašna.'" Mi velimo da niko nije spomenuo brašno osim Sufjana. Bilježi ga i Darekutni preko Sulejmana b. Erkama, od Zuhrija, od Kabisa b. Zuejbe, od Zejda b. Sabita i veli: "Ovakvim ga lancem prenosilaca ne prenosi niko do Sulejmana b. Erkama, a njegovi su hadisi odbačeni."

[30] Bilježi ga Ebu Davud (1614). Lanac prenosilaca mu je hasen.

[31] Bilježe ga Buhari (3/295 i 297) u *Zekatu*, poglavlje: Sa' od suhog grožđa, Muslim (985) u *Zekatu*, poglavlje: Zekatul-fitr jeste dužnost muslimana u hurmama u ječmu, Ebu Davud (1616) i Nesai (5/53) u *Zekatu*, poglavlje: O ječmu od Ebu Seida el-Hudrije.

O tome se od Poslanika, s.a.v.s., prenose mnogobrojne predaje s prekinutim lancem prenosilaca (mursel) i sa spojenim lancem (musned), tako da se međusobno jačaju i snaže.

Od tih predaja jeste i predaja koju prenosi Abdullah b. Sa'lebe ili Sa'lebe b. Abdullah b. Ebi Suajr, od svog oca u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: صَاعٌ مِنْ بُرٍّ أَوْ قَمْحٍ عَلَى كُلِّ اثْنَيْنِ "Jedan sa' pšenice ili brašna neka se dadne za svaku dvojicu." Bilježe ga imam Ahmed i Ebu Davud.[32]

Amr b. Šuajb prenosi od svog oca i djeda da je Poslanik, s.a.v.s., poslao telala u mekanske trgove da razglasi da je sadekatul fitr obavezan za svakog muslimana, muškarca i ženu, slobodna i roba, mala i velika, i to dva mudda (pregršta) pšenice ili jedan sa' ostalih namirnica.[33] Tirmizi veli: "Ovaj hadis je hasen garib."

Darekutni prenosi hadis od Ibn Omera, r.a., u kojem se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio Amru b. Hazmu da dadne pola sa'a brašna na ime fitra.[34] U njegovu je lancu Sulejman b. Musa koga neki smatraju povjerljivim, a neki imaju određenih primjedbi.

Hasan el-Basri kaže: "Ibn Abbas je na kraju jednog ramazana održao hutbu u Basri, i između ostalog rekao: 'Dadnite sadaku za svoj post!' Kao da ljudi nisu znali za nju. Potom je rekao: 'Ko je ovdje iz Medine? Priđite svojoj braći pa ih podučite, jer oni ne znaju. Allahov Poslanik, s.a.v.s., propisao je tu sadaku i to jedan sa' hurmi ili ječma, ili pola sa'a pšenice za svakog slobodnog, roba, muškarca, ženu, malog i odraslog.' Nakon što je došao Alija, r.a., i kad je vidio

---

[32] Bilježe ga Ahmed u(5/431-432), Ebu Davud (1619, 1620, 1621), Tahavi (2/45), Darekutni (2/147), Aburrezzak (5785) i Hakim (3/279). Zejlei u *Nasbur-rajeti* (2/408) kaže: "Dvije stvari čine ovaj hadis slabim: prva je zbog dileme oko imena Ebu Su'ajra, a druga je dilema oko same forme hadisa." Potom kaže (2/423) da je Bejheki rekao: "Vjerodostojne predaje upućuju da se zamjena s dva sa'a brašna desila poslije smrti Allahova Poslanik, s.a.v.s."

[33] Bilježi ga Tirmizi (674) u *Zekatu*, poglavlje: Šta se prenosi o sadekatul fitru. Rekao je da hasen.

[34] Bilježi ga Darekutni (2/145). U njegovom je lancu također i Muhammed b. Šerhabil es-Sanani, koga Darekutni smatra slabim prenosiocem.

da su cijene pale, rekao je: 'Allah vam je povećao nafaku, pa kada bi dali po jedan sa' od svake namirnice?!'" Bilježe ga Ebu Davud, u ovoj formi, i Nesai. U njegovoj formi stoji da je Alija rekao: "Pošto vam je Allah povećao nafaku, povećajte i vi. Dajte po jedan sa' pšenice i drugih namirnica."[35] Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, preferirao je taj mezheb i govorio je: "To je analogija Ahmedova mišljenja u otkupima (kefaretima) da se u njima treba dati upola manje od pšenice od obaveznog u drugim namirnicama."

* * *

Poslanik, s.a.v.s., spomenutu sadaku uobičavao je davati prije bajram-namaza. U *Sunenima* se od njega prenosi da je rekao:

مَنْ أَدَّاهَا قَبْلَ الصَّلاَةِ فَهِيَ زَكَاةٌ مَقْبُولَةٌ وَمَنْ أَدَّاهَا بَعْدَ الصَّلاَةِ فَهِيَ صَدَقَةٌ مِنَ الصَّدَقَاتِ.

"Ko je dadne prije klanjanja bajram-namaza bit će mu primljena kao sadakatul fitr, a ko je dadne poslije klanjanja namaza smatrat će se jednom običnom sadakom."[36]

U Buharijevom i Muslimovom *Sahihu*, od Ibn Omera, stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da se vitre dadnu prije nego što ljudi krenu na bajram-namaz.[37]

---

[35] Bilježe ga Ebu Davud (1622) u *Zekatu*, poglavlje: Ko prenosi pola sa'a od brašna, Nesai (5/52) u *Zekatu*, poglavlje: O pšenici. Prenosioci su u povjerljivi izuzev Hasana jer se nije jasno deklarisao da je čuo od Ibn Abbasa.

[36] Bilježe ga Ebu Davud (1609), Ibn Madža (1827), obojica ga bilježe u *Zekatu* u poglavlju: O sadekatul fitr, Darekutni (219) i Hakim (1/409) od Ebu Jezida Havlanija, a Hakim ga je nazvao Jezid b. Muslim i pogriješio, od Jesara b. Abdurrahmana, od Ikrime, od Ibn Abbasa u kojem stoji da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., propisao je sadakatul fitr kao otkupljenje za postača od suvišna i ružna govora i kao hranu za siromahe. Pa ko je dadne prije namaza bit će mu primljena kao takva, a ko je dadne poslije namaza to će biti jedna od običnih sadaka." Lanac mu je čvrst.

[37] Bilježe ga Buhari (3/291) u *Zekatu* u poglavlju: O sadakatul fitru, Muslim (986) u *Zekatu* u poglavlju: Naredba da se vitre dadnu prije namaza, Tirmizi (677), Ebu Davud (1610) i Nesai (5/54). Spomenuta naredba upućuje na poželjnost (istihbab) kod većine islamskih učenjaka, dok Ibn Hazm ima oprečno mišljenje i veli da upućuje na obaveznost (vudžub) i zato je prema njegovom mišljenju haram dati vitre poslije spomenutog vremena.

Spomenuta dva hadisa upućuju da nije dozvoljeno odložiti davanje vitara poslije bajram-namaza i da se vrijeme određeno za njeno davanje završava s klanjanjem bajram-namaza. To je tačno, jer nemamo predaja koje su oprečne tim hadisima, niti onih koje ih derogiraju, niti postoji konsenzus koji bi spriječio da se ne postupi po njima. Ibn Tejmija je zagovarao i zastupao to mišljenje. Slično tome jeste uslovljavanje validnosti kurbana s imamovim namazom, a ne s vremenom bajram-namaza. Prema tome, ko zakolje kurban prije nego što imam klanja bajram-namaz neće mu biti validan, nego će to biti obično meso. Isti je slučaj i s prvim pitanjem. Takva je bila Poslanikova, s.a.v.s., praksa u oba slučaja: kod davanja fitara i klanja kurbana.

* * *

Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je da fitre daje samo siromasima. Nije ih dijelio na osam kategorija, dijeleći svake fitre na sve kategorije, niti je to zahtijevao, niti je to radio nijedan od ashaba, niti iko poslije njih. Jedno je mišljenje i kod nas da je fitre dozvoljeno davati samo siromasima i ono se preferira nad mišljenjem koje obavezuje da se i fitre dijele na osam kategorija.

POSLANIKOVA PRAKSA DIJELJENJA DOBROVOLJNE SADAKE

Poslanik, s.a.v.s., bio je najdarežljiviji čovjek u onom što je posjedovao. Od onog što mu je Allah dao ništa nije smatrao toliko vrijednim niti bezvrijednim. Svakome ko mu je tražio nešto što je posjedovao on bi mu i dao, svejedno bilo ono vrijedno ili bezvrijedno. U tome se ponašao kao onaj koji se ne boji siromaštva. Dijeljenje i sadaka bili su mu najdraži. Njegova radost i sreća zbog onog što je dao bili su veći od radosti onoga koji dobije nešto. Bio je najdarežljiviji čovjek u dobru. Njegova desnica bila je kao vjetar koji donosi plodonosnu kišu.

Kada bi mu došao onaj kome je nešto potrebno davao bi mu prednost nad sobom, ponekad u hrani, a ponekad u odjeći. Darivao bi i dijelio na različite načine. Ponekad bi to bio poklon, ponekad sadaka, katkad darivanje, nekada bi kupio nešto, a potom bi dao onome od koga je kupio i to što je kupio i cijenu koju je platio za njega kao što je uradio sa Džabirovom devom[38]; ponekad bi uzimao kredit i vraćao više nego što bi uzeo, kvalitetnije i više[39]. Nekad bi

---

[38] Bilježe ga Buhari (4/395) i Muslim (3/1221, 1222) broj hadisa (110) od Džabira b. Abdullaha u kojem stoji: "Nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., stigao u Medinu, otišao sam mu rano s devom, pa mi je platio cijenu za nju i vratio mi je."

[39] Bilježi ga Buhari (5/42) u *Uzimanju kredita* (istikrad) u poglavlju: O uzimanju deva u kredit od Ebu Hurejre da je neki čovjek tražio vraćanje kredita od Allahova Poslanika, s.a.v.s., na jedan nepristojan i grub način. Ashabi su htjeli spriječiti ga u tome, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ostavite ga, jer onaj ko posjeduje pravo ima pravo govoriti. Kupite mu devu i dajte mu je!" Rekli su: "Možemo kupiti samo bolju od nje (stariju)." Poslanik, s.a.v.s., reče: "Kupite je i dajte mu je! Najbolji od vas jeste onaj koji najljepše vrati dug."

kupio nešto i platio više nego što vrijedi. Katkad bi primao hediju pa bi je uzvratio obilnije ili duplo i to na različite učtive i pristojne načine kroz raznovrsne oblike sadake i dobročinstva koliko je to god bilo moguće. Njegova sadaka i dobročinstvo bili su iz onoga što je posjedovao, svojim primjerom i riječima. Davao bi ono što je imao, naređivao bi da se daje sadaka, i podsticao na nju. Pozivao na davanje sadake svojim primjerom i riječima. Kada bi ga vidio neki veliki škrtac, njegov primjer potakao bi ga na žrtvovanje i davanje. Ko god bi dolazio u kontakt s njim, družio se i vidio njegovo ponašanje, ne bi se mogao suzdržati od darežljivosti i plemenitosti.

Poslanikovo, s.a.v.s., ponašanje potsticalo je na dobročinstvo, sadaku i dobro. Zbog toga je bio najširih grudi, najbolje duše i najplemenitijeg srca. Sadaka i činjenje dobra ostavljaju čudan utjecaj na raspoloženje srca. To se raspoloženje srca pridodalo onome s čime ga je Allah odlikovao, obradovao je njegovo srce s vjerovjesništvom i poslanstvom i svim njegovim posebnostima i onome što ih prati, a i materijalno je intervenirao na njegovom srcu i uklonio iz njega šejtanski dio.

Poglavlje o uzrocima sreće srca, i o tome da su se oni upotpunili kod Poslanika, s.a.v.s.

Najveličanstveniji uzrok sreće srca jeste monoteizam. Sukladno njegovu savršenstvu, snazi i povećanju biva sreća srca onog ko ga nosi. Uzvišeni je rekao:

﴿أَفَمَنْ شَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِلإِسْلَامِ فَهُوَ عَلَى نُورٍ مِنْ رَبِّهِ﴾

"Zar je isti onaj čije je srce Allah učinio sklonim islamu, pa on slijedi svjetlo Gospodara svoga." (Ez-Zumer, 22)

﴿فَمَنْ يُرِدِ اللهُ أَنْ يَهدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلإِسْلَامِ وَمَنْ يُرِدْ أَنْ يُضِلَّهُ يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ﴾

"Onome koga Allah želi uputiti – On srce njegovo prema islamu raspoloži, a onome koga želi u zabludi ostaviti – On srce njegovo stegne i umornim učini kao kad čini napor da na nebo uzleti." (El-En'am, 125)

Uputa i monoteizam najveći su uzroci raspoloženja srca, a politeizam i zabluda najveći su uzroci tjeskobe srca i njegova neraspoloženja. Jedan od uzroka raspoloženja srca jeste i svjetlo koje Allah stavi u srce čovjeka. To je svjetlo imana, jer iman je taj koji oraspoloži srce, proširi ga i čini ga sretnim. Kada to svjetlo nestane iz čovjekova srca on tada osjeća tjeskobu i neugodnosti kao da je u najtješnjem i najrigoroznijem zatvoru.

Bilježi Tirmizi u svom *Džamiu* da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِذَا دَخَلَ النّورُ الْقَلْبَ انْفَسَحَ وَانْشَرَحَ . قَالُوا : وَمَا عَلامَةُ ذَلِكَ يَا رَسُولَ اللّهِ ؟ قَالَ الْإِنَابَةُ إِلَى دَارِ الْخُلُودِ وَالتَّجَافِي عَنْ دَارِ الْغُرُورِ وَالاسْتِعْدَادُ لِلْمَوْتِ قَبْلَ نُزُولِهِ.

"Kada svjetlo uđe u čovjekovo srce, ono se proširi i oraspoloži." Upitali su: "Koji je znak toga, Allahov Poslaniče?" Rekao je: "Čežnja za vječnim, a zanemarivanje varljivog boravišta i pripremanje za smrt prije nego što dođe."[40] Čovjek osjeća prostranost svog srca sukladno obimu tog svjetla kojeg posjeduje, a ista je situacija i sa osjetilnim svjetlom i tamom. Ta svjetlost proširuje srce, a tama ga steže.

Jedan od uzroka koji donose sreću srcu jeste i znanje. Ono ga proširuje toliko da postaje prostranijim od ovog svijeta. Neznanje mu pak donosi tjeskobu, skučenost i ograničenost. Kad god se poveća znanje kod čovjeka njegovo se srce obveseli i proširi. Međutim, takve posljedice ne proizvodi svako znanje. Njih proizvodi znanje naslijeđeno od Poslanika, s.a.v.s. To je korisna nauka, a oni koji je posjeduju jesu najširih prsa, najrasprostranijih srca, najljepšeg morala i najsretnijeg života.

Pokornost Allahu, osjećaj svim srcem ljubavi prema Uzvišenom, potpuno posvećivanje i uživanje u činjenju obreda Njemu jesu stvari koje najviše proširuju prsa čovjeka. One ga toliko čine sretnim da ponekad kaže: "Ako budem u Džennetu u ovakvom stanju, ja ću onda znači lijepo živjeti." Ljubav ima čudan utjecaj na razdraganost srca, prijatnost duše i uživanje srca koju može spoznati i osjetiti samo ašik (zaljubljeni). Sve što je ljubav jača i žešća srce je prostranije i veselije. Ono se tijesni samo onda kada vidi besposličare i nezaljubljene u spomenutu stvar, jer njihovo viđenje ozlojedi njegovo oko, a druženje s takvima usplahiri njegovu dušu.

---

[40] Tirmizi ga ne bilježi kako to tvrdi autor. Bilježe ga Taberi (8/27) od Ibn Mesuda i Sujuti u *Durrul-mensuru* (3/44) i veli da ga još bilježe i Ibn Ebu Šejbe, Ibn Ebu Dunja, Ebu Šejh, Ibn Merdevejh, Hakim i Bejheki u *Šuabu* s različitim predajama. Hafiz Ibn Kesir (2/174-175) nakon što ga je naveo od Abdurrazzaka, Ibn Hatima i Ibn Džerira rekao je: "Ovi su lanci tog hadisa murseli i spojeni, te učvršćuju jedni druge."

Jedan od najvećih uzroka tjeskobe srca jeste okretanje od Uzvišenog Allaha, vezivanje s nekim drugim, Njegovo nespominjanje i ljubav prema nekom drugom. Onaj koji zavoli nešto mimo Allaha time će biti kažnjen. Takav svoje srce stavlja u okove ljubavi prema tom drugom. Na Zemlji potom neće biti nesretnijeg od njega, niti oneraspoloženijeg uma, niti tegobnijeg života, niti umornijeg srca. Postoje dvije vrste ljubavi. Prva je ona ljubav koja je Džennet ovog svijeta, sreća duše, uživanje srca, blagodat duše, njena hrana i lijek, pa čak se može reći njen život i radost. To je jedinstvena ljubav prema Allahu i to svim srcem, usmjerenje snage naklonosti i volje i sve ljubavi prema Njemu.

Druga ljubav jeste ona koja je kazna i tuga za dušu, zatvor za srce i tjeskoba za prsa. Ona je uzrok bola, tegobe i patnje. To je ljubav prema nekom drugom mimo Allaha.

Jedan od uzroka širine prsa jeste i kontinuirano spominjanje Allaha, u svakom stanju i mjestu. Zikr ima zapanjujući utjecaj na širinu prsa i uživanje srca, a nemarnost ima itekako bitan utjecaj na njegovu tjeskobu, zatočenje i patnju.

Uzrok širine prsa jeste i činjenje dobra prema stvorenjima i pružanje ljudima koristi materijalno, autoritativno, lično i drugim vidovima koristi. Jer vjernik je plemenit i darežljiv, najprostranijih prsa, najprijatnije duše i najsretnijeg srca, dok je škrtac koji ne čini dobročinstvo najtješnjih grudi, najtegobnijeg života i najveće brige i tuge. Allahov Poslanik, s.a.v.s., naveo je primjer u *Sahihu* za škrticu i darežljivog pomoću dva čovjeka koji žele na sebe obući željezne štitove. Pa kada god darežljivi odluči dati sadaku štit mu se proširi i opusti i tako sve dok mu potpuno ne prekrije odjeću i potpuno ga prekrije, a kad god škrtica odluči dati sadaku svaki dio štita ostaje na svom mjestu i ne proširi se tako da ga ne može obući.[41] To je pri-

[41] Bilježe ga Buhari (3/241-242) i Muslim (1021), od Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Primjer škrtice i primjer darežljivog jeste primjer dva čovjeka na kojima su dva željezna štita koji se protežu od njihovih prsa pa do ključnih kostiju. Darežljivi

mjer za širenje prsa vjernikovih, kada daje sadaku i radosti njegova srca, i primjer za tjeskobu prsa škrtice i skučenosti njegova srca.

Uzrok proširenja prsa jeste i hrabrost. Hrabar je čovjek prostranih prsa, široke nutrine i velika srca. Kukavica jeste čovjek najtješnjih grudi i najskučenijeg srca. On ne osjeća radost, sreću, slast, a niti uživanja osim uživanja koja osjeća stoka. Duhovna sreća, slast, uživanje i radovanje zabranjena su svakoj kukavici. Ona su također zabranjena i svakoj škrtici i onome ko se okrene od Allaha, zanemari sjećanje na Njega, onome koji ne poznaje Njegova imena, svojstva i vjeru i koji je svoje srce vezao za nekog drugog mimo Allaha. Ta sreća i uživanja u mezaru postaju jednom od džennetskih bašča, a spomenuta tjeskoba i stiješnjenost transformišu se u mezaru u kaznu i zatvor. Čovjekovo je stanje u kaburu kao stanje njegova srca u grudima sa stanovišta uživanja, kažnjavanja, sputanosti ili slobode. Tu se ne uzima u obzir radost ili tjeskoba srca zbog nekog iznenađenja, jer iznenađenja nestaju s nestankom njihovih uzroka, nego se to mjeri s postojanim svojstvom kojim se odlikuje srce i koja ga nužno čini prostranim ili skučenim. Ono je mjerilo. A od Allaha tražimo pomoć.

Jedan od najvećih uzroka sreće srca jeste njegovo oslobađanje od pokuđenih svojstava koja ga neminovno dovode u tjeskobu i patnju, sprečavaju ga da doživi svoju čestitost i pobožnost. Kada čovjek uradi djela koja mu donose sreću i šire prsa, a ne očisti poku-

kad god nešto udjeli štit se proširi ili prekrije njegovu kožu, pa čak i jagodice njegovih prstiju sve dok ne prekrije cijelo njegovo tijelo. Škrtac kad god odluči udijeliti nešto nijedan dio štita ne pomakne se sa svog mjesta, on ga želi proširiti, ali on se ne proširuje." Hattabi kaže: "Ovaj je primjer Poslanik, s.a.v.s., naveo za škrticu i darežljivog. Usporedio ih je s dva čovjeka koji žele obući štit da bi se zaštitili od neprijateljskog oružja. Navukli su ih na glavu da bi ih obukli, jer štit prvenstveno štiti glavu i prsa. Štit se tako navlači sve dok se ruke ne stave u njegove rukave. Darežljiv je u spomenutom primjeru uspoređen s čovjekom koji oblači komotan štit koji mu pokriva cijelo tijelo. Škrtac je uspoređen s čovjekom čije su ruke vezane za vrat te koliko god želio i nastojao obući štit on se uvijek koncentriše oko njegova vrata, ne prelazi ga i čvrsto se priljubljuje uz njegovu ključnu kost. Time se aludira da kada darežljiv odluči dati sadaku njegova se prsa prošire, duša mu se oraspoloži i on poveća dijeljenje, dok škrtac kada počne govoriti duši o sadaci ona je odbije, pa mu se srce stegne i ruke stisnu."

đena svojstva iz svog srca, neće osjetiti u njemu očekivanu sreću. Najviše što se tada može desiti jeste da dođe do neprestanog sukoba između dvije suprotstavljene strane radi prevlasti nad njegovim srcem koju će na kraju preuzeti ona strana koja bude dominantna nad njim.

Uzroci koji donose sreću srcu jesu i ostavljanje nepotrebnog pogleda i slušanja, pretjeranog druženja, jedenja i spavanja. Sve te nepotrebne i pretjerane stvari donose srcu bolove, patnje i brige. Stežu ga, zatvaraju, ograničavaju i donese mu patnju. Čak su spomenute stvari uzrok većine kazne i patnje na ovom i onom svijetu. Jedini Bože, kako li je samo tijesno srce, težak život i stanje kod onoga koji ima udjela u svim spomenutim bolestima. A kako li je samo lijep život onoga čovjeka koji u svim pohvalnim svojstvima ima udjela, čija je jedina briga da ih primjeni i da se okiti njima. Na takvog se odnose sljedeće Allahove riječi: ﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ *"Čestiti će sigurno u Džennet."*(El-Infitar, 13), a na prethodnog se odnose ove Allahove riječi: ﴿وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ﴾ *"A nečestiti će sigurno u Džehennem."* (El-Infitar, 14)

Između spomenute dvije kategorije postoje različiti stepeni koje zna samo Uzvišeni Allah, dž.š.

Na osnovu spomenutog može se reći da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio najsavršeniji čovjek u svim svojstvima koja šire prsa, čine srce prostranim, donose sreću i život duši. On je bio najsavršeniji čovjek u tom srčanom prostranstvu i sreći srca i duše, a pored toga isticao se i osjetilnim bontonom kojim je odlikovan, jer je savršen moral njegova neminovna posljedica. Onaj ko je najboljeg ponašanja on je i najvećeg raspoloženja, slasti i sreće. Sukladno obimu njegove primjene od strane čovjeka postiže se kod njega i tolika širinu prsa i duševna sreća i slast. Poslanik, s.a.v.s., dostigao je vrhunac savršenstva u prostranstvu grudi, podizanju pomena i skidanju bremena. Njegovi sljedbenici će postići od toga onoliko koliko ga budu u tome slijedili. A Allaha molimo za pomoć.

U tolikoj mjeri njegovi će sljedbenici imati zaštitu, čuvanje, odbranu, blizinu i pomoći kod Allaha. Ako ga budu potpuno slijedili, imat će potpunu Allahovu podršku i obratno. Ko nađe dobro neka se zahvali Allahu, a ko nađe nešto drugo neka kori samo sebe.[42]

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA PRILIKOM POSTA

Svrha posta jeste sputavanje duše od strasti i od onoga što je uobičajila da bi se umanjila njena strastvena snaga i pripremila za ono u čemu je vrhunac njene sreće i uživanja, te prihvatila ono što je oplemenjuje u čemu je njena vječnost, da bi glad i žeđ otupili njenu strastvenost i moć i podsjetili je na želuce gladnih, da bi se stijesnili šejtanski putevi u čovjeku sa smanjenjem konzumiranja hrane i pića i pod kontrolu stavili udovi kako ne bi posegnuli za nekim od nekontroliranih postupaka koji će joj donijeti štetu i na ovom i na budućem svijetu, da bi se svaki njen organ i snaga ukrotili od neukrotivih strasti i da bi se zauzdale uzdom posta. Post je uzda bogobojaznih, štit onih koji se bore, bašča dobročinitelja i bliskih. Za post je Allah rekao da pripada Njemu pored ostalih dobrih djela. Postač ne radi ništa osim što suzdržava svoje strasti, ostavlja hranu i piće radi Onoga koga obožava. U tom suzdržavanju, od onoga što duša voli i u čemu uživa, jeste i preferiranje ljubavi prema Allahu i traženje Njegova zodovoljstva nad spomenutim stvarima. Post je tajna između čovjeka i njegova Gospodara, jer ljudi mogu vidjeti i primijetiti da se čovjek odrekao nekih vidljivih stvari koje

[42] To je citat preuzet iz jednog podužeg hadisa kudsije koji bilježi Muslim (2577), od Ebu Zerra, r.a., u njemu stoji: "O Moji robovi, važna su samo vaša djela koja vam bilježim i na osnovu kojih ću vas nagraditi. Ko nađe dobro neka zahvali Allahu, a ko nađe nešto drugo neka kori samo sebe." Od specifičnosti ovog hadisa jeste i to da ga imam Nevevi, Allah mu se smilovao, bilježi na kraju svog djela *El-Ezkar* s lancem prenosilaca sve do Ebu Zerra, r.a., a potom veli: "Ovaj je hadis sahih (vjerodostojan). Bilježi ga Muslim i drugi. Svi su mu prenosioci od mene, pa sve do Ebu Zerra iz Damaska." Imam Ahmed b. Hanbel kaže: "Šamlije nemaju boljeg hadisa koga prenose od ovog. Ebu Idris Havlani, jedan od njegovih prenosilaca od Ebu Zerra, kada bi ga citirao kleknuo bi na koljena."

kvare post. Međutim, ostavljanje hrane, pića i strasti radi Onog ko se obožava jeste stvar koju ne mogu vidjeti ljudi. I upravo je to suština i bit posta.

Post ima fantastičan utjecaj kod kontroliranja vanjskih udova i unutrašnje energije. On čuva dušu od koktela koji joj donosi opasne tvari koje, ako uspiju da je okupiraju, pokvare je. Post također rafinira štetne tvari koje utječu na njeno zdravlje. On čuva zdravlje srca i njegovih udova i vraća mu ono što su mu oduzele strasti. On najviše pomaže da se dođe do bogobojaznosti i čestitosti kako to i sam Kur'an potvrđuje kad kaže:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

"O vjernici! Propisuje vam se post kao što je propisan i onima prije vas, da biste se grijeha klonili." (El-Bekare, 183)

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Post je štit."[43] Poslanik, s.a.v.s., naredio je da onaj koga savladaju seksualni nagoni, a nije u mogućnosti oženiti se, da posti i rekao da je post lijek spomenutim strastima.[44]

Prema tome, pošto koristi posta prihvataju zdravi razumi i nepatvorene ljudske prirode Allah ga je propisao ljudima iz Svoje

---

[43] Bilježe ga Buhari (4/87, 94) u *Postu* u poglavlju: O vrijednosti posta, Muslim (1151) (163), od Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao: "Uzvišeni Allah kaže: 'Svako djelo pripada čovjeku osim posta. On je Moj i ja ću za Njega (posebno) nagraditi.' Post je štit, pa kada neko od vas bude postio neka se tada čuva bestidnosti i galame. Ako ga neko opsuje ili napadne, neka rekne: 'Ja sam čovjek koji posti.' Tako mi Onoga u čijoj ruci je Muhammedov život, zadah iz usta postača je prijatniji kod Allaha na Sudnjem danu od mirisa miska. Postač ima dvije radosti. Kada se iftari, gdje se raduje zbog iftara i radost kada se sretne sa svojim Gospodarom, kada će se radovati svom postu." Bilježe ga Malik u (1/310), Ebu Davud (2363) i Nesai (4/164).

[44] Bilježe ga Buhari (4/101) (9/92 i 95), Muslim (1400), Ebu Davud (2046), Tirmizi (1081), Nesai (4/169) i (6/56 i 57) od Abdullaha b. Mesuda, r.a., u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "O mladići, ko je od vas spreman oženiti se neka se oženi, jer je to bolje za pogled i čednije za polni organ. A ko nije spreman, neka posti jer mu je u tome spas."

milosti i dobročinstva prema njima i učinio im ga zaštitom i štitom.

Allahov je Poslanik, s.a.v.s., u postu ponudio najsavršeniji uzor praksu preko kojih se najbolje postižu sve namjere posta i koja je u isto vrijeme najlakša za ljude. Pošto je odvikavanje duša od njenih navika i strasti nešto najteže i najnepodnošljivije, propisivanje je posta odgođeno sve do sredine islama, tj. islamski propisa koji su propisani poslije Hidžre, nakon što su se duše navikle na monoteizam, namaz i kur'anske naredbe koje su sukcesivno bile propisivane.

Post je propisan druge godine po Hidžri. Allahov je Poslanik, s.a.v.s., umro nakon što je ispostio devet ramazana. Prvo je bio propisan izborno, tj. bilo je dozvoljeno postiti ramazan kao i ne postiti ga pod uvjetom da se umjesto svakog dana mršenja nahrani jedan siromah. Potom je ta izbornost derogirana, a post je postao obavezom (vadžibom), a hranjenje siromaha vrijedilo je za oronulog starca i ženu koja nije mogla podnijeti post. Njima je bilo dozvoljeno da ne poste s tim da za svaki mršeni dan ramazana nahrane po jednog siromaha.[45]

Bolesniku i putniku dozvoljeno je da ne poste u tom stanju s tim da moraju napostiti određen broj dana. Isti propis važi za

[45] Bilježi ga Buhari (8/135), od Ibn Abbasa kod tumačenja Allahovih riječi: "Onima koji ga jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane..." rekao je: "Taj propis nije odbačen. Odnosi se na oronulog starca i staricu koji ne mogu postiti. Njima je dužnost da za svaki dan nahrane po jednog siromaha." Riječi Uzvišenog: "jutavvakunehu", s fethom na tau i tešdidom na vavu nepromjenjiv je i objekat je. To je kiraet Ibn Mesuda. Uobičajeni kiraet jeste "jutikunehu". Kod Nesaija prenosi se - jutavvikune tj. s mukom ga podnose. Hafiz veli: "To je dobar komentar." Bilježe Ebu Davud (2318) i Taberi (3/428) od Ibn Abbasa kod tumačenja riječi Uzvišenog: "Onima koji jedva podnose - otkup je da jednog siromaha nahrane.." da je rekao: "To je bila olakšica za oronulog starca i staricu koji mogu postiti. I pored toga dozvoljeno im je da umjesto svakog dana kojeg ne poste nahrane po jednog siromaha. To isto vrijedi za trudnicu i dojilju ako se boje." Ebu Davud kaže: "Tj. za svoju djecu onda im je dozvoljeno da se omrse i jedu." Lanac prenosilaca mu je jak. Međutim, većina islamskih učenjaka smatra da je spomenuti ajet derogiran, jer je onaj ko je mogao postiti u početku imao je izbor da posti ili ne posti i da se otkupi, pa je taj propis derogiran sa sljedećima ajetom: "Ko od vas u tom mjesecu bude kod kuće, neka ga u postu provede..." To se prenosi od Ibn Omera i Seleme b. el-Ekvea kako stoji u Buharinom *Sahihu* (4/164) (8/136) i Muslimu (1145).

trudnicu i dojilju ako se boje za sebe. Međutim, ako se budu bojale za svoje dijete dužne su pored napaštanja za svaki mršeni dan nahraniti i po jednog siromaha.[46] Njihov otkup nije zbog straha od bolesti, jer se on plaćao u stanju zdravlja. Prema tome, plaćanje otkupa za nepoštenje ramazana u početku islama bilo je u istom statusu kao i nepoštenje ramazana od strane zdravog.

Dakle, post je imao tri kategorije:

prva, izborno obavezan;

druga, obavezan, s tim što ako bi postač zaspao prije nego što se iftari, bilo bi zabranjeno da jede i pije sve do sljedeće noći, pa je taj propis dokinut s trećom kategorijom[47];

treća je kategorija ovaj konačni propis posta koji se primje-

---

[46] Bilježe ga Ahmed (4/347) i (5/29), Tirmizi (715), Ebu Davud (2408), Nesai (4/180-181), Ibn Madža (1667), Tahavi (1/246) i Taberi (2792) od Enesa b. Malika el-Kabija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uzvišeni Allah oslobodio je putnika pola namaza, a trudnicu i dojilju posta." Lanac prenosilaca mu je jak. Tirmizi kaže: "Hadis je hasen", a od Enesa b. Malika ne znamo da se od Poslanika, s.a.v.s., prenosi osim ovaj jedan hadis. Učenjaci postupaju prema spomenutom hadisu i dozvoljavaju trudnici i dojilji, kada se boje za svoje dijete da ne poste i da naposte. Međutim, islamski učenjaci nisu saglasni da li je trudnica i dojilja pored napaštanja dužna i nahraniti po jednog siromaha. Jedni smatraju da je dužna i napostiti i nahraniti za svaki dan po jednog siromaha. To se prenosi od Ibn Omera, Ibn Abbasa, Mudžahida, i Ahmeda. Drugi smatraju da su dužne samo napostiti mršene dane, a nisu obavezne nahraniti po jednog siromaha za svaki mršeni dan kao i bolesnik. To je mišljenje Hasana, Ataa, Nehaija, Zuhrija, Evzaija, Sevrija i racionalista. Malik veli: "Trudnica napašta, a ne plaća otkup, jer posljedice posta vraćaju se na nju kao i u slučaju bolesnika, dok je dojilja dužna napostiti i platiti otkup";

[47] Bilježi ga Buhari (4/111) u poglavlju: O postu od Beraa b. Aziba, r.a., da je rekao: "Kada bi neko od Muhammedovih, s.a.v.s., ashaba postio, pa bi došao iftar, a on zaspao prije nego što bi se iftario, te noći i dana ne bi jeo sve dok ne bi ponovo omrknuo. Kajs b. Sirmeh el-Ensari, jednom dok je postio, kada je bilo vrijeme iftara došao je kod svoje žene i upitao je da li ima kod nje išta da se jede. Rekla je da nema ali da će otići i pokušati da mu nešto pribavi. Tog je dana radio pa ga je san savladao. Kada se žena vratila i vidjela ga da je zaspao rekla je: 'Teško ti se!' Kada je sutradan došlo podne, onesvijestio se. Taj je slučaj prenesen Poslaniku, s.a.v.s., pa je objavljen ovaj ajet: 'Dozvoljava vam se da se u noćima dok traje post sastajete sa svojim ženama...' Uveliko su se obradovali tom ajetu. Potom je objavljeno: 'Jedite i pijete sve dok ne budete mogli razlikovati bijelu nit od crne niti zore...'" Oko imena Kajs b. Sirmeta postoje dileme. Pogledaj njegovu verifikaciju u *El-Fethu*.

njuje i koji će se primjenjivati sve do Sudnjeg dana.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., u mjesecu ramazanu intenzivirao bi različite vrste ibadeta. Džibril, a.s., bi ga u tom mjesecu podučavao Kur'anu. Kada bi se susreo s njim bio bi darežljiviji od vjetra koji donosi kišu. Inače je Poslanik, s.a.v.s., bio najdarežljiviji čovjek, a u ramazanu je bio još darežljiviji[48]. Intenzivirao bi u njemu sadaku i dobročinstvo, učenje Kur'ana, namaz, zikr i itikaf.

Poslanik, s.a.v.s., je specificirao mjesec ramazan posebnim ibadetima koje nije radio u drugim mjesecima. Čak je ponekad neprekidno postio, kako bi što više vremena proveo u ibadetu, dok je u isto vrijeme zabranjivao svojim drugovima da ga slijede u tome, tj. da poste neprekidno. Pitali su ga za to: "Pa ti neprekidno postiš?", a on bi im odgovarao: "Ja ostajem kod svog Gospodara, On me hrani i poji."[49]

Islamski učenjaci nisu saglasni o hrani i piću spomenutim u hadisu. U vezi s time imaju dva stava.

Prvi stav jeste da je to hrana i piće koje osjećaju usta. Dokazuju to time što sama forma upućuje na to i ne postoji drugi dokaz koji bi nalagao da se zanemari to značenje.

Drugo mišljenje jeste da se time aludira na spoznaje kojim ga Allah opskrbljuje, na slasti koje daje njegovu srcu da ih osjeti kada Mu se obraća, na radost koju osjeća od Njegove blizine, na uživanja koja mu daje zbog ljubavi koju osjeća prema Njemu, na žudnju prema Njemu i na sve ostalo što je usko povezano sa spomenutim. Sva ta stanja jesu hrana srca, uživanja duše, radost očiju i zanos duše i srca. To je za njih najveličanstvenija, najbolja i najkorisnija hrana.

---

[48] Bilježe ga Buhari (4/99) i Muslim (2307) od Abdullaha b. Abbasa.

[49] Bilježe ga Malik u (1/301) u *Postu*, poglavlje: O zabrani neprekidnog posta, Buhari (4/179) u *Postu*, poglavlje: O kazni za onoga ko neprestano posti, Muslim (1103) i (58) u *Postu*, poglavlje: O zabrani neprekidnog posta od Ebu Hurejre.

Ta hrana može imati takvu djelotvornost da može zamijeniti tjelesnu hranu izvjesno vrijeme. Zbog toga je rečeno:

Sjećanje na Tebe je od pića i hrane odvraćaju, sa svjetlom Tvog lica osvjetljava s Tvojim govorom se o njenom kraju povodi. Kada se požali na težinu puta moral joj dadne obećanje o spasu i pobjedi kod susreta.

Ko posjeduje minimalnu dozu duhovnog iskustva i ljubavi zna da se tijelo zadovoljava s hranom srca i duše i da ta hrana zamjenjuje mnogobrojnu organsku hranu. Posebno se to odnosi na sretnika, radosnika koji je postigao ono što je tražio, koji je sretan zbog svog Voljenog, na onog koji uživa u Njegovoj blizini, koji je zadovoljan s Njim i sa svim blagodatima i uputama koje mu pruža Voljeni, kao i s Njegovim poklonima koji mu stižu neprestano. Njegov Voljeni ga neprestano okružuje, brine se o njemu i pruža mu potpunu plemenitost i ljubav. Zar nije u svemu tome najbolja hrana za takvog ašika? Kako je onda sa Voljenim od koga nema ništa uzvišenije, veličanstvenije, ljepše, savršenije niti ima većeg dobročinstva od onoga kada se srce zaljubljenog ispuni sa ljubavlju prema Voljenom i kada ljubav prema Voljenom ispuni svo biće zaljubljenog i kad ga potpuno obuzme. Takvo je njegovo stanje prema Voljenom. Zar takvog zaljubljenog danonoćno da ne hrani i ne poji Voljeni? Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., rekao: إِنِّي أَظَلُّ عِنْدَ رَبِّي يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِي "Ja ostajem kod svog Gospodara, On me hrani i poji."

Da je to hrana i piće koje se konzumiraju putem usta onda se on ne bi smatrao ni postačem, a kamoli onim koji neprekidno posti. Također, da se to dešavalo samo noću ne bi se opet smatrao onim koji neprekidno posti i u tom slučaju bi rekao svojim ashabima, kada su mu rekli da i on neprestano posti, da on to ne radi. Isto tako nije im rekao: لَسْتُ كَهَيْئَتِكُمْ "Ja nisam kao vi." Naprotiv, on se složio s njihovom konstatacijom da neprekidno posti i odbacio je u tome svoje izjednačavanje s njima. Muslim u svom *Sahihu* bilježi hadis od Abdullaha b. Omera u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

neprekidno postio u ramazanu, pa su se i ljudi poveli u tome za njim. On im je to zabranio, pa su mu rekli: "I ti to činiš." Odgovorio je: "Ja nisam kao vi, jer ja bivam nahranjen i napojen."[50]

U Buharijevoj predaji spomenutog hadisa stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je zabranio neprekidni post, pa su mu rekli: أَنْتَ تُوَاصِلُ 'Pa i ti neprekidno postiš,' Rekao je: إِنِّي لَسْتُ مِثْلَكُمْ إِنِّي أُطْعَمُ وَأُسْقَى 'Ja nisam poput vas, ja bivam nahranjen i napojen.'"[51]

Buhari i Muslim bilježe predaju od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio neprekidni post. Neki čovjek mu je rekao: "Allahov Poslaniče, pa i ti neprekidno postiš?!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: وَأَيُّكُمْ مِثْلِي إِنِّي أَبِيتُ يُطْعِمُنِي رَبِّي وَيَسْقِينِي "Ko je od vas poput mene? Ja kada omrknem moj Gospodar me hrani i poji."[52]

Također je Poslanik, s.a.v.s., nakon što im je zabranio da neprekidno poste i nakon što su odbili prekinuti post, postio s njima dva dana i nakon što su vidjeli mlađak rekao: "Da mlađak nije izišao, povećao bih vam još." Htio ih je time kazniti pošto su odbili prekinuti post.[53]

U drugoj predaji stoji: "Da je mjesec produžio postili bi još neprekidno tako da bi uporni odustali, jer ja doista nisam kao vi." Ili je rekao: "Vi niste kao ja, jer mene moj Gospodar hrani i poji."[54]

Ovdje on obavještava da biva nahranjen i napojen i pored toga što neprekidno posti. I s njima je neprekidno postio da bi ih kaznio i uvjerio da nisu kadri to raditi. Pa da je tada jeo i pio, to ne bi bila kazna, niti nemoć, niti bi se to smatralo neprekidnim postom. To je, hvala Allahu, jasno.

---

[50] Bilježi ga Muslim (1102).

[51] Bilježi ga Buhari u *Postu* (4/177), poglavlje: O neprekidnom postu.

[52] Verifikacija mu je već spomenuta.

[53] Bilježe ga Buhari (4/179), i Muslim (1103).

[54] Bilježi ga Muslim (1104) (60) u *Postu,* poglavlje: O zabrani neprekidnog posta od Enesa b. Malika.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je neprekidni post iz milosti prema muslimanima i dozvolio da se posti do sehura. U Buharijevoj zbirci hadisa Ebu Seid prenosi da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: "Ne postite neprekidno, a ko od vas želi da tako nešto čini onda neka posti sve do sehura."[55]

Ako se postavi pitanje kakav je status tog pitanja u islamu, tj. da li je neprekidni post dozvoljen, zabranjen ili pokuđen, reći će se da o tom pitanju islamski učenjaci imaju tri različita stava.

Prvi je stav da je takva vrsta posta dozvoljena ako je čovjek u stanju postiti ga. Taj se stav prenosi od Abdullah b. Zubejra i drugih prethodnika. Sam Ibn Zubejr je danima neprekidno postio. Jedan od dokaza kojima ga njegovi sljedbenici dokazuju jeste slučaj gdje je Poslanik, s.a.v.s., zajedno sa ashabima neprekidno postio nekoliko dana i pored toga što im je zabranio tu vrstu posta. Bilježi se u dva od Ebu Hurejre u kojem se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., zabranio neprekidni post i rekao: "Ja nisam kao vi", pa nakon što su odbili prekinuti post, postio je s njima zajedno dva dana.[56]

Njegovo pošćenje s njima, nakon što je zabranio neprekidni post, ne ukazuje da je takva vrsta posta zabranjena, jer da ta zabrana upućuje na haram ashabi ne bi odbili prekinuti post i ne bi im Poslanik, s.a.v.s., nakon toga to odobrio. Potom su rekli: "Nakon što su i dalje nastavili postiti, i pored toga što im je to zabranio, i nakon što je saznao za to, ali i pored toga im to odobrio, da se zaključiti da je Poslanik, s.a.v.s., samo iz milosti prema njima i da im olakša to zabranio." Aiša kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je zabranio neprekidni post iz milosti prema ashabima." Muttefekun alejhi.[57]

---

[55] Bilježi ga Buhari (4/181) u *Postu*, poglavlje: O neprekidnom postu sve do sehura. Sa ovim hadisom Ahmed, Ishak, Ibn Munzir, Ibn Huzejme i neki malikijski pravnici dokazuju da je dozvoljeno kontinuirano postiti sve do sehura.

[56] Bilježe ga Buhari (4/179) i Muslim (1103).

[57] Bilježe ga Buhari (4/177) u *Postu*, poglavlje: O neprekidnom postu i ko smatra da noću nema posta i Muslim (1105) u *Postu*, poglavlje: O zabrani neprekidnog posta.

Drugi je stav da neprekidni post nije dozvoljen. Zastupaju ga: Malik, Ebu Hanife, Šafi i Sevri, Allah im se smilovao. Ibn Abdulberr prenosi da spomenuti učenjaci neprekidni post ne dozvoljavaju nikome. Velim da se Šafi, Allah mu se smilovao, jasno odredio da je spomenuta vrsta posta pokuđena (mekruh). Njegovi učenici nemaju jedinstven stav da li je spomenuta vrsta posta mekruh tahrim ili tenzih? Oni koji smatraju da je mekruh tahrim dokazuju to sa Poslanikovom zabranom takve vrste posta i vele da zabrana upućuje na haram. Što se tiče citiranih Aišinih riječi "iz milosti prema njima" smatraju da one ne mogu biti zapreka zabrani spomenutoj vrsti posta. Naprotiv one je potvrđuju, jer od Allahova je milost prema ljudima je upravo ta zabrana takve vrste posta.

Isti je slučaj i sa ostalima vrstama Njegovih zabrana. Sve su one milost, zaštita i briga prema islamskom ummetu. A Poslanikovo nastavljanje neprekidnog posta zajedno sa ashabima i nakon što je to zabranio ne znači da im ga je i odobrio, jer kako da im to odobri, kad im je već to zabranio. To se treba shvatiti kao prijekor i sankcioniranje. Također je moguće da je on poduzeo taj svoj gest nakon što ga je zabranio, radi samog interesa te zabrane kako bi je potvrdio i odvratio ih od te vrste posta. Objasnio im je mudrost njegove zabrane fokusirajući njegovu štetnost radi koje im ga je i zabranio, jer kad im se pokaže štetnost neprekidnog posta i mudrost radi čega je zabranjen, bit će im lakše prihvatiti je i okaniti ga se.

Kada im se otkrije sve što se krije u neprekidnom postu i kada osjete dosadu u obavljanju obreda i zapostavljanje onoga što je važnije i prioritetnije od vjerskih obaveza poput naredbi koje su više pozicionirane, skrušenosti u izvršavanju Allahovih obligatnih obaveza, vidljivih i nevidljivih vjerskih dužnosti, i kad osjete da velika glad sve to sprječava i sprječava da se uspostavi istinska veza između čovjeka i Allaha, tada će im se objelodaniti mudrost zabrane neprekidnog posta i šteta koja se krije u njemu za njih, a ne i za Poslanika, s.a.v.s. Također, vele da se Poslanikovo odobravanje

neprekidnog posta ashabima radi preferirajuće spomenute mudrosti, nimalo ne razlikuje od dozvole beduinu, radi pridobivanje njegove naklonosti kako ne bi osjetio odvratnost prema islamu, da vrši nuždu u džamiju.[58] Niti se taj Poslanikov postupak razlikuje od prihvatanja namaza od onog koji ga je pogrešno klanjao i pored toga što ga je obavijestio da to nije ispravan namaz i da onaj ko ga na taj način klanja nema namaza, jer takav namaz u islamu nije ispravan. Pored svega toga, priznao mu je taj namaz i odobrio ga nakon što ga je završio radi poduke, jer je to metod koji je najviše konstruktivan u obrazovanju i edukaciji. To potkrepljuju hadisom u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِذَا أَمَرْتُكُمْ بِأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَإِذَا نَهَيْتُكُمْ عَنْ شَيْءٍ فَاجْتَنِبُوهُ.

"Kada vam nešto naredim uradite od toga koliko možete, a kada vam nešto zabranim klonite ga se!"[59]

Također, vele da se u hadisu spominje da je neprekidni post jedan od Poslanikovih, s.a.v.s., specifičnosti, jer se kaže: "Ja nisam kao vi." Prema tome, da je takva vrsta posta dozvoljena ashabima, onda on ne bi bio specifičan samo za Poslanika, s.a.v.s. U dva od Omera b. Hattaba, r.a., prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

---

[58] Bilježe ga Buhari (1/278) u *Čistoći*, poglavlje: Ostavljanje beduina od strane Poslanika, s.a.v.s., i ashaba da izavrši nuždu u džamiji, (10/375) poglavlje: Blagost u svakoj situaciji, Muslim (284) u *Čistoći*, poglavlje: Obaveza je oprati mokraću i ostale nečistoće…od Enesa b. Malika u kojem stoji da je neki beduin vršio nuždu u džamiji, pa su ga neki od prisutni htjeli spriječiti, a Allahov Poslanik, s.a.v.s, je tada rekao: "Ostavite ga i ne prekidajte mu vršenje nužde." Kada je završio zatražio je posudu vode i posuo je na mjesto obavljanja nužde. U drugoj predaji Muslim je dodao: "Potom ga je Poslanik, s.a.v.s., pozvao i rekao mu: 'Džamijama ne dolikuje vršenje nužde niti bilo koje druge nečistoće. One su napravljene za spominjanje Allaha, namaz i učenje Kur'ana.'" U trećoj predaji stoji: "Ostavite ga, a na mjesto mokraće pospite posudu vode, jer vi ste poslani da olakšavate, a niste poslani da otežavate."

[59] Bilježe ga Buhari (13/220) u *I'itisamu*, poglavlje: Slijeđenje sunneta Allahova Poslanika, s.a.v.s., Muslim (1337) u *Hadžu*, poglavlje: Hadž je obavezan jednom u životu, u *Fadailima*, poglavlje: Poštivanje Poslanika, s.a.v.s., i uzdržavanje da se mnogo ne pita o onome što nije nužno od Ebu Hurejre, r.a.

إذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَاهُنَا وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَاهُنَا وَغَرَبَتْ الشَّمْسُ فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ.

"Kada dođe noć odavde, a dan ode odande i kada zađe sunce, postač će se omrsiti."[60]

Slično se bilježi u dva i od Abdullaha b. Ubejja Evfaa. Nakon toga vele da je Poslanik, s.a.v.s., odredio da postač dozvoljeno prekida post sa samim dolaskom iftara, pa čak ako se stvarno i ne omrsi. Na taj se način šerijatski sprječava neprekidni post. Potom vele da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Moj je ummet u prirodnoj vjeri", ili, "Moj je ummet u dobru, sve dok bude požurivao sa iftarom."[61]

U *Sunenu* se od Ebu Hurejre bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَا يَزَالُ الدِّينُ ظَاهِرًا مَا عَجَّلَ النَّاسُ الْفِطْرَ إِنَّ الْيَهُودَ وَالنَّصَارَى يُؤَخِّرُونَ.

"Vjera će biti dominantna sve dok ljudi budu žurili sa iftarom, jer jevreji i kršćani odgađaju iftar."[62]

Također se od Ebu Hurejre u *Sunenu* bilježi i predaja od Poslanika, s.a.v.s., da je Allah, dž.š., rekao: أَحَبّ عِبَادِي إِلَيّ أَعْجَلُهُمْ فِطْرًا "Meni najdraži Moji robovi jesu oni koji najviše žure sa iftarom."[63] Spomenute predaje upućuju da je samo odgađanje iftara pokuđeno (mekruh), a kako je tek onda potpuno njegovo zanemarivanje?! Ako je odgađanje mekruh, onda se ono ne smatra obredom, jer je najmanji stepen obreda mustehab.

---

[60] Bilježe ga Buhari (4/171) u *Postu*, poglavlje: Kada je dozvoljeno da se postač omrsi; i Muslim (1100) u *Postu*, poglavlje: Objašnjenje vremena završetka posta i izlaska dana. Hadis koji prenosi Abdullah b. Ebi Evfa bilježe Buhari (4/172) i Muslim (1101).

[61] Bilježe ga Buhari (4/173), Muslim (1098) od Sehla b. Sa'da u sljedećoj verziji: "Ljudi će biti u neprestanom dobru sve dok budu požurivali sa iftarom." Bilježi ga i Ibn Huzejme (2061) i Ibn Hibban (891) u sljedećoj verziji: "Moj će et slijediti moj sunnet sve dok ne bude kod iftara čekao pojavu zvijezda." Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.

[62] Bilježi ga Ebu Davud (2353) u *Postu*, poglavlje: Poželjno je požuriti sa iftarom, Ahmed u(2/450), Ibn Madža (1698). Lanac mu je dobar. Ibn Huzejme (2060) i Ibn Hibban (889) smatraju da je vjerodostojan.

[63] Bilježe ga Tirmizi (700), Ahmed (2/329), Ibn Huzejme (2062) i Ibn Hibban (886) od Ebu Hurejre. U njegovom lancu je Kure b. Abdurrahman b. Hajvil, koji se smatra slabim prenosiocem zbog slabe memorije.

Treći je stav najpravedniji i najprihvatljiviji. Prema njemu je neprekidni post dozvoljen, ali od zore do zore. To se prenosi od Ahmeda i Ishaka na osnovu hadisa koji se prenosi od Poslanika, s.a.v.s., Ebu Seid el-Hudri, a u kojem se kaže: لَا تُوَاصِلُوا فَأَيُّكُمْ أَرَادَ أَنْ يُوَاصِلَ فَلْيُوَاصِلْ إِلَى السَّحَرِ "Nemojte neprekidno postiti, a ko želi neprekidno postiti neka posti do zore!" Bilježi ga Buhari.[64] To je najpravedniji neprekidni post i najlakši za postača. To je, ustvari, kao postačeva odgođena večera, jer postač u toku jednog dana i noći ima pravo na objedovanje, pa ako jede u zoru znači da je svoj obrok odgodio s početka noći na kraj. Allah zna najbolje.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., ne bi počeo s postom mjeseca ramazana sve dok ne bi sigurno vidio mlađak ili dok ga o njegovom viđenju ne bi obavijestio jedan svjedok. Tako je jednom zapostio ramazan kada ga je o viđenju mlađaka obavijestio Ibn Omer,[65] a drugi put kada ga je o njemu obavijestio neki beduin[66]. Prihvatio je njihove obavijesti i nije tražio od njih da to potvrde u formi svjedočenja, već se zadovoljio kod potvrde mlađaka ramazana s jednim haberom njegova viđenja. A ako se ustanovi sa svjedočenjem od svjedoka nije tražio da to potvrdi u formi svjedočenja. Ako se, pak, mlađak ne bi potvrdio ni viđenjem niti svjedočenjem, sačekao bi da se navrši trideset

[64] Bilježi ga Buhari (4/181).

[65] Bilježi ga Ebu Davud (2342) u *Postu*, poglavlje: Svjedočenje jednog svjedoka i Darekutni (227) od Ibn Omera u kojem se kaže: "Ljudi su pratili izlazak mlađaka, pa sam obavijestio Allahova Poslanika, s.a.v.s., da sam ga vidio, te je zapostio i naredio ljudima da zaposte." Lanac mu je jak, a Ibn Hibban (871) i Hakim (1/423) smatraju ga vjerodostojnim. S time se složio i Zehebi.

[66] Bilježi ga Tirmizi (691), Ebu Davud (2340), Nesai (4/131,132), Ibn Madža (1652), Ibn Hibban (870), Hakim (1/424) i Ibn Huzejme (1923) od Simaka, od Ikrime od Ibn Abbasa da je rekao da je došao neki beduin Poslaniku, s.a.v.s., i rekao mu: "Vidio sam mlađaka." Poslanik, s.a.v.s., ga je upitao: "Vjeruješ li da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov Poslanik?" "Da", odgovorio je. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Bilale, obavijesti ljude da poste sutra!" U Simakovoj predaji od Ikrime ima kontradiktornosti, ali ipak je potvrđuje citirani hadis koji prenosi Ibn Omer on je jača i snaži.

dana mjeseca šabana.

Kada bi tridesete noći viđenje mlađaka bilo spriječeno oblacima upotpunio bi šaban sa trideset dana, a zatim bi zapostio. Ne bi zapaštao trideseti dan šabana kada je noć uoči njega bila oblačna, niti bi to naređivao, već bi naredio da se upotpuni šaban sa trideset dana ako je oblačno i tako bi uvijek postupao. To je njegova praksa i naredba. Sve to nije u oprečnosti s njegovom izjavom: فإنْ غُمّ عَلَيْكُمْ فَاقْدُرُوا لَهُ "Ako vas oblaci spriječe da vidite mlađak, onda računajte!"[67] Riječ kader koja je spomenuta u prethodnom hadisu upravo znači određeno računanje. Njome se aludira na upotpunjenje kao što se kaže: فَأَكْمِلُوا الْعِدّةَ "Upotpunite određen broj dana." Pod upotpunjenjem misli se na upotpunjenje mjeseca čija je noć bila oblačna i nije bilo moguće u njoj vidjeti mlađak. To se potvrđuje u vjerodostojnom hadisu koji prenosi Buhari: فَأَكْمِلُوا عِدّةَ شَعْبَانَ "Upotpunite potreban broj dana mjeseca šabana!"[68] Također je Poslanik, s.a.v.s., rekao: لَا تَصُومُوا حَتّى تَرَوْهُ وَلَا تُفْطِرُوا حَتّى تَرَوْهُ فَإِنْ غُمّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدّةَ "Nemojte postiti niti mrsiti sve dok ga ne vidite (mlađak), a ako vas oblačnost spriječi da ga vidite onda upotpunite dane mjeseci (šabana ili ramazana)!"[69] Mjesec koji je naređeno upotpuniti jeste mjesec u kojem bude oblačnosti, tj. kod početka posta i njegova završetka. Još je jasniji od spomenutog hadisa hadis u kojem stoji: الشّهْرُ تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ فَلَا تَصُومُوا حَتّى تَرَوْهُ فَإِنْ غُمّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا الْعِدّةَ "Mjesec ima dvadeset i devet dana. Nemojte postiti sve dok ne vidite mlađak. Ako vas oblačnost spriječi da ga vidite, onda upotpunite!"[70] Po formi hadis se odnosi na početak mjeseca, a po svom značenju na završetak. Zato nije

---

[67] Bilježe ga Buhari (4/102, 104) u *Postu*, poglavlje: Kada videite mlađak postite, Muslim (1080) u *Postu*, poglavlje: Obavezno je zapostiti ramazan kad se vidi mlađak i autori *Sunena* od Abdullah b. Omera.

[68] Bilježi ga Buhari (4/106) od Ebu Hurejre.

[69] Bilježi ga Malik (1/287) u *Postu*, poglavlje: Šta se prenosi o viđenju mlađaka od Ibn Abbasa. U njegovu lancu ima neka prekinutost. Međutim, Ebu Davud (2327) i Tirmizi (688) sanirali su je u predaji koju prenosi Simak b. Harb od Ikrime od Ibn Abbasa. Tirmizi je rekao da je taj hadis hasen-sahih. Muslim prenosi sličnu verziju (1081) od Ebu Hurejre.

[70] Bilježi ga Buhari (4/104, 105) od Ibn Omera.

dozvoljeno zanemariti ono na što upućuje njegova forma, a uvažiti njegovo značenje. Također, Poslanik, s.a.v.s., kaže: الشَّهْرُ ثَلاَثُونَ وَالشَّهْرُ تِسْعَةٌ وَعِشْرُونَ فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَعُدُّوا ثَلاثِينَ "Mjesec može imati trideset ili dvadeset i devet dana, pa ako vas oblačnost spriječi da vidite mlađak, onda upotpunite trideset dana.»[71]

لاَ تَصُومُوا قَبْلَ رَمَضَانَ صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ حَالَتْ دُونَهُ غَمَامَةٌ فَأَكْمِلُوا ثَلاثِينَ.

"Nemojte zapaštati prije nastanka mjeseca ramazana. Zapostite kada vidite mlađak i omrsite se kada ga vidite. Ako vas oblačnost spriječi da ga vidite, onda upotpunite trideset dana."[72]

لاَ تُرُوهَا الشَّهْرَ حَتَّى تَرَوْا الْهِلاَلَ أَوْ تُكْمِلُوا الْعِدَّةَ ثُمَّ صُومُوا حَتَّى تَرَوْا الْهِلاَلَ أَوْ تُكْمِلُوا الْعِدَّةَ.

"Nemojte požurivati s mjesecom ramazanom sve dok ne vidite mlađak ili dok ne upotpunite dane (mjeseca šabana). Zatim postite sve dok ne vidite ponovo mlađak ili dok ne upotpunite dane (mjeseca ramazana)."[73]

Rekla je Aiša, r.a., da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio oprezan prema mlađaku mjeseca šabana više nego prema mlađacima drugih mjeseci. Potom bi zapostio kada bi ga vidio. A ako bi njegovo viđenje spriječili oblaci, upotpunio bi šaban na trideset dana, pa bi nakon toga zapostio. Darekutni i Ibn Hiban smatraju ovu predaju vjerodostojnom.[74]

---

[71] Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu* (1080, 15) od Ibn Omera u merfu formi u sljedećoj verziji: "Mjesec je ovoliko, ovoliko i ovoliko savijajući palac treći puta, a mjesec je i ovoliko, ovoliko i ovoliko, tj. tačno trideset dana."

[72] Bilježe ga Tirmizi (688), Ebu Davud (2327) i Nesai (4/136), od Simaka od Ikrime od Ibn Abbasa.

[73] Bilježi ga Ebu Davud (2326), Nesai (4/135 i 136) od Huzejfe b. Jemana, r.a. Lanac mu je ispravan, a Ibn Huzejme (1911) i Ibn Hibban (875) smatraju da je vjerodostojan.

[74] Bilježi je Ahmed (6/149), Ebu Davud (2326), Ibn Huzejme (1910), Hakim (1/423), Ibn Hibban (869), Bejheki (4/206) i Darekutni (2/156-57). Lanac mu je ispravan. Hakim smatra

Poslanik, s.a.v.s., je također rekao: "Postite kada vidite mlađak i omrsite se kada ga vidite. Ako vas oblaci spriječe da ga vidite, izračunajte trideset dana."[75] "Nemojte postiti sve dok ne vidite mlađak, a nemojte ni mrsiti sve dok ga ne vidite, pa ako vas oblaci spriječe da ga vidite, onda računajte!"[76] لَا تَقَدَّمُوا رَمَضَانَ "Nemojte požurivati ramazan!", a u drugoj verziji stoji:

لَا تَقَدَّمُوا بَيْنَ يَدَيْ رَمَضَانَ بِيَوْمٍ أَوْ يَوْمَيْنِ إِلَّا رَجُلًا كَانَ يَصُومُ صِيَامًا فَلْيَصُمْهُ.

"Nemojte požurivati ramazan, pa da postite prije njega jedan ili dva dana, osim ako je neko uobičajio da posti neki post, onda neka ga posti (i tada)."[77]

Dokaz da se spomenuta zabrana odnosi i na dan u kojem se ne vidi mlađak zbog oblačnosti jeste hadis koji prenosi Ibn Abbas u merfu formi u kojem se kaže: لَا تَصُومُوا قَبْلَ رَمَضَانَ صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ حَالَتْ دُونَهُ غَمَامَةٌ فَأَكْمِلُوا ثَلَاثِينَ "Nemojte postiti uoči ramazana. Postite kada viditi mlađak, a i mrsite kada ga vidite, pa ako vas oblak spriječi da ga vidite, onda upotpunite trideset dana." Bilježi ga Ibn Hiban u svom *Sahihu*.[78] Hadis je jasan i nedvosmislen, da se post na dan kada viđenje mlađaka spriječi oblačnost i na dan koji nije trideseti smatra postom prije ramazana.

---

da je sahih, a s njim se u toj ocjeni složio i Zehebi. Darekutni veli: "Ovaj je lanac prenosilaca hasen-sahih."

[75] Bilježe ga Buhari (4/106), Muslim (1081, 19) od Ebu Hurejre.

[76] Bilježe ga Malik (1/286), Buhari (4/102, 104) i Muslim (1080) od Ibn Omera.

[77] Bilježe ga Buhari (4/109) u *Postu*, poglavlje: Nemojte požurivati ramazan posteći prije njega dan ili dva, i Muslim (1082) od Ebu Hurejre.

[78] Bilježi ga Ibn Hibban (873) od Ebu Ahvesa od Simaka od Ikrime od Ibn Abbasa. Lanac mu je dobar. On ga također bilježi (874) kao i Ibn Huzejme (1912) od Simaka u sljedećoj verziji: "Došao sam kod Ikrime na dan za koji se sumnja da nije od ramazana i zatekao sam ga da jede. Rekao mi je: 'Priđi i jedi!' Rekao sam: 'Ja postim.' Rekao je: 'Tako mi Allaha, sjest ćeš i jesti.' Rekao sam: 'Daj mi dokaz!' Rekao je: 'Prenosi Ibn Abbas da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Nemojte požurivati ramazan. Postite kada vidite mlađak, a i mrsite kada ga vidite, pa ako vas od njegova viđenja spriječe oblaci ili kiša, onda upotpunite trideset dana.'"

Poslanik, s.a.v.s, je također rekao: لَا تَقَدَّمُوا الشَّهْرَ إلّا أَنْ تَرَوْا الْهِلَالَ أَوْ تُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلَا تُفْطِرُوا حَتّى تَرَوْا الْهِلَالَ أَوْ تُكْمِلُوا الْعِدَّةَ "Nemojte postiti prije ramazana sve dok ne vidite mlađak ili ne upotpunite trideset dana, a nemojte ni prestati s postom sve dok ne vidite mlađak ili ne upotpunite trideset dana!"[79] "Postite kada vidite mlađak, a i prestanite s postom kada ga vidite. Ako vam njegovo viđenje spriječi oblak, onda upotpunite trideset dana i nemojte preduhitrivati mjesec."[80] Tirmizi je rekao da je hasen-sahih.

Nesai bilježi hadis od Junusa od Simaka od Ikrime od Ibn Abbasa u merfu formi u kojem stoji:

صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ غُمَّ عَلَيْكُمْ فَعُدّوا ثَلَاثِينَ يَوْمًا ثُمّ صُومُوا وَلَا تَصُومُوا قَبْلَهُ يَوْمًا فَإِنّ حَالَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ سَحَابٌ فَأَكْمِلُوا الْعِدّةَ عِدّةَ شَعْبَانَ.

"Zapostite kada vidite mlađak, a i prekinite post kada ga vidite, pa ako vam oblačnost spriječi njegovo viđenje, onda izbrojite trideset dana. Nakon toga zapostite. Nemojte postiti dan prije ramazana. Pa ako vas oblaci spriječe da vidite mlađak, onda upotpunite trideset dana, trideset dana mjeseca šabana."[81]

Prenosi Simak od Ikrime, od Ibn Abbasa da su se ljudi prepirali o viđenju mlađaka mjeseca ramazana. Neki su rekli da će se on vidjeti danas, a drugi sutra. Potom je neki beduin došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao da ga je vidio. Poslanik, s.a.v.s., ga je upitao: "Vjeruješ li da nema boga osim Allaha i da je Muhammed Allahov poslanik?" "Da", odgovorio je. Poslanik, s.a.v.s., je zatim naredio Bilalu da obavijesti narod da zaposte. Potom je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Postite kad vidite mlađak, a prekinute post kada ga vidite. Ako vas oblačnost spriječi da ga vidite, onda izbrojite trideset dana pa zapostite. Nemojte postiti dan prije ramazana!"[82]

---

[79] Njegova je verifikacija već spomenuta. Prenosi se od Huzejfe i vjerodostojan je.

[80] Njegova je verifikacija već spomenuta. Bilježi ga i Bejheki (4/207) i Tirmizi(688).

[81] Bilježi ga Nesai (4/153-154) u *Postu*, poglavlje: Post sumnjiva dana. Lanac mu je hasen.

[82] Bilježi ga Darekutni u svom *Sunenu* (2/157-158). Već je bio citiran ali bez dodatka: "Potom je rekao..."

Svi su spomenuti hadisi vjerodostojni. Neki od njih nalaze se u dva, a neki u *Sahihima* Ibn Hibana, Hakima i drugih. I pored toga što se neki smatraju slabim, ipak to ne smeta da se njima dokazuje integralno, da se međusobno tumače i uvažavaju, jer se uzima u obzir ono po čemu su saglasni i oko čega se slažu.

Moguće je da neko kaže: ako je takva bila Poslanikova, s.a.v.s., praksa, kako su je zanemarili Omer b. Hattab, Alija b. Ebu Talib, Abdullah b. omer, Enes b. Malik, Ebu Hurejre, Muavija, Amr b. As, Hakem b. Ejjub el-Gifarijj, dvije Ebu Bekrove kćerke: Aiša i Esma, Salim b. Abdullah, Mudžahid, Tavus, Ebu Osman en-Nehdi, Mutarrif b. eš-Šihhir, Mejmun b. Mihran, Bekr b. Abdullah el-Muzeni? Suprotno njoj je postupao, također, imam hadisa i sunneta Ahmed b. Hanbel. Mi ćemo vam navesti s lancima prenosilaca mišljenja spomenutih autoriteta. Što se tiče Omerova b. Hattaba, r.a., mišljenja, Velid b. Muslim je rekao da ga obavijestio Sevban od svog oca od Mekhula da je Omer b. Hattab zapaštao kada bi nebo u toj noći bilo oblačno govoreći: "Ovo nije ubrzavanje (ramazana) već opreznost."[83]

Što se tiče predaje koja se prenosi od Alije, r.a., Šafi veli: "Obavijestio nas je Abdulaziz b. Muhammed ed-Deraverdi od Muhammeda b. Abdullaha b. Amra b. Osmana od njegove majke Fatime, Husejnove kćerke, da je Alija, r.a., rekao: 'Da postim dan šabana draže mi je od mršenja jednog dana ramazana.'"[84]

Što se tiče predaje od Ibn Omera, u djelu Abdurrazzaka stoji: "Obavijestio nas je Ma'mer od Ejjuba od Ibn Omera i veli da je Ibn Omer, kada bi bilo oblačno (uoči ramazana) postio taj dan, a kada ne bi bilo oblačno mrsio bi taj dan."[85]

---

[83] Međutim, Mekhul nije doživio Omer b. Hattaba, pa prema tome predaja je s prekinutim lancem prenosilaca.

[84] Bilježi ga Šafi (1/251). Lanac mu je prekinut.

[85] Predaja se bilježi u *Musannefu* (7323), lanac joj je vjerodostojan.

U dva *Sahiha* od Ibn Omera se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada vidite mlađak postite, a kada ga ponovo vidite prekinite post. Kada vas oblačnost spriječi da ga vidite, onda izračunajte njegove dane."[86] Imam Ahmed, Allah mu se smilovao, s vjerodostojnom predajom od Nafia još dodaje: "Abdullah bi, kada bi prošlo od šabana dvadeset i devet dana, slao nekoga da prati pojavu mlađaka. Pa ako bi ga vidio, postio bi. A ako ga ne bi vidio, ne zbog oblaka niti zbog kiše, onda taj dan ne bi postio; ako bi njegovo viđenje spriječili oblaci ili kiša postio bi taj dan."[87]

Što se tiče predaje od Enesa, r.a., imam Ahmed kaže: "Pričao nam je Ismail b. Ibrahim od Jahja b. Ebi Ishaka da je rekao: 'Vidio sam mlađak u podne ili oko podne, pa su neki ljudi prekinuli post. Došli smo Enesu b. Maliku i obavijestili ga o viđenju mlađaka i onima koji su prekinuli post. Rekao je: 'Ovo je dan s kojim upotpunjavam trideset i jedan dan. To je zbog toga što je Hakem b. Ejjub obavijestio, prije nego što su ljudi zapostili, da će on postiti sutra, pa nisam htio postupiti suprotno njemu. Zbog toga sam zapostio i ja i neću prekidati post ovog dana nego ću ga ispostiti do noći.'""

Što se tiče predaje od Muavije, Ahmed je rekao: "Pričao nam je Mugire, obavijesti nas je Seid b. Abdulaziz i rekao: 'Pričao mi je Mekhul i Junus b. Mejsere b. Halbes da je Muavija b. Ebi Sufjan govorio: 'Da postim jedan dan šabana draže mi je od mršenja jednog dana ramazana.''"[88]

Što se tiče predaje od Amr b. Asa, Ahmed je rekao: "Pričao nam je Zejd b. el-Hubab, obavijestio nas je Lehia od Abdullaha b. Hubejre od Amr b. Asa da je on postio dan za koji se sumnja da li je dan ramazana."

---

[86] Njegova je verifikacija već spomenuta.

[87] Bilježi ga Ahmed u svom(2/5) i Ebu Davud (2320).

[88] Lanac mu je prekinut. Predaja od Amr b. Asa je također prekinuta. U lancu je i Ibn Lehia. Predaja koja se bilježi od Ebu Hurejre ne upućuje na obligatnost već na opreznost i poželjnost.

Predaja koja se prenosi od Ebu Hurejre glasi: "Pričao nam je Abdurrahman b. Mehdi, obavijestio nas je Muavija b. Salih od Ebu Merjema, Ebu Hurejrinog oslobođenog roba, da je rekao: 'Čuo sam Ebu Hurejru kada je rekao: 'Da požurim s ramazanom s jednim danom draže mi je od kašnjenja, jer ako požurim neće me proći dan ramazana, a ako odgodim proći će me.'"'

Što se tiče predaje od Aiše, r.a., Seid b. Mensur kaže: "Pričao nam je Ebu Avane od Jezida b. Humjere od izaslanika koji je otišao Aiši na dan za koji se sumnja da li je od ramazana da je Aiša rekla: 'Da postim dan od šabana draže mi je od mršenja dana od ramazana.'"

Što se tiče predaje koja se prenosi od Esme, Ebu Bekrove kćerke, Seid je rekao: "Pričao nam je Jakub b. Abdurrahman od Hišama b. Urveta od Fatime, Munzirove kćerke, da je rekla: 'Kada god bi mlađak ramazana zaklonili oblaci, Esma bi postila dan prije ramazana i to bi naređivala.'"

Ahmed veli: "Pričao nam je Revh b. Ubbad od Hammada b. Seleme od Hišama b. Urveta od Fatime od Esme da je ona postila dan za koji se sumnja da li je od ramazana."

Sve što ćemo dolje navesti od Ahmeda jesu pitanja od Fadla b. Zijada koja prenosi od njega.

U predaji koju prenosi od Esrema stoji: "Ako se na nebu nađu oblaci ili nešto drugo što sprečava viđenje mlađaka, Ahmed bi postio, a ako toga ne bi bilo on ne bi postio taj dan." Također to od njega prenose i dva njegova sina Salih i Abdullah, te Mervezi, Fadl b. Zijad i drugi.

Na sve to se može odgovoriti na sljedeći način:

prvo, da se kaže da nijedna predaja koju ste naveli od ashaba nije vjerodostojna i jasna o pitanju obaveznosti posta tog dana, pa da bi se na osnovu nje moglo konstatirati da je njihova praksa bila suprotna Poslanikovoj, s.a.v.s. Najviše što se može reći o tim pre-

dajama jeste da su oni taj dan postili iz opreznosti. Enes je jasno izjavio da je on taj dan postio zbog toga da ne bi postupio suprotno nadređenim. Zbog toga je imam Ahmed u jednoj predaji rekao: "Ljudi kod zapaštanja i mršenja trebaju slijediti imama." Tekstovi koje smo prenijeli od Allahova Poslanika, s.a.v.s., praktični i verbalni, upućuju da nije vadžib postiti dan kada se mlađak nije mogao vidjeti zbog oblačnosti, niti upućuju da ga je zabranjeno postiti. Prema tome, ko ga ne bude postio uradio je nešto što je dozvoljeno, a ko ga bude postio uradio je to iz opreznosti;

drugo, iz spomenutih se predaja vidi da su neki ashabi postili taj dan, a neki ga nisu postili. Najvjerodostojnije i najjasnije predaje prenose da je Abdullah b. Omer postio taj dan. Ibn Abdul Berr je rekao: "Njegovo mišljenje zastupaju Tavus Jemani i Ahmed b. Hanbel. Slično tomu se prenosi i od Aiše i Esme, Ebu Bekrove kćerke. Ne znam da je iko osim spomenutih prihvatio mezheb Ibn Omera."

Od Omera b. Hattaba, Alije b. Ebu Taliba, Ibn Mesuda, Huzejfe, Ibn Abbasa, Ebu Hurejre i Enesa b. Malika, r.a., prenosi se da je pokuđeno postiti spomenuti dan.

Od Alije, Omera, Ammara, Huzejfe i Ibn Mesuda prenosi se da je zabranjeno postiti dobrovoljno zadnji dan šabana. O tome Ammar je rekao: "Ko posti dan za koji se sumnja da li je od ramazana učinio je grijeh prema mišljenju Ebu Kasima."[89]

Što se tiče posta na taj dan, kada je onemogućeno vidjeti mlađak zbog oblačnosti, iz opreznosti, pa ako bude od ramazan onda će se smatrati farzom, a ako ne bude onda će se taj post smatrati nafilom. Od ashaba se prenosi da je to dozvoljeno. Tako je postupao Ibn Omer i Aiša. To se prenosi od nje i pored njene druge predaje u kojoj se kaže da bi Poslanik, s.a.v.s., kada bi bilo onemogućeno

[89] Bilježe ga Ebu Davud (2334), Tirmizi (686), Nesai (4/153), Ibn Madža (1645), Darimi (2/2) i Buhari kao mu'allek s kategoričnom formom (4/102), a Ibn Huzejme (1914), Ibn Hibban (878) i Hakim (1/423-424) smatraju da je vjerodostojan.

vidjeti mlađak šabana upotpunio trideset dana, pa bi onda zapostio. Međutim, ta se njena predaja odbacuje i ne prihvata, jer da je vjerodostojna ne bi postupila suprotno njoj. Prema tome, njen post toga dana čini vjerodostojnost spomenute predaje upitnom. Ali to nije tako, jer ona nije postila što je smatrala da je to obligatna dužnost, nego je postila iz opreznosti. Poslanikovu, s.a.v.s., praksu i naredbu shvatila je da post ne postaje obaveznim sve dok se ne napuni trideset dana, a također, ona i Ibn Omer nisu iz spomenutog razumjeli da post tog dana nije dozvoljen.

Ovo je mišljenje o tom pitanju najispravnije. Ono objedinjuje sve hadise i predaje, jer upućuju na njega i potvrđuju ga. Ono što prenosi Ma'mer od Ejjuba od Nafia od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., rekao za mlađak ramazana: "Kada ga vidite zapostite, pa kada ga ponovo vidite prekinute post, a ako budete spriječeni, onda izbrojite mu trideset dana." Bilježi ga Ibn Ebi Ruvvad od Nafia od Ibn Omera u sljedećoj verziji: »...pa ako budete spriječeni, upotpunite trideset dana.»

U Malikovoj i Ubejdullahovoj predaji od Nafia stoji: "Odredite mu!" Sve to upućuje da Ibn Omer iz hadisa nije razumio obaveznost upotpunjavanja trideset dana nego samo dozvoljenost. Znači, ako nego posti trideseti dan (šabana) on tim svojim postupkom čini nešto dozvoljeno iz opreznosti. Na to ukazuje to da je Ibn Omer, r.a., iz Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "Izbrojite mu dvadeset i devet dana, a potom zapostite!", ono što su razumjeli oni koji smatraju post tog dana obaveznim, naredio bi svojoj porodici i drugima da ga poste, a ne bi ga on sam postio i objelodanio bi da je to vadžib svim muslimanima.

Ibn Abbas nije postio taj dan i svoj postupak je opravdavao riječima Poslanika, s.a.v.s.: "Nemojte postiti sve dok ne vidite mlađak niti prekidajte post sve dok ga ponovo ne vidite. Ako vam njegovo viđenje bude onemogućeno, onda upotpuniti trideset dana."

Spomenutu je predaju Malik naveo u svom nakon hadisa Ibn Omera. Kao da je njome želio objasniti Ibn Omerov hadis i riječi Poslanikove: "Izbrojite mu!"

Ibn Abbas kaže: "Čudim se onima koji požurivaju ramazan s jednim ili dva dana (posta) a Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Nemojte požurivati ramazan s postom jednog ili dva dana prije njegova nastanka!'" Kao da je Ibn Abbas tom svojom izjavom zamjerio Ibn Omeru.

Spomenuta su dva ashaba i imama i o drugim pitanjima imali oprečne stavove. Jedan je naginjao težim stavovima, a drugi lakšim. Abdullah b. Omer slijedio je ekstremne stavove o različitim pitanjima u kojima ga ostali ashabi nisu podržavali. Tako je npr. prilikom abdesta prao unutrašnjost očiju od čega je i oslijepio. Kada bi potirao glavu, za potiranje ušiju uzimao bi novu vodu. Zabranjivao bi ulazak u javna kupatila. Kada bi ušao u njih kupao bi se zbog toga.

Nasuprot njemu, Ibn Abbas odlazio je u javna kupatila. Ibn Omer bi uzimao tejemum s dva dodira zemlje. Jednim za lice, a drugim za potiranje ruku do laktova. Znači nije se zadovoljavao s jednim dodirom niti s potiranjem ruku do zglobova. U svemu tome Ibn Abbas postupao je suprotno. Govorio je: "Za tejemum je dovoljno jedno doticanje zemlje i za lice i za ruke." Ibn Omer mijenjao je abdest zbog ženina poljupca i drugima je takve fetve davao. Kada bi poljubio svoju djecu, izaprao bi usta, a potom klanjao. Ibn Abbas je o tome govorio: "Svejedno mi je da li sam je poljubio (ženu) ili pomirisao bosiljak."

Naređivao bi onom ko se sjeti propuštenog namaza dok klanja drugi namaz da ga upotpuni, potom da klanja onaj kojeg se sjetio, a zatim da naklanja onaj kojeg je upotpunio. O tome Ebu Ja'la el-Mevsili prenosi hadis merfu u svom *Musnedu*, a tačno je da je mevkuf, od Ibn Omera: Bejheki je rekao: "Prenosi se od Ibn Omera u merfu formi, ali nije vjerodostojan. Prenosi se i od Ibn Abbasa u toj

formi, ali i on nije vjerodostojan. Iz svega toga namjera je konstatovati da je Abdullah b. Omer slijedio ekstremniji i oprezniji put."

Prenosi Ma'mer od Ejjuba, od Nafia koji je rekao da bi Ibn Omer kada bi prispio na jedan rekat za imamom, dodao bi mu još jedan, pa kada bi završio namaz učinio bi sehvi sedždu. Zuhri veli: "Ne znam da je iko tako radio osim njega." Kao da je činio tu sehvi sedždu zbog sjedenja poslije jednog rekata, jer je mjesto sjedenja u namazu poslije dva rekata.

Da ashabi nisu spomenuti dan postili kao obligatnu dužnost govori i ta činjenica što su govorili: "Da postimo jedan dan šabana draže nam je nego da ne postimo dan od ramazana." Pa da je taj dan prema njihovom mišljenju pripadao ramazanu rekli bi sigurno: "To je dan od ramazana i nije nam dozvoljeno da ga mrsimo." Allah opet najbolje zna.

Da su ga oni postili kao nešto što je poželjno i iz opreznosti, ukazuje ono što se prenosi od njih da su ga oni i mrsili kako bi objelodanili da ga je postiti dozvoljeno, a ne obavezno. Hanbel u svojim *Mesailima* veli: "Pričao nam je Ahmed b. Hanbel, obavijestio nas je Veki od Sufjana od Abdulaziza b. Hakima el-Hadremija da je rekao: 'Čuo sam Ibn Omera kada je rekao: 'Da postim cijelu godinu omrsio bi se na dan za koji se sumnja da li je od ramazana!''"[90]

Hanbel kaže: "Pričao nam je Ahmed b. Hanbel a njemu Ubejde b. Humejd i rekao: 'Obavijestio nas je Abdulaziz b. Hakim da su pitali Ibn Omera i rekli: 'Postimo prije ramazana kako nas od njega ne bi ništa prošlo?!' Rekao je: 'Ah, ah, postite sa džematom.''" Prenosi se vjerodostojnom predajom da je Ibn Omer rekao: "Neka niko ne požuruju ramazan. Od Poslanika, s.a.v.s., vjerodostojnom se predajom prenosi da je rekao: 'Postite kada vidite mlađak i mrsite se kada ga vidite. A ako vas oblačnost spriječi da ga vidite izbrojite trideset dana!'"

---

[90] Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan, kao i onog koji će doći poslije njega.

Također je Alija b. Ebu Talib, r.a., rekao: "Kada vidite mlađak zapostite s njegovim viđenjem, a kada ga ponovo vidite prekinite post, a ako vas oblačnost spriječi u tome upotpunite (trideset dana)."

Ibn Mesud, r.a., veli: "Ako vas oblačnost spriječi od njegova viđenja, onda izbrojite trideset dana."

Ove predaje, ako se prihvati da su oprečne predajama koje se prenose od njih o postu tog dana, preče su da se prihvate jer su suglasne po formi i značenju tekstovima koji se pripisuju Poslaniku, s.a.v.s. A ako se prihvati da nema oprečnosti među njima, onda postoje dva načina da se usaglase. Prvi je da se kaže da se gore spomenute predaje odnose na situaciju kada nema oblačnosti te noći ili kada je ima, ali na kraju mjeseca kako to čine oni koji smatraju da je post tog dana obavezna.

Drugi je da se spomenute predaje koje govore o postu tog dana shvate da su oni postili taj dan iz opreznosti i pažnje i to dobrovoljno, a ne obavezno, jer spomenute predaje jasno negiraju njegovu obaveznost. Ovaj je način bliži tekstovima i šerijatskim pravilima. Njegovom primjenom bi se izbjegla diferencijacija između dva ista dana za koja se sumnja da li su od ramazana. Tako bi se jedan od njih uzeo kao sumnjiv, a za drugi bi se sigurno znalo da je od ramazana. Zadužiti nekoga da bude siguran da je taj dan bez sumnje od ramazana i pored postojanja sumnje da li je od njega ili nije bilo bi zaduženje ljudi da vjeruju da je sigurno od ramazana s nečim što je nemoguće i što je nepodnošljivo, jer bi se od njega zahtijevalo da napravi razliku između nečega što je identično. Allah opet najbolje zna.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., bi također naređivao ljudima da zaposte ramazan kada bi mu jedan musliman potvrdio da je vidio mlađaka, a prekidao bi ga kada bi mu dvojica ljudi posvjedočila da su ga vidjeli.

Ako bi ga dvojica ljudi, nakon što bi isteklo vrijeme bajram-

namaza, obavijestili da su vidjeli mlađak, omrsio bi se i naredio bi ljudima da se omrse, a sutradan bi klanjao bajram-namaz u njegovo vrijeme.[91]

Poslanik, s.a.v.s., žurio bi s iftarom i podsticao druge na to. Ustajao bi na sehur, odgađao ga do posljednjih trenutaka i drugima to preporučivao.[92]

Preporučivao bi da se omrsi hurmama i vodom. U tome se ogleda krajnja samilost i pažnja prema svom ummetu. Poznato je da se slatko, ako se konzumira na prazan stomak, najbrže apsorbira, da jača tijelo a posebno vid, jer on se uistinu osnažuje time. Medinski slatkiši jesu hurme. Na njima su odrasli i one su im svakodnevna hrana i poslastice, a sa svježim se posebno časte i naslađuju.

Jetra prilikom posta izgubi tečnost, pa ako se osvježi vodom onda se u potpunosti okoristi hranom koja se konzumira nakon vode. Zato je najbolje za onoga ko je žedan i gladan da se prije uzimanja jela napije malo vode i da potom jede. Pored svega toga, hurme i voda sadrže i druge specifičnosti koji uveliko utječu na ozdravljenje srca, a poznaju ih samo kardiolozi.

---

[91] Bilježe ga Ebu Davud (2339) u *Postu*, poglavlje: Svjedočenja dvojice da su vidjeli mlađak ševvala, Ahmed (4/14, 5/362-363) i Darekutni (2/169) od Rubija b. Harraša od jednog Poslanikova, s.a.v.s., ashaba da je rekao: "Ljudi su se razišli oko posljednjeg dana ramazana. Potom su došla dva beduina i zakleli se Allahom da je mlađak izišao sinoć. Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je ljudima da se omrse i da izađu ujutro na musallu." Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan, a i Darekutni veli da je vjerodostojan (sahih). Nepoznavanje imena ashaba u lancu hadisa ne šteti, jer svi su ashabi povjerljivi. Ovim se hadisom dokazuje da se okončanje ramazanskog posta mora potvrditi od strane dva svjedoka. Međutim, samo primanje svjedočenja dvojice po određenom pitanju ne znači da se svjedočenje jednog svjedoka ne prihvata.

[92] Bilježe ga Buhari (4/173) i Muslim (1098) od Sehla b. Sa'da es-Saidija, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ljudi će neprestano biti u dobru sve dok budu žurili sa iftarom." Bilježe Buhari (4/120) i Muslim (1095) od Enesa u merfu formi u sljedećoj verziji: "Ustajte na sehur, jer je u njemu bereket!" Bilježe ga Muslim (1096) Tirmizi (708) Ebu Davud (2343) i Nesai (4/146) od Amr b. Asa u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Razlika između našeg posta i posta sljedbenika Knjige jeste sehur." Bilježe Buhari (4/118-119) i Muslim (1097) od Zejda b. Sabita da je rekao: "Sehurili smo zajedno s Poslanikom, s.a.v.s., pa je potom ustao da klanja. Upitao sam: 'Koliki je razmak bio između ezana i sehura?' Rekao je: 'Koliko se može proučiti pedeset ajeta.'" Pogledaj: Medžmeuz-zevaid (3/154-155), poglavlje: Požurivanje iftara, a odgađanje sehura.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., bi se iftario prije nego što bi klanjao. Iftario bi se svježim hurmama ako bi imao, a ako ne bi imao, onda suhim. A ako ne bi imao ni suhih hurmi, onda bi se iftario sa nekoliko gutljaja vode.[93]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da bi učio prilikom iftara:

اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ فَتَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ.

"Bože, radi Tebe sam postio, s Tvojom opskrbom se iftarim, pa primi od mene (post). Ti si Onaj koji sve čuje i zna."[94] Međutim, spomenuta predaja nije potvrđena.

Također se prenosi da Poslanik, s.a.v.s., prilikom iftara učio اللَّهُمَّ لَكَ صُمْتُ وَعَلَى رِزْقِكَ أَفْطَرْتُ "Bože, Tebi sam postio i na Tvojoj i s Tvojom se nafakom iftarim." Bilježi Ebu Davud od Muaza b. Zuhre da je do njega doprlo da je Poslanik, s.a.v.s., učio spomenutu dovu.[95]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., kada bi iftario da je učio ovu dovu: إِذَا أَفْطَرَ ذَهَبَ الظَّمَأُ وَابْتَلَّتْ الْعُرُوقُ وَثَبَتَ الأَجْرُ إِنْ شَاءَ اللهُ تَعَالَى "Otišla je žeđ, vene su se ispunile i nagrada je, ako Bog da, postignuta." Bilježi ga

[93] Bilježe ga Ahmed (3/164), Tirmizi (696) i Ebu Davud (2356) od Enesa b. Malika. Lanac prenosilaca mu je jak. Bilježi ga i Ibn Huzejme (2066) sa svojim lancem prenosilaca u sljedećoj formi: "Ko ima hurmi neka se njima iftari, a ko nema neka se iftari vodom, jer je ona čista." Lanac prenosilaca mu je sahih. Bilježi ga i Abdurrezzak (7586), Ahmed (4/17, 18, 213-214), Ebu Davud (2355), Tirmizi (694) i Ibn Madža (1699) od Selmana b. Amira ed-Dabbija da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko imadne hurmi neka se iftari njima, a ko ne neka se iftari vodom, jer je voda čista.» Ibn Huzejme (2067), Ibn Hibban (893) i Hakim (1/431-432) smatraju da je vjerodostojan s čim se slaže i Zehebi. Naredba u hadisu upućuje na poželjnost (istihbab) a ne na obligatnost (vudžub). Ibn Hazm zauzeo je jedinstven stav i veli da je dužnost iftariti se hurmom, a ako nema hurmi onda vodom.

[94] Bilježi ga Ibn es-Sunni u djelu *Amelul-jevmi vel-lejleti* (481). U njegovom je lancu prenosilaca i Abdul-Melik b. Harun b. Antere kojeg Ahmed i Darekutni smatraju slabim prenosiocem. Jahja je rekao da je lažac. Ibu Hatim veli da je odbačen i da se njegovi hadisi ne primaju. Ibn Hibban smatra da je izmišljao hadise.

[95] Bilježe ga Ebu Davud (2358) i Ibn es-Sunni (273). Muaz b. Zuhre je tabiin. Povjerljivim ga smatra samo Ibn Hibban. Prema tome hadis je mursel.

Ebu Davud od Husejna b. Vakida od Mervana b. Salima el-Mukaffea od Ibn Omera.[96]

Bilježi se od Poslanika, s.a.v.s, da je rekao: إِنَّ لِلصَّائِمِ عِنْدَ فِطْرِهِ دَعْوَةً مَا تُرَدّ "Postač prilikom iftara ima pravo na dovu koja se ne odbija." Bilježi ga Ibn Madža.[97]

Vjerodostojnom se predajom od Poslanika, s.a.v.s., prenosi da je rekao: إِذَا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هَاهُنَا وَأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هَاهُنَا فَقَدْ أَفْطَرَ الصَّائِمُ "Kada dođe noć odavde, a dan ode odande tada postač iftari."[98] Ovdje se hadis objašnjava da se postač pravno smatra da je iftario, pa makar to i ne nanijetio, jer tada nastupa vrijeme iftara, što je poput nastanka dana i noći[99]. Postaču nije dozvoljen spolni odnos, podizanje glasa, psovka i uzvraćanje na psovku. Poslanik, s.a.v.s., naredio je postaču da kaže onome ko ga psuje sljedeće: "Ja postim!" Neki smatraju da to treba izgovoriti jezikom što je i očito, dok drugi vele da to treba reći svojim srcem (u sebi) da bi posjetio svoju dušu na post. Dok treći smatraju da to treba reći jezikom ako je post obavezan, a u sebi ako je dobrovoljan (nafila), jer je to bliže iskrenosti a dalje od rijaluka.

---

[96] Bilježe ga Ebu Davud (2357) Darekutni (2/185), Hakim (1/422) i Ibn es-Sunni (479). Mervana b. Salima el-Mukaffe'a Ibn Hibban smatra povjerljivim, a njegove hadise smatra dobrim Darekutni i Ibn Hadžer. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Hakimova konstatacija da Buhari dokazuje hadisima Mervana jeste lapsus, jer Mervan s kojim Buhari dokazuje je jedan drugi.

[97] Bilježi ga Ibn Madža (1753) u *Postu*, poglavlje: Postaču se dova ne odbija od Abdullaha b. Amra b. el-Asa. U njegovu lancu prenosilaca je i Ishak b. Ubejdullah koga Ibn Hibban ubraja među povjerljive prenosioce. Ostali njegovi prenosioci su na stepenu Buharinih. Potvrđuje ga hadis koji prenosi Enes, a nalazi se kod Ed-Dijaa el-Makdisija u *El-Muhtari* u kojem se kaže: "Tri dove se ne odbijaju: dova koju uči roditelj svom djetetu, dova postača i dova musafira." Potvrđuje ga i hadis koji prenosi Ebu Hurejre, a bilježi ga Tirmizi (3595) i Ibn Madža (1752) u sljedećoj verziji: "Trojici se dova ne odbija: postaču kada iftari, pravednu vladaru i onom kome je nepravda učinjena." Ibn Hibban (2408) veli da je sahih, a hafiz Ibn Hadžer smatra da je hasen.

[98] Bilježe ga Buhari (4/171) u *Postu*, poglavlje: Kada je dozvoljeno postaču da se omrsi i Muslim (1100) u *Postu*, poglavlje: Objašnjene završetka posta i izlaska dana, od Omera, r.a.

[99] Kada nastupi dan u ramazanu musliman se smatra postačem. Na osnovu toga, kada nastupi vrijeme iftara postač se više ne smatra postačem (op.pr.).

* * *

Allahov Poslanik, s.a.v.s., putovao je u ramazanu. Ponekad bi na putovanju postio, a ponekad mrsio. Ashabima je davao pravo izbora između dvije mogućnosti. Kada bi se približili svom neprijatelju naređivao bi im da se omrse kako bi se okrijepili i bili spremni da mu se suprotstave. Ako bi se desilo slično tome kad su kod svojih kuća, i ako bi ih nepoštenje ramazana osnažilo i učinilo spremnijim za sukob s neprijateljem, da li bi im u tom slučaju bilo dozvoljeno da se omrse?

O tom pitanju imamo različita mišljenja. Ibn Tejmijja smatra da bi im bilo dozvoljeno omrsiti se, na osnovu toga izdao je fetvu muslimanskoj vojsci kada su se sukobili s neprijateljem na periferiji Damaska.[100] Bez sumnje je mršenje zbog toga preče od pukog putovanja. Čak se može reći da je dozvola mršenja posta za musafira skretanje pažnje da je to dozvoljeno i u spomenutom slučaju. Dozvoljenost je mršenja posta u spomenutom slučaju veća, jer snaga koju putnik zadobija nepošćenjem ramazana tiče se samo njega, a u spomenutom slučaju ta snaga tiče se svih muslimana. Također je teškoća džihada veća od teškoće putovanja. Korist koju postiže mudžahid s nepošćenjem ramazana jeste veća od koristi koju od toga postiže putnik. Pored svega toga Uzvišeni je rekao: *"I protiv*

---

[100] To se desilo 702. god. po Hidžri na mjestu zvanom Meredžu Sufr u blizini Damaska. Ta se bitka zove Šekhab. U njoj je izginulo i zarobljeno mnogo Tatara. Allah je tada dao muslimanima pobjedu, a poraz onima koji su nered i nasilje činili. Neka je hvala Allahu Gospodaru svih svjetova! U spomenutoj bici učestvovao je lično i moralno i šejh islama Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao. Bodrio je ljude da se strpe i obećavao im pobjedu. Nagovještavao im jednu od dvije nagrade sve dok Allah nije ispunio Svoje obećanje, pomogao Svoju vojsku, porazio Tatare i dao pobjedu vjernicima. Jedan od vojskovođa koji je bio učesnik te bitke pripovijeda da mu je Šejh, Allah mu se smilovao, rekao na dan boja dok su bili na Merdžu Sufri pred sam sukob dvije skupine da ga rasporedi na najopasnije mjesto (smrtno mjesto), pa ga je postavio direktno nasuprot neprijatelja gdje su oni hrlili kao bujica. Potom mu je vojskovođa rekao: "Ovo je najopasnije mjesto, a ono je neprijatelj." Šejh je podigao ruke i pogled ka nebu i dugo učio, a potom je skočio i krenuo prema neprijatelju. Borba i sukobi su nas razdvojili tako da ga nisam vidio sve dok Allah nije dao pobjedu i trijumf. Vidi detalje spomenutog događaja u: *El-Ukudu ed-durrijjetu* (str. 175, 194) od Ibn Abdulhadija.

njih pripremite koliko god možete snage..." (El-Enfal, 60)

Ne postiti pred sukob s neprijateljem jeste jedan od najvećih uzroka snage.

Poslanik, s.a.v.s., objasnio je da je snaga gađanje[101], čiji cilj se ne može postići niti upotpuniti bez hrane i njena konzumiranja, jer to snaži i jača onoga koji gađa. Poslanik, s.a.v.s., je također rekao ashabima kada su se približili neprijatelju: "Približili ste se vašem neprijatelju, mršenje vam je korisnije." Tada je mršenje za njih bila olakšica (ruhsa). Potom su se zaustavili na drugom mjestu, pa im je rekao: "Sutra ujutro ćete se zaista sukobiti s vašim neprijateljem. Mršenje vam je korisnije, zato se omrsite!" U ovom slučaju mršenje za njih bilo je obavezno (azime) "...pa smo se omrsili..."[102] Njihovo mršenje Poslanik, s.a.v.s., obrazložio je s njihovim približavanjem neprijatelju i potrebom za snagom prilikom sukoba s njim. To je drugi razlog pored putovanja koje je samo po sebi neovisno od njega, koje nije spomenuto kod obrazloženja niti je na njega ukazano. Obrazloženje mršenja s putovanjem zbog toga što je Zakonodavac zanemario ostalo, specijalno kod spomenutog mršenja, i zanemarivanje snage kojom se suprostavlja neprijatelju i uvažavanje pukog putovanja jeste, ustvari, zanemarivanje onoga što je Zakonodavac uvažio i čime je obrazložio.

Sve dosad rečeno može se rezimirati i reći da se iz Zakonodavčeva ukazivanja i Njegove mudrosti može zaključiti da je mršenje radi džihada preče od mršenja radi samog putovanja. Poslanik, s.a.v.s., ukazao je na efektivni uzrok propisa, upozorio na njega, eksplicite se izjasnio o njegovoj mudrosti i naredio im da se omrse.

---

[101] Bilježi Muslim (1917) od Ukbeta b. Amira el-Džuhenija da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je jedne prilike na minberi rekao: 'Pripremite protiv njih koliko god možete snage, a snaga je gađanje, snaga je gađanje, snaga je gađanje.'"

[102] Bilježe ga Muslim (1120) u *Postu*, poglavlje: Nagrada onome koji ne posti na putovanja kada preuzme neku obavezu i Ebu Davud (2406) u *Postu*, poglavlje: Post na putovanju od Ebu Seida el-Hudrija.

Spomenutu konstataciju potvrđuje predaja koju prenosi Isa b. Junus od Šubeta od Amr b. Dinara od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na dan osvojenja Meke rekao svojim ashabima: "Ovo je dan borbe, pa se omrsite."[103] Sličnu predaju prenosi Seid b. er-Rebi od Šubeta. Mršenje je obrazloženo u njima s borbom iz kojeg je proizišla naredba mršenja s konsonantom *fa* (pa). Iz takvog konteksta svako može razumjeti da je mršenje dozvoljeno radi borbe. Međutim, kada je putovanje bilo bez borbe Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio je o mršenju:

هِيَ رُخْصَةٌ مِنَ اللهِ فَمَنْ أَخَذَ بِهَا فَحَسَنٌ وَمَنْ أَحَبَّ أَنْ يَصُومَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ.

"To je olakšica od Allaha, pa ko je prihvati lijepo je postupio, a ko želi postiti neće biti grešan."

* * *

Allahov Poslanik, s.a.v.s., putovao je u ramazanu radi najvećih i najvažnijih bitaka poput Bitke na Bedru i Bitke za oslobođenje Meke. Omer b. Hattab kaže: "Borili smo se s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u ramazanu u dvije bitke: Bici na Bedru i Bici za oslobođenje Meke i nismo postili."[104]

Predaja, koju prenosi Darekutni i drugi, od Aiše u kojoj stoji da je rekla: "Krenula sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na umru u ramazanu. On nije postio, a ja sam postila, skraćivao je namaz, a ja nisam[105]....", nije vjerodostojna. Najvjerovatnije njoj je pogrešno pripisana, ili je lapsus od nje same. Njoj se desilo ono što se desilo i Ibn Omeru kada je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je učinio umru

---

[103] Prenosioci su mu povjerljivi.

[104] Bilježe ga Tirmizi (714) u *Postu*, poglavlje: Šta se prenosi o olakšici za ratnika po pitanju mršenja (ramazana) i Ahmed u(140). U njegovu je lancu Ibn Lehia koji je slabe memorije. Međutim, prethodni hadis, koji prenosi Ebu Seid el-Hudri, potvrđuje ga. Tirmizi veli: "Prenosi se slično od Omera b. Hattaba da je mršenje olakšica prilikom susreta s neprijateljem." Takav stav zastupaju i neki islamski učenjaci.

[105] Bilježi ga Darekutni (2/188), lanac prenosilaca mu je ispravan.

u redžepu", pa je Aiša na to rekla: "Allah se smilovao Ebu Abdurrahmanu, jer Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije obavio umru bez njega, ali je nikada nije obavio u redžepu."[106] Sve umre koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio, obavio ih je u zul-ka'detu, a nikada nijednu nije obavio u ramazanu.

* * *

Praksa Poslanika, s.a.v.s., nije bila određivanje dužine putovanja na kome je dozvoljeno putniku da ne posti. Također, od njega se ništa vjerodostojnije ne prenosi o tome. Dihje b. Halife el-Kelbi mrsio je na putovanju dužine tri milje. A za one koji su postili rekao je da su zanemarili Muhammedov, s.a.v.s., sunnet.[107]

Ashabi bi se mrsili kada bi kretali na putovanje, ne čekajući da napuste mjesto odakle bi kretali. Govorili bi da je to praksa i sunnet Allahova Poslanika, s.a.v.s. O tome je Ubejd b. Džebr rekao:

رَكِبْتُ مَعَ أَبِي بَصْرَةَ الْغِفَارِيِّ صَاحِبِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سَفِينَةٍ مِنَ الْفُسْطَاطِ فِي رَمَضَانَ فَلَمْ يُجَاوِزِ الْبُيُوتَ حَتَّى دَعَا بِالسُّفْرَةِ . قَالَ اقْتَرِبْ . قُلْتُ أَلَسْتَ تَرَى الْبُيُوتَ ؟ قَالَ أَبُو بَصْرَةَ أَتَرْغَبُ عَنْ سُنَّةِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ؟ رَوَاهُ أَبُو دَاوُد وَأَحْمَدُ.

"Ukrcao sam se s Ebu Basretom el-Gifarijem, ashabom Allahova Poslanika, u lađu iz Fustata. Bio je ramazan. Nije ni napustio Fustat, a zatražio je da mu se servira sofra i rekao: 'Primakni se!' Rekao sam: 'Zar ne vidiš kuće?' Ebu Basre je rekao: 'Zar ćeš zanemariti sunnet Allahova Poslanika, s.a.v.s.?'" Bilježe ga Ebu Davud i Ahmed[108] U Ahmedovoj verziji stoji:

---

[106] Bilježi ga Muslim (1255, 220) u *Hadžu*, poglavlje: Broj i vrijeme umri koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio.

[107] Bilježi ga Ebu Davud (2413) u *Postu*, poglavlje: Dužina putovanja na kome je dozvoljeno mrsiti. U lancu mu je Mensur b. Seid el-Kelbi koji ga prenosi od Dihjeta koji je nepoznat.

[108] Bilježe ga Ebu Davud (2412) u *Postu*, poglavlje: Kada će se omrsiti putnik kada krene na put, Ahmed (6/398) i Bejheki (4/246). U njegovu lancu prenosilaca je Kulejb b. Zuhl el-Hadremi koji je nepoznat. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Potvrđuje ga i snaži sljedeći hadis koji prenosi Enes.

رَكِبْتُ مَعَ أَبِي بَصْرَةَ مِنْ الْفُسْطَاطِ إِلَى الْإِسْكَنْدَرِيّةِ فِي سَفِينَةٍ فَلَمّا دَنَوْنَا مِنْ مَرْسَاهَا أَمَرَ بِسُفْرَتِهِ فَقَرُبَتْ ثُمّ دَعَانِي إِلَى الْغِذَاءِ وَذَلِكَ فِي رَمَضَانَ . فَقُلْتُ يَا أَبَا بَصْرَةَ وَاَللّهِ مَا تَغَيّبَتْ عَنّا مَنَازِلُنَا بَعْدُ ؟ قَالَ أَتَرْغَبُ عَنْ سُنّةِ رَسُولِ اللّهِ صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ ؟ فَقُلْتُ لَا . قَالَ فَكُلْ . قَالَ فَلَمْ نَزَلْ مُفْطِرِينَ حَتّى بَلَغْنَا وَقَالَ مُحَمّدُ بْنُ كَعْبٍ أَتَيْتُ أَنَسَ بْنَ مَالِكٍ فِي رَمَضَانَ وَهُوَ يُرِيدُ سَفَرًا وَقَدْ رَحَلَتْ لَهُ رَاحِلَتُهُ وَقَدْ لَبِسَ ثِيَابَ السّفَرِ فَدَعَا بِطَعَامٍ فَأَكَلَ فَقُلْتُ لَهُ سُنّةٌ؟ قَالَ سُنّةٌ ثُمّ رَكِبَ.

"Ukrcao sam se u lađu s Ebu Basretom od Fustata do Aleksandrije. Kada smo se približili njenom pristaništu naredio je da mu se servira sofra. Prišao joj je i pozvao me na objed, a to je bilo u ramazanu. Rekao sam: 'Ebu Basre, tako mi Allaha još se njene kuće nisu izgubile s našeg horizonta?!' Rekao je: 'Zar ćeš se okrenuti od sunneta Allahova Poslanika, s.a.v.s.?' Rekao sam: 'Neću.' 'Onda jedi', rekao je. Mrsili smo sve dok nismo stigli do odredišta."

Muhammed b. Ka'b kaže: "Došao sam kod Enesa b. Malika kada je htio krenuti na put. Jahalica mu je bila spremljena, a na njemu je bila putnička sprema. Potom je zatražio hranu, te je jeo. Rekao sam mu: 'Je li to sunnet?' 'Da, sunnet je', odgovorio je. Zatim je uzjahao i krenuo."[109]

Tirmizi kaže da je hasen. U Darekutnijevoj se verziji kaže da je jeo pred skori zalazak sunca.

Sve te predaje jasno potvrđuju da je onome ko krene na put tokom ramazanskog dana dozvoljeno omrsiti se.[110]

[109] Bilježe ga Tirmizi (799, 800) u *Postu*, poglavlje: Ko jede a potom krene namjeravajući putovati, Darekutni (2/187-188) i Bejheki (4/246). Lanac prenosilaca mu je jak. Dobrim ga smatraju Tirmizi i drugi. Potvrđuje ga i prethodni hadis koji prenosi Ebu Basre kao i hadis koji prenosi Dihje b. Halifa. Bilježe ga Ebu Davud i Ahmed koji je već citiran. Hadis je, uz pomoć ostalih, dobar.

[110] Djelo *Mesail* od Ishaka b. Mensura el-Mirvezija (36/2) stoji: "Upitao sam imama Ahmeda: 'Kada putnik krene na put, kada će se omrsiti?' Rekao je: 'Kada napusti mjesto.'" Ishak, tj. Ibn Rehavejh (Rahoja) kaže: "Kada korači prvi korak ima pravo omrsiti se poput Enesa b. Malika, a to je i sam Poslanik, s.a.v.s., preporučio." U Begavijevom *Komentaru sunneta* s našom verifikacijom (6/312) stoji: "Neki islamski učenjaci smatraju da je čovjeku koji zaposti kod kuće, a potom krene na put, dozvoljeno mu je omrsiti se." To je mišljenje Šabija i Ahmeda.

* * *

Praksa Poslanika, s.a.v.s., bila je i to da bi ga zaticala zora u stanju džunupluka zbog spolnog odnosa sa svojim ženama, pa bi se okupao poslije zore i zapostio.[111] Ljubio bi neke od svojih žena dok bi postio,[112] i takav poljubac bi poredio sa izapiranjem usta vodom od strane postača.[113]

Što se tiče predaje koju bilježi Ebu Davud od Misdea b. Jahje od Aiše da ju je Poslanik, s.a.v.s., ljubio dok je postio i sisao joj jezik[114] diskutabilan je hadis. Neki učenjaci ga smatraju slabim hadisom zbog spomenutog Misdea koji je diskutabilan. Sa'di veli: "Zastranio i zalutao s puta." Drugi ga opet smatraju dobrim i vele da je povjerljiv i pouzdan. Muslim u svom *Sahihu* bilježi hadise od njega. U lancu spomenutog hadisa jeste i Muhammed b. Dinar et-Tahi el-Basri, koji je također diskutabilan. Jahje veli da je slab, dok je u drugoj izjavi, koja se prenosi od njega, rekao da nije loš. Drugi

[111] Bilježi ga Malik u (1/291), Buhari (4/123) i Muslim (1109, 78) od Aiše i u Seleme, r.a.

[112] Bilježi ga Malik u (1/291), Buhari (4/130-131) i Muslim (1106) u *Postu*, poglavlje: Objašnjenje da poljubac za vrijeme posta nije zabranjen za onoga kome ne pobuđuje strasti, od Aiše u kome još stoji: "On je najviše od vas kontrolisao svoje strasti." Tirmizi veli: "Neki učenjaci smatraju da je postaču koji može kontrolisati svoje strasti dozvoljeno da ljubi, a u protivnom nije kako bi sačuvao svoj post." To je stav Sufjana, , Ahmeda i Ishaka. Hafiz u *Fethu* (4/131) kaže: "Islamski učenjaci nemaju jedinstven stav o pitanju postača koji dodirne, poljubi ili pogleda ženu, pa doživi vrhunac ili mu potekne sluz iz spolnog organa. Kufanski pravnici i Šafi smatraju da ako postač doživi vrhunac zbog spomenutih stvari, osim pogleda treba napostiti, dok zbog poticanja sluzi nema napaštanja. Malik i Ishak smatraju da zbog svih spomenutih stvari treba napostiti i platiti otkup, dok za poticanje sluzi treba samo napostiti. Ibn Kudame kaže: "Ako postač poljubi ženu, pa doživi vrhunac, omrsio se bez ikakve dileme kod svih učenjaka."

[113] Bilježi ga Ebu Davud (2385) od Omera da je rekao: "Bio sam veseo, pa sam poljubio ženu dok sam postio. Došao sam Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Allahov Poslaniče, danas sam napravio strašnu stvar. Poljubio sam ženu a postim?!!' Rekao je: 'Šta misliš da si izaprao usta vodom a postiš?!' Rekao sam: 'Nema ništa loše u tome.' Pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Pa to je to.'" Lanac mu je ispravan. Vjerodostojnim ga smatra Ibn Hu zejme (1999) Ibn Hibban (905) i Hakim (1/431) u čemu se s njim složio i Zehebi.

[114] Bilježe ga Ebu Davud (2386) i Ibn Huzejme (2003). Lanac mu je slab zbog Muhammeda b. Dinara i Sa'da b. Evsa koji su problematični. Hadis smatraju slabim Ebu Davud, Ibn Hadžer i drugi.

vele da je pouzdan. Ibn Adij veli: "Njegovu sintagmu: '...i sisao joj jezik...', ne prenosi niko osim Muhammeda b. Dinara." U lancu dotičnog hadisa jeste i Sa'd b. Evs, također diskutabilan prenosilac. Jahja je rekao: "Basri je slab prenosilac." Drugi smatraju da je povjerljiv, a i Ibn Hiban ga spominje među povjerljivim.

Hadis koji bilježe Ahmed i Ibn Madža od Mejmune, Poslanikove, s.a.v.s., sluškinje, da je rekla: "Poslanik, s.a.v.s., bio je upitan o nekom čovjeku koji je poljubio svoju ženu dok je postio, pa je rekao da se omrsio zbog toga."[115] Taj hadis nije potvrđen od Allahova Poslanika, s.a.v.s. U njegovu lancu prenosilaca jeste Ebu Jezid ed-Dinni koji ga prenosi od Mejmune, Sa'dove kćerke. Darekutni veli: "On nije poznat, niti je ta predaja potvrđena." Buhari kaže: "Od njega ja ne bilježim hadise. Taj hadis je odbačen, a Ebu Jezid je nepoznat čovjek."

Nema vjerodostojne predaje od Poslanika, s.a.v.s., koja o spomenutom pitanju pravi razliku između mladića i starca. Najbolje što se o tome prenosi jeste predaja koju bilježi Ebu Davud od Nasra b. Alije od Ebu Ahmeda ez-Zubejrija da mu je pričao Israil od Ebu el-Anbesa od el-Agarra od Ebu Hurejre da je neki čovjek pitao Poslanika, s.a.v.s., o postačevom ljubljenju, pa mu je to dozvolio. Nakon toga došao je drugi čovjek i pitao ga o tome, te mu je on to zabranio. Ustanovilo se je da je onaj kome je to dozvolio bio starac, a kome je zabranio bio je mladić.[116] Iako Buhari, Muslim i ostali

---

[115] Bilježe ga Ahmed (6/463) i Ibn Madža (1686). Lanac prenosilaca mu je slab na osnovu onoga što je rekao autor.

[116] Bilježi ga Ebu Davud (2387) u *Postu*, poglavlje: Pokuđenost poljupca mladiću. Lanac prenosilaca mu je dobar. Bilježi Malik u (1/293) od Ibn Abbasa da je bio upitan o postačevom poljupcu, pa ga je dozvolio starcu, a zabranio ga mladiću. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježi Abdurrezzak (8418) putem Ma'mera od Asima b. Sulejmana od Ebu Midžleza da je neki čovjek (starac) došao Ibn Abbasu i upitao ga o ljubljenju dok posti, pa mu je to dozvolio. Nakon toga došao mu je neki mladić pa mu je to zabranio. Prenosioci su mu povjerljivi. Bilježi Tahavi (1/346) putem Hurejsa b. Amra eš-Ša'bija od Mesruka od Aiše da je rekla: "Moguće je da me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ljubio i dirao dok je postio. Što se tiče vas, to može činiti samo iznemogli starac."

autori *Sunena* argumentuju predajama koje prenosi Israil, mahana je ovog hadisa to što između Israila i El-Egarra ima Ebul-Anbes el-Adevi el-Kufi, a ime mu je Haris b. Ubejd, koga su prešutjeli.[117]

* * *

Poslanik, s.a.v.s., ne bi naređivao onome ko bi jeo i pio iz zaborava da naposti taj dan, jer ga je Allah nahranio i napojio. Tako je postupao zbog toga što se to jedenje i pijenje ne može pridodati samom počinitelju i reći da se zbog njega omrsio. Čovjek se omrsio kada svjesno uradi neku stvar koja kvari post. Jedenje i pijenje iz zaborava jeste isto kao i jedenje i pijenje u snu, jer nema odgovornosti za djelo koje se učini u snu niti u zaboravu.

* * *

Iz vjerodostojnih predaja koje se prenose od Poslanika, s.a.v.s., uočava se da sljedeće stvari kvare post: jedenje, pijenje, puštanje krvi[118] i povraćanje[119].

---

[117] Ovo autorovo mišljenje diskutabilno je, jer ne znamo da ima neko od velikana džerha ve tadila koji ga smatra neprihvatljivim prenosiocem. Ibn Hibban ga smatra pouzdanim, a od njega prenose Šube, Misar, Israil, Ebu Avane i ostali, pa su hadisi koje on prenosi dobri (hasen) hadisi.

[118] Bilježe ga Šafi (1/257), Ebu Davud (2369), Darimi (2/14), Abdurrezzak (7520), Ibn Madža (1681), Hakim (1/428), Tahavi (349) i Bejheki (4/265) od Šeddada b. Evsa da je rekao: "Bili smo s Poslanikom, s.a.v.s., za vrijeme osvajanja Meke. Tada je Poslanik, s.a.v.s., vidio nekog čovjeka da devetnaesti dan ramazana pušta krv. Uzeo ga je za ruku i rekao: 'Omrsio se i onaj ko pušta i kome se pušta krv.'" Lanac prenosilaca mu je ispravan. Mnogi su hadiski stručnjaci rekli da je spomenuti hadis vjerodostojan. O istoj temi bilježi se od Rafia b. Hadidža kod Abdurrezzaka (7523) Tirmizije (774) i Bejhekija (4/665). Tirmizi kaže da je spomenuti hadis hasenun-sahih. Vjerodostojnim ga smatraju Ibn Hibban (902) i Hakim (1/428). Bilježi se od Sevbana kod Ebu Davuda (2367) Ibn Madža (1680) Darimija (2/14-15), Tahavija (1/349), Ibn el-Džaruda (198), Bejhekija (4/265) i Abdurrezzaka (7523). Vjerodostojnim ga smatraju Ibn Hibban (899) Hakim (1/427), Buhari, Ali b. el-Medini i Nevevi.

Međutim, vjerodostojnom predajom od Poslanika, s.a.v.s., prenosi se derogacija spomenutog propisa. Ibn Hazm je rekao, na osnovu onog što bilježi Hafiz u *El-Fethu* (4/155): "Bez sumnje je vjerodostojan hadis koji glasi: 'Omrsio se i onaj koji pušta i kome se pušta krv.'" Međutim, Ebu Seid el-Hudri prenosi hadis u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio puštanje krvi postaču. Lanac prenosilaca mu je ispravan i vadžib ga je prihvatiti, jer olakšica dolazi poslije

Iz Kur'ana se jasno razumije da spolni odnos kvari post isto kao i jelo i piće. U vezi s time ne postoji bilo kakva dilema. O surmi se o tome ne prenosi ni jedna vjerodostojna predaja. Potvrđeno je vjerodostojnim predajama da je Poslanik, s.a.v.s., upotrebljavao misvak dok je postio.[120]

Imam Ahmed navodi od Poslanika, s.a.v.s., da je posipao vodu po svojoj glavi dok je postio[121]. Također je izapirao usta i nos

osnovnog propisa (azime). To je dokaz da je derogiran propis mršenja posta zbog puštanja krvi i za onoga koji pušta i kome se pušta krv. Spomenuti hadis bilježe: Nesai, Ibn Huzejme (1967, 1969) i Darekutni (239). Prenosioci su mu povjerljivi, a lanac mu je ispravan. Potvrđuje ga hadis koji prenosi Enes, a bilježi ga Darekutni (239), a čija verzija glasi: "Zabrana puštanja krvi postaču počela je kada je Džafer b. Ebu Talib pustio krv dok je postio. Pored njega je tada prošao Allahov Poslanik, s.a.v.s., i rekao: 'Ova dvojica su se omrsila.'" Nakon toga je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio postaču da pusti krv. Enes je puštao krv dok je postio. Svi njegovi prenosioci su povjerljivi, Buharijevi prenosioci, ali u njegovom tekstu ima nešto što se ne može prihvatiti, jer se spomenuti događaj desio na dan osvojenja Meke, a Džafer je pao kao šehid prije tog događaja. Od najboljih predaja koje se prenose o tom pitanju jeste predaja koju bilježi Abdurrezzak (7535) i Ebu Davud (2374) putem Abdurrahmana b. Abisa od Abdurrahmana b. Ebu Lejle od nekog Poslanikova ashaba da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., zabranio je postaču puštanje krvi i neprekidni post, ali to nije učinio stalnom zabranom svojim ashabima." Lanac prenosilaca mu je ispravan. Nepoznatost ashaba ne šteti vjerodostojnosti.

[119] To se odnosi na namjerno izazivanje povraćanja. Međutim, ako nekoga savlada povraćanje, neće se smatrati da se omrsio. Bilježe Tirmizi (720), Ebu Davud (2380), Ibn Madža (2380) i Darekutni (240) od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Koga savlada povraćanje, ne treba napaštati taj dan, a ko ga namjerno izazove neka naposti taj dan." Lanac prenosilaca mu je ispravan. Vjerodostojnim ga smatraju Ibn Huzejme (1960, 1961), Ibn Hibban (907) i Hakim (1/427).

[120] Bilježe ga Tirmizi (725), Ahmed (3/445), Ebu Davud (2364) i Ibn Huzejme (2007) od Amira b. Rebia da je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika bezbroj puta kako koristi misvak dok je postio." U njegovu lancu prenosilaca jeste Asim b. Ubejdullah kojeg smatraju slabim prenosiocem: Buhari, Ibn Mein, Zuheli i drugi. Međutim, većina islamskih učenjaka prihvata spomenuti hadis i ne vide ništa loše u tome da postač na početku i na kraju dana upotrijebi misvak. Ibn Huzejme u svom *Sahihu* (3/247) kaže: "Poslanikov proglas: 'Da se ne bojim da ne otežam svom etu naredio bih mu da koristi misvak prije svakog namaza', je općenit i nije izuzeo nekoga iz tog, ni postača niti nepostača." U tome je dokaz da je postaču upotreba misvaka prije svakog namaza preporučena isto kao i nepostaču.

[121] Bilježe ga Ahmed (5/376, 380, 408, 430) i Ebu Davud (2365) od nekog ashaba da je vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako posipa vodu po svojoj glavi dok je postio zbog žeđi ili vrućine. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

dok je postio, a zabranjivao je postačima da pretjeruju u tome.[122] Nije potvrđeno od Poslanika, s.a.v.s., da je on puštao krv dok je postio. To tvrdi imam Ahmed, a prenosi Buhari u svom *Sahihu*. Ahmed veli: "Pričao mi je Jahja b. Seid i rekao je: 'Hakem nije čuo Miksemov hadis o postačevom puštanju krvi.'" Tj. Seidov hadis od Hakema, od Miksima i od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je postio i dok je bio u ihramima[123].

Muhenna veli: "Pitao sam Ahmeda o hadisu kojeg prenosi Habib b. Šehid od Mejmuna b. Mihrana od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je postio i bio muhrim, pa je rekao: 'Nije vjerodostojan.'" Odbacio ga je Jahja b. Seid el-Ensari. Samo je oko petnaest hadisa koje prenosi Mejmun b. Mehran od Ibn Abbasa.

Esrem kaže: "Čuo sam Ebu Abdullaha da spominje taj hadis i govori da je slab." Muhenna veli: "Pitao sam Ahmeda o hadisu koji prenosi Kubejsa od Sufjana od Hammada od Seida b. Džubejra od Ibn Abbassa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je postio i bio muhrim, pa je rekao: 'To je greška od strane Kabise.' Zapitao sam Jahju o Kabisi b. Ukbi, pa reče: 'Čovjek istinu govori. A hadis koji prenosi od Sufjana od Se'ida b. Džubejra jeste njegova greška.'" Ahmed je rekao: "U El-Ešdžeinom djelu od Seida b. Džubejra u mursel formi stoji da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je bio u ihramima, a ne spominje se da je postio."

---

[122] Bilježe ga Šafi (1/30-31), Ebu Davud (142, 143), Ahmed (4/33), Ibn Madža (407) i Nesai (1/66) od Lekita b. Sabireta da je rekao Allahovom Poslaniku: "Allahov Poslaniče, poduči me abdestu!" Rekao je: 'Upotpuni abdest i istrljaj između prstiju. Što bolje izaperi nos osim ako postiš.'" Lanac prenosilaca mu je ispravan. Vjerodostojnim ga smatraju Ibn Huzejme (150), Ibn Hibban (159), Hakim (1/147 i 148), Zehebi, Ibn el-Kattan, Nevevi i Ibn Hadžer.

[123] Bilježi ga Buhari (4/155) u *Postu*, poglavlje: Puštanje krvi i povraćanje od Vuhejba od Ejjuba od Ikrime od Ibn Abbasa. Hafiz je rekao: "Slijedio ga je Abdulvaris od Ejjuba u mevsul formi kako će se navesti u *Medicini*, poglavlje: U kojem se vremenu pušta krv?" Bilježi ga Ibn Ulejje i Ma'mer od Ejjuba od Ikrime u mursel formi. Postoji dilema da li ga Hammad b. Zejd prenosi u mevsul ili mursel formi? To je objasnio Nesai. Muhenna kaže: "Pitao sam Ahmeda o ovom hadisu, pa je rekao: 'U njemu ne postoji: ...dok je postio..., nego ...da je bio u ihramima.'" Potom ga je naveo raznim putevima od Ibn Abbasa. Međutim, tu se ne prenosi spomenutim putem od Ejjuba. Hadis je bez sumnje vjerodostojan.

Muhenna kaže: "Pitao sam Ahmeda o hadisu koji prenosi Ibn Abbas u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je postio i bio muhrim, pa je rekao: 'U njemu ne stoji da je postio već da je bio muhrim.'" To navodi Sufjan od Amr b. Dinara od Tavusa od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pustio krv iz glave dok je bio muhrim. Bilježi ga Abdurrezzak od Ma'mera od Ibn Husejma od od Seid b. Džubejra od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je bio u ihramima. Prenosi Revh od Zekerijaha b. Ishaka od Amra b. Dinara od Ataa i Tavusa od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je bio u ihramima. Svi su spomenuti drugovi Ibn Abbasa, a ne spominju da je Poslanik, s.a.v.s., tada postio.

Hanbel veli: "Pričao mi je Ebu Abdullah, pričao nam je Veki od Jasina ez-Zejjata od nekog čovjeka od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv u ramazanu nakon što je rekao: 'Omrsio se i onaj koji pušta krv i onaj kome se pušta krv.' Ebu Abdullah je rekao: 'Mislim da je spomenuti čovjek Eban b. Ebi Ajjaš, onaj s kojim se ne može dokazivati.'"[124]

Esrem kaže: "Rekao sam Ebu Abdullahu: 'Prenosi Muhammed b. Muavija en-Nejsaburi od Ibn Avane od Suddija od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je postio, pa je to zanijekao, a potom rekao: 'Suddi od Enesa?!' Rekao sam: 'Da!', na što se on začudi.'" Ahmed veli: "Citat u kojem stoji: 'Omrsio se i onaj koji pušta i kome se pušta krv', ne postoji potvrđen hadis." Ishak kaže: "To je potvrđeno sa pet puteva od Poslanika, s.a.v.s." Time se aludira da nije potvrđeno vjerodostojnom predajom da je Poslanik, s.a.v.s., pustio krv dok je postio, niti da je zabranio postaču da koristi misvak na početku i na kraju dana, nego se od njega prenosi suprotno spomenutom.

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao da je najbolja

[124] U *Takribu* stoji: "Eban b. Ebi Ajjaš Fejruz el-Basri odbačen je prenosilac." Buhari je rekao za Jasin ez-Zejjata koji prenosi od Ebana da prenosi nepoznate hadise. Nesai kaže: "Odbačen prenosilac." Ibn Hibban veli: "Prenosi izmišljene hadise."

postačeva osobina upotreba misvaka. Bilježi Ibn Madža od Mudžalida. Međutim, u njemu postoji slabost.[125]

* * *

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je podvlačio surmu dok je postio, te da je došao među ashabe, u ramazanu, s očima punim surme (antimona). Međutim, hadis nije vjerodostojan. Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao o surmi: "Neka se je pripazi postač!"[126] Također, ni ovaj hadis nije vjerodostojan.

Ebu Davud kaže: "Jahja b. Mein mi je rekao da je to odbačen hadis."

[125] Bilježi ga Ibn Madža (1677) u *Postu*, poglavlje: Šta se prenosi o upotrebi misvaka i surme od strane postača od Aiše.

[126] Bilježi ga Ebu Davud (2377) u *Postu*, poglavlje: Podvlačenje surme pred spavanje od strane postača od Hevzeta. U njegovu lancu prenosilaca je Abdurrahman b. Numan b. Ma'bed b. Hevze koji je diskutabilan, a otac mu je nepoznat prenosilac. Hadis u kojem se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podvlačio surmu dok je postio bilježi Ibn Madža (1678) od Aiše. Lanac prenosilaca mu nije ispravan.

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA KOD DOBROVOLJNOG POSTA

Allahov Poslanik, s.a.v.s., toliko bi postio da bi se govorilo da post neće prekinuti, a ponekad bi toliko mrsio da bi se reklo da neće početi postiti. Nijedan mjesec do ramazana nije u cijelosti ispostio, a najviše bi postio u šabanu.[127]

Od svakog mjeseca postio bi ponešto. Nije uzastopno postio tri mjeseca kako to rade neki ljudi. Nikada nije postio mjesec redžep, niti je volio postiti u njemu. Čak se od njega prenosi da je zabranjivao da se posti u njemu kako to bilježi Ibn Madža[128]. Nastojao bi postiti ponedjeljkom i četvrtkom[129].

Ibn Abbas, r.a., veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ne bi mrsio bijele dane ni na putu, a ni kod kuće."[130] Bilježi ga Nesai. Također je poticao da se oni poste.[131]

[127] Bilježe ga Malik u (1/309), Buhari (4/186) i Muslim (1156, 175) od Aiše, r.a. U Muslimovoj verziji (1156, 176) stoji: "Vidjela sam da je od svih mjeseci najviše postio u šabanu. Postio bi ga skoro cijelog, odnosno, on ga je i postio cijelog."

[128] Bilježe ga Ebu Davud i Nesai (1743) u *Postu*, poglavlje: Post svetih mjeseci. U njegovom je lancu prenosilaca Davud b. Ata oko čije slabosti nema dileme kod svih islamskih učenjaka.

[129] Bilježe ga Tirmizi (745) Nesai (4/202) i Ibn Madža (1739) od Aiše, r.a. Lanac prenosilaca mu je ispravan. O istom poglavlju bilježi hadis i Tirmizi od Ebu Hurejre (747). Hadis također ima i drugu predaju koja ga čini vjerodostojnim, prenosi se od Usame b. Zejda, a bilježe je Nesai (4/201) i Ibn Huzejme (2119).

[130] Bilježi ga Nesai (4/198) u *Postu*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., post. U njegovom je lancu Jakub b. Abdullah el-Ki, slab prenosilac. Također je slab prenosilac koji prenosi od njega po imenu Džafer b. Ebu Mugire el-Ki.

[131] Bilježe ga Ahmed (5/252) i Nesai (4/222) od Ebu Zerra, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

Ibn Mesud, r.a., kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na početku svakog mjeseca postio po tri dana."[132]

Aiša kaže: "Nije ga zanimalo u kojem dijelu mjeseca će ih postiti."[133] Nema proturječnosti među spomenutim predajama.

O pitanju posta deset dana zul-hidždžeta postoje dileme. Aiša veli: "Nikada ga nisam vidjela da je postio u deset dana zul-hidždžeta."[134]

Hafsa veli: "Četiri stvari Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije propuštao: post ašure, post deset dana zul-hidždžeta, tri dana od svakog mjeseca i dva rekata sabahskog sunneta.»[135] Bilježi ga imam Ahmed, Allah mu se smilovao.

Bilježi imam Ahmed od nekih Poslanikovih, s.a.v.s., žena da je Poslanik, s.a.v.s., postio devet dana zul-hidždžeta, ašuru, tri dana svakog mjeseca, ili ponedjeljak i četvrtak u mjesecu. U drugoj

---

"Ko bude od vas postio tri dana mjesečno neka posti tri bijela dana." Lanac prenosilaca mu je dobar, a vjerodostojnim ga smatra Ibn Hibban (943). Bilježe Ahmed (5/150) i Nesai (4/223) putem Sufjana da je rekao: "Pričala su nam dva čovjeka: Muhammed i Hakim od Musa b. Talhe od Havtekijje od Ebu Zerra da je Poslanik, s.a.v.s., naredio nekom čovjeku da posti trinaesti, četrnaesti i petnaesti dan u mjesecu." Bilježi ga Ibn Huzejme (2128) drugim putem s dobrim lancem prenosilaca. Bilježi Tirmizi (762) s jakim lancem prenosilaca od Ebu Zerra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko bude od svakog mjeseca postio po tri dana, pa to je vječiti post." Allah je objavio potvrdu za to u Svojoj Knjizi i rekao: »Ko uradi dobro djelo, bit će deseterostruko nagrađen." (El-En'am, 160), tj. jedan dan za deset dana. O istom poglavlju bilježi se predaja od Ebu Hurejre kod (4/197) i Muslima (722) da je rekao: "Preporučio mi je moj prijatelj, Poslanik, s.a.v.s., da postim od svakog mjeseca po tri dana." Muslim ga u svom *Sahihu* bilježi od Ebu Derdaa.

[132] Bilježe ga Ebu Davud (2450), Nesai (4/204) i Tirmizi (742). Lanac prenosilaca mu je dobar.

[133] Bilježi ga Muslim (1160) u *Postu*, poglavlje: Poželjno je od svakog mjeseca postiti po tri dana. Bilježi ga Ibn Huzejme (2130).

[134] Bilježi ga Muslim (1176) u *Itikafu*, poglavlje: Post deset dana zul-hidždžeta.

[135] Bilježi ga Ahmed (6/287), od Ebu Ishaka el-Ešdžeija el-Kufija, od Amra b. Kajsa el-Melaija, od el-Hurra b. es-Sijjaha, od Hunejde b. Halida el-Huzaija, od Hafse. Ebu Ishak el-Kufi el-Ešdžai je nepoznat, a ostali prenosioci su povjerljivi.

predaji stoji da je postio dva četvrtka[136]. Međutim, afirmacijskoj predaji se daje prednost nad negacijskoj ako su obje vjerodostojne.

O pitanju posta šest dana ševvala, vjerodostojnom predajom prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Njihovo pošćenje s ramazanom ima vrijednost posta cijele godine."[137]

Postu dana ašure davao je veću važnost od ostalih dana posta. Nakon što je došao u Medinu, zatekao je židove da poste taj dan i da ga veličaju pa je rekao: "Mi imamo veće pravo na Musaa od vas.", pa ga je počeo postiti i naredio je da se posti. To je bilo prije propisivanja ramazana. Kada je propisan post mjeseca ramazana rekao je: "Ko hoće neka posti ašuru, a ko neće, neka ne posti."[138]

Nekima je to bilo nejasno, pa su rekli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je došao u Medinu u mjesecu rebiul-evvelu, pa kako je onda moguće da Ibn Abbas kaže da je on tu bio u vrijeme kada su židovi postili dan ašure?!"

Postoji i druga dilema koja se ogleda u vjerodostojnom hadisu koji se bilježi u dva *Sahiha* od Aiše, r.a., u kojem stoji da je rekla:

كَانَتْ قُرَيْشٌ تَصُومُ يَوْمَ عَاشُورَاءَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ وَكَانَ يَصُومُهُ فَلَمَّا هَاجَرَ إِلَى الْمَدِينَةِ صَامَهُ وَأَمَرَ بِصِيَامِهِ فَلَمَّا فُرِضَ شَهْرُ رَمَضَانَ قَالَ " مَنْ شَاءَ صَامَهُ وَمَنْ شَاءَ تَرَكَهُ.

[136] Bilježe ga Ahmed (6/288), Ebu Davud (2437) i Nesai (4/205), od el-Hurra b. es-Sijjaha, od Hunejda b. Halida, od njegove žene da je rekla: "Pričale su mi neke Poslanikove, s.a.v.s., žene."

[137] Bilježe ga Muslim (1164) u *Postu*, poglavlje: Preporučenost posta šest dana ševvala poslije ramazana, Ahmed (5/417, 419,) Ebu Davud (2433) Tirmizi (759) i Ibn Madža (1716) od Sa'da b. Seida od Omera b. Sabita el-Ensarija od Ejjuba i Sa'da b. Seida, brata Jahje b. Seida koji se smatra slabim prenosiocem zbog slabe memorije. Međutim, hadis se prenosi i od Safvana b. Sulejma, a bilježi ga Ebu Davud i Darimi (2/21). Lanac prenosilaca mu je jak. Prenosi ga i Jahja b. Seid, a bilježi ga Nesai u *El-Kubra*, na osnovu onoga što prenosi autor, Allah mu se smilovao, u *Tehzibus-suneni* (3/308). O istom se poglavlju prenosi od Sevbana, a bilježe ga Darimi (2/21) i Ibn Madža (1715). Lanac prenosilaca mu je ispravan. Vjerodostojnim ga smatra i Ibn Hibban (928). Kod Ahmeda se bilježi od Džabira (3/308, 324 i 344), a kod Bezzara od Ebu Hurejre (103) u njegovim *Zevaidima*.

[138] Bilježe ga Buhari (4/213) u *Postu*, poglavlje: Post na dan ašure; i Muslim (1125, 115) u *Postu*, poglavlje: Post na dan ašure od Aiše, r.a.

"Kurejševići su u džahilijjetu postili ašuru, pa ju je i Poslanik, s.a.v.s., postio. Nakon što je učinio Hidžru u Medinu postio ga je i tamo i naredio je da se posti. Pošto je propisan post mjeseca ramazana rekao je: 'Ko želi neka ga posti, tj. dan ašure, a ko ne želi ne mora.'"[139]

Treća dilema jeste ta što je u dva *Sahiha* zabilježeno da je el-Ešas b. Kajs došao kod Abdullah b. Mesuda i zatekao ga da jede, pa mu je rekao: "Oče Muhammedov, primakni se sofri!" Upitao je: "Zar danas nije dan ašure?!" Odgovorio mu je: "Znaš li ti šta je ašura?" "Šta je", upitao ga je? Rekao je: "To je dan koji je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio prije nego što je propisan post mjeseca ramazana, pa nakon što je propisan nije ga više postio."[140]

Bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Ibn Abbasa da su Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., kada je počeo postiti ašuru i kada je naredio da se posti rekli: "O Allahov Poslaniče, to je dan koji slave židovi i kršćani", pa je rekao: "Kada dođe sljedeća godina, ako Bog da, postit ćemo deveti dan." Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je umro prije toga.[141]

Iz spomenute se predaje vidi da je Poslanik, s.a.v.s., postio ašuru i naredio da se posti na godinu prije njegove smrti. Iz prethodne se predaje, pak, uočava da se to desilo kada je stigao u Medinu. Potom Ibn Mesud obavještava da se ašura prestala postiti kada je propisan post mjeseca ramazana, što je suprotno onime što prenosi Ibn Abbas u spomenutoj predaji. Također je nemoguće reći da je zanemarena obaveznost posta tog dana, kada on nije ni naređen, jer bilježi se u dva *Sahiha* od Muavije b. Ebi Sufjana da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: "Ovo je dan ašure, čiji post vam Allah nije propisao, ali ga ja postim. Ko hoće da ga posti neka posti,

---

[139] To je prethodni hadis čija je verifikacija navedena.

[140] Bilježe ga Buhari (8/134) u *Tefsiru*, poglavlje: O vjernici, propisan vam je post kao što je propisan i onima koji su bili prije vas; i Muslim (1128).

[141] Bilježi ga Muslim (1134).

a ko neće ne mora."[142] Muavija je bez sumnje čuo spomenuti hadis nakon osvojenja Meke.

Sljedeća je dilema predaja koju bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Abdullaha b. Abbasa u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što mu je rečeno da taj dan slave židovi i kršćani rekao:

يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّهُ يَوْمٌ تُعَظِّمُهُ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ • إِذَا كَانَ الْعَامُ الْمُقْبِلُ إِنْ شَاءَ اللهُ صُمْنَا الْيَوْمَ التَّاسِعَ.

"Ako budem živ do sljedeće godine, sigurno ću postiti deveti dan." Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s., to nije doživio. Potom Muslim u svom *Sahihu* bilježi predaju od Hakema b. el-Earedža u kojeoj stoji da je rekao: "Došao sam Ibn Abbasu dok je ležao kod Zemzema, a pod glavu je stavio svoj ogrtač i rekao mu: 'Obavijesti me o postu ašure.' Rekao je: 'Kada vidiš mlađak mjeseca muharrema, broji, a deveti dan zaposti.' Rekao sam: 'Je li tako Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio?' 'Jest', rekao je."[143]

Sljedeća je dilema ako je post tog dana bio obavezan na početku islama, Poslanik, s.a.v.s., ipak nije naređivao ashabima koji ga

[142] Bilježe ga Malik u (1/299), Buhari (4/213-214) i Muslim (1129). Hafiz kaže: "U njemu nema dokaza da post na dan ašure nije bio propisan zbog postojanja mogućnosti da se njime željelo reći da vama Allah zauvijek to nije propisao kao što je slučaj sa ramazanskim postom. Najviše što se može reći o tome jeste da je hadis općenit i da je specificiran drugim dokazima koji ukazuju da je post ašure u početku bio propisan. Ili se hadisom aludira da post dana ašure nije obuhvaćen u riječima Uzvišenog: "Propisan vam je post kao što je bio propisan i onima koji su bili prije vas", a potom je Uzvišeni objasnio da je to ramazanski post. To nije u proturječnosti s njegovom prethodnom naredbom da se taj dan posti, koja je postala derogirana. To potvrđuje i što je Muavija postao ashab od godine u kojoj je osvojena Meka. Oni koji su bili prisutni kada je naređen post ašure i kada je ta naredba javno proklamovana doživjeli su to prve godine po Hidžri ili početkom druge godine. Iz svih hadisa koji govore o postu ašure može se uočiti da je bio obavezan, jer je njegova naredba utvrđena. Potom je ona i potvrđena, te nakon toga još i javno proklamovana. I na kraju naređeno je onima koji su jeli na taj dan da prestanu s jelom, a majkama dojiljama da ne doje djecu tog dana. Ibn Mesud rekao je u predaji koja se bilježi kod Muslima: "Nakon što je propisan ramazanski post, post ašure je zanemaren, s tim što treba znati da je i dalje lijepo postiti taj dan i taj mustehab je vječan." Ta njegova izjava jasno upućuje da je zanemarena samo obaveznost posta ašure.

[143] Bilježi ga Muslim (1133).

nisu postili da ga naposte. A ako i nije bio obavezan, zašto je Poslanik, s.a.v.s., naređivao onima koji ga nisu postili da prestanu sa jelom ostatak dana kada nisu donijeli nijet za post prije zore? To je zabilježeno u *Musnedu* i *Sunenima* različitim putevima da je Poslanik, s.a.v.s., naređivao onome ko bi jeo taj dan da posti ostatak dana.[144]

Sve se te stvari odnose na obavezni post, pa kako je onda moguće da Ibn Mesud kaže: "Nakon što je propisan ramazanski post, zanemaren je post ašure, ali njegova poželjnost nije?!"

Sljedeća je dilema u tome što Ibn Abbas smatra da je ašura deveti dan i veli da ju je tako postio i sam Poslanik, s.a.v.s. On također prenosi predaju u kojoj se kaže: صُومُوا يَوْمَ عَاشُورَاءَ وَخَالِفُوا الْيَهُودَ صُومُوا يَوْمًا قَبْلَهُ أَوْ يَوْمًا بَعْدَهُ "Postite dan ašure i ne poistovjećujte se sa židovima. Zato postite dan prije ili poslije nje."[145] Bilježi ga Ahmed. On bilježi predaju u kojoj stoji: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَوْمِ عَاشُورَاءَ يَوْمَ الْعَاشِرِ "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio da postimo ašuru deseti dan." Bilježi ga i Tirmizi[146].

S Allahovom pomoći, podrškom i potporom na spomenute dileme može se odgovoriti na sljedeći način: što se tiče prve dileme koja se ogleda u tome da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što je došao u Medinu zatekao njene mještane da poste dan ašure, to ne znači da su oni na dan njegova dolaska postili ašuru. On je došao u Medinu u ponedjeljak dvanaestog rebiul-evvela. Njegovo prvo saznanje o tome desilo se je druge godine nakon njegova dolaska u Medinu.

---

[144] Bilježe ga Ahmed (4/388), Nesai (4/192) i Ibn Madža (1735) od Muhammeda b. Sajfija, r.a. Lanac prenosilaca mu je dobar. Buhari bilježi (4/216) i Muslim (1135) od Seleme b. el-Ekvea da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., naredio je nekom čovjeku iz plemena Eslem da objelodani ljudima da onaj koji je jeo neka posti ostatak dana, a ko nije neka posti, jer je danas dan ašure."

[145] Bilježe ga Ahmed u(1/241) i Ibn Huzejme (2095). U lancu prenosilaca mu je Ibn Ebi Lejla koji ima slabu memoriju. Bilježi ga i Abdurrezzak (7839), a putem njega i Bejheki (4/287) u mevkuf formi do Ibn Abbasa u sljedećoj verziji: "Postite deveti i deseti dan i razlikujte se od židova." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[146] Bilježi ga Tirmizi (755) u *Postu*, poglavlje: Šta se prenosi o ašuri, i koji je to dan? Prenosioci su mu povjerljivi, osim što mu u lancu postoji Hasanova nana.

To se nije moglo desiti ni kada je bio u Meki ako sljedbenici Knjige računaju vrijeme svog posta prema lunarnim mjesecima. A ako ga računaju prema gregorijanskom kalendaru, onda nestaje spomenute dileme. U tom će slučaju dan u kome je Allah spasio Musaa, a.s., tj. dan ašure biti na početku mjeseca muharrema. Tako su ga sljedbenici Knjige odredili po gregorijanskim mjesecima, pa se podudario sa Poslanikovim, s.a.v.s., dolaskom u Medinu u rebiulevvelu. Sljedbenici Knjige računaju svoj post prema kretanju sunca, a muslimani svoj prema lunarnim mjesecima kao i hadž i sve ostale obrede koji se računaju prema mjesecima, svejedno bili oni vadžibi ili mustehabi.

Poslanik, s.a.v.s., kaže: "Mi imamo veće pravo na Musaa od vas." To veće pravo ogleda se upravo u veličanju tog dana i njegova određivanja. Židovi su pogriješili u njegovu određivanju zbog toga što se promiče tokom cijele sunčeve godine. Kršćani su također pogriješili prilikom određivanja svog posta, jer su ga smjestili u jednom određenom godišnjem dobu, a on se promiče kroz sve mjesece.

Druga se dilema odnosi na to da su Kurejševići postili ašuru u džahilijetu i da ju je Poslanik, s.a.v.s., postio. Nema dileme u vezi s time da su Kurejševići veličali taj dan. U njemu su stavljali na Kabu novi ogrtač, a njihov post na taj dan je upravo vrhunac njegova veličanja. Međutim, oni su računali vrijeme prema lunarnom kalendaru. Kod njih je dan ašure padao u deseti dan muharrema. Kada je Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu zatekao je njene stanovnike da taj dan slave i poste, pa ih je upitao o tome. Rekli su mu: "To je dan u kome je Allah spasio Musaa i njegov narod od faraona." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Mi imamo veće pravo na Musaa od vas.", nakon čega je postio taj dan i naredio da se posti, potvrđujući i odobravajući njegovu slavu. Zatim je Poslanik, s.a.v.s., objasnio da on i njegov ummet imaju veće pravo na Musaa od židova. Pa ako ga je Musa, a.s., postio iz zahvale prema Allahu, dž.š., nama je onda preče od židova da se povodimo za Musaom, a naročito ako

kažemo da je vjerozakon onih koji su bili prije nas i naš vjerozakon, ako se ne proturječi našem vjerozakonu.

Ako neko kaže: "Odakle vam to da je Musa. a..s, postio taj dan? Reći ćemo da je u dva *Sahiha* potvrđeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što ih je upitao o tom danu i nakon što su mu rekli da je to veličanstven dan u kome je Allah spasio Musaa i njegov narod od faraona, pa ga je on iz zahvalnosti prema Allahu postio, te ga i oni poste, rekao: "Mi imamo veće pravo i preči smo Musau od vas."[147] Potom ga je postio i naredio da se posti. Pošto im je tu konstataciju odobrio i nije je pobio, saznalo se da je Musa, a.s., postio taj dan iz zahvalnosti prema Allahu. To se sve pridodalo slavi tog dana koja je bila prije Hidžre, čime se ona još više potvrdila, tako da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., čak poslao glasnika da javno pozove narod da ga poste, a da prekine s jelom onaj ko ga nije zapostio. Iz toga se jasno vidi da im je naredio i obavezao ih s postom tog dana, kako će se to kasnije i potvrditi.

Treća se dilema odnosi na to da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio dan ašure prije nego što je propisan ramazanski post. Nakon što je ramazanski post postao obavezan, post dana ašure je zanemaren. Može se zaključiti da je post ašure bio obavezan prije propisivanja ramazanskog posta. Na osnovu toga, zanemarena je obaveznost posta ašure, a ne i njegov status mustehaba. To se nužno nameće i zaključuje, jer je Poslanik, s.a.v.s., na godinu dana prije svoje smrti, kada mu je rečeno da židovi poste taj dan rekao: "Ako budem živio do sljedeće godine, sigurno ću postiti deveti dan.", tj. postit će deveti dan muharrema sa desetim. To je bez sumnje bilo na kraju njegova života, dok je na početku islama volio poistovjećivati se sa sljedbenicima Knjige u onim stvarima o kojima mu nije bilo ništa objavljeno. Tako se saznaje da preporučenost posta dana ašure nije zanemarena.

---

[147] Njegova je verifikacija već naprijed navedena.

Onaj ko tvrdi da post tog dana nije bio obavezan nužno je da prihvati dvije stvari: da kaže da je njegova mustehabnost zanemarena, tj. da nije mustehab postiti ašuru, ili da kaže da je to Abdullah b. Mesud rekao prema svom mišljenju i da nije znao da je post toga dana mustehab. Ali to je nemoguće prihvatiti, jer je Poslanik, s.a.v.s., poticao ashabe da taj dan poste i obavijestio ih je da post toga dana briše grijehe od prošle godine.[148] Ashabi su ga neprestano postili sve do Poslanikove, s.a.v.s., smrti. Od Poslanika, s.a.v.s., ne prenosi se ni jedno slovo da je zabranjivao da se posti ili da je smatrao da je post na taj dan pokuđen. Iz svega može se zaključiti da je zanemarena njegova obaveznost, a ne mustehabnost.

Ako se kaže da je hadis koji prenosi Muavija, oko čije vjerodostojnosti nema dileme, jasan i da post ašure nije bio obavezan i da nikada nije bio propisan, na taj se prigovor može odgovoriti: taj Muavijin hadis jasno negira kontinuiranost obaveznosti posta ašure i da on sada nije obavezan, ali da ne ne negira njegovu prethodnu obaveznost koja je derogirana. Nije zabranjeno kazati za nešto što je bilo vadžib, a čija je obaveznost derogirana, da nam to Allah nije propisao.

Drugi odgovor na to jeste da je njegovo negiranje općenito i u prošlosti i u sadašnjosti, pa su je dokazi njegove obaveznosti specificirali na prošlost, a zanemarena je njegova kontinuirana obaveznost.

Treći bi odgovor bio to što je Poslanik, s.a.v.s., zanijekao da se njegova obaveznost i dužnost poimaju iz Kur'ana. Na to upućuju njegove riječi: "Allah nam ga nije propisao." Ali te riječi ne isključuju mogućnost da on bude naređen nečim drugim. Vadžib je sve ono što je Allah propisao Svojim robovima i o čemu ih je obavijestio da im je propisano, poput riječi Uzvišenog: *"Propisuje vam se post."* (El-Bekare, 183)

Zato je Poslanik, s.a.v.s., rekao da post ašure ne ulazi u post

[148] Bilježi ga Muslim (1160) od Ebu Katade u *Postu*, poglavlje: Mustehab je postiti tri dana svakog mjeseca, dan Arefata i ašuru.

koji nam Allah propisuje u ajetu, kako bi odagnao dileme onima koji misle da se to odnosi i na post ašure. Između toga i prethodne naredbe o njegovom postu koja je derogirana s ovim ramazanskim postom nema kontradiktornosti. Tome ide u prilog i to što je Muavija čuo to od Poslanika, s.a.v.s., poslije osvojenja Meke, kao i konačno propisivanje ramazanskog posta i derogacija obaveznosti posta ašure. Oni koji su bili prisutni kada je naređeno da se posti ašura, kada je to javno proglašeno i kada je naređeno onima koji nisu postili taj dan da se uzdrže od jela, saznali su to prije propisivanja ramazanskog posta, pri njegovom dolasku u Medinu. Propisivanje ramazanskog posta bilo je druge godine po Hidžri, a Poslanik, s.a.v.s., je umro nakon što je ispostio devet ramazana. Prema tome, onaj ko je bio prisutan kada je naređen post ašure saznao je za to prije propisivanja ramazanskog posta, a ko je saznao da je post ašure mustehab, saznao je to na kraju nakon što je propisan ramazanski post. Ako se ne bude slijedio ovakav način poimanja ovog pitanja, hadisi ovog poglavlja dovest će se u kontradiktornost i nejasnost.

Ako se kaže: kako da post ašure bude farz, ako se nijet nije donio prije zore, jer se u hadisu veli: لَا صِيَامَ لِمَنْ لَمْ يُبَيِّتْ الصِّيَامَ مِنَ اللَّيْلِ "Nema posta za onoga ko ne donese nijet prije zore."[149] Odgovorit će se da

[149] Bilježe ga Ebu Davud (2454), Nesai (4/196), Tirmizi (730), Ibn Madža (1700), Darimi (2/6 i 7), Ahmed (6/287), Darekutni (234), Tahavi (325) i Bejheki (4/202) od Aiše. Lanac prenosilaca mu je ispravan, osim što autoriteti hadisa nisu saglasni da li je merfu ili mevkuf. Većina smatra da je mevkuf. Ibn Ebu Hatim prenosi od svog oca da je rekao: "Ne znam koja je forma ispravnija, ali je mevkuf forma priličnija." Ebu Davud veli: "Nije ispravno pripisivati ga Poslaniku, s.a.v.s." Tirmizi kaže: "Mevkuf forma je ispravnija." U *El-Ilelu* od prenosi se da je rekao: "To je greška, jer je to poremećen hadis. Ispravan je od Ibn Omera kao mevkuf." Nesai veli: "Ja smatram da je on mevkuf i da merfu forma nije ispravna." Ahmed kaže: "On kod mene nema takvog lanca, tj. spojenog lanca do Poslanika, s.a.v.s." Bejheki veli: "Prenosioci su mu povjerljivi, ali je mevkuf." Buhari u svojoj *Et-Tarihus-sagir* (68), nakon što je naveo dileme onih koji ga prenose, rekao da je forma koja nije merfu ispravnija. Tahavi kaže: "Ovaj hadis hafizi koji ga prenose od Ibn Šihaba ne pripisuju Poslaniku, s.a.v.s." Prema njegovom mišljenju o tome se hadisu oni toliko razilaze, da bi se trebao smatrati ispreturanim, da se radi o nekom drugom hadisu. Hadis od Aiše bilježe Darekutni (2/172) i Bejheki (4/203). U njegovu senedu je Abdullah b. Ubbad koji je nepoznat i Jahja b. Ejjub koji nije jak prenosilac.

je spomenuti hadis diskutabilan u vezi s tim da li je on Poslanikov, s.a.v.s., govor ili govor Hafse i Aiše? Hafsi ga pripisuju Ma'mer, Zuhri, Sufjan b. Ujejne, Junus b. Jezid el-Ejli koji ga prenose od Zuhrija, dok ga neki ipak pripisuju Poslaniku, s.a.v.s. Većina smatra da je to hadis mevkuf. Tirmizi kaže: "Prenosi ga Nafi od Ibn Omera da je to njegov govor, i to je najispravnije." Neki vele da je i u merfu formi vjerodostojan zbog povjerljivosti i pobožnosti onog ko ga pripisuje Poslaniku, s.a.v.s. Isti slučaj jeste i sa formom koja se pripisuje Aiši. Neki je pripisuju njoj, a neki Poslaniku, s.a.v.s. Ipak oko njegova pripisivanja Poslaniku, s.a.v.s., nisu saglasni. Pa ako njegovo pripisivanje Poslaniku, s.a.v.s., nije autentično, onda se nema šta govoriti. A ako se prihvati autentičnim, onda se može reći da je poznato da je Poslanik, s.a.v.s., to rekao nakon što je ramazanski post propisan. Znači to je došlo nakon naredbe o postu ašure. Prema tome, to je propisivanje novog propisa o obaveznosti donošenja nijeta prije zore. To nije derogacija potvrđenog propisa koji je prije donesen, jer validnost posta ašure s nijetom donesenim tokom dana naređena je prije propisivanja ramazanskog posta i prije naređivanja donošenja nijeta prije zore.

Potom je derogirana obaveznost posta ašure s ramazanskim postom i obnovljena je obaveza donošenja noćnog nijeta za post. To je jedno poimanje. Drugo poimanje zastupa Ebu Hanife i veli da obaveznost posta ašure obuhvata dvije stvari: da je taj post bio obavezan i da je u njemu bilo dozvoljeno donijeti nijet za njegovo poštenje u toku istog dana, pa je njegova obaveznost derogirana, a dozvola dnevnog nijeta za njegov post ostala je na snazi.

Treće je poimanje da obaveznost (vadžib) slijedi znanje. Obaveznost posta ašure saznala se tek tokom dana i zato nije bilo moguće da se nijet donese u noći prije zore. Znači, obaveznost nijeta nastala je otkada se ona obnovila i saznala. U protivnom, bilo bi zaduženje s onim što je nemoguće, a to nije dozvoljeno. Rekli su da je ista stvar i kada se ustanovi tokom dana da se mlađak rama-

zana vidio. Post toga dana važit će s nijetom koji se donio uporedo sa saznanjem obaveznosti posta. Na osnovu tog poimanja temelji se i post ašure. To je promišljanje našeg šejha. Ono je najispravnije i najbliže temeljima i pravilima Šerijata. Potvrđuju ga i hadisi. Ono objedinjuje dokaze suprotno onome koji tvrdi da su proturječni. Ono oslobađa i od derogacije koju bespotrebno prizivaju. Svako drugo poimanje, ako se prihvati, nužno je da se suprostavi nekom šerijatskom pravilu ili nekoj predaji. Ako Poslanik, s.a.v.s., nije naredio stanovnicima Kubaa da ponovo klanjaju neke namaze koje su klanjali prema derogiranoj kibli, jer do njih nije doprla naredba o promjeni kible, također do koga ne dopre obaveznost posta ili ne bude u mogućnosti saznati uvjet njegove obaveznosti, neće mu se naređivati da to naposti. Ne može se ni reći da je takav zanemario obavezu donošenja nijeta prije zore, jer njegova obaveznost slijedi znanje o obaveznosti postojanja zore. To je krajnje jasno i vidljivo.

Bez sumnje je spomenuti način poimanja ispravniji od onog koji tvrdi da je post ašure bio farz i da ga je bilo dozvoljeno postiti s nijetom donesenim tokom dana, pa da je potom derogirana njegova obaveznost i sve ono što se odnosilo na njega poput dozvole da se posti sa dnevnim nijetom. Jednostavno zbog toga što sve ono što se odnosi na nešto slijedi to nešto. Pa ako nestane onog što se slijedi nestat će i onoga što slijedi. Dozvola obaveznog (vadžib) posta s dnevnim nijetom nije bila specifičnost posta tog dana već obaveznog (vadžib) posta. Obavezni se post nije izgubio (derogirao) već je prestao važiti za određeni dan (ašuru), te je potom prenesen s jedne lokacije na drugu. Prema tome, dozvoljenost ili nedozvoljenost posta s dnevnim nijetom slijedi u suštini samu osnovu posta, a ne neki određeni post.

Spomenuto je poimanje ispravnije i od mišljenja koje smatra da post ašure nikada nije bio obavezan (vadžib). To tvrdimo zbog toga što je ustanovljena njegova naredba, potvrđena općom proklamacijom i podvučena naredbom onima koji su jeli da prest-

anu jesti. Sve su to jasne stvari i argumenti koji potvrđuju i snaže njegovu obaveznost. Ibn Mesud kaže: "Nakon što je propisan post ramazana, zanemaren je post ašure." Poznato je to da njegova preporučenost nije zanemarena na osnovu citiranih i necitirani dokaza. Iz svega se onda razumije da je samo njegova obaveznost napuštena i zanemarena. To je bilo pet načina shvatanja tog pitanja, a Allah, opet, najbolje zna.

Četvrta je dilema ta što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ako doživim sljedeću godinu, postit ću deveti dan." Međutim, on nije doživio sljedeću godinu. Ibn Abbas je, također, rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postio deveti dan. Obje predaje prenosi Ibn Abbas i obje su vjerodostojne. Ipak, nema proturječnosti među njima, jer je moguće da je Poslanik, s.a.v.s., postio deveti dan i da je nagovijestio da, ako bude živ i sljedeće godine, da će ga postiti. Ili je moguće da se Ibn Abbas očitovao o onome što je Poslanik, s.a.v.s., odlučio uraditi i što je obećao, jer se dozvoljeno o tome očitovati rezervisano, tj. Poslanik, s.a.v.s., bi to uradio da je doživio sljedeću godinu. A također je tó dozvoljeno i općenito, ako se to zna. Bez obzira za koju se mogućnost opredijelilo neće biti isključivosti između dvije spomenute predaje.

Na petu dilemu prethodno se već odgovorilo u dovoljnoj mjeri i nema potrebe to ponavljati.

Šesta dilema jesu riječi Ibn Abbasa: "...broji", pa je deveti dan zapostio. Ko pažljivo promotri sve predaje koje prenosi Ibn Abbas, otklonit će od sebe nejasnoću i zapazit će širinu Ibn Abbasova znanja. On nije smatrao da je deveti dan muharrema dan ašure, već je rekao onome ko ga je pitao da posti deveti dan. Nije mu objašnjavao dalje, jer je pitalac znao da je ašura deseti dan, tj. dan koji svi ljudi smatraju danom ašure. Time je Ibn Abbas samo preporučio pitaocu da posti i deveti dan s danom ašure i rekao da ga je i Allahov Poslanik, s.a.v.s., također postio. Moguće je da je takav način posta ašure bolji, a moguće je i da je naređen, te da je Poslanik,

s.a.v.s., odlučio da ga na taj način posti ubuduće. To potvrđuje predaja koju prenosi Ibn Abbas u kojoj stoji: "Postite dan prije i dan poslije dana ašure."[150] Ibn Abbas također prenosi i sljedeću predaju: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio da postimo ašuru deseti dan (muharrema)." Sve te predaje koje se prenose od njega međusobno se potvrđuju i dopunjuju.

Prema tome, ašura se može postiti na tri načina. Najbolji je da se posti dan prije i dan poslije dana ašure.[151] Na drugom je stepenu da se posti deveti i deseti dan muharrema koji potvrđuje najveći broj hadisa i na trećem je mjestu da se posti samo deseti dan. Postiti samo deveti dan može jedino onaj ko slabo razumije spomenute predaje i ko pomno ne prati njihove izraze i puteve. Takvo je poimanje daleko od jezika i Šerijata. A Allah upućuje ka ispravnosti.

Neki su učenjaci slijedili druge metode i rekli da je jasna namjera od spomenutog obreda da se on realizuje, ali suprotno načinu na koji su ga realizovali sljedbenici Knjige. To se može postići na jedan od dva načina: da se posti deveti dan umjesto desetog ili da se poste zajedno oba dana, jer Poslanikove riječi: "Ako doživim sljedeću godinu, postit ćemo deveti dan", podržavaju spomenute mogućnosti. Međutim, Allahov Poslanik, s.a.v.s, umro je prije nego što nam je objasnio svoju namjeru. Zbog toga je iz opreznosti bolje postiti zajedno oba dana.

Međutim, poimanje koje smo naveli je, ako Bog da, ispravnije, jer sve predaje od Ibn Abbasa ukazuju na njega poput predaje koju bilježi Ahmed: "Razlikujte se od židova, pa postite dan prije ili poslije dana ašure!"[152] i Tirmizi: "Naređeno nam je da postimo ašuru deseti dan." Sve one potvrđuju ispravnost metoda koji smo primijenili, a Allah najbolje zna.

---

[150] Bilježi je Bejheki (4/287), ali mu je lanac prenosilaca slab, kako je već naprijed rečeno.

[151] Od Ibn Abbasa potvrđena je predaja: "Postite deveti i deseti dan!"

[152] Međutim, hadis je slab kako smo već rekli.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., uobičavao bi da ne posti dan Arefata na Arefatu. To je potvrđeno od njega u dva *Sahiha*.[153]

Prenosi se od njega da je zabranio da se posti dan Arefata na Arefatu. To bilježe od njega autori *Sunena*.[154]

Vjerodostojnom predajom se od Poslanika, s.a.v.s., prenosi da post dana Arefata briše grijehe za prošlu i narednu godinu. Hadis bilježi Muslim.[155]

Poslanikovo nepoštenje dana Arefata na Arefatu obrazlaže se s nekoliko mudrosti od kojih su:

- da bude spremniji i jači za dovenje;

- mršenje na putovanju jeste bolje od pošćenja obaveznog posta, pa šta onda reći za nafila post?;

- da je taj dan bio petak, a već je bio zabranio da se posti samo petak, pa je želio da ljudi vide da ga on ne posti kako bi i na taj način potvrdio zabranu njegova izdvajanja s postom. A ako ga je i postio, postio ga je zbog toga što je to bio Arefat, a ne petak.

Ibn Tejmijja, Allah mu se smilovao, imao je drukčije mišljenje. Naime, smatrao je da je dan Arefata praznik (Bajram) za one koji su na njemu, jer se na taj dan okupljaju kao što se ljudi okupljaju na Bajram. To okupljanje tiče se samo onih koji su na Arefatu. Svoj stav potvrđuje hadisom koji bilježe autori *Sunena*, a u kojem se kaže: "Dan Arefata, prvi dan Bajrama i dani koji se provedu na

---

153 Bilježe ga Buhari (4/206-207) u *Postu*, poglavlje: Post dana Arefata i Muslim (1123) u *Postu*, poglavlje: Poželjno je hadžiji da ne posti na dan Arefata od u Fadl, Harisove kćerke da su se neki ljudi kod nje počeli sporiti o Poslanikovom postu na Arefatu. Jedni su rekli da je postio, a drugi da nije, pa sam mu poslala vrč mlijeka dok je stajao na svojoj devi, te ga je popio.

154 Bilježe ga Ahmed (2/304 i 446), Ebu Davud (2440) i Ibn Madža (1732) od Ebu Hurejre. U njegovu lancu prenosilaca je Mehdi el-Abdi el-Hidžri koji je nepoznat.

155 Bilježi ga Muslim (1162) u *Postu*, poglavlje: Mustehab je postiti tri dana od svakog mjeseca i dan Arefata, od Ebu Katade, r.a.

Mini naši su praznici, praznici sljedbenika islama."[156] Poznato je da je dan Arefata praznik za taj skup zbog toga što se okupljaju i sastaju u njemu. Allah najbolje zna.

* * *

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., često postio subotu i nedjelju. Na taj je način želio da se razlikuje od židova i kršćana. Zabilježeno je u *Musnedu* i Nesaijevom *Sunenu* od Kurejba, Ibn Abbasova sluge da je rekao: "Ibn Abbas i neki Poslanikovi, s.a.v.s., drugovi su me poslali da odem kod Ummu Seleme i da je upitam koje je dane Poslanik, s.a.v.s., najviše postio. Rekla je: 'Subotu i nedjelju. Govorio bi da su to praznici idolopoklonika i zato ja volim da se ne poistovjećujem s njima.'"[157] Oko vjerodostojnosti spomenutog hadisa postoje dileme, jer se prenosi od Muhammeda b. Omera b. Alije b. Ebi Taliba čije hadise neki kritičari hadisa odbacuju. Abdulhakk u svojim *El-Ahkamima* veli da je hadis od Ibn Džurejdža Abbasa b. Abdullaha b. Abbasa od njegovog amidže Fadla da je Poslanik, s.a.v.s., posjetio Abbasa na njegovom posjedu, a potom je rekao da mu je lanac slab. Ibnul-Kattan kaže: "Hadis je zaista slab kako je i rekao, jer se ne zna stanje Muhammeda b. Omera." Potom je

[156] Bilježe ga Tirmizi (773) u *Postu*, poglavlje: Šta se prenosi o pokuđenosti posta u danima tešrrika, Ebu Davud (2419) u *Postu*, poglavlje: Post dana tešrika, Nesai (5/252) u *Hadžu*, poglavlje: Zabrana posta dana Arefata od Ukbeta b. Amira. Hadis u potpunosti glasi: "...jer su to dani jela i pića." Lanac mu je ispravan, a vjerodostojnim ga smatraju: Tirmizi, Ibn Hibban (958) i Hakim (1/434), a i Zehebi je po tome saglasan s njim.

[157] Bilježe ga Ahmed (6/323-324), Ibn Huzejme (2167), Ibn Hibban (941), Hakim (1/436) i Bejheki (4/313); od Ibnul-Mubareka, od Abdullah b. Muhammeda b. Omera, od njegova oca, od Kurejba, od u Seleme. Lanac prenosilaca mu je dobar, jer Abdullaha ibn Omera i njegovog oca vjerodostojnim smatra Ibn Hibban i mnogi prenosioci prenose od njih. Hafiz je u *Fethu* rekao: "Poslanik s riječima u spomenutom hadisu: '...ta dva dana su praznici', aludira na subotu koja je židovski praznik i nedjelju kao kršćanski praznik. Poznato je da se praznici ne poste i zato ih je on postio da se ne bi poistovjećivao s njima." Iz spomenutog se može zaključiti da mišljenje nekih šafijski pravnika da je pokuđeno izdvajati subotu ili nedjelju s postom, nije dobro. Preče je to reći za petak, jer se o tome prenosi vjerodostojan hadis. Što se tiče posta subote i nedjelje, bolje je da se poste zajedno, a pošćenjem pojedinačno se izvršava opća naredba nepoistovjećivanja sa sljedbenicima Knjige.

naveo njegov hadis od Ummu Seleme o postu subote i nedjelje i rekao: "Abdulhakk se o njegovoj vjerodostojnosti nije očitovao, a spomenuti Muhammed b. Omer je nepoznat. Od njega ga prenosi njegov sin Abdullah b. Muhammed b. Omer koji je također nepoznat. Pored svega toga smatram da je hadis hasen (dobar), a Allah najbolje zna."

Bilježe imam Ahmed i Ebu Davud od Abdullaha b. Busra es-Sulemija od njegove sestre Es-Semmae da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nemojte postiti subotu osim ako vam to ne bude obavezno. Pa ako od vas neko ne bude imao ništa osim koru grožđa ili grančicu drveta neka je izvače."[158]

Oko spomenuta dva hadisa postoje dileme kod islamskih učenjaka. Malik, Allah mu se smilovao, veli: "To je laž", misleći na hadis kojeg prenosi Abdullah b. Busr. To od njega navodi Ebu Davud. Tirmizi kaže: "To je dobar hadis." Ebu Davud veli: "To je derogiran hadis." Nesai kaže: "To je ispreturan hadis." Neki učenjaci vele: "Ne postoji isključivost između tog hadisa i hadisa kojeg prenosi Ummu Seleme. Zabrana posta subotom odnosi se na njeno izdvajanje. Zbog toga je i Ebu Davud naslovio poglavlje u svom *Sunenu* i rekao: Poglavlje o zabrani da se posti samo subota. Hadis koji govori o Poslanikovom postu tog dana odnosi se na post subote zajedno s nedjeljom." Dalje su rekli: "Slična tome jeste zabrana da se posti samo petak ako se s njim ne posti dan prije ili poslije[159]. Na taj će se način ukloniti dilema kod onog koji smatra da je post na taj dan jedna vrsta njegova veličanja i na taj način bi se poistovjetio sa sljedbenicima Knjige u njegovu slavljenju i pored toga što taj njegov postupak obuhvata njegovo nepoistovjećivanje s njima u postu tog dana. To bi se moglo prihvatiti ako bi se subota postila sama.

[158] Bilježe ga Ahmed (6/368), Tirmizi (744), Ebu Davud (2421), Ibn Huzejme (2164) i Bejheki (4/302). Lanac prenosilaca mu je jak. Zamjera mu se zbog ispreturanosti koja ne umanjuje njegovu vrijednost zbog toga što se prenosi drugim putevima koji su ispravni.

[159] Bilježe ga Buhari (4/203) i Muslim (1144) od Ebu Hurejre.

Međutim, hadisom se bez ikakve sumnje to nije namjeravalo. Zbog toga, ako se subota bude postila s nekim drugim danom, onda u njenom postu neće biti veličanja. Allah najbolje zna.

* * *

Poslanikova praksa nije bila da stalno i neprekidno posti. O tome je čak rekao: "Ko posti neprestano, takav nije ni postio niti je mrsio."[160] Ovim se ne misli na onoga ko posti dane koje je zabranjeno postiti. Poslanik, s.a.v.s., je to rekao kao odgovor onome ko ga je upitao: "Šta veliš za onoga koji stalno posti?" U odgovoru onome ko radi haram ne kaže se da nije postio niti mrsio, jer se iz njega razumije da je mršenje i pošćenje isto, tj. ne kažnjava se niti se nagrađuje. Takav slučaj nije s onim ko posti zabranjen post. Spomenuti odgovor ne priliči pitanju o zabranjenom postu. Također se to prihvata i kod onih koji smatraju da je stalni post mustehab, jer ko stalno posti čini mustehab i haram. Prema njihovom mišljenju takav čini mustehab kada posti dane koje je mustehab postiti, a haram kada posti dane koje je zabranjeno postiti. U svakoj od spomenutih situacija kaže se: "Takav nije postio niti je mrsio." Prema tome, vidljivo je da je pogrešno razumijevanje hadisa na spomenuti način.

Također, dani koje je zabranjeno postiti Šerijat je izuzeo i prema Šerijatu nije ih dozvoljeno postiti. Oni su prema Šerijatu kao noć i kao dani mjesečnog ciklusa. Zato ashabi nisu pitali o njihovom postu, jer su znali da se ne poste, a i Poslanik, s.a.v.s., im ne bi odgovorio da nisu znali da ih je zabranjeno postiti sljedećim odgovorom: "...takav nije postio niti mrsio." U tom odgovoru nemamo objašnjenja o zabrani.

Poslanikova, s.a.v.s., praksa, oko koje nema dileme, bila je da je postiti dan, a dan mrsiti bolje od stalnog posta. To je draže

[160] Bilježe ga Ahmed (4/24) i Nesai u *Postu*, poglavlje: Zabranjeno je neprestano postiti, Ibn Madža (1705) u *Postu*, poglavlje: Šta se prenosi o neprestanom postu od Abdullaha b. eš-Šihhira. Lanac prenosilaca mu je ispravan, a takvim ga smatraju i Ibn Huzejme (2150) i Hakim (1/435), s kim se složio Zehebi.

Allahu. A stalni i kontinuirani post je pokuđen (mekruh). Čak i kada takav post ne bi bio pokuđen (mekruh) to bi zahtijevalo tri neprihvatljive pretpostavke.

Jedna od tih pretpostavki jeste da je takav post draži Allahu od posta u kome se jedan dan posti, a drugi ne posti, jer u njemu se ulaže više truda i napora. Međutim, ta je konstatacija odbačena zbog vjerodostojnog hadisa u kojem se kaže: "Allahu najdraži post jeste post Davuda, a.s."[161] Znači, nema boljeg posta od Davudova, a.s. Ili da neprekidni post bude na istom stepenu odlikovanosti s Davudovim postom, što je također neprihvatljivo. Ili da je takav post mubah gdje je neutralan odnos prema njemu, tj. niti je preporučen niti je pokuđen. Međutim, i to je nemoguće, jer toga u obredoslovlju nema, zbog toga što jedna od spomenutih pravnih normi mora biti preferirana, a druga ne. Allah najbolje zna.

Ako se kaže: Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ko isposti ramazan i poprati ga sa postom šest dana ševvala smatrat će se kao da je postio sve vrijeme."[162] Za onog ko posti po tri dana od svakog mjeseca rekao je da to odgovora postu čitava života.[163] Sve to ukazuje da je neprekidni post bolji od onoga što se izravnava s njim i da je to nešto što se traži, jer je nagrada za njega veća od nagrade koju postač dobije za druge vrste posta tako da se čak nagrade koje se dobiju za druge postove porede s njegovom nagradom.

Rečeno je: isto je to poređenje i o pitanju predestiniranja. To ga ni u kojem slučaju ne dozvoljava, a kamoli da ga preporučuje. To poređenje s njim odnosi se samo na nagradu kada bi on bio mustehab. Dokaz za to se nalazi u istom hadisu. Spomenuti hadis određuje da je post tri dana od svakog mjeseca na stepenu posta cijelog života. Znači, jedno dobro djelo nagrađuje se deseterostruko. Spo-

[161] Bilježe ga Buhari (3/14) u *Tehedždžudu*, poglavlje: Ko zaspi prije sehura i Muslim (1159, 189) u *Postu*, poglavlje: Zabranjeno je neprestano postiti od Abdullaha b. Amr b. el-Asa.

[162] Bilježe ga Muslim (1164) u *Postu*, poglavlje: Mustehab je postiti šest dana ševvala nakon ramazana, Ebu Davud (2433) Tirmizi (759) i Ibn Madža (1716) od Ebu Ejjuba el-Ensarija, r.a.

menuti će postač, znači, dobiti nagradu onoga koji je postio tristo šezdeset dana. Poznato je da je to apsolutno zabranjeno, iz čega se razumije da se time aludira na postizanje takve nagrade ako bi se pretpostavilo da je šerijatski dozvoljeno uzastopno postiti tristo šezdeset dana. Isto pravilo važi i za post šest dana ševvala, gdje se kaže da njihov post s postom ramazana odgovara postu od godine dana. Potom je citirao sljedeći ajet:

﴿مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾

"Ko uradi dobro djelo, bit će desetorostruko nagrađen..." (El-En'am, 160)

Znači, spomenuti post od trideset i šest dana odgovara postu od trista šezdeset dana koji je bez ikakve dileme zabranjen. Ponekad se desi slično poređenje gdje je obično nemoguće uraditi ono s čime se poredi, pa čak i apsolutno nemoguće. To se poređenje samo navodi pod pretpostavkom da se ono može izvršiti. Kao primjer može se navesti slučaj čovjeka koji ga je pitao o djelu koje odgovara džihadu, na što mu je Poslanik rekao: هَلْ تَسْتَطِيعُ إِذَا خَرَجَ الْمُجَاهِدُ أَنْ تَقُومَ وَلَا تَفْتُرَ وَأَنْ تَصُومَ وَلَا تُفْطِرَ "Možeš li od kada mudžahid krene u džihad stalno klanjati i da u tome ne malaksaš i postiti a da ne mrsiš?!"[164] Poznato je da je to obično nemoguće kao što je i šerijatski nemoguć post trista šezdeset dana. Također se plemeniti ibadet poredi s dva dobra djela kako bi se što bolje istakao. Rečeno je da je najbolji noćni namaz, namaz Davuda, a.s. On je bolji od klanjanja cijele

---

[163] Bilježe ga Buhari (4/192) u *Postu*, poglavlje: Post cijeloga života i Muslim (1159) od Abdullaha b. Amra el-Asa a također ga prenosi i od Ebu Katade pod rednim brojem (1162).

[164] Bilježe ga Buhari (6/3) na početku poglavlja: O džihadu i Nesai (6719) od Ebu Hurejre u kome stoji: "Neki čovjek je došao Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., i rekao: 'Pokaži mi djelo koje vrijedi koliko i džihad?' Rekao je: 'Ne poznajem ga. Možeš li od kada mudžahid krene u džihad otići u džamiju i neprestano klanjati i da u tome ne malaksaš i da neprestano postiš?' Čovjek je rekao: 'Ko to može?!'" Bilježi ga i Muslim (1878) u *Imaretu*, poglavlje: Vrijednosti šehadeta na Allahovom putu u sljedećoj verziji: "Primjer mudžahida na Allahovu putu jeste primjer postača i klanjača koji uči Allahove ajete ne malaksavajući u postu i namazu sve dok se mudžahid ne vrati s Allahova puta."

noći jasnom i vjerodostojnom hadisu. Onaj ko klanja jaciju i sabah u džematu uporeden je s onim koji je klanjao cijelu noć.[165]

Ako se kaže: A šta velite za hadis koji prenosi Ebu Musa el-Ešari u kojem stoji: "Ko bude postio cijeli život, nad njim će se Džehennem ovako stjesnuti, pa je stisnuo svoju pesnicu."[166] Hadis je zabilježen u Ahmedovom *Musnedu*.

Rečeno je da postoje dileme oko značenja spomenutog hadisa. Neki vele da će mu se Džehennem stijesniti kako bi mu što tjesnije bilo u njemu zbog toga što je sam sebi otežavao i što nije želio slijediti praksu Allahova Poslanika, s.a.v.s., vjerujući da je nešto drugo bolje od nje. Drugi vele da će se Džehennem toliko stjesnuti pa neće imati mjesta u njemu za njega. Oni preferiraju ovo tumačenje zbog toga što postača postom stješnjava puteve strasti i zbog toga će Allah stijesniti za njega Džehennem da neće u njemu biti mjesta za njega. Prvi pak preferiraju svoje tumačenje zbog toga što drugo tumačenje ne odgovora jezičkoj konstrukciji, jer da se željelo iskazati značenje koje zastupa druga grupa reklo bi se: *dujjikat 'anhu*. Međutim u hadisu stoji: *dujjikat 'alejhi*, što upućuje na to da će spomenuti biti u Džehennemu i da će se on tada stijesniti. Potom svoj stav potvrđuju i time da njihovo tumačenje potpuno odgovara hadisima koji osuđuju neprestani post i da je onaj postač ko posti takvu vrstu posta ustvari nepostač. Allah najbolje zna.[167]

---

165 Bilježi ga Muslim i svom *Sahihu* (656) u knjizi *O džamijama* u poglavlju: O nagradi za klanjanje jacije i sabaha u džematu od Osmana b. Affana, r.a.

166 Bilježe ga Ahmed u(4/414) i Bejheki (4/300), a lanac mu je ispravan. Ibn Huzejme (2154, 2155) ga smatra vjerodostojnim.

167 Nakon što je naveo spomenuti hadis Hafiz u *Fethu* (4/193) kaže: "Hadis je jasan da će se spomenutom Džehennem stjesnuti i da će mu u njemu biti tijesno zbog toga što je bio nemilosrdan prema sebi i što nije slijedio praksu Poslanika, s.a.v.s., te što je vjerovao da je nešto drugo bolje od nje. To je žestoka prijetnja, što znači da je spomenuto djelo zabranjeno." Prenosi Abdurrezzak u *Musannefu* (7871) od Ibn Ujejne od Haruna b. Sa'da od Ebu Amra es-Sejbanija (a prenosi se i sa eš-Šejbanija, što je patvoreno) da je rekao: "Bili smo kod Omera b. el-Hattaba, pa mu je servirana hrana. Neki čovjek se udalji, a Omer upita: 'Šta mu je?' Rekoše da posti. Omer upita: 'Kakav post?' Rekoše: 'Neprekidni.' Omer ga je počeo udarati po glavi

* * *

Allahov Poslanik, s.a.v.s., dolazio bi kod svojih žena i pitao ih da li imaju nešto za jelo. Ako bi odgovorile negativno rekao bi: "Znači, ja postim." Pa bi nijet za nafilu post donio po danu. Ponekad bi nanijetio nafilu post, pa bi se potom omrsio. O obje situacije izvijestila nas je Aiša, r.a.

Hadis o prvoj situaciji bilježi Muslim, a o drugoj Nesai.[168] Hadis koji je zabilježen u *Sunenima* od Aiše glasi: "Ja i Hafsa smo postile, pa nam je ponuđena naša omiljena hrana, te smo se omrsile. Potom je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., pa me je Hafsa pretekla i upitala Poslanika o tome, a bila je miljenica svoga oca. Rekla je: 'Allahov Poslaniče, mi smo postile, pa nam je ponuđena nama omiljena hrana, te smo se omrsile?!' Rekao je: 'Napostite taj dan drugim danom.'"[169] Taj hadis nije vjerodostojan.

Tirmizi veli: "Bilježi ga Malik b. Enes i Ma'mer od Abdullah b. Omera i Zijada b. Sa'da i drugih hafiza od Zuhrija od Aiše u mursel verziji ne spominjući u njemu od Urveta. To je ispravnije. Bilježe ga Ebu Davud i Nesai od Hajvea b. Šurejha od Ibn el-Hada od Zumejla, Urvetovog sluge, od Urveta od Aiše u spojenoj verziji." Nesai kaže: "Zumejl nije poznat." Buhari veli: "Ne zna se da

štapom govoreći mu: 'Jedi bezbožniče (dehrijo).'" Bilježi Hafiz u *Fethu* (4/193) od Amra eš-Šejbanija (patvoreno ime) da je rekao: "Do Omera je doprlo da neki čovjek posti neprekidni post. Otišao mu je i počeo ga udarati bičem govoreći mu: 'Jedi bezbožniče.'" Pripisuje ga Ibn Ebi Šejbi s dobrim lancem prenosilaca.

[168] Prvi hadis bilježi Muslim (1451) u *Postu* poglavlje: Dozvoljeno je postiti nafilu post s dnevnim nijetom prije podne, a drugi bilježi Nesai (4/194). Bilježi ga također i Muslim kao upotpunjenje za prvi hadis.

[169] Bilježe ga Tirmizi (735) u *Postu*, poglavlje: Kome je obavezno napostiti post, Ahmed (6/263) od Kesira b. Hišama od Džafera b. Burkana od Zuhrija od Urveta od Aiše. Bilježi ga i Ibn Hazm u *Muhalli* (6/270) i ojačao ga. Bilježe ga i Tahavi (2/109), Ibn Hibban (951) od Džerira b. Hazima od Jahje b. Seida od Amre od Aiše. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježi ga Ebu Davud (2457) od Hajve b. Šurejha od Ibn el-Hada od Zumejla, Urvina sluge, od Urve b. Zubejra od Aiše. Bilježi ga i Malik u (1/306) od Ibn Šihaba ez-Zuhrija u mursel verziji. Pogledaj *Nasbur-raje* (2/264-267).

je Zumejl slušao od Urveta, niti Jezid b. el-Hadi od Zumejla niti se njime može argumentovati."

Poslanik, s.a.v.s., kada bi postio i došao kod nekoga, ne bi se mrsio već bi nastavljao postiti. Tako se prenosi da je došao kod Umm Sulejme pa mu je iznijela hurmi i masla na što je on rekao: "Vratite vaše maslo i hurme na njihovo mjesto jer ja postim."[170]

Ummu Selejm je za Poslanika, s.a.v.s., bila kao neko od njegove porodice. Vjerodostojnom predajom u *Sahihu* se prenosi od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, rekao:

إذا دُعِيَ أَحَدُكُمْ إِلَى طَعَامٍ وَهُوَ صَائِمٌ فَلْيَقُلْ إِنِّي صَائِمٌ.

"Kada neko od vas bude pozvan da jede, a bude postio, neka kaže: 'Ja postim.'"[171]

Što se tiče hadisa koji bilježe Ibn Madža, Tirmizi i Bejheki od Aiše, r.a., koji pripisuje Poslaniku, s.a.v.s., a u kom se kaže: "Ko ode nekome, neka ne posti bez njegove dozvole."[172] Tirmizi je za njega rekao: "To je odbačen hadis, jer ne znam da ga ijedan od povjerljivih prenosilaca prenosi od Hišama b. Urveta."

* * *

Poslanik, s.a.v.s., smatrao je pokuđenim da se posti samo petak. To je potvrđivao i verbalno i praktično. Vjerodostojnom je predajom potvrđena zabrana da se posti samo petak. Džabir b. Abdullah[173], Ebu Hurejre, Džuvejrijja, Harisova kćerka, Abdullah b. Amr,

[170] Bilježe ga Ahmed (3/108, 188, 248) i Buhari (4/198) u *Postu*, poglavlje: Ko posjeti nekoga, pa se ne omrsi kod njega od Enesa, r.a.

[171] Bilježi ga Muslim (1159) u *Postu*, poglavlje: Kada postač bude pozvan da jede neka kaže: "Ja postim."

[172] Bilježi ga Tirmizi (789). U njegovu lancu prenosilaca je Ejjub b. Vakid el-Kufi koji je odbačen prenosilac. Bilježi ga i Ibn Madža (1763). U njegovu lancu je Ebu Bekr el-Medeni također slab prenosilac.

[173] Ovu Džabirovu predaju bilježe Buhari (4/202-203) i Muslim (1143). Ebu Hurejrinu predaju bilježe Buhari (4/203), Muslim (1144), Ebu Davud (2420) i Tirmizi (743). Džuvejrijinu

Džunade el-Ezdi i drugi prenose da je Poslanik, s.a.v.s., dok je bio na minberu pio pokazujući im i na taj način da ne posti petkom. To bilježi Ahmed obrazlažući njegovu zabranu posta petkom time što je petak praznik. Imam Ahmed bilježi hadis od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

يَوْمُ الْجُمُعَةِ يَوْمُ عِيدٍ فَلَا تَجْعَلُوا يَوْمَ عِيدِكُمْ يَوْمَ صِيَامِكُمْ إِلَّا أَنْ تَصُومُوا قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ.

"Petak je uistinu praznik. Zato nemojte da vaš praznik bude dan posta, ako ne postite dan prije ili poslije njega."[174]

Ako se primijeti i kaže da se s praznikom ne posti dan prije ili dan poslije njega, reći će se da petak sliči prazniku. Zbog te njegove sličnosti s praznicima došla je zabrana da se namjerno posti. Zato ako se posti dan prije ili dan poslije njega, neće se smatrati da ga je namjerno izuzeo s postom. Tada će njegov post imati status posta cijelog mjeseca, ili posta deset dana od mjeseca, ili Davudova posta, ili posta dana Arefata i ašure, ako se zadese petkom. Njegovo pošćenje u svim tim danima nije zabranjeno.

A ako neko prigovori i rekne šta ćete sa predajom koja se prenosi od Abdullah b. Mesud da je rekao: "Nisam nikada vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ne posti petkom." Bilježe ga autori *Sunena*.[175] Reći će se: Mi ga prihvatamo, ako se ustanovi da je vjerodostojan, s tim što se mora razumjeti s drugim hadisima, tj. da je postio petak s danom prije ili danom poslije njega. Odbacit ćemo ga ako ne bude vjerodostojan. Taj je hadis garib (raritet). Tirmizi je rekao: "Ovaj hadis je hasen garib."

---

predaju bilježe Buhari (4/203) i Ebu Davud (2422). Abdullah b. Amrovu predaju bilježe Ibn Huzejme (2164) i Ibn Hibban (957), a Džunadinu predaju bilježe Ahmed i Nesai.

[174] Bilježe ga Ahmed (2/303, 532), Ibn Huzejme (2161) i Hakim (1/431) od Amira b. Ludejna el-Ešarija od Ebu Hurejre. U njegovu lancu prenosilaca je Ebu Bišr eš-Šami, nepoznat prenosilac. Naveo ga je i Hejsemi u *El-Medžmeu* (3/199) od Amira b. Ludejna el-Ešarija i rekao da ga bilježi Bezzar i da mu je lanac prenosilaca dobar (hasen).

[175] Bilježi ga Tirmizi (742) u *Postu,* poglavlje: Šta se prenosi o postu petkom. Lanac prenosilaca mu je dobar.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI U ITIKAFU

Pošto ispravnost srca i njegova ustrajnost na njegovu putu do Allaha zavisi od obima njegove okrenutosti prema Njemu i popravljanju njegova stanja kako bi Mu se potpuno predalo, oporavak srca postiže se samo s njegovim usmjerenjem ka Allahu. Prekomjerno konzumiranje hrane i pića, prekomjerno druženje s ljudima, prekomjerni govor i spavanje jesu stvari koje pogoršavaju njegovo stanje, odvode njegove misli na sve strane i odvraćaju ga od njegova puta ka Allahu Uzvišenom, ili ga usporavaju ili potpuno zaustavljaju. Zato je Silni i Svemilosni iz milosti prema Svojim robovima naredio post, nešto što će ih osloboditi viška hrane i tečnosti i isprazniti iz srca razne koktele strasti i prohtjeva koje sprečavaju srce na njegovu putu ka Allahu Uzvišenom. Naredio je posta onoliko koliko je to potrebno da bi čovjek od njega imao koristi i na ovom i na budućem svijetu, da mu on ne nanese štete i da ga ne odvoji od njegovih ovosvjetskih i onosvjetskih interesa.

Propisao im je također i itikaf čija je namjena da se srce potpuno preda Allahu, da Mu se potpuno posveti, da ostane nasamo s Njim i da se potpuno okrene od stvorenja i da se samo Njemu Uzvišenom okrene. Kako bi sjećanje na Njega, ljubav prema Njemu i potpuno okretanje Njemu zauzelo mjesto njegovih briga i misli. Da one počnu dominirati u njegovom životu. Da mu jedina briga bude On. Da mu misli jedino budu zauzete Njime i da razmišlja samo o tome kako će postići Njegovo zadovoljstvo i kako će Mu se

približiti. Na taj će način prijateljstvo ljudi zamijeniti za Allahovo prijateljstvo i tako se pripremiti da mu to prijateljstvo koristi na dan usamljenosti u mezaru kada neće imati nikakva prijatelja, niti ičega što će ga obradovati osim Njega. To je upravo najveća intencija itikafa.

Pošto se ta namjera upotpunjuje samo s postom, itikaf je propisan u najodabranijim danima posta, tj. u deset zadnjih dana ramazana. Od Poslanika, s.a.v.s., ne prenosi se da je ikada bio u itikafu, a da nije postio. Čak je Aiša rekla: لَا اعْتِكَافَ إِلَّا بِصَوْمٍ "Nema itikjafa bez posta."[176]

Allah nigdje nije spomenuo itikaf bez posta, a i Poslanik, s.a.v.s., ga je činio samo s postom. Preferira se mišljenje većine naših prethodnika (selefa), radi jačine dokaza, da je post uvjet za valjanost itikafa. To mišljenje preferirao je i šejhul islam Ebul-Abbas b. Tejmijja.

Što se tiče bespotrebna govora, ummetu je kao lijek za to propisano obuzdavanje jezika od svega od čega neće biti koristi na onom svijetu.

Za pretjerano spavanje propisan je muslimanima noćni namaz u kojem je najbolje bdijenje i čiji su posljedice najzahvalnije. To je umjereno bdijenje koji koristi srcu i tijelu i ne poprečuje se na putu čovjekova interesa. Temelji duhovnih vježbi kod sufija i asketa upravo se temelje na spomenuta četiri temelja. Najsretniji od njih

---

[176] Bilježi ga Abdurrezzak (8037) u *Itikafu* i sljedećoj verziji: "Ko ode u itikaf dužan je postiti" od Sevrija od Habiba b. Ebi Sabita od Ata od Aiše. Bilježi Ebu Davud (2473) u *Postu*, poglavlje: Onaj ko je u itikafu obilazi bolesnika, Bejheki (4/315) i Darekutni (247) da je Aiša rekla: "Sunnet je da onaj ko je u itikafu ne obilazi bolesnika, da ne prisustvuje dženazi, da ne dira ženu niti ima odnos s njom, ne izlazi osim samo u nuždi, da nema itikafa bez posta i da se itikaf može obaviti samo u glavnoj ili centralnoj džamiji." Lanac prenosilaca mu je jak. Itikaf za vrijeme posta uslovljavaju i Ibn Omer i Ibn Abbas. Tu predaju bilježi Abdurrezzak u *Musannefu* (8033) od Ibn Omera i Ibn Abbasa. Lanac prenosilaca mu je ispravan, a to mišljenje zastupa i Malik, Evzai i hanefijski pravnici. Po tom pitanju nemamo jedinstven stav kod Ahmeda i Ishaka. Pogledaj *Tehzibu-s-suneni* (3/344, 349) od autora.

bit će onaj ko bude slijedio u tome poslanički muhammedanski pravac, pa ne zastrani kao oni koji su zastranili niti ga zanemari kao oni koji su ga zanemarili. Pošto smo već naveli kakva je Poslanikova, s.a.v.s., bila praksa kod posta, namaza i govora, u sljedećim recima navest ćemo njegovu praksu kod itikafa.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., sve do svoje smrti provodio je zadnjih deset dana ramazana u itikafu.[177] Jednom to nije učinio, te ga je nadoknadio u ševvalu.[178]

Jednom je proveo u itikafu deset prvih dana ramazana, zatim drugu trećinu ramazana, a potom zadnjih deset dana iščekujući Lejletul-kadr. Zatim mu je rečeno da je ona u zadnjoj trećini[179] ramazana nakon čega je sve do svoje smrti provodio te dane u itikafu.

Naređivao bi da mu se u džamiji pripremi mjesto za itikaf kako bi se mogao osamiti sa svojim Gospodarom. Kada bi htio ući u itikaf, klanjao bi sabah i potom ulazio u njega. Jedne je prilike naredio da mu se pripremi mjesto za itikaf pa se pripremilo. Potom su to naredile i njegove žene pa se i njima pripremilo. Nakon što je klanjao sabah pogledao je i vidio te šatore, pa je naredio da se njegov uklone i tog ramazana nije bio u itikafu nego ga je obavio u prvoj trećini mjeseca ševvala.[180]

Svake je godine provodio po deset dana u itikafu. Međutim, u godini u kojoj je preselio proveo je dvadeset dana u itikafu. Džibril, a.s., bi mu svake godine učio Kur'an po jedanput dok mu je te godine proučio dva puta. On bi također svake godine pred Džibri-

---

177 Bilježe ga Buhari (4/235-236) u *Itikafu*, poglavlje: Itikaf u zadnjih deset dana ramazana i Muslim (1172) u *Itikafu*, poglavlje: Itikaf u zadnjih deset dana ramazana od Aiše, r.a.

178 Bilježe ga Buhari (4/244-245) u *Itikafu*, poglavlje: Itikaf u ševvalu i Muslim (1173) također od Aiše.

179 Bilježi ga Muslim (1167, 215) u *Postu*, poglavlje: Vrijednost Lejletul-kadra, objašnjenje njena mjesta i vremena od Ebu Se'ida el-Hudrije.

180 Bilježe ga Buhari (4/238-239) u *Itikafu*, poglavlje: Ženski itikaf i Muslim (1173, 6) u Itikafu, poglavlje: Kada mutekif ulazi u itikaf?

lom učio Kur'an po jedanput, dok ga je te godine pred njim proučio dva puta.[181]

Kada bi odlučio ući u itikaf, ulazio bi sam. U svoju kuću, dok bi bio u itikafu, ulazio bi samo zbog fizioloških potreba. Proturao bi svoju glavu iz džamije u Aišinu sobu, pa bi ga ona češljala i prala mu glavu, bio je tada u džamiji, a ona je bila u mjesečnom ciklusu.[182] Dok bi bio u itikafu neke njegove žene posjećivale bi ga. Kada bi se vraćale kući, ispraćao bi ih. To se dešavalo noću.[183] Nije imao odnos sa ženama, niti ih je ljubio niti radio s njima bilo šta dok je bio u itikafu. Kada bi ušao u itikaf postavili bi mu postelju na mjesto gdje je provodio itikaf. Kada bi izišao zbog svoje potrebe usput bi prolazio pored bolesnika ali se ne bi svraćao kod njega niti bi pitao za njega.[184] Jedne je prilike provodio itikaf u Turskom kubbetu i na njegova vrata je stavio hasuru.[185] Sve je to Poslanik, s.a.v.s., radio kako bi postigao suštinu i bit itikafa suprotno onome što rade neznalice koje od itikafa prave mjesto za druženja i posjete gdje se sjeli i priča. Međutim, to su sasvim dvije različite vrste itikafa. Da nam Allah bude na pomoći.

---

[181] Bilježe ga Buhari (9/42) u *Vrijednosti Kur'ana*, poglavlje: Džibril je učio Kur'an Poslaniku, s.a.v.s. (4/245) u *Itikjafu*, poglavlje: Itikaf u drugoj trećini ramazana, Darimi (2/27) Ahmed (2/336, 335) i Ibn Madža (1769) od Ebu Hurejre.

[182] Bilježe ga Malik (1/312) Buhari (4/236) i Muslim (297) u *Hajdu*, poglavlje: Dozvoljeno je ženi prati glavu svom mužu za vrijeme menstruacije.

[183] Bilježe ga Buhari (4/240, 242) u *Itikafu*, poglavlje: Da li mutekif smije izaći zbog svojih potreba do džamijskih vrata, i u poglavlju: Posjeta žene svom mužu dok je u itikafu; i Muslim (2175) u *Selamu*, poglavlje: Objašnjenje da je mustehab onome koga vide samog sa nekom ženom da kaže: "Ovo je kći toga i toga"; od Safijje da je rekla: "Poslanik je bio u itikafu, pa sam noću otišla da ga posjetim. Kada sam krenula ustao je da me isprati. Stanovala je u kući Usame b. Zejda. U tom trenutku naišla su neka dva čovjeka od ensarija. Kada su vidjeli Poslanika, s.a.v.s., požurili su, pa im je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Polahko. Ovo je Safijja, Hujejova kćerka' Rekli su: 'Subhanellah, Allahov Poslaniče!' Rekao je: 'Šejtan uistinu kola čovjekom kao krv. Ja se bojim da neće u vaša srca ubaciti zlo!' Ili je rekao: '...nešto!'"

[184] Bilježi ga Ebu Davud (2472) u *Postu*, poglavlje: Mutekif obilazi bolesnika od Aiše. U njegovu lancu prenosilaca je Lejs b. Ebi Sulejm, slab prenosilac.

[185] Bilježi ga Muslim (1167, 215) od Ebi Seida. Tursko je kubbe malo kubbe napravljeno od presovane vune.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI PRILIKOM OBAVLJANJA NJEGOVA HADŽA I UMRE

Poslanik, s.a.v.s., je poslije Hidžre obavio četiri umre i to sve u mjesecu zul-ka'de. Prva je umra hudejbijska koju je obavio šeste godine po Hidžri. Međutim, mušrici mu nisu dali prići Kabi, pa je zaklao deve na mjestu odakle je vraćen na Hudejbijji. On i njegovi ashabi obrijali su glave i oslobodili se ihrama. Potom su se te godine vratili u Medinu.[186]

Druga je umra umra el-kadijje koju je obavio sljedeće godine, nakon što se vratio s Hudejbijje. Tada je ušao u Meku i boravio u njoj tri dana, pa je nakon što je obavio umranske obrede, izišao iz nje. O pitanju ove umre postoje dileme. Je li ona bila nadoknada za umru u kojoj su ga vratili prethodne godine ili je to bila sasvim nova umra? O tom pitanju islamski učenjaci imaju dva mišljenja. Od imama Ahmeda se prenose dvije predaje. U jednoj stoji da je to bila nadoknada, a to je i mezheb Ebu Hanife, Allah mu se smilovao. U drugoj predaji stoji da to nije bila nadoknada, to je mišljenje Malika, Allah mu se smilovao.

Oni koji smatraju da je to bila nadoknada, svoje mišljenje potkrepljuju time što se ona i naziva *umretul kada* (nadoknadna umra) i vele da samo ime govori o pravnom statusu.

Drugi vele da je riječ *el-kada* (nagodba) izvedena iz el-mukadah (parničenje) jer se Poslanik, s.a.v.s., nagodio s Mekelijama da

[186] Bilježi ga Buhari (7/385) od Berae i 391, od Ibn Omera.

je obavi, a ne da je nadoknadi od riječi kada - kadaen. I zbog toga, kako vele, nazvana je *umretul-kadijjeti* (nagodbena umra). Broj onih kojima nije dozvoljen pristup Kabi bio je hiljadu i četiri stotine. Međutim, svi oni nisu s Poslanikom, s.a.v.s., u nagodbenoj umri (umretul-kadijjeti) iz čega se može zaključiti da to nije bila nadoknadna umra, jer je niko od njih ne bi propustio. I ovo je ispravnije mišljenje, jer Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikome ko je bio s njim nije naredio da učini propuštenu umru.[187]

Treća Poslanikova umra jeste ona koju je obavio zajedno s hadžem. To je potvrđeno sa više od deset dokaza koje ćemo, ako Bog da, uskoro citirati.

Četvrta njegova umra jeste umra Džirane koju je obavio kada je otišao na Hunejn. U povratku je sa Džirane nanijetio umru i s te strane ušao u Meku.[188]

U dva *Sahiha* bilježi se od Enesa b. Malika da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio četiri umre. Sve u zul-ka'detu osim one koju je obavio s hadžem. Te umre su: umra koju je obavio sa Hudejbije ili za vrijeme Hudejbije u zul-ka'detu, umra koju je obavio sljedeće godine u zul-ka'detu, Umra Džirane kada je podijelio

---

[187] Suhejli kaže: "Ta umra nazvana je umretul kada zbog toga što se za nju dogovorio sa Kurejševićima, a ne zato što se nadoknađuje za umru u kojoj su bili spriječeni da dođu do Meke, jer ta umra nije pokvarena da bi se morala nadoknađivati. Bila je to validna umra. Zbog toga pripisuju Poslaniku, s.a.v.s., da je obavio četiri umre."

Ovo se mišljenje preferira i zato što je ta umra nazvana *kisas* (odmazdom). Uzvišeni je rekao: "Sveti mjesec je za sveti mjesec, a i u svetinjama vrijedi odmazda..." (El-Bekare, 194)

Ovaj je ajet objavljen povodom nje na osnovu onoga što prenose Ibn Džerir i Abd b. Humejd s vjerodostojnim lancem prenosilaca od Mudžahida što kategorički tvrdi i Sulejman et-Tejmi u svom djelu *El-Magazi*.

[188] Bilježe ga Tirmizi (935) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o džiranskoj umri, Ebu Davud (1996) u *Obredima*, poglavlje: Ona koja nanijeti umru dobije menstruaciju i zatekne je hadž, Nesai (5/199-200) u *Hadžu*, poglavlje: Ulazak u Meku noću od Mihreša el-Ka'bija, r.a. U njegovu lancu prenosilaca je Seid b. Muzahim kojeg Ibn Hibban smatra povjerljivim. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Tirmizi za ovaj njegov hadis veli da je hasen.

ratni plijen koji su zaplijenili u Bici na Hunejnu u zul-ka'detu i umra koju je obavio zajedno sa hadžem."[189]

Spomenuti hadis nije u kontradikciji sa onim što se bilježi u dva *Sahiha* od Beraa b. Aziba da je rekao:

اعْتَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فِي ذِي الْقَعْدَةِ قَبْلَ أَنْ يَحُجّ مَرّتَيْنِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je prije nego što je obavio hadž, obavio dvije umre u zul-ka'detu",[190] jer on aludira na samostalne (posebne) umre koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio. To su bile dvije umre bez ikakve dileme, jer umra kiran hadža nije bila samostalna, a hudejbijska mu nije bila dozvoljena i zbog toga je nije upotpunio. Zato je Ibn Abbas rekao:

اعْتَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ أَرْبَعَ عُمَرٍ . عُمْرَةُ الْحُدَيْبِيَةِ وَعُمْرَةُ الْقَضَاءِ مِنْ قَابِلٍ وَالثّالِثَةُ مِنْ الْجِعْرَانَةِ ، وَالرّابِعَةُ مَعَ حَجّتِهِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s, je obavio četiri umre: hudejbijsku, kadaijsku sljedeće godine, džiranijsku i hadžijsku."[191] Bilježi ga imam Ahmed.

Također, nema proturječnosti između Enesovih riječi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio sve umre u zul-ka'detu osim one koju je obavio sa hadžem i Aišinih i Ibn Abbasovih riječi da je Poslanik, s.a.v.s., obavljao umre samo u zul-ka'detu, zbog toga što je vrijeme

---

[189] Bilježe ga Buhari (3/478) u *Hadžu*, poglavlje: Koliko je Poslanik, s.a.v.s., obavio umra, u *Džihadu*, poglavlje: Ko je dijelio plijen u Poslanikovim borbama i putovanju, u *Ratnim pohodima*, poglavlje: Bitka na Hudejbijji, Muslim (1253) u *Hadžu*, poglavlje: Broj Poslanikovih umri i vrijeme njihova obavljanja, Tirmizi (815) i Ebu Davud (1994).

[190] Bilježi ga Buhari (3/479) u *Umri*, poglavlje: Koliko je Poslanik, s.a.v.s., obavio umri, poglavlje: Nošenje oružja od strane onog ko je u ihramima, u *Sulhu*, poglavlje: Kako se piše: ovo je ono prema čemu je sklopio primirje taj i taj, u *Džihadu*, poglavlje: Primirje na tri dana i u *Ratnim pohodima*, poglavlje: Umretul-kada, a u Muslimovoj zbirci nismo ga našli.

[191] Bilježe ga Ahmed u(2211) Tirmizi (816) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o broju umri koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio, Ibn Madža (3003) u *Obredima*, poglavlje: Koliko je Poslanik, s.a.v.s., obavio umri i Ebu Davud (1993) u *Hadžu*, poglavlje: Umra. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

početka obavljanja kiran umre bilo u zul-ka'detu, a vrijeme njena završetka u zul-hidždžetu sa završetkom hadža. Prema tome, Aiša i Ibn Abbas obavijestili su o nastanku njihova vremena obavljanja, a Enes o njegovu završetku.

Što se tiče Ibn Omerovih riječi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre, a jednu od njih u redžepu, može se reći da je to njegov lapsus. Aiša je, nakon što je to saznala, rekla: "Allah se smilovao Ebu Abdurrahmanu. Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada nije obavio umre, a da on nije bio s njim i nikada je nije obavio u redžepu."[192]

Što se tiče predaje koju bilježi Darekutni od Aiše da je rekla: "Krenula sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na umru u ramazanu. Na putovanju nije postio, a ja sam postila, skraćivao je namaze, a ja nisam, pa sam rekla: 'Dajem prednost tebi nad svojim roditeljima, nisi postio, a ja sam postila, skraćivao si namaze, a ja nisam?!' Rekao je: 'Lijepo si postupila.'"[193] Taj je hadis pogrešan, jer Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada nije obavio umru u ramazanu. Broj umri koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio i njihovo vrijeme su poznati i tačno precizirani. Mi velimo: Allah se smilovao majci pravovjernih. Ona je sama rekla da Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada nije obavio umre u zul-ka'detu.[194] Bilježi ga Ibn Madža i drugi.

---

[192] Bilježe Buhari (3/478), Muslim (1255) i Tirmizi (936). Muslim još dodaje: "...a Ibn Omer je to slušao i nije potvrdio ili negirao." Aišine riječi: "Bio je prisutan", time je htjela pokazati njegov zaborav. Nevevi je rekao: "Ibn Omerovo prešućivanje Aišine osude ukazuje na njegovo podozrenje, zaborav ili sumnju." Kurtubi je rekao: "Njegovo neprotivljenje Aiši ukazuje na njegovo podozrenje i prihvatanje Aišine tvrdnje."

[193] Bilježi ga Darekutni (2/188) od El-Alae b. Zuhejra od Abdurrahmana b. el-Esveda od svog oca od Aiše. Na to se osvrnuo autor hafiz b. Hadžer u *El-Fethu* (3/480) i rekao da se moguće Aišine riječi: "... u ramazanu...." odnose na početak njena govora: "....krenula sam...", pa bi se onda to putovanje odnosilo na putovanje radi oslobođenja Meke, jer se to upravo desilo u ramazanu. Te godine je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru sa Džirane ali u zul-ka'detu." To bilježi Darekutni sa drugim lancem prenosilaca do El-Ala b. Zuhejra. Međutim, u tom lancu nije rekao od njegova oca niti da je to bilo u ramazanu.

[194] Bilježi ga Ibn Madža (2997). Prenosioci su mu povjerljivi.

Opće je prihvaćeno da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo četiri umre. Kada bi se prihvatilo da je obavio umru i u redžepu onda bi to bilo pet umri. A da se prihvati da je obavio jednu umru i u ramazanu to bi bilo šest umri. Moglo bi se jedino reći da su neke obavljene u redžepu, neke u ramazanu, a neke u zul-ka'detu. Međutim, to se nije desilo. Desilo se da ih je on obavio u zul-ka'detu kako se prenosi od Enesa, Ibn Abbasa i Aiše, r.a.

Bilježi Ebu Davud u svom *Sunenu* od Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u ševvalu.[195] To, ako se prihvati kao vjerodostojno, moguće je da se odnosi na džiranijsku umru koju je obavio kada je krenuo na put u ševvalu. Međutim, obukao je ihrame za nju u zul-ka'detu.

* * *

Nijednu od svojih umri Poslanik, s.a.v.s., nije izlazio iz Meke da bi je obavio kako to danas mnogi rade. Sve umre je obavio dolazeći u Meku. U Meki je nakon što mu je počela dolaziti objava ostao trinaest godina, ali se apsolutno ne prenosi da je u to vrijeme izlazio iz Meke radi obavljanja umre.

Umra koju je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio i propisao je umra koju obavi onaj koji dolazi u Meku, a ne umra onog ko bude u Meki pa izađe iz nje do mikata da bi je obavio. To niko za vrijeme Poslanika, s.a.v.s., nije činio osim Aiše. Samo je ona od svih ostalih koji su bili s Poslanikom, s.a.v.s., na spomenut način obavila umru, jer je bila zanijetila umru, pa je dobila menstruaciju. Zbog toga joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da tako postupi i da obavi hadž prije umre. I na taj način je obavila kiran hadž. Potom joj je rekao da njen tavaf oko Kabe i saj između Saffe i Merve koji je obavila na ime hadža važi i za umru. Međutim, osjećala je u sebi neugodnost da se njene prijateljice vrate sa posebnom umrom i hadžem jer su obavile

---

[195] Bilježi ga Ebu Davud (1991) u *Obredima*, poglavlje: Umra. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

temetu hadž, zbog toga što nisu imale menstruaciju i nisu obavljale kiran hadž, a da se ona vrati s umrom uključenom u hadž. Zato je Poslanik, s.a.v.s., naredio njenom bratu da je odvede to Tenima da zanijeti i obavi umru, kako bi oraspoložio njeno srce. Međutim, Poslanik, s.a.v.s., nije nanijeto umru od Tenima te godine niti bilo ko tko je bio s njim. O tome će se govoriti opširnije i detaljnije uskoro, ako Bog da.

* * *

Allahov Poslanik, s.a.v.s., je poslije Hidžre u Meku dolazio pet puta mimo prvog dolaska. Došao je do Hudejbijje ali mu nije bilo dozvoljeno da uđe u Meku. U ta četiri dolaska oblačio je ihrame od mikata, a ne prije. Godine u kojoj je došao do Hudejbijje obukao je ihrame na Zul-Hulejfi. Druge godine je ušao u Meku, obavio umru, ostao u njoj tri dana, a potom je napustio. Treći put je došao u Meku godine u kojoj je osvojena. To je bilo u ramazanu. Ušao je u nju bez ihrama. Potom ju je napustio krećući ka Hunejnu. Zatim je ponovo došao u nju oblačeći ihrame od Džirane. Tada je u Meku ušao i izišao noću. Prema tome, on nije izišao iz Meke do Džirane radi obavljanja umre kako do danas rade Mekelije. Poslanik, s.a.v.s., obukao je ihrame na Džirani kada je prolazio preko nje ka Meki. Kada je u noći završio umranske obrede odmah se vratio na Džiranu i noćio na njoj. Kada je osvanuo i kada je sunce izišlo iz zenita krenuo je prema serifskoj dolini sve dok nije stigao do puta serifske doline. Zbog toga je ta umra ostala nepoznata mnogima.[196]

Cilj je da se istakne da su sve Poslanikove umre obavljene u mjesecima hadža kako bi se postupilo suprotno mušričkoj praksi. Oni su prezirali obavljanje umre u mjesecima hadža i govorili da je to nešto najružnije. To je dokaz da je obavljanje umre u mjesecima hadža, bez sumnje, bolje od njena obavljanja u mjesecu redžepu.

---

[196] Bilježi ga Tirmizi (935) od Mihreša el-Ka'bija. Prethodno je već naveden.

Međutim, da li je bolje obaviti umru u mjesecima hadža ili u ramazanu, to je već diskutabilno pitanje. Vjerodostojnom predajom je potvrđeno da je Poslanik, s.a.v.s., naredio Umm Makili, pošto nije obavila hadž s njim, da obavi umru u ramazanu i rekao joj da je obavljena umra u ramazanu ravna hadžu.[197]

Ramazanska umra u sebi također sadrži najbolje vrijeme i mjesto. Međutim i pored toga Allah je odabrao Svom Poslaniku, s.a.v.s., za njegove umre najpreče i najprikladniji vrijeme za njih. Prema tome, obavljena umra u mjesecima hadža jeste isto što i obavljen hadž u njegovu vremenu. Uzvišeni Allah odlikovao je te mjesece sa tim ibadetom i učinio ih njegovim vremenom. Umra je mali hadž i zato je najbolje vrijeme za njeno obavljanje mjeseci hadža, a zul-ka'de je njihov srednji mjesec. Za ovu konstataciju sam klanjao istiharu, a ko ima o tome više znanja neka ukaže na njega.

Moguće je da neko kaže da se Allahov Poslanik, s.a.v.s., u ramazanu bavio važnijim obredima od umre. Obredima čije obavljanje nije mogao zajedno uskladiti s umrom i zato je odgađao umru

---

[197] Bilježe ga Ebu Davud (1988, 1989) u *Obredima*, poglavlje: Umra, Tirmizi (939) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o umri u ramazanu, Ibn Madža (2993) u *Obredima*, poglavlje: Umra u ramazanu, Darimi (2/51), lanac prenosilaca mu je dobar. Bilježe ga i Buhari (3/480-481) i Muslim (1256) od Ataa od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao nekoj ensarijki, koju je Ibn Abbas imenovao, pa sam zaboravio njeno ime, a u Muslimovoj verziji se zove u Sinan: "Šta te je spriječilo pa nisi obavila hadža s nama?" Rekla je: "Imali smo dvije deve za zalijevanje. Na jednoj su obavili hadž otac toga i toga, sin moga muža i moj sin, a druga je ostala da s njom vršimo zalijevanje." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Kada dođe ramazan obavi umru u njemu, jer umra u ramazanu vrijedi koliko i hadž." Ili je rekao nešto slično tome. U Muslimovoj verziji stoji: "...Umra u ramazanu nadoknađuje hadž ili hadž obavljen sa mnom." O tome se prenosi i od Džabira. Bilježi ga Buhari u mallek verziji (4/67), a Ahmed (3/353, 361, 397) i Ibn Madža (2995) u spojenoj verziji. Prenosioci su mu povjerljivi. Prenosi se i od Vehba b. Hanbeša, a bilježe ga Ahmed (4/177) i Ibn Madža (2991). Prenosi se također i od Zubejra u Taberanijevom *El-Kebiru*. Prenosioci su mu povjerljivi. U verziji od Alije kod Bezzara u njegovu lancu prenosilaca ima nepoznat prenosilac. U predaji od Enesa koju bilježi Taberani u *El-Kebiru* u lancu prenosilaca je Helal, Enesov sluga, smatra se slabim prenosiocem. Hadis ukazuje da je obavljena umra u ramazanu po nagradi ravna obavljenom hadžu, a ne da ona zamjenjuje obaveznost hadža. Konsenzusom je potvrđeno da obavljena umra ne zamjenjuje obavezni hadž. Hadis također ukazuje da se nagrada za neko djelo povećava sukladno odlikovanosti vremena, prisutnosti srca i iskrenosti nijeta.

do hadžijskih mjeseci. Nakon toga se Poslanik, s.a.v.s., u ramazanu potpuno posvećivao tim obredima, a njegovo neobavljanje umre ramazanom bila je ujedno jedna vrsta milosti i suosjećajnosti prema muslimanima. Da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u ramazanu, muslimani bi požurili da ga u tome slijede. Obavljanje umre u ramazanu i post bi im na taj način predstavljalo poteškoću, jer mnogi od njih sigurno ne bi dozvolili sebi da ne poste te dana ramazana iz želje da postignu nagradu ramazanske umre i posta. Na taj se način stvara poteškoća. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., odgađao umru do mjeseca hadža. On bi također odgađao mnoge poslove koje je volio raditi, bojeći se da ne oteža svojim sljedbenicima.

Kada je ušao u Kabu, izišao je iz nje tužan. Aiša ga je upitala o razlogu njegove tuge pa je rekao: "Bojim se da nisam otežao svom ummetu."[198] Poželio je da dođe do Zemzema i napaja hadžije s onima koji su ih napajali zem-zemom. Međutim, to nije učinio iz bojazni da se to zanimanje od njih ne uzme poslije njega.[199] Allah najbolje zna.

* * *

Ne prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je učinio više od jedne umre u jednoj godini. Znači, nije činio u jednoj godini dvije umre. Ipak, neki ljudi vjeruju da je godišnje činio po dvije umre. Svoj stav temelje na predaji koju bilježi Ebu Davud u svom sunenu od Aiše da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio dvije umre, jednu u zulka'detu, a drugu u ševvalu.[200] Potom su rekli da ona time ne želi reći

[198] Bilježe ga Ebu Davud (2029), Tirmizi (873) i Ibn Madža (3064) od Aiše da je Poslanik, s.a.v.s., otišao od nje veseo, a vratio joj se neraspoložen, Rekao je: "Ušao sam u Kabu. Međutim, da mi se ta prilika ponovo pruži ne bih ušao u nju. Bojim se da nisam otežao svom etu." U njegovu lancu prenosilaca je Ismail b. Abdulmelik b. Ebi es-Sufejr, slab prenosilac. Ostali prenosioci su mu povjerljivi, ali i pored toga Tirmizi je rekao da je taj hadis hasenun-sahih.

[199] Bilježi ga Muslim (1218) od Džabira b. Abdullaha et-Tavila u kome je opisao Poslanikov hadž i između ostalog rekao: "Došao je sinovima Abdulmuttalibovim dok su pojili hadžije zem-zemom i rekao: 'Pojite sinovi Abdulmuttalibovi, da se ne bojim da vas ljudi neće nadvladati u tome i ja bih s vama napajao hadžije.' Nakon toga su mu dodali posudu iz koje se napio."

[200] Bilježi ga Ebu Davud (1991). Već je citiran.

ukupan broj umri koje je obavio, jer su Enes, Aiša, Ibn Abbas i drugi rekli da je obavio četiri umre, iz čega se zaključuje da želi istaći da je Poslanik, s.a.v.s., obavio u jednoj godini dvije umre: jednu u zul-ka'detu a drugu u ševvalu. Međutim, ta predaja je puka iluzija. I pored toga što se pamti od nje, ipak to se nikad nije desilo.

Poslanik, s.a.v.s., je bez sumnje obavio samo četiri umre. Prvu u zul-ka'detu, to je hudejbijska umra. Potom nije obavljao umre do sljedeće godine, pa je obavio umru u zul-ka'detu, to je umretul-kadijje. Potom se vratio u Medinu i nije se vraćao u Meku sve dok je nije osvojio osme godine u ramazanu. Te godine nije obavljao umre. Zatim je otišao na Hunejn šestog ševvala, pa je Allah porazio njegove neprijatelje i vratio se u Meku, gdje je u povratku nanijetio i obavio umru. To je bilo u zul-ka'detu prema mišljenju Enesa i Ibn Abbasa. Nakon toga, postavlja se pitanja: kada je onda obavio umru u ševvalu? Istina je da se sukobio s neprijateljem u ševvalu, izišao iz Meke u tom mjesecu i nakon što se obračunao s njim obavio je umru noću, ali u zul-ka'detu. Te godine nije obavio dvije umre, ni prije, a ni poslije nje. Ko poznaje njegovu povijest, biografiju i životopis ne može posumnjati niti imati dilema oko toga.

Ako se kaže: na osnovu čega onda ljudi vole godišnje obaviti što više umri kada to nije potvrđeno od Poslanika, s.a.v.s.? Reći će se da o tom pitanju ne postoji jedinstven stav. Malik je rekao: "Ne volim da se godišnje obavi više od jedne umre." Njegov učenik Mutarrif i Ibn el-Mevvaz se ne slažu s tim njegovim stavom. Mutarrif je rekao: "Dozvoljeno je da se umra obavi godišnje više puta." El-Mevvaz je rekao: "Nadam se da u tome nema ništa lošeg." Aiša je u jednom mjesecu obavila dvije umre. Mislim, da se nikome ne smije zabraniti da se s bilo kojim ibadetom ili povećanim intenzitetom činjenja bilo kojeg hajra približava Allahu. Takve zabrane u tekstovima nema i to je mišljenje većine islamskih učenjaka. Osim što Ebu Hanife, Allah mu se smilovao, izuzima pet dana u kojima nije dozvoljeno činiti umru. To su: dan Arefata, prvi dan

Kurban-bajrama i ostali dani tog bajrama (ejjamu-t-tešrik). Ebu Jusuf izuzima prvi dan Kurban-bajrama i samo ejjamut-tešrik. Dok Šafi izuzima dane Kurban-bajrama koji se provedu na Mini radi bacanja kamenčića. Aiša je također u jednoj godini obavila dvije umre. Kasim je upitan: "Zar joj to niko nije zamjerio?!" "Zar majci pravovjernih?", odgovorio je. Enes bi također nakon što bi oprao glavu[201] otišao i obavljao umru.

Prenosi se od Alije, r.a., da je godišnje obavljao više umri, jer je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Umra do umre briše grijehe koji se počine između njih."[202] Dovoljno je o ovom pitanju navesti da je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio Aiši da nanijeti umru sa Tenima pored umre koju je nanijetila, jer je to bilo u jednoj godini. Ne može se reći da je Aiša odustala od prve umre i da je umra koju je obavila od Tenima nadoknada za nju, jer nije dozvoljeno odustati od umre nakon što se nanijeti. A da je to tako potvrđuje i sama činjenica da joj je i Poslanik to potvrdio i rekao: "Dovoljan ti je tvoj tavaf za tvoj hadž i tvoju umru."[203] U drugoj verziji istog hadisa stoji: "Oslobodila si se od svih njih",[204] tj. od ihrama hadža i umre.

Ako neko rekne da se u Buharijevom *Sahihu* bilježi da joj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: رْفُضِي عُمْرَتَك ، وَانقُضِي رَأْسَكِ وَامْتَشِطِي "Odustani od svoje umre, raspleti kose i počešljaj se!" A u drugoj verziji stoji: انْقُضِي رَأْسَكِ وَامْتَشِطِي "Raspleti kose i počešljaj se!" A u trećoj: أَهِلِّي بِالْحَجِّ وَدَعِي الْعُمْرَةَ "Zanijeti hadž, a zanemari umru!"[205] U

[201] Tj. nakon što bi obrijao glavu. Ibn Esir je rekao: "To ne znači da je on odgađao umru do poslije skidanja ihrama, već da je odlazio na mikat i obavljao umru u zul-hidždžetu." Predaju bilježi Šafi u svom(1/292-293) i Bejheki (4/344).

[202] Bilježe ga (3/476) u *Umri*, poglavlje: Obaveznost i vrijednost umre, Muslim (1349) u *Hadžu*, poglavlje: Vrijednost hadža i umre, Tirmizi (933) i Malik u (1/346) od Ebu Hurejre, r.a.

[203] Bilježe ga Muslim (1211, 1329) i Ahmed (6/124) od Aiše.

[204] Bilježi ga Muslim (1213).

[205] Bilježe ga Malik (1/410-411) u *Hadžu*, poglavlje: Ulazak žene za vrijeme menstrulanog ciklusa u Meku, Buhari (1/354) u *Hajdu*, poglavlje: Češljanje žene prilikom kupanja, (3/330) u *Hadžu*, poglavlje: Kako žene u hajdu i nifasu donose nijet, (3/482) u *Umri*, poglavlje: Umra u noći Hasbe, i Muslim (1211) u *Hadžu*, poglavlje: Pojašnjenje vrsta ihrama.

spomenutim predajama su dva jasna dokaza da je ona odustala od svoje umre. Prvi se ogleda u tome što joj je rekao da je zanemari i da odustane od nje, a drugi što joj je rekao da se počešlja, tj. oslobodi ihrama.

Rečeno je da Poslanikove, s.a.v.s., riječi: "…odustani od nje…" znače ostavi se umranskih obreda i ne ograničavaj se na njima, već ih obavi u hadžu. Nužno je onda da se ta njegova namjera nalazi i u njegovim sljedećim riječima, nakon što je obavila hadžijske obrede: "…oslobodila si se od svih njih!"

Poslanikove riječi: "Tvoj tavaf ti je dovoljan i za tvoj hadž i umru", jasno potvrđuju da umranski ihrami nisu zanemareni već da su zanemareni samo njeni obredi i ograničavanje na njima, jer sa završetkom njena hadža smatra se da je obavila i hadž i umru. Potom joj je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio da obavio umru sa Tenima da bi joj srce udobrovoljio kako bi se izjednačila sa svojim saputnicama i vratila sa obavljenom posebnom umrom kao i one. To jasno i nedvosmisleno pojašnjava predaja koju bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Zuhrija od Urveta da je Aiša rekla:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فِي حَجّةِ الْوَدَاعِ فَحِضْتُ فَلَمْ أَزَلْ حَائِضًا حَتّى كَانَ يَوْمُ عَرَفَةَ ، وَلَمْ أُهِلّ إِلّا بِعُمْرَةٍ فَأَمَرَنِي رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ أَنْ أَنْقُضَ رَأْسِي وَأَمْتَشِطَ ، وَأُهِلّ بِالْحَجّ ، وَأَتْرُكَ الْعُمْرَةَ قَالَتْ فَفَعَلْتُ ذَلِكَ حَتّى إِذَا قَضَيْتُ حَجّي ، بَعَثَ مَعِي رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ عَبْدَ الرّحْمَنِ بْنَ أَبِي بَكْرٍ ، وَأَمَرَنِي أَنْ أَعْتَمِرَ مِنْ التّنْعِيمِ مَكَانَ عُمْرَتِي الّتِي أَدْرَكَنِي الْحَجّ وَلَمْ أُهِلّ مِنْهَا.

"S Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., krenuli smo na Oprosni hadž pa sam dobila menstruaciju. U tom stanju sam ostala sve do Arefata. Zanijetila sam bila samo umru, pa mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da raspletem kosu, da se počešljam, da zanijetim hadž i zanemarim umru. Tako sam i postupila. Kada sam završila sa svojim hadžem Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa mnom je poslao Abdurrahmana b. Ebu Bekra i rekao mi da nanijetim umru od

Tenima umjesto umre u kojoj me je hadž pretekao, a od koje nisam odustala."[206]

Spomenuta predaja krajnje je vjerodostojna i jasna da Aiša, r.a., nije odustala od svoje umre i da je ostala u ihramima sve dok joj nije pridodala obrede hadža. Ona je to sama za sebe rekla, a to je i govor Allahova Poslanika, s.a.v.s. upućen njoj i oba govora su saglasna. Neka Allah bude na pomoći.

U riječima Allahova Poslanika, s.a.v.s.: الْعُمْرَةُ إِلَى الْعُمْرَةِ كَفَّارَةٌ لِمَا بَيْنَهُمَا ، وَالْحَجّ الْمَبْرُورُ لَيْسَ لَهُ جَزَاءٌ إِلَّا الْجَنَّةُ "Umra do umre briše grijehe koji se počine između njih. Za primljen hadž nema druge nagrade do Dženneta", to je dokaz da postoji razlika između obnavljanja umre i hadža. To je ujedno i upozorenje, jer da je umra isto kao i hadž, tj. da se obavlja samo jednom godišnje onda bi se izjednačili u nagradi i ne bi se pravila diferencijacija između njih.

Prenosi Šafi, Allah mu se smilovao, od Alije, r.a., da je rekao: "Ja obavljam umru svakog mjeseca."[207] Prenosi Vekia od Israila od Suvejda b. Ebi Nadžijeta od Ebu Džafera da je Alija, r.a., rekao: "Ako možeš mjesečno obavi više umri." Prenosi Seid b. Mensur od Sufjana b. Ebi Husejna od neke Enesove djece da bi Enes, kada bi bio u Meki i oprao glavu, otišao do Tenima i zanijetio umru.[208]

---

[206] Bilježi ga Muslim (1211).

[207] Bilježe ga Šafi (1/292) i Bejheki (4/344). Prenosioci su mu povjerljivi.

[208] Bilježe ga Šafi (1/292) i Bejheki (4/344). U lancu njegovih prenosilaca ima jedan nepoznat prenosilac.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI PRILIKOM OBAVLJANJA HADŽA

Poslanik, s.a.v.s., je bez sumnje poslije Hidžre u Medinu obavio samo jednom hadž. To je u stvari Oprosni hadž. Ne postoji dilema oko toga da ga je obavio desete godine po Hidžri.

Međutim, postoji dilema oko toga da li je obavio hadž prije Hidžre. Prenosi Tirmizi od Džabira b. Abdullaha, r.a., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je obavio tri hadža. Dva prije Hidžre i jedan poslije Hidžre zajedno s umrom."[209] Tirmizi je rekao: "Ovaj hadis je garib od Sufjana. Pitao sam Muhammeda, tj. o njemu, pa ga ne poznaje od Sevrija." A u drugoj predaji stoji: "On se ne ubraja u hadise koji su zapamćeni."

Nakon što je propisan hadž, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je odmah požurio da ga obavi, ne odgađajući njegovo izvršenje. Propisivanje hadža odgođeno je sve do devete ili desete godine po Hidžri. Riječi Uzvišenog: ﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ *"Hadž i umru radi Allaha izvršavajte!"* (El-Bekare 196), i pored toga što je objavljen šeste godine, godine u kojoj je bila Hudejbija, ipak u njemu nemamo propisivanje hadža. U njima se naređuje samo da se upotpuni hadž i umra nakon što se počnu obavljati, a to ne iziskuje njegovu konačnu naredbu. Ako neko kaže: odakle vam, onda, da je njegovo propisivanje odgođeno sve do devete ili desete godine? Reći će se da

---

[209] Bilježe ga Tirmizi (815) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o broju Poslanikovih hadžova, Ibn Madža (3076) u *Obredima*, poglavlje: Poslanikov hadž i Darekutni (2/278). Prenosioci su mu povjerljivi.

je početak sure *Alu Imran* objavljen u godini izaslanstava (vufud). Te godine je došlo Allahovom Poslaniku izaslanstvo iz Nedžrana, pa je Poslanik, s.a.v.s., sklopio s njima primirje pod uvjetom da plaćaju glavarinu, a džizja je propisana devete godine po Hidžri u godini kada je bila Bitka na Tebuku. U toj godini je objavljen i početak sure *Alu Imran*, u njoj je vodio raspravu sa sljedbenicima Knjige i pozvao ih u monoteizam i na prizivanje Allahove srdžbe na one koji ne govore istinu (el-mubahele). Na to ukazuje i to da su i Mekelije osjećali nelagodnost zbog smanjenja trgovine sa idolopoklonicima nakon što su objavljene riječi Uzvišenog: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا﴾ "*O vjernici, mnogobošci su sama pogan, i neka više ne dolaze na hadž Časnom hramu poslije ovogodišnjeg hadža...*" (Et-Tevbe, 28) Pa im je Uzvišeni tu štetu namirio propisivanjem džizje. Objava spomenutih ajeta i njihovo javno obznanjivanje bilo je devete godine. Te godine je Poslanik, s.a.v.s., poslao Ebu Bekra da spomenuti ajet javno obznani u Meki za vrijeme hadža.[210] Nakon njega poslao je Aliju, r.a. Ovo što smo naveli zastupaju mnogi prethodnici. Allah najbolje zna.

* * *

Kada je Allahov Poslanik, odlučio obaviti hadž obznanio je to ljudima kako bi se spremili i krenuli s njim. Za tu vijest čuli su i oni koji su živjeli u okolini Medine pa su i oni došli s namjerom da obave s njim hadž. Putem su mu se pridruživali bezbrojni ljudi. Išli su ispred, iza, s njegove desne i lijeve strane tolike kolone dokle pogled doseže. Iz Medine je izišao danju, poslije podne, šest dana prije završetka mjesca zul-ka'deta, nakon što je klanjao četiri rekata podne namaza. Prije toga održao im je hutbu u kojoj ih je podučio propisima ihrama, njegovim vadžibima i sunnetima.

---

[210] Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgodio je obavljanje hadža sve do devete godine zbog toga što nije želio da se na hadžu miješa sa idolopoklonicima, jer su oni goli obavljali hadž i tavafili oko Kabe. Nakon što je Kaba očišćena od njih Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio hadž.

Ibn Hazm je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo četvrtkom. Velim da je očito da je krenuo subotom. Ibn Hazm dokazuje svoje mišljenje s tri premise:

1. da je njegov odlazak bio nakon što je ostalo šest dana od zul-ka'deta;

2. da je prvi dan zul-hidždžeta bio u četvrtak;

3. da je Arefat bio u petak. To dokazuje predajom koju bilježi Buhari od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo iz Medine nakon što se počešljao i namirisao..., potom je naveo hadis[211] i rekao da je to bilo pet dana prije završetka mjeseca zul-ka'deta.

Ibn Hazm kaže: "Ibn Omer je jasno rekao da je Arefat bio u petak, a to je deveti dan zul-hidždžeta, a početak tog mjeseca je bez sumnje bio uoči četvrtka, a zadnji dan u srijedu. Pa ako je krenuo šest dana prije završetka mjeseca zul-ka'deta, to je bio onda četvrtak, tj. da je osim njega ostalo još šest noći."

Mi svoj stav temeljimo na tome što je jasna predaja da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo pet dana prije završetka zul-ka'deta. Ti dani su: subota, nedjelja, ponedjeljak, utorak i srijeda. To je pet dana. Na osnovu njegovog mišljenja, Poslanik, s.a.v.s., je krenuo sedam dana prije završetka zul-ka'deta, pa ako ne brojim dan polaska onda je to šest dana, onda koji je od ta dva dana bio?! To mišljenje je oprečno hadisu. Ako broji noći, onda je Poslanik, s.a.v.s., krenuo šest, a ne pet noći prije završetka zul-ka'deta. Prema tome, ne može se nikako uskladiti da je njegov polazak bio u četvrtak i da je to bilo pet dana prije završetka tog mjeseca. Što nije slučaj ako se kaže da je krenuo iz Medine u subotu, jer bez dana u kojem je krenuo od zul-ka'deta ostaje bez ikakve dileme onda pet dana. To potvrđuje i hutba koju im je Poslanik, s.a.v.s., održao na svom minberu u Medini po pitanju ihrama i šta muhrim smije obući. Onda je vidljivo da je to bio petak,

---

[211] Bilježi ga Buhari (3/323) u *Hadžu*, poglavlje: Šta oblači muhrim od odjeće, ogrtača i košulja?

jer se ne prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., okupljao ashabe i pozivao ih da im održi hutbu osim petkom. Ibn Omer, r.a., je prisustvovao toj hutbi koju je Poslanik, s.a.v.s., održao na svom minberu u Medini.

Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je podučavanje ashaba u svakoj prilici o onome čemu su bili potrebni kada se ukaže za to potreba. Najbolje vrijeme za to bilo je upravo petkom prije njegova polaska za Meku. Onda je jasno da Poslanik, s.a.v.s., ne bi dozvolio bez nužde da propusti petak u te svrhe radi nekoliko sati koji ga dijele od polaska. Posebno kad se zna da su se ljudi već bili iskupili i da je on taj koji je najviše nastojao da ih poduči vjeri. Prema tome, moguće je spojiti između toga i hadža bez ikakvog zanemarivanja. A Allah najbolje zna.

Ebu Muhammed Ibn Hazm, nakon što je saznao za predaju Ibn Abbasa i Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo iz Medine za Meku kada je ostalo pet dana od zul-ka'deta i da se to ne slaže s njegovim prvim mišljenjem, rekao je da to znači da je on krenuo sa Zul-Hulejfe kada je ostalo pet dana od zul-ka'deta. Dalje veli da je između Zul-Hulejfe i Medine samo četiri milje i da se to ne smatra kraćim putovanjem zbog malog rastojanja. Na ovaj način će se ukomponovati svi hadisi. Nastavlja i veli: "Da je njegov odlazak iz Medine bio kada je ostalo pet dana od zul-ka'deta to bi bez sumnje bio petak. Međutim, to nije tačno, jer se džuma ne klanja četiri rekata, a Enes je naveo da su oni klanjali s Poslanikom, s.a.v.s., četiri rekata podne u Medini."[212] To mu samo još više povećava eksplicitnost, a potom je naveo predaju koju bilježi Buhari od Ka'ba b. Malika da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., rijetko kretao na put osim četvrtkom. U drugoj verziji stoji da je Allahov Poslanik volio kretati na put četvrtkom.[213] Znači, nemoguće je reći da je Poslanik,

[212] Bilježi ga Buhari (3/324) u *Hadžu*, poglavlje: Ko zanoći na Zul Hulejfi sve do sabaha.

[213] Bilježi ga Buhari (6/80) u *Džihadu*, poglavlje: Ko želi krenuti u bitku, pa je prikrije drugom bitkom i ko želi da krene na put četvrtkom i Ebu Davud (2605) u *Džihadu*, poglavlje: U kojem je danu mustehab krenuti na put.

s.a.v.s., krenuo petkom zbog predaje koju smo naveli od Enesa, a ni subotom, jer bi u tom slučaju krenuo iz Medini kada je ostalo četiri dana od zul-ka'deta. To još niko nije rekao. Isto tako, potvrđeno je da je proveo noć na Zul-Hulejfi nakon odlaska iz Medine. Znači da je krenuo sa Zul-Hulejfe u nedjelju. Prema tome, ako je tačno da je krenuo iz Medine subotom i ako je tačno da je zanoćio Zi-Tuvau prije nego što je ušao u Meku, a potvrđeno je da ušao u nju ujutro četvrtog zul-hidždžeta. Na osnovu toga njegovo je putovanje iz Medine do Meke trajalo sedam dana, jer krenuo je iz Medine kada je ostalo četiri dan od zul-ka'deta, a do Meke je došao kada je prošlo tri dana zul-hidždžeta, u noći uoči četvrtog dana. To je ni manje ni više nego sedam noći. To je pogrešno zaključeno konsenzusom i nešto što niko nije rekao. Prema tome, ostaje da je krenuo iz Medine kada je šest dana ostalo od zul-ka'deta. Na taj način sve su predaje usaglašene i hvala Allahu, uklonjena je proturječnost među njima.

Predaje su usaglašene i saglasne i nema oprečnosti među njima, i ako se prihvati da je krenuo subotom. U isto vrijeme će se od njih ukloniti njihovo usiljeno tumačenje koje smo naveli. Tvrdnja Ebu Muhammeda b. Hazma da, ako se prihvati da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo iz Medine kada je ostalo pet dana od zul-ka'deta, značila bi da je krenuo petkom itd. ne mora značiti da je nužno tačna. Ispravno je čak da ako je krenuo kada je ostalo pet dana od tog mjeseca da to bude u subotu. Ono što je obmanulo Ebu Muhammeda (tj. Ibn Hazma op. prev.) je to što je mislio da je prenosilac izostavio harf *ta* sa broja. On se izostavlja samo u ženskom rodu, pa je shvatio da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo kada je ostalo pet noći od tog mjeseca. To se može prihvatiti ako je polazak bio petkom, a ako je bio subotom onda bi ostalo od mjeseca četiri noći. Ta je konstatacija u biti protiv njega, jer ako je Poslanik, s.a.v.s., krenuo u četvrtak, onda nije ostalo od mjeseca pet noći nego šest. Bio je prisiljen zbog toga da spomenuti polazak, koji je tačno datumom određen, tumači s polaskom

sa Zul-Hulejfe, a to mu nije bilo neophodno, jer je moguće da je mjesec zul-ka'de imao dvadeset i devet dana. Zato je navedeno da je datum njegova polaska bio kada je ostalo pet noći od zul- ka'deta na osnovu uobičajenog broja dana koji mjeseci imaju. To je bio običaj Arapa i ostalih naroda kod računanja njihova vremena, tj. da odrede neki datum tako što istaknu koliko je ostalo od mjeseca na osnovu dana koliko ima većina mjeseci. Pa kada se završi mjesec taj datum ostaje čak i onda kada mjesec imadne dvadeset i devet dana da im se datumi ne pobrkaju. Tako je ispravno da neko kaže: dvadeset petog dana, napisat će se pet dana je ostalo od mjeseca, i pored toga što mjesec ima dvadeset i devet dana. Bez sumnje je i u spomenutom slučaju primijenjeno isto pravilo, pa je ostalo s danom polaska pet dana od mjeseca zul-ka'deta. Arapi kada im se u datumu sastanu noći i dani preferiraju noći jer s njima počinje mjesec i zbog toga što noć dođe prije dana. Zato se spominju noći, a aludira se na dane. Zbog toga je ispravno reći: *li hemsi bekine* (pet je ostalo) misleći na pet dana. Broj se stavlja u muški rod na osnovu noći, pa će onda biti ispravno reći da je njegov polazak bio kada je ostalo pet dana gdje ne spada petak.

Što se tiče predaje koju prenosi Ka'b, iz nje se ne može razumjeti da je Poslanik, s.a.v.s., kretao na put samo četvrtkom, već samo da je to bilo u većini slučajeva, jer sigurno se u svojim odlascima u borbe nije ograničavao s četvrtkom.

Njegova zamjerka, ako se prihvati da je krenuo u subotu, obavezuje da se prihvati da je njegov polazak bio kada je ostalo četiri dana od mjeseca. Međutim, jasno je objašnjeno da se to nužno ne mora desiti ni onda kada se uzmu u obzir noći, a ni dani.

Što se tiče njegove tvrdnje da je Poslanik, s.a.v.s., nakon polaska iz Medine proveo jednu noć na Zul-Hulejfi, itd..., to bi značilo da je krenuo u subotu i onda bi njegovo putovanje trajalo sedam dana. Čudi me da je on to rekao, jer ako je krenuo u subotu onda je od mjeseca ostalo pet dana i ako je došao u Meku kada je četiri

dana prošlo od zul-hidždžeta onda je jasno da je između njegova polaska iz Medine i dolaska u Meku devet dana. O tome nema nikakve nejasnoće, jer se put kojim je išao za Meku iz Medine pređe za to vrijeme. Također je poznato da beduini idu mnogo brže od građana, naročito ako sa sobom ne nose nosiljke, tešku opremu i potrepštine. Allah najbolje zna.

Vratimo se Poslanikovom, s.a.v.s., hadžu. Rekli smo da je klanjao u Medini u džamiji četiri rekata podne namaza, počešljao se i namirisao, obukao svoju košulju i ogrtač i krenuo u vremenu između podne i ikindije. Zaustavio se na Zul-Hulejfi i klanjao dva rekata ikindije i zanoćio na njoj.[214] Tu je klanjao još: akšam, jaciju, sabah i podne.[215] Na Zul-Hulejfi klanjao je pet namaza. Sve njegove supruge bile su s njim. Tu noć, obišao ih je sve.[216] Kada je odlučio da obuče ihrame po drugi put se okupao, jer se prvi put okupao zbog spolnog odnosa sa svojim ženama. Međutim, Ibn Hazm navodi da se okupao samo prvi put zbog džunupluka. Neki ljudi to ne navode, možda namjerno zbog toga što to nije potvrđeno kod njega ili iz zaborava.

Zejd b. Sabit je rekao da je vidio Poslanika, s.a.v.s., da se skinuo i okupao radi ihrama.[217] Tirmizi veli da je to hadis hasenun-garib.

Darekutni bilježi od Aiše da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada je htio obući ihrame oprao glavu bijelim sljezom i potašom[218] a potom ga je Aiša po njegovu tijelu i glavi namirisala svojom rukom s bijelim kozlacom i mirisom pomiješanim s miskom toliko da su se svjetlice miska vidjele na njegovu tijelu i bradi.[219] Taj je miris ostavio i nije ga oprao. Potom je obukao svoju košulju i ogrtač i klanjao

---

[214] Bilježi ga Buhari (3/324) od Enesa.

[215] Bilježi ga Nesai (5/127) od Enesa. Prenosioci su mu povjerljivi.

[216] Bilježe ga Buhari (1/327) i Muslim (1192 i 48) od Aiše.

[217] Bilježe ga Tirmizi (830), Darimi (2/31) i Bejheki (5/32-33). Tirmizi je za njega rekao da je hasen, što ustvari i jeste.

[218] Bilježi ga Darekutni (2/226). Prenosioci su mu povjerljivi.

[219] Bilježe ga Buhari (10/305, 313) i Muslim (1189, 35, 1190) od Aiše.

dva rekata podne- namaza. A nakon klanjanja, na mjestu gdje je klanjao, nanijetio je hadž i umru. Od Poslanika, s.a.v.s., ne prenosi se da je klanjao posebno dva rekata radi oblačenja ihrama. Klanjao je tada samo dva rekata podne-namaza.[220]

Prije oblačenja ihrama svojoj devi privezao je dvije ogrlice, obilježio je na desnoj strani i zarezao joj malo grbu pa joj je krv potekla.[221]

Rekli smo da je nanijetio hadž kiran zbog postojanja više od dvadeset vjerodostojnih i jasnih hadisa koji to potvrđuju, od kojih su:

Prvi: bilježi se u dva *Sahiha* od Ibn Omera da je rekao:

تَمَتَّعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ وَأَهْدَى ، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ وَبَدَأَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ ثُمَّ أَهَلَّ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na Oprosnom hadžu obavio umru prije hadža i zaklao hedj (kurban) kojeg je poveo sa Zul-Hulejfe. Prvo je nanijetio umru, a potom hadž." Ibn Omer je potom naveo hadis.[222]

Drugi: bilježi se također u dva *Sahiha* od Urveta od Aiše da ga je obavijestila od Allahova Poslanika, s.a.v.s., sa potpuno istim hadisom koji prenosi Ibn Omer.[223]

Treći: bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Kutejbe od Lejsa od Nafia od Ibn Omera da je on spojio hadž s umrom i da je obavio za oba obreda jedan tavaf, a potom rekao: "Ovako je radio Allahov Poslanik, s.a.v.s."[224]

---

[220] U hadisu koji bilježi Muslim (1184) i (21) od Abdullaha b. Omera kaže se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Zul-Hulejfi klanjao dva rekata, misli se na podne-namaz, a ne na dva rekata sunneta ihrama.

[221] Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu* u *u* (1243), poglavlje: Vezanje i obilježavanje hedja prilikom oblačenje ihrama, od Ibn Abbasa.

[222] Bilježi ga Buhari (3/431) u *Hadžu*, poglavlje: Vezanje i obilježavanje kurbana prilikom oblačenja ihrama od Ibn Abbasa.

[223] Bilježe ga Buhari (3/432) i Muslim (1228).

[224] Bilježi ga Muslim (1230, 182), poglavlje: Objašnjenje da je dozvoljeno osloboditi se ihrama ako bude spriječen doći do Hrama i da je dozvoljeno obaviti kiran hadž.

Četvrti: bilježi Ebu Davud od Nufejlija od Zuhejra, Muavinog sina, od Ishaka od Mudžahida da je upitao Ibn Omera koliko je Allahov Poslanik, s.a.v.s, obavio umri? Ibn Omer mu je rekao: "Obavio je dvije." Aiša je rekla: "Ibn Omer je znao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, obavio tri umre, pored one koju je obavio sa hadžom."[225]

Spomenuta Ibn Omerova konstatacija nije oprečna njegovoj tvrdnji da je Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru, jer je on tom konstatacijom mislio na samostalno obavljene umre. Na takav je način Poslanik, s.a.v..s, obavio samo dvije umre: Umretul-kada i Umretul-Džirane, dok Aiša misli na te dvije umre, na umru koju je obavio si umru koju mu nisu dozvolili obaviti. To su, znači, četiri umre.

Peti: prenosi Sufjan Sevri od Džafera b. Muhammeda od njegova oca od Džabira b. Abdullaha da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, obavio tri hadža: dva prije Hidžre i jedan poslije Hidžre koji je obavio zajedno sa umrom. Bilježi ga Tirmizi i drugi.[226]

Šesti: bilježi Ebu Davud od Nufejlija i Kutejbeta da su rekli da im je pričao Davud b. Abdurrahman el-Attar od Amra b. Dinara od Ikrime od Ibn Abbasa da je rekao:

اعْتَمَرَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ أَرْبَعَ عُمَر عُمْرَةُ الْحُدَيْبِيَةِ ، وَالثّانِيَةُ حِينَ تَوَاطَئُوا عَلَى عُمْرَةٍ مِنْ قَابِلٍ وَالثّالِثَةُ مِنْ الْجِعْرَانَةِ ، وَالرّابِعَةُ الّتِي قَرَنَ مَعَ حَجّتِهِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio četiri umre: prva je hudejbijska, druga je kada su se sljedeće godine dogovorili da im dopuste obaviti umru, treća je džiranijska i četvrta je ona koju je obavio zajedno s hadžom."[227]

Sedmi: bilježi Buhari u svom *Sahihu* od Omera b. el-Hattaba, r.a.,

---

[225] Bilježi ga Ebu Davud (1992) u *Obredima*, poglavlje: Umra. Prenosioci su mu povjerljivi.

[226] Njegova je verifikacija već navedena.

[227] Bilježe ga Ebu Davud (1993) u *Obredima*, poglavlje: Umra, Tirmizi (816) u *Hadžu*, poglavlje: Koliko je umri Poslanik, s.a.v.s., obavio? i Ibn Madža (3003) u *Obredima*, poglavlje: Koliko je Poslanik, s.a.v.s., obavio umri? Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.

da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je u Vadul-Akiku rekao:

أَتَانِي اللَّيْلَةَ آتٍ مِنْ رَبِّي عَزَّ وَجَلَّ ، فَقَالَ صَلِّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ وَقُلْ : عُمْرَةٌ فِي حَجَّةٍ.

"Ove noći mi je došao izaslanik od mog Gospodara i rekao: 'Klanjaj u toj blagoslovljenoj dolini i reci: Umra zajedno s hadžom!'"[228]

Osmi: bilježi Ebu Davud od Beraa b. Aziba da je rekao:

كُنْتُ مَعَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ حِينَ أَمَّرَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْيَمَنِ ، فَأَصَبْتُ مَعَهُ أَوَاقِيَّ مِنْ ذَهَبٍ فَلَمَّا قَدِمَ عَلِيٌّ مِنَ الْيَمَنِ عَلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ وَجَدْتُ فَاطِمَةَ قَدْ لَبِسَتْ ثِيَابًا صَبِيغَاتٍ ، وَقَدْ نَضَحَتْ الْبَيْتَ بِنَضُوحٍ فَقَالَتْ مَا لَكَ ؟ فَإِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَمَرَ أَصْحَابَهُ فَأَحَلُّوا ، قَالَ فَقُلْتُ لَهَا : إِنِّي أَهْلَلْتُ بِإِهْلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَأَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ لِي : كَيْفَ صَنَعْتَ ؟ قَالَ قُلْتُ أَهْلَلْتُ بِإِهْلَالِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَإِنِّي قَدْ سُقْتُ الْهَدْيَ وَقَرَنْتُ.

"Bio sam sa Alijom, r.a., kada ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., postavio za namjesnika Jemena. Dobio sam s njim oke zlata. Kada se Alija vratio iz Jemena i kad je došao kod Poslanika, s.a.v.s., rekao je: 'Zatekao sam Fatimu, r.a., obučenu u obojenu i namirisan odjeću. Također je i kuću namirisala. Upitala je: 'Šta je tebi?! Allahov Poslanik, s.a.v.s., je naredio svojim ashabima da se oslobode ihrama.' Alija joj je rekao: 'Ja sam zanijetio ihrame sa Poslanikovim, s.a.v.s., nijetom.' Potom je otišao Poslaniku, s.a.v.s., pa ga je Poslanik, s.a.v.s., upitao: 'Kako si postupio?' Rekao je: 'Ja sam rekao da sam zanijetio s Poslanikovim nijetom.' Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Ja sam poveo kurbana i nanijetio umru i hadž', potom je naveo hadis.'"[229]

Deveti: bilježi Nesai od Imrana b. Jezida Dimiškija od Ise b. Junuza od Ameša od Muslima el-Butajna od Alije b. Husejna od Mervan b. el-Hakema da je rekao:

---

[228] Bilježi ga Buhari (3/310) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikov govor: El-Akik je blagoslovljena dolina.

[229] Bilježe ga Ebu Davud (1797) u *Obredima*, poglavlje: O ikran hadžu i Nesai (5/149) u *Hadžu*, poglavlje: O Kiran hadžu. Prenosioci su mu povjerljivi.

كُنْتُ جَالِسًا عِنْدَ عُثْمَانَ ، فَسَمِعَ عَلِيًّا رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يُلَبِّي بِعُمْرَةٍ وَحَجَّةٍ فَقَالَ أَلَمْ تَكُنْ تَنْهَى عَنْ هَذَا ؟ قَالَ بَلَى لَكِنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُلَبِّي بِهِمَا جَمِيعًا ، فَلَمْ أَدَعْ قَوْلَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِقَوْلِكَ.

"Sjedio sam kod Osmana kada je čuo Aliju, r.a., kako nijeti hadž i umru pa ga je upitao: 'Zar ti to nije zabranjivano?!' Rekao je: 'Jeste, ali sam čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ih zajedno nijeti i ja neću zanemariti riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s., zbog tvog govora.'"[230]

Deseti: bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Šu'beta od Humejda b. Hilala da je rekao:

سَمِعْتُ مُطَرِّفًا قَالَ قَالَ عِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ أُحَدِّثُكَ حَدِيثًا عَسَى اللهُ أَنْ يَنْفَعَكَ بِهِ إِنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمَعَ بَيْنَ حَجَّةٍ وَعُمْرَةٍ ، ثُمَّ لَمْ يَنْهَ عَنْهُ حَتَّى مَاتَ وَلَمْ يَنْزِلْ قُرْآنٌ يُحَرِّمُهُ.

"Čuo sam Mutarrifa da je čuo Imrana b. Husajna kada je rekao: 'Ispričat ću ti hadis i možda da Allah da pa da se okoristiš. Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio je hadž i umru i to nije zabranio sve do svoje smrti, a ni u Kur'anu se ništa nije objavilo da to zabrani.'"[231]

Jedanaesti: prenosi Jahja b. Seid el-Kattan i Sufjan b. Ujejne od Ismaila b. Ebu Halida od Abdullaha b. Ebi Katade od njegova oca da je rekao:

إِنَّمَا جَمَعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَيْنَ الحَجِّ وَالْعُمْرَةِ لِأَنَّهُ عَلِمَ أَنَّهُ لَا يَحُجُّ بَعْدَهَا وَلَهُ طُرُقٌ صَحِيحَةٌ إِلَيْهِمَا.

[230] Bilježi ga Nesai (5/148). Lanac prenosilaca mu je ispravan. Desila se štamparska greška u Nesaijevom *Sunenu* pa je stavljen El-Ešas umjesto El-Ameš, što je očita greška.

[231] Bilježi ga Muslim (1226, 167) u *Hadžu*. Poglavlje: O dozvoli Temetu hadža.

[232] Prenosioci su mu povjerljivi.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio je hadž i umru zbog toga što je znao da poslije toga više neće obaviti hadža." Predaja se prenosi i drugim vjerodostojnim lancima do njih.[232]

Dvanaesti: bilježi imam Ahmed od Surake b. Malika da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: دَخَلَتْ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ "Umra je ušla u hadž sve do Sudnjeg dana", pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio umru i hadž na Oprosnom hadžu.[233] U lancu su mu povjerljivi prenosioci.

Trinaesti: bilježe Ahmed i Ibn Madža od Ebu Talhe el-Ensarija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru.[234] Bilježi ga i Darekutni, ali u lancu njegovih prenosilaca jeste Haddždžadž b. Ertah.

Četrnaesti: bilježi Ahmed od Hermasa b. Zijada el-Bahilija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Oprosnom hadžu spojio hadž i umru.[235]

Petnaesti: bilježi Bezzar sa ispravnim lancem prenosilaca od Ibn Ebi Evfaa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru, jer je znao da poslije te godine više neće obaviti hadža.[236] Rečeno je da je Jezid b. Ata pogriješio u njegovu lancu prenosilaca, dok drugi smatraju da se to ne može prihvatiti bez dokaza.

---

[233] Bilježi ga Ahmed (4/175) od Mekija b. Ibrahima od Davuda b. Jezida el-Evdija od Abdulmelika b. Mejsere ez-Zerrada od En-Nezzala b. Jezida b. Sebreta od Surake. Davuda b. Jezida mnogi smatraju slabim prenosiocem hadisa. Međutim, Ibn Adijj veli: "Nisam vidio da je i jedan njegov hadis odbačen i da je prešao granicu nedozvoljenog ako ga od njega prenosi povjerljiv prenosilac. I pored toga što on nije jak u hadisu, ipak se njegov hadis piše i prihvata." Ostali su prenosioci hadisa povjerljivi. Sa drugim predajama koje ga potvrđuju može se reći da je to hadis hasen.

[234] Bilježe ga Ahmed (4/28), Ibn Madža (2971) i Darekutni. adž b. Ertah je diskutabilan prenosilac.

[235] Bilježi ga Ahmed (3/485). U lancu prenosilaca je Abdullah b. Vakid el-Harrani, koji se smatra odbačenim prenosiocem, ali ga Ahmed i pored toga hvali i veli da je možda ostario i posenilio.

[236] Navodi ga Hejsemi u *El-Medžmeu* (3/236) i veli da ga prenosi Taberani u *Kebiru* i *El-Evsatu*. U od njegovih prenosilaca je Jezid b. Ata. Ahmed i drugi ga smatraju povjerljivim i pored toga što je diskutabilan prenosilac. U *Takribu* stoji da su mu hadisi nepostojani (lejjin).

Šesnaesti: bilježi imam Ahmed od Džabira b. Abdullaha da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru i da je za oba obreda obavio jedan tavaf.[237] Bilježi ga Tirmizi. U njegovom je lancu prenosilaca Hadždžadž b. Ertah. Njegovi hadisi ne spuštaju se ispod hasen (dobri) pod uvjetom da ih sam ne prenosi i da nisu u koliziji sa predajama koje prenose povjerljivi prenosioci.

Sedamnaesti: bilježi imam Ahmed od Umm Seleme da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nanijetite Muhammedova porodico umru s hadžom!"[238]

Osamnaesti: bilježi se u dva *Sahiha*, u Muslimovoj verziji, od Hafse da je upitala Poslanika, s.a.v.s.:

مَا شَأْنُ النّاسِ حَلّوا وَلَمْ تَحِلّ أَنْتَ مِنْ عُمْرَتِكَ ؟ قَالَ إِنّي قَلّدْتُ هَدْيِي ، وَلَبّدْتُ رَأْسِي ، فَلَا أَحِلّ حَتّى أَحِلّ مِنْ الْحَجّ وَهَذَا يَدُلّ عَلَى أَنّهُ كَانَ فِي عُمْرَةٍ مَعَهَا حَجّ ، فَإِنّهُ لَا يَحِلّ مِنْ الْعُمْرَةِ حَتّى يَحِلّ مِنْ الْحَجّ وَهَذَا عَلَى أَصْلِ مَالِكٍ وَالشّافِعِيّ أَلْزَمُ لِأَنّ الْمُعْتَمِرَ عُمْرَةً مُفْرَدَةً لَا يَمْنَعُهُ عِنْدَهُمَا الْهَدْيُ مِنْ التّحَلّلِ وَإِنّمَا يَمْنَعُهُ عُمْرَةُ الْقِرَانِ.

"Šta je ljudima, oslobodili su se ihrama, a ti se još nisi oslobodio ni ihrama svoje umre?!" Rekao je: "Ja sam obilježio svoj hedj, zamrsio svoju kosu i zato ne skidam ihrame sve dok ne obavim hadž."[239] To je dokaz da je Poslanik, s.a.v.s., obavljao umru sa hadžem i da se nije oslobodio umranskih ihrama sve dok nije obavio hadž. To je još više potvrđeno gledajući na osnove kod Malika i Šafije, jer onaj ko obavlja samostalnu umru, prema njima ga hedj ne sprečava da se oslobodi ihrama, nego kiranska umra. Prema tome, spomenuti je

[237] Bilježi ga Tirmizi (947) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o tome da onaj koji obavlja karin hadž obavlja samo jedan tavaf. Forma mu je ista ona koju je naveo autor. U Ahmedovoj verziji (3/388) stoji: "Stigli smo sa Allahovim Poslanikom (do Kabe) pa smo obavili tavaf oko nje i sa'j između Safe i Merve. Kada je osvanuo prvi dan Bajrama nije se približio Safi i Mervi."

[238] Bilježi ga Ahmed (6/297-298). Prenosioci su mu povjerljivi.

[239] Bilježe ga Buhari (4/342) u *Hadžu*, poglavlje: Temetu, kiran i ifrad i Muslim (1229) u *Hadžu*, poglavlje: Objašnjenje da onaj koji obavlja kiran skida ihrame u vrijeme kada ih skida i onaj ko obavlja mufred hadž.

hadis po njihovim osnovama jasan i neosporan dokaz.

Devetnaesti: bilježe Nesai i Tirmizi od Muhammeda b. Abdullaha b. el-Harisa b. Nevfela b. el-Harisa b. Abdul Muttaliba da je čuo Sa'da b. Ebi Vekkasa i Dahaka b. Kajsa u godini u kojoj je Muavija b. Ebi Sufjan obavio hadž kako raspravljaju oko obavljanja umre prije hadža. Dahak je rekao: "To može uraditi samo ko ne poznaje Allahovu naredbu." Sa'd reče: "Loše li je to što si rekao, bratiću moj." Dahhak je odgovorio: "Omer b. el-Hattab je to zabranio?!" Sa'd reče: "Ali, to je činio Allahov Poslanik, s.a.v.s. i mi smo tako činili s njim."[240] Tirmizi veli da je to hadis hasenun-sahih.

Ovdje se pod temettuom umre do hadža misli na jednu od dvije stvari: kiranski temetu kojem jezičko značenje i odgovara, a i ashabi, koji su bili prisutni objavi i njenom tumačenju, su to potvrdili. Zbog toga je Ibn Omer rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio (temetu) umru prije hadža. Prvo je nanijetio umru, a potom hadž." Isto potvrđuje i Aiša: "To što je Poslanik, s.a.v.s., uradio je bez sumnje kiranski temettu." To potvrđuje i izreka Imrana b. Husajna da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio (temettea) umru pa su je i oni obavili s njim (muttefekun alejhi).[241] On je taj koji je rekao Mutarrifu: "Ispričat ću ti hadis koji će ti možda, ako Allah da, koristiti. Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio je hadž i umru. Zatim to nije zabranjivao sve do smrti." Hadis se nalazi u Muslimovom *Sahihu*.[242] Poslanikov kiran je spomenut sa izrazima: temettea i džemea bejne hadžin ve umretin.

To potvrđuje također predaja koja je potvrđena u dva *Sahiha* od Seid b. el-Musejjiba da je rekao: "Sastali su se na Usfanu Alija i Osman. Osman je zabranjivao temettu, tj. umru. Alija je rekao: 'Kako možeš da zabraniš nešto što je radio Allahov Poslanik,

[240] Bilježe ga Tirmizi (823) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o spajanju hadža i umre, Nesai (5/152-153) i Malik u (1/344). Lanac mu je dobar.

[241] Bilježe ga Buhari (3/433) i Muslim (1226, 171).

[242] Skoro je navedena njegova verifikacija.

s.a.v.s.?!' Osman reče: 'Okani me se.' Alija reče: 'Ne mogu te se okaniti.' Kada je Alija vidio da od te diskusije nema koristi, nanijetio je zajedno umru i hadž."[243] To je Muslimova verzija. U Buharinoj verziji stoji:

اخْتَلَفَ عَلِيّ وَعُثْمَانُ بِعُسْفَانَ فِي الْمُتْعَةِ فَقَالَ عَلِيّ: مَا تُرِيدُ إِلّا أَنْ تَنْهَى عَنْ أَمْرٍ فَعَلَهُ رَسُولُ اللّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَلَمّا رَأَى ذَلِكَ عَلِيّ، أَهَلّ بِهِمَا جَمِيعًا.

"Razišli su se na Usfanu Alija i Osman po pitanju umre, pa Alija reče: 'Želiš da zabraniš stvar koju je činio Allahov Poslanik, s.a.v.s.?!' Kada je to Alija shvatio, nanijetio je zajedno umru i hadž."

Sam Buhari bilježi predaju od Mervana b. Hakema da je rekao:

شَهِدْتُ عُثْمَانَ وَعَلِيًا، وَعُثْمَانَ يَنْهَى عَنْ الْمُتْعَةِ وَأَنْ يُجْمَعَ بَيْنَهُمَا، فَلَمّا رَأَى عَلِيّ ذَلِكَ أَهَلّ بِهِمَا: لَبّيْكَ بِعُمْرَةٍ وَحَجّةٍ وَقَالَ مَا كُنْتُ لِأَدَعَ سُنّةَ رَسُولِ اللّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ لِقَوْلِ أَحَدٍ.

"Vidio sam Osmana i Aliju. Osman je zabranjivao umru da se sastavi sa hadžem. Kada je to Alija vidio nanijetio je oba obreda i rekao: 'Odazivam Ti se, Bože, za umru i za hadž.' Potom je rekao: 'Ja neću ostaviti sunnet Allahova Poslanika, s.a.v.s., ni radi čijeg govora.'"[244]

Sve to potvrđuje da su oni smatrali onog ko spoji umru i hadž da je mutemetti. To je sam Poslanik, s.a.v.s., radio. Sam Osman složio se sa Alijom da je to Allahov Poslanik, s.a.v.s., činio, jer kad mu je Alija rekao da želi zabraniti nešto što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., radio nije mu rekao da to on nije radio. Prema tome, da se nije s njim složio u tome, odbacio bi tu njegovu konstataciju.

Potom je Alija odlučio da uradi kako je Poslanik, s.a.v.s., radio, da ga slijedi u tome i da objasni da ta praksa nije derogirana. Zatim, nanijetio je zajedno umru i hadž da bi potvrdio slijeđenje i povođenje za Poslanikom u tom kiranu i da bi pokazao sunnet

[243] Bilježe ga Buhari (3/344) i Muslim (1223, 159).

[244] Bilježi ga Buhari (3/336-337).

koji je Osman zabranio zbog ličnog shvatanja (tevila). Znači, ovo je potpuni i samostalni dvadeseti dokaz.

Dvadeset prvi: bilježi Malik u od Ibn Šihaba od Urveta od Aiše da je rekla:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَأَهْلَلْنَا بِعُمْرَةٍ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُهْلِلْ بِالْحَجِّ مَعَ الْعُمْرَةِ، ثُمَّ لَا يَحِلَّ حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا.

"Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., godine u kojoj je bio Oprosni hadž. Zanijetili smo umru, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ko vodi sa sobom hedj neka nanijeti hadž s umrom i neka se ne oslobađa ihrama sve dok ne obavi oba obreda!'"[245]

Poznato je da je Poslanik, s.a.v.s., sa sobom poveo hedj i njemu je bilo najpreče da prvi uradi ono što mu se naređuje. Na sve to upućuju ostali hadisi koje smo naveli i koje ćemo navesti.

Neka od prethodne i potonje uleme smatra da je vadžib učiniti kiran hadž onome ko povede sa sobom hedj, a samo umru onome ko ne povede. Od onih koji zastupaju spomenuto mišljenje jesu Abdullah b. Abbas i drugi. Kod njih je zabranjeno odstupiti od onoga kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., činio kad je obavljao hadž i onoga što je naredio svojim ashabima. Smatraju da je on obavio kiran hadž, poveo sa sobom hedj i naredio svakom onom ko nije imao sa sobom hedja da prekine nijet hadža i nanijeti samo umru. Zato je vadžib postupati onako kako je on radio i kako je naredio da se radi. To mišljenje je ispravnije od onoga koje zabranjuje prekidanje nijeta hadža i njegova transformiranja u umranski nijet. To se može dokazati s mnogih aspekata koje ćemo navesti, ako Bog da.

Dvadeset drugi: bilježi se u dva *Sahiha* od Ebu Kilabe od Enesa b. Malika da je rekao:

[245] Bilježi ga Malik u (1/410-411) u *Hadžu*, poglavlje: Ulazak žene sa menstruacijom u Meku. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

صَلّى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ وَنَحْنُ مَعَهُ بِالْمَدِينَةِ الظّهْرَ أَرْبَعًا ، وَالْعَصْرَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ فَبَاتَ بِهَا حَتّى أَصْبَحَ ثُمّ رَكِبَ حَتّى اسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ عَلَى الْبَيْدَاءِ ، حَمِدَ اللهَ وَسَبّحَ [وَكَبّرَ] ثُمّ أَهَلّ بِحَجّ وَعُمْرَةٍ وَأَهَلّ النّاسُ بِهِمَا ، فَلَمّا قَدِمْنَا ، أَمَرَ النّاسَ فَحَلّوا ، حَتّى إِذَا كَانَ يَوْمُ التّرْوِيَةِ أَهَلّوا بِالْحَجّ . وَفِي " الصّحِيحَيْنِ " أَيْضًا : عَنْ بَكْرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ الْمُزَنِيّ ، عَنْ أَنَسٍ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يُلَبّي بِالْحَجّ وَالْعُمْرَةِ جَمِيعًا.

"Klanjao nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., četiri rekata podne namaza dok smo s njim bili u Medini. Na Zul-Hulejfi nam je klanjao dva rekata ikindije namaza. Tu je zanoćio i ostao sve dok nije osvanulo. Potom je uzjahao i krenuo sve dok se njegova jahalica nije zaustavila na Bejdi. Zahvalio se Allahu, slavio Ga i donio tekbir, a potom je nanijetio hadž i umru. Za njim su se poveli i ljudi i nanijetili hadž i umru. Kada smo stigli, naredio je ljudima da se oslobode ihrama. Kada je došao osmi dan zul-hidždžeta (jevmut-tervije) nanijetili su hadž."[246]

Bilježi se, također, u dva *Sahiha* se također bilježi od Bekr b. Abdullaha el-Muzenija od Enesa da je rekao:

لَبّى بِالْحَجّ وَحْدَهُ فَلَقِيتُ أَنَسًا ، فَحَدّثْتُهُ بِقَوْلِ ابْنِ عُمَرَ فَقَالَ أَنَسٌ مَا تَعُدّونَنَا إِلّا صِبْيَانًا سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يَقُولُ لَبّيْكَ عُمْرَةً وَحَجّا وَبَيْنَ أَنَسٍ وَابْنِ عُمَرَ فِي السّنّ سَنَةٌ أَوْ سَنَةٌ وَشَيْءٌ.

"Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da donosi zajedno telbiju za hadž i umru." Ebu Bekr je rekao: "To sam ispričao Ibn Omeru, pa je rekao: 'Učinio je telbiju (nijet) samo za hadž.' Potom sam sreo Enesa, pa sam mu prenio riječi Ibn Omera pa je rekao: 'Zar nas smatrate djecom?! Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: 'Odazivam Ti se za umru i hadždž."[247] Razlika u godinama

---

246 Bilježe ga Buhari (3/327-328) u *Hadžu*, poglavlje: Podizanje glasa u telbiji, i Muslim u sažetoj verziji (690) u *Namazu musafira*, poglavlje: Namaz putnika i njegovo skraćivanje u slijdećoj verziji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je klanjao u Medini četiri rekata podne namaza, a na Zul-Hulejfi dva rekata ikindije."

247 Bilježi Muslim (1232) u *Hadžu*, poglavlje: O ifradu i kiran hadžu i umri. Nismo ga našli u Buharinoj zbirci. Bilježi ga i Nesai (5/150).

između Enesa i Ibn Omera je godina ili godine i nešto više."

U Muslimovom *Sahihu* se bilježi od Jahje b. Ebu Ishaka, Abdulaziza b. Suhejba i Humejda da su čuli Enesa kad je rekao:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَهَلَّ بِهِمَا لَبَّيْكَ عُمْرَةً وَحَجًّا.

"Čuo sam kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio nijet za oba obreda i rekao: 'Odazivam Ti se za umru i hadž.'"[248]

Prenosi kadija, Ebu Jusuf, od Jahje b. Seida el-Ensarija od Enesa da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: 'Odazivam Ti se zajedno za hadž i umru.'"

Bilježi Nesai od Ebu Esme od Enesa da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako donosi nijet za hadž i umru."[249]

Hadis također prenosi i Hasan el-Basri od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio hadž i umru kada je klanjao podne namaz.[250]

Bilježi Bezzar od Zejda b. Eslema, sluge Omera b. el-Hattaba, od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., donio telbiju za hadž i umru, od Sulejmana et-Tejmija također od Enesa, od Ebu Kudame od Enesa isto. Veki kaže: "Pričao nam je Mus'ab b. Sulejm i rekao da je isto čuo od Enesa." Također veli: "Pričao nam je Ibn Ebu Lejla od Sabita el-Bunanija od Enesa isto." El-Hušeni kaže: "Pričao nam je Muhammed b. Beššar, pričao nam je Muhammed b. Džafer, pričao nam je Šu'be od Ebu Kaza od Enesa isto."

U Buharijevoj zbirci se bilježi od Katade od Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre, pa ih je spomenuo i rekao: "I umru koju je obavio sa svojim hadžem." Već je spomenuta.

Abdurrezzak veli: "Pričao nam je Ma'mer od Ejjuba od Ebu Kilabe i Humejda b. Hilala od Enesa isto. To je šesnaest povjer-

[248] Bilježi Muslim (1251) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikova, s.a.v.s., telbija i hedj.

[249] Bilježi Nesai (5/150) u *Hadžu*, poglavlje: Kiran. Ebu Esma je Es-Sajkal, nepoznat prenosilac.

[250] Bilježi Nesai (5/127) u *Hadžu*, poglavlje: El-Bejda. Prenosioci su mu vjerodostojni.

ljivih osoba. Svi su saglasni od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., zajedno nanijetio hadž i umru. Te osobe su: Hasan el-Basri, Ebu Kilabe, Humejd b. Hilal, Humejd b. Abdulrrahman et-Tavil, Katade, Jahja b. Seid el-Ensari, Sabit el-Bunani, Bekr b. Abdullah el-Muzeni, Abdulaziz b. Suhejb, Sulejman et-Tejmi, Jahja b. Ebu Ishak, Zejd b. Eslem, Mus'ab b. Sulejm, Ebu Esma, Ebu Kudame Asim b. Husejn i Ebu Kaza, tj. Suvejd b. Hudžejr el-Bahili.

To su Enesove predaje o Poslanikovom, s.a.v.s., nijetu hadža i umre koju je čuo od njega. Alija i Bera, r.a., prenose predaje u kojima Poslanik, s.a.v.s., sam o sebi govori da je obavio kiran hadž. Alija također obavještava da tu vrstu hadža Poslanik, s.a.v.s., obavio. Omer b. el-Hattab, r.a., prenosi predaju u kojoj stoji da je Poslaniku, s.a.v.s., njegov Gospodar naredio da obavi kiran hadž i da ga je podučio formi koju će izgovoriti kada bude oblačio ihrame. Alija također prenosi da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kako uči zajedno telbiju za oba obreda. Ostali koje smo gore spomenuli također prenose od Poslanika, s.a.v.s., da je obavio kiran hadž i da ga je naredio onima koji su poveli sa sobom hedj.

Sljedeći prenosioci prenose sasvim jasne predaje u kojima se potvrđuje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž, a to su: Aiša, majka pravovjernih, Abdullah b. Omer, Džabir b. Abdullah. Abdullah b. Abbas, Omer b. el-Hattab, Alija b. Ebu Talib, Osman b. Affan, jer se saglasio s Alijom i Alija s njim, Imran b. Husajn, Bera b. Azib, Hafsa, majka pravovjernih, Ebu Katade, Ibn Ebu Evfa, Ebu Talha, Hirmas b. Zijad, Umm Seleme, Enes b. Malik, Sa'd b. Ebi Vekkas. To je sedamnaest ashaba, r.a. Neki od njih prenose način, a neki formu Poslanikove telbije i oblačenje ihrama. Drugi opet prenose samo Poslanikovo priznanje, dok treći prenose njegovu naredbu kirana.

Ako se prigovori i kaže: kako ćete među njih ubrojati Ibn Omera, Džabira, Aišu i Ibn Abbasa? Aiša je jasno rekla da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., samo zanijetio hadž, a u drugoj predaji kaže da je samo obavio hadž. Prva se predaja bilježi u dva

Sahiha,[251] a druga u Muslimovoj zbirci hadisa koju bilježi u dvije verzije. Citirana je jedna, a u drugoj se kaže da je zanijetio samo hadž.[252] Ibn Omer je također rekao: "...donio je telbiju samo za hadž." Bilježi ga Buhari.[253] Ibn Abbas je također rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nanijetio je samo hadž." Bilježi ga Muslim.[254] Džabir je također rekao: "Obavio je samo hadž." Bilježi Ibn Madža.[255]

Rečeno je također: ako su hadisi koji se prenose od spomenutih ashaba proturječni i zbog toga neprihvatljivi, hadisi koje prenose drugi ashabi nisu oprečni. Ako prihvatimo činjenicu da u hadisima koje ste naveli nema dokaza da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž niti ifrad zbog toga što su oprečni, koji je onda razlog da se odustane od hadisa koje prenose ostalih ashabi i pored toga što su jasni i vjerodostojni?! Spomenuti se hadisi međusobno potvrđuju i međusobno se ne isključuju. Oni kojima se čini da su proturječni, to misle zbog toga što ne razumiju intenciju ashaba iz formi koje su upotrijebili u njima pa su ih zbog toga razumjeli u svjetlu novih termina koji su se izumili poslije njih.

Vidio sam kod Šejhul-islama lijepo poglavlje u kome je usuglasio njihove hadise pa ćemo ga zbog toga doslovno prenijeti. Rekao je: "Ispravno je da su hadisi o tom pitanju saglasni i da nisu oprečni osim neke neznatne oprečnosti koja postoji i kod drugih pitanja." Potvrđeno je od ashaba da je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu (umru) a temettu kod njih obuhvata kiran (hadž), jer od ashaba od kojih se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru prenosi se da je obavio i hadž. Dokaz za prvu konstataciju je predaja koja se bilježi u dva *Sahiha* od Seida b. el-Musejjiba da je rekao: "Sastali su se Alija i Osman na Usfanu. Osman je zabranjivao temettu (umru),

---

[251] Bilježe Buhari (3/336) i Muslim (1211 i 114).

[252] Bilježi Muslim (1211, 122).

[253] Bilježi Muslim (1232) i nismo ga našli u Buharinoj zbirci hadisa.

[254] Bilježi Muslim (1240, 199)

[255] Bilježi Ibn Madža (1240). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

pa je Alija rekao: 'Zar želiš da zabraniš stvar koju je radio Allahov Poslanik, s.a.v.s.?' Osman je rekao: 'Okani nas se!' 'Ja ne mogu da te se okanim', reče Alija. I kad je Alija, r.a., vidio njegovu upornost u tome nanijetio zajedno oba obreda." Ovo je jasan dokaz da su onog koji bi spojio oba obreda smatrali da čini temettu. A prije toga je i Poslanik, s.a.v.s., tako postupio. Osman se složio s Alijom da je Poslanik, s.a.v.s., tako činio, ali nisu se saglasili da li je to bolje za nas ili ne? Da li je propisano i nama da ne nijetimo hadža dok ne obavimo umru, o čemu se islamski pravnici spore. Temettu je kod njih značio kiran. U dva *Sahiha* od Mutarrifa prenosi se da je Imran b. Husajn rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru, da nakon toga to nije zabranio sve do svoje smrti, i da o tome nikakva zabrana nije objavljena u Kur'anu. U predaji koja se prenosi od njega kaže se da Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio umru pa smo je i mi s njim obavili. Imran je jedan od najčasniji prethodnika. On upravo tvrdi da je obavio temettu i da je spojio hadž i umru. Znači, karin kod ashaba znači mutemtti. Zbog toga su ga obavezali s hedjom i obuhvaćen je propisom ovog ajeta: ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ *"Obavite umru do hadža i zakoljite kurban do koga možete lahko doći."* (El-Bekare, 196). Omer prenosi sljedeći hadis od Poslanika, s.a.v.s.:

أَتَانِي آتٍ مِنْ رَبِّي فَقَالَ صَلِّ فِي هَذَا الْوَادِي الْمُبَارَكِ وَقُلْ : عُمْرَةٌ فِي حَجَّةٍ.

"Došao mi je izaslanik od mog Gospodara i rekao: 'Klanjaj u ovoj časnoj dolini i reci: Umru u hadžu, tj. obavljam umru s hadžem.'"

Od pravednih halifa: Omera, Osmana, Alije, pa Imrana b. Husajna prenosi se sa najispravnijim lancima prenosilaca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., spojio umru i hadž i da su to nazivali temettuom. Enes navodi da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kad je donosio telbiju za hadž i umru.

Predaja koju navodi Bekr b. Abdullah el-Muzeni od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., donio telbiju samo za hadž može se

replicirati da ima povjerljivijih Ibn Omerovih prenosilaca od Bekra, poput Salima, njegova sina, i Nafia. Oni prenose od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio umru do hadža. Oni su povjerljiviji Ibn Omerovi prenosioci od Bekra. Prema tome, preče je onda reći da je Bekr pogriješio nego da su pogriješili Salim i Nafi ili da je pogriješio Ibn Omer od Poslanika, s.a.v.s. Najvjerovatnije da mu je Ibn Omer rekao da je Poslanik obavio hadž u ifrad formi, pa je Bekr mislio da je rekao da je donio telbiju samo za hadž. Ashabi su upotrebljavali termin "ifradul-hadž" pod čim su podrazumijevali hadžske obrede. U tome je njihov odgovor onome ko tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran i u njemu dva tavafa i dva sa'ja i odgovor onome ko tvrdi da se oslobodio ihrama.

Predaje ashaba koje prenose da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo hadž je odgovor onima koji tvrde suprotno. Od tih predaja jeste i ona koju bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Nafia od Ibn Omera da je rekao: "Nanijetili smo sa Poslanikom,[256] s.a.v.s., samo hadždž." U drugoj predaji stoji: "Nanijetio je samo hadždž."

Ako se za spomenutu predaju kaže da joj je cilj potvrditi da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio samo hadž, onda se može replicirati i reći da postoji vjerodostojnija predaja od Ibn Omera u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru do hadža. Da je prvo počeo s umrom, a potom s hadžem. Ta se predaja prenosi od Zuhrija od Salima od Ibn Omera. Predaja koja se prenosi od Ibn Omera, a oprečna je ovoj ili mu je pogrešno pripisana, ili se u biti slaže s njom, ili Ibn Omer nije znao da je Poslanik, s.a.v.s., skinuo ihram poslije obavljene umre, i zato je mislio da je obavio samo hadž. Također je pogriješio kada je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u redžepu. To je bio zaboravio. Prema tome, Poslanik, s.a.v.s., pošto nije skidao ihrama, kao što radi onaj ko obavlja samo hadž, Ibn Omer je vjerovao da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo hadž.

---

[256] Bilježi ga Muslim (1231).

Potom je navedena Zuhrijeva predaja od Salima od njegova oca u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru. Zuhri je rekao: "Pričao mi je Urve od Aiše slično onome što mi je pričao Salim od svog oca." To je najvjerodostojniji hadis na Zemlji, jer se prenosi od Zuhrija, a on je u sunnetu najučeniji čovjek svog vremena, od Salima od njegova oca. To je najbolji lanac za hadise koji se prenose od Ibn Omera i Aiše.

U dva *Sahiha* se od Aiše prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre, a da je četvrtu obavio s hadžem. Učenjaci su saglasni da Poslanik, s.a.v.s., poslije hadža nije obavio nijedne umre. Iz svega toga zaključuje se da je obavio umru s hadžem ili umru samostalno od hadža.

Od Ibn Omera vjerodostojnom se predajom prenosi da je spojio hadž i umru, i potom rekao: "Ovako je činio i Allahov Poslanik, s.a.v.s." Bilježi ga Buhari u svom *Sahihu*.[257]

Od trojice ashaba prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž. To su: Aiša, Ibn Omer i Džabir, a od iste trojice prenosi se i da je obavio temettu. Predaja koja se prenosi od Aiše i Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru do hadža jeste vjerodostojnija od njihove predaje u kojoj se kaže da je obavio samo hadž. Vjerodostojne predaje koje se prenosi od njih, da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo hadž, u njima se aludira na izdvajanje hadžskih obreda, ili se treba reći da su pogriješili u njima kao i u nekim drugim, jer su predaje u kojima stoji da je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadž mutevatir i prenose ih veliki ashabi poput: Omera, Osmana, Alije, Imrana b. Husajna, a prenose se također i od Aiše, Ibn Omera i Džabira. Čak ih od Poslanika, s.a.v.s., prenosi više od deset ashaba.

Enes, Aiša, Ibn Omer i Ibn Abbas saglasni su da je Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre. Ibn Omer pogriješio je kada je rekao

---

[257] Bilježi ga Buhari (3/396) u *Hadžu*, poglavlje: Kiranski tavaf.

da je jednu od njih obavio u redžepu. Svi su rekli da je jednu od te četiri obavio s hadžom. Svi osim Ibn Abbasa tvrde da je obavio ifrad hadž. Također su svi osim Enesa rekli da je obavio temettu hadž. Znači, rekli su i prvo, i drugo i treće. Međutim, ne postoji oprečnost među njihovim tvrdnjama, jer je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadž, tj. umru do hadža, odvojio je obrede hadža, tj. obavio je ifrad hadž i spojio je dva obreda, tj. obavio je kiran hadž. Poslanik, s.a.v.s., je obavio kiran hadž u smislu da je spojio dva obreda. Obavio je ifrad hadž u smislu da se zadovoljio sa jednim od dva tavafa ili sa'ja i obavio je temettu hadž u smislu da je priuštio sebi raskoš pa je izostavio jedno putovanje.

Ko pomno promotri termine koje koriste ashabi, ko sakupi sve te predaje jedne s drugim, uvaži ih i razumije jezik ashaba, ukazat će mu se jasna istina i otići će od njega tmina razilaženja i zbrkanosti. Allah, dž.š., upućuje pravom putu i pomaže da se krene ispravnom stazom.

Smatrati da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo hadž, i kada ga je završio da je obavio umru od Tenima ili s drugog mjesta, kako tvrde mnogi ljudi, jeste očita zabluda. To niko od ashaba, tabiina, četvorice imama ili neko od hadiski autoriteta, nije rekao. Također, mišljenje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž i da nije s njim obavio umre, kako misle neki od prethodnika i potonjih, neprihvatljivo je, jer tu tvrdnju odbacuju vjerodostojni i jasni hadisi kako smo već pojasnili. Međutim, tvrdnja da se Poslanik, s.a.v.s., ograničio samo na hadžske obrede i da nije obavljao posebno obrede za umru, istina je, jer to shvatanje potvrđuju svi hadisi.

Ko tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž i pod tim misli da je posebno i za hadž i za umru obavljao tavaf i sa'j, to se ne može prihvatiti, jer ga vjerodostojni hadisi odbacuju. Ako pod tim misli da je spojio dva obreda, tj. da je za oba obreda učinio po jedan tavaf i po jedan sa'j, njegovo mišljenje potvrđuju vjerodostojni hadisi i ono je ispravno.

Ko tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadž, misleći pod tim na temettu u kome se skidaju ihrami nakon obavljene umre pa se ponovo oblače za hadž, hadisi odbacuju tu njegovu tvrdnju jer je pogrešna. Ako pod temettuom misli na hadž u kome se ne skidaju ihrami i gdje se radi toga što se poveo kurban ostaje u ihramima, mnogobrojni hadisi također odbacuju to njegovo poimanje. Ako pod temettuom misli na kiran, onda je to mišljenje ispravno jer ga potvrđuju svi vjerodostojni hadisi. Njim se objedinjuju mišljenja i s njim nestaju nedoumice i razilaženja.

* * *

O pitanju Poslanikovih, s.a.v.s. umri pogriješilo je pet grupa.

Prva je ona koja smatra da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u redžepu. To je pogrešno, jer su njegove umre precizirane i zapamćene i nijednu apsolutno nije obavio u tom mjesecu.

Druga je ona koja smatra da je obavio umru u ševvalu. To je također iluzija. Čini se, a Allah opet najbolje zna, da su neki prenosioci pogriješili u tome, jer je Poslanik, s.a.v.s., u ševvalu bio u itikafu pa su umjesto toga rekli da je obavio umru u ševvalu. Kontekst hadisa: "Poslanik, s.a.v.s., obavio je tri umre: jednu u ševvalu i dvije u zul-ka'detu", upućuje da Aiša ili neko drugi aludiraju na umru.

Treća je ona koja smatra da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru od Tenima nakon što je obavio hadž. Međutim, to niko od učenjaka nije rekao, nego to tvrdi svjetina i oni koji nemaju znanja o sunnetu.

Četvrta je ona koja tvrdi da Poslanik, s.a.v.s., nije uopće obavio umre s hadžom. Međutim, mnogobrojni vjerodostojni hadisi koji se ne mogu zanemariti odbacuju to mišljenje.

Peta je ona koja tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što je obavio umru skinuo ihrame, a potom ih u Meki ponovo obukao za hadž. Međutim, vjerodostojni hadisi anuliraju i odbacuju to mišljenje.

* * *

Također o pitanju Poslanikova, s.a.v.s., hadža pogriješilo je pet grupa.

Prva je ona koja veli da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo hadž bez umre.

Druga je ona koja smatra da je obavio umru nakon koje je skinuo ihrame, a potom ih ponovo obukao za hadž. To zastupa Kadi Ebu Ja'la i drugi.

Treća je ona koja smatra da je obavio umru poslije čega nije skidao ihrama zbog hedja kojeg je poveo sa sobom ili nije obavio kiran hadž. To smatra Ebu Muhammed b. Kudame, autor *El-Mugnija*, i drugi.

Četvrta je ona koja smatra da je obavio kiran hadž u kome je obavio dva tavafa i dva sa'ja.

Peta je ona koja smatra da je obavio ifrad hadž i da je nakon njegova obavljanja obavio umru sa Tenima.

* * *

O pitanju Poslanikova, s.a.v.s., ihramskog nijeta pogriješilo je također pet grupa.

Prva je ona koja smatra da je nanijetio prilikom oblačenja ihrama samo umru i da je ostao pri tom nijetu.

Druga je ona koja smatra da je nanijetio samo hadž i ostao pri tom nijetu.

Treća je ona koja tvrdi da je nanijetio samo hadž, a potom dodao i umru. Zastupnici ovog mišljenja smatraju da je to bilo dozvoljeno samo Poslaniku, s.a.v.s.

Četvrta je ona koja smatra da je nanijetio samo umru, a potom joj dodao i hadž.

Peta je ona koja tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s. nanijetio ihrame uopćeno, ne definirajući ni jedan obred, a potom se odredio poslije njihova oblačenja.

Ipak istina je da je Poslanik, s.a.v.s., odmah na početku nanijetio hadž i umru i da se nije oslobađao ihrama ni jednog obreda sve dok ih nije obavio. Za oba obreda obavio je po jedan tavaf i po jedan sa'j. To potvrđuju mnogobrojne vjerodostojne predaje koje su dostigle stepen tevatura. Poznato je to stručnjacima hadisa. Allah opet najbolje zna.

POGLAVLJE O (DOKAZIMA) ZASTUPNIKA SPOMENUTIH MIŠLJENJA I OBJAŠNJENJE UZROKA TIH ILUZIJA I POGREŠAKA

Dokaz onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u redžepu jeste predaja koju prenosi Abdullah b. Omer, r.a., u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u redžepu. Predaja je muttefekun alejhi. Međutim, Aiša i drugi rekli su da je Ibn Omer pogriješio. Predaja se bilježi u dva *Sahiha* od Mudžahida da je rekao: "Ušli smo u džamiju ja i Urve b. Zubejr. Zatekli smo Ibn Omera kako sjedi pred Aišinom sobom. Ljudi su tada u džamiji klanjali duha namaz. Upitali smo o njihovom namazu pa je rekao da je to novotarija. Potom smo ga upitali koliko je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio umri? Rekao je da je obavio četiri, a jednu u redžepu. Nismo htjeli da mu repliciramo. Potom smo začuli hod majke pravovjernih, Aiše, u njenoj sobi. Urve je rekao: 'O majko, ili o majko pravovjernih, zar nisi čula šta je rekao Ebu Abdurrahman?' Upitala je: 'Šta je rekao?' 'Rekao je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre, a jednu u redžepu.' Rekla je: 'Smilovao se Allah Ebu Abdurrahmanu. Poslanik, s.a.v.s., nikada nije obavio ni jedne umre bez njega. Ali nikada nije obavio umru u redžepu.'"[258]

Enes i Ibn Abbas rekli su, također, da su sve Poslanikove umre bile u zul-ka'detu, i to je činjenica.

[258] Njegova je verifikacije već spomenuta.

* * *

Dokaz onih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u ševvalu jeste predaja koju bilježi Malik u od Hišama b. Urveta od svog oca da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio samo tri umre; jednu u ševvalu, a dvije u zul-ka'detu.[259] Međutim, to je mursel hadis i greška ili od strane Hišama ili od Urveta. Desilo im se u toj predaji ono što se desilo Ibn Omeru u prethodnoj. Tu predaju bilježi Ebu Davud u merfu verziji od Aiše. Međutim, to je također pogrešno, jer ona nije vjerodostojna u takvoj verziji. Ibn Abdulberr veli: "Njegove spojene predaje koje navodi od Malika nisu vjerodostojne." Velim: na njenu neutemeljenost od Aiše ukazuje: Aiša, Ibn Abbas, Enes b. Malik. Svi oni vele da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavljao umre samo u zul-ka'detu. I to je istina, jer hudejbijska i kadijetska umra su obavljene u zul-ka'detu, a kiranska nije mogla biti obavljena ni u jednom drugom mjesecu osim samo u zul-ka'detu. Džiransku umru Poslanik, s.a.v.s., obavio je također na početku zul-ka'deta. Dilema je nastala zbog toga što je Poslanik, s.a.v.s., krenuo iz Meke u ševvalu da bi se sukobio s neprijateljem. Nakon što je okončao s njim i podijelio plijen koji je zarobio, ušao je noću u Meku nijeteći umru sa Džirane. Poslije te umre je također izišao noću pa je zbog toga ta umra ostala mnogim ljudima nepoznata. To isto veli i Muharriš el-Kabi. A Allah opet najbolje zna.

* * *

Oni koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., poslije hadža obavio umru sa Tenima, ja ne znam na koji dokaz se oslanjaju, jer njihova tvrdnja suprotna je onome što je poznato i rašireno o njegovu hadžu. To niko nikada nije prenio niti je to bilo koji imam rekao. Moguće je da je onaj koji to tvrdi čuo da je Poslanik, s.a.v.s., obavio

[259] Bilježi ga Malik u (1/342) poglavlje: Umra u mjesecima hadža od Urveta b. Zubejra u mursel verziji. Ebu Davud bilježi ga u spojenoj verziji (1991) od Davuda b. Abdurrahmana i Seida b. Mensura od ed-Deraverdija, a obojica ga prenose od Hišama b. Urveta od njegova oca od Aiše.

ifrad hadž. A smatra da svako ko obavi ifrad hadž od onih koji ne stanuju u Meki mora izaći, nakon obavljena hadža, do Tenima. To je pravilo primijenio i na hadž Allahova Poslanika, s.a.v.s. Međutim, to je očita greška.

* * *

Ko smatra da Poslanik, s.a.v.s., nije obavio umre s hadžom, kada je čuo da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž i kada je bio apsolutno uvjeren da nije obavio umre poslije hadža, rekao je da on te godine nije ni obavljao umre zadovoljivši se s prethodnom umrom. Međutim, mnogobrojni vjerodostojni hadisi to odbacuju kao što smo već naveli u više od dvadeset predaja. Poslanik, s.a.v.s., rekao je za umru koju je obavio da je to umra u kojoj smo uživali. Hafsa je upitala Poslanika, s.a.v.s.: "Šta je ljudima, oslobodili su se ihrama, a ti još nisi skinuo ni svoje umranske ihrame?!" Suraka b. Malik je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio je umru." Ibn Omer, Aiša, Imran b. Husajn i Ibn Abbas također su to rekli. A Enes, Ibn Abbas i Aiša jasno su rekli da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru s hadžem i da je to ustvari jedna od četiri umre koje je obavio.

* * *

Ko smatra da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru i da je nakon nje skinuo ihrame poput kadije Ebu Ja'le i oni koji su se poveli za njim u tome, dokaz im je vjerodostojna predaja od Ibn Omera, Aiše, Imrana b. Husajna i drugih u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., obavio hadž temettu. Ta konstatacija podržava dvije mogućnosti: da je Poslanik, s.a.v.s., poslije obavljene umre skinuo ihrama i da nije. Međutim, pošto je Muavija rekao da je Poslanik, s.a.v.s., skratio kosu oštricom strijele na Mervi, predaja se bilježi u dva *Sahiha*.[260] Znači da je Poslanik, s.a.v.s., skinuo ihrame i da je to bilo na Oprosnom hadžu, jer je Muavija primio islam poslije oslobođenja Meke.

---

[260] Bilježe ga Buhari (3/450-452), Muslim (1246) i Ahmed (4/97-98).

Poslanik, s.a.v.s., također za vrijeme oslobađanje Meke nije bio u ihramima. Nemoguće je da je to bilo i za vrijeme Džiranske umre iz dva razloga:

1. što se u nekim formama hadisa kaže da je to bilo za vrijeme njegova hadža;

2. što se u predaji koju bilježi Nesai sa ispravnim lancem prenosilaca kaže da je to bilo za vrijeme deset dana (zul-hidždžeta).[261]

To je znači bilo za vrijeme Poslanikova, s.a.v.s., hadža. Predaja u kojoj se kaže da je temettu forma bila Poslanikova specifičnost, zastupnici spomenutog mišljenja vele tim da se i jednoj grupi ashaba, koja je vodila sa sobom kurbane, dozvolilo da se oslobodi ihrama, dok drugima nije. Međutim, takvo njihovo poimanje osudili su ostali učenjaci poput našeg šejha Ebul-Abbasa. Oni vele: "Ko pomno izuči mnogobrojne poznate i vjerodostojne hadise bit će mu jasno da Poslanik, s.a.v.s., nije skidao ihrama: ni on niti bilo ko od onih koji su vodili sa sobom kurban."

[261] Bilježi ga Nesai (5/153, 154, 245) u *Hadžu*, poglavlje: Kako se skraćuje kosa.

POGLAVLJE O DOKAZIMA ONIH KOJI SU POGRIJEŠILI U OPISU POSLANIKOVA, S.A.V.S., HADŽA

Oni koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž oslanjaju se na predaju koja se bilježi u dva *Sahiha* od Aiše da je rekla:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ وَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ ، وَمِنَّا مَنْ أَهَلَّ بِحَجٍّ وَأَهَلَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِالْحَجِّ.

“Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., one godine u kojoj je obavio Oprosni hadž. Neki od nas su zanijetili samo umru, drugi su zanijetili hadž i umru, a treći samo hadž. Allahov Poslanik, s.a.v.s, je zanijetio samo hadž.”[262] Zastupnici spomenutog mišljenja su potom rekli: “Spomenuta podjela i raznovrsnost u predaji jasno ukazuju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo hadž.”

Muslim od Aiše bilježi da je rekla da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio samo ifrad hadž.[263] U Buharinom *Sahihu* od Ibn Omera bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio telbiju samo za hadž.[264]

U Muslimovoj zbirci od Ibn Abbasa bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zanijetio samo hadž.[265]

---

[262] Njegova je verifikacija već spomenuta.

[263] Bilježi ga Muslim (1211, 114, 142) u *Hadžu*, poglavlje: Objašnjenje vrsta ihrama.

[264] Njegova je verifikacija već navedena.

[265] Verifikacija mu je već navedena.

U Ibn Madžinom *Sunenu* od Džabira bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž.[266]

U Muslimovoj zbirci od Džabira bilježi se da je rekao: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom samo s nijetom[267] hadža jer nismo poznavali umru." Bilježi Buhari u svom *Sahihu* da je Urve b. Zubejr rekao:

حَجّ رَسُولُ اللّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَأَخْبَرَتْنِي عَائِشَةُ أنَ أَوّلَ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ حِينَ قَدِمَ مَكّةَ ، أَنّهُ تَوَضّأَ ثُمّ طَافَ بِالْبَيْتِ [ثُمّ لَمْ تَكُنْ عُمْرَةٌ] ، ثُمّ حَجّ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَكَانَ أَوّلَ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ الطّوَافُ بِالْبَيْتِ ثُمّ لَمْ تَكُنْ عُمْرَةٌ ثُمّ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مِثْلُ ذَلِكَ ثُمّ حَجّ عُثْمَانُ فَرَأَيْتُهُ أَوّلُ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ الطّوَافُ بِالبَيْتَ ثُمّ لَمْ تَكُنْ عُمْرَةٌ ثُمّ مُعَاوِيَةُ وَعَبْدُ اللهِ بْنُ عُمَرَ ، ثُمّ حَجَجْتُ مَعَ أَبِي الزّبَيْرِ بْنِ الْعَوّام ، فَكَانَ أَوّلَ شَيْءٍ بَدَأَ بِهِ الطّوَافُ بِالْبَيْت ثُمّ لَمْ تَكُنْ عُمْرَةٌ ثُمّ رَأَيْتُ فَعَلَ ذَلِكَ ابْنُ عُمَرَ ثُمّ لَمْ يَنْقُضْهَا عُمْرَةً وَهَذَا ابْنُ عُمَرَ عِنْدَهُمْ فَلَا يَسْأَلُونَهُ وَلَا أَحَدٌ مِمّنْ مَضَى مَا كَانُوا يَبْدَءُونَ بِشَيْءٍ حِينَ يَضَعُونَ أَقْدَامَهُمْ أَوّلَ مِنَ الطّوَافِ بِالْبَيْتِ ثُمّ لَا يَحِلّونَ وَقَدْ رَأَيْت أُمّي وَخَالَتِي حِينَ تَقْدَمَانِ لَا تَبْدَآنِ بِشَيْءٍ أَوّلَ مِنَ الْبَيْتِ تَطُوفَانِ بِهِ ثُمّ إِنّهُمَا لَا تَحِلّانِ وَقَدْ أَخْبَرَتْنِي أُمّي أَنّهَا أَهَلّتْ هِيَ وَأُخْتُهَا وَالزّبَيْرُ وَفُلَانٌ وَفُلَانٌ بِعُمْرَةٍ فَلَمّا مَسَحُوا الرّكْنَ حَلّوا.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio hadž. Aiša mi je rekla da je prvo što je uradio kada je došao u Meku uzeo abdest, potom učinio tavaf oko Kabe i da nije obavio tada umre. Zatim je Ebu Bekr, r.a., obavio hadž i prvo što je uradio bio je tavaf oko Kabe i nije obavio umre. Potom je Omer, r.a., obavio hadž i postupio isto kao i Ebu Bekr. Zatim je Osman, r.a., obavio hadž, pa sam vidio da je prvo obavio tavaf oko Kabe i nije obavio umre. Zatim su obavili hadž: Muavija i Abdullah b. Omer. Zatim sam obavio hadž sa Ebu Zubejrom b. el-Avvamom. Prvo što je uradio bio je tavaf oko Kabe i nije obavljao umre. Potom sam vidio da je tako postupio i Ibn Omer i nije obavljao umre. Eto Ibn Omer je među njima, pa zašto ga ne pitaju?! Svako od prethodnika prvo što bi uradio kada bi došao u

266 Verifikacija mu je već navedena.

267 Bilježi ga Muslim (1218) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž.

Meku bilo je obavljanje tavafa oko Kabe i nakon toga ne bi skidao ihrama. Vidio sam svoju majku i tetku kada su došle u Meku da su prvo obavile tavaf oko Kabe i nisu skidale ihrama. Majka me je obavijestila da su ona, njena sestra, Zubejr i još dvojica ljudi nanijetili umru, pa kada su dotakle rukn oslobodile su se ihrama."[268]

U Ebu Davudovom *Sunenu* bilježi se sljedeća predaja: "Pričao nam je Musa b. Ismail, prenio nam je Hammad b. Seleme i Vuhejb b. Halid obojica od Hišama b. Urveta od njegova oca od Aiše da je rekla: 'Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kada se pojavio mlađak zul-hidždžeta. Kada je stigao na Zul-Hulejfu rekao je: 'Ko želi nananijeti hadž neka nanijeti, a ko želi da nanijeti umru neka nanijeti.'" Potom Vuhejb prenosi dio hadisa koji niko drugi ne prenosi i veli da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ja da nisam poveo kurbana nanijetio bi umru." U drugoj verziji je rekao: "Što se mene tiče, ja ću nanijetiti hadž."[269] U obje predaje se potvrđuje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž.

Jasan je dokaz zastupnika tog mišljenja je. Međutim, šta mogu reći o sudu i predaji u kojoj je Poslanik, s.a.v.s., sam sebi presudio i rekao da je poveo hedj i obavio kiran hadž. Šta mogu reći o tvrdnji onoga koji je bio ispod trbuha Poslanikove deve, koji je tada bio bliži Poslaniku od drugih, a povrh svega toga je i najistinitiji čovjek. On tvrdi da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kad su ga svi ljudi čuli da je rekao: "Odazivam Ti se s hadžem i umrom." Šta mogu reći o tvrdnji čovjeka koji najbolje poznaje Poslanika, s.a.v.s., Alije b. Ebi Taliba, r.a., koji tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio oba obreda. Šta mogu reći o tvrdnji Poslanikove supruge Hafse koja je rekla da joj je Poslanik, s.a.v.s., odobrio njen postupak, onda kada on nije skinuo ihrame nakon što je obavio umru. Poslanik, s.a.v.s.,

---

[268] Bilježi ga Buhari (3/382-383) u *Hadžu*, poglavlje: Ko obavi tavaf oko Kabe kada dođe u Meku prije nego što se vrati svojoj kući i (397) poglavlje: Tavaf pod abdestom.

[269] Bilježi ga Ebu Davud (1778) u *Obredima*, poglavlje: O ifrad hadžu. Lanac mu je ispravan.

nije osudio tu njenu tvrdnju i legalizovao ju je, a potom joj odgovorio da on i pored toga želi obaviti hadž. Poznato je da Poslanik, s.a.v.s., apsolutno ne legalizuje nešto što je pogrešno nakon što ga čuje, nego ga osuđuje i negira. Šta mogu reći o Poslanikovoj konstataciji, koju sam prenosi, koja mu je došla putem Objave od njegova Gospodara u kojoj mu se naređuje da nanijeti hadž poslije umre?! Šta mogu reći za predaju koju prenosi jedan ashab u kojoj govori da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž jer znao je da poslije te godine neće više nijednog hadža obaviti. Šta mogu reći za predaju u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru sa hadžem.

Onaj ko tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž, apsolutno nema nikakvih dokaza. Niko od ashaba nije prenio predaju u kojoj je Poslanik, s.a.v.s., rekao da je obavio ifrad hadždž, ili da je rekao: "Došao mi je Džibril od mog Gospodara i naređuje mi da obavim ifrad hadž." Niti je iko rekao: "Šta je ljudima pa su se oslobodili ihrama, a ti se još nisi oslobodio ihrama svog hadža kao što su se oni oslobodili umranskih ihrama." Niti je iko ikada rekao: "Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: 'Odazivam Ti se samo za umru ili samo za hadž.'" Niti je iko rekao da je Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre i da je četvrta bila poslije njegova hadža. Četvorica ashaba svjedoče da su čuli kada Poslanik govori o sebi da je obavio kiran hadž. Sve to se ne može odbaciti osim ako se kaže da to oni nisu čuli. Opće je poznato da ako dođe do pogreške i dileme kod prenosioca o onome što je razumio iz Poslanikove prakse, smatrajući da je tako kako je razumio, da je to manje zlo od laži od strane onoga ko kaže: "Čuo sam ga kada je rekao to i to", makar ga i ne čuo. To može biti samo laž suprotno vijesti koju prenese neko o nečemu što je mislio da je Poslanik, s.a.v.s., uradio pa pogriješio. Takav se ne može nazvati lažovom. Allah je sačuvao Aliju, Enesa, Berau i Hafsu od takvih stvari pa da kažu: "Čuli smo ga da je to rekao", a nisu ga čuli. Allah je i Poslanika uzdigao od toga da mu dođe Džibril i naredi mu da uradi to i to pa on to ne uradi. To bi bila

najveća nemogućnost i najveća laž. Pa kako onda da oni koji prenose od Poslanika, s.a.v.s., da je obavio ifrad nisu postupili suprotno namjerama i nisu oponirali onima koji tvrde suprotno? Oni su time namjeravali ifrad djela, tj. da je Poslanik, s.a.v.s., obavio i za umru i za hadž po jedan obred. Prema tome, iako je obavio hadž i umru njegovi obredi su bili isti kao da je obavio jedan obred.

Ko od njih prenosi što se čini suprotno tome, on govori na osnovu onoga što je on razumio. Tako je Bekr b. Abdullah b. Omer čuo da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž pa je rekao da je donio telbiju samo za hadž. Zatim je hadis prema njegovom bukvalnom značenju i prihvatio. Salim, njegov sin, prenosi od njega i Nafia, njegov sluga, kako vele da je obavio temettu. Prvo je nanijetio umru, a zatim hadž. Taj Salim izvještava suprotno onome što je Bekr rekao. Ne bi bilo ispravno ni da se ta njegova predaja protumači da je Poslaniku bilo naređeno, jer je on sam to objasnio kada je rekao: "Počeo je prvo sa umrom, a potom sa hadžem." Isto je i sa onima koji prenose od Aiše, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž. To su: Urve i Kasim. Od nje prenosi Urve, Mudžahid i Ebul-Esved da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž. Od Urveta se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž, dok Zuhri prenosi da je obavio kiran.

Ako prihvatimo da se jedna predaja mora odbaciti onda će ostati Mudžahidova. Ako se prihvate da predaje koje govore o tome da je Poslanik, s.a.v.s. obavio ifrad hadž aludiraju na ograničenje samo na hadžske obrede, onda će se one međusobno podržavati i potvrđivati.

Aišina i Ibn Omerova tvrdnja da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž bez sumnje podržava tri mogućnosti:

1. da je hadž nanijetio samostalno;

2. da se ograničio samo na hadždske obrede;

3. da je obavio samo jedan hadž i da s njim nije obavio drugog hadža, što nije bio slučaj s umrama kojih je obavio četiri.

Što se tiče tvrdnje njih dvojice da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru prije hadža i da je prvo nanijetio umru, a zatim hadž, oni ustvari prenose njegovu praksu. To je jasno i ne podržava više od jednog značenja. Zato ga nije dozvoljeno odbaciti zbog nečeg što je načelno. U predaji Esveda b. Jezida i Umretovoj da je nanijetio hadž nema ništa oprečnog Mudžahidovoj i Urvetovoj predaji od nje da je obavio kiran hadž. Onaj ko obavlja kiran hadž neizostavno mora nanijetiti hadž, a umra je dio njegova hadža. Prema tome, ko je izvijestio da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio hadž ne govori istinu. Ako se Mudžahidova predaja pridoda Umretovoj i Esvedovoj, a zatim Urvetovoj vidjet će se da sve te predaje potvrđuju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž i da se međusobno potvrđuju.

Čak kada bi se prihvatilo da Aišina i Ibn Omerova predaja podržavaju samo jedno značenje, tj. da je obavio samo hadž, neophodno bi se morala usmjeriti putanjom kojom je otišla i Ibn Omerova predaja da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u redžepu i Aišina i Urvetova da ju je obavio u ševvalu. Pored toga, spomenuti su hadisi jasni i vjerodostojni i zbog toga je apsolutno nemoguće reći da su im prenosioci lažovi, niti ih je moguće protumačiti drukčije osim na osnovu onoga na što se odnose. Također je nemoguće preferirati te koncizne predaje čija su značenja možda postala nejasna njihovim prenosiocima, jer po njihovim značenjima nemaju jedinstvenog stava i koje su oprečna s predajama koje prenose prenosioci koji su povjerljiviji od njih ili su im dostojni u povjerljivosti.

Što se tiče Džabirove predaje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž, jasno se vidi da u njoj nema ničega što bi ukazivalo na to. U njoj se samo izvještava od njih samih da su zanijetili samo hadž. Pa gdje je onda tu dokaz da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio telbiju samo za hadž.

Što se tiče njegova drugog hadisa koji bilježi Ibn Madža da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž, on se prenosi putem tri lanca. Najbolji od njih je onaj koji se prenosi putem ed-Duraverdija

od Džafera b. Muhammeda od njegova oca. To je sigurno rezime dugog hadisa o Oprosnomkoji se prenosi po značenju. Međutim, ljudi se ne slažu sa ed-Duraverdijem u tome i vele da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio hadž.

U drugoj predaji je Mutarrif b. Musab, a prenosi se od Abdulaziza b. Ebu Hazima od Džafera i Mutarrifa. Ibn Hazm veli da je Mutarrif nepoznat. Velim da nije jer je on sin Malikove sestre od koga prenosi Buhari, Bišr b. Musa i drugi. Ebu Hatim veli: "Povjerljiv je ali su mu hadisi ispreturani. Draži mi je od Ismaila b. Ebi Uvejsa." Ibn Adijj je rekao: "Prenosi nepoznate hadise." Ebu Muhammed Ibn Hazm je vidio u jednom primjerku Mutrrifa b. Musaba, pa je rekao da je nepoznat. Međutim, on je Mutarrif Ebu Musab, tj. Mutarrif b. Abdullah b. Mutarrif b. Sulejman b. Jesar. U tome je pogriješio i Muhammed b. Osman ez-Zehebi u svom djelu *Ed-Duafa*. Rekao je: "Mutarrif el-Medeni kada prenosi od Ibn Ebi Ziba ima odbačene hadise." Velim: Prenosilac od Ibn Ebi Ziba, ed-Duraverdija i Malika je Mutarrif Ebu Musab el-Medeni i on nema odbačenih hadisa. Obmanula ga je Ibn Adijeva konstatacija da prenosi odbačene hadise. Potom je Ibn Adijj naveo set njegovih hadisa. Međutim, to su predaje od Ahmeda b. Davuda b. Saliha koje prenosi od njega. Za njega Darekutni veli da je lažov. I svi problemi u tim predajama jesu upravo od njega.

Treći je lanac onaj u kom je Muhammed b. Abdulvehhab. Treba vidjeti ko je on i kakvo mu je stanje od Muhammeda b. Muslima. Pa ako bude et-Taifij, povjerljiv je kod Ibn Muina, a slab kod imama Ahmeda. Ibn Hazm veli: "Zasigurno je odbačen." Velim da nije. Niko drugi nije rekao ovako nešto. Muslim ga ponekad citira. Ibn Hazm veli: "Ako nije on, ne znam ko bi mogao biti?!" Velim: to je zasigurno et-Taifij. U svakom slučaju, ako ta predaja bude vjerodostojna od Džabira, imat će isti status kao i predaja koja se prenosi od Aiše, Ibn Omera i ostalih povjerljivih prenosilaca.

Oni su samo rekli da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio hadž, pa su vjerovatno to bukvalno shvatili i rekli da je obavio ifrad hadž. Međutim, kada neko kaže za onog koji obavi umru prije hadža da je nanijetio samo hadž, ta njegova konstatacija neće biti oprečna onoj ko kaže da je nanijetio oba obreda. Drugi je to objasnio, a prvi sažeo. Ko veli da je obavio ifrad hadž to podržava tri mogućnosti koje smo spomenuli. Međutim, da li je ikada iko rekao da ga je čuo da kaže: "Odazivam Ti se sa ifrad hadžem?!" To je nemoguće! Čak kad bi se to hipotetički i prihvatilo, ne bi se moglo preferirati nad predajama koje smo naveli i koje je nemoguće odbaciti. Ili je to pogrešno ili se odnosi na početak ihrama i da je nakon toga neophodno morao nanijetiti kiran hadž. Međutim, kako to prihvatiti kada nije potvrđeno?! Već smo naveli predaju od Sufjana Sevrija od Džafera b. Muhammeda od njegova oca od Džabira, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Oprosnomobavio kiran hadž. Prenosi ga Zekerija es-Sadži od Abdullaha b. Ebu Zijada el-Katevanija od Zejda b. el-Hubbaba od Sufjana. Ipak, nema proturječnosti između toga i njegovih tvrdnji da je nanijetio hadž, da je obavio ifrad hadž i da je donio telbiju za hadž kako smo to već i objasnili.

* * *

Predaja u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž se preferira zbog deset stvari:

1. Najviše je ashaba prenosi, kako smo to već vidjeli.

2. Raznovrsni su im lanci prenosilaca, kako smo to već objasnili.

3. Što ima predaja u kojima prenosioci jasno kažu da su čuli Poslanika, s.a.v.s., i doslovno prenijeli njegov govor, a ima i onih koji su izvijestili da je to on i obavio, a ima i oni koji su izvijestili da mu je to njegov Gospodar naredio. Ništa od toga ne prenosi se o ifrad hadžu.

4. Potvrđuju je predaje onih koji prenose da je Poslanik, s.a.v.s., obavio četiri umre.

5. Predaje su jasne i ne podržavaju nikakvo drugo tumačenje, nasuprot predajama koje govore o ifrad hadžu.

6. Sadržavaju dodatak koji prešućuju prenosioci ifrad hadža ili poriču. A poznato je da se preferira onaj koji je zapamtio nad onim koji je zaboravio i onaj koji nešto potvrđuje nad onim koji ga negira.

7. Prenosioci koji prenose ifrad su: Aiša, Ibn Omer, Džabir i Ibn Abbas. Oni također prenose da je obavio i kiran hadž. Pa ako pristupimo selektiranju tih njihovih predaja, prihvatit će se ona predaja koju prenose oni i ostali da je obavio kiran hadž zbog nepostojanja oprečnosti među njima, a ako pristupimo preferiranju, onda je nužno uvažiti predaju onog kod koga nema smušenosti i oprečnosti u njegovim predajama poput Beraove, Enesove, Omer b. Hattabove, Imran b. Husajnove, Hafsine i ostalih koje smo prije spomenuli s njima.

8. Zato što je to obred koji mu je naređen od njegova Gospodara, i zato ga nije smio zanemariti.

9. Što je to obred koji je bio naređen svakom onome ko je poveo sa sobom hedj. Zato je nemoguće da im ga naredi kada su poveli hedj, a da on potom povede hedj i suprotno postupi.

10. Zbog toga što je to obred koji je naredio i odabrao svojoj porodici i ženama, a odabrao im je ono što je odabrao i sebi.

Jedanaesta je stvar da je umra involvirana u hadž do Sudnjeg dana. To znači da je ona dio hadža ili jedan njegov sastavni dio koji se ne može odvojiti od njega, jer je ona u odnosu na hadž kao i svaki drugi sastavni dio nečega.

Dvanaesta stvar jesu riječi Omera b. el-Hattaba, r.a., upućene Subejju b. Mabedu kada je nanijetio hadž i umru, pa ga je zbog toga osudio Zejd b. Suhan ili Selman b. Rebia, na što je Omer rekao: "Postupio si po sunnetu svog Poslanika, s.a.v.s."[270]

[270] Bilježe ga: Nesai (5/148), Ibn Madža (2970) i Ahmed (1/14, 25, 34, 37, 53). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

Spomenuta Omerova predaja je u skladu s Omerovom predajom koju prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da mu je došla Objava od Allaha da nanijeti zajedno hadž i umru. Sve to ukazuje da je kiran hadž Poslanikov, s.a.v.s., sunnet koji je obavio i na taj način izvršio Allahovu naredbu koja mu je bila naređena.

Trinaesta je stvar što onaj ko obavlja kiran hadž njegovi rituali važe za oba obreda. Pa kada obavi jednom tavaf i sa'j to mu je dovoljno za oba obreda. To je bez sumnje potpunije nego da oni važe samo za jedan obred i da mora za svaki posebno obavljati iste rituale.

Četrnaesta stvar ogleda se u tome što je obred koji u sebi involvira vođenje hedja (kurbana) bez sumnje bolji od onog koji to ne sadržava. Prema tome, ko učini kiran hadž, njegov hedj će važiti za oba obreda, što znači da nijedan od obreda nije bez hedja. Zbog toga, a Allah opet najbolje zna, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je onima koji su sa sobom poveli hedj da zajedno nanijete hadž i umru. Na to aludira hadis koji je muttefekun alejhi, a prenosi ga Bera u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِنِّي سُقْتُ الْهَدْيَ وَقَرَنْتُ.

"Ja sam sa sobom poveo hedj i nanijetio kiran hadž."

Mnogobrojni dokazi potvrđuju da je temettu hadž bolji od ifrada. Od tih dokaza su: što je Poslanik, s.a.v.s., naredio ashabima koji su bili s njim nada prekinu ifrad hadž radi temettua. Prema tome, nemoguće je da im naredi da prekinu nešto što je vrednije radi nečeg što je manje vrijedno. Što je Poslanik, s.a.v.s., žalio što nije obavio temettu hadž i rekao:

لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ لَمَا سُقْتُ الْهَدْيَ وَلَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً.

"Kada bi se vratilo ono što je prošlo ne bih više vodio hedja i učinio bih to umrom." Što je naredio svakom onom ko nije vodio hedja da obavi temettu hadž. Što je općeprihvaćeno da je Poslanik, s.a.v.s., tako radio kao i ashabi poslije njega da onaj ko bi vodio sa

sobom hedj obavljao bi kiran hadž, a onaj ko nije učinio bi temettu, i radi još mnogo drugih dokaza.

Temettu kada se povede hedj bolji je od onog temettua u kom se hedj kupi u Meki. Čak se u jednom od dva mišljenja veli: "Nema hedja u kom se ne spoji između hilla (mjesta van granica harema) i harema." Ako se ustanovi da je ta predaja autentična, onda je onaj koji obavi kiran hadž u kome je poveo sa sobom hedj bolji od onoga koji obavi temettu u kome nije poveo hedja. Kao što je bolji i od onog koji obavi temettu hadž u kome je poveo hedj, jer ga je poveo od mjesta u kom je obukao ihrame. Onaj ko obavlja temettu hadž vodi hedj od najbližeg mjesta granicama harema, pa kako onda da onaj ko obavlja ifrad hadž u kome nije poveo hedja bude bolji od onog koji obavlja temettu hadž i vodi hedj od najbližeg mjesta granicama harema?! Pa kako onda da se kaže da je bolji od onog koji obavlja kiran hadž i vodi hedj od mikata?! To je, hvala Allahu, potpuno jasno.

* * *

Što se tiče tvrdnje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadž u kojem je skinuo ihrame pa ih na dan tervije ponovo obukao za hadž i da je sa sobom poveo hedj, dokaz toj tvrdnji nalazi se u predaji koju prenosi Muavija gdje se kaže da je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., brijao kosu vrhom koplja u toku deset dana zul-hidždžeta. U drugoj formi se kaže: "To je bilo poslije njegova hadža." Međutim, tu su predaju ljudi Muaviji zanijekali i rekli da je pogriješio u njoj. Desilo mu se ono što se desilo Ibn Omeru kada je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., obavio umru u redžepu. Mnogobrojni ostali vjerodostojni hadisi koji se prenose različitim putevima potvrđuju da Poslanik, s.a.v.s., nije skidao ihrama prije prvog dana Bajrama. Zbog toga je on sam za sebe rekao: "Da sa mnom nije hedj oslobodio bih se ihrama." "Ja sam sa sobom poveo hedj i nanijetio sam kiran hadž i zbog toga ne skidam ihrame sve dok ga ne zakoljem."

To je vijest u kojoj Poslanik, s.a.v.s., govori o sebi i gdje nema mjesta nedoumici i pogrešci, što nije slučaj s predajama koje se o tome prenose od drugih, a posebno s onim predajama koje su suprotne onoj u kojoj Poslanik, s.a.v.s., govori o sebi i onoj koju prenose mnogobrojni prenosioci da on nije dirao svoje kose, tj. niti ju je skraćivao niti brijao, i da je ostao u ihramima sve do prvog dana Bajrama.

Moguće je da je Muavija Poslaniku, s.a.v.s., brijao kosu poslije Džiranske umre. On je tada primio islam, pa je to zaboravio misleći da se to desilo tokom deset dana zul-hidždžeta, kao što je i Ibn Omer zaboravio da su sve umre koje Poslanik, s.a.v.s., obavio obavljene u zul-ka'detu, pa je rekao da je jedna od njih obavljena u redžepu i pored toga što je tada bio s Poslanikom, s.a.v.s. Zaborav se može desiti svakom osim Poslaniku, s.a.v.s. Prema tome, ako se ustanovi da nije skidao ihrama, onda je vadžib da se ne skidaju.

Tvrdnja da je Muavija možda skidao s Poslanikove glave ostatak dlaka koje berber izostavio kada ga je brijao na prvi dan Bajrama i da mu je to uradio na Mervi, koju navodi Ebu Muhammed b. Hazm, također se ne može prihvatiti. To je njegov lapsus, jer berber ne ostavlja kosu koju je zaboravio obrijati cijeli dan Bajrama. Obrijana Poslanikova kosa podijeljena je između ashaba. Ebu Talha uzeo je kosu sa jedne polovice glave, a kosu druge polovice glave ashabi su podijelili među sobom. Neko je dobio dlaku, neko dvije, a neko više.[271] Također se zna da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo jedan sa'j između Saffe i Merve, i to onaj prvi. Znači nije ga činio poslije tavafa ifade niti je uopće ikada obavljao umru poslije hadža. To je čista fikcija. Također je rečeno da je lanac prenosilaca do Muavije pogrešan i diskutabilan.

---

[271] Bilježi ga Muslim (1305, 325, 326) u *Hadžu*, poglavlje: Na prvi dan Bajrama sunnet je prvo baciti kamenčiće, zatim zaklati kurban, a zatim se obrijati od Enesa b. Malika da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bacio kamenčiće na Akabi, a potom se uputio ka devi i zaklao je. Berber je sjedio za to vrijeme, pa mu je rukom pokazao na svoju glavu. Došao je i obrijao mu desnu polovicu glave. Taj dio kose je razdijelio onima koji su bili prisutni. Zatim je rekao berberu da mu obrije i drugu polovicu glave. Potom je upitao: "Gdje je Ebu Talha", pa mu je dao taj dio kose.

Hasan b. Alija pogriješio je u njemu i rekao da je od Ma'mera od Ibn Tavusa[272], a on se prenosi od Hišama b. Hudžejra od Ibn Tavusa. A pored toga Hišam je slab prenosilac.

Hadis koji bilježi Buhari od Muavije ima sljedeću formu: "Brijao sam glavu Allahova Poslanika, s.a.v.s., vrhom koplja", i ništa se više ne spominje. U Muslimu njegova forma je sljedeća: "Brijao sam glavu Allahova Poslanika, s.a.v.s, sa vrhom koplja na Mervi." U dva *Sahiha* spomenuti hadis nema druge forme.

Što se tiče predaje onih u kojoj se dodaje: "...za vrijeme deset dana zul-hidždžeta", taj dodatak ne bilježi se u *Sahihu*. Ona je slaba (malul) ili je to Muavijin lapsus. Kajs b. Sa'd, prenosilac tog dodatka od Ata od Ibn Abbasa, veli: "Ljudi ga Muaviji ne priznaju."[273] Kajs je rekao istinu, a mi se zaklinjemo Allahom da to nije uopće bilo za vrijeme deset dana zul-hidždžeta.

Ta Muavina fikcija sliči onoj u predaji koju bilježi Ebu Davud od Katade od Ebuš-Šejha el-Hunaija da je Muavija rekao Poslanikovim ashabima: "Znate li da je Poslanik, s.a.v.s., zabranio to kao i korištenje tigrovih koža?" "Znamo", rekli su. "Znate li da je zabranio da se spoji hadždž i umra?" "E, to ne znamo", odgovorili su. Rekao je: "To ste vi znali, ali ste zaboravili."[274] Mi uzimamo Allaha za svjedoka da je to Muavina predrasuda ili da je to slagano na njega, jer to Allahov Poslanik, s.a.v.s., nikada nije zabranio. A Ebu Šejh je šejh čijim predajama se ne argumentuje, a kamoli da se preferira nad poznatim povjerljivim hafizima i autoritetima, i pored toga što Katade i Jahja b. Ebi Kesir prenose od njega. Njegovo ime je Hajvan b. Halde, koji se smatra nepoznatim prenosiocem.[275]

---

[272] Bilježi ga Ebu Davud (1803).

[273] Bilježe ga Nesai (5/245) i Ahmed (4/92).

[274] Bilježe ga Ebu Davud (1794) i Ahmed (4/95, 99).

[275] Međutim, u *Et-Tehzibu* prenosi se da je povjerljiv i to od Ibn Sa'da, Ibn Hibbana i El-Idžlija. Navodi se također da on prenosi od Ibn Omera i Muavije, a od njega prenose: njegov sluga Ubejd, Bejhes, Katade, Jahja b. Ebu Kesir i Metar el-Verrak.

* * *

Što se tiče tvrdnje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadždž i da nije skidao ihrama zbog toga što je vodio sa sobom hedj, kako to navodi autor *El-Mugnija* i drugi, oslanjaju se na izjave: Aiše i Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadž, Hafse kada je rekla:

مَا شَأْنُ النّاسِ حَلّوا وَلَمْ تَحِلّ مِنْ عُمْرَتِك ، وَقَوْلُ سَعْدٍ فِي الْمُتْعَة قَدْ صَنَعَهَا رَسُولُ اللّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ وَصَنَعْنَاهَا مَعَهُ وَقَوْلُ ابْنِ عُمَرَ لِمَنْ سَأَلَهُ عَنْ مُتْعَةِ الْحَجّ هِيَ حَلَالٌ فَقَالَ لَهُ السّائِلُ إنّ أَبَاكَ قَدْ نَهَى عَنْهَا ، فَقَالَ : أَرَأَيْتَ إنْ كَانَ أَبِي نَهَى عَنْهَا ، وَصَنَعَهَا رَسُولُ اللّهِ صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلّمَ أَأَمْرُ أَبِي تَتْبَعُ أَمْ أَمْرُ رَسُولِ اللّهِ صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلّمَ ؟ فَقَالَ الرّجُلُ بَلْ أَمْرَ رَسُولِ اللّهِ صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلّمَ فَقَالَ لَقَدْ صَنَعَهَا رَسُولُ اللّهِ صَلّى اللّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلّمَ.

"Šta je ljudima pa su skinuli ihrame, a ti se nisi oslobodio umranskih ihrama?!", na izjavu Sa'da kada je rekao da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio umru da su je oni obavili s njim, izjavu Ibn Omera kada je rekao nekom ko ga je pitao da li je temettu hadž dozvoljen, pa mu je pitalac rekao: "Ali tvoj ga otac zabranjuje?!" Ibn Omer mu je tada rekao: "Recimo da ga je moj otac zabranio, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., ga je činio, da li ćeš slijediti mog oca ili Allahova Poslanika, s.a.v.s.?!" Čovjek je rekao: "Slijedit ću naredbu Allahova Poslanika, s.a.v.s.." Ibn Omer je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio temettu hadž."[276]

Zastupnici spomenutog mišljenja tvrde da Poslanik, s.a.v.s. nije imao sa sobom hedja skinuo bi ihrame kao i onaj koji obavlja temettu hadž i ne vodi sa sobom hedja. Smatraju da je zbog toga i rekao: "Da nije sa mnom hedj skinuo bih ihrame." Time je dao do znanja da ga sprječava od oslobađanja ihrama hedj kojeg je poveo sa sobom. Onog ko obavlja kiran hadž od oslobađanja ihrama sprječava ga spajanje umre sa hadžem a ne hedj. Zastupnici spomenu-

[276] Bilježi ga Tirmizi (824) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o temettu. Lanac prenosilaca mu je ispravan..

tog mišljenja nazivaju spomenuti temettu hadž kiranom zbog toga što je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio hadž prije nego što se oslobodio umranskih ihrama. Međutim, poznato je da je kiran hadž kad se zajedno nanijete i umra i hadž, ili kada se prvo nanijeti umra, a potom joj se doda hadž, zanijeti prije tavafa.

Postoji dvije razlike između kiran hadža i temettua u kome se povede hedj. Prvo u samom ihramu, jer onaj ko obavlja kiran hadž nijeti hadž prije tavafa; prije ili za vrijeme oblačenja ihrama. Druga je razlika ta što je onaj ko obavlja hadž dužan obaviti samo jedan sa'j, pa ako ga ne obavi na početku onda će ga obaviti poslije tavafa ifade, dok onaj ko obavlja temettu dužan je po većini islamskih učenjaka obaviti dva tavafa.[277]

Od Ahmeda prenosi se druga predaja da je onome ko obavlja hadž temettu dovoljan jedan sa'j, kao i onome ko obavlja kiran hadž. Prema tome, Poslanik, s.a.v.s., nije obavio drugi sa'j poslije tavafa ifade, pa kako će se smatrati na osnovu tog mišljenja da je obavio temettu hadž.

Ako se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., na osnovu druge predaje obavio temettu hadž, ali da to nije obavezujuće. To mišljenje ima jak oslonac u vjerodostojnom hadisu kojeg bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Džabira da je rekao:

لَمْ يَطُفْ النَّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلَا أَصْحَابُهُ بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ إلّا طَوَافًا وَاحِدًا . طَوَافَهُ الأَوّلَ هَذَا ، مَعَ أَنّ أَكْثَرَهُمْ كَانُوا مُتَمَتّعِينَ.

"Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi su obavili samo jedan tavaf i jedan sa'j. Njegov prvi tavaf je taj[278] i pored toga što je većina ashaba obavljalo hadž temettu".

---

[277] U predaji koja se prenosi od Aiše, r.a., a bilježi se u dva *Sahiha* stoji: "Oni koji su nanijetili umru obavili su tavaf i sa'j i skinuli ihrame, pa kada su se vratili s Mine obavili su drugi tavaf, a oni koji su spojili hadž i umru obavili su jedan tavaf."

[278] Bilježi ga Muslim (1279) u *Hadžu*, poglavlje: Objašnjenje da se sa'j ne ponavlja.

Sufjan es-Sevri prenosi od Seleme b. Kuhejla da je rekao: "Tavus se zakleo da niko od ashaba Allahova Poslanika, s.a.v.s., za hadž i umru nije obavio više od jednog tavafa."

Rečeno je da oni koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio poseban temettu ne prihvataju ovo mišljenje i vele da je on morao obaviti dva sa'ja. Međutim, iz njegova sunneta je poznato da je on obavio samo jedan sa'j. To je potvrđeno u *Sahihu* od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž i kada je stigao u Meku obavio je tavaf i sa'j i ništa više. Nije se brijao niti skraćivao kosu niti se oslobodio bilo kakvih ihramskih stega sve do prvog dana Bajrama. Na prvi dan Bajrama zaklao je kurban i obrijao glavu. Smatrao je da je obavio hadžski i umranski tavaf sa svojim prvim tavafom. Potom je rekao: "Ovako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio hadž."[279] Pod prvim tavafom s kojim je završio svoj hadž i umru bez sumnje se misli na sa'j između Safe i Merve.

Navodi Darekutni od Ataa i Nafia od Ibn Omera i Džabira da je Poslanik, s.a.v.s., za svoj hadž i umru obavio samo jedan tavaf i jedan sa'j, i da kada se vratio u Meku nije obavljao ponovo sa'ja poslije oprosnog tavafa, tj. sadra. Spomenuta predaja ukazuje na dvije stvari: da je Poslanik, s.a.v.s., bez sumnje obavljao kiran hadž, jer onaj ko je obavezao onog ko obavlja hadž temettu da mora obaviti dva sa'ja ne može reći nešto drugo, ili da je onom ko obavlja temettu dovoljno da obavi jedan sa'j. Međutim, hadisi koje smo prethodno naveli jasno govore da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž i zbog toga se ne mogu zanemariti

Ako se prigovori da Šu'be prenosi od Humejda b. Hilala od Mutarrifa od Imrana b. Husajna da je Poslanik, s.a.v.s., obavio dva tavafa i dva sa'ja. Predaju bilježi Darekutni[280] od Ibn Seida. Seid je

---

[279] Bilježe ga Buhari (3/396) u *Hadžu*, poglavlje: Tavaf onog ko obavlja kiran hadž, i Muslim (1230, 182) u *Hadžu*, poglavlje: Objašnjenje da je dozvoljeno osloboditi se ihrama zbog nemogućnosti obavljanja obreda i da je dozvoljen kiran hadž.

[280] Bilježi Darekutni (2/261). U njegovom lancu prenosioca je Sulejman b. Ebi Davud el-Harrani, nepoznat prenosilac. Kod Darekutnija se navodi: "Ata b. Nafi", a to je greška.

rekao: "Pričao nam je Muhammed b. Jahja el-Ezdi, pričao nam je Abdullah b. Davud od Šu'be. Međutim, rečeno je da je ta predaja slaba što nije tačno." Darekutni kaže: "Smatra se da je Muhammed b. Jahja to rekao prema svom pamćenju i da je pogriješio u njenom tekstu." Sa spomenutim lancem prenosilaca ispravna je ova verzija da je Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru. A Allah opet najbolje zna. Kasnije ćemo ako Bog da vidjeti da je ta predaja pogrešna.

Mislim da šejh Ebu Muhammed b. Kudame smatra da je Poslanik. s.a.v.s., obavio temettu hadž jer je zapazio da se imam Ahmed jasno odredio da je temettu bolji od kirana i zbog toga je zaključio da je Allah odabrao Svom Poslaniku, s.a.v.s., ono što je najbolje. Također je vidio da su jasni hadisi koji govore da je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu i da nije skidao ihrama. Na osnovu te četiri premise zaključio je da je Poslanik, s.a.v.s., obavio poseban temettu u kome nije skidao ihrame. Međutim, Ahmed nije preferirao temettu zbog toga što je Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu. To se jasno vidi iz njegove izreke: "Nema sumnje da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran." Preferirao je temettu zbog dvije stvari koje se zadnje bilježe od Poslanika, s.a.v.s., a to su: što je naredio ashabima da transformišu svoj hadž u temettu i što je žalio zbog toga što nije obavio temettu.

Međutim, Mervezi prenosi od Ahmeda da onaj ko povede hedj bolje mu je da obavi kiran. Neki njegovi učenici smatraju da je ovo druga predaja dok drugi smatraju da je to jedno pitanje s jednom predajom, tj. ko povede hedj za njega je kiran bolji, a ko ne povede za njega je temettu bolji. To je metoda Ibn Tejmijje, jer on bez sumnje odgovara Ahmedovoj metodologiji. Poslanik, s.a.v.s., nije želio da obavi temettu zbog toga što je poveo sa sobom hedj nego je želio da obavi temettu da nije poveo sa sobom hedja.

Ostalo je još da se kaže: koja je od te dvije stvari bolja; da se povede hedj i obavi kiran ili da se ne povede hedj i da se obavi temettu, kako je to želio Poslanik, s.a.v.s., da učini?!

Rečeno je da su o tom pitanju dvije oprečne stvari:

Prva je ta što je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran i poveo sa sobom hedj, a poznato je da Allah Svom Poslaniku odabire ono što je najbolje, a posebno kad se zna da mu je došla Objava od njegova Gospodara i da je Poslanikova, s.a.v.s., najbolja praksa.

Druga je Poslanikova izjava: "Da mi se povrati ono što me je prošlo ne bih vodio hedja i obavio bih temettu." Iz te izjave proistječe da je to vrijeme u kome je rekao spomenutu izjavu bilo vrijeme kada je oblačio ihrame nanijetio bi temettu i ne bi vodio hedja, jer ono što ga je prošlo je ono što je već učinio, što se završilo i što je iza njega, a ono što očekuje je ono što još nije učinio i što je pred njim. Očito je onda da je ono što treba da se povrati, a što je prošlo ihram za temettu bez hedja. Poznato je također da Poslanik, s.a.v.s., ne prelazi sa boljeg na slabije već da stalno odabire ono što je najbolje. Sve to skupa ukazuje da je posljednje što je došlo od njega da je on preferirao temettu.

Onaj ko je preferirao kiran s hedjom ima pravo da konstatuje i kaže da Poslanik, s.a.v.s., to nije rekao, zbog toga što je ono što je obavio manje vrijedno. On je to učinio zbog toga što je ashabima teško bilo da se oslobode ihrama, a da on i dalje ostane u njima. Zato je on odabrao da se poistovjeti s njima kako bi realizovali ono što im se naređuje s zadovoljstvom, dobrovoljno i s ljubavlju. A moguće je da Poslanik, s.a.v.s., ponekad ostavi bolje i uradi ono što je manje vrijedno kada se radi o jedinstvu i pridobijanju srca. Tako se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Aiši, r.a.:

لَوْلَا أَنَّ قَوْمَكِ حَدِيثُو عَهْدٍ بِجَاهِلِيَّةٍ لَنَقَضْتُ الْكَعْبَةَ وَجَعَلْتُ لَهَا بَابَيْنِ.

"Da tvoj narod nije skoro primio islam srušio bih Kabu i načinio bih joj dvoja vrata."[281]

---

[281] Bilježe ga Buhari (3/351 i 352) u *Hadžu*, poglavlje: Vrijednost Meke i njenih građevina, Muslim (1333) u Hadžu, poglavlje: Rušenje i gradnja Kabe, i Nesai (5/216) u *Hadžu*, poglavlje: Gradnja Kabe.

Ovdje se odustaje od onoga što je preče zbog jedinstva i pridobivanja srca, pa je spomenuti postupak postao preči u datim okolnostima. Isti slučaj i s njegovim izborom temettua bez hedja. U tome je objedinjavanje između onoga što je učinio i onoga što je volio i poželio uraditi. Na taj način mu je Allah spojio dvije stvari: ono što je uradio i ono što je želio i volio da uradi i dao mu nagradu za ono što je uradio i nagradu za ono što je namjeravao i želio, tj. jedinstvo. Pa kako da obred u kome se skidaju ihrami i gdje se ne vodi hedj bude bolji od obreda u kome se ne skidaju ihrami i u kome je povedeno sto deva?! Kako da bude neki obred za Poslanika, s.a.v.s., bolji od onog koji mu je Allah odabrao i za koji mu je došla Objava od njegova Gospodara?!

Ako se kaže da i pored toga što se u temettuu skidaju ihrami ipak se u njemu ponavlja oblačenje ihrama, a svako oblačenje ihrama je poseban ibadet koji Allah voli, dok se kod kirana to ne ponavlja. Reći će se da veličanje Allahovih obreda s vođenjem hedja i približavanje Allahu na taj način jeste velika stvar koja ne postoji u pukom ponavljanju oblačenja ihrama. Zatim, njihova kontinuiranost je na mjestu njihova oblačenja dok za vođenje hedja nema protuvrijednosti.

Ako se kaže: šta je bolje: ifrad poslije koga se učini umra ili temettu gdje se skidaju ihrami, pa se poslije toga ponovo oblače radi hadža?

Reći će se: Utječemo se Allahu da smatramo da je bilo koji obred bolji od onog[282] koga je Allah odabrao Svom najboljem stvorenju i vođi Ummeta i da kažemo da je obred koji nije obavio Allahov Poslanik, s.a.v.s., niti bilo ko od ashaba koji su obavili hadž s njim niti od drugih bolji od onog kojeg su obavili po njegovu naređenju. Kako da bude neki hadž na zemaljskoj kugli bolji od hadža kog je obavio Poslanik, s.a.v.s. i koji je naređen najboljem stvorenju, koji je odabrao ashabima i naredio im da prekinu ostale obrede radi njega

[282] Bilježi ga Darekutni (2/258).

i za kim je žalio što ga nije obavio. Ne postoji apsolutno potpuniji hadž od njega. A ako bi i bila vjerodostojna predaja od njega da je naredio onima koji su poveli hedj da obave kiran, a onima koji nisu temettu i da nije dozvoljeno suprotno postupiti tome je nešto što je diskutabilno. Nemoj da te žalosti malobrojnost onih koji to smatraju obaveznim (vadžibom) jer među njima je nepresušno more, Abdullah b. Abbas i neki zahirije, a sunnet je arbitar među ljudima. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Tvrdnja onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran i učinio dva tavafa i dva sa'ja, kako to tvrde mnogi kufanski pravnici, oslanja se na predaju koju bilježi Darekutni od Mudžahida od Ibn Omera da je on spojio zajedno hadž i umru i rekao da se obavljaju isto, pa je učinio dva tavafa i dva sa'ja i rekao: "Ovako sam vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ih je obavio kako sam ih ja obavio."

Od Alije b. Ebi Taliba prenosi se da je spojio hadž i umru i učinio za njih dva tavafa i dva sa'ja i rekao:"Ovako sam vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ih obavlja kako sam ih ja obavio."[283]

Od Alije, r.a., se također prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio kiran hadž i učinio dva tavafa i dva sa'ja.[284]

Od Alkame od Abdullaha b. Mesuda se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za svoj hadž i umru učinio dva tavafa i dva sa'ja, a tako su postupali i Ebu Bekr, Omer, Alija i Ibn Mesud.[285]

Od Imrana b. Husajna prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., učinio dva tavafa i dva sa'ja.[286]

Kako li je taj dokaz lijep da su citirani hadisi vjerodostojni.

---

[283] Bilježi ga Darekutni (2/263).

[284] Bilježi ga Darekutni (2/263).

[285] Bilježi ga Darekutni (2/264).

[286] Bilježi ga Darekutni (2/264).

Međutim, od njih ni jedan harf nije vjerodostojan.

Što se tiče hadisa koji prenosi Ibn Omer, u njegovu lancu prenosilaca je Hasan b. Umare. Darekutni za njega veli: "Od Hakema ga ne prenosi niko osim Hasena b. Umare, a njegovi hadisi se ne prihvataju."

Prvi hadis koji se prenosi od Alija, r.a., je od Hafsa b. Ebu Davuda. Ahmed i Muslim kažu: "Hafsovi hadisi se ne prihvataju." Ibn Harraš veli: "On je lažov i izmišlja hadise." U njegovu lancu prenosilaca je također i Muhammed b. Abdurrahman b. Ebi Lejla, slab prenosilac.

Drugi hadis koji se prenosi od Alije prenosi ga Isa b. Abdullah b. Muhammed b. Omer b. Alija da mu je njegov otac pričao od njegova oca, a on od djeda. Darekutni je rekao: "Isa b. Abdullah koga nazivaju Mubarekom jeste prenosilac čiji hadisi se ne prihvataju."

Alkamina predaja od Abdullaha, prenosi je Ebu Burde, Amr b. Jezid od Hammada od Ibrahima od Alkame. Darekutni je rekao: "Ebu Burde je slab prenosilac, a u njegovu lancu i pored njega ima još slabih prenosilaca." U lancu mu je i Abdulaziz b. Eban. Jahja je rekao: "On je lažov i zao." Razi i Nesai su rekli: "Hadis od njega se ne prihvata."

Predaja koja se prenosi od Imrana b. Husajna jeste predaja u kojoj je Muhammed b. Jahja el-Ezdi pogriješio. To je on rekao prema svom pamćenju i pogriješio. Nakon čega je mnogo puta citirao ispravno predaju, a rečeno je da više nije spominjao tavafa i sa'ja.

Bilježe imam Ahmed, Tirmizi i Ibn Hiban u svom *Sahihu* od ed-Daraverdija od Ubejdullaha b. Omera od Nafia od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ قَرَنَ بَيْنَ حَجّتِهِ وَعُمْرَتِه أَجْزَأَهُ لَهُمَا طَوَافٌ وَاحِدٌ وَلَفْظُ التّرْمِذِيّ مَنْ أَحْرَمَ بِالْحَجّ وَالْعُمْرَةِ أَجْزَأَهُ طَوَافٌ وَسَعْيٌ وَاحِدٌ عَنْهُمَا ، حَتّى يَحِلّ مِنْهُمَا جَمِيعًا.

"Ko spoji hadž i umru dovoljno mu je da učini jedan tavaf", a u Tirmizinoj verziji stoji: "Ko nanijeti hadž i umru dovoljno mu je da obavi jedan tavaf i jedan sa'j sve dok se ne oslobodi oba ihrama."[287]

U dva *Sahiha* od Aiše, r.a., prenosi se da je rekla:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَأَهْلَلْنَا بِعُمْرَةٍ ثُمَّ قَالَ مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُهِلَّ بِالْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ ثُمَّ لَا يَحِلَّ حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا ، فَطَافَ الَّذِينَ أَهَلُّوا بِالْعُمْرَةِ ثُمَّ حَلُّوا ، ثُمَّ طَافُوا طَوَافًا آخَرَ بَعْدَ أَنْ رَجَعُوا مِنْ مِنًى ، وَأَمَّا الَّذِينَ جَمَعُوا بَيْنَ الْحَجِّ وَالْعُمْرَةِ فَإِنَّمَا طَافُوا طَوَافًا وَاحِدًا.

"Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Oprosni hadž i nanijetili umru. Potom je Poslanik, s.a.v..s, rekao: 'Ko sa sobom ima hedj neka zanijeti hadž i umru i neka se ne oslobađa ihrama sve dok ne završi sve njihove obrede.' Nakon toga su oni koji su nanijetili samo umru učinili tavaf i skinuli ihrame. Pa su ga ponovo činili nakon što su se vratili sa Mine. A oni koji su spojili hadž i umru učinili su samo jedan tavaf."[288]

Potvrđeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Aiši:

إِنَّ طَوَافَكِ بِالْبَيْتِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، يَكْفِيكِ لِحَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ.

"Tvoj tavaf oko Kabe i sa'j između Saffe i Merve dovoljni su ti za tvoj hadž i umru."[289]

Abdulmelik b. Ebu Sulejman prenosi od Ataa od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učinio jedan tavaf za svoj hadž i umru.[290]

Abdulmelik je jedan od poznatih povjerljivih prenosilaca. Od njega bilježi Muslim i ostali autori *Sunena*. Nazvan je Mizanom,

---

[287] Bilježe ga Ahmed (5350) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o tome da onaj ko obavlja kiran čini jedan tavaf?, Tirmizi (938) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi za karina da obavlja samo jedan tavaf, i Ibn Hibban (993). Tirmizi je rekao da je spomenuti hadis hasenun-sahih garib.

[288] Njegova verifikacija je naprijed spomenuta.

[289] Njegova verifikacija je naprijed spomenuta.

[290] Bilježi ga Darekutni (2/262). Lanac mu je jak, a u Tenkihu se kaže da mu je lanac ispravan.

mjerilom. Niko se nije bavio njegovom povjerljivosti. Od njega se odbacuje hadis koji se odnosi na šufu (pravo prečekupnje). Međutim, te sumnje nemaju s njim nikakve veze.

Bilježi Trimizi od Džabira, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., spojio hadž i umru i da je za njih učinio samo jedan tavaf.[291] U njegovu lancu je Hadždžadž b. Erta od koga prenosi Sufjan, Š'ube, Ibn Numejr, Abdurrezzak i Halk. Za njega je Sevri rekao: "Nije niko ostao jače memorije od njega. Zamjeri mu se tedlis (obmana), ali je malo onih koji su ostali imuni na njega." Ahmed kaže: "Bio je jedan od hafiza." Ibn Muin je rekao: "Nije jak, povjerljiv je, ali pravi tedlis (obmanu)." Ebu Hatim veli: "Kada rekne: 'Pričao nam je...' tada je iskren i ne sumnjamo u njegovu iskrenost i pamćenje." Prenosi Darekutni od Lejsa b. Ebu Sulejma da je rekao: "Pričao mi je Ata, Tavus i Mudžahid od Džabira, Ibn Omera i Ibn Abbasa da su Poslanik, s.a.v.s., i njegovi asbabi učinili samo jedan tavaf i sa'j za svoj hadž i umru."[292] Lejs b. Sulejm je autoritativan kod autora četiri *Sunena* i Muslima. Ibn Muin veli: "Nije loš." Darekutni kaže: "Poznavao je sunnet. Samo su mu zamjerili što je spojio između Ataa, Tavusa i Mudžahida." Abdulvaris veli: "Bio je najinteligentniji u znanju." Ahmed kaže: "Hadis mu je zbrkan, ali ljudi prenose od njega." Slabim ga smatraju: Nesai i Jahja u jednoj predaji. Hadisi poput ovog su mu haseni[293] (dobri) iako ne dostižu stepen vjerodostojnosti.

U dva *Sahiha* od Džabira se prenosi da je rekao:

دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَائِشَةَ ثُمَّ وَجَدَهَا تَبْكِي فَقَالَ مَا يُبْكِيك ؟ • فَقَالَتْ قَدْ حِضْتُ وَقَدْ حَلَّ النَّاسُ وَلَمْ أَحِلّ وَلَمْ أَطُفْ بِالْبَيْتِ فَقَالَ • اغْتَسِلِي ثُمّ أَهِلِّي فَفَعَلَتْ ثُمّ وَقَفَتْ الْمَوَاقِفَ حَتّى إذَا طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْكَعْبَةِ وَبِالصّفَا وَالْمَرْوَةِ ، ثُمّ قَالَ • قَدْ حَلَلْتِ مِنْ حَجّكِ وَعُمْرَتِكِ جَمِيعًا.

[291] Bilježi Tirmizi (947).

[292] Bilježi Darekutni (2/258).

[293] Ne, nego su slabi ako ih sam prenosi. Međutim, spomenuti hadis je hasen zbog drugih predaja koje ga podižu na taj stepen.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je došao kod Aiše i zatekao je da plače. Upitao ju je. 'Šta te je uplakalo?' Rekla je: 'Dobila sam menstruaciju, a ljudi su se već oslobodili ihrama, a ja niti sam se oslobodila niti sam tavafila oko Kabe.' Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Okupaj se, a zatim nanijeti!' To je i učinila i prisustvovala je na određenim mjestima, pa kada joj je prestala menstruacija obavila je tavaf i sa'j. Tada joj je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Sad si se oslobodila i hadžskih i umranskih ihrama.'"[294]

Predaja ukazuje na tri stvari: prvo da je ona obavljala kiran hadž. Drugo, da je onome ko obavlja tu vrstu hadža dovoljno da obavi jedan tavaf i jedan sa'j. Treće, da joj nije bila obaveza (vadžib) da nadoknadi umru u kojoj je dobila menstruaciju, jer je nakon toga odmah ušla u hadžske ihrame i nije zbog menstruacije zanemarila umranske ihrame. Samo je zanemarila umranske obrede i ograničenja na njih. Aiša nije učinila tavaf kudum, nego je tavaf i sa'j učinila tek poslije stajanja na Arefatu. Pa ako je tavaf ifada i sa'j poslije njega dovoljan onome ko obavlja kiran hadž, onda je preče da mu bude dovoljan tafav kudum s tavafom ifadom i sa'j jedan s jednim od njih. Međutim, Aiša je bila spriječena da obavi prvi tavaf, pa je njen slučaj postao dokaz ženi koja ne mogne obaviti prvi tavaf da postupi kao što je postupila Aiša, r.a., tj. da uđe, nanijeti hadž poslije umre i na taj način postane karin i dovoljno će joj biti da obavi tavaf ifadu i poslije njega sa'j za oba obreda.

Šejhul-islam Ibn Tejmijje veli: "Od dokaza koji potvrđuju da Poslanik, s.a.v.s., nije obavio dva tavafa niti dva sa'ja jesu sljedeći: riječi Aiše, r.a.: '...oni koji su spojili hadž i umru učinili su jedan tavaf...' Muttefekun alejhi. Džabirove riječi: 'Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi su učinili samo jedan sa'j između Saffe i Merve, onaj prvi sa'j.' Bilježi ga Muslim. Poslanikove riječi upućene Aiši, r.a.: 'Dovoljan ti je tvoj sa'j između Saffe i Merve za tvoj hadž i umru.'

---

[294] Bilježe Buhari (3/402-403) u *Hadžu*, poglavlje: Žena u menstruaciji obavlja sve obrede osim tavafa, i Muslim (1213) u *Hadžu*, poglavlje: Vrste ihrama.

Bilježi ga Muslim. Kao i njegove riječi upućene njoj koje bilježi Ebu Davud: 'Tvoj tavaf oko Kjabe i sa'j između Saffe i Merve dovoljni su ti i za tvoj hadž i umru.' Kao i njegove riječi upućene njoj koje su muttefekun alejhi nakon što je obavila tavaf i sa'j: 'Oslobodila si se ihrama i hadža i umre.'"

Ashabi koji prenose predaje o Poslanikovomsaglasni su da im je nakon što su obavili tavaf i sa'j naredio da skinu ihrame, osim onima koji su vodili sa sobom hedj i da se Poslanik, s.a.v.s., nije oslobađao ihrama sve do prvog dana Bajrama. Niko od njih ne prenosi da je neko od njih dva puta činio tavaf i sa'j. A poznato je da su to stvari koje su važne i bitne da se prenesu. Pošto to niko od ashaba nije prenio zaključuje se da se to nije ni desilo.

Glavni oslonac onih koji tvrde da su bila dva tavafa i dva sa'ja jeste predaja koju bilježe Kufijci jednu od Alije, a drugu od Ibn Mesuda, r.a.

Prenosi Džafer b. Muhammed od svog oca od Alije, r.a., da je onome ko obavlja kiran hadž dovoljan jedan tavaf i jedan sa'j, suprotno predaji koju prenose Kufijci. Ono što prenose Iračani od Alije je ili prekinutog lanca, ili među prenosiocima ima nepoznatih ili diskutabilnih. Zbog toga su učenjaci osudili te predaje, a Ibn Hazm veli: "Sve što se o tome prenosi od ashaba nijedna riječ od toga nije vjerodostojna. Od Poslanika, s.a.v.s., se o tome prenosi ono što je bez sumnje izmišljeno." Tavus se zakleo da niko od ashaba Allahovog Poslanika, s.a.v.s., nije učinio ui umri koje su obavili više od jednog tavafa. Isto se prenosi i od Ibn Omera, Ibn Abbasa, Džabira i drugih, r.a. Oni su bez sumnje najznaniji oAllahova Poslanika, s.a.v.s., i zato nisu suprotno postupili. Sve te predaje su, naprotiv, jasne da su oni učinili sa'j samo jedanput.

Ljudi nisu saglasni o pitanju kirana i temettua, da li oni trebaju obaviti dva sa'ja ili jedan? U Ahmedovom mezhebu i drugim mezhebima postoje tri mišljenja. Prvo smatra da oni imaju samo

jedan sa'j. O tome se Ahmed jasno odredio u predaji koju od njega prenosi njegov sin Abdullah. Abdullah je rekao: "Upitao sam svog oca: 'Koliko puta onaj koji obavlja temettu treba obaviti sa'jova?' Rekao je: 'Bolje je da učini dva sa'ja, a ako učini i jedan nema ništa loše u tome.'" Naš šejh veli: "Ovo se prenosi od više prethodnika."

Drugo mišljenje smatra da temettu ima dva sa'ja, a karin jedan. To je drugo mišljenje u njegovu mezhebu[295] i mišljenje nekih malikijskih i šafijskih pravnika, da im se Allah smiluje.

Treće je mišljenje da svaki od njih imaju po dva sa'ja. To je mišljenje hanefijske pravne škole, a navodi se da je to i jedno mišljenje u Ahmedovom mezhebu. Allah opet najbolje zna. Ovo što smo naveli to je detaljno mišljenje i njegov komentar od Ibn Tejmijje.

* * *

Oni koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž i da je poslije njega obavio umru sa Tenima je apsolutno netačno. Ne znam njihove argumente za to, osim onoga što smo već naveli da su čuli da je obavio samo hadždž i da je običaj onih koji obavljaju samo hadž da obave i umru sa Tenima pa im se pričinilo da je i Poslanik, s.a.v.s., tako postupao.

* * *

Što se tiče onih koji su pogriješili o pitanju Poslanikovog nijeta, pa oni koji smatraju da je nanijetio samo umru i da je ostao na tom nijetu oslanjaju se na to da je čuo Poslanika, s.a.v.s., da donosi nijet samo za temettu. Temettu kod njega je ko nanijeti umru sa svim njenim uvjetima. Hafsa, r.a., je rekla: "Šta je ljudima pa su se oslobodili ihrama, a ti se nisi oslobodio svoje umre?!" Sve to

[295] To je najispravnije mišljenje, jer je Aiša, r.a., rekla, na osnovu onog što se bilježi u *Sahihima* i Muslima, da su oni koji su nanijetili samo umru obavili tavaf oko Kabe, a potom sa'j između Saffe i Merve, a potom skinuli ihrame. Nakon toga su ponovo obavili drugi tavaf nakon što su se vratili sa Mine, dok su oni koji su nanijetili hadž i umru učinili samo jedan tavaf.

ne dokazuje da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Odazivam Ti se samo sa umrom." Tako nešto od njega apsolutno niko nije prenio. To je čista tlapnja. Jasni, vjerodostojni i mnogobrojni hadisi o formi njegova nijeta to anuliraju.

* * *

Dokaz onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio samo hadž i da je ostao na tom nijetu jeste predaja koju smo naprijed naveli u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio samo hadž. O tome je već bilo riječi. Apsolutno niko nikada nije rekao da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nijetim samo hadž." Oni koji prenose njegovu formu nijeta hadža jasno su rekli suprotno tome.

* * *

Oni koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., prvo nanijetio samo hadž pa je nakon toga nanijetio i umru misleći da će tako obuhvatiti sve hadise, oslanjaju se na vjerodostojne hadise koji govore da je Poslanik, s.a.v.s., obavio ifrad hadž. Smatraju da se ti hadisi odnose na Poslanikovo prvobitno oblačenje ihrama nakon čega mu je došao izaslanik od njegova Uzvišenog Gospodara i rekao: "Dodaj umru hadžu", pa ju je tada i dodao. I na taj način je postao karin. Zbog toga je Berau b. Azibu rekao: "Ja sam poveo hedj i obavio kiran hadž." Znači, kad je oblačio ihrame Poslanik, s.a.v.s., je nanijetio ifrad hadž i tokom tog nijeta postao je karin. Također, niko ne tvrdi da je on nanijetio umru, niti da je donio telbiju za nju niti da je namjeravao samo umru. Niti je iko rekao: "Krenuli smo s nijetom samo da obavimo umru." Nego su rekli: "Namjeravao je haddž, donio je telbiju za hadž, samo je odlučio da obavi hadž i krenuli su namjeravajući samo hadž." Sve to ukazuje da je oblačenje ihrama u prvo vrijeme bilo radi hadža i da mu je potom došla Objava od njegova Uzvišenog Gospodara da obavi kiran. Potom je donio telbiju za hadž i umru, pa ga je čuo Enes kako to izgovara i istinu je rekao.

A Aiša, Ibn Omer i Džabir su ga čuli kako donosi telbiju samo za hadž u prvo vrijeme, pa su i oni u pravu.

Rekli su da se na taj način svi hadisi slažu i uklapaju i da je izbjegnuta njihova oprečnost i kontradiktornost. Međutim, zastupnici tog mišljenja ne dozvoljavaju dodavanje umrei smatraju da je to besmislica, jer je to bila jedna od specifičnosti Allahova Poslanika, s.a.v.s. Dokazuju to predajama: Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., donio telbiju samo za hadž, Enesa gdje on tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., donio nijet i za hadž i za umru. Obojica su u pravu zbog toga što je nemoguće da je prvo donio nijet za kiran hadž pa tek onda za ifrad, jer kad donese nijet za kiran nemoguće je da nakon njega nanijeti samo hadž i da prenese prijašnji nijet na ifrad hadž. Sve to potvrđuje da je morao prvo donijeti nijet za ifrad hadž i da su ga tada čuli Ibn Omer, Aiša i Džabir, pa su prenijeli ono što su čuli. Potom je dodao tom nijetu hadža i umru i donio telbiju za oba obreda nakon što mu je došla objava od njegova Gospodara, pa ga tada čuo Enes kako izgovara telbiju za oba obreda, te je prenio ono što je čuo. Potom je Poslanik, s.a.v.s., sam za sebe rekao da je obavio kiran hadž pa su ashabi koje smo već spomenuli prenijeli od njega da je obavio kiran i na taj način napravio se kompromis među hadisima i uklonjena je njihova međusobna proturječnost i kontradiktornost. To svoje objašnjenje potvrđuju Aišinom predajom u kojoj se kaže:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . فَقَالَ مَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يُهِلَّ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ فَلْيُهِلَّ وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُهِلَّ بِحَجٍّ فَلْيُهِلَّ وَمَنْ أَرَادَ أَنْ يُهِلَّ بِعُمْرَةٍ فَلْيُهِلَّ قَالَتْ عَائِشَةُ فَأَهَلَّ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِحَجٍّ وَأَهَلَّ بِهِ نَاسٌ مَعَهُ.

"Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je rekao: 'Ko od vas želi da nanijeti hadž i umru neka i uradi, a ko želi da nanijeti samo hadž neka nanijeti, a ko želi da nanijeti samo umru neka nanijeti.'" Aiša je rekla: "Potom je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nanijetio samo hadž pa su se i ljudi poveli za njim u tome." To

potvrđuje da je Poslanik, s.a.v.s., na početku nanijetio ifrad hadž i ujedno otkriva da se kiran desio nakon toga.

Navedeno je mišljenje bez sumnje suprotno hadisima koje smo prethodno naveli. Tvrdnja da je to bila Poslanikova specifičnost također se od strane ummeta ne može prihvatiti, jer dokazi to odbacuju. Od tih dokaza jeste onaj u kome Enes veli da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne na Bejdi i da je potom uzjahao jahalicu i kada se popeo na brdo El-Bejda donio je nijet za hadž i umru zajedno poslije podne-namaza.[296]

U predaji koju bilježi Ibn Omer kaže se da mu je od njegova Gospodara došao izaslanik i rekao: "Klanjaj u ovoj časnoj dolini i reci: 'Dodajem umru hadžu.'" Tako je Poslanik, s.a.v.s., i postupio. U predaji koju prenosi Ibn Omer kaže se da mu je to naređeno, a u onoj koju prenosi Enes stoji da je on to sam od sebe učinio zajedno, tj. Poslanik, s.a.v.s., je klanjao podne na Zul-Hulejfi, a potom rekao: "Odazivam se za hadž i umru."

O pitanju dodavanja umreislamski učenjaci imaju dva mišljenja. To su ujedno i dvije predaje od Ahmeda. Najpoznatija jeste ona u kojoj se kaže da to nije ispravno. Oni koji smatraju da je to ispravno poput Ebu Hanife i njegovih učenika, Allah im se smilovao, temelje to na svojim postulatima da onaj ko obavlja kiran hadž čini dva tavafa i dva sa'ja. Pa ako doda i umru na hadž obavezuje se da učini više obreda nego što to zahtijevaju samo hadžski ihrami.

Oni koji smatraju da mu je dovoljan jedan tavaf i jedan sa'j vele da se od tog dodavanja okoristio samo što je uštedio jedno putovanje, a ne i činjenje više obreda nego manje i zbog toga to nije dozvoljeno. To je mišljenje većine islamskih učenjaka.

* * *

[296] Bilježi Nesai (5/127) u *Hadžu*, poglavlje: El-Bejda (5/162) poglavlje: Postupci pri donošenju nijeta. Prenosioci su mu povjerljivi, osim što mu u lancu postoji Hasanova an'ana.

Oni koji smatraju da je prvo nanijetio umru, a potom joj dodao hadž oslanjaju se na predaju Ibn Omera u kojoj se kaže da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio na Oprosnomtemettu hadž, tj. prvo umru, a potom hadž i da je zaklao hedj kojeg je poveo sa Zul-Hulejfe. Prvo je donio nijet za umru, a potom i za hadž. Muttefekun alejhi.

Predaja eksplicite upućuje da je prvo nanijetio umru i da joj je potom dodao hadž. To potvrđuje i to što je Ibn Omer kada je obavljao hadž u vrijeme Ibn Zubejra prvo nanijetio umru i rekao: "Uzimam vas za svjedoke da sam se ja obavezao da obavim hadž sa svojom umrom." Zatim je zaklao hedj kojeg je kupio na Kudejdu. Zatim je krenuo donoseći telbiju za oba obreda sve dok nije stigao do Meke. Kada je stigao, obavio je tavaf i sa'j. Ništa više nije činio, nije zaklao hedja, niti se brijao niti skraćivao kose, niti je bilo šta dozvoljavao sebi što ihrami zabranjuju sve do prvog dana Bajrama. Potom je zaklao hedj, obrijao se i nije obavljao tavaf za hadž nit za umru smatrajući da je prvi tavaf dovoljan. Zatim je rekao: "Ovako je činio Allahov Poslanik, s.a.v.s."[297]

Zastupnici ovog mišljenja smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., na početku nijetio hadž temettu i da je tokom tog nijeta postao karin. Njihovo je mišljenje prihvatljivije od prethodnog, jer je dodavanje hadža na umru dozvoljeno i ne znam da to iko zabranjuje. Poslanik, s.a.v.s., naredio je Aiši, r.a., da doda hadž umri, pa je tako učinila kiran. Međutim, sam kontekst vjerodostojnih hadisa ne dozvoljava da se njihovo mišljenje prihvati. Enes je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., kada je klanjao podne donio nijet za oba obreda. U *Sahihu* se od Aiše bilježi da je rekla.

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ مُوَافِينَ لِهلَالِ ذِي الْحِجَّةِ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ أَرَادَ مِنْكُمْ أَنْ يُهِلَّ بِعُمْرَةٍ فَلْيُهِلَّ فَلَوْلَا أَنِّي أَهْدَيْتُ لَأَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ قَالَتْ وَكَانَ مِنَ الْقَوْمِ مَنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ وَمِنْهُمْ مَنْ أَهَلَّ بِالْحَجِّ ، فَقَالَتْ فَكُنْتُ أَنَا مِمَّنْ أَهَلَّ بِعُمْرَةٍ.

297 Muttefekun alejhi. Već je spomenut.

"Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Oprosni hadž pri pojavi mlađaka mjeseca zul-hidždžeta. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Ko od vas želi da nanijeti umru neka nanijeti. Ja da nisam poveo hedj ja bih nanijetio umru.' Među narodom je bilo onih koji su nanijetili umru, a bilo je i onih koji su nanijetili i hadž. Ja sam bila od onih koji su nanijetili umru." Potom je navela hadis.[298] Predaje jasno potvrđuju da Poslanik u to vrijeme nije donio nijet za umru. Ali, ako spojiš ove Aišine riječi sa onim u *Sahihu* da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Oprosnom hadžu obavio hadž temettu i riječi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nanijetio hadž, a sve se bilježe u *Sahihu*, saznat ćeš da ona niječe postojanje samostalne umre dok ne niječe umru s hadžem koju su, kako smo već rekli, nazivali u to vrijeme temettuom. Sve to nije u oprečnosti s tim da je on donio nijet za hadž, jer je umra involvirana u njemu i njegov je sastavni dio. Niti je to oprečno njenim riječima da je samo obavio hadž, jer kad se obredi umre involviraju u obrede hadža i postanu hadžskim onda je to uistinu ifrad hadž.

Donošenje telbije samo za hadž jeste ustvari samo verbalno izdvajanje hadža. Rečeno je da se predaja Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu hadž na Oprosnomobavljajući umru prije hadža, tj. da je prvo donio nijet za umru, a zatim za hadž, prenosi po značenju od druge njegove predaje i da je on sam tako postupio kada je obavio hadž za vrijeme kada se zbila smutnja sa Ibn Zubejrom. Tada je prvo donio nijet za umru, a zatim rekao: "Njihovo je obavljanje identično. Uzimam vas za svjedoke da sam se obavezao da ću obaviti hadž sa svojom umrom." Potom je donio zajedno nijet za oba obreda. Potom je na kraju predaje rekao: "Ovako je radio i Allahov Poslanik." On je time htio da se ograniči na jedan tavaf i jedan sa'j. U tome se zadovoljilo samo na značenju, pa se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., počeo sa nijetom umre, a zatim sa hadžem. Tako je radio i Ibn Omer. To nije nepojmljivo nego je

[298] Bilježi ga Muslim (1211, 115) u *Hadžu*, poglavlje: Vrste ihrama.

nužno da bude tako, jer je Aiša prenijela od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Da sa mnom nije hedj nanijetio bih umru." Enes također od Poslanika, s.a.v.s., prenosi: "Kada je klanjao podne nanijetio je hadž i umru." Omer, r.a., veli da je Poslaniku, s.a.v.s., došla Objava od njegova Gospodara i da mu je to naređeno tako.

Ako se prigovori i kaže: a šta ćete s predajom koju prenosi Zuhri da ga je Urve obavijestio od Aiše isto kao što je u predaji od Salima od Ibn Omera?!

Reći će se da ono o čemu Aiša govori jeste da je Poslanik, s.a.v.s., učinio jedan tavaf i za svoj hadž i umru. To se slaže s predajom koju prenosi od nje Urve, a koja se bilježi u dva *Sahiha* da su oni koji su nanijetili umru učinili drugi tavaf za svoj hadž nakon što su se vratili sa Mine, dok su oni koji su spojili hadž i umru obavili samo jedan tavaf. To je identično onome što prenosi Salim od svog oca da su to činili zajedno, jer kako će Aiša reći da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., prvo donio nijet za umru, a potom za hadž kada je već rekla da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da nije sa mnom hedja nanijetio bih umru." Također je rekla da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio nijet za hadž. Sve to potvrđuje da Poslanik, s.a.v.s., odmah od početka nije nanijetio posebno samo umru. Allah opet najbolje zna.

* * *

Oni koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., donio nijet općenito ne određujući se koji će obred obaviti, pa se odredio nakon što mu je došla Objava dok je bio između Saffe i Merve. To je jedno mišljenje, Allah mu se smilovao o kome se jasno izjasnio u djelu *Ihtilaful-hadisi*. Rekao je: "Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., izašao čekajući naredbu koja mu je objavljena dok je bio između Saffe i Merve. Potom je naredio svojim ashabima koji su nanijetili, a nisu poveli sa sobom hedja da taj svoj nijet učine za umru." Zatim veli: "Ko je opisao Poslanikovo, s.a.v.s., iščekivanje odluke navodi da Poslanik,

s.a.v.s., nije nanijetio hadž iz Medine nakon što je objavljena njegova naredba zbog toga što je priželjkivao izbor između hadža i umre i zbog toga što se to činilo više čuvenijim, jer su mu tada došle dvije osobe koje su izvršile međusobno proklinjanje (li'an) i zato je čekao naredbu i objašnjenje." I tako je od njega zapamćeno da je u svomčekao konačnu naredbu.

Dokaz sljedbenika spomenutog mišljenja jeste predaja koja se prenosi od Aiše, r.a., a bilježi se u dva *Sahiha*, u kojoj je ona rekla: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., ne spominjući ni hadža ni umru", a u drugoj verziji se kaže: "Donio je telbiju ne spominjući ni hadža ni umru"; a u trećoj se kaže: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., namjeravajući samo hadž, pa kada smo se približili Meki Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je onima koji nisu imali sa sobom hedja da kada obave tavaf i sa'j skinu ihrame."[299]

Tavus veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je krenuo iz Medine ne imenujući ni hadž ni umru, čekajući naredbu koja mu je objavljena dok je bio između Saffe i Merve. Potom je naredio svojim ashabima koji nisu imali sa sobom hedj, a donijeli su nijet da ga transformišu u umru..."

Džabir je rekao u svojoj dugoj predaji u kojoj govori o Poslanikovom, s.a.v.s.,sljedeće: "...pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao u džamiji, uzjahao je Kasvu i kada je stigla na Bejdu pogledao sam ispred sebe, dokle mi je pogled dopirao vidio sam ljude: neki su jahali, a neki išli pješice. Takvo je stanje bilo s njegove desne i lijeve strane i iza njega. Allahov poslanik, s.a.v.s., je bio među nama. Silazio mu je Kur'an i poimao je njegovo značenje. Sve što je radio i mi smo radili. Ponavljao je riječi monoteizma:

لَبّيْكَ اللّهُمّ لَبّيْكَ لَبّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبّيْكَ إنّ الْحَمْدَ وَالنّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ.

'Lebbejkellahumme lebbejk. Lebbejke la šerike leke lebbejke.

[299] Njegova verifikacija je naprijed navedena.

Innel-hamde ven-ni'mete leke vel-mulk. La šerike lek', pa su i ljudi to ponovili. Poslanik, s.a.v.s., je neprestano učio telbiju."[300]

Džabir nas obavještava da Poslanik, s.a.v.s., nije ništa više dodavao na spomenutu telbiju, ne spominjući da je na nju dodao hadž ili umru. U svemu tome nema nikakvih argumenata koji bi bili oprečni njegovu definiranju određenih obreda koje je nanijetio kada je oblačio ihrame poput kirana.

Što se tiče Tavusove predaje ona je mursel i nije oprečna predajama koje prenose velikani i koje su u spojenoj formi. Za nju se ne zna da je imala bilo kakvu spojenu formu koja je vjerodostojna ili dobra. Kada bi se prihvatilo i da je vjerodostojna, njegovo iščekivanje naredbe bilo je između nje i mikata, te mu je došla naredba dok je bio u toj dolini. Došao mu je izaslanik od njegova Uzvišenog Gospodara i rekao: "Klanjaj u toj časnoj dolini i reci: 'Umru sa hadžem.'" Ta naredba koju je čekao došla mu je prije ihrama i definirala mu da nanijeti kiran.

Tavusove riječi: "Da mu je došla dok je bio između Saffe i Merve su druga naredba, a ne ova koja je došla prije ihrama. Prva naredba mu je objavljena u dolini zvanoj El-Akik, a ona koja je objavljena između Saffe i Merve odnosi se na prekid hadža, nakon čega je naredio ashabima da transformišu svoj nijet hadža u umru. I tada je naredio svakom od njih ko nije imao sa sobom hedja da transformiše svoj nijet hadža u nijet umre i rekao: 'Kada bi se vratilo ono što je prošlo, ja ne bih vodio hedja i nanijetio bih umru.' Ta naredba je okončana sa Objavom, jer kada su oni zastali da to primjene rekao je: 'Slušajte ono što vam naređujem i izvršite to!'"

Što se tiče Aišine predaje u kojoj kaže: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., ne spominjući ni hadža ni umre", ako je upamćena od nje dužnost ju je shvatiti da je rečena prije oblačenja ihrama, jer u protivnom će biti oprečna ostalim vjerodostojnim pre-

[300] Bilježi Muslim (1218) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž.

dajama koje se prenose od nje u kojima se kaže da su neki od njih odmah nakon mikata nanijetili hadž, a drugi umru i da je ona bila od onih koji su nanijetili umru.

Što se tiče njene izjave da su donijeli telbiju ne spominjući ni hadža niti umre, to je bilo pri oblačenju ihrama, jer nije rekla da su na tome ostali sve dok nisu stigli do Meke. To je bez sumnje neprihvatljivo, jer oni koji su čuli Poslanikov nijet kada je oblačio ihrame i način na koji je to učinio, spomenutu konstataciju potvrđuju i prenose je. A nema razloga da se njihove predaje odbace. A ako bi se i prihvatilo da je ta Aišina predaja i vjerodostojna, najviše što bi se moglo reći jeste da ona nije zapamtila njihov nijet na mikatu i zbog toga ga negira, ali su ga zato drugi zapamtili i potvrdili, jer su ljudi o tome znaniji od žena.

Što se tiče Džabirove, r.a., izjave da je Poslanik, s.a.v.s., donio monoteistički nijet, što ne podrazumijeva da je time pojasnio način njihove telbije, niti on sadrži na bilo koji način negaciju preciziranja obreda kojim je obukao ihrame. U svakom slučaju, da su ovi hadisi decidni po pitanju negacije preciziranja nijeta, onda bi hadisi onih koji to potvrđuju bili preči da se prihvate zbog njihove brojnosti, vjerodostojnosti, povezanosti, te zbog činjenice da ti hadisi potvrđuju, daju dodatno pojašnjenje i što sadrže dodatak koji je promakao negatorima. Hvala Allahu, ovo je jasno. Samo je pomoć od Allaha.

Opis Poslanikova, s.a.v.s., obavljanja hadža

Allahov Poslanik, s.a.v.s., počešljao je[301] svoju kosu i donio telbiju na mjestu gdje je klanjao. Potom je uzjahao svoju jahalicu i ponovo donio telbiju. Kad je došao na Bejdu također je donio telbiju.

Ibn Abbas veli: "Tako mi Allaha, donio je telbiju na mjestu gdje je klanjao, potom kada se popeo na svoju jahalicu i kada je došao na vrh Bejde."[302]

Ponekad bi donosio telbiju za hadž i umru, a ponekad samo za hadž, jer je umra dio hadža. Zbog toga rečeno je da je učinio kiran, temettu i ifrad.

Ibn Hazm kaže: "To se desilo prije podne." To je njegova greška, jer je zapamćeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio telbiju poslije podne-namaza. Apsolutno niko ne tvrdi da je donio nijet za ihrame prije podne-namaza. Zato ne znam odakle mu to?!

Ibn Omer veli: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., donio je telbiju od drveta kada se digla njegova jahalica."[303]

---

[301] Bilježi ga Ebu Davud (1748) od Ibn Omera. Prenosioci su mu povjerljivi.

[302] Bilježe ga Ahmed u(2/260), Ebu Davud (1770) u *Obredima*, poglavlje: Vrijeme oblačenja ihrama, Hakim (1/451) veli da je vjerodostojan. U toj ocjeni se s njim slaže i Zehebi i pored toga što se u njegovu lancu nalazi Husajf b. Abdurrahman el-Džezeri, kojeg Ahmed, Ebu Hatim, Nesai i drugi smatraju slabim prenosiocem. U *Takribu* se za njega veli: "Slabe je memorije i pobrkao je stvari na kraju." Hadis u cijelosti navodi i s njime argumentuje Ibn Hadžer u *Fethu* (3/318) od Ebu Davuda i Hakima i veli da ga Hakim bilježi s drugim lancem preko Ata od Ibn Abbasa, ne navodeći događaj.

[303] Bilježi ga Muslim (1186) u *Hadžu*, poglavlje: Medinelijama je naređeno da obuku ihrame kod džamije na Zul-Hulejfi.

Enes kaže: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je podne, a zatim je uzjahao."[304] Oba hadisa bilježe se u *Sahihu.*

Ako spomenuta dva hadisa usporedimo zapazit ćemo da je Poslanik, s.a.v.s., donio nijet poslije podne-namaza, a zatim proučio telbiju i rekao: "Odazivam Ti se, Bože, odazivam. Odazivam se Tebi koji nemaš sudruga, odazivam. Tebi pripada sva hvala, svaka blagodat i vlast. Ti nemaš sudruga." Spomenutu telbiju izgovarao je toliko glasno da su ga čuli ashabi. Naredio im je ono što je njemu Allah naredio da podignu glasove prilikom učenja telbije.[305]

Poslanik, s.a.v.s., obavio je hadž na jahalici, a ne na nosilima, niti u nosiljci, niti na tovaru svoje jahalice. Islamski učenjaci nemaju jedinstven stav o pitanju dozvoljenosti obavljanja hadža u spomenutim i sličnim stanjima. O tom pitanju imaju dva mišljenja koja su u isto vrijeme i dvije predaje od Ahmeda. U jednoj se kaže da je to dozvoljeno, a to je i mišljenje šafijskih i hanefijskih pravnika, a u dugoj stoji da to nije dozvoljeno i to je mišljenje Malika.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., im je prilikom oblačenja ihrama dao pravo izbora između tri obreda, pa kada su se približili Meki preporučio je onima koji nisu sa sobom imali hedja da prekinu hadžski nijet

---

[304] Hadis nismo našli u *Sahihu.* Bilježe ga samo Ebu Davud (1774) i Nesai (5/162). Njegova puna verzija glasi: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je podne, potom je uzjahao svoju jahalicu. Kada se uspeo na brdo Bejdu donio je telbiju." Prenosioci su mu povjerljivi, ali u lancu mu je Hasanova mana. Hadis koji bilježi Buhari u svom *Sahihu* (3/324) od Enesa glasi: "Poslanik, s.a.v.s., klanjao je u Medini četiri rekata podne-namaza, a ikindiju na Zul-Hulejfi. Čuo sam ih kako glasno donose telbiju i za hadž i za umru."

[305] Bilježe ga Malik u (1/334), Šafi u svom(2/11), Ebu Davud (1814), Tirmizi (5/162) i Ibn Madža (2922) od Saiba b. Jezida da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Došao mi je Džibril i rekao mi da naredim svojim ashabima ili onima koji su bili sa mnom da podignu svoje glasove kod učenja telbije ili kad neko od njih želi da donese tekbir za umru ili hadž." Lanac prenosilaca mu je ispravan. Hakim (1/450) i Ibn Hibban (974) smatraju da je vjerodostojan. Ibn Hibban još dodaje: "Jer to je jedan od simbola Meke." Kod Ahmeda (2953) od Ibn Abbasa ima potvrda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Džibril mi je došao i naredio mi mi da glasno učim telbiju." Lanac prenosilaca mu, na osnovu ostalih predaja, nije loš.

i kiran i transformišu ga u umru, a kada su bili na Mervi to im je konačno i naredio.

Esma, Umejsova kćerka i Ebu Bekrova žena, rodila je na Zul-Hulejfi Muhammeda b. Ebi Bekra. Allahov Poslanik, s.a.v.s., joj je naredio da se okupa, da obuče ihrame i donese tekbir.[306] U vezi s time postoje tri propisa. Prvo, da je muhrimu dozvoljeno okupati se. Drugo, da se žena koja ima menstruaciju treba okupati zbog oblačenja ihrama. Treće, da je dozvoljeno oblačenje ihrama za hadž ženi koja ima menstruaciju. Potom je Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo učeći spomenutu telbiju, a ljudi su za njim ponavljali, neki su dodavali nešto, a drugi su izostavljali, on im je sve to odobravao i nije ih zbog toga korio.[307]

Neprestano je učio telbiju. Kada je došao do Revhe, ugledao je ranjena divljeg magarca i rekao: "Ostavite ga, samo što ga nije stigao njegov vlasnik." Potom je došao njegov vlasnik kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Allahov Poslaniče, radi šta hoćeš s tim magarcem." Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je Ebu Bekru da ga podijeli saputnicima.[308]

To je dokaz da je muhrimu dozvoljeno jesti meso ulova koje je halal i koje nije ulovljeno radi njega. A zbog čega onaj koji ga je ulovio nije bio u ihramima, možda je zbog toga što nije prošao kroz Zul-Hulejfu. On je poput Ebu Katade u njegovom slučaju. Spomenuti je slučaj također dokaz da poklon ne zahtjeva posebnu formu

---

[306] Bilježi ga Muslim (1218) u *Hadžu*, poglavlje: Opis Poslanikova, s.a.v.s., hadža, Ebu Davud (1905) i Ibn Madža (2913).

[307] Bilježe Malik u (1/331-332), Buhari (3/324-325) i Muslim (1184) od Abdullaha b. Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., učio sljedeću telbiju: "Lebbejkellahe lebbejk. Lebbejke la šerike leke lebbejk. Innel hamde venni'mete leke vel mulk la šerike leke." Nafi veli: "Abdullah b. Omer bi dodavao sljedeće: 'Lebbejke lebbejke, lebbejke ve sa'dejke vel hajru bijedejke. Lebbejke ver-regabau ilejke vel 'amelu.'" Bilježe ga Ahmed (3/320), Ebu Davud (1813) i Bejheki (5/45) od Džabira b. Abdullaha. Ljudi još dodaju: "Lebbejke zel-ma'aridži lebbejke zel-fevadili." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[308] Bilježe ga Malik u (1/351) u *Hadžu*, poglavlje: Koji je lov dozvoljen muhrimu?, Nesai (5/182-183) i Ahmed (3/452). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

poput: poklanjam ti, već je legalan na bilo koji način koji ukazuje na darivanje. U njemu je također dokaz da je Ebu Bekr dijelio meso s kostima po izboru, da se ulov posjeduje dokazivanjem i uklanjanjem činjenica koje bi to opovrgle, da on pripada onome ko dokaže da je njegov, a ne onome ko ga uzme, da je dozvoljeno jesti meso divljeg magarca, da je dozvoljeno opunomoćiti nekoga za podjelu i da je dozvoljeno da dijeli samo jedan.

* * *

Zatim, nastavio je put. Kada je došao do Usajeta između Ruvejse i Ardža ugledao je u hladu gazelu koja je savila glavu među noge, na sebi je imala strijelu. Naredio je nekom čovjeku da stane pored nje da je ne bi neko uznemirio. Stajao je pored nje sve dok svi nisu prošli.[309] Razlika između događaja sa gazelom i događaja s divljim magarcem jeste u tome što onaj koji je lovio divljeg magarca nije bio u ihramima i zato je njegov ulov bilo dozvoljeno jesti. Međutim, što se tiče gazele nije se znalo da li je halal za njih, jer su bili u ihramima. Zato im Poslanik, s.a.v.s., nije dozvolio da jedu njeno meso. Zbog toga je odredio čovjeka koji će stati pored nje sve dok je ne pređu kako ne bi od nje uzeli nešto.

U tome je dokaz da ulov onog ko je u ihramima ima status krepaline i zato ga nije dozvoljeno jesti, jer da je dozvoljeno, ne bi se zanemarila njegova vrijednost.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., nastavio je putovanje sve dok nije došao do Ardža. Poslanikova i Ebu Bekrova tovarna deva bila je jedna. Vodio ju je Ebu Bekrov sluga. Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjeo je, s jedne strane mu je sjeo Ebu Bekr, a s druge Aiša. Do Ebu Bekra sjela je Esma, njegova žena. Ebu Bekr je čekao svog slugu i devu. Ubrzo se pojavi dječak, ali bez deve. Ebu Bekr ga upita: "Gdje ti je deva?"

[309] Ovo je dio prethodnog hadisa.

Rekao je: "Jučer sam je izgubio." Ebu Bekr reče: "Jednu devu si izgubio?!" Počeo ga je udarati, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., se smiješio govoreći: "Pogledajte šta radi ovaj muhrim." Samo je to govorio i smiješio se. Ebu Davud je ovaj slučaj naslovio: Muhrim prevaspitava svog slugu.[310]

* * *

Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., krenuo je dalje. Kada je došao na El-Ebvau Es-Sa'b b. Džessamete poklonio mu je stražnji dio divljeg magarca, ali on ga nije primio rekavši: "Ja ga ne primam samo zbog toga što sam u ihramima." U dva *Sahiha* bilježi se sljedeća verzija: "Poklonjen mu je divlji magarac." U Muslimovoj verziji stoji: "... meso divljeg magarca..."[311]

Humejdi veli: "Sufjan bi u predaji govorio: 'Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., je poklonjeno meso divljeg magarca.' Možda je još rekao, a možda i nije: '...iz njega je kapala krv...' Pored ostalog Sufjan je možda i rekao: '...živa divljeg magarca', pa je taj stav zanemario i prihvatio da je to ipak bilo meso kojeg je zastupao sve do svoje smrti..."[312] U drugoj predaji stoji: "...pola divljeg magarca...", a u trećoj: "... noga divljeg magarca..."

Jahja b. Seid prenosi od Džafera od Amra b. Umejjeta ed-Damrija od njegova oca od Es-Sa'ba da je Poslaniku neko poklonio zadnji dio divljeg magarca dok je bio na Džuhfi. On i njegovi ashabi jeli su to meso. Bejheki je rekao da je njegov lanac prenosilaca ispravan.[313]

---

310 Bilježe ga Ebu Davud (1818) u *Obredima*, poglavlje: Muhrim prevaspitava svog slugu, i Ibn Madža (2933) u *Obredima*, poglavlje: Opreznost u ihramima. Prenosioci su mu povjerljivi, osim što u njegovu lancu postoji mana od Ibn Ishaka.

311 Bilježe ga Buhari (4/26-28) u *Hadžu*, poglavlje: Kada se muhrimu pokloni divlji magarac, Muslim (1193) u *Hadžu*, poglavlje: Zabranjen je lov muhrimu, i Malik u (1/353) u *Hadžu*, poglavlje: Šta nije dozvoljeno muhrimu jesti od ulova.

312 *Sunen* Bejheki (5/192).

313 Sunen Bejheki (5/193). Na njega se osvrnuo Ibn Turkmani u djelu *El-Dževheru-n-nekijju*

Ako je ta forma i zapamćena, moguće je da je odbio živa magarca, a da je primio meso.

Šafi, Allah mu se smilovao, veli: "Ako je Es-Sa'b b. Džessamete poklonio Poslaniku, s.a.v.s., živa magarca, čovjeku koji je u ihramima nije dozvoljeno da zakolje divljeg magarca. A ako mu je poklonio magareće meso, onda je moguće da je Poslanik, s.a.v.s., znao da je to njegov ulov i zbog toga mu ga je vratio. To se objašnjava u predaji koja se prenosi od Džabira. U Malikovoj predaji stoji da mu je poklonio magarca. Ta je predaja vjerodostojnija od onih predaja u kojima stoji da mu je poklonio magareće meso."

Hadis koji prenosi Jahja b. Seid od Džafera bez sumnje je pogrešan, jer je događaj isti, a prenosioci su saglasni da Poslanik, s.a.v.s., nije jeo tog mesa. Jedino se to tvrdi u toj raritetnoj i odbačenoj predaji.

Što se tiče dileme oko toga da li mu je poklonjen živ magarac ili njegovo meso, predaja koja tvrdi da je to bilo meso prihvatljivija je iz tri razloga:

prvo, što ju je zapamtio njen prenosilac, jer on taj događaj pamti u detalje, tako da prenosi da je iz mesa tekla krv. Sve to ukazuje da je on taj događaj zapamtio, pa čak i spomenutu stvar na koju se ne obraća pažnja;

drugo jeste to što se jasno kaže da je to bio dio magarca i da je to meso od njega. Prema tome to nije suprotno predaji u kojoj se tvrdi da mu je poklonjen magarac, jer moguće je da se objasni s

---

i rekao: «U njegovu je lancu prenosilaca Jahja b. Sulejman el- Džufi koji prenosi od Ibn Vehbe da ga je obavijestio Jahja b. Ejjub, tj. El-Gafiki el-Misri. Za Jahaja b. Sulejmana Zehebi u *El-Mizanu* i *El-Kašifu* prenoseći od Nesaija veli da nije povjerljiv. Ibn Hibban kaže: "Možda prenosi garib hadise." Nesai veli: "Nije toliko jak." Ebu Hatim kaže: "Njegove predaje ne uzimaju se za argumente." Ahmed veli: "Slabe je memorije i zbog toga je mnogo griješio." Malik je rekao da je slagao u dva hadisa. Zbog svega toga ne treba se zadržavati na tumačenju tog hadisa zbog njegova lanca i zbog toga što je oprečan vjerodostojnom hadisu. Bejheki kaže: "Dio hadisa u kome se kaže da je Poslanik, s.a.v.s. '...primio meso...' odbacuje ono što je vjerodostojno, tj. da ga nije prihvatio."

predajom u kojoj se kaže da je to bilo meso, jer jezik podržava da se meso može nazvati imenom životinje od koje potječe;

treće jeste to što su ostale predaje saglasne da je to bio jedan dio magarca. Ne slažu se samo oko tog koji je to dio; da li je to stražnji dio, strana, noga ili meso s nekog drugog dijela? Prema tome, nema proturječnosti između spomenutih predaja, jer moguće je da strana sadrži zadnji dio i nogu što je sasvim ispravno da se na taj način to izrazi. Ibn Ujejne se također odrekao svog stava da je to bio magarac i prihvatio mišljenje da je to ipak bilo magareće meso. Pri tom stavu ostao je sve do svoje smrti.

To potvrđuje da mu se objelodanilo da je Poslaniku, s.a.v.s., poklonjeno meso, a ne životinja. I pored toga nema kontradiktornosti između toga i između Poslanikova jedenja od ulova Ebu Katade. Događaj koji se zbio s Ebu Katadom bio je u godini u kojoj je bio ugovor na Hudejbiji, tj. šeste godine po Hidžri. Dok je događaj koji se zbio s Es-Sa'bom bio, kako to mnogi navode, za vrijeme Oprosnog hadža. Od onih koji to tvrde jeste i El-Muhibbu Taberi u svom djelu *Hadždžetul-veda*. Da je li to bilo tada ili za vrijeme neke od Poslanikovih umri, to je diskutabilno. U lancima prenosilaca događaja koji su se zbili sa gazelom i magarcem jeste Jezid b. Ka'b es-Sulemi el-Behzi. A da li je to bilo za vrijeme Oprosnog hadža ili za vrijeme neke od Poslanikovih umri, Allah najbolje zna.

Ako se predaja koju prenosi Ebu Katade prihvati u smislu da on nije lovio radi Poslanika, a ne predaja koju prenosi Es-Sa'b da je lovio radi Poslanika, s.a.v.s., onda nema kontradiktornosti. To potvrđuje merfu predaja koja se prenosi od Džabira u kojoj stoji: "Kopneni ulov vam je dozvoljen, ako ga vi ne lovite ili ako se ne lovi radi vas."[314]

---

[314] Bilježe ga Ebu Davud (1851) u *Obredima*, poglavlje: Meso ulova koji je ulovljen radi muhrima, Nesai (5/187) u *Hadžu*, poglavlje: Ako pokaže muhrima na ulov, pa ga ubije onaj ko nije u ihramima, Tirmizi (849) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o jedenju ulova od strane muhrima, Šafi (2/26), Ibn Hibban (980), Hakim (1/452) od Amra b. Ebi Amra, sluge Muttaliba b. Abdullaha b. Hantaba, od sluge Muttalibova. Amr je diskutabilan prenosilac i

I pored toga što se spomenuti hadis smatra slabim zbog toga što ga prenosi Muttalib b. Hantab od Džabira za kojeg se ne zna da je slušao Džabira kako to navodi Nesai.

Taberi u svom djelu *Hadždžetul-veda* veli: "Kada je Poslanik, s.a.v.s., bio na nekom mjestu na svom putu za hadž, Ebu Katade je ulovio divljeg magarca, ali nije bio u ihramima. Allahov Poslanik, s.a.v.s., dozvolio je svojim ashabima da jedu njegovo meso nakon što ih je upitao: "Da li mu je iko od vas nešto naredio ili pokazao magarca?"

To je Taberijeva pogreška, Allah mu se smilovao, jer je događaj koji se zbio s Ebu Katadom bio za vrijeme Hudejbije. Tako se bilježi u dva *Sahiha* od Abdullaha, njegova sina, koji ga prenosi od njega u kojem se kaže: "Krenuli smo sa Poslanikom, s.a.v.s., u godini u kojoj je bila Hudejbija. Njegovi ashabi su obukli ihrame, a ja nisam..." Potom je naveo događaj koji se zbio sa divljim magarcem.[315]

* * *

Kada je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored doline Usfan upitao je:

يَا أَبَا بَكْرٍ أَيّ وَاد هَذَا ؟ قَالَ وَادِي عُسْفَانَ. قَالَ لَقَدْ مَرّ بِهِ هُودٌ وَصَالِحٌ عَلَى بَكْرَيْنِ أَحْمَرَيْنِ خُطُمُهُمَا اللّيفُ وَأُزُرُهُمْ الْعَبَاءُ وَأَرْدِيَتُهُمْ النّمَارُ يُلَبّونَ يَحُجّونَ الْبَيْتَ الْعَتِيقَ.

"O Ebu Bekre, koja je ovo dolina?" "Dolina Usfan", odgovori Ebu Bekr. Poslanik, s.a.v.s., je potom rekao: "Ovuda je prošao i Hud i Salih na dva mlada crvena devca čiji povodci su bili od palmina lika, prekrivači su im bili vuneni ogrtači, a plaštevi vuneni ogrtači sa crnim i bijelim prugama. Učili su telbiju i išli prema Svetom hramu."[316]

---

pored toga što spada u prenosioce dva *Sahiha*. Za njegova slugu Tirmizi veli: "Ne zna se da je on slušao od Džabira." Riječi: "... ili da bude ulovljena radi vas...", Sujuti u glosi na Ebu Davudov *Sunen* veli: "Tako stoji u orginalnom primjerku i sukladno je pravilima arapskog jezika."

[315] Bilježe ga Buhari (4/23-24) u *Hadžu*, poglavlje: Muhrim ne pokazuje na ulov da bi ga ubio onaj ko nije u ihramima, u *Vojnim pohodima*, poglavlje: Bitka na Hudejbiji, i Muslim (1196, 59) u *Hadžu*, poglavlje: Lov je zabranjen muhrimu.

[316] Bilježi ga imam Ahmed u(1/232) od Ibn Abbasa. Međutim, u njegovu je lancu prenosilaca Zema b. Salih, slab prenosilac.

Kada je Poslanik, s.a.v.s., stigao do Serifa, Aiša, r.a., dobila je menstruaciju, a već je bila nanijetila umru. Kada je Poslanik, s.a.v.s., ušao kod nje zatekao je kako plače pa je rekao:

مَا يُبْكِيك لَعَلّك نَفِسْت ؟ قَالَتْ نعَمْ قَالَ : هَذَا شَيْءٌ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ عَلَى بَنَاتِ آدَمَ ، افْعَلِي مَا يَفْعَلُ الْحَاجّ ، غَيْرَ أَنْ لَا تَطُوفِي بِالْبَيْتِ.

"Šta te je rasplakalo, da nisi dobila menstruaciju?!" "Jesam", odgovorila je. Rekao je: "To je nešto što je Allah odredio Ademovim kćerkama. Čini sve što čini onaj koji obavlja hadž, osim tavafa oko Kabe."[317]

Islamski učenjaci su vodili polemiku u vezi s Aišinim slučajem, da li je obavila temettu ili ifrad? Ako je činila temettu da li je zanemarila svoju umru ili je samo prešla na ifrad, tj. dodala na umru hadž i tako obavila kiran? Da li je umra koju je obavila sa Tenima bila vadžib ili nije? Ako nije bila vadžib, da li s njenim obavljanjem spada dužnost umre koja je naređena ili ne spada? Također, islamski učenjaci nemaju jedinstven stav oko mjesta na kom je dobila menstruaciju i gdje joj je prestala menstruacija. Mi ćemo to, s Božijom pomoći i podrškom, objasniti u dovoljnoj mjeri.

Islamski pravnici nemaju jedinstven stav ni o pitanju koje se naslanja na Aišin događaj, a glasi: da li žena kada nanijeti umru pa dobije menstruaciju i ne obavi tavaf prije Arefata, da li joj je dozvoljeno zanemariti umru i zanijetiti samo hadž ili treba dodati hadž na umru i obaviti kiran? Prvo mišljenje zastupaju pravnici Kufe na čelu s Ebu Hanifom i njegovim učenicima, a drugo mišljenje zastupaju pravnici Hidžaza na čelu sa Šafijem i Malikom. To je ujedno i mezheb muhaddisa na čelu s imamom Ahmedom i njegovim sljedbenicima.

Pravnici Kufe vele da je u dva *Sahiha* potvrđeno od Urve od Aiše da je rekla:

---

[317] Bilježi ga Buhari (1/342) na početku poglavlja: O menstruaciji, i Muslim (1211, 120).

أَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ فَقَدِمْتُ مَكَّةَ وَأَنَا حَائِضٌ لَمْ أَطُفْ بِالْبَيْتِ وَلَا بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، فَشَكَوْتُ ذَلِكَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ انْقُضِي رَأْسَكِ ، وَامْتَشِطِي ، وَأَهِلِّي بِالْحَجِّ وَدَعِي الْعُمْرَةَ . قَالَتْ فَفَعَلْتُ فَلَمَّا قَضَيْتُ الْحَجَّ أَرْسَلَنِي رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَعَ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ أَبِي بَكْرٍ إِلَى التَّنْعِيمِ ، فَاعْتَمَرْتُ مِنْهُ . فَقَالَ : " هَذِهِ مَكَانُ عُمْرَتِكِ.

"Nanijetila sam umru i došla u Meku, a imala sam menstruaciju. Nisam tavafila niti sam činila sa'j. Požalila sam se Alahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je rekao: 'Raspleti svoju kosu, počešljaj se i nanijeti hadž.' Tako sam i postupila. Kada sam obavila hadž, Allahov Poslanik, s.a.v.s., me je poslao sa Abdurrahmanom b. Ebi Bekrom do Tenima, pa sam sa od njega učinila umru. Nakon čega mi je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'To je umjesto tvoje umre koju si bila zanijetila.'"[318]

Nakon toga rekli su da spomenuta predaja potvrđuje da je Aiša obavila temettu hadž i da je zanemarila umru i nanijetila hadž. To potvrđuju Poslanikove riječi: "...okani se svoje umre...raspleti svoju kosu i počešljaj se...", jer da je ostala u ihramima ne bi joj bilo dozvoljeno da se češlja. Pored toga, Poslanik, s.a.v.s., rekao joj je kada je obavila umru sa Tenima: "Ovo je umjesto tvoje umre." Prema tome, da nije prvu umru zanemarila, ne bi ova posljednja bila umjesto nje već bi se smatrala posebnom i samostalnom umrom.

Većina islamskih učenjaka veli da ako pomno i istinski promotrite Aišin slučaj, i ako se osvrnete na sve njegove detalje, objelodanit će vam se da je ona obavila kiran hadž i da nije zanemarila umru. U Muslimovom *Sahihu* od Džabira, r.a., prenosi se da je rekao:

أَهَلَّتْ عَائِشَةُ بِعُمْرَةٍ حَتَّى إِذَا كَانَتْ بِسَرِفٍ عَرَكَتْ ثُمَّ دَخَلَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى عَائِشَةَ فَوَجَدَهَا تَبْكِي ، فَقَالَ " مَا شَأْنُكِ " ؟ قَالَتْ شَأْنِي أَنِّي قَدْ حِضْتُ وَقَدْ أَحَلَّ النَّاسُ وَلَمْ أَحِلَّ وَلَمْ أَطُفْ بِالْبَيْتِ وَالنَّاسُ يَذْهَبُونَ إِلَى الْحَجِّ الآنَ قَالَ : إِنَّ هَذَا أَمْرٌ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ عَلَى

---

[318] Bilježe ga Buhari (3/330) u *Hadžu*, poglavlje: Učenje telbije kada se spusti u dolinu, i Muslim (1211) u *Hadžu*, poglavlje: Objašnjenje vrsta ihrama.

بَنَاتِ آدَمَ ، فَاغْتَسِلِي ، ثُمَّ أَهِلِّي بِالْحَجِّ • فَفَعَلَتْ وَوَقَفَتْ الْمَوَاقِفَ كُلَّهَا ، حَتَّى إِذَا طَهُرَتْ طَافَتْ بِالْكَعْبَةِ وَبِالصَّفَا وَالْمَرْوَةِ . ثُمَّ قَالَ قَدْ حَلَلْتِ مِنْ حَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ قَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أَجِدُ فِي نَفْسِي أَنِّي لَمْ أَطُفْ بِالْبَيْتِ حَتَّى حَجَجْتُ . قَالَ فَاذْهَبْ بِهَا يَا عَبْدَ الرَّحْمَنِ فَأَعْمِرْهَا مِنَ التَّنْعِيمِ.

"Aiša je nanijetila umru. Kada je došlo na Serif dobila je menstruaciju. Potom je ušao kod nje Allahov Poslanik, s.a.v.s., i zatekao je kako plače. Upitao ju je: 'Šta ti je?' Odgovorila je: 'Dobila sam menstruaciju. Ljudi su se oslobodili ihrama, a ja nisam. Ja nisam ni tavafa učinila, a ljudi već sada odlaze da obave hadž.' Poslanik, s.a.v.s., je na to rekao: 'Tu stvar Allah je odredio Ademovim kćerkama. Okupaj se i zanijeti hadž.' Tako je i učinila. Obavila je sve propise, a kada joj je prestala menstruacija obavila je tavaf oko Kabe i sa'j između Saffe i Merve. Nakon toga Allahov Poslanik, s.a.v.s., joj je rekao: 'Sad si se oslobodila ihrama svog hadža i svoje umre.' Rekla je: 'Allahov Poslaniče, nešto osjećam u sebi zbog toga što nisam obavila tavaf prije hadža.' Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Abdurrahmane, otiđi s njom neka obavi umru sa Tenima!'"[319]

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se od Tavusa da je Aiša, r.a., rekla:

أَهْلَلْتُ بِعُمْرَةٍ وَقَدِمْتُ وَلَمْ أَطُفْ حَتَّى حِضْتُ فَنَسَكْتُ الْمَنَاسِكَ كُلَّهَا ، فَقَالَ لَهَا النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ النَّفْرِ يَسَعُكِ طَوَافُكِ لِحَجِّكِ وَعُمْرَتِكِ.

"Donijela sam telbiju za umru. Došla sam u Meku i nisam tavafila sve dok nisam dobila menstruaciju. Obavila sam sve obrede, pa mi je Poslanik, s.a.v.s., na dan povratka rekao: 'Dovoljan ti je tvoj tavaf za tvoj hadž i tvoju umru.'"[320]

Svi ti tekstovi jasno potvrđuju da je ona obavila hadž i umru, a ne samo hadž. Također, oni jasno potvrđuju da je onome ko obnavlja kiran hadž dovoljno da učini jedan tavaf i jedan sa'j. Uz to, jasno ukazuju na to da Aiša, r.a., nije prekidala svoju umru, nego je ostala

---

[319] Bilježi ga Muslim (1213).

[320] Bilježi ga Muslim (1211, 132.).

u umranskim ihramima i nije ih se oslobađala. U nekim verzijama spomenutog hadisa kaže se: "Ostani u ihramima svoje umre, jer moguće je da ih Allah opskrbi, tj. uvaži."[321]

Nema oprečnosti između spomenute verzije i predaje u kojoj se kaže: «... ostavi se svoje umre!», jer kada bi se njome aludiralo na ostavljanje i prekid umre onda joj Poslanik, s.a.v.s., ne bi rekao: "Dovoljan ti je tvoj tavaf za tvoj hadž i tvoju umru." To nas onda navodi na zaključak da se riječima "Ostavi se svoje umre!" ne aludira na skidanje ihrama.

Poslanikove, s.a.v.s., riječi: "..raspleti kosu i počešljaj se!" bile su teško pojmljive islamskim učenjacima i zato su oko njihova značenja zauzeli četiri stava.

Prvi smatra da su one dokaz koji potvrđuje da je Aiša prekinula ihrame umre. To je mišljenje hanefijskih pravnika.

Drugi smatra da je to dokaz kojim se potvrđuje da je muhrimu dozvoljeno da češlja kosu, jer nema dokaza u Kur'anu, sunnetu niti konsenzusu koji to zabranjuje. To je mišljenje Ibn Hazma i drugih.

Treći stav obrazlaže i odbacuje ove riječi jer ih prenosi samo Urve koji se na taj način razlikuje od ostalih prenosilaca. Njegovu predaju prenosi Tavus, Kasim, El-Esved i drugi. Niko od njih ne navodi spomenutu verziju. Zastupnici ovog stava dalje vele da Hammad b. Zejd prenosi od Hišama b. Urveta od njegova oca od Aiše hadis u kojem se spominje Aišina menstruacija za vrijeme hadža. U toj verziji on veli: "Mnogi su mi pričali da joj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Okani se svoje umre, raspleti kosu i počešljaj se!'", pa je naveo hadis u cijelosti. Potom su rekli: "To potvrđuje da Urve spomenuti dodatak nije čuo od Aiše."

Četvrti stav smatra da Poslanikove, s.a.v.s., riječi: "...Ostavi se umre!", znače da je ne prekida i ne skida ihrame, a ne da je zanemari i

[321] Bilježe ga Buhari (3/334) i Muslim (1211, 123.).

prekine. Na to, kako tvrde, ukazuju dvije stvari: prva stvar jesu Poslanikove riječi: "Dovoljan ti je tvoj tavaf za tvoj hadž i tvoju umru."; druga stvar jesu Poslanikove, s.a.v.s., riječi: "Ostani na svojoj umri!" Potom vele da je prihvatanje spomenutog komentara bolje od tumačenja da joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da prekine i zanemari umru, jer se tako izbjegava proturječnost među predmetnim predajama.

Što se tiče Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "Ovo je mjesto tvoje umre.", odnose se na to što je Aiša željela da učini posebnu umru, pa ju je Poslanik, s.a.v.s., obavijestio da njen tavaf koji je obavila važi i za njen hadž i za njenu umru, da je njena umra ukomponovana u njenomi da je na taj način postala karin, tj. onaj koji obavlja kiran hadž. Međutim, ona je i dalje bila uporna da obavi samostalnu umru kako je i nanijetila na početku. Kada je to postigla Poslanik, s.a.v.s., joj je rekao: "Ovo je umjesto tvoje umre."

U Esremovom *Sunenu* od Esveda se prenosi da upitao Aišu da li je obavila umru poslije hadža, na što mu je rekla: "Tako mi Allaha, to nije bila umra. To je bio samo dodatak u kojem sam posjetila Kabu."

Imam Ahmed veli: "Poslanik, s.a.v.s., je dozvolio Aiši da obavi umru nakon što mu je to uporno tražila govoreći: 'Ljudi će se vratiti sa obavljena dva obreda, a ja ću se vratiti sa jednim?!' Potom je Poslanik, s.a.v.s., rekao Abdurrahmanu: 'Vodi je neka obavi umru. Nađi joj najbliži mikat i neka sa njega nanijeti umru.'"

* * *

Učenjaci nemaju jedinstveno mišljenje o tome šta je Aiša prvo nanijetila. U vezi s time postoje dva stava.

U prvom se stavu tvrdi da je Aiša prvo nanijetila samo umru. I to mišljenje je ispravno na osnovu hadisa koje smo naveli. U *Sahihu* se od nje prenosi da je rekla: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Oprosni hadž sa pojavom mlađaka mjeseca zul-

hidždžeta. Allahov Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Ko od vas želi da nanijeti umru neka nanijeti. Ja da nisam poveo hedja nanijetio bih umru.' Neki od nas su nanijetili umru, a neki hadž. Ja sam bila od onih koji su nanijetili umru", i navela je predaju. Poslanik, s.a.v.s., je riječi upućene njoj "...zanemari umru i nanijeti hadž", rekao na Serifu blizu Meke što jasno ukazuje da je njen nijet bio samo za umru.

U drugom stavu tvrdi se da je Aiša nanijetila samo hadž, tj. da je obavila hadž mufred. Ibn Abdulberr veli: "Kasim b. Muhammed, Esved b. Jezid i Amrete, svi oni prenose od Aiše ono što potvrđuje da je ona nanijetila hadž, a ne umru." Od tih predaja su: "Amrete prenosi od Aiše da je rekla: 'Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., namjeravajući samo hadž.'" Predaja koju prenosi Esved b. Jezid ista je. Predaja koju prenosi Kasim glasi: "Donijeli smo telbiju sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., za hadž." Tvrde da je Urve pogriješio u svojoj predaji koju prenosi od Aiše, a koja glasi: "Bila sam od onih koji su nanijetili umru." Ismail b. Ishak veli: "Svi oni, tj. Esved, Kasim, Amrete, saglasni su o predajama koje smo citirali iz čega se da zaključiti da su predaje koje se prenose od Urve pogrešne." Međutim, vele da i priliči da budu pogrešne. U njima se govori samo o slučaju da ona nije mogla tavafiti oko Kabe i da je zbog toga skinula umranske ihrame kao što su postupili i oni koji nisu vodili sa sobom hedja. Zato joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da ne obavlja tavaf nego da obavi hadž. Zbog toga im se spomenuto tumačenje učinilo da je obavljala umru, da ju je prekinula i nanijetila hadž. Ebu Omer kaže: "Prenosi Džabir b. Abdullah da je Aiša nanijetila umru kao što to od nje prenosi i Urve." Rekli su da je Urve pogriješio kod Poslanikovih riječi: "...raspleti kosu, počešljaj se, okani se svoje umre i nanijeti hadž!"

Hammad b. Jezid prenosi od Hišama b. Urveta od njegova oca da su mu mnogi pričali da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Aiši: "Okani se svoje umre, raščešljaj svoju kosu, počešljaj se i radi

sve ono što radi onaj koji obavlja hadž!" Ovdje je Hammad objasnio da Urve nije čuo to od Aiše.

Čudno je da se ti vjerodostojni i jasni tekstovi odbace bez ikakva razloga. Oni također, apsolutno ne podržavaju nikakva sporedna tumačenja zbog nekog konciznog izraza koji nije jasan da je ona obavila mufred hadž. Najviše na što se može osloniti onaj ko tvrdi da je obavila mufred hadž jesu njene riječi: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., namjeravajući samo hadž." Bože, ja čuda! Zar se može tvrditi da onaj koji krene da obavi temettu hadž može krenuti radi nečeg drugog, a ne radi hadža?! Normalno je da će krenuti radi hadža i onaj ko želi obaviti temettu.

Isto kao i onaj koji se želi okupati od džunupluka, ako počne prvo s abdestom nije mu zabranjeno reći: "Krenuo sam da se okupam zbog džunupluka." Zato je istinu rekla majka pravovjernih, r.a., kada je rekla da su namjeravali samo hadž i da je ona nanijetila umru, tj. temettu zbog Poslanikove, s.a.v.s., naredbe. Obje se stvari međusobno potvrđuju.

Što se tiče njene tvrdnje da su donijeli s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., telbiju za hadž, Džabir prenosi od nje predaju koja se bilježi u dva *Sahiha* da je ona donijela telbiju za umru. Također Tavus i Mudžahid prenose od nje predaju koju bilježi Muslim da je nanijetila umru. Ako bi se prihvatilo da su predaje koje se prenose od nje kontradiktorne, onda bi se dala predanost predajama koje prenose ashabi, nad onim koje prenose tabiini. Kako je tek ako ne postoji proturječnosti među njima. Kada neko rekne: "Radili smo tako", prihvatit će se, ako to potvrdi svojim primjerom i primjerom ashaba.

Čudno je to da oni za Ibn Omerove riječi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je obavio temettu, tj. prvo umru pa onda hadž", govore da znače da su ashabi obavili temettu, tj. pripisali su Poslaniku, s.a.v.s., djelo zbog toga što ga je naredio. Zbog čega to onda nisu rekli i za Aišine riječi: "Donijeli smo telbiju za hadž", jer se misli na grupu

ashaba koji su donijeli telbiju za hadž. Njene riječi: "... obavili smo", su kao i riječi: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., putovali smo s njim, itd." Prema tome, sve to kategorički ukazuje, da ako spomenuta predaja nije pogrešna, onda se mora shvatiti tako radi jasnih i vjerodostojnih hadisa, tj. da je ona nanijetila umru. Kako je onda dozvoljeno reći da je Urve u tome pogriješio, kad se zna da on najbolje poznaje njene hadise, jer ih je direktno, a ne indirektno slušao do nje?!

Što se tiče njegove tvrdnje u predaji koju prenosi Hammad: "Mnogi su nam pričali da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao Aiši: 'Ostavi svoju umru'", potrebno ju je objasniti ili odbaciti, ako se ne slaže s vjerodostojnim predajama koje se prenose od nje. Međutim, ako je saglasna s njima i ako ih potvrđuje i svjedoči da je Aiša nanijetila umru, tada će se prihvatiti da je tako i zapamćena i da je onaj koji je prenosi bio precizan u njenom pamćenju i prenošenju. Tako će se postupiti i pored toga što samo Hammad b. Zejd prenosi tu predaju koja sadrži manjkavost, a koja glasi: "Pričali su mi mnogi..." S njim se u tome ne slaže jedna grupa i prenose tu predaju u spojenoj formi od Urveta od Aiše. Kada bi se i prihvatilo da su te predaje kontradiktorne, onda bi bilo preče prihvatiti predaju koju prenosi većina.

Kako je moguće reći da je pogriješio onaj koji najbolje poznaje njene hadise, tj. Urve u predaji koju prenosi od nje: "... Bila sam od onih koji su nanijetili umru...", radi nejasne i diskutabilne forme i odbaciti vjerodostojan i jasan tekst koji potvrđuje kontekst na razne načine od kojih smo već neke naprijed naveli?!

Spomenuta četvorica prenose od nje da je nanijetila umru. To su: Džabir, Urve, Tavus i Mudžahid. Kada bi predaja koju prenose Kasim, Amrete, Esved bila oprečna njihovoj predaji, njihova predaja bi se prihvatila zbog toga što ih je veći broj i što je među njima Džabir, kao i zbog vrijednosti Urveta koji najbolje poznaje hadise svoje tetke, r.a.

Čudna je njihova tvrdnja što su na osnovu toga, što joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da ne čini tavaf i da odmah krene s obredima hadža, zaključili da je ona nanijetila umru. Međutim, Poslanik, s.a.v.s., joj je samo naredio da ostavi umru i da počne s hadžem i zato joj je rekao: "Donesi nijet za hadž»", a nije joj rekao: "ustraj na njemu", ili "nastavi ga." Kako je onda moguće da je prenosilac pogriješio zbog češljanja samo zbog toga što to nije u skladu s mezhebom onih koji to odbacuju?! Gdje se nalazi to u Allahovoj knjizi, ili sunnetu Njegova Poslanika, ili konsenzusu ummeta da je zabranjeno onom ko je u ihramima da češlja svoju kosu?! Također, nije dozvoljeno smatrati da su povjerljivi prenosioci pogriješili radi preferiranja mišljenja i taklida. Ako je muhrim siguran da mu neće zbog češljanja ništa od kose spasti, onda mu nije zabranjeno da je češlja. A ako nije siguran u to, onda je to mjesto idžtihada i dilema gdje će argumenti biti arbitri među suprotstavljenim stranama. Pa ako Kur'an, sunnet i konsenzus to ne zabranjuju onda je to dozvoljeno.

* * *

Učenjaci o pitanju umre koju je Aiša obavila sa Tenima imaju četiri stava:

prema prvom stavu, ta umra bila je jedan dodatak da bi se raspoložilo njeno srce i da bi nadoknadila sevap koji ju je prošao. Njega potvrđuje to što je njen tavaf i sa'j koje je obavila važio i za njen hadž i umru. Prema tome, ona je obavljala temettu, pa je potom dodala hadž na umru i tako postala karin, tj. ona koja obavlja kiran. Ovo je najispravnije mišljenje, jer hadisi ne ukazuju na nešto drugo. To je stav kog zastupa Šafi, Ahmed i drugi;

prema drugom stavu, kad je Aiša dobila menstruaciju Poslanik, s.a.v.s., joj je naredio da prekine umru i da umjesto nje nanijeti hadž mufred. Kada se oslobodila hadžskih ihrama naredio joj je da nadoknadi umru koju je na početku nanijetila i prekinula. Taj stav zastupa Ebu Hanife i njegovi sljedbenici. Na osnovu tog mišljenja

ta umra je za nju bila vadžib i morala ju je obaviti, a na osnovu prvog mišljenja ona je bila samo dozvoljena. Prema tome, svaka žena koja obavlja hadž temettu, pa dobije menstruaciju i ne mogne učiniti tavaf prije Arefata treba se ravnati na osnovu dva spomenuta stava: ili da doda hadž umri i tako postane karine, ili da pređe s umre na hadž i postane mufride, pa će nakon što obavi hadž nadoknaditi umru;

prema trećem stavu, Aiša nakon što je obavila kiran hadž obavezno joj je bilo da obavi posebno i umru, jer umra koju obavi onaj ko obavlja kiran hadž ne zamjenjuje umru koja je naređena islamom. To je jedna predaja od Ahmeda;

prema četvrtom stavu, Aiša je obavila ifrad. Prvi tavaf nije obavila samo zbog menstruacije. Nijet ifrada nije prekidala sve dok se nije očistila nakon čega je završila hadž. Umra koju je obavila, zastupnici ovog stava smatraju, jeste umra koja je naređena islamom. Spomenuti stav zastupaju Kadi Ismail b. Ishak i drugi malikijski pravnici. Slabost spomenutog stava jeste očita, a čak se može tvrditi da je ovo s hadiskog gledišta najslabije mišljenje.

Iz predmetnog Aišinog hadisa mogu se uzeti osnovni temelji hadžskih obreda, od kojih su:

prvo, da je onome ko obavlja kiran hadž dovoljan jedan tavaf i jedan sa'j;

drugo, da počasni tavaf spada sa žene koja ima menstruaciju, kao što je predaja, koju prenosi Safijja, Poslanikova, s.a.v.s., supruga, osnova za oslobađanje od oprosnog tavafa za ženu koja ima menstruaciju u to vrijeme;

treće, da je dodavanje hadža na umru dozvoljeno ženi koja ima menstruaciju isto kao što je to dozvoljeno i onoj koja je nema. A čak se može reći da je takvoj ženi to još i preče jer ona ima razlog i potrebe za tim;

četvrto, da žena koja ima menstruaciju radi sve obrede hadža osim tavafa;

peto, da je Tenim mikat;

šesto, da je dozvoljeno obaviti dvije umre za jednu godinu, pa čak i za jedan mjesec;

sedmo, da je dozvoljeno onome ko obavlja temettu, ako se boji da će ga nešto proći, da doda hadž na umru. Hadis kojeg prenosi Aiša jeste dokaz za to;

osmo, da je taj hadis dokaz za mekansku umru, tj. da oni koji smatraju da je obaviti umru iz Meke mustehab nemaju drugog dokaza, jer ni Poslanik, s.a.v.s., niti iko od onih koji su bili s njim nije je obavio iz Meke, niti izvan nje, osim Aiše. Oni koji dozvoljavaju obavljanje umre iz Meke uzeli su Aišin slučaj kao osnovu za svoj stav. Međutim, oni u njemu nemaju dokaza, jer njena umra jeste ili nadoknada za umru koju je prekinula, pa oni koji kažu da ju je prekinula smatraju da ju je bila obavezna nadoknaditi, a oni koji smatraju da nije tvrde da je to samo jedan dodatak, ili je ta umra bila samo da bi se raspoložilo njeno srce, kako to smatraju oni koji tvrde da je obavila kiran hadž, jer njen tavaf i sa'j bili su joj dostatni za njen hadž i njenu umru. Allah opet najbolje zna.

* * *

Da li je Aiši, r.a., umra koju je obavila zamijenila umru koja joj je naređena islamom, o tome islamski pravnici imaju dva mišljenja koja su, ustvari, dvije predaje od Ahmeda. Oni koji smatraju da nije, rekli su da postoje dvije vrste legalnih umri koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., propisao i obavio. Prva umra je umra koja se obavlja s temettu hadžem. To je ona umra koju je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio kod mikata i čije obavljanje je bodrio tokom putovanja i koju je naredio između Safe i Merve onima koji nisu sa sobom vodili hedja. Druga je vrsta umre samostalna umra radi koje se mahsus

ide, kao što su umre koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio, o kojima smo već govorili. Pored te dvije vrste umri ne postoji neka treća vrsta. U te obje vrste onaj koji ih obavlja ulazi u Meku.

Što se tiče umre u kojoj onaj ko je obavlja izlazi iz Meke do najbližeg mikata, ona nije validna i propisana. Aišina je umra bila čista posjeta, što potvrđuje činjenica da joj je njena umra koju je obavila uz kiran hadž bila dovoljna, što se jasno vidi iz hadisa Allahova Poslanika, s.a.v.s. To je ujedno i dokaz da umra kiran hadža oslobađa umre koja je naređena u islamu. To je kategorička istina, jer je Poslanik, s.a.v.s., rekao Aiši: "Tvoj tavaf ti je dovoljan za tvoj hadž i umru." A u drugoj verziji stoji: "Oslobađa te." U trećoj: "Dostatan ti je." A također je rekao i: "Involvirana je umra u hadž do Sudnjeg dana." Poslanik je također naredio svakom ko je poveo hedj da spoji hadž i umru, a nikom ko je s njim obavio kiran hadž i poveo hedj nije naredio da obavi još jednu umru pored one koju je obavio s kiran hadžem. Prema tome, umra koja se obavi sa kiran hadžem oslobađa od umre koja je naređena u islamu. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Što se tiče mjesta na kojem je dobila menstruaciju, to je bez sumnje bilo na Serefu. Dok oko mjesta prestanka njene menstruacije nemamo jedinstvenog stava. Rečeno je da je to bilo na Arefatu, kako se prenosi od Mudžahida.[322] Međutim, Urve prenosi od nje da joj je on pravio hlad na Arefatu kada je imala menstruaciju.[323] Ipak među njima nema kontradiktornosti. Oba su hadisa vjerodostojna. Ibn Hazm ih objašnjava sa dva značenja. Njeno arefatsko čišćenje, prema njegovom mišljenju, znači da se okupala radi stajanja na Arefatu, jer rekla je: "Očistila sam se na Arefatu", a čišćenje i prestanak

[322] Bilježi ga Muslim (1211, 133) u *Hadžu*, poglavlje: Vrste hadža.

[323] Bilježi Buhari (3/482) u knjizi o umri, poglavlje: Umra u noći hasbe i drugim noćima, i Muslim (1211, 120, 123.).

menstruacije dva su različita pojma. Dalje veli da je Kasim rekao da joj je menstruacija prestala prvi dan Bajrama. Njegovu predaju bilježi Muslim u svom *Sahihu.* Također, Kasim i Urve saglasni su da je ona na Arefatu imala menstruaciju, a njih dvojica su ljudi koji su joj bili najbliži. Bilježi Ebu Davud i veli: "Pričao nam je Muhammed b. Ismail, pričao nam je Hammad b. Seleme od Hišama b. Urveta od njegova oca da je ona rekla:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ مُوَافِينَ هِلَالَ ذِي الْحِجّةِ . . . فَذَكَرَتْ الْحَدِيثَ وَفِيهِ فَلَمّا كَانَتْ لَيْلَةُ الْبَطْحَاءِ ، طَهُرَتْ عَائِشَةُ.

'Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., neposredno s mlađakom zul-hidždžeta...' pa je navela hadis. U njemu se, između ostalog, kaže da je u noći Bethe Aiši prestala menstruacija." Spomenuti je lanac prenosilaca ispravan.[324]

Međutim, Ibn Hazm veli da je spomenuta predaja odbačena, jer je oprečna ostalim predajama svih onih koji je prenose od nje. Time se misli na to da joj je prestala menstruacija u noći Betha, a ta noć bila je četiri noći poslije prvog dana Bajrama što je apsolutno nemoguće prihvatiti. Međutim, ako pomno promotrimo spomenutu predaju zapazit ćemo da to nije Aišin govor, pa prema tome ne treba se na nju ni osvrtati zbog toga što je tuđi, a ne njen govor, jer ona najbolje poznaje sebe. Istu predaju prenose i Hammad b. Seleme, Vuhejb b. Halid i Hammad b. Zejd i ne spominju spomenutu konstataciju.

Predaji koju prenosi Hammad b. Zejd i ostali treba dati prednost nad predajom koju prenosi Hammad b. Seleme zbog sljedećih razloga:

prvo, što je bolje memorije i precizniji od Hammada b. Seleme;

drugo, što je u njihovim predajama involviran njen govor o samoj sebi, dok njegova predaja involvira tuđi govor o njoj;

[324] Bilježi ga Ebu Davud (1778) u *Obredima*, poglavlje: O ifrad hadžu.

treće, što Zuhri prenosi od Urveta od nje predaju u kojoj kaže: "Bila sam u menstruaciji sve do dana Arefata." Taj vremenski rok objasnili su, tj. prenijeli od nje Mudžahid i Kasim. Međutim, Mudžahid je rekao da joj je menstruacija prestala na Arefatu, a Kasim je rekao da se to desilo na prvi dan Bajrama.

* * *

Vratimo se ponovo Poslanikovom, s.a.v.s., hadžu. Kada je Poslanik, s.a.v.s., bio na Serifi rekao je svojim ashabima: "Ko nema sa sobom hedja i želi nanijetiti umru neka to učini, a ko sa sobom vodi hedj neka to ne čini."[325] Ovo je drugi stepen kod mikata koji je iznad izbora.

Kada je došao u Meku, Poslanik, s.a.v.s., naredio je, konačno, onima koji nisu imali sa sobom hedj da nanijete umru i da se potom oslobode ihrama, a onima koji su imali sa sobom hedja da ostanu u ihramima. Od tih propisa apsolutno ništa nije derogirano. Čak ga je Suraka b. Malik pitao o umri koju im je naredio da je prekinu, da li je samo za tu godinu, ili za stalno rekao je: "Zauvijek. Umra je uistinu involvirana u hadž sve do Sudnjeg dana."[326]

Prekidanje nijeta hadža zbog umre od Poslanika, s.a.v.s., prenosi četrnaest ashaba. Sve su njihove predaje vjerodostojne. Ti ashabi su: Aiša, Hafsa, majke pravovjernih, Alija b. Ebi Talib, Fatima, kćerka Allahova Poslanika, s.a.v.s., Esma, Ebu Bekrova kćerka, Džabir b. Abdullah, Ebu Seid el-Hudri, Bera b. Azib, Abdullah b. Omer, Enes b. Malik, Ebu Musa el-Ešari, Abdullah b. Abbas, Sebre b. Ma'bed el-Džuheni i Suraka b. Malik el-Mudlidži, r.a., a mi ćemo te hadise navesti.

---

[325] Njegova verifikacija je već navedena.

[326] Bilježi Muslim (1216) u *Hadžu*, poglavlje: Vrste ihrama (1218), poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž, Ebu Davud (1787) u *Obredima*, poglavlje: O ifrad hadžu, Nesai (5/178) u *Obredima*, poglavlje: Dozvoljeno je prekinuti nijet hadža zbog umre, Darimi (2/44, 49), Ibn Madža (2977) u *Obredima*, poglavlje: Obavljanje umre prije hadža, Ahmed (4/175) i Buhari (3/485, 5/97, 13/187).

U dva *Sahiha* od Ibn Abbasa bilježi se da su Poslanik, s.a.v.s., i ashabi došli u Meku ujutro četvrtog dana zul-hidždžeta učeći telbiju za hadž pa im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da taj nijet preinače u umru. To im je teško palo pa su rekli: "Allahov Poslaniče! Kakvo oslobađanje od ihrama?!" Rekao je: "Potpuno."

U Muslimovoj verziji stoji da je Poslanik, s.a.v.s., došao sa svojim ashabima u Meku nakon četiri dana što je prošlo od deset dana zul-hidždžeta. Učili su telbiju za hadž, pa im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da je uče za umru.

U drugoj se verziji kaže da je naredio ashabima da svoj ihramski nijet učine za umru osim onih koji imaju sa sobom hedja.[327]

U dva *Sahiha* se od Džabira b. Abdullaha prenosi da su Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi donijeli telbiju za hadž. Niko od njih sa sobom nije imao hedja osim Poslanika, s.a.v.s., i Talhe. U to vrijeme Alija, r.a., je stigao iz Jemena vodeći sa sobom hedj i rekao:

أَهْلَلْتُ بِمَا أَهَلَّ بِهِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَمَرَهُمْ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَجْعَلُوهَا عُمْرَةً وَيَطُوفُوا ، وَيُقَصِّرُوا ، وَيَحِلّوا إلّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ قَالُوا : نَنْطَلِقُ إِلَى مِنًى وَذَكَرُ أَحَدِنَا يَقْطُرُ فَبَلَغَ ذَلِكَ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ " لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ مَا أَهْدَيْتُ وَلَوْلَا أَنَّ مَعِي الْهَدْيَ لَأَحْلَلْتُ وَفِي لَفْظِ فَقَامَ فِينَا فَقَالَ لَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنِّي أَتْقَاكُمْ لِلَّهِ وَأَصْدَقُكُمْ ، وَأَبَرُّكُمْ وَلَوْلَا أَنَّ مَعِي الْهَدْيَ لَحَلَلْتُ كَمَا تَحِلُّونَ وَلَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ ، لَمْ أَسُقْ الْهَدْيَ فَحُلّوا " فَحَلَلْنَا ، وَسَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَفِي لَفْظِ أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أَحْلَلْنَا ، أَنْ نُحْرِمَ إِذَا تَوَجَّهْنَا إِلَى مِنًى قَالَ فَأَهْلَلْنَا مِنْ الْأَبْطَحِ ، فَقَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكِ بْنِ جُعْشُمٍ يَا رَسُولَ اللهِ لِعَامِنَا هَذَا أَمْ لِلْأَبَدِ ؟ قَالَ لِلْأَبَدِ.

"Nijetim ono što je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio." Zatim im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da telbiju hadža preinače u umru, pa da zatim obave tavaf, obriju se i oslobode ihrama osim onih koji su sa

[327] Bilježe ga Buhari (3/337-338) u *Hadžu*, poglavlje Temettu, kiran i ifrad, Muslim (1240, 1241.) u *Hadžu*, poglavlje: Dozvoljeno je obaviti umru u mjesecima hadža, Ebu Davud (1787, 1792), Nesai (5/180, 181, 201, 202) i Ahmed (1/252).

sobom imali hedj. Potom su se uputili prema Mini dok je spolni organ nekih još bio vlažan od spolnog odnosa. Ta je vijest prenesena Poslaniku, s.a.v.s., pa je rekao: "Kada bi mi se vratilo ono što me je prošlo ne bih vodio sa sobom hedja. A da nije sa mnom hedj oslobodio bih se ihrama." U drugoj verziji stoji: "...potom je ustao između nas i rekao: 'Znate da se ja, od svih vas, najviše bojim Allaha, da sam najiskreniji i da najviše činim dobra djela. Da nemam sa sobom hedja, oslobodio bih se ihrama kao i vi. Da mi se vrati ono što me je prošlo ne bih vodio hedja. Zato se oslobodite ihrama!' Potom smo se oslobodili ihrama, jer smo čuli naredbu i pokorili se." U trećoj se verziji kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio kada smo skinuli ihrame da ih ponovo obučemo, kada krenemo prema Mini. Telbiju smo donijeli kada smo došli do Ebtaha. Suraka b. Malik b. Džušum tada je upitao: 'Allahov Poslaniče, da li ovo važi samo za ovu godinu ili zauvijek?!' 'Zauvijek', odgovorio je."

Sve su te predaje vjerodostojne.[328] Posljednja verzija jasno anulira stav onih koji tvrde da je to bila specifičnost ashaba, jer u tom slučaju spomenuti postupak važio bi samo za tu godinu, tj. za taj njihov hadž, a ne zauvijek. Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je da je taj propis univerzalan i da važi do Sudnjeg dana.

U *Musnedu* od Ibn Omera bilježi se da je rekao:

قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ مَكّةَ وَأَصْحَابُهُ مُهلّينَ بالْحَجّ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ « مَنْ شَاءَ أَنْ يَجْعَلَهَا عُمْرَةً إلّا مَنْ كَانَ مَعَهُ الْهَدْيُ » قَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ أَيَرُوحُ أَحَدُنَا إِلَى مِنًى وَذَكَرُهُ يَقْطُرُ مَنِيًا ؟ قَالَ « نَعَمْ » وَسَطَعَتْ الْمَجَامِرِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi došli su u Meku učeći telbiju za hadž, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko želi da telbiju preinači za umru neka to uradi osim onih koji imaju sa

[328] Bilježe ga Buhari (3/402) u *Hadžu*, poglavlje: Žena koja ima menstruaciju obavlja sve obrede osim tavafa, kao i u poglavlju: Ko je učinio u vrijeme Poslanika isti nijet za hadž koji je učinio Poslanik, s.a.v.s., i Muslim (1213, 1214, 1216).

sobom hedj." Rekli su: "Allahov Poslaniče, zar će neko od nas otići na Minu, a njegov spolni organ da curi spermom?!" "Da", rekao je, nakon čega su ljudi imali spolne odnose.[329]

U *Sunenu* od Rebia b. Sebreta prenosi se od njegovog oca da je rekao:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ حَتّى إذَا كُنّا بِعُسْفَانَ ، قَال سُرَاقَةُ بْنُ مَالِك الْمُدْلِجِيّ : يَا رَسُولَ الله اقْضِ لَنَا قَضَاءَ قَوْمٍ كَأَنّمَا وُلِدُوا الْيَوْمَ فَقَال : " إنّ اللهَ عَزّ وَجَلّ قَدْ أَدْخَلَ عَلَيْكُمْ فِي حَجّتِكُمْ عُمْرَةً فَإِذَا قَدِمْتُمْ فَمَنْ تَطَوّفَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصّفَا وَالْمَرْوَةِ ، فَقَدْ حَلّ إِلّا مَنْ مَعَهُ هَدْيٌ.

"Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i kada smo došli do Usfana Suraka b. Malik je rekao: "Allahov Poslaniče, odredi nam da budemo kao onaj narod koji se rodio danas." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Allah vam učinio da imate ui umru. Kada dođete u Meku, pa ko od vas obavi tavaf oko Kabe i sa'j između Saffe i Merve oslobodio se od ihrama, ako nema sa sobom hedja."[330]

U dva *Sahiha* od Aiše se prenosi da je rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., spominjući samo hadž...", pa je navela cijeli događaj, u kome se, između ostalog, veli: "Kada smo stigli u Meku, Poslanik, s.a.v.s., rekao je svojim ashabima: 'Preinačite nijet u umru', pa su ljudi skinuli ihrame, osim onih koji su imali sa sobom hedj...", pa je spomenula ostatak hadisa.

U Buharijevoj verziji stoji:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ لَا نَرَى إلّا الْحَجّ فَلَمّا قَدِمْنَا تَطَوّفْنَا بِالْبَيْتِ فَأَمَرَ النّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيَ أَنْ يَحِلّ فَحَلّ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيَ وَنِسَاؤُهُ لَمْ يَسُقْنَ فَأَحْلَلْنَ.

329 Bilježi ga Ahmed (2/28). Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.

330 Bilježe ga Ebu Davud (1801) i Darimi (2/51). Lanac prenosilaca mu je hasen.

"Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., namjeravajući samo hadž. Kada smo stigli i obavili tavaf Poslanik, s.a.v.s., je naredio onima koji nisu vodili sa sobom hedja da se oslobode ihrama, pa su ih se i oslobodili. Poslanikove, s.a.v.s., žene nisu vodile sa sobom hedja, pa su se i one oslobodile ihramskih stega."

U Muslimovoj verziji stoji:

دَخَلَ عَلَيَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ غَضْبَانُ فَقُلْتُ مَنْ أَغْضَبَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ النَّارَ . قَالَ أَوَمَا شَعَرْتِ أَنِّي أَمَرْتُ النَّاسَ بِأَمْرٍ فَإِذَا هُمْ يَتَرَدَّدُونَ وَلَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ . مَا سُقْتُ الْهَدْيَ مَعِي حَتَّى أَشْتَرِيَهُ ثُمَّ أُحِلَّ كَمَا حَلُّوْا.

"Ušao je kod mene Allahov Poslanik, s.a.v.s., ljutit pa sam rekla: 'Ko te je naljutio, Allahov Poslaniče, neka ga Allah stavi u vatru.' Rekao je: 'Zar nisi primijetila da sam ja nešto naredio ljudima, a oni se sada dvoume. Da mi je doživiti ono što je prošlo ne bih vodio hedja sa sobom, nego bih ga kupio i oslobodio se ihrama kao što su ih se i oni oslobodili.'"[331]

Bilježi Malik od Jahjaa b. Seida od Amre da je rekla:

سَمِعْتُ عَائِشَةَ تَقُولُ خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِخَمْسِ لَيَالٍ بَقِيْنَ مِنْ ذِي الْقَعْدَةِ وَلَا نَرَى إِلَّا أَنَّهُ الْحَجّ ، فَلَمَّا دَنَوْنَا مِنْ مَكَّةَ ، أَمَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ إِذَا طَافَ بِالْبَيْتِ وَسَعَى بَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ أَنْ يَحِلّ.

"Čula sam Aišu kad je rekla: 'Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., nakon što je ostalo pet noći od mjeseca zul-ka'deta, vjerujući da ćemo obaviti samo hadž. Kada smo se približili Meki, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je onima koji nisu imali sa sobom hedja, kada obave tavaf oko Kjabe i sa'j između Saffe i Merve, da skinu ihrame.'" Jahja b. Seid veli: "Spomenuo sam taj hadis Kasimu

[331] Bilježe ga Buhari (3/334-336) u *Hadžu*, poglavlje: Temettu, kiran i ifrad u hadžu, i Muslim (1211, 125, 128, 130).

b. Muhammedu, pa je rekao: 'Tako mi Allaha, ispričala ti je ispravno taj hadis'"[332]

U Muslimovom *Sahihu* od Ibn Omera bilježi se da je rekao:

حَدَّثَتْنِي حَفْصَةُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَ أَزْوَاجَهُ أَنْ يَحْلِلْنَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَقُلْتُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَحِلَّ ؟ فَقَالَ : إِنِّي لَبَّدْتُ رَأْسِي ، وَقَلَّدْتُ هَدْيِي ، فَلَا أُحِلُّ حَتَّى أَنْحَرَ الْهَدْيَ.

"Pričala mi je Hafsa da je Poslanik, s.a.v.s., naredio svojim ženama da se oslobode ihrama na Oprosnom hadžu. Tada je Hafsa upitala Poslanika, s.a.v.s.: 'Šta te je spriječilo da se ne oslobodiš ihrama?' Rekao je: 'Ja sam počešljao svoju kosu i obilježio svoj hedj i zbog toga se neću oslobađati ihrama sve dok ne zakoljem hedj.'"[333]

U Muslimovom *Sahihu* se bilježi da je Esma, Ebu Bekrova kćerka, rekla:

خَرَجْنَا مُحْرِمِينَ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيَقُمْ عَلَى إِحْرَامِهِ ، وَمَنْ لَمْ يَكُنْ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيَحْلِلْ وَذَكَرَتْ الْحَدِيثَ.

"Krenuli smo obučeni u ihrame, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ko ima sa sobom hedja, neka ostane u svojim ihramima, a ko nema neka ih se oslobodi....'" pa je navela cijeli hadis.[334]

U Muslimovom *Sahihu* se, također, bilježi od Seida el-Hudrije da je rekao:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَصْرُخُ بِالْحَجِّ صُرَاخًا ، فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ أَمَرَنَا أَنْ نَجْعَلَهَا عُمْرَةً إِلَّا مَنْ سَاقَ الْهَدْيَ . فَلَمَّا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ وَرُحْنَا إِلَى مِنًى ، أَهْلَلْنَا بِالْحَجِّ.

"Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., izgovarajući glasno telbiju za hadž, pa kada smo došli u Meku naredio nam je da

[332] Bilježe ga Malik u El-Muvettau (1/393). Lanac prenosilaca mu je ispravan, te Buhari (3/440) u *Hadžu*, poglavlje: Klanje krava od strane čovjeka za svoje žene bez njihove naredbe, i Muslim (1211, 125).

[333] Bilježi ga Muslim (1229).

[334] Bilježi ga Muslim (1236).

to preinačimo u umru, osim onaj koji je imao sa sobom hedja. Kada je došao dan tervije, tj. osmi dan zul-hidždžeta, na dan kada smo se uputili prema Mini donijeli smo telbiju za hadž."[335]

U Buharijevom *Sahihu* bilježi se od Ibn Abbasa, r.a., da je rekao:

أَهَلَّ الْمُهَاجِرُونَ وَالأَنْصَارُ ، وَأَزْوَاجُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَأَهْلَلْنَا فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ ، قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اجْعَلُوا إِهْلاَلَكُمْ بِالْحَجِّ عُمْرَةً إِلاَّ مَنْ قَلَّدَ الْهَدْيَ . . . وَذَكَرَ الْحَدِيثَ.

"Muhadžiri, ensarije, Poslanikove žene donijeli su telbiju na Oprosnom hadžu. Svi smo je donijeli. Kada smo došli u Meku Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Vašu telbiju za hadž preinačite za umru, osim ako je neko poveo hedja...', pa je naveo hadis do kraja."[336]

Bilježi se u *Sunenu* od Bera b. Aziba da je rekao:

خَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ فَأَحْرَمْنَا بِالْحَجِّ فَلَمَّا قَدِمْنَا مَكَّةَ ، قَالَ اجْعَلُوا حَجَّكُمْ عُمْرَةً . فَقَالَ النَّاسُ يَا رَسُولَ اللهِ قَدْ أَحْرَمْنَا بِالْحَجِّ فَكَيْفَ نَجْعَلُهَا عُمْرَةً ؟ فَقَالَ " انْظُرُوا مَا آمُرُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوهُ " ، فَرَدَّدُوا عَلَيْهِ الْقَوْلَ فَغَضِبَ ثُمَّ انْطَلَقَ حَتَّى دَخَلَ عَلَى عَائِشَةَ وَهُوَ غَضْبَانُ فَرَأَتِ الْغَضَبَ فِي وَجْهِهِ فَقَالَتْ مَنْ أَغْضَبَكَ ، أَغْضَبَهُ اللهُ فَقَالَ : وَمَا لِي لاَ أَغْضَبُ وَأَنَا آمُرُ أَمْرًا فَلاَ يُتَّبَعُ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi krenuli su prema Meki. Nanijetili smo hadž. Kada smo došli u Meku Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Preinačite svoj hadž u umru.' Ljudi su rekli: 'Allahov Poslaniče, nanijetili smo hadž, kako onda da ga preokrenemo u umru?' Rekao je: 'Slušajte ono što vam naređujem i tako postupite.' Međutim, oni su ponovili ono što su rekli, pa se Poslanik, s.a.v.s., naljuti i ode. Kod Aiše je ušao ljut. Ona mu na licu primijeti ljutnju,

---

[335] Bilježi ga Muslim (1247).

[336] Bilježi ga Buhari (3/354) u *Hadžu*, poglavlje. Riječi Uzvišenog: "...to je za onog čija porodica nije u haremu."

pa reče: 'Ko te je naljutio, Allah njega naljutio.' Rekao je. 'Kako da se ne naljutim, naredio sam im nešto, a oni to ne čine.'"[337]

Mi uzimamo Allaha za svjedoka da, kada bi nanijetili hadž smatrali bi da nam je njegovo prekidanje s umrom farz radi izbjegavanja srdžbe Allahova Poslanika, s.a.v.s., i slijeđenja njegove naredbe. Tako mi Allaha, taj propis nije derogiran ni za njegova života niti poslije njega. Ni jedan harf koji mu je oprečan nije vjerodostojan niti je on bio specifičan samo za ashaba. Allah je odredio da Suraka upita Poslanika, s.a.v.s., da li taj propis važi samo za njih, tj. ashabe na što mu je on odgovorio da on važi zauvijek. Ne znam šta bismo mogli preferirati nad spomenutim hadisima. To je potvrđena stvar i ko bude radio suprotno njoj naljutit će Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Allah se smilovao imamu Ahmedu. Kada mu je Seleme b. Šebib rekao: "O Ebu Abdullahu, sve tvoje osobine za mene su dobre, osim jedne." Upitao je: "Šta je to?" "Dozvoljavaš da se hadž prekine radi umre", odgovorio je. Ahmed mu je tada rekao: "Smatrao sam te pametnim. Ja za to imam jedanaest vjerodostojnih predaja od Allahova Poslanika, s.a.v.s., pa zar da ih zanemarim radi tvog mišljenja?!"

U *Sunenu* od Beraa b. Aziba bilježi se da je Alija, r.a., kada je došao iz Jemena kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., zatekao Fatimu u obojenoj odjeći i u namirisanoj kući, pa ju je upitao: "Šta ti je?!" Rekla je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je naredio svojim ashabima da skinu ihrame, pa su ih poskidali."[338]

Ibn Ebu Šejbe veli: "Pričao nam je Ibn Fudajl od Jezida od Mudžahida da je Abdullah b. Zubejr rekao: 'Učinite ifrad i oka-

---

[337] Bilježe ga Ahmed (4/286) i Ibn Madža (2982) u *Obredima*, poglavlje: Prekidanje hadža. Lanac prenosilaca mu je dobar. Bilježi ga i Hejsemi u *El-Medžmei* (3/233) i veli: "Bilježi ga Ebu Ja'la, a prenosioci su mu vjerodostojni."

[338] Bilježe ga Ebu Davud (1797) u *Obredima*, poglavlje: Kiran, i Nesai (5/144). Lanac prenosilaca mu je dobar.

nite se mišljenja ovog slijepca o tom pitanju.' Abdullah b. Abbas je rekao: 'Ti si onaj kome je Allah učinio srce slijepim. Zar nisi pitao svoju majku o tome?' Pozvao ju je, pa je rekla: 'Istinu je rekao Ibn Abbas. Došli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., s nijetom da obavimo hadž, pa smo taj nijet preinačili u umru. Nakon čega smo se potpuno oslobodili ihrama, pa su čak neki ljudi imali spolni odnos sa svojim ženama.'"[339]

U Buharijevom *Sahihu* od Ibn Šihaba se bilježi da je rekao:

دَخَلْتُ عَلَى عَطَاءٍ أَسْتَفْتِيهِ فَقَالَ حَدَّثَنِي جَابِرُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ : أَنَّهُ حَجَّ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ سَاقَ الْبُدْنَ مَعَهُ وَقَدْ أَهَلُّوا بِالْحَجِّ مُفْرَدًا ، فَقَالَ لَهُمْ " أَحِلُّوا مِنْ إِحْرَامِكُمْ بِطَوَافِ بِالْبَيْتِ ، وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ، وَقَصِّرُوا ، ثُمَّ أَقِيمُوا حَلَالًا ، حَتَّى إِذَا كَانَ يَوْمُ التَّرْوِيَةِ فَأَهِلُّوا بِالْحَجِّ وَاجْعَلُوا الَّتِي قَدِمْتُمْ بِهَا مُتْعَةً " . فَقَالُوا : كَيْفَ نَجْعَلُهَا مُتْعَةً وَقَدْ سَمَّيْنَا الْحَجَّ ؟ فَقَالَ " افْعَلُوا مَا آمُرُكُمْ بِهِ فَلَوْلَا أَنِّي سُقْتُ الْهَدْيَ لَفَعَلْتُ مِثْلَ الَّذِي أَمَرْتُكُمْ بِهِ . وَلَكِنْ لَا يَحِلُّ مِنِّي حَرَامٌ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ " ، فَفَعَلُوا.

"Ušao sam kod Ataa da ga upitam, pa je rekao: 'Pričao mi je Džabir b. Abdullah da je obavio hadž sa Poslanikom, s.a.v.s., i vodio je devu sa sobom. Nanijetili su ifrad hadž. Zatim im je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Oslobodite se svojih ihrama nakon što učinite tavaf oko Kabe, sa'j između Saffe i Merve i nakon što se obrijete. Potom ostanite tako sve do dana tervije, na taj dan nanijetite hadž, a ono s čime ste došli umru.' Rekli su: 'Kako da je učinimo umrom, kada smo nanijetili hadž?!' Rekao je: 'Uradite ono što vam naređujem. Da nisam poveo hedja uradio bih isto ono što i vama naređujem. Međutim, ne mogu se osloboditi ihrama sve dok ne stigne hedj na svoje mjesto.' Potom su uradili ono što im je naredio."[340]

---

[339] Spomenuti Jezid jeste Ibn Ebi Zijad el-Hašimi el-Kufi koji se smatra slabim prenosiocem. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Bilježi ga Ahmed (6/344-345). Bilježi se također u(1/290, 360) u sličnoj verziji od Ibn Abbasa, ali bez navođenja događaja. U lancu prenosilaca mu je nepoznat prenosilac.

[340] Bilježi ga Buhari (3/343) u *Hadžu*, poglavlje: Temettu, kiran i ifrad.

U *Sahihu* od njega se također prenosi da su Poslanik, s.a.v.s., i ashabi nanijetili hadž...pa je naveo hadis do kraja. U toj predaji, između ostalog, stoji: "...potom je Poslanik, s.a.v.s, naredio ashabima da taj nijet preusmjere na umru, tj. da obave tavaf, a potom da se obriju, osim onih koji su sa sobom vodili hedj. Potom su ashabi zapitali: 'Zar ćemo krenuti prema Mini, a iz spolnih organa će nam curiti sperma?!' Kada je to čuo Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Da dočekam ponovo ono što me je prošlo, ne bih klao kurbana. Da nije sa mnom hedja, i ja bih skinuo ihrame.'"[341]

U Muslimovom *Sahihu* od njega prenosi se, o Oprosnom hadžu, sljedeće: "Kada smo stigli u Meku, obavili smo tavaf oko Kabe i sa'j. Potom nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da svako od nas, koji sa sobom nije vodio hedja, skine ihrame.» Upitali smo: 'Kakvo skidanje ihrama?!' Rekao je: 'Potpuno oslobađanje.' Nakon toga smo se sastajali sa svojim ženama, upotrebljavali miris, oblačili odjeću, a do Arafata ostalo je samo četiri noći. Kada je došao osmi dan zul-hidždžeta, tj. dan tervije, obukli smo ihrame."

U drugoj Muslimovoj verziji stoji: "...ko od vas nema hedja, neka skine ihrame i neka mu to bude umra." Potom su se svi oslobodili ihrama. Svi su se obrijali, osim Poslanika, s.a.v.s., i onih koji su sa sobom vodili hedjeve. Kada je došao dan tervije, krenuli su prema Mini i donijeli nijet za hadž.[342]

U Bezzarovom *Musnedu*, sa vjerodostojnim lancem prenosilaca, od Enesa, r.a., bilježi se da su Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi učinili nijet za hadž i umru. Kada su stigli u Meku, obavili su tavaf i sa'j. Nakon toga im je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da skinu ihrame, pa im je to teško palo. Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada je rekao: "Skinite ihrame, jer da nije sa mnom hedj i ja bih ih se oslobodio", potom su se oslobodili ihrama, da su se čak sastajali sa svojim ženama.

---

[341] Bilježi ga Buhari (3/402-403).

[342] Bilježi ga Muslim (1213, 1218).

U Baharijevom *Sahihu* bilježi se od Enesa da je rekao:

صَلّى رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ وَنَحْنُ مَعَهُ بِالْمَدِينَةِ الظّهْرَ أَرْبَعًا ، وَالْعَصْرَ بِذِي الْحُلَيْفَةِ رَكْعَتَيْنِ ، ثُمّ بَاتَ بِهَا حَتّى أَصْبَحَ ثُمّ رَكِبَ حَتّى اسْتَوَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ عَلَى الْبَيْدَاءِ ، حَمِدَ اللهَ وَسَبّحَ ثُمّ أَهَلّ بِحَجّ وَعُمْرَةٍ ، وَأَهَلّ النّاسُ بِهِمَا ، فَلَمّا قَدِمْنَا أَمَرَ النّاسَ فَحَلّوا ، حَتّى إِذَا كَانَ يَوْمُ التّرْوِيَةِ أَهَلّوا بِالْحَجّ . .. وَذَكَرَ بَاقِيَ الْحَدِيثِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je klanjao u Medini četiri rekata, a ikindiju na Zul-Hulejfi dva rekata. Tu je zanoćio sve do sabaha. Potom je uzjahao svoju jahalicu koja se zaustavila tek na Bejdi. Tu je zahvalio Allahu i veličao Ga. Potom je nanijetio hadž i umru, pa se i narod poveo za njim. Kada smo stigli (u Meku) naredio je ljudima da skinu ihrame. Kada je došao dan tervije, obukli su ihrame za hadž..." i naveo je ostatak hadisa.[343]

U Buharijevom *Sahihu* se također od Ebu Musa el-Ešarija bilježi da je rekao:

بَعَثَنِي رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلّمَ إِلَى قَوْمِي بِالْيَمَنِ ، فَجِئْتُ وَهُوَ بِالْبَطْحَاءِ ، فَقَالَ " بِمَ أَهْلَلْتَ " ؟ فَقُلْتُ أَهْلَلْتُ بِإِهْلَالِ النّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ . فَقَالَ : " هَلْ مَعَكَ مِنْ هَدْيٍ " ؟ قُلْتُ لَا ، فَأَمَرَنِي ، فَطُفْتُ بِالْبَيْتِ وَبِالصّفَا وَالْمَرْوَةِ ، ثُمّ أَمَرَنِي فَأَحْلَلْتُ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao me je mom narodu u Jemen. Kada sam se vratio zatekao sam ga na Bethi, pa me je upitao: 'Šta si nanijetio?' 'Nanijetio sam ono što je nanijetio Poslanik', odgovorio sam. Upitao me je: 'Imaš li sa sobom hedj?' Rekao sam: Nemam', pa mi je naredio da obavim tavaf i sa'j, a potom da skinem ihrame."[344]

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se da je neki čovjek iz plemena Beni el-Hudžejm rekao Ibn Abbasu: "Kakva je to fetva s kojom zbunjuješ ljude, da se oslobodio ihrama onaj ko obavi tavaf?!" Ibn

---

[343] Verifikacija mu je naprijed spomenuta.

[344] Bilježi ga Buhari (3/331).

Abbas je rekao: "To je sunnet vašeg Poslanika, s.a.v.s., i pored toga što vam to nije pravo."[345]

Ibn Abbas je istinu rekao, jer svako ko obavi tavaf, a ne bude sa sobom imao hedja, svejedno obavljao on mufred, kiran ili temettu hadž, oslobodio se ihrama, s tim što to oslobađanje može biti nekad obavezno, a nekad pravno. To je sunnet koji se ne može odbaciti niti zanemariti.

To je identično sljedećoj Poslanikovoj izjavi: "Kada ode dan odande i dođe noć odavde, postač se omrsi."[346] Citirani hadis aludira na sljedeće stvari: da postač pravno prekida post, ili da je nastupilo vrijeme iftara i više se ne smatra postačem.

Isti je slučaj i s onim ko obavi tavaf. On se u tom slučaju pravno smatra da se oslobodio ihrama, ili da vrijeme nakon toga za njega više nije vrijeme ihrama, nego vrijeme izvan ihrama i ništa više, pod uvjetom da ne vodi sa sobom hedja. To je izričito i jasno rečeno u sunnetu.

U Muslimovom *Sahihu* se također od Ataa bilježi da je Ibn Abbas rekao: "Svako ko obavi tavaf, bio on hadžija ili neko drugi, smatra se da se oslobodio ihrama." Također je govorio: "To važi i prije i poslije stajanja na Arefatu." Svoj stav je temeljio na Poslanikovoj, s.a.v.s., naredbi kada je ashabima naredio da skinu ihrame na Oprosnom hadžu.[347]

U Muslimovom *Sahihu* od Ibn Abbasa bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ovo je umra u kojoj smo skinuli ihrame, pa ko sa sobom ne vodi hedja neka se potpuno oslobodi ihrama, jer umra je involvirana u hadž sve do Sudnjeg dana."[348]

---

[345] Bilježi ga Muslim (1244).

[346] Bilježe ga Buhari (4/171) i Muslim (1100).

[347] Bilježi ga Muslim (1245).

[348] Bilježi ga Muslim (1241).

Abdurrezzak veli: "Ma'mer nam je pričao od Katade od Ebu Ša'saa od Ibn Abbasa da je rekao: 'Ko je došao s nijetom hadža, pa ako obavi tavaf, on će ga pretvoriti u umru htio on to ili ne htio.' Rekao sam: 'Ljudi ti to zamjere?!' Rekao je: 'To je sunnet njihova Poslanika, s.a.v.s., i pored toga što im to nije pravo.'"[349]

To od Poslanika, s.a.v.s., prenose oni koje smo imenovali, a i oni koje nismo.

Te predaje od ashaba prenose mnogi tabiini, i to toliki broj da se u njihovu autentičnost ne može posumnjati, i mora se u nju povjerovati. Nemoguće je da ih neko zaniječe ili da kaže da se to nije desilo. To je mezheb i Poslanikove, s.a.v.s., porodice, kao i mezheb učenjaka i mora znanja ovoga ummeta, Ibn Abbasa, i njegovih sljedbenika. To je i mezheb Ebu Musaa el-Ešarija, mezheb imama sunneta i hadisa, Ahmeda b. Hanbela i njegovih učenika, te uz njega mezheb hadiskih stručnjaka, mezheb Abdullaha b. Hasana el-Anberija, basrijskog kadije i mezheb bukvalista.

Oni koji postupaju suprotno citiranim hadisima svoj stav opravdavaju sljedećim dokazima:

prvi, da su citirani hadisi derogirani;

drugi, da se odnose samo na ashabe i da drugima nije dozvoljeno primjenjivati propise koji se nalaze u njima;

treći, da su kontradiktorni s onim hadisima koji sadržavaju suprotne propise.

To su svi njihovi dokazi na kojima grade svoje mišljenje.

Mi ćemo, s Božijom pomoći i podrškom, posebno navesti svako od njih, osvrnuti se na njega i objasniti šta svaki od njih involvira u sebi.

Prvi se dokaz odnosi na derogaciju. U derogaciji moraju se ispuniti četiri stvari (uvjeta). Međutim, oni nisu podastrijeli nije-

[349] Lanac prenosilaca mu je ispravan.

dnog. Derogacija treba druge tekstove koji su kontradiktorni sa spomenutim hadisima. Pored te kontradiktornosti, neophodno je da im budu i suprotstavljeni i da se potom utvrdi da su izrečeni poslije citiranih hadisa.

Zagovornici derogacije citiranih hadisa rekli su: "Omer b. el-Hattab es-Sedžistani veli: 'Pričao nam je el-Firjabi, pričao nam je Eban b. Ebu Hazim i rekao: 'Pričao mi je Ebu Bekr b. Hafs od Ibn Omera od Omera b. el-Hattaba, r.a, da je rekao nakon što je preuzeo vlast: 'O ljudi, Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je dozvolio skidanje ihrama na hadžu, tj. obavljanje umre, pa nam je to zabranio.'" Bilježi ga Bezzar i svom *Musnedu* od njega.[350]

Oni koji negiraju derogaciju spomenutim hadisima rekli su: "Čudni li ste! Kako se možete suprotstavljati postojanim brdima koje ne može poljuljati ni najjača oluja s pepelom kojeg vjetar raznosi na sve strane. Hadis koji navodite nema ni lanca prenosilaca niti teksta (metna). Njegov je lanac toliko slab da se on kod muhaddisa ne može uzeti za argument protiv nas. A njegov metn aludira na brak mutu koji je Poslanik, s.a.v.s., jedno vrijeme dozvolio, a potom zabranio." Citirani se hadis apsolutno drugačije ne može prihvatiti zbog sljedećih razloga:

prvo, konsenzusom je potvrđeno da hadž temetu nije zabranjen, nego da je vadžib, ili da jedan od najboljih obreda uopće, ili mustehab, ili dozvoljen, a ne znamo da postoji peto mišljenje koje smatra da je on haram;

drugo, od Omera b. el-Hattaba, r.a., prenosi se vjerodostojnim predajama u više verzija da je rekao: "Kada bi obavljao hadž obavio bi temettu, zatim kada bi ponovo obavio hadž, opet bi obavio temettu." Bilježi ga El-Esrem u svom *Sunenu* i drugi.

Abdurrezzak u svom *Musannefu* bilježi od Salima b. Abdullaha da je bio upitan: "Je li Omer zabranio hadž temettu?" Rekao

---

[350] Eban b. Ebi Hazim je slaba pamćenja, ostali prenosioci su mu povjerljivi.

je: "Ne, zar nakon što je to propisano u Allahovoj knjizi?!" Bilježi se od Nafia da ga je neki čovjek upitao: "Je li Omer zabranio hadž temetu?" Rekao je: "Ne."

Od Ibn Abbasa se također bilježi da je rekao: "Ono što tvrde da je Omer zabranio temetu, a ja sam ga čuo kada je rekao: 'Kada bi obavio umru, a potom obavio hadž, obavio bi temettu.'"

Ebu Muhammed b. Hazm veli: "Od Omera je potvrđeno na vjerodostojan način da je on dozvolio temettu nakon što ga je zabranio."

Prema tome, nemoguće je da Omer ponovo prihvati mišljenje za koje je ubijeđen da je derogirano;

treće, nemoguće je da to Omer zabrani, a Poslanik, s.a.v.s., je onome ko ga je pitao: "Je li to samo za ovu godinu, ili za stalno?", rekao: "To je zauvijek."

To je kategorički dokaz koji odbacuje svaku mogućnost derogacije spomenutog propisa. To je jedna od vrsta propisa gdje je apsolutno nemoguće da se desi derogacija. To je propis o kojem je Najiskreniji obaviješten o njegovoj konzistentnosti i kontinuiranosti, i to njegovo izvješće nema alternative.

* * *

U drugom se dokazu tvrdi da je spomenuta vrsta hadža bila samo osobenost ashaba. Svoju tvrdnju opravdavaju pomoću nekoliko dokaza:

prvo, Abdullah b. Zubejr el-Humejdi prenosi predaju i veli: "Pričao nam je Sufjan od Jahje b. Seida od el-Murekkia od Ebu Zerra da je rekao: 'Dozvola prekidanje hadža od strane Poslanika, s.a.v.s., bila je samo nama dozvoljena.'"[351]

---

[351] *Musned* el-Humejdi (132).

Veki veli: "Pričao nam je Musa b. Ubejde, pričao nam je Jakub b. Zejd od Ebu Zerra da je rekao: 'Nikome poslije nas nije bilo dozvoljeno da pretvori svoj hadž u umru. Ta je olakšica bila data samo nama, ashabima Allahova Poslanika, s.a.v.s.'"

Bezzar kaže: "Pričao nam je Jusuf b. Musa, pričao nam je Seleme b. el-Fadl, pričao nam je Muhammed b. Ishak od Abdurrahman el-Esedija od Jezida b. Šerika da su upitali Ebu Zerra: 'Kako je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio temettu dok ste vi bili s njim?' Rekao je: 'Šta se to vas tiče? To je bilo samo nama dozvoljeno', tj. hadž temettu."

Bezzar veli: "Pričao nam je Jusuf b. Musa, pričao nam je Ubejdullah b. Musa, pričao na je Israil od Ibrahima b. el-Muhadžira od Ebu Bekra et-Tejmije od njegova oca i Harisa b. Suvejda da je Ebu Zerr rekao: 'Ui umri jeste olakšica koju nam je dao Allahov Poslanik, s.a.v.s.'"

Ebu Davud kaže: "Pričao nam je Hennad b. es-Serrijj od Ibn Ebu Zaide: 'Obavijestio nas je Muhammed b. Ishak od Abdurrahmana b. el-Esveda od Sulejmana ili Sulejma b. el-Esveda da je Ebu Zerr govorio za onog ko bi prekinuo hadž radi umre da je to bilo dozvoljeno samo skupini ashaba koja je bila s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s.'"[352]

U Muslimovom *Sahihu* od Ebu Zerra se bilježi da je rekao: "Hadž temettu je bio dozvoljen samo ashabima Allahova Poslanika, s.a.v.s." U drugoj verziji stoji: "to nam je bila olakšica, tj. hadž temettu." U trećoj se verziji kaže: "Samo su nam bile dozvoljene dvije mute: brak muta i hadž temettu." U četvrtoj verziji stoji: "To je bilo samo nama dozvoljeno, a ne i vama, tj. hadž temettu."[353]

---

352 Bilježi ga Ebu Davud (1807) u *Obredima*, poglavlje: Čovjek koji donese telbiju za hadž, a zatim taj nijet preinači u umru. Prenosioci su mu svi povjerljivi osim što u njemu ima obmana od Ibn Ishaka.

353 Bilježi ga Muslim (1224) u *Hadžu*, poglavlje: Hadž temettu je dozvoljen.

U Nesaijevom *Sunenu* s vjerodostojnim lancem prenosilaca bilježi se od Ibrahima et-Tejmija od njegova oca od Ebu Zerra da je rekao za hadž temettu: "On nije za vas, i vi niste za njega. On je bio za nas, ashabe Allahova Poslanika, s.a.v.s., olakšica."[354]

U Ebu Davudovom i Nesaijevom *Sunenu* od Bilala b. el-Harisa bilježi se da je rekao: "Upitao sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., i rekao mu: 'Allahov Poslaniče, da li je prekidanje hadža zbog umre olakšica samo za nas ili za sve ljude?' Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Ne, to je olakšica samo za nas.'" Bilježi ga Ahmed.[355]

U Ebu Avanetovim *Musnedu*[356] s vjerodostojnom predajom bilježi se od Ibrahima et-Tejmije od njegova oca da je rekao: "Osman je upitan od temettu hadžu, pa je rekao: 'On je bio propisan nama, a ne vama.'"

To su svi dokazi kojima dokazuju da je temettu hadž bio dozvoljen samo ashabima.

Oni koji dozvoljavaju prekidanje hadža i koji to obavezuju rekli su: "U svim predanjima vi nemate argumenta. Sve su te predaje lažne i apsolutno ih nije dozvoljeno pripisivati onima kojima su pripisane, vjerodostojnim tekstovima nepogrešivog ne mogu se suprotstaviti tekstovi pogrešivog."

Prva predaja: prenosilac El-Murekki je takav prenosilac čije se predaje ne mogu uzeti kao argument, a kamoli da im se dadne prednost nad vjerodostojnim tekstovima koji se ne mogu odbaciti.

Ahmed b. Hanbel rekao je, nakon što mu se suprotstavilo s hadisima El-Murekkia: "A ko je to El-Murekki el-Esedij?!"

---

354 Bilježi ga Nesai (5/179-180).

355 Bilježi ga Ebu Davud (1808), Nesai (5/179) i Ahmed (3/469). U lancu njegovih prenosilaca jeste el-Haris b. Bilal. On je nepoznati prenosilac. Hafiz Ibn Hadžer u *Tehzibu* navodi da je imam Ahmed za njegov lanac prenosilaca rekao: "Njegov lanac prenosilaca je nepoznat."

356 U štampanom orginalu stoji: "U Ebu Davudovom *Sunenu.*" Međutim, to je greška. Lanac prenosilaca mu je ispravan, kao što je to autor i rekao. Bilježi se u *Oprosnom hadžu* (276) od Ibn Hazma.

Ebu Zerr prenosi od Poslanika, s.a.v.s., naredbu o prekidu hadža sa umrom. Najviše što bi se za te predaje moglo reći, ako budu vjerodostojne, da je to važilo samo za ashabe. Međutim, to je njegovo mišljenje. Ibn Abbas i Ebu Musa el-Ešari rekli su da je to za sve muslimane. Prema tome, mišljenje Ebu Zerra oprečno je mišljenju njih dvojice. Također, ono je oprečno i jasnim i vjerodostojnim hadisima. Isto tako, poznato je da je ništavna tvrdnja da je hadž temettu specifičan samo za ashabe. Anulira je Poslanikov, s.a.v.s., hadis da je takva umra o kojoj su pitali ashabi zauvijek, a ne samo za tu godinu, tj. ne samo za jednu generaciju.

Ovo je najautentičnija predaja koja se prenosi od Ebu Zerra, i zato je najpreče da se ona prihvati od njega, ako se ustanovi da je autentična.

Također, kada vidimo da su se ashabi Allahova Poslanika, s.a.v.s., razišli po nekoj vjerodostojnoj stvari koja se prenosi od njega i koju je on radio i naredio: pa neki smatraju da je ona derogirana ili specifična, a drugi tvrde da ona važi zauvijek, tvrdnja onih koji zagovaraju derogaciju ili specifičnost suprotna je osnovnom pravilu i zbog toga neće se prihvatiti bez dokaza. U najmanju ruku, takva tvrdnja u ovom poglavlju oprečna je mišljenju koje smatra da je ta stvar vječna i generalna. U tom slučaju, dokaz treba presuditi između dva oponenta. Kod nesuglasica, dužnost je obratiti se Allahu i Njegovu Poslaniku.

Ako su Ebu Zerr i Osman rekli da je hadž temettu derogiran ili specifičan, a Ebu Musa i Abdullah b. Abbas da nije i da je generalan, onda je dužnost onih koji zagovaraju derogaciju i specifičnost da podastru dokaz.

A merfu predaja koju prenosi Bilal b. el-Haris ne bilježi se, niti se njome suprotstavlja predajama koje prenose povjerljivi velikani.

Abdullah b. Ahmed veli: "Moj otac smatrao je da onaj ko zanijeti hadž treba da ga prekine, ako obavi tavaf i sa'j." O temettu

kaže: "To su dvije posljednje stvari od Allahova Poslanika, s.a.v.s." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Promijenite svoje hadžske nijete u umranske." Abdullah veli: "Rekao sam svom ocu: 'A predaja Bilala b. Harisa o prekidu hadža, tj. njegova tvrdnja da je to bilo posebno za ashabe?' Rekao je. 'Ne postupam po njoj, jer ne poznajem tog čovjeka. Lanac tog hadisa nije poznat, jer hadis Bilala b. Harisa kod mene nije prihvaćen.' To je njegova izjava."

Na ispravnost mišljenja imama Ahmeda, i da taj hadis nije potvrđen od Poslanika, s.a.v.s., ukazuje i to što je Poslanik, s.a.v.s., rekao da ta umra, radi koje im je naredio da prekinu hadž, važi zauvijek. Pa kako onda da se nakon toga ustanovi da je ona važila samo za ashabe?! To je nemoguće! Kako da im naredi da prekinu hadž i kaže: "Umra je involvirana u hadž sve do Sudnjeg dana", pa da se nakon toga ustanovi od njega da je ona važila samo za ashabe, tj. da ne važi za one koji će doći poslije njega?!

Mi se kunemo Allahom da ta predaja koju prenosi Bilal b. Haris nije potvrđena od Allahova Poslanika, s.a.v.s. Ona se pogrešno pripisuje njemu. Pa kako onda da se ona preferira nad predajama koje prenose najpovjerljiviji prenosioci, baštinici znanja, koji prenose predaje od Allahova Poslanika, s.a.v.s., koje su kontradiktorne sa tom predajom?!

Zatim, kako je moguće da to bude potvrđeno od Allahova Poslanika, s.a.v.s., a Ibn Abbas izdaje fetve suprotno toj predaji i cijeloga života brani svoj stav pred učenjacima i običnim svijetom, pred ashabima Allahova Poslanika, s.a.v.s., a da niko do njih nije rekao da je to bilo specifično samo za njih i da ne važi za ostale ljude. Kako onda da se nakon smrti ashaba pojavi da je Ebu Zerr smatrao da je to bilo specifično samo za ashabe?!

Osmanova, r.a., izjava o temettu hadžu, da je on bio povlastica ashaba i da nije važila za druge, ima isti status kao i mišljenje Ebu Zerra. Pored svega toga njihovo mišljenje podržava tri mogućnosti:

prvo, da je to bilo specifično samo za ashabe. To su razumjeli oni koji zabranjuju prekidanje hadždža radi umre;

drugo, da je ta vrsta hadža bila obavezna samo za ashabe. To mišljenje zastupa Ibn Tejmijje, Allah mu se smilovao. On je rekao: "Njima je bilo naređeno da prekinu hadž, jer im je to naredio Allahov Poslanik, s.a.v.s. To potvrđuje njegova konačna naredba i njegova ljutnja kada su oklijevali uraditi to. Međutim, takva je vrsta hadža dozvoljena i mustehab je ostalom ummetu sve do Sudnjeg dana. Međutim, taj stav nije prihvatio velikan ummeta Ibn Abbas. On smatra da je takva vrsta hadža obligatna za muslimane sve do Sudnjeg dana. Prema tome, obaveza je svakom onom ko obavlja mufred ili kiran hadž, a ne povede sa sobom hedja da se oslobodi ihrama. Čak se u tom slučaju smatra oslobođen ihrama, makar to i ne želio." Ja sam skloniji mišljenju Ibn Abbasa, nego mišljenju našeg šejha;

treće, da nikom poslije ashaba nije dozvoljeno da bez hedja počinje kiran ili mufred hadž. Ko bi to učinio, dužan je prekinuti hadž. Međutim, takvom je u tom slučaju naređeno da uradi ono što je Poslanik, s.a.v.s., naredio ashabima na kraju, tj. da onaj ko nije poveo hedja, obavi temettu, a ko ga je poveo da obavi kiran, kako je to potvrđeno u vjerodostojnim predajama.

Međutim, onaj ko odmah na početku nanijeti hadž mufred, nema pravo prekinuti ga prije tavafa i nanijetiti samo umru, te na taj način učiniti hadž temettu. To je bilo dozvoljeno samo ashabima, jer oni su počeli sa mufred hadžem prije nego što im je Poslanik, s.a.v.s., naredio temettu i prekidanje ifrada. Nakon što je ustanovljen temettu i prekidanje ifrada, onda nema više niko pravo suprostaviti se toj Poslanikovoj naredbi i obaviti hadž mufred, pa ga potom prekinuti.

Ako promotriš ove zadnje dvije mogućnosti, zapazit ćeš da su pretežnije nad prvom mogućnošću ili da su izjednačene s njom, i na

taj način će se apsolutno anulirati kontradiktornost jasnih i potvrđenih hadisa. Neka je Allah na pomoći.

Predaja koju bilježi Muslim od Ebu Zerra da je temettu hadž bio dozvoljen samo ashabima, ako njome aludira na uopćenu dozvoljenost temettu hadža, onda niko od muslimana to ne zastupa, jer svi islamski učenjaci smatraju da je ta vrsta hadža dozvoljena sve do Sudnjeg dana. A ako time aludira na prekidanje hadža s umrom, onda to podržava spomenute tri mogućnosti.

Esrem u svom *Sunenu* veli: "Rekao nam je Ahmed b. Hanbel da mu je Abdurrahman b. Mehdi pričao od Sufjana od Ameša od Ibrahima et-Tejmija od Ebu Zerra da je hadž temettu bio dozvoljen samo nama, tj. ashabima." Ahmed b. Hanbel veli: "Allah se smilovao Ebu Zerru. Taj je hadž Allah spomenuo u Kur'anu i rekao:

﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ﴾

'Kada budete slobodni, onda obavite umru do hadža...' (El-Bekare, 196).

Oni koji zabranjuju prekidanje hadža vele: "Tvrdnja Ebu Zera i Osmana da je takva vrsta hadža derogirana ili specifična samo za ashabe jesu stvari koje se ne mogu izreći na osnovu mišljenja. Prema tome, onaj ko to tvrdi posjeduje znanje koje ne posjeduje onaj ko tvrdi da je ta vrsta hadža vječna i generalna. On je, ustvari, uvažio stanje teksta i njegovu propisu dao vječnost i generalnost, tj. upotrijebio je istishab. On je kao onaj ko posjeduje nešto za koje tvrdi da je njegovo, a onaj ko zastupa derogacije takve vrste hadža i njegovo specificiranje jeste kao onaj koji ima dokaz protiv vlasnika spomenute stvari.

Oni koji dozvoljavaju prekidanje hadža sa umrom vele: "To je bez sumnje neispravno mišljenje.".

Međutim, to je bez sumnje ispravno mišljenje. Jasno se o njemu očitovao i onaj ko je na većem stepenu do Osmana i Ebu Zerra, a to

je Imran b. Husajn. Bilježi se u dva *Sahiha* da je Buhari rekao: "Sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., smo obavili temettu hadž. Kur'an je potom objavljen, pa je neki čovjek rekao šta je mislio." U Muslimovoj verziji stoji: "U Allahovoj knjizi objavljen je ajet o muti, tj. o temettu hadžu. Naredio nam ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s. Nakon toga nije objavljen ni jedan ajet koji je derogirao tu vrstu hadža. A ni Poslanik, s.a.v.s., nije ga zabranio sve do smrti. A čovjek po svom nahođenju može reći šta hoće." U drugoj verziji stoji: "...time je aludirao na Omera."[357]

Abdullah b. Omer je onome koji mu je rekao o temettu hadžu: "Tvoj otac ga zabranjuje", rekao sljedeće: "Da li je preče da slijediš naredbu Allahova Poslanika, s.a.v.s., ili naredbu moga oca?!"[358]

Ibn Abbas je onome ko mu je u njegovu stavu o pitanju dozvoljenosti temettu hadža oponirao sa mišljenjem Ebu Bekra i Omera rekao sljedeće: "Skoro da se na vas sruči kamenje s nebesa. Govorim vam: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao', a vi meni govorite: 'Rekli su Ebu Bekr i Omer.'"[359]

To je odgovor učenjaka, a ne odgovor onih koji govore: "Osman i Ebu Zerr znaniji su o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., od vas." Zašto Ibn Abbas i Abdullah b. Omer nisu rekli: "Ebu Bekr i Omer o Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., znaniji su od nas?!" Niko od ashaba niti od tabiina, r.a., nije posegao za takvim odgovorom da bi odbacio tekst od Allahovog Poslanika, s.a.v.s. Oni su znaniji o Allahu i Njegovu Poslaniku i najviše se Allaha boje i zbog toga nisu smjeli preferirati govor grešnika nad govorom nepogrešivog.

Nakon svega toga, potvrđen je tekst od nepogrešivog da je takva vrsta hadža ostala do Sudnjeg dana. O njegovoj nederogiranosti izja-

[357] Bilježe ga Buhari (8/139) u *Tefsiru* sure El-Bekare (...a ko obavi umru do hadža...) u *Hadžu*, poglavlje: Temettu hadž za vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s., Muslim (1226, 165, 166, 172) u *Hadžu*, poglavlje: Dozvoljenost temettua, i Nesai (5/149, 155).

[358] Verifikacija mu je već navedena.

[359] Pogledaj str. 206.

snili su se: Alija b. Ebi Talib, r.a., Sa'd b. Ebi Vekkas, Ibn Omer, Ibn Abbas, Ebu Musa, Seid b. el-Musejjib i većina tabiina. Na to ukazuje i čisto promišljanje koje se ne pripisuje Poslaniku, s.a.v.s. Omer b. el-Hattab, r.a., kada je zabranio temettu hadž, Musa el-Ešari mu je rekao: "O vođo pravovjernih, šta si to inovirao o pitanju obreda?!" Omer mu je tada rekao: *"Zar nećemo postupiti po Knjizi našeg Gospodara: 'Upotpunite hadž i umru u ime Allaha?!'* (El-Bekare, 196.). Zar nećemo postupiti po sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s.? On se nije oslobađao ihrama sve dok ne bi zaklao?!"

Ovo je suglasnost Ebu Musaa i Omera da je zabrana prekida hadža zbog umre u osnovi Omerovo mišljenje koje je on uveo u hadžske obrede i da to nije nešto od Poslanika, s.a.v.s., pa ma koliko i ma ko s tim dokazivao. Ebu Musa izdavao je fetvu da je temettu dozvoljen za sve vrijeme vladavine Ebu Bekra, r.a., i na početku vladavine Omera, r.a., sve dok nije diskutovao s njim o njegovoj zabrani te vrste hadža. Čak su se složili da je zabrana mišljenje Omerovo o pitanju hadžskih obreda kojeg je kasnije, kako je potvrđeno, napustio i zanemario.

* * *

Treći je dokaz kontradiktornost predaja, koje govore o prekidu hadža s umrom s predajama koje potvrđuju suprotno tome. Od takvih predaja navode predaje koje bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Zuhrija od Urveta od Aiše, r.a., da je rekla: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na Oprosni hadž. Neki od nas zanijetili su umru, a neki hadž. Kada smo došli u Meku, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Ko je zanijetio umru, a nije poveo hedja, neka se oslobodi ihrama, a ko je zanijetio umru i poveo sa sobom hedja neka ne skida ihrama sve dok ga ne zakolje, a ko je zanijetio hadž neka ga i upotpuni.'" Potom je naveo ostatak hadisa.[360]

---

[360] Bilježi ga Muslim (1211, 112). Već je naveden.

Muslim, također, u svom *Sahihu* bilježi od Malika od Ebul-Esveda od Urveta da je rekao: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u godini u kojoj je bio Oprosni hadž. Neki od nas zanijetili su samo umru, neki i hadž i umru, a neki samo hadž. Allahov Poslanik, s.a.v.s., nanijetio je hadž. Oni koji su nanijetili umru skinuli su ihrame, a oni koji su zanijetili hadž ili spojili hadž i umru, nisu skidali ihrama sve do prvog dana Bajrama."[361]

Bilježi Ibn Ebu Šejbe i veli: "Pričao nam je Muhammed b. Bišr el-Abdi od Muhammeda b. Amr b. Alkame, pričao nam je Jahja b. Abdurrahman b. Hatib od Aiše da je rekla: 'Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na hadž sa tri nijeta. Neki od nas su nanijetili i umru i hadž, neki samo hadž, a neki samo umru. Ko je nanijetio hadž i umru zajedno, nije se oslobađao ihramskih stega sve dok nije završio sve hadžske obrede. Ko je nanijetio samo hadž nije se oslobađao ihrama sve dok nije obavio sve hadžske obrede, a ko je nanijetio samo umru, nakon što je obavio tavaf i sa'j skinuo je ihrame i nije ih oblačio do pred sami hadž, tj. Arefat.'"[362]

Muslim u svom *Sahihu* bilježi od Ibn Vehba od Amra b. el-Harisa od Muhammeda b. Nevfela da mu je neki Iračanin rekao: "Pitaj mi Urveta b. Zubejra o onome ko nanijeti hadž, pa kada obavi tavaf da li se nakon toga oslobodio ihrama?" Nakon toga je naveo predaju, u kojoj se, između ostalog, kaže: "...Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio je hadž. Aiša mi je rekla da je prvo što je uradio nakon što je došao u Meku uzeo abdest, zatim obavio tavaf. Potom je Ebu Bekr obavio hadž, pa je prvo što je uradio kada je stigao u Meku bio tavaf i nije obavljao umre. Zatim je Omer obavio hadž i isto tako postupio. Zatim je Osman obavio hadž, pa sam ga vidio da je prvo učinio tavaf i nije obavljao umru. Zatim, Muavija i Abdullah b. Omer obavili su tako hadž. Zatim, obavio sam hadž s Ebu Zubejrom b. Avvamom. I prvo s čim je počeo bio je tavaf, i nije

[361] Bilježi ga Muslim (1211, 118).

[362] Lanac prenosilaca mu je dobar.

obavljao umru. Zatim sam vidio muhadžire i ensarije da tako čine i nisi obavljali umru. Posljednjeg koga sam vidio da tako čini bio je Ibn Omer i nije prekidao hadž s umrom. Pa eto Ibn Omera među njima, pa zašto ga ne upitaju?! Svi su oni kada bi stigli u Meku prvo počinjali sa tavafom i nakon toga ne bi skidali ihrama. Vidio sam svoju majku i tetku kada bi stizale u Meku, prvo bi počinjale sa tavafom. Obavile bi ga i ne bi se oslobađale ihrama."[363]

To su sve predaje koje su u kontradiktornosti s predajama u kojima se govori da se hadž prekidao s umrom. Međutim, hvala Allahu u njima nema kontradiktornosti.

Prva predaja koja se prenosi od Zuhrija, od Urveta i od Aiše. U njoj je pogriješio Abdulmelik b. Šuajb, ili njegov otac Šuajb, ili njegov djed Lejs, ili njegov šejh Akil. Tu predaju prenosi Malik i Ma'mer i mnogi drugi od Zuhrija od Urveta i u njoj su objasnili da je Poslanik, s.a.v.s., naredio onima koji nisu imali sa sobom hedja, kada obave tavaf i sa'j, da se oslobode ihrama. Malik je rekao: "Od Jahje b. Seida od Amreta od Aiše prenosi se da je rekla: 'Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kada je ostalo pet noći od mjeseca zul-ka'deta. Nanijetili smo samo hadž. Kada smo se približili Meki, Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je onima koji nisu sa sobom imali hedja, kada obave tavaf i sa'j, da se oslobode ihrama…'", pa je naveo predaju.[364] Jahja je rekao: "Ovu predaju sam spomenuo Kasimu b. Muhammedu, pa mi je rekao: 'Tako mi Allaha, prenijela ti je hadis kako treba.'"

Mensur bilježi od Ibrahima od Esveda da je Aiša, r.a., rekla:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ وَلَا نَرَى إِلَّا الْحَجَّ فَلَمَّا قَدِمْنَا تَطَوَّفْنَا بِالْبَيْتِ فَأَمَرَ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيَ أَنْ يَحِلَّ فَحَلَّ مَنْ لَمْ يَكُنْ سَاقَ الْهَدْيَ وَنِسَاؤُهُ لَمْ يَسُقْنَ فَأَحْلَلْنَ.

[363] Bilježi ga Muslim (1235) u *Hadžu*, poglavlje: Šta je obavezno za onoga ko obavi tavaf i sa'j?

[364] Njegova verifikacija je spomenuta.

"Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., namjeravajući samo hadž. Kada smo stigli u Meku, obavili smo tavaf, pa je Poslanik, s.a.v.s., naredio onima koji nisu imali sa sobom hedja da se oslobode ihrama, pa su ih se i oslobodili. Njegove žene nisu sa sobom vodile hedj, pa su se i one oslobodile ihrama."[365]

Malik i Ma'mer prenose od Šihaba od Urveta od Aiše, r.a., da je rekla: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., u godini Oprosnog hadža. Nanijetili smo umru. Potom je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ko ima sa sobom hedj neka nanijeti hadž s umrom i neka se ne oslobađa ihrama sve dok ne završi oba obreda.'"[366]

Ibn Šihab od Urveta od Aiše prenosi sličnu predaju koju prenosi Salim od svog oca od Poslanika, s.a.v.s. Njegova verzija glasi:

خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ عَامَ حَجَّةِ الْوَدَاعِ فَأَهْلَلْنَا بِعُمْرَةٍ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ: مَنْ كَانَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُهِلَّ بِالْحَجِّ مَعَ الْعُمْرَةِ، وَلَا يَحِلَّ حَتَّى يَحِلَّ مِنْهُمَا جَمِيعًا وَقَالَ ابْنُ شِهَابٍ : عَنْ عُرْوَةَ عَنْهَا، بِمِثْلِ الَّذِي أَخْبَرَ بِهِ سَالِمٌ عَنْ أَبِيهِ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ . وَلَفْظُهُ تَمَتَّعَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَأَهْدَى، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ مِنْ ذِي الْحُلَيْفَةِ وَبَدَأَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ فَأَهَلَّ بِالْعُمْرَةِ ثُمَّ أَهَلَّ بِالْحَجِّ وَتَمَتَّعَ النَّاسُ مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَكَانَ مِنَ النَّاسِ مَنْ أَهْدَى، فَسَاقَ مَعَهُ الْهَدْيَ وَمِنْهُمْ مَنْ لَمْ يُهْدِ فَلَمَّا قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ مَكَّةَ، قَالَ لِلنَّاسِ: مَنْ كَانَ مِنْكُمْ أَهْدَى، فَإِنَّهُ لَا يَحِلُّ مِنْ شَيْءٍ حَرُمَ مِنْهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَجَّهُ وَمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْدَى فَلْيَطُفْ بِالْبَيْتِ وَبَيْنَ الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ، وَلْيُقَصِّرْ وَلْيَحِلَّ ثُمَّ لِيُهِلَّ بِالْحَجِّ وَلْيُهْدِ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ هَدْيًا فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ، وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعَ إِلَى أَهْلِهِ وَذَكَرَ بَاقِيَ الْحَدِيثِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., je na Oprosnom hadžu obavio temettu hadž, tj. prvo umru, a zatim hadž. Potom je zaklao hedj kojeg je poveo sa sobom s Zul-Hulejfe. Allahov Poslanik, s.a.v.s., prvo je nanijetio umru, a potom hadž. Ljudi sa njim obavili su umru

---

[365] Bilježe ga Buhari (3/335) i Muslim (1211, 128).

[366] Bilježe ga Malik (1/410-411), Buhari (3/330) i Muslim (1211).

do hadža. Neki od njih zaklali su hedj koji su doveli sa sobom, a neki nisu. Kada je Poslanik, s.a.v.s., stigao u Meku rekao je ljudima: 'Ko je sa sobom poveo hedja, ništa neka se ne oslobađa ihramskih stega sve dok ne završi hadžske obrede. A ko nije poveo hedja neka obavi tavaf i sa'j, i neka se potom obrije i oslobodi ihrama. Nakon toga neka zanijeti hadž i zakolje kurban. Ko ne mogne nabaviti kurbana, neka posti natri dana i još sedam dana kada se vrati kući'", nakon čega je spomenuo ostatak hadisa.[367]

Abdulaziz el-Madžišun prenosi od Abdurrahmana b. Kasima od njegova oca od Aiše da je rekla: "Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., spominjući samo hadž....", pa je naveo predaju. U njoj između ostalog stoji: "...nakon što smo stigli u Meku, Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je ashabima: 'Načinite ga umrom!' Ljudi su se nakon toga oslobodili ihrama, osim onih koji su sa sobom vodili hedj."[368]

Ameš prenosi od Ibrahima od Aiše, r.a., da je rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., spominjući samo hadž. Kada smo stigli, naređeno nam je da skinemo ihrame...", pa je naveo predaju.[369]

Abdurrahman b. Kasim prenosi od svog oca od Aiše, r.a., da je rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., spominjući samo hadž. Kada smo stigli do Serifa, dobila sam menstruaciju. Kada je ušao kod mene Allahov Poslanik, s.a.v.s., zatekao me da plačem. Rekao je: 'Šta te je rasplakalo?!' Rekla sam: 'Tako mi Allaha, poželjela sam da nisam ove godine krenula na hadž...'", pa je naveo predaju. Između ostalog u njoj stoji: "....kada sam stigla u Meku, Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Načinite je umrom!'" Rekla je: "Ljudi su poskidali ihrame, osim onih koji su sa sobom imali hedjove."[370]

---

[367] Bilježe ga Buhari (3/431-432) i Muslim (1227).

[368] Bilježi ga Muslim (1211, 120).

[369] Bilježi ga Muslim (1211, 129).

[370] Bilježi ga Muslim (1211, 120).

Sve spomenute predaje bilježe se u *Sahihu*. One se slažu s predajama koje prenosi Džabir, Ibn Omer, Enes, Ebu Musa, Ibn Abbas, Ebu Seid, Esma, El-Bera, Hafsa i ostali. Svi oni navode da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio skidanje ihrama, osim onima koji su sa sobom vodili hedj i da hadžske nijete preobrate u umranske. Svi oni slažu se da je Poslanik, s.a.v.s., naredio svim ashabima da skinu ihrame i da hadžski nijet preokrenu u umranski, osim onih koji su vodili hedj. To je dokaz da je spomenuta predaja pogrešna i da se u njoj desio zaborav.

Tu konstataciju potvrđuje činjenica da se ona prenosi od Lejsa, od Akila, od Zuhrija od Urveta, a sam Lejs je prenosi od Akila od Zuhrija od Urveta od Aiše u sličnoj verziji koju prenosi od Zuhrija od Salima od njegova oca o Poslanikovom, s.a.v.s., temettu hadžu, u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., naredio onima koji nisu imali sa sobom hedja da skinu ihrame.

Potom smo promotrili i zapazili da se Aišine predaje međusobno potvrđuju. U njima se primjećuje samo višak detalja koje neki prenosioci navode, a drugi ne navode. Neki su to prenijeli koncizno, neki su se ograničili na neke detalje, a neki to prenose po značenju.

U predmetnoj predaji se ne navodi zabrana onima koji su nanijetili hadž da skinu ihrame. U njoj se navodi samo Poslanikova naredba da se upotpuni hadž. Ako je to zapamćeno, onda se time aludira na ostajanje u ihramima. Neminovno je to bilo prije naredbe o skidanju ihrama i preobražaju hadžskog nijeta u umranski. Ta naredba je onda jedna naredba više na neredbu da se hadž upotpuni. Isti je slučaj i sa izborom između: ifrad, temettu i kiran hadža. To je jedino što se može prihvatiti, jer bi u protivnom ta naredba bila derogirajuća za naredbu o prekidanju hadža s umrom. Onda bi u tom slučaju, naredba o prekidanju hadža s umrom derogirala dozvolom ifrad hadža, što je apsolutno nemoguće, jer nakon što im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da skinu ihrame nije im više naređivao da to prekrše i da ostanu na prvom ihramu. To bi bilo apsolutno

pogrešno. Onda je neminovno, ako je zapamćeno, da je to bilo prije njegove naredbe ashabima da prekinu hadž s umrom. Ništa sem ovoga apsolutno nije dozvoljeno. Allah opet najbolje zna.

* * *

Predaju koju prenosi Ebul-Esved od Urveta od Aiše, r.a., u kojoj se kaže: "...oni koji su zanijetili hadž ili su spojili hadž i umru nisu skidali ihrama sve do prvog dana Bajrama", kao i predaju koju prenosi Jahja b. Abdurrahman b. Hatib od Aiše, r.a., u kojoj veli: "... oni koji su zajedno nanijetili hadž i umru nisu se oslobađali nikakvih ihramskih stega sve dok nisu obavili hadža, a tako su postupili i oni koji su nanijetili samo hadž", ove hadise odbacili su hadiski hafizi, a oni su i kompetentni za to.

Esrem veli: "Pričao nam je Ahmed b. Hanbel, pričao nam je Abdurrahman b. Mehdi od Malika b. Enesa od Ebul-Esveda od Urveta da je Aiša rekla: 'Krenuli smo sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. Neki od nas nanijetili su samo hadž, a neki samo umru, a neki i hadž i umru. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je nanijetio hadž. Oni koji su nanijetili umru skinuli su ihrame kada su obavili tavaf i sa'j. Oni koji su nanijetili hadž i umru nisu skidali ihrame sve do prvog dana Bajrama.'" Ahmed b. Hanbel kaže: "Što ima čudno u ovoj predaji?!" Međutim, to je pogrešno pitanje. Esrem je rekao: "Rekao sam mu: 'Zuhri od Urveta od Aiše, zar se ne razlikuje?!' Rekao je: 'Da, i Hišam b. Urve.'" Hafiz Ebu Muhammed b. Hazm veli: "Te su dvije predaje vrlo nepoznate. Ebul-Esved o tome prenosi drugu predaju koja je očito odbačena. U njoj je jasan zaborav i ništavnost, pa kako je to sebi dozvolio onaj ko ih prenosi?!" Potom je naveo predaju koju bilježi Buhari od njega da mu je Abdullah, oslobođeni rob Esmin, pričao da je slušao Esmu, Ebu Bekrovu, r.a., kćerku, kad god bi prošla pored Hadždžuna kako govori: "Neka je spas i mir na Allahova Poslanika, s.a.v.s. Ovdje smo se zaustavili s njim. Bili smo tada slabi, nejaki i siromašni. Ja i moja sestra Aiša, Zubejr i još neka

dva čovjeka nanijetili smo umru. Kada smo obavili tavaf, skinuli smo ihrame. Zatim smo ih opet obukli uoči hadža."[371]

Potom je rekao: "To je propust kojeg uočava svako onaj ko posjeduje elementarno znanje o hadisu i to zbog dvije potvore oko kojih nema dileme."

Prvo, on prenosi da je Esma rekla sljedeće: "... ja i moja sestra Aiša smo nanijetile umru..." Međutim, svi muhaddisi saglasni su da Aiša pri samom ulasku u Meku nije obavila umru. To potvrđuje činjenica što joj je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio da obavi umru od Tenima nakon što je obavila hadž i to se desilo u noći Hasbe. To prenosi Džabir b. Abdullah, a to od Aiše prenosi mnogi povjerljivi, poput Esveda b. Jezida, Ibn Ebi Mulejke, Kasima b. Muhammeda, Urveta, Tavusa i Mudžahida.

Drugo, u predaji se navodi sljedeće: "... kada smo obavili tavaf skinuli smo ihrame, a potom smo nanijetili hadž uoči hadža." To je bez sumnje netačno, jer svi: Džabir, Enes b. Malik, Aiša i Ibn Abbas prenose da su skinuli ihrame kada su ušli u Meku, a da su ih ponovo obukli na dan tervije. Između spomenuta dva dana bez sumnje je period od tri dana.

Hadis nije ni odbačen niti lažan, on je vjerodostojan. Ebu Muhammed okomio se na njega čisto iz svog poimanja i shvatanja. Esma je rekla da su ona i Aiša obavile umru, i to se bez sumnje i desilo. Njena izjava: "Kada smo obavili tavaf, skinule smo ihrame", jeste njena obavijest o sebi i o onima koje nisu dobile menstruaciju kao što je bio slučaj s Aišom. Esma nije rekla da je Aiša nakon što je obavila tavaf, kada je ušla u Meku, da je taj dan i skinula ihrame. Aiša je bez sumnje nanijetila umru i imala taj nijet sve dok nije na Serifi dobila menstruaciju. Nakon toga nanijetila je na umru hadž i postala karin.

---

[371] Bilježe ga Buhari (3/491-492) u *Hadžu*, poglavlje: Kada skida ihrame onaj ko obavi umru?, i Muslim (1237).

Ako neko kaže: Aiša je s Poslanikom, s.a.v.s., nanijetila umru ili da je došla u Meku s nijetom umre, to neće biti laž.

Esmina izjava: "...potom smo uoči hadža proučili telbiju...", u njoj ona nije rekla da su te noći kada su došli u Meku obukli ihrame kako bi to trebalo biti po onome što tvrdi Ebu Muhammed. Ona time aludira da su obukli ihrame uoči dana tervije, jer se tako nešto ne treba posebno i izričito objašnjavati i isticati, pa reći da je to bilo uoči dana tervije zbog toga što je svakom poznato kad se ihrami oblače. Kada se spomene oblačenje ihrama za hadž odmah se pomisli na taj dan. Zato nema razloga da se zbog takve nedoumice odbacuju hadisi povjerljivih prenosilaca.

Ebu Muhammed veli: "Najbolji način za dvije spomenute predaje od Aiše, tj. one koje je odbacio, jeste da se protumače i kaže da ukazuju na to da oni koji su nanijetili hadž, ili hadž i umru da ihrame nisu skidali sve do prvog dana Bajrama kada su završili hadžske obrede. Time je aludirala na one koji su sa sobom vodili kurbane. Na taj način će se anulirati proturječnost od te dvije predaje i tako će se sve predaje složiti. To zbog toga što Zuhri od Urveta prenosi suprotno onome što navodi Ebul-Esved od Urveta. Zuhri je, bez sumnje, boljeg pamćenja od Ebul-Esveda. Jahja b. Abdurrahman od Aiše prenosi o toj tematici predaje koje su suprotne predajama onih s kojima se Jahja ne može porediti ni po pamćenju niti po povjerljivosti, niti po ugledu, a niti poznavanju intimnog života Aiše, poput Esveda b. Jezida, Kasima b. Muhammeda b. Ebu Bekra, Ebu Amra Zekvana, Aišina oslobođena roba, Amrete, Abdurrahmanove kćerke koja je živjela sa Aišom u Aišinoj kući. Svi oni izvanredno poznaju posebnosti i intimni Aišin život. Pa kako onda da se njihove predaje zanemare?! A da i nisu na tom stepenu, njihove predaje ili predaja jednog od njih bilo bi obaveza prihvatiti, jer se u njima navodi više detalja nego u predaji Ebul-Esveda i Jahje. Prema tome, neznanje ili zaborav ne može biti dokaz protiv onih koji su zapamtili, sjetili se i obavijestili. Svi ti velikani su saglasni o

pitanju predaje od Aiše, što znači da se spomenute predaje Ebul-Esveda i Jahje ne mogu više uvažiti."

Također kaže: "Predaje Ebul-Esveda i Jahje su mevkuf i nisu povezane, jer oni od nje prenose djelo onog ko je radio ono što su naveli, ne navodeći da im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da skinu ihrame. A dokaz se ne može uzeti od nekog drugog mimo Poslanika, s.a.v.s. A kada bi bilo i vjerodostojno ono što navode, u tom slučaju je potvrđeno da je i Poslanik, s.a.v.s., naredio onima koji nisu imali kurbana sa sobom da prekinu hadž, nakon čega su oni kojima je naredba bila upućena bili u dilemi. A da nisu izvršili Poslanikovu, s.a.v.s., naredbu bili bi griješnici. Međutim, od toga ih je Allah sačuvao i oslobodio ih grijeha. Nakon svega toga, kategorički jasno je da predaje Ebul-Esveda i Jahje aludiraju na one koji su imali sa sobom kurbane i koji su zanijetili hadž i umru i nisu skidali ihrame sve dok nisu obavili oba obreda. Nakon toga naveo je predaju putem Malika od Šihaba od Urveta od Aiše sa spojenim lancem prenosilaca u kojoj stoji: '...ko ima sa sobom kurban neka zanijeti hadž i umru i neka ne skida ihrame sve dok ne obavi oba obreda.'"[372]

Nakon toga veli: "Ova predaja, kao što vidiš, prenosi se putem Urveta od Aiše. U njoj se pojašnjava ono što smo rekli da se aludira predajom od Ebul- Esveda od Urveta i Jahjinom predajom od Aiše. Na taj način uklonjene su sve dileme. Neka je hvala Allahu, Gospodaru svih svjetova."

Od stvari koje pojašnjavaju da u Ebu Esvedovoj predaji ima nedostatka jeste njegova izreka: "Od Urveta prenosi se da su njegova majka, tetka i Zubejr došli s nijetom izvršenja umre, pa kada su se obavili tavaf, oslobodili su se ihrama." Nema razilaženja da onaj ko nanijeti umru da se ne može osloboditi ihrama samim tavafom, sve dok ne obavi sa'j nakon tavafa. Time je utvrđeno da u hadisu ima nedostatka kojeg su pojasnili vjerodostojni hadisi koje smo citirali, zbog čega uopće prestaju diskusije oko njega. A Allah daje pomoć.

372 Bilježe ga Buhari (3/330) i Muslim (1211).

* * *

Na sadržaj Ebul-Esvedove predaje od Urveta o postupcima Ebu Bekra, Omera, muhadžira, ensarija i Ibn Omera odgovorio je Ibn Abbas. Taj odgovor je dovoljan.

Prenosi Ameš od Fudajla b. Amra od Seida b. Džubejra od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio hadž temettu. Urve veli: "Ebu Bekr i Omer zabranili su takav hadž." Ibn Abbas je na to rekao: "Smatram da ćete biti uništeni. Govorim vam da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao, a vi govorite da je rekao Ebu Bekr i Omer."[373]

Abdurrezzak kaže: "Pričao nam je Ma'mer od Ejjuba da je Urve rekao Ibn Abbasu: 'Kako se ne bojiš Allaha, pa dozvoljavaš hadž temettu?!' Ibn Abbas je rekao: 'Pitaj svoju majku, o Urejje!' Urve je rekao: 'Ebu Bekr i Omer to nisu činili!' Ibn Abbas je rekao: 'Tako mi Allaha, mislim da ćete s tim prestati tek kada vas Allah kazni. Govorim vam o Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., a vi meni govorite o Ebu Bekru i Omeru?!' Urve je rekao: 'Oni su znaniji o sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s., i dosljedniji su mu od tebe.'"[374]

Bilježi Ebu Muslim el-Kedži[375] od Sulejmana b. Harba od Hammada b. Zejda od Ejjuba es-Sehtijanija od Ibn Ebu Mulejketa od Urveta b. Zubejra da je rekao nekom ashabu Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Naređuješ ljudima umru u ovih deset dana (zul-hidždžeta), a u njima nema umre?!" Rekao je: "Prvo pitaj o tome svoju majku." Urve je rekao: "Ebu Bekr i Omer to nisu radili." Čovjek je rekao: "Zbog toga ćete biti uništeni. Smatram da će vas Allah sigurno kazniti. Ja vam govorim riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s.,

---

[373] Bilježi ga Ahmed u(1/337). Lanac prenosilaca mu je slab.

[374] Lanac mu je ispravan.

[375] U originalu stoji: "U Muslimovom *Sahihu*". Međutim, to je pogreška koju smo ispravili iz *Oprosnog hadža* (268) od Ibn Hazma. Spomenuti Ebu Muslim jeste hafiz el-musnid, Ibrahim b. Abdullah b. Muslim el-Basri, autor *Sunena*. Umro je 292. godine po Hidžri. Njegova je biografija zabilježena u djelu *El-Vafi bil vefejati* (5/43) i u *Tezkiretul-huffazi* (2/620) i u *Šezeratu-z-zehebi* (2/210). Ostali prenosioci su mu povjerljivi, a lanac mu je ispravan.

a vi meni govorite o Ebu Bekru i Omeru." Urve je rekao: "Oni su, tako mi Allaha, bili znaniji o sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s., od tebe", pa je čovjek ušutio.

Potom je Muhammed b. Hazm odgovorio na ovaj Urvetov govor odgovorom kojeg ćemo navesti, a navest ćemo i ljepši odgovor našeg šejha na spomenutu konstataciju.

Ebu Muhammed veli: "Mi ćemo reći Urvetu da je Ibn Abbas znaniji o sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s., i o Ebu Bekru i Omeru od tebe. Oni su mu preči od tebe. U to ne sumnja ni jedan musliman. Aiša, majka pravovjernih, je znanija i iskrenija od tebe." Potom je naveo predaju preko Sevrija od Ebu Ishaka es-Sebiija od Abdullaha da je Aiša upitala: "Ko je zadužen za hadž?" Rekli su: "Ibn Abbas." Rekla je: "On je najznaniji o hadžu." Ebu Muhammed kaže: "I pored toga što se od nje prenosi suprotno onom što je rekao Urve i onaj ko je bolji, odlikovaniji, znaniji, povjerljiviji i iskreniji od Urveta." Naveo je, potom, predaju putem Bezzara od el-Ešedždža od Abdullaha b. Idrisa el-Evdija od Lejsa od Ataa i Tavusa od Ibn Abbasa da su Poslanik, s.a.v.s., Ebu Bekr i Omer obavili hadž temettu. Prvi koji je to zabranio jeste Muavija.

Putem Abdurrezzaka od Sevrija od Lejsa od Tavusa od Ibn Abbasa se prenosi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio hadž temettu, i da ga je Ebu Bekr obavljao sve do smrti kao i Omer i Osman. Prvi koji ga je zabranio jeste Muavija.[376]

Ovu Ibn Abbasovu predaju bilježi imam Ahmed u *Musnedu* kao i Tirmizi. On smatra da je dobra predaja.[377]

Bilježi Abdurrezzak i veli: "Pričao nam je Ma'mer od Ibn Tavusa od njegova oca i rekao: 'Ubejj b. Ka'b i Ebu Musa rekli su Omeru b. Hattabu: 'Zar nećeš ustati i objasniti ljudima status

---

[376] *Hadždžetul-veda* (269).

[377] Bilježe ga Ahmed (1/292, 313, 314) i Tirmizi (822) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o temettu. Lanac mu je slab zbog Lejsa b. Ebu Sulejma kojeg smatraju slabim prenosiocem.

temettua?!' Omer je rekao: 'Pa zar je iko ostao, a da ga nije saznao. Što se tiče mene, ja ga obavljam.'"

Bilježi Alija b. Abdul-Aziz el-Begavi i veli: "Pričao nam je Hadždžadž b. el-Minhal i rekao: 'Pričao nam je Hamad b. Seleme od Hamada b. Ebi Sulejmana ili Humejda od Hasana da je Omer htio uzeti kabenske prihode, opravdavajući to time da Kaba nije potrebna tog imetka, zatim je htio zabraniti Jemencima da boje s urinom i da zabrani hadž temettu. Ubejj b. Ka'b kaže: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi taj imetak nisu uzimali i pored toga što im je bio potreban, pa ga i ti ne uzimaj. Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi nosili su jemensku odjeću i nisu je zabranjivali i pored toga što su znali da se boji pomoću urina. Obavili smo temettu hadž s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i Allah nije objavio da je on zabranjen.'"[378]

Već smo naveli Omerovu izjavu: "Kada bih obavio umru usred godine, a potom obavio hadž, učinio bih temettu. Kada bih obavio pedeset hadževa, ponovo bih obavio temettu." Bilježi ga Hamad b. Seleme od Kajsa od Tavusa od Ibn Abbasa od Omera b. Hattaba da je rekao: "Kada bih godišnje obavio dvije umre, a potom hadž, obavio bih ponovo sa svojim hadžem i umru." Prenosi Sevri od Seleme b. Kuhejla od Tavusa od Ibn Abbasa od Omera b. Hattaba da je rekao: "Da dva puta obavim umru, a zatim hadž, učinio bih temettu."

Prenosi se od Hišama b. Hudžejra[379] i Lejsa od Tavusa od Ibn Abbasa da je rekao: "To što tvrde da je zabranio temettu hadž, tj. Omer, jeste neosnovano, jer sam ga ja čuo kada je rekao: 'Kada bih učinio umru, a potom hadž, obavio bih temettu.'" Ibn Abbas je rekao: "Toliko i toliko puta, jer čovjek neće potpuno obaviti hadž sve dok ne obavi temettu."[380]

---

[378] *Hadždžetul-veda* (270). Prenosioci su mu povjerljivi.

[379] U štampanom primjerku stoji Muhammed, a u djelu *Hadždžetul-veda*: Mudžir. Oboje je pogrešno.

[380] *Hadždžetul-veda* (271).

Odgovor koji je naveo Ibn Tejmijje aludira na to da Omer, r.a., apsolutno nije zabranio hadž temettu, nego je rekao samo to da je potpunije i bolje za vaše hadževe i umre da ih rastavite. Znači, Omer im je ukazivao samo na ono što je bolje, tj. da se posebno obavi svaki od ta dva obreda s posebnim putovanjem od mjesta boravka. I takva vrsta hadža bolja je od kiran i ifrad hadža s drugim putovanjem. O tome su se jasno izjasnili: Ahmed, Ebu Hanife, Malik, Šafi, Allah im se smilovao, kao i drugi. Tu vrstu ifrada obavili su Ebu Bekr i Omer, r.a., i nju su u isto vrijeme preporučivali ljudima.[381] Tako ih je obavljao i Alija, r.a.

Omer i Alija, r.a., protumačili su riječi Uzvišenog: "...upotpunite hadž i umru radi Allaha..." (El-Bekare, 196) da je njihovo upotpunjenje da za svaki od njih nanijeti iz avlije svoje kuće. Poslanik, s.a.v.s., je rekao Aiši:

أَجْرُكِ عَلَى قَدْرِ نَصَبِكِ.

"Tvoja nagrada će se mjeriti po tvom trudu."[382]

[381] O toj se vrsti hadža jasno izjasnio i Osman u predaji koju bilježi Ahmed u svom(1/92). U toj predaji stoji da je Abdullah b. Zubejr rekao: "Tako mi Allaha, bili smo sa Osmanom na Džuhfi i s njim su bili još neki iz Šama. Među njima je bio i Habib b. Mesleme el-Fihri. Osman je tada rekao, nakon što su mu spomenuli obavljanje umre prije hadža, da je najbolje za hadž i umru da umra ne bude u mjesecima hadža i da ju je bolje obaviti poslije obavljenog hadža, kako bi posjetili Kabu dva puta, kad je Allah to već omogućio. U to vrijeme je Alija b. Ebi Talib bio u Batnul-Vadi hranio svoje deve. Kada je čuo ono što je Osman rekao, došao mu je i rekao: 'Osmjelio si se na sunnet kojeg je propisao Allahov Poslanik, s.a.v.s., i olakšicu koju je dozvolio ljudima u Svojoj knjizi. Želiš im time otežati u hadžu i zabraniti to, a među njima ima bolesnih i iz dalekih krajeva, koji žele obaviti hadž i umru zajedno?!' Osman, r.a., se tada okrenu ljudima i upita: 'Jesam li ja to zabranio. Ja to nisam zabranio. To je bilo samo moje mišljenje koje sam iznio. Pa ko hoće da ga prihvati, neka prihvati, a ko neće, neka ga ostavi.'" Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježi ga Alija Taberi (2/207). Navodi ga i Sujuti u *Ed-Durrul-mensuru* (1/208) pripisujući ga i Vekii. Bilježe ga i Ibn Šejbe, Abd b. Humejd, Ibn Munzir, Ibn Ebi Hatim, Nahhas u svom *Nasihu*, Hakim i veli da je vjerodostojan, Bejheki u svom *Sunenu*. Bilježi Ibn Kesir od Abdurrezzaka i veli: "Obavijestio nas je Ma'mer od Zuhrija i rekao: 'Do nas je doprlo da je Omer rekao o riječima Uzvišenog: '...i upotpunite hadž i umru radi Allaha...', njihovo je upotpunjenje da se posebno obavi svaki obred i da se umra ne obavlja u mjesecima hadža.'"

[382] Bilježe ga Buhari (3/486-487) u *Umri*, poglavlje: Nagrada za umru će se mjeriti prema trudu, i Muslim (1211, 126) u *Hadžu*, poglavlje. Vrste ihrama u verziji: "...ali će nagrada

Pa ako se hadžija nakon obavljenog hadža vrati u mjesto svog boravka, pa odatle nanijeti i obavi umru prije hadžskih mjeseci i ostane sve dok ne obavi hadž, ili ne obavi umru u mjesecima hadža i vrati se kući, a zatim ponovo krene na hadž, u tom će slučaju smatrati se da je svaki od dva obreda obavio od svoje kuće i na taj način ih upotpunio. I taj način je bez sumnje najbolji.

To je način koji je Omer odabrao ljudima, pa su oni koji su pogriješili od njih mislili da je on zabranio hadž temettu. Dok su drugi tu njegovu zabranu shvatili kao zabranu prekidanja hadža s umrom, treći su je shvatili kao zanemarivanje manje bitnog radi bitnijeg, tj. zanemarivanje temettua radi ifrada. Dok su neki oponirali predajama koje ga zabranjuju s predajama koje preporučuju, o čemu smo već govorili. Neki su shvatili Omerove predaje kao i druge njegove predaje, koje se prenose o drugim pitanjima. Neki, opet, smatraju da su predaje o zabrani Omerovo staro mišljenje, koje je na kraju života porekao, poput Ebu Muhammeda b. Hazma. Neki, opet, Omerovu zabranu smatraju njegovim idžtihadom, jer nije volio da hadžije opće sa svojim ženama u nosiljkama (korpama u kojima jašu na devama).

Ebu Hanife prenosi od Hammada od Ibrahima Nehaija od Esveda b. Jezida da je rekao: "Dok sam stajao s Omerom b. Hattabom na Arefatu neposredno pred dan Arafata, naišao je neki čovjek počešljan iza koga je ostajao trag mirisa. Omer ga je upitao: 'Jesi li ti muhrim (hadžija)?' Rekao je: 'Jesam.' Omer reče: 'Tvoj izgled na ukazuje na to, jer hadžija je nepočešljan, raščupan i ne miriše?!' Rekao je: 'Došao sam obaviti temettu, a sa mnom je moja

biti sukladna tvom trošku ili trudu..." Bilježe ga i Darekutni i Hakim putem Hišama od Ibn Avna od Ibrahima od Esveda od Aiše u sljedećoj verziji: "Ti ćeš imati nagradu sukladno tvom trudu ili potrošnji." Bilježe ga i preko Sufjana Sevrija od Mensura od Ibrahima od Esveda od Aiše da joj je Poslanik, s.a.v.s., za njenu umru rekao: "Tvoja nagrada za tvoju umru bit će proporcionalna tvom trošku." To znači: da se sevap za ibadete povećava s povećanjem uložena truda i troška za njegovo obavljanje. Pod trudom se misli na trud koji je šerijatski dozvoljen, a također i troškovi. Tako navodi Nevevi.

žena. Evo danas sam upravo obukao ihrame.' Omer je tada rekao: 'Nemojte činiti ovih dana temettu, jer da vam to dozvolim općili biste s njima, tj. sa ženama u korpama, a potom biste s njima otišli obaviti hadž.'"[383] Ova predaja je jasna da je ta zabrana bila produkt Omerova idžtihada.

Ibn Hazm je rekao: "Pa šta da se to i desilo? Kamo sreće da se i desilo. Poslanik, s.a.v.s., je pred ihrame općio sa svojim ženama, pa bi ih ujutro oblačio. Nema dileme oko toga da je općenje dozvoljeno prije oblačenja ihrama, pa makar to bilo prije na treptaj oka." Allah opet najbolje zna.

* * *

Oni koji zabranjuju prekidanje hadža s umrom svoj stav dokazuju još na dva načina. Navest ćemo ih i objasniti njihovu slabost.

Prvi način, rekli su: "Ako su se ashabi i potonji razišli oko dozvole prekidanja hadža s umrom, onda opreznost nalaže da se to zabrani radi zaštite obreda od onoga što nije dozvoljeno u njemu kod većine ili čak kod svih učenjaka."

Drugi način, Poslanik, s.a.v.s., im je to naredio da bi im objasnio da je dozvoljeno obaviti umru i u mjesecima hadža, jer su ljudi u džahilijjetu smatrali da je umra u mjesecima hadža pokuđena. Oni su govorili: "Kada žarastu rane na leđima deva, kada se zatre njihov trag i kada nastupi Safer, dozvoljeno je obaviti umru onome ko je želi obaviti." Tada im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da prekinu hadž, kako bi im objasnio da im je dozvoljeno obaviti umru i u mjesecima hadža.

Oba ta načina su neispravna.

Što se tiče prvog načina: opreznost je potrebna i propisana kada se nešto ne objasni sunnetom. Međutim, kada se objasni sun-

---

[383] *Hadždžetul-veda* (272). Lanac prenosilaca mu je ispravan. Slično se bilježi i u(1/50) i u Muslimovom *Sahihu* (1222).

netom, onda je opreznost da se sunnet slijedi, a zanemari ono što mu je suprotno. Ako je ostavljanje sunneta radi razilaženja opreznost, onda je zanemarivanje onog što mu je suprotno i slijeđenje sunneta veća opreznost. Postoje dvije vrste opreznosti: opreznost radi izbjegavanja dilema među učenjacima i opreznost da bi se izbjeglo raditi suprotno sunnetu. Vidljiva je preferiranost jedne vrste nad drugom.

Također, ovdje je opreznost isključena, tj. nemoguća. Učenjaci o pitanju prekidanja hadža s umrom imaju tri mišljenja:

prvo smatra da je to zabranjeno;

drugo da je to vadžib, ovo mišljenje zastupaju neki prethodni i potonji islamski učenjaci;

treće mišljenje smatra da je to mustehab.

Kako je moguće ovdje biti oprezan kad se ne zna koje je mišljenje preče izbjeći: da li ono koje to zabranjuje ili ono koje to obavezuje. Ako je to nemoguće, onda jedino što preostaje jeste opreznost da se ne postupi suprotno sunnetu.

* * *

Drugi se način jasno može opovrgnuti na mnogobrojne načine:

Prvi: Poslanik, s.a.v.s., prije toga obavio je tri umre u mjesecima hadža, tj. u zul-ka'detu, kako smo to već navodili. Zul-ka'de je središnji mjesec hadža, pa kako je onda moguće prihvatiti da ashabi saznaju da je dozvoljeno obaviti umru u mjesecima hadža tek nakon Poslanikove naredbe da prekinu hadž radi umre, a već je to on sam činio prije toga tri puta?!

Drugi: u dva *Sahiha* potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., kod mikata ashabima rekao:

مَنْ شَاءَ أَنْ يُهِلَّ بِعُمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ شَاءَ أَنْ يُهِلَّ بِحَجَّةٍ فَلْيَفْعَلْ وَمَنْ شَاءَ أَنْ يُهِلَّ بِحَجٍّ وَعُمْرَةٍ فَلْيَفْعَلْ.

"Ko želi nanijetiti umru neka nanijeti, a ko želi da nanijeti hadž neka nanijeti, a ko želi nanijetiti oboje neka nanijeti."[384] Na taj način im je odmah kod mikata objasnio da je dozvoljeno obavljati umru u mjesecima hadža. Većina je muslimana tu bila prisutna. Kako onda da saznaju da je to dozvoljeno tek kada im naređuje da prekinu nijet hadža s umrom?! Tako mi Allaha, ako tu dozvolu tada nisu saznali, onda je preče da je ne saznaju ni kod naređenja o prekidu hadža.

Treći: Poslanik, s.a.v.s., naredio je onima koji sa sobom nisu vodili hedja da se oslobode ihrama, a onima koji su vodili da ostanu u ihramima sve dok ne zakolju kurbane. Na taj način Poslanik, s.a.v.s., napravio je razliku između hadžija, što ukazuje da je vođenje kurbana bila zapreka oslobađanja od ihrama, a ne puko prvobitno njihovo oblačenje. Zakonski uzrok propisa kojeg navode odnosi se na sve hadžije. Međutim, Poslanik, s.a.v.s., je samo kurban učinio da direktno utječe na oslobađanje ili neoslobađanje od ihrama, tj. stavio ih u kauzalnu vezu, a ne nešto drugo.

Četvrti: ako se prihvati da je Poslanik, s.a.v.s., namjeravao da postupi suprotno praksi mušrika pri obavljanju tog obreda, onda je to dokaz da je prekidanje hadža s umrom bolje upravo iz tog razloga. Ako im je to naredio samo iz tog razloga, tj. da obavljaju te obrede drukčije nego što su ih obavljali mušrici, onda je to dokaz da je prekidanje hadža s umrom propisano sve do Sudnjeg dana, svejedno je da li to bilo obavezno ili poželjno, jer obrede koje je Poslanik, s.a.v.s., činio i propisao svom ummetu u drukčijoj su formi nego što su ih obavljali mušrici, to ostaje propisano sve do Sudnjeg dana, svejedno je bili oni obavezni (vadžib) ili pohvalni (mustehab).

Mušrici su kretali s Arefata prije zalaska sunca, a s Muzdelife nisu išli sve dok sunce ne bi izišlo. Govorili bi: "Osvijetli se Sebiru[385] da možemo krenuti."[386] Poslanik, s.a.v.s., postupio je suprotno

[384] Verifikacija mu je već spomenuta.

[385] Sebir je poznato brdo na lijevoj strani puta prema Mini. To je najveće brdo Meke. Nazvano je tim imenom po čovjeku iz plemena Huzejl, koji se zvao Sebir i koji je ukopan na njemu.

i rekao: "Naša se praksa razlikuje od prakse mušrika, i mi nećemo kretati s Arefata prije nego što zađe sunce."

To razlikovanje od mušrika ima status rukna kao što smatra Malik ili vadžiba čije ne izvršavanje povlači za sobom kefaret sankciju manifestovanu u kurbanu, kao što je mišljenje Ahmeda, Ebu Hanife, Šafije po jednom mišljenju, ili sunneta po drugom Šafinom mišljenju.

Kretanje s Muzdelife prije izlaska sunca jeste sunnet, kod svih učenjaka. Kurejševići također nisu stajali na Arefatu, nego bi kretali s Muzdelife, pa je Poslanik, s.a.v.s., postupio suprotno. Stajo je na Arefatu i kretao s njega. O tome je objavljen i sljedeći ajet:

﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾

"*Zatim krenite odakle kreću ostali ljudi...*" (El-Bekare, 199).

Ova vrsta nepoistovjećivanja jeste hadžski rukn kod svih islamskih učenjaka. Stvari po kojima se ne poistovjećujemo s mušricima mogu imati status vadžiba ili mustehaba. One ne mogu biti mekruh, pa kako onda da budu haram?! Kako je onda moguće reći da je Poslanik, s.a.v.s., naredio ashabima da obave obrede u kojima se neće poistovjećivati s mušricima, i da oni obredi koje im je zabranio budu bolji od onih koje im je naredio. Ili kako je moguće reći: ko obavi hadž kako ga obavljaju mušrici i ne obavi umre, njegov će hadž biti bolji od hadža koji su obavili muhadžiri i ensarije po naređenju Allahova Poslanika, s.a.v.s.?!

Peti: u dva *Sahiha* potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

دَخَلَتْ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَقِيلَ لَهُ عُمْرَتُنَا هَذِهِ لِعَامِنَا هَذَا ، أَمْ لِلْأَبَدِ ؟ فَقَالَ "لَا ، بَلْ لِأَبَدِ الْأَبَدِ ، دَخَلَتْ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجِّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

"Umra je postala involvirana u hadž do Sudnjeg dana (umra se obavlja uz hadž)." Tada mu je rečeno: "Ova naša umra, da li ona

važi samo za ovu godinu ili zauvijek?" Rekao je: "Zauvijek, umra je involvirana u hadž do Sudnjeg dana."[387]

Oni su, znači, pitali od prekidu hadža s umrom, kao što se to eksplicite vidi u dugoj predaji koju prenosi Džabir. U njoj se između ostalog kaže:

حَتَّى إِذَا كَانَ آخِرُ طَوَافِهِ عَلَى الْمَرْوَةِ ، قَالَ لَوْ اسْتَقْبَلْتُ مِنْ أَمْرِي مَا اسْتَدْبَرْتُ ، لَمْ أَسُقْ الْهَدْيَ وَلَجَعَلْتُهَا عُمْرَةً فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ لَيْسَ مَعَهُ هَدْيٌ فَلْيُحِلّ وَلْيَجْعَلْهَا عُمْرَةً ، فَقَامَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ أَلِعَامِنَا هَذَا ، أَمْ لِلأَبَدِ ؟ فَشَبَّكَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَصَابِعَهُ وَاحِدَةً فِي الأُخْرَى ، وَقَالَ دَخَلَتْ الْعُمْرَةُ فِي الْحَجّ مَرَّتَيْنِ ، لَا بَلْ لِأَبَدِ الأَبَدِ وَفِي لَفْظٍ قَدِمَ رَسُولُ اللهِ صُبْحَ رَابِعَةٍ مَضَتْ مِنْ ذِي الْحِجَّةِ فَأَمَرَنَا أَنْ نَحِلّ فَقُلْنَا : لَمَّا لَمْ يَكُنْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ عَرَفَةَ إِلَّا خَمْسٌ أَمَرَنَا أَنْ نُفْضِيَ إِلَى نِسَائِنَا ، فَنَأْتِي عَرَفَةَ تَقْطُرُ مَذَاكِيرُنَا الْمَنِيّ . .. فَذَكَرَ الْحَدِيثَ . وَفِيهِ فَقَالَ سُرَاقَةُ بْنُ مَالِكٍ : لِعَامِنَا هَذَا أَمْ لِلأَبَدِ ؟ فَقَالَ لِأَبَدٍ.

"...pa kada je obavljao posljednji krug sa'ja, na Mervi rekao je: 'da doživim ponovo ono što me je prošlo ne bih više vodio hedja, pa bih obavio umru. Onaj ko od vas nema hedja neka skine ihrame i neka to nanijeti kao umru.' Tada je Suraka b. Malik ustao i upitao: 'Allahov Poslaniče, da li je to samo za ovu godinu ili zauvijek?!' Allahov Poslanik, s.a.v.s., je isprepleo svoje prste i rekao: 'Umra je sadržana udva puta. Ne, nego zauvijek.'" U drugoj verziji se kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je došao u Meku ujutro nakon što je prošlo četiri dana od zul-hidždžeta. Naredio nam je da skinemo ihrame. Rekli smo: 'Do Arefata imamo samo pet dana, a naređuje nam da se sastanemo sa svojim ženama. Zar ćemo krenuti na Arefat, a naši spolni organi će kapati od sperme..?!'" Potom je naveo

---

386 Bilježe ga Buhari (3/424), Tirmizi (896), Ibn Madža (3022), Nesai (5/265), Darimi (2/59-60) i Ahmed (1/39, 42, 50, 54) od Omera b. Mejmuna da je rekao: "Bio sam prisutan s Omerom kada je klanjao sabah na Muzdelifi. Ustao je i rekao: 'Mušrici ne bi kretali s Muzdelife sve dok sunce ne bi izišlo. Govorili su: 'Osvijetljen je Sebir', pa je Poslanik, s.a.v.s., suprotno postupio i krenuo je prije izlaska sunca.'"

387 Verifikacija mu je već navedena.

hadis u kome, između ostalog, stoji da je Suraka b. Malik upitao: "Je li to samo ove godine ili zauvijek?!" Rekao je: "Zauvijek!"[388]

U Buharijevom *Sahihu* bilježi se da je Suraka upitao Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Je li to posebno za vas Allahov Poslaniče?" Odgovorio je: "Ne, nego je to zauvijek."[389] Time je Poslanik, s.a.v.s., objelodanio da je umra kojom je prekinut hadž propisana zauvijek i da je umra involvirana u hadž do Sudnjeg dana. Iz toga se, također, vidi da je umra temettu jedan dio hadža.

Neki ne prihvataju da se riječi "... ne, nego zauvijek..." prihvate kao argument zbog dva razloga:

Prvi, zbog toga što one ne aludiraju da se farz anulira samo te godine, nego zauvijek. Međutim, ta je konstatacija neprihvatljiva, jer da se to htjelo reći, onda ne bi bilo rečeno zauvijek. Ta se riječ ne odnosi samo na određenu grupu nego za sve muslimane. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Umra je ušla u hadž sve do Sudnjeg dana." Oni da su željeli s tim pitanjem ponavljanje obaveznosti ne bi se u pitanju ograničili samo na umru, nego bi pitali i za hadž. Oni su rekli: "Ova naša umra, je li samo za ovu godinu, ili zauvijek?" A da su htjeli ponavljanje obaveznosti svake godine rekli bi kao što su ga pitali i za hadž: "Je li on obavezan svake godine Allahov Poslaniče?" Poslanik, s.a.v.s., bi im također odgovorio kao što im je odgovorio i na pitanje o hadžu: "Ne pitajte me o onome što vam ne govorim, jer da sam rekao pozitivno, onda bi on bio obavezan svake godine." Potom su mu oni rekli: "Je li ovo posebno samo za tebe?!" Pa im je rekao: "Ne, nego za stalno." Ovo pitanje i taj odgovor izričiti su da to nije bila jedna od specifičnosti Allahova Poslanika, s.a.v.s.

Drugi, time se htjelo samo ukazati na dozvolu obavljanja umre u hadžskim mjesecima. Međutim, ova je konstatacija neprihvatlji-

[388] Bilježi ga Muslim (1216).

[389] Bilježi ga Buhari (3/485) u *Umri*, poglavlje: Obavljanje umre poslije hadža bez kurbana, kao i (13/187) u *Željama*, poglavlje: Kada bih doživio ono što je prošlo... U štampanom primjerku stoji "za et" umjesto "zauvijek", što je pogrešno.

vija od prve. Pitalac je pitao Allahova Poslanika, s.a.v.s., o umri s kojom se prekida hadž, a ne o dozvoli obavljanja umre u mjesecima hadža, jer je on o tome bio upitan nakon što je naredio, onima koji nisu imali sa sobom hedja, da prekinu hadž. Suraka ga je tada upitao: "Je li to samo ove godine ili zauvijek?!" Pa mu je Poslanik, s.a.v.s., odgovorio na ono o čemu ga je pitao, a ne na ono o čemu ga nije pitao. U njegovim riječima: "Umra je involvirana u hadž sve do Sudnjeg dana", koje je izrekao nakon što je naredio da se oslobode ihrama oni koji nisu sa sobom imali hedja, jasno objašnjenje da taj propis traje sve do Sudnjeg dana. Prema tome, time je poništena tvrdnja da je to bila specifičnost. Neka je Allah na pomoći.

Šesti: uzrok, koji ste naveli, ne nalazi se u hadisu niti se aludira na njega. Prema tome, ako je to neprihvatljivo, onda je neprihvatljivo da s njime oponirate. Međutim, ako je ispravno, onda on apsolutno ničim ne obavezuje da se specificira samo na ashabe. Ako se prihvati da je ispravan, onda to zahtijeva da se s njime stalno i konstantno obrazlaže. Kao što je trčanje u prva tri kruga tavafa propisano da se pokaže mušricima Poslanikova snaga i snaga ashaba, i ta propisanost je konstantna sve do Sudnjeg dana. Na osnovu toga, onda se ni u kom slučaju ne može prihvatiti i reći, s obzirom na spomenuti uzrok, da se propis odnosio samo na ashabe.

Sedmi: kada ashabima, r.a., nisu bile dovoljne tri godine, u kojima su s Poslanikom, s.a.v.s., u mjesecima hadža obavljali umru, da saznaju da je dozvoljeno činiti umru u tim mjesecima, kao i njegova dozvola kod mikata da je obave u tim mjesecima, kada im je naredio da prekinu hadž i obave umru, onda je onima koji su došli poslije njih preče da se ne zadovolje s tim, pa da prekinu umru radi hadža, slijedeći u tome Poslanika, s.a.v.s., i njegove ashabe. Osim da se kaže da je nama to dovoljno, iako nije bilo dovoljno ashabima i nama nije potrebna dozvola kao što je njima bila potrebna. Međutim, to je očito neznanje i zabluda, utječemo se Allahu od toga.

Osmi: ne može se prihvatiti da Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

naredi ashabima prekidanje hadža, ako je to zabranjeno samo zato da bi ih podučio na taj način nečemu što je dozvoljeno (mubah), i ako se taj mubah može naučiti bez činjenja harama, na jasniji i lakši način i sa manje troška.

Ako neko kaže da prekidanje hadža, kada im je Poslanik, s.a.v.s., naredio, nije bilo haram (zabranjeno). Odgovori će biti da je to onda bilo ili vadžib ili mustehab. Svako od tih mišljenja zastupa neko od učenjaka. One koji su to zabranili, nakon što je bilo vadžib ili mustehab, neophodno je upitati koji je to tekst ili konsenzus podigao taj vadžib ili mustehab?! To je pitanje nužno postaviti.

Deveti: Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Da doživim ponovo ono što me je prošlo, ne bih više vodio kurbana, i učinio bih umru." Vjerovanje da je Poslanik, s.a.v.s., dobio novo znanje o tome da je dozvoljeno obaviti umru u mjesecima hadža, pa je zbog toga žalio ono što je prošlo?! Najveći je apsurd.

Deseti: Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se prekine hadž radi umre onima koji su nanijetili ifrad i kiran i nisu vodili sa sobom kurbana. Međutim, poznato je da onaj ko obavlja kiran obavi i umru zajedno s hadžem u mjesecima hadža, pa kako onda da mu Poslanik, s.a.v.s., naredi da prekine svoj kiran hadž radi umre, da bi mu objasnio da je dozvoljeno obaviti umru u mjesecima hadža, a već ju je obavio u tom vremenu i pripojio joj hadž?!

Jedanaesti: prekidanje hadža radi umre je osnovnim temeljima analogije i nije im oprečno. Pa čak ako o tome nema i ne bi bilo teksta, analogija bi zahtijevala da se to dozvoli. Onda bi tekst, ako bi došao, samo se složio s analogijom. To smatra Šejhul-islam. On smatra, ako se muhrim obaveže više nego što je obavezan, da bi to bilo dozvoljeno kod svih učenjaka. Prema tome, ako bi nanijetio umru, a potom dodao na nijet umre nijet hadža, bez ikakve dileme to bi bilo dozvoljeno. Ako bi nanijetio hadž, a potom nanijetio umru, kod većine islamskih učenjaka to ne bi bilo dozvoljeno. To

je stav Malika, Ahmeda i prema njihovom oficijelnom mišljenju. Međutim, Ebu Hanife to dozvoljava po njegovoj osnovi da onaj ko obavlja kiran hadž čini dva tafava i dva sa'ja. I to je analogna predaja i od Ahmeda o pitanju karina. I on zastupa mišljenje da se obavljaju dva tavafa i dva sa'ja. Pa ako je to tako, onaj ko nanijeti da obavi hadž obavezan je obaviti samo hadž. A ako to transformiše u temettu onda je obavezan obaviti i hadž i umru. Prema tome, s prekidom je više obavezan, nego što je bio u startu, i to je dozvoljeno. Ako je nešto bolje, onda je to mustehab. Međutim, to je nejasno onome ko misli da je on prekinuo hadž zbog umre. Međutim, to nije to, jer da je htio prekinuti hadž i obaviti samo umru, onda oko te zabrane ne bi bilo dileme. Prekidanje hadža dozvoljeno je samo onome ko ima nijet da nakon umre obavi hadž. Onaj ko nanijeti hadž temettu, od momenta kad nijeti umru podrazumijeva i hadž, kao što je Poslanik, s.a.v.s., to i potvrdio kada je rekao: "Umra je involvirana u sve do Sudnjeg dana." Zbog toga je, onome ko obavlja temettu, dozvoljeno postiti tri dana od kada nanijeti umru. To potvrđuje da se on od tog momenta smatra da obavlja hadž. Što se tiče njegovih hadžskih ihrama, nakon toga, to je isto kao kad džunup počne s abdestom, pa se zatim okupa. Tako je Poslanik, s.a.v.s., radio kada bi se htio okupati od džunupluka. Svojim je ženama rekao kad su htjele okupati njegovu kćerku: "Počnite s njenim desnim ekstremitetima i abdestnim udovima."[390] Znači, abdestne udove oprale su joj poslije kupanja.

Ako se kaže da je to neprihvaćeno iz tri razloga:

prvi, prekid povlači za sobom dozvolu onog što je bilo zabranjeno s prvim ihramima, a to je ono s čim se nije obavezao;

drugi, prvi obred s kojim se obavezao jeste potpuniji od obreda radi kojeg ga je prekinuo. To potvrđuje činjenica što se ne traži za

---

[390] Bilježe ga Buhari (3/105), Muslim (939, 42, 43), Ebu Davud (3145), Ibn Madža (1459), Tirmizi (990) i Nesai (4/30) od u Atijje.

njegovo prekidanje nadoknada. Međutim, onaj radi koga se prekinuo prvi obred, potreban je nadoknadi. Prema tome, obred u kojem nema nadoknade bolji je od obreda u kojem nadoknada postoji;

treći, ako nije dozvoljeno involviranje umre u hadž, onda je preče da ne bude dozvoljeno da se zamijeni s njim ili da se prekine radi njega.

Odgovor na spomenute konstatacije može se dati na dva načina: načelno i detaljno. Načelni odgovor: sve su spomenute konstatacije kontradiktorne samom sunnetu. To znači, da je neophodno da se preferira Objava nad razumom, jer svako mišljenje koje je kontradiktorno sa sunnetom apsolutno je neispravno. Dokaz njegove neispravnosti jeste njegova jasna i izričita kontradiktornost sa sunnetom, jer mišljenja slijede sunnet, a ne obratno.

Detaljni odgovor: to je upravo ono o čemu govorimo. Mi smo prihvatili da je prekidanje nekog obreda analogiji i zato je neophodno da se izvrši to samoobavezivanje. Na osnovu toga, na prvi razlog moglo bi se odgovoriti na sljedeći način: temettu, i pored toga što se prekida sa skidanjem ihrama, je ipak bolji od ifrada u kojem se ihrami ne skidaju, jer Poslanik, s.a.v.s., naredio je onima koji nisu imali kurbana da ne skidaju ihrame. To se vidi iz toga što je on naredio ashabima da prekinu hadž i što je žalio što i on nije nanijetio temettu. Pored toga, temettu je jasno spomenut i u Kur'anu, islamski učenjaci konsenzusom smatraju da je on dozvoljen ili poželjan, dok o pitanju drugih vrsta hadža imaju dva mišljenja. Također se Poslanik, s.a.v.s., rasrdio, kada im je naredio da ga prekinu nakon što su nanijetili bili samo hadž, nakon čega su se ashabi dvoumili. Također je apsolutno nepojmljivo da neki drugi hadž bude bolji od hadža najboljih generacija i hadža koji su obavili najbolji ljudi sa svojim Poslanikom, s.a.v.s.

Svima njima je Poslanik, s.a.v.s., naredio da ifrad hadž preokrenu u temettu, osim onima koji su vodili sa sobom kurbane.

Prema tome, nemoguće je da neki drugi hadž bude bolji od ovog, osim onog hadža u kojem se vodi hedja, kojeg je Allah, dž.š., odabrao Svom Poslaniku, s.a.v.s. Taj je hadž Allah odabrao Poslaniku, s.a.v.s., a temettu njegovim ashabima. Pa koji je onda hadž bolji od ove dvije vrste hadža?! Također je nemoguće da im Poslanik, s.a.v.s., naredi manje vrijedan hadž nakon što su nanijetili vredniji. Moguće je to dokazati na još mnogo načina, ali nam to ovdje prostor ne dozvoljava. Prema tome, preferiranje tog obreda bolje je od ostajanja u ihramima u kojima nema prekidanja. U svemu tome se jasno vidi neodrživost drugog razloga.

Konstatacija da je to obred koji se treba nadoknaditi s kurbanom jeste također neosnovana tvrdnja koja se može dokazati na nekoliko načina:

Prvi: kurban (hedj) u temettujeste namjeravani obred. On ga upotpunjuje. To je krv koja se pušta iz zahvale, a ne radi otkupa za neki prekršaj. On je poput kurbana za one koji su kod kuća, tj. uobičajenog kurbana za one koji nisu na hadžu. Taj kurban upotpunjuje obrede tog dana. Obred koji involvira prolijevanje krvi jeste kao Bajram koji involvira žrtvu. Tog se dana ni sa čim ne može približiti Allahu kao sa puštanjem krvi.

Bilježi Tirmizi i drugi od Ebu Bekra es-Siddika da je Poslanik, s.a.v.s., upitan: "Koji je hadž najbolji?" Rekao je: "Onaj u kojem se najglasnije donosi telbija i najviše prolije kurbanske krvi."[391]

---

[391] Hadis je sa ostalim predajama vjerodostojan. Bilježe ga Tirmizi (827) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o vrijednostima telbije i klanja kurbana, Bejheki (5/42), Ibn Madža (2924) i Darimi (2/31) od Ibn Ebu Fudejka od Dahaka b. Osmana od Muhammeda b. el-Munkedira od Abdurrahmana b. Jerbua od Ebu Bekra. Prenosioci su mu povjerljivi, osim Muhammeda b. el-Munkedira, jer on nije čuo od Abdurrahmana b. Jerbua. To tvrde Buhari i Tirmizi. Međutim, i pored toga vjerodostojnim ga smatraju Ibn Huzejme i Hakim (1/450-451), sa čijom ocjenom se složio i Zehebi. Bilježi ga Tirmizi (3001) od Ibn Omera. Međutim, u njegovu je lancu prenosilaca Ibrahim b. Jezid el-Huzi, koji se smatra slabim prenosiocem. O istom se poglavlju prenosi predaja i od Ibn Mesuda koju bilježi Ibn Ebu Šejbe i Ebu Ja'la el-Mevsili (1260-1261) od Ebu Usame od Ebu Hanife od Kajsa b. Muslima od Tarika b. Šihaba od Abdullaha b. Mesuda od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Najbolji je hadž onaj u kojem se najglasnije uči telbija i najviše prolije kurbanske krvi." Lanac prenosilaca mu je dobar.

Ako se kaže da je i onome ko obavlja ifrad hadž moguće postići te blagodati, reći će mu se da je to propisano samo za onog ko obavlja kiran i temetu hadž. Pa ako bismo i prihvatili da je to za mufrida mustehab, kako bi se to opet moglo mjeriti sa sevapima onih koji obave temettu ili kiran hadž.

Drugi: da je to kurban zbog nekog propusta, onda ga ne bi bilo dozvoljeno jesti. Međutim, utvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., jeo meso svog hedja. On je naredio da mu se donese od svake deve po malo mesa. Uređeno meso stavljao je u lonac i kada bi se skuhalo jeo ga je, a njegovu vodu pio.[392] Iako je vadžib žrtvovati sedminu deve, ipak je on jeo od svih sto deva. Tu je vadžib nedefiniran i nije određen u posebnom dijelu. Također je potvrđeno u dva *Sahiha* da je nahranio svoje žene od mesa kurbana koje je zaklao za njih, koje su obavile temettu hadž. Tom predajom argumentuje imam Ahmed. Od Aiše je u dva *Sahiha* potvrđeno da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za svoje žene kurbane i da im je potom poslao mesa od kurbana, koje je zaklao za njih.[393]

Uzvišeni Allah rekao je za onog ko zakolje na Mini sljedeće:

﴿فَكُلُوا مِنْهَا وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾

"Jedite meso njihovo, a nahranite i siromaha ubogog." (El-Hadždž, 28).

Ajet se bez sumnje odnosi na temettu i kiran, ako ne i samo na njih, jer na Mini je propisano da se kolju kurbani od temettua i kirana. Zbog toga je, a Allah najbolje zna, Poslanik, s.a.v.s., naredio da mu se od svake deve donese po komad mesa, pa se sve stavilo u lonac da bi na taj način izvršio Allahovu naredbu jedenja od svakog svog kurbana.

---

[392] Bilježe ga Muslim (1218) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž, Tirmizi (815), Ibn Madža (3074) od Džabira b. Abdullaha.

[393] Bilježe ga Buhari (3/440) u *Hadžu*, poglavlje: Kada čovjek zakolje kravu za svoje žene bez njihova naređenja, i Muslim (1211, 120) u *Hadžu*, poglavlje: Pojašnjenje vrsta ihrama.

Treći: uzrok za otkup nekog prijestupa u osnovi zabranjen je. Njemu je dozvoljeno pribjeći samo radi nekog opravdanja, jer se otkupljuje za ostavljeni vadžib ili za počinjeno zabranjeno djelo. Međutim, hadž temettu je vadžib kod nekih učenjaka, poput Ibn Abbasa i drugih, ili mustehab kao što je kod većine učenjaka. Prema tome, da je žrtva, koja se u temettuu žrtvuje, otkupna ne bi bilo dozvoljeno pribjeći joj bez uzroka. Njihovo mišljenje da je to otkupna žrtva zbog toga se ne može prihvatiti, jer se vidi da je to obred. Na taj način Allah je olakšao Svojim robovima, dozvoljavajući im da se oslobode ihrama za vrijeme hadža, zbog toga što kontinuirano bivstvovanje u njima predstavlja poteškoću ljudima. To je olakšica kao i olakšice skraćivanje namaza i mršenja na putovanju, ili kao potiranje po mestvama. Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi radili su sve to. "Allah voli da se postupi po Njegovoj olakšici isto onoliko koliko i ne voli da se počini grijeh prema Njemu."[394]

Prema tome, Allahova radost zbog toga što čovjek postupa po onome što mu je On olakšao, ista je kao i Njegov prijezir zbog čovjekova činjenja onoga što je On zabranio. Hedj, iako je zamjena za olakšanja jednog putovanja, ipak je on bolji za onog ko dođe u mjesecima hadža od onog koji dođe samo radi hadža i nakon toga umru obavi poslije hadža. Zamjena ponekad može biti vadžibom, poput džuma-namaza kod onih koji je smatraju zamjenom, poput tejemuma za onog ko ne može koristiti vodu. U tom je slučaju tejemum za njega vadžib, iako je zamjena za abdest. Pa ako zamjena za nešto ponekad može biti vadžibom, onda je preče da može biti i mustehabom. Oslobađajuće prekidanje ne zabranjuje da to sve bude jedan obred, poput tavafa ifade. On se jednoglasno smatra ruknom i obavlja se poslije prvog oslobađanja od ihrama. Isti je slučaj i sa bacanjem kamenčića na Mini, oni se bacaju poslije potpunog oslobađanja od ihramskih stega. Ramazanski je post također protkan

[394] Bilježi ga Ahmed (2/108) od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah uistinu voli da se koriste njegove olakšice, isto onoliko koliko i ne voli da se urade stvari koje je On zabranio." Lanac mu je ispravan, a Ibn Hibban ga smatra vjerodostojnim (914).

mršenjem u njegovim noćima, ali i pored svega toga to ne sprečava da se smatra jednim obredom (ibadetom). Zbog toga su Malik i drugi rekli: "Dozvoljeno je da se za cijeli mjesec donese jedan nijet, jer je to jedan obred." Allah najbolje zna.

* * *

Vaša tvrdnja da ako nije dozvoljeno involvirati umru u hadždž, onda je zabrana njegovo prekidanje radi umre preča. Međutim, čujemo mljevenje mlina, a ne vidimo brašna. U čemu se ogleda uzajamna recipročnost između te dvije stvari? Koji vam je dokaz za tu tvrdnju kad ne posjedujete ni jednog argumenta? Ako je onaj ko zastupa ove tvrdnje sljedbenik Ebu Hanife, Allah mu se smilovao, treba znati da Ebu Hanife ne priznaje takvu pogrešnu analogiju. A ako bude neko drugi, bit će obavezan ponuditi validnu analogiju, a neće je moći naći.

Potom će neko reći da je onaj ko je involvirao umru u hadž prekršio ono sa čime se obavezao. On je učinio tavaf za hadž, a potom i drugi tavaf za umru, pa ako nakon toga postane karin dovoljan mu je, na osnovu vjerodostojna sunneta, jedan tafav i jedan sa'j. To je mišljenje većine islamskih učenjaka. I na taj način je prekršio ono sa čim se obavezao.

Međutim, onaj ko prekine obred, on s time neće prekršiti ono sa čim se obavezao, jer on u tom slučaju transformiše svoj obred u ono što je potpunije i bolje od njega i u kome ima više obligatnosti. I na taj način analogija postaje u svakom slučaju neodrživa. Allah najbolje zna.

* * *

Vratimo se Poslanikovom, s.a.v.s., hadžu. Potom je Poslanik, s.a.v.s., krenuo sve do Zut-Tuvaa, danas poznata kao Abaru Zahir, gdje je i noćio. To je bilo uoči nedjelje, kada je četiri dana prošlo od zul-hidždžeta. Tu je klanjao sabah, okupao se i tog dana krenuo

prema Meki. U Meku je ušao danju s gornje strane od Senijjetul-Ulja, mjesta koje se izdiže iznad Hadžuna. Kada bi dolazio na umru, ulazio bi u Meku s donje strane, a uje ulazio s gornje strane. Iz Meke je izišao s donje strane. Krenuo je i ušao u harem prije podne.

Taberani navodi da je ušao kroz vrata Beni Menafa koja danas ljudi nazivaju vrata Benu Šejbeta.[395]

Imam Ahmed navodi da kada bi Poslanik, s.v.a.s., ulazio u harem sa strane Darul-Ja'la, okrenuo bi se prema Kabi i učio bi dovu.

Taberani navodi da kada bi Poslanik, s.a.v.s., pogledao u Kabu, rekao bi:

اللَّهُمَّ زِدْ بَيْتَكَ هَذَا تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً.

"Bože, povećaj ovoj Tvojoj Kući poštovanje, čast i karizmu."[396]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da bi on pri viđenju Kabe podizao ruke, donio tekbir i rekao:

اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ حَيِّنَا رَبَّنَا بِالسَّلَامِ اللَّهُمَّ زِدْ هَذَا الْبَيْتَ تَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَتَكْرِيمًا وَمَهَابَةً وَزِدْ مَنْ حَجَّهُ أَوْ اعْتَمَرَهُ تَكْرِيمًا وَتَشْرِيفًا وَتَعْظِيمًا وَبِرًّا.

"Bože, Ti si Selam, i od Tebe je selam. Bože naš, proživi nas na selamu. Povećaj, Bože, ovoj Kabi čast, veličinu i karizmu, a onome ko obavlja kod nje hadž ili umru, povećaj plemenitost, čestitost, ugled i dobro."[397] Hadis je mursel. Međutim, to je Seid b. Musejjib

[395] Predaju navodi Hejsemi u *El-Medžmeu* (3/238) od Ibn Omera i veli da je bilježi Taberani u *El-Evsatu*. U njenom lancu je Mervan b. Ebi Mervan. Es-Sulejmani veli da je diskutabilan. Ostali prenosioci su mu povjerljivi.

[396] U njegovu je lancu Asim b. Sulejman el-Kevzi koji se smatra neprihvatljivim prenosiocem, kako stoji u *El-Medžmeu* (3/238). Ibn Adijj veli: "Ubraja se među one koji izmišljaju hadise." El-Fellas kaže: "Izmišljao je hadise." Nesai veli: "Neprihvatljiv prenosilac." Darekutni veli: "Lažac." Ibn Hibban kaže: "Njegove hadise nije dozvoljeno bilježiti, osim samo radi ibreta."

[397] Bilježe ga Šafi (1/339), a preko njega i Bejheki (5/73) od Seida b. Salima od Ibn Džurejdža da je Poslanik, s.a.v.s.... Međutim, lanac mu je prekinut. Ima drugu predaju u mursel formi koju bilježi Bejheki od Sufjana Sevrija od Ebu Seida eš-Šamija od Mekhula. Međutim, Ebu Seid eš-Šami je nepoznat prenosilac.

čuo od Omera b. Hattaba, r.a., da je to rekao.[398]

Kada je Poslanik, s.a.v.s., ušao u harem, krenuo je prema Kabi i nije klanjao tehijjetul mesdžid, jer je tehijjetul-mesdžid harema tavaf. Kada je došao do Crnog kamena dotakao ga je, i nije se gurao radi toga. Nije se ni pomjerio od njega prema jemanskom ruknu, nije dizao ruke niti je govorio: "Nanijeto sam sa svojim tavafom ove sedmice to i to." Niti je donio tekbir, kako to čine oni koji znanje ne posjeduju. To je novotarija koja se ne može prihvatiti. Nije dotakaosa svim svojim tijelom, a niti se nakon toga udaljio od njega ostavljajući ga po strani, nego je stao ispred njega i dotakao ga je i krenuo na desnu stranu ostavljajući Kabu na svojoj lijevoj strani. Kod kabenskih vrata nije učio nikakve dove, niti ispod Mizaba, tj. kabenskog oluka, niti iza Kabe, a niti kod njenih uglova. Nije ni propisao posebne dove za tavaf, niti ih je on učio, niti je nekoga njima podučio. Od njega se pamti da je između dva rukna učio:

رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ.

"Gospodaru naš, daj nam dobro na ovom i onom svijetu i sačuvaj nas vatre."[399]

U prva tri kruga ovog tavafa trčkarao je, tj. išao je brzim hodom sustižući korake. Jedan dio svog ogrtača stavio je na svoje rame, a drugu plećku i rame otkrio je. Kada god bi došao do Crnog kamena pokazao bi njega ili bi ga dodirnuo sa svojim štapom i poljubio svoj štap, koji je bio povijen na vrhu.

---

398 Bilježi ga Bejheki (5/73) u sljedećoj formi: "Čuo sam Omera kada je vidio Kabu da je rekao: 'Bože, Ti si Selam, od Tebe je selam i proživi nas, Bože naš, u selamu." Lanac mu je dobar.

399 Bilježe ga Šafi (2/44), Ahmed (3/411), Ebu Davud (1892) i Abdurrezzak u *Musannefu* (8963). U njegovu lancu je Ubejd, oslobođeni rob Saibov. Povjerljivim prenosiocem ga smatra samo Ibn Hibban. Hafiz Ibn Hadžer u Tehzibu prenosi da ga Ibn Kani, Ibn Mendeh i Ebu Nuajm ubrajaju u ashabe. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Ibn Hibban ga ocjenjuje da je vjerodostojan (1001) kao i Hakim (1/455), u čemu je sa njim suglasan i Zehebi.

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., doticao jemanski rukn, međutim, nije potvrđeno da ga je ljubio, niti da bi ljubio svoju ruku nakon što bi ga dotakao.

Darekutni bilježi od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ljubio jemanski rukn i da je svoj obraz stavljao na njega.[400] U njegovu je lancu prenosilaca Abdullah b. Muslim b. Hurmuz. Imam Ahmed je rekao da prenosi salih, tj. dobre hadise.[401] Međutim, drugi ga drže za slaba prenosioca.

Međutim, treba imati na umu da se ovdje pod jemanskim ruknom misli na Crni kamen, jer se i on naziva tako, isto što se jemanski rukn sa drugim ruknom naziva el-jemanijani, tj. dva rukna. On se s uglom koji ga slijedi prema vratima naziva el-irakijani, tj. dva iračka ugla. Dva ugla koja slijedeeš-šamijani, tj. dva šamska rukna. Dva ugla koja slijedeiza Kabe nazivaju se el-garbijani, tj. dva zapadna ugla.

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., poljubio Crni kamen, da ga je potirao rukom, da je na njega stavljao svoju ruku i da ga je potom ljubio. Također je potvrđeno da ga je dodirivao štapom. To su znači tri načina. Od Poslanika, s.a.v.s., se također prenosi da bi stavljao svoje usne na njega i dugo plakao.

Taberani sa dobrim lancem prenosilaca bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., doticao jemanski rukn i govorio: بِسْمِ اللهِ وَاللهُ أَكْبَرُ "U ime Allaha, Allah je najveći."[402]

Kada god bi Poslanik, s.a.v.s., došao do Crnog kamena rekao

---

400 Bilježi ga Darekutni (2/290). Međutim, Abdullah b. Muslim je slab prenosilac. Takvim ga smatraju Ebu Davud, Nesai i Ibn Mein. Ebu Hatim veli: "Nije toliko jak da bi se pisali njegovi hadisi."

401 Ono što stoji u *Tehzibu* i *El-Džerhu vet-Tadilu* (5/164) jeste da ga imam Ahmed smatra za slaba prenosioca.

402 Međutim, autor je, da mu se Allah smiluje, pogriješio, jer ga Taberani ne prenosi u merfu formi, nego ga bilježi Bejheki (5/79) od Ibn Omera u mevkuf formi, kako to navodi Hafiz u *Telhisul-habiru*. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

bi: اللهُ أَكْبَرُ "Allahu ekber."[403]

Ebu Davud et-Tajalisi i Ebu Asim en-Nebil bilježe od Džafera b. Abdullaha b. Osmana da je rekao: "Vidio sam Muhammeda b. Ubada b. Džafera kako ljubii na njemu čini sedždu. Potom je rekao: 'Vidio sam Ibn Abbasa kako ljubii na njemu čini sedždu.' Ibn Abbas je tad rekao: 'Vidio sam Omera b. Hattaba kako ga ljubi i na njemu čini sedždu, pa je nakon toga rekao: 'Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ovako radi, pa sam i ja tako postupio.'"[404]

Bejheki od Ibn Abbasa bilježi da je on poljubio Crni kamen, zatim da je na njemu učinio sedždu, zatim ga je ponovo poljubio, a zatim na njemu tri puta učinio sedždu.[405]

Od njega se također prenosi da je rekao: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., da je učinio sedždu na Crnom kamenu."[406]

Poslanik, s.a.v.s. od kabenskih uglova potirao je i doticao samo dva jemanska. Šafi, Allah mu se smilovao, kaže: "Niko svojim nedodirivanjem Kabe ne ignorira Allahov hram, nego ga potiru zbog toga što je potirao Allahov Poslanik, a ostali se ne potiru zbog toga što ih Poslanik, s.a.v.s., nije potirao."

* * *

Nakon što je Poslanik, s.a.v.s., završio tavaf došao je iza mjesta gdje je stajao Ibrahim, a.s., tj. makami Ibrahima i proučio: ﴿وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ *"Neka vam mjesto na kojem je stajao Ibrahim, a.s.,*

---

[403] Bilježi ga Buhari (3/392) od Ibn Abbasa da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s. tavafio je na svojoj devi. Kada god bi došao do Crnog kamena pokazao bi na njega sa nečim što je imao u ruci i donio tekbir."

[404] Bilježe ga Ebu Davud et-Tajalisi (1/215-216) i Bejheki (5/74). Prenosioci su mu povjerljivi.

[405] Bilježe ga Šafi u *El-u* (2/145) preko njega i Bejheki (5/75). Međutim, u njemu postoji obmana (tedlis) od strane Ibn Džurejdža.

[406] Bilježi ga Bejheki (5/75). U njegovu je lancu prenosilaca Jahja b. Jeman, koji mnogo griješi i zbog toga ga imam Ahmed smatra slabim prenosiocem. Za njega je rekao: "Od Sevrija prenosi čuda. I ovo je jedan hadis koji prenosi od njega."

bude prostor iza koga ćete molitvu obavljati..." (El-Bekare, 125) i klanjao dva rekata. Mekam je bio između njega i Kabe. Na tim rekatima učio je poslije sure El-Fatihe dvije El-Ihlas sure.[407] Njegovo učenja citiranog ajeta bilo je objašnjenje značenja tog ajeta i Allahove intencije u njemu, koja se pokazala s njegovim klanjanjem iza mekama.

Kada je završio namaz, krenuo je prema Crnom kamenu, dotakao ga i potom se uputio na Safu kroz vrata koja su bila nasuprot njega. Kada se približio Safi proučio je: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللهِ﴾ "Safa i Merva su Allahova časna mjesta." (El-Bekare, 159) Rekao je: "Počet ćemo sa čime je i Allah počeo." U predaji koju bilježi Nesai stoji: "Počinjite" u imperativnoj formi.[408] Zatim se popeo na Safu toliko da je vidio Kabu. Okrenuo se prema kibli, izgovorio riječi monoteizma, donio tekbir i rekao: لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ أَنْجَزَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ "La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh lehul-mulku velehulhamdu vehuve ala kulli šej'in kadir, la ilahe ilellahu vahdeh endžeze va'deh ve nasare 'abdeh ve hezemel-ahzabe vahdeh." (Nema boga do Jednog Allaha. Njemu pripada hvala i On je svemoćan. Nema boga osim Jednog Allaha koji je ispunio Svoje obećanje, pomogao Svoga roba i porazio sam saveznike.) Potom je poslije toga tri puta ponovio spomenute riječi.

Ibn Mesud stao je na Es-Sad, tj. na kraj Safe, pa mu je rečeno: "Ovamo, Ebu Abdurrahmane?" Rekao je: "Tako mi Onog Koji je jedini, na ovom mjestu objavljena je sura El-Bekare."[409]

---

[407] Te dvije sure su Kul ja ejjuhel kafirun i Kul huvallahu ehad.

[408] Bilježe ga Nesai (5/236) i Darekutni (2/254). Prenosioci su mu povjerljivi. Ibn Hazm i Nevevi smatraju ga vjerodostojnim. Međutim, ta je predaja bezprimjerna (šaz) jer Malik, Sufjan, Jahja b. Seid el-Kattan složili su se na predaju u kojoj se kaže: "Počet ćemo." Hafiz Ibn Hadžer veli: "Oni su jače memorije od drugih."

[409] Bilježi ga Bejheki (5/95). U lancu mu je Ismail b. Muslim el-Mekki. Smatra se slabim prenosiocem.

Potom se idući uputio ka Mervi. Kada je došao do Batnul-Vadi potrčao je sve dok nije prešao tu dolinu i uspeo se. Potom je nastavio hodom. Ovo je potvrđeno od njega. To se danas nalazi prije dva zelena pogeta štapa na početku i kraju gdje se obavlja sa'j. Vidljivo je da ta dolina nije promijenila svoju konfiguraciju. To prenosi Džabir od njega kako se bilježi u Muslimovom *Sahihu*.[410] Iz spomenute predaje vidi se da je Poslanik, s.a.v.s., išao pješice. Međutim, Muslim u svom *Sahihu* bilježi od Ebu Zubejra da je čuo Džabira b. Abdullaha kada je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je na Oprosnom hadžu tavafio oko Kabe na svojoj jahalici, kao i između Safe i Merve, kako bi ga vidjeli ljudi, kako bi ih mogao nadzirati i da bi ga mogli pitati, jer da nije tako, ljudi bi ga zaklonili."[411]

Muslim također bilježi od Ebu Zubejra od Džabira da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi obavili su samo jedan sa'j, a to je prvi sa'j."[412]

Ibn Hazm veli: "Nema kontradiktornosti među tim predajama, jer jahač, kada ga digne njegova jahalica, on se sav digne, dignu se njegove noge s ostalim dijelovima tijela."

Međutim, ja imam od toga ljepši kompromis. A to je da je počeo obavljati sa'j pješice, a potom je nastavio jašući. To se izričito kaže u predaji koju bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Ebu Tufejla da je rekao Ibn Abbasu: "Obavijesti me o obavljanju sa'ja jašući, je li to sunnet, jer tvoj narod smatra da je to sunnet?!" Rekao je: "Istinu su rekli i slagali." Rekao sam: "Šta ti to znači?!" Rekao je: "Allahova Poslanika, s.a.v.s., su zaokupili mnogi ljudi. Govorili su: 'Evo Muhammeda, evo Muhammeda', tako da su čak i žene iz kuća izišle. Ispred Allahovog Poslanika, s.a.v.s., se nisu odgonili ljudi. Pa

---

[410] (1218).

[411] Bilježi ga Muslim (1273).

[412] Bilježi ga Muslim (1215).

kada ih se oko njega mnogo okupilo, uzjahao bi. Obaviti sa'j pješice bolje je."[413]

* * *

Oko Poslanikova tavafa, kojeg je obavio kad je stigao u Meku, postoje dileme: da li ga je obavio pješice ili jašući?

U Muslimovom *Sahihu* od Aiše, r.a., prenosi se da je rekla: "Poslanik, s.a.v.s., je obavio tavaf na Oprosnomna svojoj devi, doticao je Hadžderul-esved, jer nije volio da se odguruju od njega ljudi."[414]

U Ebu Davudovom *Sunenu* od Ibn Abbasa se prenosi da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je stigao u Meku bolestan. Obavio je tavaf na devi. Kad god bi došao do Crnog kamena dotakao bi ga štapom. Kada je završio tavaf zaustavio je devu, sišao i klanjao dva rekata."[415]

Ebu Tufejl veli: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., kako tavafi oko Kabe na devi i dotičesvojim štapom, a potom ga ljubi, tj. štap." Bilježi ga i Muslim bez spominjanja deve.[416] Bilježi se i kod Bejhekija sa Muslimovim lancem prenosilaca i tu se spominje deva.

Čini mi se, a Allah najbolje zna, da se to odnosi na tavaf ifadu. A ne na tavaf kudum, jer Džabir prenosi od Poslanika, s.a.v.s., trčkaranje u prva tri kruga, a to se ne može desiti bez hodanja.

Šafi, Allah mu se smilovao, je rekao: "Sedam krugova koje je Poslanik, s.a.v.s., obavio kada je došao u Meku obavio ih je pješice,

---

[413] Bilježe ga Muslim (1264), Begavi u *Šerhus-sunneti* (1922) i Bejheki (5/101) od Kudame b. Abdullaha b. Ammara da je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako čini sa'j na devi. Tu nije bilo udaranja, niti odstranjivanja, niti vikanja da se neko skloni." Tibi je rekao: "Nisu udarali ljude, niti su ih odstranjivali, niti su govorili: oslobodite put, kako je danas uobičajeno kod vladara i kraljeva."

[414] Bilježi ga Muslim (1274).

[415] Bilježe ga Ebu Davud (1881) i Bejheki (5/100). U njegovu lancu je Jezid b. Ebu Zijad el-Hašimiji koji je slab prenosilac. Prenosi besprimjerne riječi: "...dok se žalio...", na osnovu onoga što prenosi Bejheki.

[416] Bilježe ga Muslim (1275) i Bejheki (5/100-101).

jer Džabir govori o Poslanikovom tavafu. U prva tri kruga trčkarao je, a četiri išao normalnim hodom. Zato nije dozvoljeno da je Džabir govorio o tavafu kojeg je obavio i idući i jašući sedam krugova. Zapamćeno je da je Poslanik, s.a.v.s., obavio sedam krugova jašući u tavafu kojeg je obavio prvi dan Bajrama." Potom je Šafi rekao: "Od Ibn Ujejneta od Tavusa od njegova oca prenosi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio ashabima da obave tavaf, da u podne obave tavaf, a da je doveo svoje žene noću i da je jahao na devi dotičućisvojim štapom, i mislim da je rekao: 'Pa je ljubio vrh štapa.'"

Pored toga što je ta predaja u mursel formi, ona je i suprotna s predajom koju prenosi Džabir u *Sahihu* da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf ifadu na prvi dan Bajrama po danu. Tako prenosi i Aiša i Ibn Omer, kao ćemo vidjeti kasnije.

Ibn Abbasova izjava da je Poslanik, s.a.v.s. došao u Meku bolestan i da je obavio tavaf na devi i da, kada je god došao do Crnog kamena dotakao bi ga, ako je zapamćena onda je to bilo u neko njegovo vrijeme. Jer prenosi se od njega vjerodostojna predaja da je Poslanik, s.a.v.s., prva tri kruga trčkarao u tavafu kudumu. Jedino bi se ovdje moglo prihvatiti ono što je Ibn Hazm rekao, da je Poslanik, s.a.v.s., na devi trčao prva tri kruga i ako je trčao na devi, trčao je. Međutim, nema nikakvih vjerodostojnih hadisa koji potvrđuju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf kudum na devi. Allah opet najbolje zna.

* * *

Ibn Hazm veli: "Poslanik, s.a.v.s., je također između Safe i Merve obavio sedam krugova na devi, u tri je trčao na devi, a u četiri išao pješice." Međutim, to je jedna njegova pogreška i zaborav, neka mu se Allah smiluje, jer ni to niko drugi apsolutno nije rekao, niti to iko prenosi od Poslanika, s.a.v.s. To se odnosi na tavaf oko Kabe. Međutim, u tome je Ebu Muhammed pogriješio i zamijenio ga sa sa'jom. Još čudnije od toga je njegovo argumentovanje toga s

predajom koju prenosi putem od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf kada je stigao u Meku, pa je prvo dotakao Crni kamen, a zatim tri prva kruga protrčao, a četiri prešao običnim hodom. Nakon što je obavio tavaf, klanjao je dva rekata kod Mekami Ibrahima. Kada je predao selam, krenuo je prema Safi i obavio sa'j sedam krugova...", pa je naveo ostatak predaje.[417]

Potom je rekao: "Nismo našli broj krugova koje je trčao između Safe i Merve da se izričito definira, ali je to ipak stvar o kojoj se svi slažu."

Stvar o kojoj se svi slaž je sa'j u Batnul-Vadi u svim krugovima. Međutim, ograničiti trčanje samo na prva tri kruga to, koliko nam je poznato, niko nije rekao niti prenio do Ibn Hazma. Pitao sam našeg šejha o tome, pa je rekao: "To je jedna od njegovih pogrešaka, jer on, Allah mu se smilovao, nije obavio hadž."

Ta greška sliči onoj kad je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., obavio sa'j četrnaest puta, jer je računao jednim krugom odlazak sa Safe na Minu i ponovni povratak sa Merve na Safu. To je pogrešno pripisivati Poslaniku, s.a.v.s., jer to niko nije prenio, niti je iko od poznatih imama to rekao. Mada su neki od postklasičara, koji sebe smatraju imamima, zastupali to. Ono što potvrđuje to mišljenje jeste to što nema dileme kod islamskih učenjaka da je Poslanik, s.a.v.s., završio svoj sa'j na Mervi. Prema tome, da se odlazak sa Safe na Mervu i ponovni povratak na nju računao jednim krugom, onda bi Poslanik, s.a.v.s., svoj sa'j završio na Safi, a ne na Mervi.

Također je Poslanik, s.a.v.s., kada bi stigao do Merve popeo se na nju, okrenuo bi se prema Kabi, donio bi tekbir i izgovorio riječi tevhida, te uradio isto ono što je radio i na Safi. Kada je završio svoj sa'j kod Merve, naredio je svima koji sa sobom nisu imali hedja da se neizostavno oslobode ihrama, svejedno koji su hadž bili nanijetili, karin ili mufred. Naredio im je da se potpuno oslobode ihrama,

---

[417] Bilježi ga Buhari (3/432) u *Hadžu*, poglavlje: Ko povede sa sobom devu.

tako da im je nakon toga bilo dozvoljeno općenje sa ženama, mirisanje, i oblačenje svakodnevne odjeće, te da u takvom stanju ostanu sve do dana tervije. On se nije oslobađao ihrama zbog hedja kojeg je imao sa sobom.

Tada je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da doživim ponovo ono što sam doživio, ne bih vodio hedja, i nanijetio bih umru."

Prenosi se da se i on tada oslobodio ihrama. Međutim, to je očita greška, koju smo prije objasnili.

Tada je Poslanik, s.a.v.s., uputio dovu tri puta za one koji su se obrijali, a jednom za one koji su potkratili kosu.[418]

Tada ga i Suraka b. Malik b. Džušum, nakon što im je naredio da prekinu hadž i da se oslobode ihrama, upitao: "Je li to samo za ovu godinu, ili zauvijek?!" Odgovorio je: "Zauvijek." Ebu Bekr, Omer, Alija, Talha i Zubejr tada nisu skinuli ihrama zbog hedja.

Poslanikove, s.a.v.s., žene oslobodile su se tada ihrama, jer bile su nanijetile kiran hadž, osim Aiše. Ona se nije oslobodila ihrama zbog toga što je imala menstruaciju. Fatima je tada skinula ihrame, jer sa sobom nije imala hedja. Također ni Alija, r.a., nije se tada oslobađao ihrama zbog hedja. Tada je Poslanik, s.a.v.s., naredio onima koji su nanijetili isti nijet kojeg je i on nanijetio da ostanu u ihramima, ako sa sobom imaju hedja, a da se oslobode ihrama, ako ga nemaju.

Klanjao je za sve vrijeme svog boravka u Meki sve do dana tervije isto kao što je klanjao muslimanima kada je izišao iz Meke. Izvan Meke ostao je četiri dana i za to vrijeme skraćivao je namaz.[419] Ti dani bili su: nedjelja, ponedjeljak, utorak i srijeda. Kada je došao četvrtak, ujutro je sa muslimanima krenuo prema Mini. Oni koji su

[418] Bilježe ga Buhari (3/448) i Muslim (1301, 1302) od Ibn Omera i Ebu Hurejre.

[419] U Buharija (2/466) u predaji koja se prenosi od Ibn Abbasa, stoji da su Allahov Poslanik, s.a.v.s. i njegovi ashabi došli u Meku ujutro, četvrtog dana, učeći hadžsku telbiju. Prema tome, vrijeme koje je Poslanik, s.a.v.s., proveo u Meki prije izlaska na Minu, a zatim na Arefat je četiri dana, jer je došao u Meku četvrtog dana, a izišao iz nje osmog dana zul-hidždžeta.

se bili oslobodili ihrama, s mjesta svog boravišta nanijetili su hadž i nisu ulazili u harem da bi iz njega nijetili hadž. Nanijetili su hadž, a Meka je bila iza njihovih leđa. Kada je stigao na Minu, zaustavio se na njoj i klanjao podne i ikindiju, i tu je zanoćio. To je bilo uoči petka. Kada je izišlo sunce, krenuo je sa Mine na Arefat. Išao je putem Dabb, na desnoj strani, kojim ljudi i danas idu. Neki od ashaba učili su telbiju, a neki tekbire. Sve to on je slušao i nikome od njih to nije osporavao.[420]

Zatekao je šator na Nemiri koji je bio postavljen po njegovoj naredbi. Nemire je jedno selo istočno od Arefata, koje danas više ne postoji. Smjestio se u njega, pa kada je sunce izišlo iz zenita, naredio je da mu se dovede njegova deva el-Kasva. Uzjahao ju je i krenuo sve dok nije došao do doline Batnul-Vadi na Urenejskoj zemlji. Tada je sa svoje deve održao veličanstvenu hutbu, u kojoj je potvrdio osnovne temelje islama i porušio temelje idolopoklonstva i džahilijjeta. Tada je potvrdio zabranu onih stvari, oko koji su saglasne sve vjere, a to su: prolijevanje krvi, uzurpiranje tuđeg imetka i časti. Sve džahilijjetske običaje stavio je pod svoje noge, tj. pogazio ih je. Poništio je i zabranio sve vrste džahilijetske kamate. Preporučio im je lijep odnos prema ženama i naveo njihova prava i obaveze. Rekao je da su njihova prava da se uobičajeno lijepo hrane i oblače ne definirajući koliki je taj iznos. Dozvolio je njihovim muževima da ih udare, ako u svoje kuće budu dovodile one s kojim njihovi muževi nisu zadovoljni. U toj je hutbi oporučio ummetu da se čvrsto drže Allahove knjige i rekao da neće zalutati sve dok je se budu čvrsto držali. Zatim im je rekao da su oni odgovorni za Allahovu knjigu. Potom je zatražio od njih da se očituju šta će reći i kako će svjedočiti za njega, pa su rekli: "Posvjedočit ćemo da si dostavio, izvršio i ukazao." Potom je Poslanik, s.a.v.s., podigao svoj prst ka nebu i zamolio Allaha da to posvjedoči, ponovivši to tri puta. Zatim im je naredio da prisutni to prenesu odsutnim.[421]

---

420 Bilježi ga Buhari (3/407-408) i Muslim (1285) od Enesa b. Malika.

421 Bilježi ga Muslim (1218) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž.

Ibn Hazm veli: "Tada mu je Ummul-Fadl, kćerka Harisa el-Helalija i majka Abdullaha b. Abbasa, poslala posudu mlijeka, pa ju je popio na svojoj devi pred ljudima.[422] Kada je završio hutbu naredio je Bilalu da prouči ikamet za namaz." Međutim, to je još jedna od njegovih, Allah mu se smilovao, pogreški.

Kazivanje o Poslanikovom, s.a.v.s., pijenju mlijeka bila je poslije toga, tj. kada je krenuo prema Arefatu i kada se zaustavio na njemu. Tako se izričito jasno bilježi u dva *Sahiha* od Mejmune u kojem stoji da su ljudi sumnjali da li Poslanik, s.a.v.s., posti na dan Arefata. Zato sam mu poslala posudu mlijeka, dok je stajao na Arefatu. Popio ga je, a ljudi su gledali. U drugoj verziji stoji: "...a on je stajao na Arefatu..."[423]

Mjesto na kojem je Poslanik, s.a.v.s., održao hutbu nije na Arefatu, nego na Ureni. To je mjesto koje se ne ubraja u Arefat. Poslanik, s.a.v.s., zaustavio se na Nemiri i održao hutbu na Ureni, a stajao je na Arefatu. Održao je samo jednu hutbu, a ne dvije hutbe između kojih je sjeo. Kada je završio s hutbom, naredio je Bilalu da prouči ezan, a potom ikamet. Potom je klanjao podne dva rekata na kojim je učio u sebi. Taj dan bio je petak. To ukazuje da putnik ne klanja džume. Zatim je proučen ikamet, pa je klanjao ikindiju također dva rekata i s njim su klanjali i Mekelije. Oni su bez sumnje klanjali skraćen i spojen namaz, jer im nije naredio da klanjaju cijeli namaz, niti da ne spajaju. Ko tvrdi da im je Poslanik, s.a.v.s., rekao: أَتِمُّوا صَلَاتَكُمْ فَإِنَّا قَوْمٌ سَفْرٌ "Upotpunite svoj namaz, jer smo mi putnici!", očito je pogriješio i grozno se prevario. To im je Poslanik, s.a.v.s., rekao u bici za oslobođenje Meke i to usred Meke, jer su oni tada bili kod svojih kuća.[424]

---

[422] Bilježe ga Buhari (4/206-207) u *Postu*, poglavlje: Post na dan Arefata, i Muslim (1123) u *Postu*, poglavlje: Mustehab je hadžiji da ne posti na dan Arefata.

[423] Bilježe ga Buhari (4/207) i Muslim (1124).

[424] Bilježe ga Ahmed u(4/432), Ebu Davud (1229), Tajalisi (1/124-125), Tahavi (1/417) i Bejheki (3/135) u *Namazu*, poglavlje: Kada će putnik klanjati cijeli namaz od Imrana b. Husajna da je rekao: "Bio sam u bici s Allahovim Poslani, s.a.v.s. Učestvovao sam s njim u oslobođenju Meke. U Meki je ostao osamnaest noći i za svo to vrijeme klanjao je po dva

Zbog toga je najispravnije mišljenje islamskih učenjaka ono koje smatra da Mekelije na Arefatu skraćuju i spajaju namaze, kako su činili i s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. U tome je najjasniji dokaz da se dužina putovanja za skraćivanje namaza ne ograničava s određenom kilometražom, niti s danima. A također i obredi apsolutno nemaju nikakvog utjecaja na skraćivanje namaza. Na skraćivanje namaza ima utjecaj samo ono što je Allah odredio da bude uzrok za to, a to je putovanje. To zahtijeva sunnet i nema utjecaja na to ono što zastupaju oni koji to definiraju.

Kada je Poslanik, s.a.v.s., okončao klanjanje namaza, uzjahao je svoju jahalicu i zaputio se k Arefatu. Stao je na dnu brda kod stijena. Okrenuo se prema Kabi, a Hable Mušati bili su ispred njega. Jahao je na devi. Učio je dovu skrušeno i iskreno se molio sve do zalaska sunca. Naredio je ljudima da se odmaknu od doline Urene, i rekao im da se Arefat ne ograničava samo na mjesto na kojem je on stao i rekao im: "Stao sam ovdje, a dozvoljeno je stati na cijelom Arefatu."[425]

---

rekata govoreći: 'O Mekelije, klanjajte četiri, jer mi smo putnici!'" U njegovom lancu prenosilaca je Alija b. Zejd b. Džedan, koji se smatra slabim prenosiocem.

[425] Bilježi ga Muslim (1218, 149) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi da je Arefat sav stajalište, od Džabira b. Abdullaha da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Zaklao sam ovdje, a dozvoljeno je zaklati na cijeloj Mini i zato koljite gdje boravite. Stao sam ovdje, a Arefat je sav stajalište. Stao sam ovdje, a Muzdelifa je sva sastajalište." Njegove su riječi, da je naredio ljudima da se odmaknu od doline Urene, sahih-hadis, ako se uzmu u obzir ostale njegove verzije i predaje. Bilježe ga Ahmed (4/82) i Ibn Hibban (1008) od Džubejra b. Mutama u sljedećoj formi: "Sav je Arefat stajalište, a udaljite se od Urene. Cijela je Muzdelifa stajalište, a udaljite se od Muhassira. Cijela je Mina klaonica i u svim danima tešrika dozvoljeno je klati." Međutim, lanac mu je prekinut. Bilježi ga i Taberani u svom *Mudžemu*. U lancu prenosilaca mu je Suvejd b. Abdulaziz koji je slabe memorije. Bilježi ga i Bejheki (5/115) od Muhameda b. el-Munkedira u mursel formi sa sljedećom verzijom: "Arefat je sav stajalište i udaljite se od doline Urene. Muzdelifa je sva stajalište i udaljite se od doline Muhassir." Bilježi ga i Malik u (1/388) u belag formi. Ibn Abdulberr veli: "Spojio ga je Abdurrezzak od Ma'mera od Muhammeda b. el-Munkedira od Ebu Hurejre. Bilježi ga i Hakim (1/462), a od njega i Bejheki (5/115) od Ibn Abbasa u merfu formi: 'Udaljite se od doline Urene i od doline Muhassira!' Vjerodostojnim ga smatra Hakim i u tome ga podržava Zehebi i pored toga što je u njegovu lancu prenosilaca Muhammed b. Kesir es-Sanani koji mnogo griješi. Bilježi ga i Taberani drugim putem. Međutim, u lancu prenosilaca je Abdurrahman b. Ebu Bekr el-Mulejki koji je slab prenosilac. Bilježi ga i Hakim (1/462) od Ibn Džurejdža da ga je obavijestio Ata od Ibn Abbasa da je on govorio: 'Udaljite se od Muhassira i od Urene!' Za njega je rekao da je vjerodostojan i da ispunjava uvjete dva šejha, i u tome ga je podržao Zehebi."

Naredio je ljudima da se pridržavaju svojih obreda i da im budu dosljedni, jer oni su nasljedstvo njihova oca Ibrahima.[426]

U tim trenucima došli su mu neki ljudi iz Nedžda i pitali ga o hadžu. Rekao im je: "Hadždž je Arefat. Ko dođe prije sabaha, noći na Muzdelifi, hadž će mu biti ispravan. Dani Mine traju tri dana, a ko žuri i sve obavi u dva dana neće biti grešan, a ko ostane nakon toga također neće biti grešan."[427]

Pri učenju svojih dova Poslanik, s.a.v.s., digao je ruke do prsa, kao kad siromah nešto traži. Obavijestio je ashabe da su najbolje dove one koje se uče na dan Arefata.[428]

Od dova koje se prenose da ih je Poslanik, s.a.v.s., učio na Arefatu jesu:

اللّٰهُمّ لَكَ الْحَمْدُ كَالّذِي نَقُولُ ، وَخَيْرًا مِمّا نَقُولُ اللّٰهُمّ لَكَ صَلَاتِي وَنُسُكِي ، وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي، وَإِلَيْكَ مَآبِي ، وَلَكَ رَبِّي تُرَاثِي ، اللّٰهُمّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ ، وَوَسْوَسَةِ الصّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ اللّٰهُمّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرّ مَا تَجِيءُ بِهِ الرِّيحُ.

[426] Bilježe ga Šafi (2/54), Ebu Davud (1919), Nesai (5/255), Tirmizi (883) i Ibn Madža (3011) od Ibn Murebbe'a el-Ensarija. Lanac prenosilaca mu je jak. Hakim (1/462) ga smatra vjerodostojnim i Zehebi ga u tome podržava.

[427] Bilježe ga Ahmed (4/335), Ebu Davud (1949), Tirmizi (889, 2979), Nesai (5/256) i Ibn Madža (3015) od Abdurrahmana b. Ja'mera ed-Dilija. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Ibn Hibban (1009) ga smatra vjerodostojnim kao i Hakim (1/464), s čijom se ocjenom slaže i Zehebi.

[428] Bilježi ga Malik u (1/422-423) od Talhe b. Ubejdullaha b. Keriza da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najbolja dova jeste ona koja se uči na dan Arefata. Najbolje što smo rekli ja i poslanici prije mene jeste da nema boga osim Allaha." Prenosioci su mu povjerljivi, međutim, hadis je mursel. Jača ga predaja koju bilježi Tirmizi (3579) od Amra b. Šu'ajba, od njegova oca, od njegova djeda da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najbolja dova jeste ona na Arefatu, a najbolje što sam ja rekao i poslanici prije mene je da nema boga osim Allaha koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i zahvala i On je svemoćan." U njegovu je lancu prenosilaca Muhammed b. Ebu Humejd, koji nije jak prenosilac. Međutim, njegov je lanac prenosilaca dobar s ostalim predajama. Jedna od njih jeste i ova. Prema tome, hadis je hasen. U hadisu je dokaz pogrešnosti onoga što se prenosi od nekih učenjaka, koji kažu da je tevhid izgovor običnog svijeta: »La ilahe illellah», a tevhid odabranih: «Allah», tj. samo izgovor riječi Allah. To nije potvrđeno ni u sunnetu, niti je preneseno od odabranih generacija. A svako je dobro u njihovu slijeđenju, a svako zlo u ne slijeđenju.

"Bože, neka je Tebi hvala onako kako mi to govorimo, bolje od onoga što mi govorimo. Bože moj, Tebi pripadaju moje molitve, moji obredi, moj život, moja smrt i moj povratak, kao i moja djela. Bože moj, utječem Ti se od kaburske kazne, srčanih vesvesa i rastrojstva. Bože moj, utječem Ti se od zla kojeg donosi vjetar."[429]

Od Poslanikovih, s.a.v.s., dova koje je učio na Arefatu prenosi se i ova:

اللّهُمّ تَسْمَعُ كَلامِي ، وَتَرَى مَكَانِي ، وَتَعْلَمُ سرّيَ وَعَلانيَتِي ، لَا يَخْفَى عَلَيْك شَيْءٌ مِنْ أَمْرِي ، أَنَا الْبَائِسُ الْفَقِيرُ الْمُسْتَغِيثُ الْمُسْتَجِيرُ وَالْوَجِلُ الْمُشْفِقُ الْمُقِرّ الْمُعْتَرِفُ بِذُنُوبِي ، أَسْأَلُكَ مَسْأَلَةَ الْمِسْكِينِ وَأَبْتَهِلُ إِلَيْكَ ابْتِهَالَ الْمُذْنِبِ الذّلِيلِ وَأَدْعُوكَ دُعَاءَ الْخَائِفِ الضّرِيرِ مَنْ خَضَعَتْ لَكَ رَقَبَتُهُ وَفَاضَتْ لَكَ عَيْنَاهُ وَذُلّ جَسَدُهُ وَرَغِمَ أَنْفُهُ لَكَ اللّهُمّ لَا تَجْعَلْنِي بِدُعَائِكَ رَبّ شَقِيّا ، وَكُنْ بِي رَءُوفًا رَحِيمًا ، يَا خَيْرَ الْمَسْئُولِينَ وَيَا خَيْرَ الْمُعْطِينَ.

"Bože, Ti čuješ moj govor, vidiš moj položaj, znaš moje tajne i ono što ne tajim i ništa Ti od mog života nije skriveno. Ja sam nemoćni siromah, onaj koji traži pomoć i zaštitu, koji se boji i kaje, koji priznaje svoje grijehe. Molim Te kao što moli jadnik, obraćam Ti se kao poniženi grešnik, dozivam Te kao onaj ko se boji i plaši, koji Ti je vrat sageo i oči svoje orosio i ponizio svoje tijelo i pred Tobom svoj ponos zanemario. Bože, ne učini me s mojom dovom nesretnikom i budi prema meni blag i milostiv, o Ti koji si Najbolji od svih od kojih se nešto traži, o Ti koji najbolje daješ."[430] Bilježi ga Taberani.

Bilježi imam Ahmed od Amr b. Šu'ajba, od njegova oca, od

---

[429] Bilježi ga Tirmizi (3520) u *Dovama*, poglavlje: Arefatske dove. U njegovu je lancu prenosilaca Kajs b. er-Rebi. Ebu Hatim veli: "Povjerljiv je, ali nije toliko jake memorije." Jahja kaže: "Slab je prenosilac." A Murre veli: "Hadisi mu se ne pišu." Ahmed kaže: "Mnogo je griješio i ima odbačenih hadisa." Veki i Ali b. Medini smatrali su ga slabim prenosiocem. Nesai kaže da je odbačen prenosilac. Darekutni veli: "Slab je prenosilac." Tirmizi je rekao za ovaj njegov hadis da je tim putem garib i da mu lanac prenosilaca nije jak.

[430] Bilježi ga Taberani u *El-Mudžemus-sagiru* (144). Bilježi ga i Hejsemi u *El-Medžmei* (3/252) od Ibn Abbasa i veli: "Bilježi ga Taberani u *El-Kebiru* i *Es-Sagiru*." U njegovu je lancu prenosilaca Jahja b. Salih el-Ejli. El-Akili veli: "Od njega Jahja b. Bukejr prenosi odbačene hadise." Ostali prenosioci su mu vjerodostojni.

njegova djeda da je rekao:

كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ عَرَفَةَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ.

"Poslanik, s.a.v.s., je na Arefatu najviše učio ovu dovu: 'Nema boga osim Allaha koji nema sadruga. Njemu pripada vlast i hvala. U Njegovim je rukama svo dobro i On je svemoćan.'" (La ilahe illellehu vahdehu la šerike leh, lehul-mulku ve lehul-hamdu bijedi-hil-hajru ve huve 'ala kulli šej'in kadir).[431]

Bilježi Bejheki od Alije, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أَكْثَرُ دُعَائِي وَدُعَاءِ الْأَنْبِيَاءِ مِنْ قَبْلِي بِعَرَفَةَ : لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا ، وَفِي صَدْرِي نُورًا ، وَفِي سَمْعِي نُورًا ، وَفِي بَصَرِي نُورًا ، اللَّهُمَّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ، وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ وَسْوَاسِ الصَّدْرِ وَشَتَاتِ الْأَمْرِ وَفِتْنَةِ الْقَبْرِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا يَلِجُ فِي اللَّيْلِ وَشَرِّ مَا يَلِجُ فِي النَّهَارِ وَشَرِّ مَا تَهُبُّ بِهِ الرِّيَاحُ وَشَرِّ بَوَائِقِ الدَّهْرِ. وَهُنَاكَ أُنْزِلَتْ عَلَيْهِ ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ [الْمَائِدَةُ ٣]

"Najčešća moja dova jeste dova koju su učili poslanici prije mene na Arefatu: 'La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh lehul-mulku ve lehul-hamdu ve huve 'ala kulli šej'in kadir. Allahum-medž'al fi kalbi nuren ve fi sadri nuren ve fi sem'i nuren ve fi besari nuren. Allahummešrah li sadri ve jessir li emri. Ve e'uzu bike min vesvasis-sadri ve šetatil-emri ve fitnetil-kabri. Allahumme inni e'uzu bike min šerri ma jelidžu fillejli ve šerri ma jelidžu finnehari ve šerri ma tehubbu bihirrijahu ve šerri bavaikid-dehri.'" (Nema boga do Jedinog Allaha koji nema sudruga, Njemu pripada vlast i zahvala i On je svemoćan. Bože, prosvijetli moj razum, moje srce, moj sluh i moj vid. Bože, otvori moja prsa i olakšaj mi moju stvar.

[431] Bilježi ga Ahmed (2/210). U lancu njegovih prenosilaca je Muhammed b. Ebu Humejd koga smatraju slabim prenosiocem. Međutim, potvrđuje ga druga slična mursel predaja u. Prema tome, on je hasen-hadis.

Bože, utječem Ti se od vesvesa mog srca, od rasijanosti mojih stvari i smutnje u kaburu. Bože, utječem Ti se od zla onoga što ulazi u noć i onoga što ulazi u dan i zla kojeg donosi vjetar i zla i nesreće koje donosi vrijeme.)[432]

U lancima prenosilaca spomenutih dova postoji određena doza slabosti (lin).

Na Arefatu je Poslaniku, s.a.v.s., objavljen ovaj ajet: *"Sada sam vam vjeru vašu usavršio i blagodat Svoju prema vama upotpunio i zadovoljan sam da vam islam bude vjera..."* (El-Maide, 3)[433]

Tu je i jedan čovjek pao sa svoje jahalice, a bio je u ihramima i od tog pada je umro. Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se zamota u svoje ihrame, da se ne miriše, da se okupa vodom i lotosom i da mu se ne pokriva glava, niti lice. Nakon toga rekao je da će ga Allah proživjeti na Sudnjem danu kako uči telbiju.[434]

U spomenutom događaju krije se dvanaest propisa:

Prvi: obaveznost kupanja umrlog, jer je to naredio Allahov Poslanik, s.a.v.s.

Drugi: da smrt ne čini umrlog nečistim, jer bi ga u suprotnom kupanje još više učinilo nečistim. Smrtna je prljavština osobina živog bića, pa ako bi ga oni koji ga kupaju s kupanjem učinili čistim, onda se ne bi moglo prihvatiti da ga smrt čini nečistom. A ako kažu da ga ne čini čistim, onda će gasuljenje njegovih kefina,

---

[432] Bilježi ga Bejheki (5/117). Osim što mu je lanac prenosilaca prekinut, u lancu mu je i Musa b. Ubejd er-Rebzi koji se smatra slabim prenosiocem.

[433] Bilježe ga Buhari (1/97 i 8/203) i Muslim (3017, 5) od Tarika b. Šihaba da su židovi rekli Omeru: "Vi učite jedan ajet, a da je nama tada objavljen, mi bi smo taj dan uzeli za praznik." Omer je tada rekao: "Ja znam kada je on objavljen, gdje je objavljen, gdje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio na Arefatu, kada mu je objavljen. To je bilo, tako mi Allaha, u petak na Arefatu."

[434] Bilježi ga Buhari (3/109) u *Dženazama*, poglavlje: Kako se zamotava u kefine onaj ko umre u ihramima?, (4/55) u *Hadžu*, poglavlje: Šta je sunnet uraditi muhrimu, kada umre? Poglavlje: Koji su mirisi zabranjeni za muhrima i muhrimu? Poglavlje: Kada muhrim umre na Arefatu, i Muslim (1206, 98).

odjeće i onoga ko ga kupa, učiniti još više nečistim.

Treći propis: propisano je da se umrli okupa vodom i lotosom, a ne samo vodom. Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se okupa lotosom na tri mjesta. Spomenuti slučaj je jedno mjesto. Drugi put naredio je da se okupa njegova kćerka vodom i lotosom. I treći put naredio je da se njim okupa žena u menstruaciji.[435]

O pitanju obaveznosti čišćenja žene lotosom poslije menstruacije, kod imama Ahmeda postoje dva mišljenja.

Četvrti propis: ako se voda promijeni s čistim stvarima, to joj ne oduzima njenu čistoću, po mišljenju većine islamskih učenjaka. To je najizričitija predaja i od imama Ahmeda, i pored toga što njegovi postklasični sljedbenici zastupaju suprotno mišljenje.

Poslanik, s.a.v.s., nije naredio da se spomenuti čovjek nakon toga sapere čistom vodom, nego je naredio pri gasuljenju njegove kćerke da se zadnji put sapere vodom pomiješanom sa malo kamfora. Prema tome, da to miješanje s čistim stvarima vodu čini nečistom, Poslanik, s.a.v.s., bi to zabranio. Time se ne namjerava postići da se voda samo namiriše, da bi se svojstva vode promijenila na jedan indirektan način, nego je to stvarno mirisanje tijela, njegovo jačanje i očvršćivanje. A to se upravo postiže kamforom pomiješanim s vodom, a ne s onim koji se stavi po strani vode.

Peti propis: dozvoljeno je onome ko je u ihramima da se kupa. U vezi s tim prepirali su se Abdullah b. Abbas i Misver b. Mahreme. Presudio im je Ebu Ejjub el-Ensari, navodeći da se Allahov Posla-

---

[435] Bilježi ga Muslim (332, 61) od Ibrahima b. Muhadžira da je rekao: "Čuo sam Safiju od Aiše da je Esma pitala Allahova Poslanika, s.a.v.s., o kupanju žene u menstruaciji. Rekao je: 'Neka jedna od vas uzme vodu i lotos i neka se očisti i neka to upotpuni. Zatim neka pospe tu mješavinu po glavi i neka se dobro istrlja sve dok ne dopre do kože, a zatim neka se sapere. Potom neka uzme čvrstu krpu i neka se očisti.'" Bilježe ga Ebu Davud (314) Ibn Madža (642) i Darimi (1/197). Bilježi Darimi (1/239, 240) od u Kajsa da je rekla: "Pitala sam Poslanika, s.a.v.s., o menstrualnoj krvi kada padne na odjeću, pa je rekao: 'Operi je vodom i lotosom i dobro je istrljaj.'" Lanac prenosilaca mu je dobar.

nik, s.a.v.s, kupao dok je bio u ihramima.[436] Svi učenjaci su saglasni da je muhrimu dozvoljeno da okupati se radi džunupluka. Međutim, Malik, Allah mu se smilovao, smatra mekruhom da muhrim zaranja svoju glavu u vodu, jer je to jedna vrsta pokrivanja glave. Ipak, ispravnije je da u tome nema ništa loše, jer su to činili Omer b. Hattab i Ibn Abbas.

Šesti propis: dozvoljeno je muhrimu upotrebljavati vodu i lotos. Oko toga postoje dileme kod islamskih učenjaka. To dozvoljava Šafi i Ahmed u najjasnijoj predaji od njega. Dok to zabranjuje Malik, Ebu Hanifa i Ahmed u predaji koju od njega prenosi njegov sin Salih, u kojoj stoji da je Ahmed rekao: "Ako bi to upotrijebio, bio bi dužan zaklati kurban." Dva učenika Ebu Hanife rekli su da ako muhrim upotrijebi vodu i lotos, dužan je podijeliti sadaku.

Oni koji zabranjuju muhrimu upotrebu vode i lotosa opravdavaju to sa tri razloga:

prvi, da ta mješavina ubija insekte u njegovoj glavi, a muhrimu je zabranjeno biskanje;

drugi, to je jedna vrsta luksuza, a uklanjanje prljavštine oprečno je ihramima;

treći, jer to njegov miris čini primamljivim, pa prema tome sliči pravom mirisu, a posebno ako se radi o bijelom sljezu;

Sva tri razloga su vrlo neosnovana. Prema tome, ispravno je da je to dozvoljeno zbog postojanja teksta, a Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., nisu zabranili muhrimu uklanjanje prljavštine kupanjem, niti ubijanje vaši, a lotos ni po čemu ne sliči mirisu.

---

[436] Bilježi ga Buhari (4/48-49) u *Umri*, poglavlje: Kupanje za muhrima, i Muslim (1205) u *Hadžu*, poglavlje: Dozvoljeno je muhrimu prati tijelo i glavu. Ibn Abbas u predaji koju bilježi Darekutni (261) i Bejheki (5/63) od Ejjuba od Ikrime od Ibn Abbasa da je rekao: "Dozvoljeno je muhrimu koristiti kupatilo, vaditi zube i ukloniti nokte, ako se slome." Potom je rekao: "Uklonite od sebe ono što vas uznemirava, jer Allah vam zbog toga neće zamjeriti." Munziri je rekao da je ova predaja dobra (hasen).

Sedmi propis: kefini se preferiraju nad podjelom nasljedstva i nad vraćanjem duga, jer Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio je da se umrli hadžija zamota u svoju odjeću, ne pitajući o njegovom nasljedniku, niti o njegovu dugu. Prema tome, da nije kako smo rekli, onda bi pitao o tim stvarima. Kao što je opskrba za vrijeme dok je bio živ imala prednost nad vraćanjem duga, isto pravilo važi i nakon smrti. To je mišljenje većine islamskih učenjaka. Postoje neka neprimjerna suprotna mišljenja na koja se ne treba osvrtati.

Osmi propis: dozvoljeno je kod kefina ograničiti se na dvije odjeće, tj. na izar i ogrtač. To je mišljenje većine islamskih učenjaka. Kadi Ebu Ja'la je rekao: "Nije dozvoljeno zamotati umrlog u manje od tri dijela odjeća kad se ima mogućnost, jer kada bi bilo dozvoljeno ograničiti se na dva dijela odjeće, onda ne bi bilo dozvoljeno zamotati u tri dijela odjeće onog umrlog koji ostavi iza sebe siročad." Međutim, ispravno je suprotno mišljenje njegovom. Ono što on navodi anulira skromnost u stanju izobilja.

Deveti propis: zabranjeno je muhrimu upotrebljavati miris, jer je Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se on koristi i pored toga što mu je posvjedočio da će biti proživljen učeći telbiju. Ovaj je dokaz osnova da je muhrimu zabranjeno koristiti miris.

U dva *Sahiha* bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَا تَلْبَسُوا مِنَ الثِّيَابِ شَيْئًا مَسَّهُ وَرْسٌ أَوْ زَعْفَرَانٌ.

"Ne oblačite nikakvu odjeću koju je dotakao indijski šafran ili obični šafran."[437]

Također je Poslanik, s.a.v.s., naredio onome ko je obukao ogrtač na ime ihrama, a kojeg je prije toga namirisao, da ga skine i da s njega spere tragove mirisa.[438]

---

[437] Bilježi ga Buhari (3/32) u *Hadžu*, poglavlje: Koju odjeću oblači muhrim? I Muslim (1177) u *Hadžu*, poglavlje: Šta je dozvoljeno muhrimu na hadžu ili umri?

[438] Bilježi ga Buhari (3/311-312) u *Hadžu*, poglavlje: Pranje mirisa s odjeće tri puta, i Muslim (1180).

Na osnovu spomenuta tri hadisa zabranjuje se muhrimu da koristi miris. Najjasniji od njih jeste spomenuti slučaj, jer se zabrana u druga dva hadisa odnosi na posebnu vrstu mirisa zvanu el-haluk, tj. miris koji je napravljen od šafrana i drugih mirisa, dok je zabrana u spomenutom događaju općenita i odnosi se na ihrame i na ostalo.

Prema tome, ako je Poslanik, s.a.v.s., zabranio približavanje mirisu ili njegovo korišćenje, to znači da ta zabrana obuhvata i mirisanje glave, tijela i odjeće. A što se tiče mirisanja mirisa bez njegova dodira i to je zabranjeno analogijom, jer tu zabranu tekst eksplicite ne obuhvata, niti imamo o tome poznati konsenzus kojeg bi bila obaveza slijediti. Prema tome, to se zabranjuje na osnovu zabrane sredstava ili pravničke prevencije, jer njegovo mirisanje vodi njegovoj upotrebi, tj. mirisanju tijela i odjeće. Isto kao što se zabranjuje gledanje u tuđu ženu, jer će pogled u tom slučaju biti sredstvo za nešto drugo.

Međutim, ono što se zabrani na osnovu sredstava ili pravničke prevencije, to se dozvoljava radi potrebe ili pretežnog interesa. Zbog toga, dozvoljeno je gledati robinju koja se želi kupiti, zaručnicu koja se želi oženiti, i neku ženu radi svjedočenja, međuljudskih odnosa, liječenja, itd. tome, muhrimu se zabranjuje mirisati miris, ako to čini namjerno radi naslađivanja i uživanja. Međutim, ako mu miris dođe do nosa nenamjerno, ili ga pomiriše pri kupovini da bi ga razlikovao, to mu neće biti zabranjeno i u tim slučajevima ne treba začepiti nos. Prvi slučaj ima status nenamjernog pogleda, a drugi, pogleda kupca ili zaručnika. To se objašnjava time što oni koji su dozvolili muhrimu kontinuiranje mirisa stavljenog prije oblačenje ihrama i nakon ihrama, dozvoljavaju mu i njegovo namjerno mirisanje i nakon oblačenje ihrama. To izričito zastupaju učenici imama Ebu Hanife. U *Džavamiul-fikhi*, od Ebu Jusufa, stoji da nije zabranjeno mirisati miris kojim se namirisalo prije oblačenja ihrama. Autor djela *Mufid* rekao je da je miris postao dio muhrima i da ga slijedi kako bi od njega odagnao neugodnosti umora nakon ihrama. On je, ustvari, kao sehur za postača, jer on od postača za

vrijeme posta uklanja glad i žeđ. Dok takav slučaj nije s odjećom, koja je potpuno odvojena od njega.

Islamski učenjaci nisu saglasni oko toga da li je isto zabranjena kontinuiranost mirisa, kao što je zabranjeno i njegovo početno stavljanje? Ili je možda njegova kontinuiranost, nakon što je stavljen prije oblačenja ihrama, dozvoljena?

Postoje dva mišljenja. Većina islamskih učenjaka smatra da je njegova kontinuiranost dozvoljena na osnovu vjerodostojnog sunneta u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., koristio miris prije oblačenja ihrama, tako da bi se bjelina mirisa vidjela na njegovom razdjeljku, nakon oblačenja ihrama.[439] U drugoj predaji stoji: "... nakon tri..." A u trećoj: "...dok je učio telbiju..." Sve to odbacuje neosnovani tevil onih koji to tumače da je to bilo prije ihrama, pa nakon što se okupao nestao je trag mirisa. U jednoj verziji stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi htio da obuče ihrame, namirisao bi se najljepšim mirisom kojeg bi imao, i nakon toga bi se na njegovoj glavi i bradi vidjeli tragovi mirisa."[440] Tako mi Allaha, šta taj taklid čini samo da bi se poduprla mišljenja istomišljenika.

Drugi vele da je to bila Poslanikova, s.a.v.s., specifičnost. Međutim, to se može opovrgnuti pomoću dvije stvari:

prva, tvrdnja specifičnosti ne prihvata se bez dokaza;

druga, bilježi Ebu Davud od Aiše, r.a., da je rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., za Meku. Prije oblačenja ihrama, naša čela mazali smo mirisom. Kada bi se neka od nas uznojila, miris bi curio po njenom licu. To je Poslanik, s.a.v.s., vidio, ali nam to nije zabranjivao."[441]

---

[439] Bilježi ga Buhari (3/315) u *Hadžu*, poglavlje: Mirisanje pri oblačenju ihrama, i u *Odjeći*, poglavlje: Razdjeljak, i poglavlje: Mirisanje glave i brade, Muslim (1190) u *Hadžu*, poglavlje: Muhrimovo namirisavanje, Ahmed (6/38, 245), Nesai (5/139) i Begavi u *Šerhus-sunneti* (1864) od Aiše, r.a.

[440] Bilježi ga Muslim (1190, 44).

[441] Bilježi ga Ebu Davud (1830) u *Hadžu*, poglavlje: Šta muhrim oblači? Lanac prenosilaca mu je jak.

Deseti propis: muhrimu je zabranjeno pokrivati glavu. Tu postoje tri vrste prekrivača: oni koji su zabranjeni, oni koji su dozvoljeni i oni koji su diskutabilni.

Zabranjeni su svi oni koji su spojeni, koji dodiruju i s kojima se želi prekriti glava, poput saruka, svih vrsta kapa, kaciga, šljemova, itd.

Druga vrsta prekrivača jesu: šatori, kuće, drveće, itd. Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je njemu postavljen šator na Nemiri, dok je bio u ihramima. Međutim, Malik zabranjuje muhrimu da stavi svoju odjeću na neko drvo, kako bi sebi napravio hlad. Većina učenjaka ne slaže se s njim. Njegovi sljedbenici zabranjuju muhrimu da ide ispod hlada nosiljke.

Treća vrsta prekrivača jesu poput različitih vrsta nosiljki. O ovoj vrsti imamo tri mišljenja kod islamskih učenjaka. Dozvoljavaju ih Šafi i Ebu Hanifa, Allah im se smilovao. Drugo mišljenje to zabranjuje, pa ko bi se sklonio pod njih trebao bi platiti otkup. To mišljenje zastupa Malik, Allah mu se smilovao. Treće mišljenje to također zabranjuje, ali ko bi se time prekrio ne bi bio dužan platiti otkup. Identično ovim mišljenjima imamo tri predaje od Ahmeda, Allah mu se smilovao.

Jedanaesti propis: muhrimu je zabranjeno prekriti svoje lice. O ovom pitanju kod islamskih učenjaka nemamo jedinstven stav. Šafijski mezheb i jedna predaja od Ahmeda to dozvoljava. Malikijski, hanefijski i u jednoj predaji od Ahmeda to se zabranjuje. Dozvola pokrivanja lica za vrijeme ihrama, prenosi se od šest ashaba: Osmana, Abdurrahman b. Avfa, Zejd b. Sabita, Zubejr, Sa'd b. Ebi Vekkasa i Džabira, r.a.

Treće je mišljenje besprimjerno (šaz). Prema njemu, živom se muhrimu dozvoljava da pokrije lice dok je u ihramima, a ako umre u ihramima nije dozvoljeno da mu se pokrije lice. Zastupa ga Ibn Hazm. Ono sasvim odgovora njegovoj zahirijskoj bukvalnosti.

Oni koji dozvoljavaju pokrivanje lica svoj stav temelje na preda-

jama koje se prenose od spomenutih ashaba, sa iskonskom dozvolom i poimanjem sljedećih Poslanikovih, s.a.v.s., riječi: "...ne pokrivajte mu glavu..." Za hadis u kojem se kaže: "... ne pokrivajte mu lice!", vele da se tako ne pamti, jer je Šu'be rekao: "Rekao mi ga je Ebu Bišr, pa sam ga nakon deset godina upitao o njemu, pa mi je doslovno ispričao hadis, osim što je rekao: "Nemojte mu pokrivati glave niti lica!" Nakon toga, oni su rekli da ga ta nedoumica čini slabim.[442]

Također tvrde da se spomenuti hadis prenosi i u sljedećoj verziji: "Pokrijte mu lice, ali ne pokrivajte mu glavu!"[443]

Dvanaesti propis: smrt ne prekida propise ihrama. To je mišljenje Osmana, Alije, Ibn Abbasa i drugih ashaba, r.a. Zastupa ga i Ahmed, Šafi i Ishak. Ebu Hanife, Malik i Evzai smatraju da smrt prekida propise ihrama, pa će se s umrlim koji umre u ihramima postupiti isto kao i s onim ko umre bez ihrama. Svoj stav temelje na hadisu u kojem je Poslanik, s.a.v.s, rekao: "Kada umre neko od vas, prekidaju mu se sva djela, osim u tri slučaja..."[444]

---

[442] Hakim je u *Ulumul-hadisu* rekao: "Spominjanje lica u ovom hadisu je zamjenjivanje od strane samih prenosilaca, jer postoji konsenzus povjerljivih prenosilaca ashaba Amr b. Dinara o toj predaji u kojoj se kaže: 'Nemojte mu pokrivati glavu!' I tako je zapamćeno. Na to se osvrnuo Zejlei u *Nasbur-rajeti* (3/28) i rekao: 'U tome se treba ravnati prema Muslimu, a ne prema Hakimu, jer Hakim dosta griješi. Također zamjena se može desiti u srodnim slovima, pa kakve ima sličnosti između harfova riječi lice i riječi glava?!' To je tako ako se prihvati da se u hadisu spominje samo lice. Međutim, šta reći ako su spomenute obje riječi, tj. i glava i lice. Obje predaje bilježe se kod Muslima. U jednoj predaji ograničio se samo na lice i rekao: '... ne pokrivajte mu lice!', a u drugoj je spomenuo i lice i glavu i rekao: '...nemojte mu pokrivati glavu niti lica!' U trećoj se predaji opet ograničio samo na glavu i rekao: 'Pa im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da ga ogasule vodom i lotosom i da mu otkriju lice, a mislim da je rekao i glavu, te da će biti proživljen učeći telbiju.' Iz spomenutog se vidi da je prihvatanje zamjene od strane prenosilaca vrlo nevjerovatno."

[443] Bilježe ga Šafi u *El-u* (1/239) i u(1/211) od Ibrahima b. Ebi Hurreta, a od njega bilježi ga i Bejheki (3/393) od Seida b. Džubejra od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., rekao o onome koga je zgazila jahalica: "Pokrijte mu lice, a ne pokrivajte mu glavu." Ibn et-Turkmani kaže: "U njemu imamo dvije stvari: prvo, da mu Sufjan b. Ujejne nije naveo njegov lanac prenosilaca, i drugo, da je Ibn Ebu Hurreta slabim prenosiocem ocijenio Es-Sadži."

[444] Bilježi ga Muslim (1631) u *Oporuci*, poglavlje: Koji sevapi muslimanu stižu poslije njegove smrti, od Ebu Hurejre. Nastavak hadisa glasi: "...trajna sadaka, korisna nauka i hairli dijete koje se moli za njega."

Nakon toga rekli su da nema dokaza u hadisu koji govori o onome koga je pregazila njegova jahalica, jer se on odnosi samo na njega, isto što su rekli za dženazu koju je Poslanik, s.a.v.s., klanjao Nedžašiju da je to bila Poslanikova specifičnost.

Većina islamskih učenjaka na to odgovara da je prizivati specifičnost suprotno osnovnom pravilu i zato se takav argument ne prihvata. Poslanikove riječi u spomenutom hadisu: "...da će on na Sudnjem danu biti proživljen učeći telbiju...", aludiraju na uzrok propisa. Prema tome, da je taj propis specifičan samo za njega, ne bi ukazivali na njegov uzrok, a posebno ako se kaže da nije dozvoljeno obrazlaganje propisa s intranzitivnim uzrokom propisa. Slično tome rečeno je i za Uhudske šehide. Za njih je rečeno: "Zamotajte ih u njihovim odjećama i ranama, jer će one na Sudnjem danu imati boju krvi, a miris miska."[445] Međutim, to se ne odnosi samo na njih, ista je stvar i sa hadisom: "Zamotajte ga u njegova dva ihrama, jer će na Sudnjem danu biti proživljen učeći telbiju." Zašto ste onda rekli da se to odnosi samo na Uhudske šehide, kada ste to mogli dozvoliti i za ostale šehide i pored postojanja mogućnosti da je to njihova specifičnost? U čemu je razlika, kada je Poslanikovo svjedočenje u oba slučaja isto?! Također je spomenuti hadis suglasan sa šerijatskim dokazima i mudrosti koji govore o onom svijetu, jer će čovjek biti proživljen onako kako je umro. Prema tome, ko umre u nekom stanju, u njemu će biti i proživljen. Čak kada se to i ne bi spomenulo u ovom hadisu, drugi dokazi to potvrđuju. Allah najbolje zna.

* * *

Vratimo se Poslanikovom, s.a.v.s., hadžu.

Kada je zašlo sunce i noć potpuno pala, Poslanik, s.a.v.s., je krenuo s Arefata. Iza sebe je stavio Usamu b. Zejda. Krenuo je potpuno smireno. Zategao je povodac svojoj devi toliko da joj je glava doticala

[445] Bilježi ga Ahmed u(5/431) i Nesai (4/78) u *Dženazama*, poglavlje: Zakopavanje šehida u njegovoj krvi (6/29), od Abdullaha b. Sa'leba. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

krajeve samara. Govorio je: "O ljudi, polahko, jer dobročinstvo nije u žurbi!"[446] Krenuo je putem zvanim Me'zimejn[447], a ušao na Arefat putem zvanim Dabb.

To je bio Poslanikov, s.a.v.s., običaj pri praznicima, tj. nije se vraćao istim putem. O mudrosti toga govorili smo kada smo elaborirali njegovu praksu pri praznicima.

Zatim, krenuo je jednim umjerenim hodom, ni brzim ni sporim. Kada bi naišao na udolinu koja je prostrana ubrzao bi i popustio devi povodac sve dok se ne bi uspela. Pri tom hodu neprekidno je učio telbiju. Tokom tog putovanja, Poslanik, s.a.v.s., sišao je s deve, izvršio nuždu i nabrzinu uzeo abdest. Usame ga je upitao: "Allahov Poslaniče, je li to namaz?!" Rekao je: "Namaz je pred tobom." Potom je krenuo sve dok nije stigao do Muzdelife. Kada je stigao, uzeo je abdest za namaz, a potom je naredio da se prouči ezan. Mujezin je proučio ezan, a potom i ikamet, pa je klanjao akšam prije nego što su rastovarili deve i povezali ih. Potom je klanjao i jaciju s ikametom i bez ezana, a da između dva namaza nije klanjao ništa drugo.[448]

Međutim, prenosi se da ih je klanjao i s dva ezana i dva ikameta, kao i s dva ikameta bez ezana. Ipak je najispravnije da ih je klanjao s jednim ezanom i s dva ikameta, kako je to učinio i na Arefatu.[449] Potom je zaspao sve do sabaha, i tu noć nije proveo u ibadetu. Također ništa se vjerodostojno od njega ne prenosi o pitanju provođenja u ibadetu noći uoči Bajrama.[450]

[446] Bilježi ga Buhari (3/417) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanik, s.a.v.s., je naredio da se ide smireno pri odlasku s Arefata, Nesai (5/257), od Usame b. Zejda, i Muslim (1218) od Džabira u dugom hadisu.

[447] To je poznato mjesto između Arefata i Mešara. U osnovi, to je planinski tjesnac između brda, gdje se brda skoro potpuno sastaju, a iza koga se potom šire.

[448] Bilježe ga Buhari (3/413, 415, 417), Muslim (1280, 277, 278, 283), Ebu Davud (1921), Nesai (5/258-259) i Ibn Madža (3017, 3019) od Usame b. Zejda, r.a.

[449] Pogledaj: *Nasbur-rajeti* (3/68, 70) od hafiza Zejleija.

[450] Kao što se kaže u sljedećem hadisu: "Ko oživi noć uoči dva Bajrama, njegovo srce neće

"Te je noći dozvolio slabim i nemoćnim iz svoje porodice da odu na Minu prije zore, to je bilo kada je zašao mjesec. Naredio im je da ne bacaju kamenčiće prije izlaska sunca."[451] Hadis je sahih po ocjeni Tirmizije i drugih.

Hadis kojeg prenosi Aiša, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao Umm Seleme uoči prvog dana Bajrama, pa je bacila kamenčiće prije zore i da je otišla i obavila tavaf ifadu i da je to bio dan u kome je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio kod nje. Bilježi ga Ebu Davud.[452] To je odbačen (munker) hadis. Imam Ahmed i drugi su

umrijeti kada ostala srca umru." Bilježi ga Taberani od Ubade b. Samita. U njegovom lancu prenosilaca je Omer b. Harun el-Belhi. Abdurrahman b. Mehdi, imam Ahmed i Nesai rekli su da su mu hadisi odbačeni. Jahja je rekao da je lažov i zao. Ebu Davud je rekao da nije povjerljiv. Ali b. Medini i Darekutni rekli su da je vrlo slab prenosilac. Alija Džezere veli da je lažov. Bilježi ga Ibn Madža (1782) od Ebu Umame u sljedećoj verziji: "Ko provede u ibadetu dvije noć uoči dva Bajrama nadajući se Allahovoj milosti, njegovo srce neće umrijeti kada ostala srca umru." Lanac prenosilaca mu je slab zbog obmane (tedlisa) Bekijjeta b. Velida. Nesai je rekao: "Kada kaže: 'Pričao nam je i obavijestio nas je', onda je povjerljiv, a kada kaže: 'Od tog i tog', onda se to ne prihvata od njega, jer se ne zna od koga to prenosi, poput hadisa: 'Ko oživi četiri noći, zaslužio je Džennet. Te noći su: noć uoči tervije, noć uoči Arefata, noć uoči Kurban-bajrama i noć uoči ramazanskog Bajrama.'" Bilježi ga Ibn Asakir u svojoj *Historiji* od Muaza b. Džebela. U lancu prenosilaca mu je Abdurrahim b. Zejd el-Ammi čiji su hadisi odbačeni po Buhariji. Jahja je rekao da je lažov, a Ebu Hatim mu je odbacio hadise.

[451] Bilježe ga Buhari (3/421) u *Hadžu*, poglavlje: Ko pošalje slabe i nemoćne iz svoje porodice noću, pa zastanu na Muzdelifi da uče dove i krenu kada mjesec zađe, i u poglavlju: Dječiji hadž, Muslim (1293) u *Hadžu*, poglavlje: Mustehab je poslati iznemogle žene i druge. Bilježi se od Ibn Abbasa da je rekao: "Ja sam bio od onih koje je Poslanik, s.a.v.s., poslao sa slabim i nemoćnim od svoje porodice sa Muzdelife." Ebu Davud (1940), Nesai (5/270, 272), Ibn Madža (3025) bilježe od Hasana el-Urnija od Ibn Abbasa da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nas dječake Beni Abdul-Muttaliba poslao je noću s Muzdelife zajedno na našim magarcima, tapšao nas je po našim bedrima govoreći: 'Sinčići, ne bacajte kamenčiće prije izlaska sunca!'" Prenosioci su mu vjerodostojni, osim što Hasan el-Urfi nije vidio Ibn Abbasa. Bilježe Ebu Davud (1941) i Nesai (5/272) od Habiba b. Ebu Sabit od Ataa od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., ispred sebe poslao svoju porodicu i naredio im da ne bacaju kamenčiće, sve dok ne izađe sunce. Spomenuti Habib obmanjuje (vrši tedlis i 'an'anu), dok su ostali prenosioci pouzdani. Bilježi ga Tirmizi (893) od Mesudija od Hakema od Miksema od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., ispred sebe poslao slabašne od svoje porodice, i rekao: "Ne bacajte sve dok ne izađe sunce", i smatra ga vjerodostojnim. Svi ovi putevi jačaju jedni druge, kao što to veli Ibn Hadžer u *El-Fethu* (3/422), pa je prema tome hadis vjerodostojan.

[452] Bilježe ga Ebu Davud (1942) u *Obredima*, poglavlje: Požurivanja grupe i Bejheki (5/133). Hadis je poremećen u lancu prenosilaca i tekstu. Pogledaj: *El-Dževheru-nekijju* (5/132).

ga odbacili. Na njegovu odbačenost ukazuje to što se u njemu kaže da joj je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da stigne u Meku na sabah, tj. na prvi dan Bajrama. U drugoj predaji stoji: "Klanjaj ga u Meki!", a taj dan bio je kod nje, i zato je željela da ga prati. Međutim, to je apsolutno nemoguće.

Esrem veli: "Rekao mi je Ebu Abdullah: 'Pričao nam je Ebu Muavija od Hišama od njegova oca od Zejnebe, Umm Selemine kćerke, da joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da prvi dan Bajrama stigne u Meku. Tu predaju niko drugi osim njega nije spojio. Ona je pogrešna.'"

Veki od svog oca prenosi u mursel formi da joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da stigne na sabah-namaz prvog dana Bajrama u Meku, ili slično tome. To je također još čudnije, jer šta će Poslanik, s.a.v.s., na prvi dan Bajrama raditi u Meki?! To se ne može prihvatiti. Rekao je: "Došao sam Jahji b. Seidu i upitao ga o tome. Rekao je: 'Od Hišama od njegova oca prenosi se da joj je Poslanik, s.a.v.s., naredio da stigne, a ne da ga stigne. U tome ima razlike.' Rekao mi je Jahja: 'Pitaj Abdurrahmana o tome!' Upitao sam ga, pa je rekao: 'Tako prenosi Sufjan od Hišama od njegova oca?!' Hallal je rekao: 'Pogriješio je Esrem u tom kazivanju od Vekia kada je rekao: '...stigni ga....', jer je Vekia rekao: 'Stigni na Minu.' Potrefio je kada je rekao: '...stigni...', a pogriješio je u riječima 'na Minu.'"

Hallal je rekao: "Obavijestio nas je Alija b. Harb, pričao nam je Harun b. Imran od Sulejmana b. Ebi Davuda od Hišama b. Urveta ,od njegova oca da je rekao: 'Obavijestila me je Umm Seleme i rekla: 'Poslao me je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sa onima koje je poslao od svoje porodice noću sa Muzdelife. Kamenčiće sam bacila noću, a zatim sam se uputila u Meku gdje sam i klanjala sabah, a potom sam se vratila na Minu.'"

Munziri je rekao u *El-Išrafu*: "Apsolutno nije dozvoljeno baciti kamenčiće prije zore. Ko to uradi postupio je suprotno sunnetu Allahova Poslanika, s.a.v.s., kojeg je on propisao svom etu. Ako bi neko bacio poslije izlaska zore, a prije izlaska sunca, ne treba ponavljati bacanje, jer ne znam da je iko rekao da bacanje u tom vremenu nije validno. A da o tome nisu saglasni, onda bi obnavljanje tog obreda bilo vadžib."

Taj Sulejman b. Ebi Davud je ed-Dimiški el-Havlani koga još zovu Ibn Davud. Ebu Zura bilježi od Ahmeda da je rekao: "To je čovjek s Arapskog poluostrva koji ne vrijedi." Osman b. Seid rekao je da je slab prenosilac.[453]

Ono što potvrđuje njegovu neispravnost jeste predaja koja se bilježi u dva *Sahiha* od Kasima b. Muhammeda, od Aiše da je rekla: "Sevda je od Allahovog Poslanika, s.a.v.s, zatražila da s Muzdelife krene prije njega i prije nego što krenu ljudi. Bila je starija žena, pa joj je dozvolio. Krenula je prije ljudi. Ostali smo sve do sabaha, pa smo krenule sa Poslanikom, s.a.v.s. A da sam zamolila Allahovog Poslanika, s.a.v.s., kao što ga je zamolila Sevda, bilo bi mi draže od onog što je me radovalo."[454] Ovaj hadis je sahih, i on pojašnjava da su ostale Poslanikove, s.a.v.s., žene osim Sevde krenule sa Poslanikom, s.a.v.s.

Ako se kaže: šta ćete s hadisom koji Darekutni i drugi bilježe od Aiše, a u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio svojim ženama da zajedno odu u noći spajanja i da bace kamenčiće, te da se vrate prije sabaha u svoja boravišta. I tako je Aiša radila sve do svoje smrti.[455]

Reći će se da ga odbacuje Muhammed b. Humejd, jedan od njegovih prenosilaca, jer mnogi ga smatraju lašcem. Također ga odbacuje njen hadis koji se bilježi u dva *Sahiha* u sljedećoj formi: "...poželjela sam da sam zatražila dozvolu od Allahova Poslanika, s.a.v.s., kao što ju je zatražila i Sevda."

Ako se kaže: ako prihvatimo da imate pravo odbaciti taj hadis, a

---

[453] Međutim, Ibn Hibban veli: "Sulejman b. Davud el-Havlani je iz Damaska, povjerljiv i autentičan prenosilac." Bejheki kaže: "Sulejmana b. Davuda hvali Ebu Zura, Ebu Hatem, Osman b. Seid i grupa hafiza." Hafiz u *Tehzibu* veli: "Sulejman b. Davud je bez sumnje pouzdan (saduk)."

[454] Bilježe ga Buhari (3/423) i Muslim (1290).

[455] Bilježi ga Darekutni (2/273). U lancu prenosilaca mu je Muhammed b. Humejd er-Razi, koga mnogi smatraju slabim prenosiocem, dok ga neki čak smatraju lašcem.

šta ćete s hadisom koji bilježi Muslim u svom *Sahihu* od Umm Habibe da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, poslao nju noć prije ostalih ljudi?![456]

Reći će se da je u dva *Sahiha* potvrđeno da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., te noći poslao iznemogle iz svoje porodice među kojima je bio i Ibn Abbas. Potvrđeno je da je poslao Sevdu, a da je ostale žene zadržao kod sebe, kako bi krenule s njim. Hadis koji se prenosi od Umm Habibe prenosi samo Muslim, pa ako bude zapamćen, onda je i ona bila od onih slabašnih koje je poslao Poslanik, s.a.v.s.

Ako se kaže: a šta ćete sa hadisom kojeg bilježi imam Ahmed od Ibn Abbasa u kojem stoji da ga je Poslanik, s.a.v.s., poslao sa svojim ženama na Minu prvi dana Bajrama, pa su bacili kamenčiće sa izlaskom zore?![457]

Reći će se da se nad njim preferira drugi hadis koji također prenosi imam Ahmed i Tirmizi koji ga smatra vjerodostojnim, a u kojem se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., poslao iznemogle iz svoje porodice i rekao: "Ne bacajte kamenčiće prije nego što sunce izađe." U Ahmedovoj verziji stoji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je zajedno nas, dječake Beni Abdul-Muttaliba na našim magarcima, tapšao nas je po bedrima govoreći: 'Sinčići, ne bacajte kamenčiće prije izlaska sunca!'"[458] Zbog toga što je on vjerodostojniji od njega. U njemu Poslanik, s.a.v.s., zabranjuje da se bacaju kamenčići prije zore. Zapamćen je s događajem koji se navodi u njemu, dok se u drugom hadisu govori da su oni bacili kamenčiće s izlaskom zore. Potom smo ih promotrili i uočili da nema kontradiktornosti među njima, jer je Poslanik, s.a.v.s., naredio dječacima da ne bacaju kamenčiće sve dok ne izađe sunce, jer nisu imali nikakvog razloga

---

[456] Bilježi ga Muslim (1292) u *Hadžu*, poglavlje: Mustehab je poslati nemoćne žene i druge....

[457] Bilježi ga Ahmed (2937, 2938, 1/320). Prenosioci su mu povjerljivi, ali mu je lanac prenosilaca prekinut.

[458] Bilježe ga Tirmizi (893) i Ahmed (2842). Hadis je sahih. Već smo naveli njegovu verifikaciju.

da ih bace prije vremena. Dok su žene, koje je Poslanik, s.a.v.s., poslao prije ljudi i koje su bacile kamenčiće prije izlaska sunca, imale razlog, jer bojao se za njih zbog gužve i guranja od strane ljudi. Prema tome, sunnet dozvoljava da se bace kamenčići prije izlaska sunca, ako se ima neki razlog, poput bolesti ili starosti koja onemogućava nekome da se gura s ljudima. Međutim, onome ko je zdrav, njemu nije dozvoljeno da ih baci prije vremena.

O pitanju vremena bacanja kamenčića imamo tri pravca. Prvi to dozvoljava odmah poslije polovine noći, i zdravom i bolesnom. To mišljenje zastupa Šafi i Ahmed, Allah im se smilovao. Drugi to ne dozvoljavaju prije izlaska zore. To je mišljenje Ebu Hanife, Allah mu se smilovao. Treći ne dozvoljavaju zdravom da ih baci prije izlaska sunca. To zastupa grupa učenjaka. Ono na što ukazuje sunnet jeste da je to dozvoljeno ubrzati odmah po zalasku mjeseca, a ne poslije pola noći. Oni koji to uslovljavaju sa polovinom noći nemaju za to dokaza. Allah najbolje zna.

* * *

Kada je došlo vrijeme sabaha Poslanik, s.a.v.s., ga je klanjao u prvo vrijeme, a apsolutno ne prije njegova vremena. Klanjao ga je s ezanom i ikametom. To je bilo prvi dan Bajrama, dan velikog hadža. To je bio dan kada su se Allah i Njegov Poslanik, s.a.v.s., odrekli svakog idolopoklonika.

Potom je uzjahao svoju jahalicu i krenuo dok nije stigao do svog mjesta kod El-Mešarul-Harama. Okrenuo se prema kibli i počeo se skrušeno moliti, učiti tekbire, potvrđivati monoteizam, učiti zikr sve dok se podobro nije razvidjelo, tj. sve do samog izlaska sunca.

Tada ga je Urve b. Mudarris et-Tai upitao:

يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي جِئْتُ مِنْ جَبَلَيْ طَيِّءٍ ، أَكْلَلْتُ رَاحِلَتِي ، وَأَتْعَبْتُ نَفْسِي ، وَاللهِ مَا تَرَكْتُ مِنْ جَبَلٍ إِلَّا وَقَفْتُ عَلَيْهِ فَهَلْ لِي مِنْ حَجٍّ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ

وَسَلَّمَ مَنْ شَهِدَ صَلَاتَنَا هَذِهِ وَوَقَفَ مَعَنَا حَتَّى نَدْفَعَ وَقَدْ وَقَفَ بِعَرَفَةَ قَبْلَ ذَلِكَ لَيْلًا أَوْ نَهَارًا ، فَقَدْ أَتَمَّ حَجَّهُ وَقَضَى تَفَثَهُ.

"Allahov Poslaniče, ja sam došao s brda Tajja, iscrpio sam svoju jahalicu i umorio se. Tako mi Allaha, nisam prošao ni pored jednog brda, a da na njemu nisam zastao, pa jesam li ja obavio hadž?!" Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ko je klanjao s nama ovaj namaz i ko je ostao s nama sve dok nismo krenuli, a već je bio prije toga na Arefatu u noći ili danu, upotpunio je svoj hadž i oprao svoju prljavštinu (grijehe)."[459] Tirmizi veli da je hasenun-sahih.

Sa spomenutim hadisom dokazuju svoj stav oni koji smatraju da je zadržavanje i noćenje na Muzdelifi rukn, kao i stajanje na Arefatu. To je stav dvojice ashaba: Ibn Abbasa i Ibn Zubejra, r.a. Zastupa ga i Ibrahim Nehai, Ša'bi, Alkame, Hasan Basri. To je mišljenje i Evzaija, Hammada b. Ebi Sulejmana, Davuda ez-Zahirije, Ebu Ubejda Kasima b. Selama. Odabrali su ga i dva Muhammeda: Ibn Džerir i Ibn Huzejme, zastupa ga i Šafi u jednom od svojih predanja. U svom se stavu oslanjaju na tri dokaza:

spomenuti hadis je jedan od njih;

drugi dokaz im je sljedeći ajet:

﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾

"Spominjite (zikr Mu činite) Allaha kod Mešarul-Harama." (El-Bekare, 198);

treći dokaz im je sam Poslanikov čin koji je došao kao objašnjenje za naređeni zikr u spomenutom ajetu.

Oni koji smatraju da stajanje i noćivanje na Muzdelifi nije rukn svoj stav dokazuju s dva dokaza:

---

[459] Bilježe ga Tirmizi (891) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o onome ko sustigne imama na spajanju, stigao je hadž, Ebu Davud (1950) u *Hadžu*, poglavlje: Ko ne stigne na Arefat, Nesai (5/263) u *Hadžu*, poglavlje: Ko ne stigne za imamom sabah na Muzdelifi, Ibn Madža (3016) u *Obredima*, poglavlje: Ko stigne na Arefat prije zore u noći spajanja, Darimi (2/59), Ahmed (4/261-262). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

prvi je taj što je Poslanik, s.a.v.s., produžio svoj boravak na Arefatu sve do izlaska zore. To znači da onaj ko stane na Arefatu makar jedan trenutak prije izlaska zore, hadž će mu biti ispravan. Prema tome, da je stajanje na Muzdelifi rukn, takvom hadž ne bi bio ispravan.

drugi dokaz, kada bi stajanje na Muzdelifi bilo rukn, onda bi u tome bili isto obavezni i ljudi i žene. Međutim, pošto je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao žene noću, saznalo se da to stajanje nije rukn.

Međutim, oba dokaza su diskutabilna, jer Poslanik, s.a.v.s., poslao je žene nakon boravka na Muzdelifi i učenja zikra pri klanjanju jacije, i to je vadžib. Vremensko određivanje stajanja na Arefatu sve do zore ne isključuje da boravak na Muzdelifi ne bude rukn, jer ta je noć vrijeme za oba stajanja, kao i dva sastavljena namaza. Sužavanje vremena jednom od stajanja ne isključuje da to i dalje bude vrijeme za oba stajanja kad se za to bude u mogućnosti.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., stao je na svoje mjesto, pa su ljudi shvatili da je cijela Muzdelifa stajalište. Krenuo je, stavljajući iza sebe Fadla b. Abbasa, učeći pri tom putovanju telbiju. Usame b. Zejd krenuo je pješice da se natječe s Kurejševićima. Tokom putovanja naredio je Ibn Abbasu da mu nađe sedam kamenčića za džemreta i da ih ne sakuplja te noći s tog brda kao što to rade oni koji nemaju znanja. Nije ih sakupio noću. Ibn Abbas mu je našao sedam kamenčića manje veličine. Poslanik, s.a.v.s., prevrtao ih je u svojoj šaci govoreći:

بِأَمْثَالِ هَؤُلَاءِ فَارْمُوا ، وَإِيَّاكُمْ وَالْغُلُوَّ فِي الدِّينِ فَإِنَّمَا أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمُ الْغُلُوَّ فِي الدِّينِ.

"Sa ovolikim kamenčićima bacajte. Čuvajte se pretjerivanja u vjeri, jer pretjerivanje u vjeri uništilo je one koji su bili prije vas."[460]

---

[460] Bilježe ga Ahmed (1/215, 347), Nesai (5268) u *Hadžu*, poglavlje: Uzimanje kamenčića, Ibn Madža (3029) u *Obredima*, poglavlje: Veličina kamenčića za bacanje. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

Na tom putu prišla mu je neka lijepa žena iz Hasama i upitala ga za obavljanje hadža za njenog oca, oronulog starca koji nije mogao jahati na jahalici. Naredio joj je da ona obavi hadž za njega. Fadl je počeo gledati u nju, pa je Poslanik, s.a.v.s., stavio svoju ruku na njegovo lice i okrenuo mu ga na drugu stranu. Fadl je bio lijepa izgleda. Rečeno je da mu je Poslanik, s.a.v.s., okrenuo lice da ona ne gleda u njega, a rečeno je i da mu je okrenuo lice da on ne gleda u nju. Tačno je da je to Poslanik, s.a.v.s., uradio iz oba razloga, jer u detaljnom opisu događaja kaže se da je on počeo gledati u nju, a ona u njega.[461]

Tada ga je neko drugi upitao o svojoj majci i rekao da je ona oronula starica, da se ne može uspraviti na jahalici, a ako je sveže, boji se da neće nastradati. Poslanik, s.a.v.s., upitao ga je:

أَرَأَيْتَ لَوْ كَانَ عَلَى أُمِّكَ دَيْنٌ أَكُنْتَ قَاضِيَهُ ؟ قَال : نَعَمْ . قَالَ فَحُجَّ عَنْ أُمِّكَ.

---

[461] Bilježe ga Malik (1/359), Buhari (3/300) u *Hadžu*, poglavlje: Obaveznost hadža i njegove odlike, poglavlje: Obavljanje hadža za onog ko ne može jahati. Poglavlje: Obavljanje hadža od strane žene za čovjeka, u *Traženju dozvole*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "O vjernici, ne ulazite u tuđe kuće dok ne zatražite dozvolu...", Muslim (1334) u *Hadžu*, poglavlje: Hadž za onog ko ga ne može obaviti zbog bolesti i starosti... Prenose ga Ebu Davud (1809), Nesai (5/267), Ibn Madža (2909) od Ibn Abbasa da je rekao: "Fadl ibn Abbas je jahao iza Poslanika, s.a.v.s. Došla je neka žena iz Hasama da ga pita. Fadl je počeo gledati u nju, a i ona u njega. Allahov Poslanik, s.a.v.s., okrenuo je Fadlovo lice na drugu stranu. Žena je rekla: 'Allahov Poslaniče, kada je Allah propisao ljudima hadž moj otac bio je oronuli starac, ne može jahati, da li ja mogu obaviti hadž za njega?' Rekao je. 'Da.' To je bilo na Oprosnom hadžu." Međutim, autor je pogriješio što je naveo ovaj slučaj ovdje. U nekim Buharijevim predajama i predajama drugih muhaddisa navodi se da je to bilo na prvi dan Bajrama. Kod Ahmeda (1/76, 157) i Tirmizija (886) od Alije, s dobrim lancem prenosilaca, navodi se da je to pitanje bilo kod mjesta klanja, nakon što je Poslanik, s.a.v.s., bacio kamenčiće. On je umjesto ovog događaja trebao navesti događaj koji se zbio kod nosiljki kojeg bilježi Muslim od Džabira u dugom hadisu (1218) u kome se kaže: "Poslanik, s.a.v.s., krenuo je prije izlaska sunca. Iza sebe stavio je Fadl b. Abbasa. Fadl je bio čovjek lijepe kose i bijela tena. Kada je Poslanik, s.a.v.s., krenuo naišao je pored nosiljki, koje su deve nosile, sa ženama, Fadl je počeo gledati u njih. Allahov Poslanik, s.a.v.s., stavio je svoju ruku na Fadlovo lice i okrenuo ga na drugu stranu. Međutim, Fadl je počeo gledati s druge strane, pa je Poslanik, s.a.v.s., stavio svoju ruku na drugu stranu njegova lice i okrenuo ga na drugu stranu i to se ponavljalo sve dok nije došao do Muhassira..."

"Šta veliš kada bi tvoja majka bila dužna, da li bi ti za nju vratio dug?" Rekao je: "Da." "Onda obavi hadž za svoju majku."[462]

Kada je došao do doline Muhassir, potjerao je svoju devu i požurio. Tako bi Poslanik, s.a.v.s., postupao na mjestima na koja se sručila Allahova kazna na Njegove neprijatelje. Na tom je mjestu zadesilo vlasnike slona ono o čemu nas je Allah obavijestio, i zbog toga se ta dolina naziva dolina Muhassir, jer je slon zastao u njoj, tj. nije htio ići prema Meki. Poslanik, s.a.v.s., je postupao isto tako i pri prelasku kroz Hidžr, nastambe naroda Semuda. Umotao bi se u svoju odjeću i požurio.[463]

Muhassir je dolina između Mine i Muzdelife, i ne pripada ni jednoj od njih. Urene je dolina između Arefata i Mešaril Harama. Između svaka dva mešara je dolina koja im ne pripada. Mina pripada Haremu i ona je mešar. Muhassir pripada Haremu ali nije mešar. Muzdelifa pripada haremu i mešar je. Urena nije mešar i izvan je Harema: Arefat je izvan harema i mešar je.

Poslanik, s.a.v.s., slijedio je srednji put, tj. onaj koji izlazi na veliko džemre. Išao je njime sve dok nije stigao na Minu. Došao je odmah do velikog džemreta. Stao je na dnu doline, tako da mu je Kaba bila s lijeve strane a Mina s desne. Okrenuo se prema džemretu i jahao je na svojoj jahalici. Bacio je kamenčiće jašući na jahalici nakon što je sunce izašlo. Bacao je jedan po jedan izgovarajući tekbir pri svakom bacanju. Tada je prestao učiti telbiju. Na tom putovanju učio je telbiju sve dok nije počeo bacati kamenčiće. Bilal i Usame bacali su s njim. Jedan je držao povodac njegove deve, a

---

[462] Bilježe ga Ahmed (1812), Nesai (5/119-120) u Hadžu, poglavlje: Činjenje hadža muškarca za ženu, i Darimi (2/41). Lanac prenosilaca mu je jak.

[463] Bilježe ga Buhari (8/95) u *Pohodima*, poglavlje: Poslanikovo odsjedanje u Hidžru, i Muslim (2981) od Ibn Omera da je rekao: "Kada je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored Hidžra rekao je: 'Ne ulazite u nastambe onih koji su sami sebi nasilje počinili, da vas ne bi zadesilo ono što je zadesilo i njih, osim da plačete.' Potom je zamotao svoju glavu i požurio sve dok nije prešao tu dolinu."

drugi ga je pomoću odjeće štitio od sunca.[464]

U tome je dokaz da je dozvoljeno praviti hlad muhrimu s nosiljkom ili nečim drugim, ako je ovaj događaj, koji se desio na prvi dan Bajrama, potvrđen. A ako se desio poslije, tj. za vrijeme boravka na Mini, onda u njemu nema dokaza za to, a u hadisu se ne objašnjava kada se to desilo. Allah najbolje zna.

* * *

Zatim se Poslanik, s.a.v.s., vratio na Minu, održao je retoričku hutbu ljudima. Objasnio im je svetost prvog dana Bajrama, šta je zabranjeno činiti u njemu i kakvo mjesto ima kod Allaha, dž.š. Objasnio im je odabranost Meke nad svim gradovima i naredio im je da slušaju i pokoravaju se onima koji će ih voditi po Allahovoj knjizi. Naredio je ljudima da od njega nauče svoje obrede i rekao:

لَعَلِّي لَا أَحُجّ بَعْدَ عَامِي هَذَا.

"Moguće je da ja poslije ove godine više neću obaviti hadž."[465]

Podučio ih njihovim obredima, priznao muhadžirima i ensarijama zasluge koje im pripadaju. Naredio je ljudima da se više nakon njega ne vraćaju nevjerstvu, pa da se međusobno ubijaju. Naredio je da se taj govor dostavi odsutnima i rekao da će možda onaj kome se dostavi bolje razumjeti od onog ko mu dostavi.[466]

U toj hutbi rekao je i: لَا يَجْنِي جَانٍ إِلَّا عَلَى نَفْسِهِ "...delikvent samo protiv sebe radi..."[467]

---

[464] Bilježe ga Ahmed (6/402) i Muslim (1298, 312) u *Hadžu*, poglavlje: Mustehab je jašući baciti kamenčiće na prvi dan Bajrama, od u Husajna da je rekla. "Obavila sam Oprosni hadž s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. Vidjela sam Bilala i Usamu. Jedan je držao povodac Poslanikove deve, a drugi je digao svoju odjeću sve dok nije bacio kamenčiće na velikom džemretu."

[465] Bilježe ga Muslim (1218, 1297) i Ebu Davud (1970) od Džabira, r.a.

[466] Bilježe ga Buhari (6/10) u *Kurbanima*, poglavlje: Ko kaže da je klanje na prvi dan Bajrama, i Muslim (1679) u *Kasametu*, poglavlje: Stroga zabrana života, časti i imetka, od Ebu Bekreta Nefia b. el-Harisa.

[467] Bilježe ga Tirmizi (2160) u *Smutnjama*, poglavlje: Šta se prenosi o zabrani prolijevanja krvi

Muhadžire je rasporedio s desne strane kible, a ensarije s lijeve strane, a ostali ljudi bili su oko njih. Allah mu je omogućio da ga ljudi čuju, toliko da su ga čak čuli ljudi u svojim šatorima na Mini.

U toj hutbi je rekao:

اُعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَصَلُّوا خَمْسَكُمْ ، وَصُومُوا شَهْرَكُمْ وَأَطِيعُوا ذَا أَمْرِكُمْ تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ.

"Obožavajte svog Gospodara, klanjajte pet vakata namaza, postite vaš mjesec, pokoravajte se vašim nadređenim i ući ćete u Džennet vašeg Gospodara!"[468]

Tada se oprostio od ljudi i zbog toga su rekli da je to Oprosni hadž.

Tada je bio upitan o onome ko se obrijao prije nego što je bacio kamenčiće, o onome ko je zaklao prije nego što je bacio kamenčiće, pa je rekao: "Ne smeta." Abdullah b. Amr je rekao: "O čemu god je Poslanik, s.a.v.s., tada bio upitan rekao je: اِفْعَلُوا وَلَا حَرَجَ 'Radite, ne smeta!'"[469]

i uzurpiranju imetka? i Ibn Madža (3055) u *Obredima*, poglavlje: Hutba prvog dana Bajrama, od Amra b. el-Ahvesa. Tirmizi veli da je hadis hasenun-sahih.

[468] Bilježe ga Ahmed u(5/251), Tirmizi (616) od Ebu Umame. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Ibn Hibban (795) ga smatra vjerodostojnim, kao i Hakim (1/9, 389), u čemu ga podržava i Zehebi.

[469] Bilježe ga Malik (1/421) u *Hadžu*, poglavlje: Sveobuhvatni hadž, Buhari (3/454, 456) u *Hadžu*, poglavlje Davanje fetvi s jahalice kod džemreta, Muslim (1306) u *Hadžu*, poglavlje: Ko se obrije prije nego zakolje, ili zakolje prije nego što baci kamenčiće. Ibn Kudame (3/447) u *Mugniju* od Esrema prenosi da je rekao: "Čuo sam Ebu Abdullaha, Ahmeda b. Hanbela kako je upitan o čovjeku koji se obrije prije nego zakolje, pa je rekao: 'Ako je to uradio iz neznanja, ne šteti, a ako je namjerno, onda to nije dozvoljeno, jer je Poslanika, s.a.v.s., neki čovjek upitao o tome i rekao: 'Nisam znao.'" Ibn Dekik el-Id u komentaru *Umdetul ahkam* (3/79) veli: "To što je rekao Ahmed vrlo je argumentovano na osnovu dokaza koji aludira na obaveznost slijeđenja Poslanika u propisima hadža, jer je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Uzmite od mene svoje obrede!'" Spomenuti hadisi koji dozvoljavaju da se uradi nešto što je Poslanik, s.a.v.s., radio, poslije su vezani s odgovorom osobe koja ga je pitala, gdje kaže: "Nisam znao", pa se propis ograničava na tu situaciju, a za namjerno činjenje važi opće pravilo obaveznosti slijeđenja propisa hadža. Također, ako se propis uslovi nekim svojstvom, koje je moguće uvažiti, nije dozvoljeno odbaciti ga. Bez sumnje odgovor je o neznanju odgovarajuće svojstvo za nekažnjavanje, na osnovu čega je i utemeljen propis. U tom slučaju se ne može poistovjetiti s namjernim činjenjem, jer te dvije stvari nisu identične. Oslanjanje na sljedeće riječi

Ibn Abbas je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., upitan o klanju, brijanju, bacanju kamenčića, tj. o njihovom remećenju redoslijeda pri vršenju, pa je rekao: "Ne smeta."[470]

Usame b. Šerik veli: "Krenuo sam sa Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., na hadž, pa su mu ljudi prilazili i pitali ga. Neki su mu govorili: 'Allahov Poslaniče, s.a.v.s., učinio sam sa'j prije tavafa, ili uradio sam nešto prije ili poslije nečega.' Na sva ta pitanja Poslanik, s.a.v.s., odgovarao je: 'Ne smeta, ne smeta', osim ako je neko pogazio čast nekog muslimana, nanoseći mu nasilje. Takav je počinio grijeh i on je upropašten."[471]

Riječi u spomenutoj predaji: "..obavio sam sa'j prije nego što sam tavafio" nisu upamćene. Zapamćeno je preferiranje jednih nad drugima u bacanju kamenčića, klanju i brijanju.

Potom se Poslanik, s.a.v.s., uputio na mjesto klanja kurbana na Mini. Zaklao je svojim rukom šezdeset i tri deve. Dok ih je klao, lijeve noge su im bile sputane, a on je bio u stojećem položaju.[472]

Deve koje je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zaklao bile su dvogodišnje. Potom je prestao, i naredio Aliji da on nastavi s klanjem dok ne namiri na sto deva. Zatim mu je naredio da podijeli sirotinji njihove pokrovce, meso i kožu, a zabranio mu je da dadne bilo šta

---

prenosioca: "O čemu god je bio upitan, itd." daje osjećaj da se redoslijed pri vršenju hadžskih obreda ne treba uvažavati. Međutim, treba imati na umu da se obavještenje prenosioca odnosi samo na ono o čemu je Poslanik, s.a.v.s., bio upitan, tj. općenito na stanje onoga ko ga je pitao. Prema tome, općenitost ne aludira lično ni na jednu od dvije osobnosti, pa prema tome, onda nemamo dokaza za namjerno kršenje redoslijeda.

[470] Bilježi ga Buhari (3/453) u *Hadžu*, poglavlje: Kada se bace kamenčići prije nego što omrkne, ili se obrije prije nego što zakolje iz zaborava ili neznanja.

[471] Bilježi ga Ebu Davud (2015) u *Obredima*, poglavlje: Ko učini nešto prije nečega na hadžu. Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.

[472] Bilježe ga Ebu Davud (1767) od Džabira. Prenosioci su mu povjerljivi. Bilježi ga i Buhari u svom *Sahihu* (3/441) u *Hadžu*, poglavlje: Klanje sputanih deva, i Muslim (1320) od Zijada b. Džubejra da je rekao: "Vidio sam Ibn Omera, r.a., da je stao pored nekog čovjeka koji je povalio devu da je zakolje, pa je rekao: 'Ostavi je neka stoji sputana, jer je to sunnet Muhammeda, s.a.v.s.'"

kasapu za klanje govoreći: "Mi ćemo mu dati od sebe." Također je rekao: "Ko hoće neka mu dadne nešto."[473]

Ako se kaže: šta ćete s hadisom koji se bilježi u dva *Sahiha* od Enesa, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je u Medini klanjao podne četiri rekata, na Zul-Hulejfi ikindiju dva rekata gdje je i prenoćio. Kada je osvanuo uzjahao je svoju jahalicu i počeo donositi tekbire i tesbihe. Kada se uspeo na Bejdu zanijetio je i hadž i umru. Kada je ušao u Meku, naredio im je da se oslobode ihrama. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je svojom rukom zaklao sedam deva koje su bile u stojećem položaju, a u Medini zaklao je za kurban dva crna ovna."[474]

Odgovorit će se da nema kontradiktornosti između ova dva hadisa.

Ebu Muhammed b. Hazm kaže: "Hadis koji prenosi Enes može se razumjeti na jedan od tri načina:

prvi način, da Poslanik, s.a.v.s., svojom rukom nije zaklao više od sedam deva, kao što je i rekao Enes. Nakon toga naredio je nekom ko će zaklati ostatak od šezdeset i tri deve. Potom je otišao s tog mjesta i naredio Aliji, r.a., da zakolje ostatak, pa ih je on zaklao;

drugi način, da je Enes vidio samo klanje sedam deva koje je Poslanik, s.a.v.s., zaklao svojom rukom, a da je Džabir vidio Poslanikovo, s.a.v.s., klanje ostalih deva. Zatim je svako od njih obavijestio o onome šta je vidio;

treći način, da je Poslanik, s.a.v.s., svojom rukom zaklao sedam deva kako je Enes i rekao. Potom su on i Alija zajedno uzeli kratko koplje i zaklali ostatak od šezdeset i tri deve. Tako je npr. Garefe b. Haris el-Kindi rekao da je tada vidio Poslanika, s.a.v.s., kako je uzeo za vrh koplja i naredio Aliji da uzme za dno, te da su njime klali

---

[473] Bilježe ga Buhari (3/442, 443, 444) i Muslim (1317) od Alije, r.a.

[474] Bilježe ga Buhari (3/442) u *Hadžu*, poglavlje: Klanje deve u stojećem položaju, i Ebu Davud (2793) u *Kurbanima*, poglavlje: Šta je mustehab zaklati za kurban.

deve.[475] Nakon toga Alija je sam zaklao ostatak od sto deva, kako to tvrdi Džabir. Allah najbolje zna.

Ako se kaže: šta ćete s hadisom kojeg bilježe imam Ahmed i Ebu Davud od Alije da je rekao: "Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zaklao deve, zaklao je trideset svojom rukom, meni je naredio, pa sam zaklao ostatak."[476]

Reći će se da je to prenosilac pobrkao. Onaj koji je zaklao trideset deva jeste Alija a Poslanik, s.a.v.s., je zaklao lično sedam deva koje Alija niti Džabir nisu vidjeli. Zatim je zaklao šezdeset i tri, pa je ostalo od stotine trideset deva koje je Alija zaklao. Tako je prenosilac ove predaje pobrkao broj deva koje je zaklao Alija s brojem deva koje je zaklao Poslanik, s.a.v.s.

Ako se kaže: šta ćete s hadisom kojeg prenosi Abdullah b. Kurt, u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najveličanstveniji dan kod Allaha jeste prvi dan Bajrama, a zatim dan El-Karr." To je drugi dan Bajrama. Poslaniku, s.a.v.s., dovedeno je pet deva da vidi s kojom će otpočeti klanje. Kada su pale na zemlju, nešto je tiho rekao što nisam razumio. Upitao sam šta je rekao, rekao je: "Ko hoće neka nešto da..."[477]

Reći će se da ga prihvatamo i smatramo vjerodostojnim, jer Poslaniku, s.a.v.s., nije odjedanput dovedeno sto deva već u krdima. Prvo mu je dovedeno krdo od pet deva koje su mu približavane i nuđene da izabere s kojom od njih će otpočeti klanje.

---

[475] Bilježi ga Ebu Davud (1766) u *Obredima*, poglavlje: O hedju koji se okrnji prije nego što stigne na mjesto klanja. U lancu prenosilaca mu je Abdullah b. el-Haris el-Kindi el-Ezdi, kojeg smatra povjerljivim samo Ibn Hibban. Ostali prenosioci su mu povjerljivi.

[476] Bilježe ga Ahmed u(1374, 1/159) i Ebu Davud (1764). U njemu postoji obmana (tedlis) od Ibn Ishaka.

[477] Bilježi ga Ebu Davud (1765). Lanac prenosilaca mu je dobar, a već je spomenut. Dan Karra jeste drugi dan Bajrama. Nazvan je tako zbog toga što se ljudi u tom danu zadržavaju na Mini nakon što završe tavaf ifadu, klanje i odmaraju se.

Ako se kaže: šta ćete reći za hadis koji se bilježi u dva *Sahiha* od Ebu Bekreta, a odnosi se na Poslanikovu, s.a.v.s., hutbu koju je održao na Mini i u kojoj je na kraju rekao: "...zatim se uputio prema dva crna ovna i zaklao ih, a potom i prema stadu ovaca kojeg nam je podijelio." Ovo je Muslimova verzija.[478]Na osnovu ove predaje, klanje dva ovna bilo je u Meki, a u Enesovoj predaji stoji da je to bilo u Medini.Rečeno je da učenjaci to poimaju na dva načina: prvi je način Enesova tvrdnja da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao u Medini dva crna rogata ovna, tj. da je klanjao Bajram, a potom se uputio prema dva crna ovna, itd. Prema tome, Enes je napravio razliku između Poslanikova klanja deva u Meki i između njegova klanja dva ovna u Medini i objasnio da su to dva odvojena slučaja. To potvrđuje činjenica da svi koji navode Poslanikovo klanje na Mini spominju da je on zaklao deve i da je to hedj koga je poveo, jer je to bolje od klanja ovaca kupljenih u Meki, tj. koje nisu dovedene. Džabir je opisujući Oprosni hadž rekao da se Poslanik, s.a.v.s., vratio sa bacanja kamenčića, te da je potom zaklao deve. Nekim se prenosiocima pričinilo da se događaj s dva ovna zbio na dan Bajrama, pa su pomislili da se to desilo na Mini i tako pogriješili;

drugi način, Ibn Hazm i oni koji ga slijede misle da se tu radi o dva različita postupka, jer su oba hadisa vjerodostojni. Tako Ebu Bekrete navodi Poslanikovo klanje u Meki, a Enes u Medini. Tako on veli da je Poslanik, s.a.v.s., na Bajram zaklao ovce, krave i deve, kao što to navodi Aiša da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada za svoje žene zaklao krave. Predaja se bilježi u dva *Sahiha*.[479]

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za Aišu zaklao na Bajram jednu kravu.[480]

---

[478] Broj (1679, 30) u *Kasametu*, poglavlje: Rigorozna zabrana života, časti i imetaka, a Buharijeva verzija (6/10) je već navedena.

[479] Bilježe ga Buhari (3/440) u Hadžu, poglavlje: Klanje krava za žene od strane čovjeka, bez njihove naredbe, Muslim (1211, 119) u *Hadžu*, poglavlje: Vrste ihrama.

[480] Bilježi ga Muslim (1319) u *Hadžu*, poglavlje: Partnerstvo u hedju...od Džabira.

U *Sunenima* bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., na Oprosnomza svoju porodicu zaklao jednu kravu.[481]

Mezheb Ibn Hazma jeste da je hadžiji propisano da sa hedjom zakolje i kurban. Međutim, ispravan je, ako Bog da, prvi način, jer je hedj za hadžiju isto što je kurban za onog ko nije na hadžu. Niko nije prenio da je Poslanik, s.a.v.s., ili bilo ko od ashaba sastavio hedj i kurban. Nego su njihovi hedji bili njihovi kurbani. Znači, hedji su ono što se zakolje na Mini, a kurbani ono što se zakolje na drugom mjestu.

Aišina izjava da je Poslanik, s.a.v.s., u kurban za svoje žene zaklao kravu,[482] to je ustvari hedj, koji se još naziva kurbanom, jer su one obavljale temettu i bile su obavezne zaklati hedj. Prema tome, krava koju je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za njih jeste ustvari njihov obavezni hedj.

Međutim, u događaju s klanjem krava za Poslanikove žene, kojih je bilo devet, postoji dilema: da li je dozvoljeno zaklati jednu kravu kao kurban za više od sedam ljudi?

Ibn Hazm je na to odgovorio na svoj način. Naime on veli da Aiša tada nije bila s njima, jer je ona nanijetila kiran, a ostale žene su obavljale temettu hadž. Po njegovom mišljenju onaj ko obavlja kiran hadž nije dužan zaklati hedja. Taj svoj stav potkrepljuje hadisom kojeg bilježi Muslim od Hišama b. Urveta od njegova oca od Aiše da je rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s, pred izlazak mlađaka mjeseca zul-hiddžeta. Ja sam bila od onih koji su nanijetili umru. Kada smo došli u Meku, zatekao me je dan Arefata u menstruaciji, a nisam se oslobodila ihrama umre. Požalila sam se zbog toga Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., pa je rekao: 'Ostavi svoju umru, raspleti svoju kosu, počešljaj se i nanijeti hadž.'To sam i

[481] Bilježe ga Ebu Davud (1750) u *Obredima*, poglavlje: Klanje krava za kurban, Ibn Madža (3135) od Junusa od Ibn Šihaba od Amreta od Aiše. Prenosioci su mu povjerljivi. Junus je slijedio Ma'mera kod Nesaija u onome što je prenio Ibn Hadžer u *Fethu* (3/440) u sljedećoj formi: "Za Poslanikovu porodicu je na Oprosnom hadžu zaklana samo jedna krava."

[482] Bilježe ga Buhari (10/16) i Muslim (1211, 119).

uradila. Kada je bila noć Hasbe, Allah je odredio da završimo hadž. Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslao je sa mnom Abdurrahmana b. Ebi Bekra da me prati. Izašao je sa mnom do Tenima. Tu sam nanijetila umru, i tako je Allah odredio da obavim i hadž i umru. U svemu tome nije bilo ni hedja, niti sadake, niti posta."[483]

Međutim, ovaj pravac je neprihvatljiv i zastupa ga samo Ibn Hazm. Svi ashabi i tabiini i svi potonji smatraju da je onaj ko obavlja kiran hadž obavezan zaklati i hedj kao i onaj ko obavlja temettu. Čak se može reći da je kiran hadž u terminologiji ashaba temettu hadž, kako smo to već unaprijed objasnili.

Spomenuti je hadis na svom kraju ustvari, govor Hišama b. Urveta. To se jasno potvrđuje u predaji koju bilježi Muslim i veli: "Pričao nam je Ebu Kurejb, pričao nam je Veki, pričao nam je Hišam b. Urve od svog oca ,od Aiše, r.a...", pa je naveo hadis i na kraju stoji: "Urve je o tome rekao: 'Allah je odredio da završi svoj hadž i umru.'" Hišam je rekao: "U svemu tome nije bilo ni hedja, niti posta, niti sadake."[484]

Ebu Muhammed veli: " Veki je taj govor pripisao Hišamu, a Ibn Numejr i Abde stavili su ga među Aišin govor. Svaki od njih je povjerljiv. Veki ga je pripisao Hišamu jer je čuo da ga Hišam govori. Hišam taj govor nije rekao s namjerom da ga predstavi kao da ga je Aiša rekla. Ponekad čovjek prenosi neki hadis s lancem prenosilaca, a potom izdaje prema njemu fetve bez navođenje lanca prenosilaca. Sve to nije dokaz kontradiktornosti. Za to se hvata onaj ko nije pravedan i ko slijedi strasti. Ispravno je, prema tome, da se svakom povjerljivom prenosiocu vjeruje u onome što prenosi. Prema tome, ako su Abde i Ibn Numejr pripisali taj govor Aiši, vjerovat će im se zbog toga što su povjerljivi i pobožni. Pa ako Veki pripiše govor Hišamu, i njemu će se vjerovati zbog njegove povjerljivosti i pobo-

---

483 Bilježe ga Buhari (1/354-356) u *Hajdu*, poglavlje: Raspletanje kose od strane žene, i Muslim (1211, 115).

484 Bilježi ga Muslim (1211, 117).

žnosti. Sve je to ispravno, tj. da je taj govor rekla Aiša kao i to da ga je rekao Hišam."

Velim da to i priliči njegovoj bukvalnosti i ostalim bukvalistima koji ne imaju znanja i poimanja o intencijama hadisa, kao što ga imaju imami, kritičari, poznavaoci njihovih intencija i oni koji se time bave. Oni se ne osvrću na mišljenje onih koji im oponiraju, tj. na one oponente koji nemaju osjećaj i spoznaju. Nego, odlučno ih proglašavaju pogrešnim, kao što to rade stručnjaci novca, koji su specijalizirani da otkriju orginalni od krivotvorenog novca, ne osvrćući se na grešku onih koji to ne poznaju.

Poznato je da Abde i Ibn Numejr nisu rekli za taj govor da ga je Aiša rekla, nego su ga umetnuli u hadis. Zato je moguće da to bude njihov govor ili govor Urve, ili Hišama. Potom je došao Veki i to odvojio i objasnio. Prema tome, onaj ko je razdvojio i objasnio, zapamtio je i precizirao ono što je neko paušalno rekao. Jer, da su Ibn Numejr i Abde rekli da je to rekla Aiša, a Veki rekao da je to rekao Hišam, onda bi se moglo prihvatiti ono što je rekao Ebu Muhammed. I onda bi se oko toga moglo polemisati i preferirati.

Klanje jedne krave za devet žena prenosi se u tri verzije:

prva, da se jedna krava zaklala za njih;

druga, da je Poslanik, s.a.v.s., tada za njih zaklao krave;

treća, da je doneseno kod njih na prvi dan Bajrama goveđe meso, pa sam upitao: "Šta je ovo?" Rečeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zaklao za svoje žene.

Učenjaci nemaju jedinstven stav o tome za koliko ljudi se jedna deva i krava može zaklati na ime kurbana. Rečeno je da može za sedam. To je stav i Ahmeda u najpoznatijoj predaji od njega. Rečeno je da može deset. To je mišljenje Ishaka. Potvrđeno je da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., podijelio ashabima ratni plijen, pa je tada jednu devu računao kao deset ovaca.[485] Također je potvrđeno

[485] Bilježi ga Buhari (5/98) u *Šeriketu*, poglavlje: Ko računa deset ovaca za jednu devu pri podjeli, od Rafia b. Hadidža.

u hadisu da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao jednu kravu za svoje žene, kojih je bilo devet.

Sufjan prenosi od Zubejra od Džabira da su oni nas Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., klali jednu devu za deset ljudi. Ovaj hadis ispunjava Muslimov uvjet, ali ga ipak nije zabilježio. Zabilježio je sljedeću predaju: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., učeći telbiju za hadž. S nama su bile žene i djeca. Kada smo stigli u Meku, obavili smo tavaf i sa'j. Potom nam je Allahov Poslanik, s.a.v.s., naredio da se udružimo po sedmorica na jednu devu ili kravu."[486]

U *Musnedu* se od Ibn Abbas bilježi da je rekao: "Bili smo s Poslanikom, s.a.v.s., na putovanju, gdje nas je zatekao i Kurban-bajram. Po sedmorica smo klali za kurban jednu kravu, a po desetorica devu." Bilježe ga Nesai i Tirmizi i vele da je hasenun-garib.[487]

Od njega se i u dva *Sahiha* prenosi da je rekao: "S Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., smo na Hudejbiji klali devu za sedmericu, a i kravu za sedmericu."[488]

Huzejfe kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., udružio je muslimane na Oprosnomu kurbanima. Jedna krava klata je za sedmericu." Bilježi ga Ahmed, Allah mu se smilovao.[489]

Sve te hadise moguće je razumjeti na jedan od tri načina: prvi je da se kaže da su hadisi u kojima se spominje sedmerica najbrojniji i najvjerodostojniji; drugi je da se kaže da se računanje deset ovaca za jednu devu, kod podjele ratnog plijena, jeste mjerilo za ratni plijen, kako bi se on pravedno podijelio. Dok je sedmerica kod hedja

---

486 Bilježi ga Muslim (1318, 351) u *Hadžu*, poglavlje: Udruživanje u hedju.

487 Bilježe ga Ahmed u(1/275), Nesai (7/222), Tirmizi (905). Lanac mu je dobar, kako to tvrdi Tirmizi, Ibn Hibban (1050) ga smatra vjerodostojnim.

488 Bilježe ga Muslim (1318) u *Hadžu*, poglavlje: Udruživanje u hedju; Malik u *Kurbanima*, poglavlje: Udruživanje u kurbanima, od Džabira. Prema tome, on se ne prenosi od Ibn Abbasa, kako navodi autor, Allah mu se smilovao. Također, prenosi ga samo Muslim, a ne i Buhari.

489 Bilježi ga Ahmed (5/406). U njegovom lancu prenosilaca je Ismail b. Halifa el-Absi, koji je slabe memorije. Međutim, hadis potvrđuje i snaži ga predaja koja se prenosi od Džabira.

šerijatsko mjerilo; treći je da se kaže da se to razlikuje vremenu i prostoru. Deva, a ponekad i devac, vrijedila je deset ovaca i zato se klala za desetoricu, dok je ponekad ona vrijedila sedam ovaca i zato se klala za sedmericu. Allah najbolje zna.

Ebu Muhammed je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za svoje žene jednu kravu na ime hedja, a da je za njih zaklao također jednu kravu na ime kurbana, a da je za sebe zaklao na ime kurbana dva ovna, a na ime hedja šezdeset i tri deve. Već se vidi greška u tome, jer ni jedna krava nije zaklana na ime kurbana, osim one koja je zaklana na ime hedja, a ustvari to je ta krava, zato što je hedj za hadžiju kao kurban za onog ko nije na hadžu.

* * *

Allahov Poslanik, s.a.v.s, zaklao je na Mini, na mjestu klanja i upoznao ih da se na cijeloj Mini može klati i da su klanci Meke putevi i žrtvenici.[490] Ovo je dokaz da se klanje ne ograničava samo na Minu, nego da je dozvoljeno klanje na svim mekanskim klancima. Nakon što je stao na Arefatu, Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Stao sam ovdje, a Arefat je sav stajalište." Stao je na Muzdelifi i rekao: "Stao sam ovdje, a Muzdelifa je cijela stajalište."[491]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitan je da mu se napravi šator, da ga zaštiti od sunca, pa je rekao: "Ne, Mina je stajalište za onog ko prije dođe."[492]

---

[490] Bilježe ga Muslim (1218, 149) od Džabira u sljedećoj verziji: "Zaklao sam ovdje, a Mina je sva žrtvenik, zato koljite na mjestima vašeg boravka. Stao sam ovdje, a Arefat je cijeli mjesto za stajanje. Stao sam (klanjao) ovdje, a ovo je mjesto cijelo mjesto za stajanje." Bilježe ga Ebu Davud (1937), Ibn Madža (3048), Ahmed u(3/326) i Darimi (2/56-57) od Džabira u sljedećoj verziji: "Sav je Arefat mjesto za stajanje, sva je Mina mjesto za klanje, sva je Muzdelifa mjesto za stajanje, svi su mekanski klanci putevi i žrtvenici." Lanac prenosilaca mu je dobar.

[491] Bilježi ga Muslim, a spomenut je u prethodnoj fusnoti.

[492] Bilježe ga Ahmed (6/186, 207), Ebu Davud (2019), Darimi (2/73), Ibn Madža (3006, 3007) od Aiše. Lanac prenosilaca podržava ga, kako bi se ocijenio kao dobar. Hakim (1/467) ga smatra vjerodostojnim s čime se slaže i Zehebi.

U tome je dokaz da svi muslimani imaju ista prava na Mini i ko zauzme neko mjesto na njoj, on ima na njega najveće pravo sve dok ga ne napusti, ali ga ipak s tim ne posjeduje.

* * *

Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., završio klanje, pozvao je bricu pa mu je obrijao glavu. To je bio Ma'mer b. Abdullah. Kada je stao iznad njegove glave s britvom u ruci, pogledao ga je u lice i rekao mu: "Ma'mere! Allahov Poslanik, s.a.v.s., ti je povjerio resicu svog uha, a u ruci ti je britva." Ma'mer je rekao: "Tako mi Allaha, Allahov Poslaniče, to je od Allahovih blagodati i darova prema meni." Rekao je: "Da, onda ti se mogu povjeriti." Bilježi ga Ahmed, Allah mu se smilovao.[493]

Buhari u svom *Sahihu* rekao je: "Tvrde da je Poslanika, s.a.v.s., obrijao Ma'mer b. Abdullah b. Nadle b. Avf. Rekao je brici: 'Počinji', pokazujući mu na svoju desnu stranu. Kada je završio, podijelio je kosu onima oko sebe. Potom je pokazao brici na lijevu stranu, pa mu ju je obrijao. Zatim je rekao: 'Je li ovdje Ebu Talha?', i dao mu je kosu ovako." Tako se bilježi i u Muslimovu *Sahihu*.[494]

U Buharijevom *Sahihu* od Ibn Sirina od Enesa bilježi se kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obrijao glavu, da je Ebu Talha bio prvi koji je uzeo dio Poslanikove, s.a.v.s., kose.[495]

To nije u kontradiktornosti s Muslimovom predajom zbog toga što je moguće da je Ebu Talha kao i drugi uzeo od Poslanikove kose s desne strane glave, poput ostalih, dok je sam uzeo svu kosu s lijeve strane. Međutim, Muslim također bilježi u svom *Sahihu* od Enesa da je rekao: "Nakon što je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bacio

[493] Bilježi ga Ahmed u(6/400). Prenosioci su mu povjerljivi osim Abdurrahmana b. Ukbeta, koji ga prenosi od Ma'mera. On se ne smatra povjerljivim.

[494] Bilježi ga Muslim (1305) u *Hadžu*, poglavlje: Pojašnjenje da je sunnet na prvi dan Bajrama prvo baciti kamenčiće, zatim zaklati kurban, pa se obrijati, od Enesa.

[495] Bilježi ga Buhari (1/238) u *Abdestu*, poglavlje: Voda s kojom je neko prao kosu, od Enesa.

kamenčiće, zaklao hedj i obrijao se, okrenuo je brici desnu stranu glave, pa ju je obrijao. Zatim, pozvao je Ebu Talhu el-Ensarija i dao mu kosu s te strane glave. Potom mu je okrenuo lijevu stranu rekavši: 'Brij!' Kada ju je obrijao, tu kosu je dao Ebu Talhi rekavši mu: 'Podijeli je ljudima!'"[496]

U ovoj predaji, Ebu Talhi pripala je kosa s desne strane, a u prethodnoj se kaže da mu pripala kosa s lijeve strane. Hafiz Ebu Abdullah Muhamed b. Abdulvahid el-Makdisi je rekao: "Bilježi ga Muslim od Hafsa b. Gajjasa i Abdul-E'ala b. Abdul-E'ala od Hišama b. Hassana od Muhameda b. Sirina od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., dao Ebu Talhi kosu s lijeve strane svoje glave. Bilježi ga i od Sufjana b. Ujejne od Hišama b. Hassana da je Poslanik, s.a.v.s., dao Ebu Talhi kosu s desne strane svoje glave. Rekao je da ga prenosi Ibn Avn od Ibn Sirina i smatra da to jača Sufjanovu predaju. Allah najbolje zna.

Pod predajom Ibn Avna misli na predaju koju smo naveli od Ibn Sirina putem , tj. da je dio koji je pripao Ebu Talhi onaj dio kojeg je prije uspio dobiti od kose s Poslanikove glave.

Ono što preferira da je Ebu Talhi pripala kosa s lijeve strane Poslanikove glave jeste to što je Poslanik, s.a.v.s., prvo spomenuo generalno, a zatim specificirao. Takva je njegova bila praksa pri davanju. Na to ukazuje većina predaja. U nekim stoji da je rekao brici: "Počinji!", pokazujući na svoju desnu stranu glave. Potom je podijelio kosu onima koji su bili najbliži. Zatim, pokazao je brici na lijevu stranu i kada ju je obrijao dao je kosu Umm Sulejmi.

Ova predaja ne oponira predaji u kojoj se kaže da ju je dao Ebu Talhi, jer Umm Sulejm je bila Ebu Talhina žena.

U drugoj verziji stoji da je počeo s desnom stranom, te je kosu podijelio po dlaku ili po dvije ljudima. Zatim je rekao: "Lijevu

[496] Bilježi ga Muslim (1305) u *Hadžu*, poglavlje: Pojašnjenje da je sunnet na prvi dan Bajrama prvo baciti kamenčiće, a zatim zaklati.

stranu!" Obrijao je lijevu stranu isto kao i desnu. Poslanik, s.a.v.s., je tada rekao: "Je li ovdje Ebu Talha?", pa mu je dao dio kose.

U trećoj verziji stoji da je Ebu Talhi dao kosu s lijeve strane glave i da je potom obrezao nokte i podijelio ih ljudima. Imam Ahmed, Allah mu se smilovao, bilježi od Muhammeda b. Abdullaha b. Zejda da mu je otac pričao da je bio prisutan, kada je Poslanik, s.a.v.s., klao s nekim Kurejševićem, koji je dijelio kurbane. Od kurbana ni njemu niti Kurejševiću nije ostalo ništa. Zatim se Allahov Poslanik, s.a.v.s., obrijao i kosu stavio u neku odjeću i dao mu je. On je potom nešto od nje podijelio ljudima. Zatim, obrezao je nokte i dao ih njegovom drugu. Poslanikova, s.a.v.s., kosa potopljena je sada kod nas u kni i mečkovcu.[497]

Za one koji su se obrijali uputio je dovu za oprost tri puta, a za one koji su skratili kosu jedan puta. Mnogi ashabi su se obrijali, a čak se može reći da ih je većina to činila. Neki su i skratili kosu. Na to se odnose riječi Uzvišenog: *"...sigurno ćete u Časni hram ući bezbjedni, ako Allah bude htio, neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa..."* (El-Feth, 27). Kao i riječi Aiše, r.a.: "Mirisala sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., za ihrame prije nego što ih je obukao kao i za njihovo skidanje prije nego što ih je skinuo." To su dokazi da je brijanje obred, a ne puka zabrana.

* * *

Zatim je Poslanik, s.a.v.s, prije podne krenuo prema Meki na svojoj jahalici. Obavio je tavaf ifadu koji se još naziva tavafuz-zijare ili tavafus-sadri. Osim ovog tavafa Poslanik, s.a.v.s., nije obavio drugog. S tim tavafom nije obavio sa'ja. Ovako je ispravno. S ovim mišljenjem ne slažu se tri grupacije. Jedni tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., obavio dva tavafa: tavaful-kudum, tj. kada je došao i ovaj tavaf, tj. tavaful-ifade. Drugi smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., sa ovim tavafom obavio i sa'j, jer je obavljao kiran hadž. Treći opet

[497] Bilježi ga Ahmed (4/42). Prenosioci su mu povjerljivi.

smatraju da Poslanik, s.a.v.s., taj dan nije uopće obavio tavafa, nego ga je odgodio do noći.

Pokušat ćemo objelodaniti šta je ispravno o tom pitanju i ukazati na uzroke greški. Od Allaha tražimo pomoć.

Esrem veli: "Rekao sam Ebu Abdullahu: 'Kada se vrati, tj. onaj koji obavlja temettu, koliko će obaviti tavafa i sa'ja?' Rekao je: 'Obavit će tavaf i sa'j za svoj hadž, a obavit će i tavaf-zijaru.' Vidjeli smo ga više puta da tako čini i tako je radio sve do smrti."

Šejh Ebu Muhammed el-Makdisi u *El-Mugniju* kaže: "Isti je propis i za onog ko obavlja kiran i ifrad hadž ako prije Bajrama nisu bili u Meki i nisu obavili tavaful-kudum. Oni će u tom slučaju početi s tafavom kudumom prije nego što obave tavaf ifadu. O tome se jasno očitovao Ahmed, Allah mu se smilovao. Svoj stav dokazuje s predajom koja se prenosi od Aiše, r.a., da je rekla: 'Oni koji su nanijetili umru učinili su tavaf i sa'j, a zatim su skinuli ihrame. Nakon toga obavili su drugi tavaf za svoj hadž nakon što su se vratili s Mine. Oni koji su spojili hadž i umru, obavili su jedan tavaf.' Ahmed, Allah mu se smilovao, riječi Aiše razumije u smislu da je njihov tavaf za hadž ustvari tavaful-kudum, jer je potvrđeno da je tavaful-kudum propisan i zato ga ne može tavafuz-zijare anulirati, kao i dva rekata tehijjetul-mesdžida pri ulasku u džamiju prije počinjanja klanjanja obaveznog namaza.

Hireki u svom kompendijumu kaže: "Ako obavlja temettu hadž, obavit će sedam krugova tavafa i sedam sa'ja kao za umru. Zatim će se vratiti i obaviti tavaf koji će nanijeti kao tavafuz-zijare. Na to se odnose riječi Uzvišenog: '*...i neka oko hrama drevnog obilaze.*' (El-Hadždž, 29). Oni koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., obavio hadž temettu, poput Kadija i njegovih sljedbenika, ovako je postupio. Šejh Ebu Muhammed tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio poseban hadž temettu i da nije ovako činio."

Ne znam da se iko slaže s Ebu Abdullahom u pitanju ovog tavafa kojeg je spomenuo Hireki, jer je propisan samo jedan tavaf za zijaret isto kao i kad neko uđe u džamiju, a već je proučen ikamet, taj namaz mu je dovoljna zamjena za tehijjetul-mesdžid.

Od Poslanika, s.a.v.s., niti od onih koji su s njim obavili temettu na Oprosnom hadžu, niko to nije prenio, niti je kome Poslanik, s.a.v.s., to naredio. Predaja koja se prenosi od Aiše to potvrđuje. Ona je rekla: "Obavili su jedan tavaf za svoj hadž nakon što su se vratili sa Mine." To je ustvari tavafuz-zijare. Ona nije spomenula drugi tavaf. A da je tavaf, koji spominje tavaful-kudum, onda bi propustila spomenuti tavafuz-zijare koji se smatra ruknom hadža bez koga se hadž ne može obaviti. Spomenula je tavaf koji zamjenjuje tavaful-kudum. Prema tome, ona je spomenula samo jedan tavaf, pa odakle se onda dokazuje postojanje dva tavafa?!

Također je Aiša, nakon što je dobila menstruaciju, spojila hadž s umrom po naredbi Poslanika, s.a.v.s., a nije bila obavila tavaful-kudum, a ni Poslanik, s.a.v.s., nije joj naredio da ga obavi. Prema tome, da tavaful-kudum ne spada s obavljanjem obaveznog tavafa, onda bi se propisalo onome ko obavlja umru da ga obavi s umranskim tavafom, jer on prvo dolazi kod Kabe, zato je njemu preče obaviti ga, nego onome ko obavlja temettu koji se vraća Kabi, tj. da obavi hadž nakon što je obavio umru, tek nakon što je vidio Kabu, i obavio tavaf.

Riječi Ebu Muhammeda nisu odagnale dileme. Ukoliko je upravu za ono što negira, mada je njegovo negiranje ispravno, ali niko nije rekao da su ashabi, nakon što su se vratili s Arefata, obavili tavaf i sa'j i da su nakon toga obavili tavaful-ifadu. To nije uradio ni Poslanik, s.a.v.s. i to se apsolutno nije desilo. Dileme su se javile zbog toga što je majka pravovjernih napravila razliku između onih koji su obavljali temettu i onih koji su obavljali kiran hadž. Za one koji su obavljali kiran rekla je da su, nakon što su se vratili s Mine, obavili jedan tavaf, a oni koji su nanijetili temettu da su obavili

drugi tavaf za svoj hadž, nakon što su se vratili s Mine. I to je ustvari drugi tavaf, a ne tavafuz-zijare. On je isti i za karina i mutemettia i nema razlike.

Međutim, šejh Ebu Muhammed, kada je čuo njen govor o onima koji su obavljali temettu da su obavili drugi tavaf nakon što su se vratili s Mine, rekao je da u tome nema dokaza da su oni obavili dva tavafa, i to što je rekao istina je. Međutim, to nije uklonilo dilemu.

Neki su rekli da je taj višak govor Urveta ili njegova sina Hišama koji je dodat hadisu. Međutim, to nije jasno. Čak kada bi se to i prihvatilo, onda bi to bila mursel predaja s kojom se ne može otkloniti dilema.

Ispravno je da je tavaf koji spominje Aiša i s kojim je napravila razliku između mutemettia i karina jeste ustvari sa'j, a ne tavaf, i na taj je način potpuno uklonjena dilema i nejasnoća. Tako je ona rekla da se su oni koji su obavljali kiran hadž zadovoljili s jednim tavafom i da nisu obavljali drugi tavaf na prvi dan Bajrama. I to je istina. Dok je za one koji su obavljali hadž temettu rekla da su obavili drugi tavaf nakon što su se vratili s Mine i to za hadž. Prvi je tavaf bio za umru i to je stav većine učenjaka, i na to se odnosi hadis, i to je sukladno njenoj drugoj predaji u kojoj joj je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Za tvoj hadž i za tvoju umru dovoljan ti je tvoj tavaf oko Kabe i tavaf između Safe i Merve." Ona je obavila kiran hadž i to se slaže s mišljenjem većine učenjaka.

Međutim, dalje dileme prouzrokovao je hadis koji prenosi Džabir, a bilježi ga Muslim u svom *Sahihu* u kojem Džabir veli da su Poslanik, s.a.v.s., i ashabi obavili samo jedan sa'j i to onaj prvi. To je sukladno mišljenju onih koji smatraju da je onome ko obavlja temettu dovoljan jedan sa'j, kako stoji u jednoj predaji koja se prenosi od Ahmeda, Allah mu se smilovao. O njemu se on jasno izjasnio u predaji koja se prenosi od njegova sina Abdullaha i od drugih.

Na osnovu toga, može se reći da je Aiša potvrdila, a Džabir zanijekao, a afirmacija se preferira nad negacijom. Ili, može se reći da Džabir aludira na one koji su obavljali kiran hadž s Poslanikom, s.a.v.s., i koji su poveli hedja, poput Ebu Bekra, Omera, Talhe, Alije, r.a., i ostalih imućnih ashaba. Oni su obavili samo jedan sa'j. Znači, time se ne aludira na sve ashabe. Ili se Aišina predaja može obrazložiti da je taj višak dodat od strane Hišama.[498] To su tri načina tumačenja njene predaje od strane učenjaka. Allah najbolje zna.

Pojedini smatraju da mutemetti treba obaviti tavaf i sa'j nakon što dođe u Meku i prije nego što ode na Minu, poput šafijskih pravnika. Ne znam samo da li se to izričito prenosi od njega ili ne?

Ebu Muhammed veli: "Tako nije radio Poslanik, s.a.v.s., niti apsolutno bilo ko od ashaba. Niti im je to Poslanik, s.a.v.s., naredio, niti je to bilo ko prenio." Ibn Abbas veli: "Smatram da Mekelije ne trebaju obavljati tavaf, niti činiti sa'j nakon što obuku hadžske ihrame, sve dok se ne vrate s Mine."

Ibn Abbasovo mišljenje zastupa većina učenjaka, poput Malika, Ahmeda, Ebu Hanife, Ishaka i drugih.

Oni koji to smatraju mustehabbom vele: Mekelija koji nanijeti hadž jeste kao i onaj koji dođe izvan Meke, tj. treba obaviti tavaf

[498] To je greška autorova, Allah mu se smilovao. U lancu prenosilaca hadisa nema Hišama, jer se on prenosi od Malika od Šihaba od Urveta b. Zubejra od Aiše. Bilježi ga Malik u (1/410-411). Ovaj lanac prenosilaca krajnje je ispravan. Postoji i njegov drugi lanac od Aiše koji se također bilježi u od Abdurrahmana b. Kasima od njegova oca od Aiše. I ovaj je lanac također ispravan. Potvrđuje ga još jedna vjerodostojna predaja od Ibn Abbasa koju Buhari bilježi kao mu'allek hadis (3/345), u kategoričkoj formi. Ismaili spojio ju je u svom *Mustahredžu*. Preko njega bilježi ga i Bejheki u svom *Sunenu* (5/23) s ispravnim lancem prenosilaca u sljedećoj verziji: "Muhadžiri, ensarije i Poslanikove žene nanijetili su hadž na Oprosnom hadžu, i mi smo zanijetili. Kada smo došli u Meku, Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Neka oni koji su zanijetili hadž taj nijet učine i za umru, osim onih koji su poveli hedj!' Obavili smo tavaf i sa'j, sastali se sa ženama i obukli uobičajenu odjeću. Oni koji su poveli hedj nisu skidali ihrama sve dok ih nisu zaklali. Uoči dana tervije Poslanik, s.a.v.s., naredio nam je da nanijetimo hadž. Kada smo završili obrede, vratili smo se i obavili tavaf i sa'j. Tako smo završili svoj hadž i preostalo nam je da zakoljemo svoj hedj."

i sa'j kao i onaj koji dođe u Meku. Ostaje mu tavaful-kudum kojeg ne obavlja tada, ali mu je mustehab obaviti ga nakon što obuče ihrame za hadž. Ta su dva dokaza slaba, jer onaj ko je karin kada obavi tavaf za umru, taj tavaf mu je zamjena za tavaful-kudum. To je isto kada neko uđe u džamiju i vidi da se namaz već uspostavio. U tom slučaju pristupit će namazu i taj će mu namaz biti umjesto tehijjetul-mesdžida i nema potrebe da ga ponovo klanja.

Isti je slučaj i kada su ashabi s Poslanikom, s.a.v.s., obukli ihrame za hadž. Nakon toga nisu obavili tavaf, a većina je nanijetila temettu. Muhammed b. Hasan bilježi od Ebu Hanife da ko na dan tervije prije podne obuče ihrame, treba obaviti tavaf i sa'j kao i onaj koji dođe izvan Meke. A ako obuče ihrame poslije podne tog dana, ne treba obavljati tavafa. Znači, Ebu Hanife napravio je razliku između dva vremena, tj. poslije podne odmah će krenuti prema Mini i neće se zanimati ničim drugim, a prije podne neće kretati, nego obavit će tavaf. Mišljenje Ibn Abbasa i većine učenjaka ispravnije je i slaže se s praksom ashaba. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Druga grupa smatra da je Poslanik, s.a.v.s., sa spomenutim tavafom učinio i sa'j, i vele da je to dokaz, da onaj ko obavlja kiran hadž treba učiniti dva sa'ja i dva tavafa. Međutim, to je pogrešno shvaćeno, kao što smo i objasnili, jer ispravno je da je Poslanik, s.a.v.s, obavio samo jedan sa'j, kako to tvrdi Aiša i Džabir. Od njega nije prenesen ni jedan vjerodostojan harf o tome da je obavio dva sa'ja, nego su sve predaje koje se prenose neprihvatljive, kako smo to i objasnili.

* * *

Treća su grupa oni koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., odgodio obavljanje tavafuz-zijare do noći. Zastupaju ga Tavus, Mudžahid i Urve. Bilježe Ebu Davud, Nesai i Ibn Madža od Ebu Zubejra

el-Mekkija od Aiše i Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., odgodio obavljanje tavafa na dan Bajrama do noći. U drugoj verziji kaže se tavafuz-zijare. Tirmizi veli da je to hadis hasen.[499]

Ovaj je hadis očito pogrešan, jer je suprotan onome što je poznato da je Poslanik, s.a.v.s., činio, u čiju autoritativnost učenjaci ne sumnjaju. Mi ćemo navesti mišljenja učenjaka. Tirmizi je u svom djelu *El-Ilel* rekao: "Pitao sam Muhammeda Ismaila el-Buharia o ovom hadisu i rekao mu: 'Da li je Ebu Zubejr čuo od Aiše i Ibn Abbasa?' Rekao je: 'Od Ibn Abbasa jest, dok je njegovo slušanje od Aiše diskutabilno.'" Ebu Hasan el-Kattan kaže: "Kod mene taj hadis nije vjerodostojan, jer je Poslanik, s.a.v.s., tog dana obavio tavaf danju. Međutim, nisu saglasni oko toga da li je klanjao podne u Meki ili se vratio na Minu i klanjao podne nakon što je obavio tavaf. Ibn Omer veli da se vratio na Minu i da je na njoj klanjao podne, dok Džabir smatra da je podne klanjao u Meki. Na to jasno ukazuje i druga Aišina predaja, koja se ne prenosi putem Ebu Zubejra, i u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., odgodio tavaf do noći. To odgađanje tavafa prenosi se samo ovim putem. Ebu Zubejr je mudellis, jer ovdje nije spomenuo da je čuo hadis od Aiše, a uobičajeno prenositi od nje indirektno. Također, ne navodi da ga je čuo od Ibn Abbasa od koga je također uobičajeno prenositi posrednim putem. Ako bi se i prihvatilo da je to čuo od njega, nužno je biti rezerviran prema onim predajama koje Ebu Zubejr prenosi od Aiše i Ibn Abbasa, i u kojima ne objelodani da ih je čuo od njih, jer uobičajen je od njega tedlis, čak kada bi se i saznalo da je to čuo od nje. Pošto smo sigurni da on to nije čuo od Aiše, onda je jasno da se mora biti obazriv prema tome. Učenjaci nisu saglasni o pitanju prihvatanja hadisa od onog mudellisa za koga se zna da se sreo s

---

[499] Bilježe ga Ebu Davud (2000) u *Obredima*, poglavlje: Ifada u Hadžu, Tirmizi (920) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o obavljanju tavafuz-zijare noću?, Ibn Madža (3059) u *Obredima*, poglavlje: Posjeta Kabi, Ahmed (1/288, 309, 6/215). Prenosioci su mu povjerljivi, ali Ebu Zubejr je mudellis, jer se služi 'an'anom. Ipak, Tavus ga je dopunio u predaji kod Ibn Madža. U štampanom primjerku stoji Džabir umjesto Ibn Abbasa. To je greška.

onim od koga prenosi i čuo ga. Neki smatraju da se takav hadis prihvata, dok drugi smatraju da se odbacuje njegova an'ana sve dok se ne objelodani spojenost lanca hadisa.

Međutim, an'ana mudellisa za koga se zna da se nije sreo niti čuo sa onim od koga prenosi, ne znam da postoji dilema oko ne prihvatanja njegovih hadisa.

Ako bi smo se složili s Muslimovim mišljenjem da se an'ana savremenika smatra spojenim lancem, pa čak kada se i ne zna da li su se sreli, onda bi se to moglo odnositi na one koji nisu mudellisi. Pošto smo naveli vjerodostojne predaje da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf tog dana danju, onda je dilema oko odbacivanja hadisa mudellisa sve dok se ne ustanovi njihova spojenost lanaca prenosilaca, ili da se prihvate sve dok se ne sazna njihova prekinutost. Tako se postupa ako takvi hadisi nisu u kontradiktornosti s hadisima u čiju vjerodostojnost nema sumnje. Međutim, u ovom slučaju takvoj predaji oprečna je predaja u čiju autentičnost nema sumnje.

Na pogrešnost Ebu Zubejrove predaje, koju prenosi od Aiše ukazuje i to što je Ebu Seleme b. Abdurrahman prenio od Aiše da je rekla: "Obavili smo hadž s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i krenuli smo obaviti tavaful-ifadu prvi dan Bajrama."[500] Muhammed b. Ishak prenosi od Abdurrahmana b. Kasima, od njegova oca, od Aiše da je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio ashabima, pa su posjetili Kabu na prvi dan Bajrama u podne, a da ju je Poslanik, s.a.v.s., sa svojim ženama posjetio noću.[501] Ovo je također pogrešno.

Bejheki veli: "Najvjerodostojnije predaje od ovih predaja jesu predaje od Nafia, od Ibn Omera, od Džabira i predaja od Ebu

---

[500] Bilježi ga Bejheki u *Sunenu* (5/144).

[501] Ovu verziju bilježi Bejheki (5/144) od Omera b. Kajsa od Abdurrahmana b. Kasima, od Kasima b. Muhammeda, od Aiše. Lanac koji je naveo autor jeste od drugog teksta hadisa, a ne od ovog. Taj hadis glasi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio je tavaful-ifadu poslije podne, nakon što je obavio podne, a zatim se vratio na Minu."

Seleme od Aiše. Tj. predaje u kojim stoji da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaful-ifadu danju.

Problem je nastao od samog termina tavaf, jer je Poslanik, s.a.v.s., odgodio svoj oproštajni tavaf (el-veda) do noći. To se potvrđuje u predaji koja se bilježi u dva *Sahiha* od Aiše, gdje Aiša kaže: "Zaputili smo se na hadž s Božijim Poslanikom s.a.v.s. ...zaustavili smo se na Muhassabu. Poslanik, s.a.v.s., pozvao je Abdurrahmana b. Ebu Bekra rekavši mu: 'Izađi iz Harema sa svojom sestrom, kada završite tavaf, dođite mi ovdje na Muhassab.' Allah je odredio da obavimo umru. Tavaf smo završili duboko u noći, pa smo mu otišli na Muhassab. Upitao nas je: 'Jeste li obavili tavaf?' Rekli smo da jesmo. Onda je Poslanik, s.a.v.s., rekao ljudima da se pripreme za pokret. Došao je do Kabe i obavio tavaf, a potom je krenuo ka Medini."[502] To je taj tavaf kojeg je bez sumnje Poslanik, s.a.v.s., odgodio do noći. U vezi s tim tavafom pogriješili su Ebu Zubejr ili onaj ko mu je o njemu pričao i rekao da je to bio tavafuz-zijare. Neka je Allah na pomoći. U tom tavafu Poslanik, s.a.v.s., nije trčkarao prva tri kruga, niti je to činio u oprosnom tavafu.[503] Trčkarao je samo u tavaful-kudumu.

* * *

Nakon što je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf, došao je kod Zemzema gdje su se ljudi napajali, rekao je: "Da se ne bojim da ljudi na vas navale, sišao bih i napajao bih ljude s vama." Potom su mu dali kofu, pa se napio stojeći.[504] Rečeno je da je ovaj postupak

---

[502] Bilježe ga Buhari (3/334) u *Hadžu*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Hadž je u određenim mjesecima...", Muslim (1211, 123) u *Hadžu*, poglavlje: Pojašnjenje vrsta ihrama.

[503] Bilježe ga Ebu Davud (2001) i Ibn Madža (3060) od Ibn Abbasa da Poslanik, s.a.v.s., nije trčkarao u sedam krugova tavaful-ifade. Hakim (1/475) ga smatra vjerodostojnim i s njim se o toj ocjeni slaže i Zehebi.

[504] Bilježi ga Muslim (1218) od Džabira, ali bez da je pio stojeći. Bilježi ga i Buhari (3/394, 10/74, 75) od Ibn Abbasa da je rekao: "Napojio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., zem-zemom. Napio se stojeći."

derogirao njegovu zabranu da se pije stojeći. Također, rečeno je da je to objašnjenje, te da je ta zabrana izborna, i da je bolje ne piti stojeći. Također rečeno je da je dozvoljeno piti stojeći kada je to nužda i potreba. I ovo je najočitije.

Da li je ovaj tavaf Poslanik, s.a.v.s., obavio jašući ili pješice? Muslim u svom *Sahihu* bilježi od Džabira da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., na Oprosnom hadžu tavafio je na jahalici.doticao je svojim štapom. Jahao je da bi ga vidjeli ljudi i pitali, jer u protivnom bi ga zaklonili."[505]

U dva *Sahiha* od Ibn Abbasa bilježi se da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., je na Oprosnom hadžu obavio tavaf na devi, a doticao je svojim štapom."[506]

Ovaj tavaf nije tavaful-vedaa, tj. oprosni, jer je on obavljen noću. A također nije ni tavaful-kudum iz dva razloga:

prvi jeste taj što je potvrđeno od Poslanika, s.a.v.s., da je u tavaful-kudumu trčkarao, jer nikada niko nije rekao da je s njim trčkarala njegova jahalica, nego su rekli da je on sam trčkarao;[507]

drugi je razlog predaja koja se prenosi od Šerida da je rekao: "Obavio sam tavaful-ifadu s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i njegove noge nisu dotakle zemlje sve dok nije došao na mjesto boravišta."[508]

Predaja jasno ukazuje na to da, od kako je Šerid počeo obavljati tavaf s Poslanikom, s.a.v.s., da Poslanikove noge nisu dotakle

---

[505] Bilježe ga Muslim (1273) u *Hadžu*, poglavlje: Dozvoljeno je tavafiti na devi i nečem drugom, Ebu Davud (1880) i Nesai (2/241), od Džabira.

[506] Bilježe ga Buhari (3/378) u *Hadžu*, poglavlje: Doticanje Crnog kamena štapom, i Muslim (1272).

[507] Bilježe ga Malik (1/364) i Muslim (1263) od Džabira b. Abdullaha da je rekao: "Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako trčkara prva tri kruga koja je počinjao od Crnog kamena." Bilježe ga Buhari (3/383) i Muslim (1261) od Ibn Omera da bi Poslanik, s.a.v.s., kada bi obavljao tavaf, tj. prvi tavaf, protrčkarao prva tri kruga, a ostala četiri išao bi običnim hodom.

[508] Bilježi ga Ahmed (4/389). Lanac prenosilaca mu je ispravan. U štampanom primjerku stoji Amr b. Šerid umjesto Šerida b. Suvejda, što je pogrešno.

zemlje sve dok se nije vratio. Ta izjava ne može se pobiti s klanjanjem dva rekata tavafa, jer poznato je kada se oni obavljaju.

Velim da se iz predaje jasno uočava da Šerid aludira na kretanje s Poslanikom, s.a.v.s., s Arefata i zbog toga je rekao: "Sve dok nije došao do spajanja (namaza), a to je Muzdelifa..", znači nije mislio na tavaful-ifadu koji se obavlja prvi dan Bajrama. Tome ne smeta Poslanikovo zastajanje kod Ši'aba radi vršenja nužde, nakon čega je ponovo uzjahao, jer to nije bilo konačno odredište. Prema tome, njegova stopala dotakla su zemlju samo usput. Allah opet najbolje zna.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., vratio se zatim na Minu. Međutim, nemamo jedinstven stav o tome gdje je tog dana klanjao podne. U dva bilježi se od Ibn Omera da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaful-ifadu na prvi dan Bajrama, pa da se potom vratio i klanjao podne na Mini.[509]

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se predaja od Džabira, u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne u Meki. To se također prenosi i od Aiše, r.a.

O pitanju preferiranja jedne od spomenutih predaja nad drugom nemamo jedinstvenog stava. Ebu Muhammed ibn Hazm smatra da jepreče slijediti predaju koja se bilježi od Džabira i Aiše. S njim se slaže i još jedna grupa učenjaka. Tu predaju preferirali su zbog sljedećih razloga:

prvi, zbog toga što je prenose dvoje, i zbog čega se ona preferira nad predajom koju prenosi jedan prenosilac;

---

[509] Bilježe ga Muslim (1308) Ebu Davud (1998) i Ahmed (2/34). Međutim, ova predaja ne bilježi se kod Buharia, kako navodi autor, Allah mu se smilovao. Hadis u Muslima prenosi Džabir (1218), a hadis od Aiše bilježi Ebu Davud (1973). U njemu postoji an'ana od Ibn Ishaka.

drugi, što je Aiša, r.a., najbliža Poslaniku, s.a.v.s., i najbolje zna njegov privatni život. Prema tome, ona posjeduju te specifičnosti i odlike koji drugi ashabi ne posjeduju;

treći, što je Džabirov opis Poslanikova hadža od početka do kraja najpotpuniji opis. On je taj događaj zapamtio i precizno prenio do najsitnijih detalja. Precizno je zapamtio čak i one stvari koje se ne tiču hadžskih obreda, kao npr. da je Poslanik, s.a.v.s., zastao na Muzdelifi i obavio nuždu kod Ši'aba, a zatim nabrzinu uzeo abdest. Prema tome, ko je ovako precizno zapamtio tako sporedne stvari, onda je preče da zapamti gdje je Poslanik, s.a.v.s., klanjao namaz prvog dana Bajrama.

četvrti, Oprosni hadž bio je u martu. To je vrijeme kada su dan i noć jednaki. Poslanik, s.a.v.s., krenuo je s Muzdelife prema Mini prije izlaska sunca. Održao je na Mini ljudima hutbu, zaklao ogroman broj deva, podijelio ih je, od njih mu je skuhano meso koje je probao, zatim je bacio kamenčiće, obrijao glavu, namirisao se, obavio tavaful-ifadu, napio se zem-zema, pio je turšiju, zadržao se kod onih koji su je pili, svi ti poslovi čini se da se ne mogu završiti za to vrijeme, a zatim se vratiti na Minu i klanjati podne u martovskom danu;

peti, ove dvije predaje prenesene su na osnovu onoga što se vidjelo i na osnovu onoga što je bilo uobičajeno. Poslanik, s.a.v.s., je na Oprosnom hadžu obično klanjao na mjestu gdje bi se zaustavio s muslimanima. Ibn Omer prenio je njegov običaj, a Džabir i Aiša prenijeli su ono što je bilo suprotno njegovom običaju na Oprosnom hadžu. Prema tome, preče je bilo da je to zapamćeno.

Druga grupa učenjaka su preferirali Ibn Omerovu predaju iz sljedećih razloga:

prvi, da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne u Meki, ne bi ashabi na Mini klanjali pojedinačno i u grupama, nego bi bilo neophodno da klanjaju za imamom, Poslanikovim zamjenikom. Međutim, to

apsolutno niko nije prenio, niti je iko rekao da je Poslanik, s.a.v.s., odredio sebi zamjenika za namaz na Mini. Prema tome, da je Poslanik, s.a.v.s., znao da se neće vratiti na Minu i klanjati im podne rekao bi: kada nastupi namasko vrijeme, a ja ne budem tu, neka vam klanja taj i taj. Pošto se ništa od toga nije desilo, niti su uopće ashabi tada na Mini klanjali pojedinačno, niti je njihov običaj bio, kada se sastanu klanjati pojedinačno, onda se može zaključiti da su oni tada, kao i obično, klanjali s Poslanikom, s.a.v.s;

drugi, da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao u Meki, klanjali bi za njim i neke Mekelije, koje u tom slučaju ne bi bili putnici, pa bi im zbog toga naredio da upotpune namaz. Međutim, ne prenosi se da su oni ustajali i doklanjavali svoj namaz nakon što je Poslanik, s.a.v.s., predao selam. Pošto ništa od toga nije zabilježeno, nego je apsolutno poznato da se to nije desilo, onda je očito da Poslanik, s.a.v.s., tada nije klanjao u Meki. Neki koji ne posjeduju znanje prenose da je Poslanik, s.a.v.s., tada rekao: "O Mekelije, upotpunite svoje namaze, jer mi smo putnici!" Međutim, Poslanik, s.a.v.s., rekao je to na dan osvojenja Meke, a ne na Oprosnom hadžu;

treći, poznato je da bi Poslanik, s.a.v.s, nakon što je obavio tavaf, klanjao dva rekata. Također poznato je da su se mnogi muslimani povodili za njim slijedeći njegove postupke i obrede. Prema tome, moguće je da kada je Poslanik, s.a.v.s., klanjao ta dva rekata i kada su se ljudi u tome poveli za njim, da su neki pomislili da on klanja podne-namaz. To je vrlo moguće, posebno ako se to desilo za vrijeme podne-namaza. Ovu dilemu je nemoguće otkloniti, za razliku od njegova namaza na Mini, jer on podržava da bude samo farz namaz;

četvrti, nije zapamćeno da je Poslanik, s.a.v.s., za vrijeme svog hadža klanjao farz namaz unutar Meke. Klanjao je muslimanima za vrijeme svog boravka na Ebtehi, na mjestu gdje je boravio. Klanjao bi im gdje god bi se zaustavili i to samo na javnim mjestima;

peti, predaja koja se bilježi od Ibn Omera je muttefekun alejhi, a predaju koja se prenosi od Džabira prenosi samo Muslim. Ibn Omerova predaja je vjerodostojnija, a takvo je stanje i o pitanju lanaca prenosilaca. Njeni prenosioci su jače memorije, poznatiji i precizniji. Kako se može porediti Hatim b. Ismail s Ubejdullahom b. Omerom el-Umerijem, ili kako se može porediti Džaferovo pamćenje sa Nafiovim;

šesti, Aišina je predaja nejasna kada govori o vremenu tavafa. Ona se od Aiše prenosi na tri načina: prvi, da je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf danju, drugi, da je odgodio tavaf do noći, i treći, da je obavio tavaful-ifadu pred veče. Prema tome, u njoj nije precizirano vrijeme obavljanje tavafa, niti mjesto namaza za razliku od Ibn Omerove predaje;

sedmi, predaja Ibn Omera bez sumnje je vjerodostojnija, jer Aišina se predaja prenosi putem Muhammeda b. Ishaka od Abdurrahmana b. Kasima, od njegova oca, od Aiše. Ibn Ishak je problematičan o pitanju argumentacije s njegovim predajama. U toj predaji on nije bio izričit da je to čuo od Aiše, nego je to izbjegao s an'anom. Pa kako se onda njegova predaja može preferirati nad predajom Ubejdullaha koji jasno rekao: "Pričao mi je Nafi od Ibn Omera?!";

osmi, Aišina predaja nije jasna o tome da li je Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne u Meki. Ona glasi: "Poslanik, s.a.v.s., obavio je tavaful-ifadu kada je klanjao podne, a zatim se vratio na Minu. Na Mini je ostao noći i dane tešrika bacajući kamenčiće, kada sunce izađe iz zenita. Svako bacanje po sedam kamenčića." U ovoj se predaji jasno kaže da je Poslanik, s.a.v.s., taj dan klanjao podne u Meki?! Kako se to može porediti sa jasnoćom Ibn Omerove predaje u kojoj se kaže: "Obavio je tavaf prvi dan Bajrama, zatim je klanjao podne na Mini, tj. nakon što se vratio." Kako se može porediti predaja koja je muttefekun alejhi s predajom u vezi sa čijom argumentacijom postoje dileme?! Allah najbolje zna.

* * *

Ibn Hazm je rekao: "Umm Seleme taj dan obavila je tavaf na devi, posljednja iza ljudi. Bila je bolesna. Tog dana zatražila je dozvolu od Poslanika, s.a.v.s., pa joj je dozvolio." Međutim, može mu se replicirati s predajom koju bilježi Muslim od Zejnebe, Umm Selemine kćerke, od Umm Seleme da je rekla: "Požalila sam se Poslaniku, s.a.v.s., na bolest, pa je rekao: 'Obavi tavaf zadnja, jašući iza ljudi.' Kada sam obavljala tavaf, Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao je tada pored Kabe i učio: 'Vettur vekitabin mestur...'"[510] Međutim, ova predaja ne govori da je to bio tavaful- ifada, jer Poslanik, s.a.v.s., u tom tavafu na dva rekata nije učio suru Et-Tur, niti je učio na dnevnim namazima toliko glasno da ga čuje Umm Seleme koja je išla zadnja iza ljudi. Ebu Muhammed objasnio je pogrešku onih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., odgodio tavaf do noći u čemu je bio u pravu.

Od Aiše je potvrđeno da je Poslanik, s.a.v.s., poslao Umm Seleme uoči Bajrama, pa je bacila kamenčiće prije zore, a zatim je krenula prema Meki i obavila tavaful-ifadu.[511] Kako je onda moguće uskladiti ovu predaju s predajom u kojoj se kaže da je ona obavila tavaf na prvi dan Bajrama iza ljudi, i da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada pored Kabe klanjao i učio: ﴿وَالطُّورِ وَكِتَابٍ مَسْطُورٍ﴾ "Vetturi ve kitabin mestur?!" To je nemoguće. Taj namaz i taj kiraet bili su na sabah-namazu, ili akšamu, ili jaciji. Međutim, da se kaže da je bila na prvi dan Bajrama, pa to je nemoguće jer Poslanik, s.a.v.s., tada apsolutno nije bio u Meki. To je očita njegova zabluda, Allah mu se smilovao.

Aiša je tog dana obavila samo jedan tavaf i jedan sa'j, koji su joj bili dovoljni za njen hadž i umru. Safija je također taj dan obavila tavaf, a zatim dobila menstruaciju, i on joj je bio i zamjena

---

[510] Bilježi ga Muslim (1276) u *Hadžu*, poglavlje: Dozvoljeno je obaviti tavaf na devi i nečem drugom.

[511] Bilježi ga Ebu Davud (1942) u *Obredima*, poglavlje: Požurivanje s Muzdelife. Međutim, predaja je slaba zbog poremećenosti. Pogledaj opširnije o tome u: *El-Dževherun-nekijju* (5/132-133).

za oprosni tavaf, jer ga nije obavila.[512]

Nakon toga je na osnovu sunneta ustaljeno da žena, kada dobije menstruaciju prije tavaful- ifade ili prije stajanja na Arefatu, može spojiti umru i hadž, tj. obaviti kiran hadž i zadovoljiti se jednim tavafom i jednim sa'jom, a ako dobije menstruaciju nakon tavaful-ifade, da onda ne mora obavljati oprosni tavaf.

* * *

Tog dana Poslanik, s.a.v.s., vratio se na Minu i noćio na njoj. Kada je osvanuo sačekao je da sunce izađe iz zenita. Kada je sunce izišlo iz zenita, krenuo je sa svog mjesta boravišta prema džemretima i nije jahao. Otpočeo je od prvog džemreta, koje je prvo do džamije Hajfe. Na njemu je bacio sedam kamenčića, jedan po jedan. Prilikom bacanja svakog kamenčića učio je: Allahu ekber. Potom je krenuo ka sljedećem džemretu. Kada je sišao u ravnicu, okrenuo se prema kibli, podigao ruke i učio dugu dovu dužine sure El-Bekare. Potom je došao do srednjeg džemreta i na njemu bacio isto toliko kamenčića. Potom je krenuo malo u lijevo, prema dolini, zastao, okrenuo se prema kibli, podigao ruke i skoro isto dugo molio kao i na prvom stajanju. Zatim je došao do trećeg džemreta, tj. džemretul-akabe, ušao u dolinu, stao pred njim, tako da mu je Kaba bila s lijeve strane, a Mina s desne, i na njemu bacio sedam kamenčića.[513]

---

[512] Bilježe ga Malik (1/412) u *Hadžu*, poglavlje: Tavaful-ifada od strane žene u menstruaciji, Buhari (3/467-468) u *Hadžu*, poglavlje: Kada žena dobije menstruaciju nakon što obavi tavaful-ifadu, Muslim (1211, 383 2/964) u *Hadžu*, poglavlje: Obaveznost oprosnog tavafa i njegova neobaveznost za ženu u menstruaciji. Prenosi se od Aiše, majke pravovjernih, da je Safija, kćerka Hujejjova, Poslanikova žena, dobila menstruaciju, pa je o tome obavijestila Poslanika, s.a.v.s., na što joj je rekao: "Zar će nas ona zadržati?!" Rečeno mu je da je već obavila tavaful-ifadu, pa je rekao: "Onda neće." U drugoj se verziji kaže: "Safija je dobila menstruaciju uoči polaska, pa je rekla: 'Smatram da ću vas zadržati.' Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Živa nam bila, je li obavila tavaf prvog dana Bajrama?' Rečeno je da jest, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Kreći onda!'"

[513] Bilježe ga Buhari (3/363, 364, 464, 465) u *Hadžu*, poglavlje: Kada baca na dva džemreta, stat će i okrenut će se prema kibli, i poglavlje: Dova kod dva džemreta, od Ibn Omera, r.a., i Muslim (1296, 306, 307) u *Hadžu*, poglavlje: Bacanje kamenčića na džemretul-akabi iz doline, od Abdullaha b. Mesuda, r.a.

Nije bacao na Akabi s vrha, kako to rade neznalice, a niti je bacao tako da džemretul-akaba bude s desne strane i da se okrene prema kibli za vrijeme bacanja, kako to navode mnogi pravnici (fekihi).

Kada je završio bacanje vratio se odmah i nije stajao kod džemreta. Rečeno je da je tako postupio zbog skučenog prostora na brdu, a rečeno je, što je i ispravnije, da je njegova dova bila u samom obredu prije njegova završetka. Kada je bacio kamenčiće na Džemretu Akabi, time je završio bacanje. Dova usred obreda i prije njegova završetka bolja je nego da se ona uči nakon njegova završetka. Takva je Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila o pitanju dove i u namazu, jer je dove učio usred namaza. Poslije završetka namaza, nije potvrđeno da je uobičavao učiti dovu. I pored toga što se bilježe neke predaje, ali ne u *Sahihima*, u kojima stoji da je Poslanik ponekad, u izuzetnim slučajevima, poslije predavanja selama učio dovu. Međutim, autentičnost tih predaja diskutabilna je. Ukratko rečeno: nema sumnje, većina Poslanikovih dova kojima je dovio i kojima je podučio Ebu Bekra bile su učene u samom namazu. Hadis kojeg prenosi Muaz b. Džebel da mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَا تَنْسَ أَنْ تَقُولَ دُبُرَ كُلّ صَلَاةٍ : اللّهُمّ أَعِنّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ ، وَحُسْنِ عِبَادَتِك فَدُبُرُ الصّلَاةِ.

"Ne zaboravi da na kraju svakog namaza kažeš: 'Allahumme e'inni 'ala zikrike ve šukrike ve husni 'ibadetike.' (Bože, pomozi mi da Te se sjećam i da Ti zahvaljujem i da Te lijepo obožavam.)"[514]

Međutim, treba znati da duburus-salati znači kraj namaza prije predavanje selama, kao i zadnji dio svakog živog bića. A na vrijeme poslije predavanja selama ukazuje sljedeća predaja u kojoj je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

---

514 Bilježe ga Ebu Davud (1522) i Nesai (3/53) od Muaza b. Džebela, r.a. Lanas prenosilaca mu je vjerodostojan.

تُسَبِّحُونَ اللهَ وَتُكَبِّرُونَ وَتَحْمَدُونَ دُبُرَ كُلِّ صَلَاةٍ.

"Proučite subhanellahu i Allahu ekber i el-hamdulillah, poslije svakog namaza."[515] Allah najbolje zna.[516]

* * *

Još uvijek sam u dilemi da li je Poslanik, s.a.v.s., bacio kamenčiće prije ili poslije podne-namaza? Ono što preteže jeste da ih je bacio prije namaza, nakon čega se vratio i klanjao namaz, jer Džabir i drugi rekli su da je bacio kamenčiće kada je sunce izišlo iz zenita. Znači, povezali su izlazak sunca iz zenita s bacanjem kamenčića. Vrijeme izlaska sunca iz zenita, za bacanje kamenčića u vrijeme boravka na Mini jeste kao izlazak sunca za bacanje prvog dana Bajrama. Poslanik, s.a.v.s., tog dana, tj. prvog dana Bajrama, nakon što je nastupilo vrijeme bacanja, nijedan obred nije preferirao nad njim. Također, Tirmizi i Ibn Madža bilježe u svojim *Sunenima* od Ibn Abbasa, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je bacao kamenčiće na džemretima kada bi sunce izišlo iz zenita," Ibn Madža još dodaje: "...odmah nakon što bi završio sa bacanjem, klanjao bi podne." Tirmizi veli da je ovaj hadis hasen.[517] Međutim, u lancu Tirmizine predaje je Hadždžadž b. Ertah, a u lancu Ibn Madžove

[515] Bilježe ga Buhari (2/270, 272), Muslim (595), Malik (1/209) i Ebu Davud (1504) od Ebu Hurejre, r.a.

[516] Međutim, mora se priznati da autor ovdje nije objektivan, jer dokazi kojima dokazuje da se dova ne uči poslije namaza nego u namazu spekulativni su, tj. mogu se tumačiti na oba načina i zato nema pravo niko tvrditi da je samo jedna mogućnost ispravna, a ostale pogrešne. Posebno je to vidljivo u dokazima koje je naveo, gdje je pokušao napraviti razliku između značenja dva identična hadisa, ali se mora priznati da nije bio uvjerljiv (op.pr.).

[517] Bilježe ga Tirmizi (898) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o bacanju kamenčića poslije izlaska sunca iz zenita, i Ibn Madža (3054) u *Hadžu*, poglavlje: Bacanje kamenčića u danima tešrika. U lancu predaje koju bilježi Tirmizi je, kako navodi autor, nalazi se adž b. Ertah, koji mnogo griješi i obmanjuje. A u predaji Ibn Madžovoj jeste Ibrahim b. Osman Ebu Šejbe, odbačen prenosilac. Bilježi se i u Muslimovom *Sahihu* (1299) od Džabira da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je bacio kamenčiće na prvi dan Bajrama prije podne, a poslije je bacao kada bi sunce izišlo iz zenita."

predaje je Ibrahim b. Osman Ebu Šejbe, s čijim predajama se ne argumentuje. Međutim, o ovom poglavlju nema drugih predaja.

Imam Ahmed bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., na prvi dan Bajrama bacao kamenčiće jašući, a u danima Mine dolazio bi i odlazio do džemreta pješice.

* * *

Poslanikov, s.a.v.s., hadž involvira šest mjesta na kojima je zastao i učio dove.

Ta mjesta su: prvo je zastao na Safi, drugo na Mervi, treće na Arefatu, četvrto na Muzdelifi, peto kod prvog džemreta, šesto kod drugog džemreta.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., održao je ljudima dvije hutbe na Mini. Prvu hutbu održao je na prvi dan Bajrama o kojoj smo već govorili, a drugu usred dana tešrika. Rečeno je da je to bilo drugi dan Bajrama, jer je to srednji dan, tj. najbolji od njih. Oni koji to zastupaju dokazuju svoj stav hadisom kojeg prenosi Serra, Nebhanova kćerka, da je rekla:

سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ يَقُول : أَتَدْرُونَ أَيّ يَوْم هَذَا ؟ قَالَتْ وَهُوَ الْيَوْمُ الّذِي تَدْعُونَ يَوْمَ الرّءُوس . قَالُوا : اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ قَال هَذَا أَوْسَطُ أَيّام التّشْرِيق . هَلْ تَدْرُونَ أَيّ بَلَدٍ هَذَا ؟ قَالُوا : اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ . قَالَ هَذَا الْمَشْعَرُ الْحَرَامُ . ثُمّ قَال : إِنّي لَا أَدْرِي لَعَلّي لَا أَلْقَاكُمْ بَعْدَ عَامِي هَذَا ، أَلَا وَإِنّ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وَأَعْرَاضَكُمْ عَلَيْكُمْ حَرَامٌ كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا ، فِي شَهْرِكُمْ هَذَا ، فِي بَلَدِكُمْ هَذَا ، حَتّى تَلْقَوْا رَبّكُمْ فَيَسْأَلَكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ أَلَا فَلْيُبَلّغْ أَدْنَاكُمْ أَقْصَاكُمْ أَلَا هَلْ بَلّغْتُ • فَلَمّا قَدِمْنَا الْمَدِينَةَ ، لَمْ يَلْبَثْ إِلّا قَلِيلًا حَتّى مَاتَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ.

"Čula sam Allahova Poslanika, s.a.v.s. kada je upitao: 'Znate li koji je ovo dan?' A to je dan kog nazivate danom ru'usom. Rekli su: 'Allah i Njegov Poslanik, to najbolje znaju.' Pa je odgovorio:

'Ovo je srednji dan tešrika.' Pa je upitao: 'Znate li koji je ovo grad?' Rekli su: 'Allah i Njegov Poslanik to najbolje znaju.' Rekao je: 'Ovo je Meš'arul-haram.' Zatim je rekao: 'Ja ne znam da li ću se sresti s vama nakon ove godine. Znajte da su vam vaše krvi, imeci i časti sveti kao što je svet ovaj dan, ovaj mjesec i ovaj grad. Vi ćete se sresti sa vašim Gospodarom i On će vas pitati za vaša djela. Neka bliži dostavi daljem. Jesam li dostavio?!' Kada smo stigli u Medinu, Poslanik, s.a.v.s., ostao je među nama malo, nakon čega je umro."[518] Bilježi ga Ebu Davud.

Dan glava je bez sumnje, po mišljenju svih, drugi dan Kurban-bajrama.

Bejheki bilježi predaju od Musa b. Ubejde er-Rebezija od Sadake b. Jesara od Ibn Omera da je rekao:

أُنْزِلَتْ هَذِهِ السُّورَةُ ﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ﴾ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي وَسَطِ أَيَّامِ التَّشْرِيقِ وَعُرِفَ أَنَّهُ الْوَدَاعُ فَأَمَرَ بِرَاحِلَتِهِ الْقَصْوَاءِ فَرُحِلَتْ وَاجْتَمَعَ النَّاسُ فَقَالَ "يَا أَيُّهَا النَّاسُ" ثُمَّ ذَكَرَ الْحَدِيثَ فِي خُطْبَتِهِ.

"Ova sura (*Iza džae nasrullahi vel feth...*) objavljena je Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., u sredini tešrik dana. Tada se saznalo da je oproštaj. Potom je Poslanik, s.a.v.s., naredio da mu se dovede deva Kasva, pa je dovedena, te su se ljudi okupili. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'O ljudi,...' potom je naveo hadis o njegovoj hutbi."[519]

[518] Cijeli hadis ne prenosi Ebu Davud, nego Bejheki u svom *Sunenu* (5/151). Ebu Davudova verzija (1953) od Serrae, Nebhanove kćerke, glasi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je održao hutbu na dan ru'usa (glava) i upitao: 'Koji je ovo dan?' Rekli smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' Rekao je: 'Zar nije srednji dan tešrika?!'" U njegovu lancu prenosilaca je Rebia b. Abdurrahman b. Husajn el-Ganevi, kojeg samo Ibn Hibban smatra vjerodostojnim, a ostali prenosioci su mu povjerljivi. Međutim, svjedoči mu druga predaja koju prenosi Ebu Davud (1952) s dobrim lancem prenosilaca od Ebu Nedžiha od neka dva čovjeka iz plemena Beni Bekr koja su rekla: "Vidjeli smo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kako drži hutbu na srednji dan tešrik dana. Mi smo bili kod njegove jahalice, i to je bila hutba koju je održao na Mini." Lanac prenosilaca je jak. Taj dan se naziva danom glava (ru'us) jer su oni taj dan jeli glavuše svojih kurbana.

[519] Bilježi ga Bejheki (5/152). Musa b. Ubejde er-Rebezi je slab prenosilac.

* * *

Ibn Abbas b. Abdulmuttalib zamolio je Poslanika, s.a.v.s., da noći Mine provede u Meki radi napajanja hadžija, pa mu je dozvolio.[520]

Zatražili su da im dozvoli da i pastiri deva spavaju izvan Mine, kod svojih deva, pa im je dozvolio da bace kamenčiće prvi dan Bajrama, a da kamenčiće za dva dana poslije prvog dana Bajrama bace u jednom danu.[521]

Malik kaže: "Mislim da je rekao: 'U prvom danu od ta dva dana, a da na dan polaska bace ostatak.'"

Ibn Ujejne veli: "U ovom je hadisu olakšica za pastire, koji mogu baciti kamenčiće za jedan dan, a da drugi dan ne bacaju. Prema tome, dozvoljeno je objema grupacijama, tj. napajačima hadžija i pastirima, na osnovu sunneta, da ne spavaju na Mini. Međutim, bacanje kamenčića ne ostavljaju nego im je dozvoljeno da ga odgode do noći i da ih tada bace. Također im je dozvoljeno da kamenčiće za dva dana bace u jednom danu. Pa ako je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio onima koji napajaju hadžije i pastirima da ne spavaju na Mini, onda i onima koji se boje za svoj imetak, ili za bolesnika kojeg nema ko njegovati, ili koji su bolesni pa ne mogu spavati na Mini, nije obaveza spavati na Mini. S njih spada ta dužnost, jer na njih aludira spomenuti tekst." Allah najbolje zna.

* * *

520 Bilježe ga Buhari (3/392) u *Hadžu*, poglavlje: Napajanje hadžija, i poglavlje: Da li oni koji napajaju hadžije ili drugi spavaju u Meki u noćima koje se provode na Mini?, i Muslim (1315) u *Hadžu*, poglavlje: Obavezno je provesti noći dana tešrika na Mini. Hafiz veli: "Hadis je dokaz da je obavezno spavati na Mini i da je to spavanje jedan od hadžskih obreda. Postojanje olakšice podrazumijeva postojanje primarnog propisa, jer dozvola je data zbog spomenutog razloga. Prema tome, da nije bilo tog razloga ili njemu sličnog dozvola se ne bi dala." Obaveznost spavanja na Mini zastupa većina učenjaka, a po jednom mišljenju i predaji od Ahmeda, i po hanefijskim pravnicima, spavanje na Mini je sunnet.

521 Bilježe ga Malik u (1/408), Ebu Davud (1975), Tirmizi (955), Nesai (5/273) i Ibn Madža (3037) od Ebu Bedaha b. Asima, od njegova oca. Lanac mu je ispravan.

Poslanik, s.a.v.s., nije požurio i bacio kamenčiće u dva dana. Ostao je upotpuniti bacanje, i bacio ih je u sva tri dana tešrika. Treći je dan poslije podne krenuo ka Muhassabu, tj. Ebtahu, a to je područje plemena Kinane. Zatekao je Ebu Rafia koji mu je postavio tamo šator u kojem se smjestio sa svojom porodicom, Allahovom voljom, a da mu to Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije ni naredio. Tu je klanjao podne, ikindiju, akšam i jaciju. Odmorio se malo,[522] a zatim je ustao i krenuo prema Meki. Obavio je oproštajni tavaf noću pred zoru. U njemu nije činio remela, tj. trčkaranja u prva tri kruga. Safija mu je rekla da je dobila menstruaciju, pa je upitao: "Zar će nas ona zadržati?!" Rekli su mu: "Obavila je tavaful-ifadu." Rekao je: "Onda neka krene!"[523] Te ga je noći zamolila Aiša da obavi posebnu umru, pa joj je rekao da su joj njen tavaf i sa'j dovoljni za njen hadž i umru. Međutim, ona je bila uporna i tražila je da obavi samostalnu umru. Poslanik, s.a.v.s., naredio je potom njenom bratu Abdurrahmana da je odvede do Tenima da učini umru. Tu umru završila je noću, a zatim je sa svojim bratom došla na Muhassab. Došli su u pola noći: Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao ih je: "Jeste li završili?" Odgovorila je da jesu. Potom je Poslanik, s.a.v.s., ashabima najavio pokret. Ljudi su krenuli. Zatim je Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaf prije sabaha.[524] Ovo je Buharijeva verzija.

Ako se kaže: kako ćete uskladiti između ovog hadisa i hadisa koji prenosi Esved od Aiše, a koji se bilježi u *Sahihu*? U toj predaji kaže se da je Aiša rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s. Namjeravali smo samo hadž... Kada je došla noć hasbe, rekla sam: 'Allahov Poslaniče, ljudi će se vratiti s hadžem i umrom, a ja

---

[522] Bilježi ga Buhari (3/466, 470, 467) u *Hadžu*, poglavlje: Oprosni tavaf, i poglavlje: Ko klanja ikindiju na dan polaska na Ebtahu. Predaju koju prenosi Ebu Rafi bilježe Muslim (1313) i Ebu Davud (2009).

[523] Bilježe ga Malik (1/412), Buhari (3/467, 468, 474) i Muslim (2/964, 965, 383, 387).

[524] (3/488) u *Umri*, poglavlje: Mutemir kada obavi tavaf za umru, a zatim krene da li mu taj tavaf zamjenjuje oprosni tavaf?, (3/334) u *Hadžu*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Hadž je u određenim mjesecima", i Muslim (1211, 123).

ću se vratit samo s hadžem?!' Rekao je: 'Zar nisi tavafila u noćima kada smo došli u Meku?!' Rekla sam da nisam. Rekao je: 'Otiđi sa svojim bratom do Tenima, nanijeti umru, a zatim dođi na to i to mjesto.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., me je sreo kada je dolazio u Meku, a ja sam izlazila iz nje, ili ja sam dolazila u Meku, a on je izlazio iz nje."[525]

U ovom hadisu stoji da su se oni sreli na putu, a u prvom da ju je on čekao na mjestu njegova boravka. Kada je došla, tada je Poslanik, s.a.v.s., najavio ashabima pokret, tu se pojavila druga dilema. Rekla je da ju je sreo dok je izlazio iz Meke, a ona je ulazila u nju, ili obratno. Ako prihvatimo prvu soluciju, onda ju je sreo kada je izlazio iz Meke vraćajući se u Medinu, a ona je ulazila u nju radi umre. To je u kontradiktornosti s Poslanikovim čekanjem Aiše na Muhassabu.

Ebu Muhammed b. Hazm veli: "Istina je u što nema sumnje da je Aiša, r.a., ulazila u Meku, a Poslanik, s.a.v.s., izlazio iz Meke, jer je ona krenula obaviti umru, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., ju je čekao dok se ne vrati. Potom je krenuo obaviti počasni tavaf i nju je sreo kako odlazi na Muhassab iz Meke." Međutim, to nije tačno, jer je ona rekla da je Poslanik, s.a.v.s., izlazio iz Meke. To podrazumijeva da se to desilo poslije Muhassaba i izlaska iz Meke. Pa kako onda, da Ebu Muhammed tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo obaviti oprosni tavaf kad je izišao iz Meke? To je nemoguće. Ebu Muhammed nije obavio hadža. Predaja koju prenosi Kasim od nje jasna je, a koja je već navedena. U njoj se jasno kaže da ju je Poslanik, s.a.v.s., čekao na mjestu svog boravišta, nakon što su krenuli. Čekao ju je sve dok nije došla. Potom je dozvolio ljudima da krenu. Pa ako je ova predaja koju, bilježi Esved, zapamćena, onda je ispravno da je Aiša rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., sreo me je dok sam dolazila u Meku, a on je izlazio iz nje." Ona je obavila tavaf, završila

[525] Bilježe ga Buhari (3/469, 470) u *Hadžu*, poglavlje: Kada žena dobije menstruaciju, nakon što obavi tavaful-ifadu, i Muslim (2/877, 878, 1211, 128).

umru i srela se s njim, kada je dolazio u Meku obaviti oprosni tavaf. Potom je krenuo i dozvolio ljudima da krenu. Esvedova se predaja ne može drugačije shvatiti. Pored dvije spomenute predaje navode se još dva kompromisa:

prvi, da je Poslanik, s.a.v.s., obavio počasni tavaf dva puta. Jednom kada je poslao Aišu da obavi umru i prije nego što ju je završila, a drugi put kada je završila umru, tj. kada su konačno krenuli za Medinu. Međutim, to je očita zabluda, jer time se ne uklanja dilema nego se čak povećava;

drugi, da se Poslanik, s.a.v.s., premjestio s Muhassaba na Akabu iz bojazni da muslimanima ne bude težak boravak na Muhassabu. Tada ga je srela, kada je odlazila u Meku, a on odlazio na Akabu. Međutim, ovo tumačenje je lošije od prvog, jer Poslanik, s.a.v.s., uopće nije krenuo iz Akabe, nego iz dna Meke, iz najdonjeg klanca i oko toga nema dileme. Također, ako bi se uvažilo to, onda se ne bi postigao nikakav kompromis između dvije predaje.

Ebu Muhammed navodi da se Poslanik, s.a.v.s., vratio nakon što je izišao sa dna Meke na Muhassab, i da je naredio da se krene. To je također, pogrešno, jer Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije se vraćao na Muhassab nakon što je obavio počasni tavaf, nego se odmah uputio ka Medini.

U nekim svojim djelima navodi da je Poslanik, s.a.v.s., tako uradio kako bi sa svojim izlascima i ulascima napravio krug oko Meke. Noćio je na Tuvi, potom je ušao s vrha Meke, a izišao sa dna. Potom se vratio na Muhassab, i taj povrat s desne strane Meke upotpunjuje krug. Poslanik, s.a.v.s., nakon što je došao, smjestio se na Zu-Tuvu. Zatim je došao u Meku s Kedae. Potom se ponovo vratio, nakon što je obavio tavaf. Nakon što je obavio sve obrede, vratio se ponovo i izišao s dna Meke i krenuo na desnu stranu sve dok nije došao do Muhassaba. Moguće je da je u tom svom drugom kretanju sreo na povratku na Muhassab neke ljude koji još nisu

krenuli i da im je naredio da kreću, i nakon toga odmah se uputio ka Medini.

Ebu Muhammed osramotio je sebe i svoje djelo s ovim neumjesnim i ružnim trabunjanjem koje izaziva smijeh. Da nije upozorenja na greške koje se čine prema Poslaniku, s.a.v.s., mi se ne bismo ni osvrtali na takav govor. To je tako jasno, kao da gledaš Poslanika, s.a.v.s., kako se zaustavio na Muhassabu, i da je na njemu klanjao podne, ikindiju, akšam i jaciju. Zatim je malo prilegao, potom je ustao i krenuo prema Meki, gdje je po noći obavio počasni tavaf i s dna Meke krenuo prema Medini, ne vraćajući se na Muhassab i ne praveći krug. U Buharijevom *Sahihu* od Enesa bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne, ikindiju, akšam i jaciju, te da je potom malo prilegao. Zatim je uzjahao jahalicu i krenuo u Meku, gdje je obavio tavaf.[526]

U dva od Aiše bilježi se da je rekla: "Krenuli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s.", pa je navela hadis, a potom rekla: "Kada je Allah odredio da se završi hadž, krenuli smo s Mine i zaustavili se na Muhassabu. Poslanik, s.a.v.s., pozvao je tada Abdurrahmana b. Ebu Bekra i rekao mu: 'Izađi iz harema sa svojom sestrom, pa kada završite tavaf dođite ovdje na Muhassab!' Kada je Allah odredio da završim umru, tavaf smo završili duboko u noći, i došli smo mu na Muhassab. Upitao je: 'Jeste li završili?' Rekli smo da jesmo. Potom je Poslanik, s.a.v.s., najavio ashabima pokret. Kada je naišao pored Kabe, obavio je tavaf, a potom krenuo prema Medini."[527]

Ovo je najvjerodostojniji hadis na zemaljskoj kugli i najjasnije potvrđuje pogrešno razumijevanje Ibn Hazma i druge halucinacije koje se nisu desile. Ovo je također dokaz da predaja koju prenosi Esved nije zapamćena i da se ne može drukčije prihvatiti, nego kako smo to objasnili. Neka je Allah na pomoći.

---

[526] Bilježi ga Buhari (3/466, 467, 470). Već je naveden.

[527] Naprijed je spomenut.

Prethodnici nemaju jedinstven stav o tome da li je zaustavljanje na Muhasabu sunnet hadža ili slučajnost? O tome navode dva mišljenja. Jedni smatraju da je to jedan od sunneta hadža, jer u dva od Ebu Hurejre bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao kada je htio krenuti s Mine: "Mi ćemo se sutra, ako Bog da, zaustaviti na području plemena Beni Kinane, gdje su se zakleli na nevjerstvo."[528] Tj. na Muhassabu. To je mjesto gdje su se Kurejševići i Beni Kinane udružili protiv Beni Muttaliba, i rekli da se neće ženiti s njihovim ženama, niti imati bilo kakve veze, sve dok im ne predaju Allahova Poslanika, s.a.v.s. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., nastojao istaći islamska obilježja, na mjestu gdje su se isticala nevjernička i gdje se ispoljavalo neprijateljstvo prema Allahu i Njegovu Poslaniku. To je bila Poslanikova, s.a.v.s., praksa da uspostavi monoteističke obrede na mjestima gdje su bili nevjernički i idolopoklonički. Također je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se sagradi džamija u Taifu na mjestu gdje su stajali Lat i Uzza.

U Muslimovom *Sahihu* bilježi se od Ibn Omera da su Poslanik, s.a.v.s., Ebu Bekr i Omer ostajali na Muhassabu. U Muslimovoj predaji od Ibn Omera kaže se da je on boravak na Muhassabu smatrao sunnetom.[529]

Buhari od Ibn Omera bilježi da je on na Muhassabu klanjao podne, ikindiju, akšam i jaciju, i da je potom legao. Potom bi govorio da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., tako radio.[530]

Drugi pak smatraju, poput Ibn Abbasa i Aiše da to nije sunnet, nego da je to slučajno zaustavljanje. U dva od Ibn Abbasa bilježi se da Muhassab nije nikakav obred, nego da je to jedno stajalište, gdje se Allahov Poslanik, s.a.v.s., zadržao da bi lakše krenuo.[531]

---

[528] Bilježe ga Buhari (3/361) u *Hadžu*, poglavlje: Dolazak Poslanika, s.a.v.s., u Meku, i Muslim (1314) u Hadžu, poglavlje: Mustehab je zaustaviti se na Muhassabu.

[529] Bilježi ga Muslim (1310, 337, 338).

[530] Bilježi ga Buhari (3/472) u *Hadžu*, poglavlje: Zaustavljanje na Zu-Tuva prije ulaska u Meku.

[531] Bilježe ga Buhari (3/471) u *Hadžu*, poglavlje: Muhassab, i Muslim (1312).

U Muslimovom *Sahihu* od Ebu Rafia bilježi se da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nije nam naredio da se zaustavimo ja i oni koji su bili sa mnom na Ebtahu. Međutim, ja sam tu njemu postavio šator, potom je došao i zaustavio se."[532] Tu ga je Allah zaustavio Svojom voljom, potvrđujući riječi Allahova Poslanika, s.a.v.s.: "Mi ćemo se sutra zaustaviti na teritoriji plemena Beni Kinane." Na taj je način Allah realizovao i podržavao Svog Poslanika, s.a.v.s., u onome što je namjeravao i odlučio.

* * *

Ovdje postoje tri pitanja:

je li Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao u Kabu na svom Oprosnom hadžu ili nije;

da li je stao kod Multezema[533] nakon Oprosnog hadža;

da li je u noći u kojoj je obavio počasni tavaf klanjao sabah u Meki ili izvan Meke?

Prvo pitanje: mnogi pravnici i drugi tvrde da je Poslanik, na svom Oprosnom hadžu ušao u Kabu. Zbog toga oni smatraju da je ulazak u Kabu jedan od sunneta hadža, jer je to i Poslanik, s.a.v.s., učinio. Ono što potvrđuje njegova praksa, tj. sunnet je da Poslanik, s.a.v.s., nije ušao u Kabu ni na svom hadžu niti u svojoj umri, nego je u nju ušao na dan oslobođenja Meke. U dva od Ibn Omera bilježi se da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao je u Meku na dan njena osvojenja na Usaminoj devi. Zaustavio se u dvorištu Kabe. Pozvao je Osmana b. Talhu da mu dorese ključ. Kada mu ga je donio otvorio je Kabu, pa su ušli u nju Poslanik, s.a.v.s., Usame, Bilal i Osman b. Talha. Nakon toga su za njima zatvorili potpuno vrata, a potom su ih otvorili." Abdullah veli: "Preduhitrio sam narod i vidio Bilala

[532] Bilježi ga Muslim (1313).

[533] Mjesto na Kabi između ugla u kojem jei kabenskih vrata. Nazvan je tako, zbog toga što se dove tu primaju i uče. Pogledaj: Kaladži, *Lugatul fukaha* (458).

na vratima, pa sam ga upitao: 'Gdje je klanjao Allahov Poslanik?' Rekao je: 'Između ona dva prednja stuba.' Međutim, zaboravio sam ga upitati koliko je klanjao."[534]

U Buharijevom *Sahihu* od Ibn Abbasa bilježi se da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što je došao u Meku, odbio ući u Kabu u kojoj su bili kipovi. Naredio je da se iznesu, pa su ih iznijeli, i iznijeli su sliku Ibrahima i Ismaila, na kojima su naslikani kako u svojim rukama drže strelice. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Allah ih ubio, tako mi Allaha oni znaju da oni nikada nisu gatali." Potom je ušao u Kabu, na njenim stranama donio je tekbir i nije klanjao u njoj.[535]

Rečeno je da su to bila dva ulaska u Kabu, u jednom je klanjao u njoj, a u drugom nije. Međutim, to je stav slabih kritičara, kada god vide kontradiktornost formi odmah govore da je to drugi događaj. Također su rekli da se Isra ponavljao više puta zbog različitosti formi kazivanja. Isto su govorili da je nekoliko puta od Džabira kupio njegovu devu, također zbog različitosti formi kazivanja, a rekli su da je počasni tavaf ponavljao dva puta zbog različitih navoda, a zato ima još mnoštvo primjera.

Međutim, izvrsni kritičari distanciraju se od spomenutog načina i ne ustručavaju se reći za onog ko nije nepogrešiv da je pogriješio i da je u zabludi. Buhari i ostali imami rekli su da se preferira Bilalovo mišljenje, jer je on prisustvovao namazu za razliku od Ibn Abbasa. Znači, Poslanikov ulazak u Kabu desio se na dan osvojenja Meke, ne na Oprosnom hadžu niti na umrama koje je obavio. U Buharijevom *Sahihu* od Ismaila b. Ebu Halida bilježi se

---

[534] Bilježe ga Buhari (3/371, 372) u *Hadžu*, poglavlje: Zatvaranje vrata, i poglavlje: Namaz u Kabi, Muslim (1329) u *Hadžu*, poglavlje: Mustehab je hadžiji i drugima ući u Kabu, i Malik (1/398).

[535] Bilježi ga Buhari (3/375, 376) u *Hadžu*, poglavlje: Ko prouči tekbire na Kabenskim stranama, i u *Knjizi o poslanicima*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Allah je uzeo Ibrahima za prijatelja", i u *Vojnim pohodima*, poglavlje: Gdje je Poslanik, s.a.v.s., postavio zastavu na dan oslobođenje Meke? Bilježi ga i Ebu Davud (2027) u *Hadžu*, poglavlje: Namaz u Kabi.

da je rekao: "Upitao sam Abdullaha b. Ebu Evfaa: 'Je li Poslanik, s.a.v.s., za vrijeme svoje umre ušao u Kjabu?' Rekao je: 'Nije.'"[536]

Aiša kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., izašao je od mene sretan i raspoložen, a vratio mi se tužan. Rekla sam: 'Allahov Poslaniče, izašao si od mene takav i takav?!' Rekao je: 'Ušao sam u Kabu, a kamo sreće da nisam ni ušao. Bojim se da neću zamoriti svoj ummet poslije sebe.'"[537]

Međutim, tu se ne kaže da je to bilo za vrijeme njegova hadža. Čak ako dobro promotriš, primijetit ćeš da je to bilo na dan osvojenja Meke. Allah opet najbolje zna. Aiša ga je pitala da uđe u Kabu, pa joj je naredio da klanja u Hidžru dva rekata.

* * *

Drugo je pitanje da li je Poslanik, s.a.v.s., stajao kod Multezema? Prema predajama koje se prenose od Poslanika, s.a.v.s., zaključuje se da je to uradio na dan oslobođenja Meke. U Ebu Davudovom Sunenu od Abdurrahmana b. Ebu Safvana prenosi se da je rekao: "Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., oslobodio Meku, krenuo sam i vidio Allahova Poslanika, s.a.v.s., nakon što je izišao iz Kabe da on i njegovi ashabi dodirujuod vrata, pa do Hatima. Stavili su svoje obraze na Kabu, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je u sredini."[538]

---

[536] Bilježe ga Buhari (3/490) u *Umri*, poglavlje: Kada mutemir skida ihrama, i Muslim (1332) u *Hadžu*, poglavlje: Mustehab je hadžiji i drugima ući u Kabu.

[537] Bilježe ga Ahmed (6/137), Ebu Davud (2029) u *Obredima*, poglavlje: O ulasku u Kabu, Tirmizi (873) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi o ulasku u Kabu, i Ibn Madža (3064) u *Obredima*, poglavlje: Ulazak u Kabu. U njegovu lancu prenosilaca je Ismail b. Abdulmelik b. Ebu es-Sufejr,Ibn Mein, Nesai, Ebu Hatim i drugi smatraju slabim prenosiocem. Ibn Hibban je rekao da je loše memorije, slaba poimanja i ono što prenosi brka. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Ali pored svega toga, Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih.

[538] Bilježi ga Ebu Davud (1898) u *Obredima*, poglavlje: Multezem. U lancu prenosilaca mu je Jezid b. Ebu Zijad el-Hašimi, slab prenosilac. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Potvrđuje ga i jača sljedeća predaja.

Prenosi također Ebu Davud od Amra b. Šu'ajba, od njegova oca, od njegova djeda da je rekao: "Tavafio sam s Abdullahom, pa kada je došao do kraja Kabe upitao sam: 'Zar nećeš tražiti utočište, tj. doviti?!' Rekao je: 'Utječem se Allahu od vatre.' Zatim je nastavio, sve dok nije dodirnuoi stao između rukna i vrata. Stavio je svoja prsa, lice i laktove ovako, potpuno ih ispruživši, pa je rekao: 'Vidio sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da ovako radi.'"[539]

Ovo je moguće da je bilo za vrijeme počasnog tavafa, ali je moguće da se desilo i u drugo vrijeme. Međutim, Mudžahid, a nakon njega Šafi i drugi rekli su da je mustehab stati kod Multezema nakon počasnog tavafa i doviti. Ibn Abbas, r.a., je stajao uz Kabu između rukna i vrata, govoreći: "Svako ko stane između njih i zatraži nešto, Allah će mu ga dati i udovoljiti njegovoj dovi." Allah najbolje zna.

* * *

Treće je pitanje mjesto gdje je Poslanik, s.a.v.s., klanjao sabah u noći u kojoj je obavio počasni tavaf. U dva od Ummu Seleme prenosi se da je rekla: "Požalila sam se Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., na bolest, pa je rekao: 'Obavi tavaf iza ljudi jašući!' Tavafila sam, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., tada klanjao je pored Kabe i učio (Vet-Turi ve kitabin mestur)."[540] Moguće je da se ova predaja odnosi na sabah, a moguće i na neki drugi namaz. Da se to desilo za vrijeme počasnog tavafa ili nekada drugo. Sve smo to imali na umu dok nismo vidjeli da Buhari u svom *Sahihu* bilježi taj događaj u kojem se kaže da kada je Ummu Seleme htjela krenuti, a nije obavila tavafa, da joj je Poslanik, s.a.v.s., tada rekao: "Kada se prouči ikamet za sabah, ti na svojoj devi obavi tavaf dok ljudi budu klanjali." Tako je i postupila i nije klanjala sve dok nisu ljudi izašli.[541] Nemoguće je onda da to bude

---

539 Bilježe ga Ebu Davud (1899) i Ibn Madža (2962). U njegovu lancu prenosilaca je El-Musenna b. Sabah, slab prenosilac. Međutim, on se jača s prethodnim hadisom.

540 Bilježe ga Buhari (3/392) i Muslim (1276). Hadis je već naveden.

541 Bilježi ga Buhari (3/389, 390).

na prvi dan Bajrama, jer je to bez sumnje bio počasni tavaf. Prema tome, onda se objelodanilo da je Poslanik, s.a.v.s., tog dana klanjao sabah kod Kabe i da ga je Ummu Seleme čula da uči suru Et-Tur.

* * *

Potom je Poslanik, s.a.v.s., krenuo ka Medini. Kada je stigao kod Revhae sreo je neku povorku. Nazvao im selam i upitao: "Ko su putnici?!" Rekli su da su muslimani, pa su upitali: "A ko ste vi?" Rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s." Tada je neka žena podigla svoje dijete iz nosiljke i rekla:

يا رَسُولَ اللهِ ؟ أَلِهَذَا حَجٌّ ؟ قَالَ نَعَمْ وَلَكِ أَجْر.

"O Allahov Poslaniče! Treba li ono obaviti hadž?!" Rekao je: "Da, a tebi pripada nagrada."[542]

Kada je došao na Zul-Hulejfu, noćio je u njoj. A kada je ugledao Medinu, donio je tri puta tekbir i rekao:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ سَاجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ صَدَقَ اللهُ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

"La ilahe illellehu vahdehu la šerike leh. Lehul mulku velehul hamdu vehuve 'ala kulli šej'in kadir. Ajibune taibune 'abidune sadžidune li rabbina hamidun. Sadekallahu va'dehu ve nesare 'abdehu ve hezemel ahzabe vahdehu." (Nema boga osim Allaha, Jednog koji nema sudruga, Njemu pripada vlast, zahvala i On je svemoćan. Vraćamo se s pokajanjem, pokorni, čineći sedždu i zahvalni našem Gospodaru. Allah je ispunio Svoje obećanje, pomogao Svog roba, i sam pobijedio saveznike.)

Potom je ušao u Medinu danju preko Mu'arresa, a izašao je

---

542 Bilježe ga Šafi (1/289), Muslim (1336) u *Hadžu*, poglavlje: Hadž djeteta je ispravan, a nagrada pripada onom ko ga obavlja s njim, Ebu Davud (1736) i Ahmed (1/219, 244), od Abdullaha b. Abbasa, r.a.

putem Eš-Šedžere.[543] Allah najbolje zna.

Poglavlje o iluzijama

Jedna od tih iluzija jeste iluzija Ebu Muhammeda b. Hazma o Oprosnom hadžu, gdje je rekao da je Poslanik, s.a.v.s, obznanio ljudima pri svom polasku da je umra obavljena u ramazanu kao hadž. To je očita zabluda, jer je to Poslanik, s.a.v.s., rekao nakon što se vratio u Medinu s Oprosnog hadža. Tada je rekao Ummu Sinan el-Ensarijji: "Šta te je spriječilo da ne obaviš hadž s nama?" Rekla je: "Imali smo samo dvije deve. Otac mog djeteta i moj sin obavili su hadž na jednoj devi, a drugu su nam ostavili da radimo s njom." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Kada dođe ramazan obavi umru, jer umra obavljena u ramazanu, nadoknađuje hadž." Ovako ga bilježi Muslim u svom *Sahihu*.[544]

To je isto rekao Ummu Ma'kali nakon što se vratio u Medinu. Bilježi Ebu Davud od Jusufa b. Abdullaha b. Selama, od njegove nane Ummu Ma'kal da je rekla:

لَمَّا حَجّ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ حَجّةَ الْوَدَاعِ وَكَانَ لَنَا جَمَلٌ فَجَعَلَهُ أَبُو مَعْقِلٍ فِي سَبِيلِ اللهِ فَأَصَابَنَا مَرَضٌ فَهَلَكَ أَبُو مَعْقِلٍ ، وَخَرَجَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ فَلَمّا فَرَغَ مِنْ حَجّهِ جِئْتُهُ فَقَالَ مَا مَنَعَكِ أَنْ تَخْرُجِي مَعَنَا " ؟ فَقَالَتْ لَقَدْ تَهَيّأْنَا ، فَهَلَكَ أَبُو مَعْقِلٍ ، وَكَانَ لَنَا جَمَلٌ وَهُوَ الّذِي نَحُجّ عَلَيْهِ فَأَوْصَى بِهِ أَبُو مَعْقِلٍ فِي سَبِيلِ اللهِ . قَالَ" فَهَلّا خَرَجْتِ عَلَيْهِ ؟ فَإِنّ الْحَجّ فِي سَبِيلِ اللهِ فَأَمّا إِذْ فَاتَتْكِ هَذِهِ الْحَجّةُ مَعَنَا فَاعْتَمِرِي فِي رَمَضَانَ فَإِنّهَا كَحَجّةٍ.

---

[543] Bilježi Buhari (3/310) od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., izašao iz Medine putem Eš-Šedžere, a ušao preko Mu'arresa, a kada bi išao za Meku, klanjao bi u Šedžeretskoj džamiji, a kada bi se vraćao klanjao bi na Zul-Hulejfi usred doline i spavao bi tu sve do zore. Bilježe Buhari (3/492) i Muslim (1344) također od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi se vraćao iz bitke, hadža ili umre, učio po tri tekbira na svakoj uzvišici, a zatim učio: "La ilahe illellahu vahdehu la šerike leh, lehul mulku...."

[544] (1256) u *Hadžu*, poglavlje: Vrijednost umre u ramazanu.

"Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., htio obaviti Oprosni hadž imali smo jednu devu. Ebu Ma'kal dao ju je na Allahovu putu. Potom nas je zadesila bolest. Ebu Ma'kal je umro. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je krenuo i kada je obavio hadž, otišla sam mu pa mi je rekao: 'Šta te spriječilo, pa ne ode s nama?' Rekla sam: 'Spremili smo se, pa je Ebu Ma'kal umro. Imali smo jednu devu na kojoj smo mislili obaviti hadž, ali ju je Ebu Ma'kal oporučio za džihad.' Rekao je: 'Zašto nisi krenula na njoj, jer je i hadž na Allahovu putu. Pošto te je prošao hadž s nama, obavi onda umru u ramazanu, jer je ona kao i hadž.'"[545]

* * *

Druga njegova iluzija jeste da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo iz Medine u četvrtak, kada je ostalo šest dana od zul-ka'deta. Već smo rekli da je on krenuo kada je pet dana ostalo od zul-ka'deta i da je to bilo u subotu.

* * *

Neki su napravili sljedeću iluziju. Bilježi Taberi u Oprosnom hadžu da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo u petak nakon džume namaza. Ono što ga je navelo na ovako groznu iluziju jesu riječi spomenute u predaji: "... da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo iz Medine kada je ostalo šest dana od zul-ka'deta." Zbog toga je mislio da se to moglo desiti samo petkom, jer se potpunih šest dana navršava srijedom, jer je prvi zul-hidždže bez sumnje bio u četvrtak. Međutim, to je ogromna greška, jer ono u šta nema sumnje je da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne u Medini četiri rekata kada je htio krenuti, a na Zul-Hulejfi klanjao je ikindiju dva rekata. To je potvrđeno u dva.

Taberi u njegovom Hadžu navodi i treće mišljenje da je Poslanik, s.a.v.s., krenuo za Meku u subotu. To zastupa Vakidi. I

---

545 Bilježe ga Ebu Davud (1988, 1989), Tirmizi (939) i Darimi (2/15). Prenosioci su mu povjerljivi.

to je mišljenje koje smo u početku preferirali. Međutim, Vakidi je tu pogriješio tri puta. Prvi put kada je rekao da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao, na dan kada je krenuo na Zul-Hulejfi podne dva rekata. Drugo, da je Poslanik, s.a.v.s., taj dan obukao ihrame odmah poslije klanjanja podne-namaza, a obukao ih je tek sutradan nakon što je proveo noć na Zul-Hulejfi. Treće, da je stajanje na Arefatu bilo u subotu. To niko osim njega nije rekao, i to je očita iluzija.

* * *

Jedna od iluzija jeste i ona od Kadi Ijada i drugih, u kojoj se kaže da se Poslanik, s.a.v.s., namirisao tada, prije kupanja i da je pri kupanju sprao sa sebe taj miris. Ta iluzija došla je iz konteksta predaje koja se bilježi u Muslimovom *Sahihu* od Aiše, r.a., da je rekla: "Namirisala sam Allahova Poslanika, nakon toga je obišao svoje žene i ujutro je obukao ihrame."[546]

Ono što odbacuje tu iluziju jesu njene riječi: "Namirisala sam Poslanika, s.a.v.s., za njegove ihrame", kao i riječi: "...kao da sad gledam u svjetlost mirisa na razdioku njegove kose, a bio je u ihramima." U drugoj verziji stoji: "...učio je telbiju tri puta nakon oblačenja ihrama." U sljedećoj verziji se kaže: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi htio obući ihrame, namirisao bi se najljepšim mirisom, nakon čega su se vidjeli tragovi mirisa na njegovoj glavi i bradi." Sve te verzije su vjerodostojne.[547]

Hadis kojim dokazuju svoj stav jeste hadis koji prenosi Ibrahim b. Muhammed b. el-Muntešir, od svog oca, od Aiše, u kojem stoji da je rekla: "Mirisala sam Allahova Poslanika, s.a.v.s. Zatim je obišao svoje žene, i ujutro obukao ihrame." Međutim, ta predaja ne isključuje da se namirisao drugi put kada je htio obući ihrame.

---

[546] Bilježi ga Muslim (1192) u *Hadžu*, poglavlje: Mirisanje muhrima. Predaju u kojoj se kaže: "...poslije tri..." bilježi Nesai (5/140-141). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[547] Bilježi ga Muslim (1189, 38, 1190, 39, 41, 44).

* * *

Iluzija Ebu Muhammeda b. Hazma da je Poslanik, s.a.v.s., obukao ihrame prije podne, jeste očita zabluda, o čemu nisu prenesene nikakve predaje. On je zanijetio poslije podne-namaza na mjestu gdje je klanjao, zatim je uzjahao svoju devu i stigao na Bejdu neprestano učeći tekbire. To se, bez sumnje, desilo poslije podne-namaza. Allah najbolje zna.

* * *

I ovo je iluzija Ibn Hazmova da je Poslanik, s.a.v.s., poveo hedj sa sobom i da je to bio dobrovoljni hedj. To je on rekao na osnovu svog jedinstvenog stava, kojeg niko ne zastupa, da onaj ko obavlja kiran hadž ne mora klati kurban. Kurban je obavezan samo za onog ko obavlja temettu. Već smo objasnili neutemeljenost tog stava.

* * *

Iluzija onih koji vele da Poslanik, s.a.v.s., pri oblačenju ihrama nije definisao koji će obred obaviti, nego da je donio opći nijet. Također su pogriješili i oni koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., zanijetio samo umru i da je s njom učinio temettu. To smatraju kadija Ebu Ja'la, autor *Mugnija* i drugi. Također griješe i oni koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio samo hadž bez umre. Griješe i oni koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., prvo nanijetio umru, a zatim joj pridodao hadž. Nisu u pravu ni oni koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., nanijetio samo hadž, a potom mu pridodao umru, i da je to bila jedna od njegovih specifičnosti. Već je naprijed objašnjeno na čemu se zasniva ta tvrdnja, kao i šta je ispravno o tome. Allah opet najbolje zna.

* * *

Pogreška Ahmeda b. Abdullaha Taberija u njegovu djelu *Hadždžetul-veda* u kojem stoji kada su bili na putu za Meku da

je Ebu Katade ulovio divljeg magarca, nije bio u ihramima, pa je njegovo meso jeo Poslanik, s.a.v.s. Međutim, to se desilo na hudejbijskoj umri, kako to bilježi Buhari.

* * *

Druga pogreška koju su napravili neki jeste predaja koju bilježi Taberi da je Poslanik, s.a.v.s., ušao u Meku u utorak. To je pogrešno, jer je on ušao u nedjelju, ujutro četvrtog dana zul-hidždžeta.

* * *

Pogreška onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., skinuo ihrame nakon što je obavio tavaf i sa'j. To zastupa kadija Ebu Ja'la i njegovi sljedbenici. Već smo objasnili osnovu te pogreške, a tiče se Muavije ili onog ko prenosi od njega da je on na Mervi Poslaniku, s.a.v.s., skratio kosu kopljem na Oprosnom hadžu.

* * *

Pogreška onih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., prilikom tavafa ljubio jemanski ugao. Međutim, to je bio Crni kamen, jer njega su nazivali tako, i taj ugao nazivali su jemanskim uglom, pa su zbog toga neki prenosioci nazivali samojemanskim uglom.

* * *

Velika je iluzija Ebu Muhammeda b. Hazma da je Poslanik, s.a.v.s., prva tri kruga sa'ja trčao, a ostala četiri išao normalno. Međutim, još čudnije od toga jeste njegova zabluda, gdje tvrdi da su o tom mišljenju učenjaci saglasni, a ustvari ga ne zastupa niko osim njega.

* * *

Iluzija onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio na sa'ju četrnaest krugova, tj. da je računao jednim krugom odlazak sa Safe i povratak na Mervu. Već smo objasnili tu zabludu.

* * *

Zabluda onih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao sabah na prvi dan Bajrama prije vremena. Osnova te zablude jeste predaja koja se prenosi od Ibn Mesuda da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao na prvi dan Bajrama sabah prije vremena.[548] Međutim, time se aludira da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao sabah prije uobičajenog vremena, u kojem ga je inače klanjao, tj. klanjao ga je prije tog uobičajenog vremena. Neophodno je tu predaju tako shvatiti, jer Ibn Mesudova predaja aludira na to. Buhari u svom *Sahihu* od njega bilježi da je rekao: "To su dva namaza koja su promijenila svoje vrijeme obavljanja: akšam nakon što dođu ljudi na Muzdelifu i sabah kada izađe zora."[549] U predaji koju bilježi Džabir o Oprosnom hadžu stoji: "Klanjao je sabah s ezanom i ikametom čim je primijetio izlazak zore."[550]

* * *

Iluzija onih koji su rekli da je Poslanik, s.a.v.s., klanjao podne i ikindiju na Arefatu, i akšam i jaciju te noći s dva ezana i dva ikameta. A pogriješio je onaj ko tvrdi da ih je klanjao s dva ikameta i bez ijednog ezana. Pogriješio je i onaj ko misli da je Poslanik, s.a.v.s., spojio te namaze s jednim ikametom. Ispravno je da ih je klanjao s jednim ezanom i ikametom za svaki od tih namaza.

* * *

Iluzija onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., na Arefatu održao dvije hutbe, i da ih je razdvojio sa sjedanjem, te da je nakon toga mujezin proučio ezan, a kada je završio s ezanom Poslanik, s.a.v.s, je proučio drugu hutbu. Kada ju je završio, klanjali su namaz. Od toga se u predajama apsolutno ništa ne prenosi. Džabirova je

[548] Bilježe ga Buhari (3/424) u *Hadžu*, poglavlje: Kada se klanja sabah na spajalištu, tj. Muzdelifi, i Muslim (1289).

[549] Bilježi ga Buhari (3/418, 419) u *Hadžu*, poglavlje: Ko prouči ezan i ikamet za svaki namaz.

[550] Bilježi ga Muslim (1218).

predaja jasna da je Bilal proučio ezan i ikamet za namaz kada je Poslanik, s.a.v.s., završio hutbu, i da su nakon toga klanjali podne-namaz.

* * *

Ebu Sevrova iluzija da, kada se Poslanik, s.a.v.s., uspeo, da je mujezin proučio ezan, pa da je poslije ezana Poslanik ustao i održao hutbu. To je očita zabluda, jer je ezan proučen poslije hutbe.

* * *

Pogreška onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., poslao Ummu Selemu u noći uoči Bajrama i naredio joj da klanja sabah u Meki. To smo već naprijed objasnili.

* * *

Iluzija onih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., odgodio do noći tavafuz-zijare prvog dana Bajrama. To smo naprijed objasnili. Tavaf koji je odgodio do noći bio je počasni tavaf. Temelj te iluzije, Allah najbolje zna, jeste Aišina izjava da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., obavio tavaful-ifadu na kraju dana. To također prenosi Abdurrahman b. Kasim od svog oca, od Aiše, i prenio je to po značenju. A rečeno je da je Poslanik, s.a.v.s., odgodio tavafuz-zijare sve do noći.

* * *

Pogreška onih koji su rekli da je Poslanik, s.a.v.s., obavio dva tavaful-ifadu, jednom po danu, a drugi put noću sa svojim ženama. Osnova te zablude jeste predaja koju prenosi Omer b. Kajs od Abdurrahmana b. Kasima, od njegova oca, od Aiše, u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio svojim ashabima da posjete Kabu na prvi dan Bajrama, u podne. A Poslanik, s.a.v.s., sa svojim ženama posjetio je Kabu noću.[551]

---

551 Bilježi ga Bejheki u svom *Sunenu* (5/144). Hadis je već naveden.

To je netačno, a ispravno je suprotna predaja koja se prenosi od Aiše u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., obavio taj tavaf danju jedanput. Spomenuti način je vrlo neprihvatljiv i slijede ga oni koji imaju površno znanje i koji se čvrsto drže slijepe imitacije i taklida. Allah najbolje zna.

* * *

Iluzija onog ko tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., obavio na prvi dan Bajrama tavaful-kudum, pozdravni tavaf, nakon čega je obavio tavaful-ifadu. Već smo naveli osnovu te tvrdnje i objasnili njenu neutemeljenost.

* * *

Iluzija onih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., s tavaful-ifadom obavio i sa'j. Time dokazuju da je onaj ko obavlja kiran hadž dužan obaviti dva sa'ja. Već smo naveli neutemeljenost tog stava, i da je Poslanik, s.a.v.s., obavio samo jedan sa'j, kako to tvrde Aiša i Džabir, r.a.

* * *

Prema preferiranom mišljenju, u zabludi je i onaj koji tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., u Meki klanjao podne prvog dana Bajrama. Međutim, ispravno je da ga je klanjao na Mini, kako smo to već naprijed objasnili.

* * *

Iluzija onih koji smatraju da Poslanik, s.a.v.s., nije žurio u dolini Muhassir, kada je sa Muzdelife krenuo prema Mini, nego da je to bila samo praksa beduina. Oslonac te iluzije jeste Ibn Abbasova izjava da su beduini počeli žuriti. Stajali su sa strane ljudi, sve dok nisu objesili lonce, štapove i tobolce. Kada bi krenuli, te bi stvari udarile jedne od drugu i njihov glas bi pokrenuo ljude. Allahov Poslanik, s.a.v.s., viđen je kako zateže povodac svojoj devi govoreći: "O ljudi,

polahko!" U drugoj verziji stoji: "'Dobročinstvo nije u tjeranju konja i deva. Budite smireni', i nisam vidio da je njegova deva zastala sve dok nije došao na Minu." Bilježi ga Ebu Davud.[552]

Zbog toga je zanijekao Tavus i Ša'bi. Ša'bi je rekao: "Pričao mi je Usame b. Zejd da je on krenuo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., s Arefata, i da je neprestano Poslanikova deva išla normalnim hodom sve dok nisu došli na Muzdelifu." Zatim je rekao: "Pričao mi je Fadl b. Abbas da je on jahao iza Allahova Poslanika, s.a.v.s., na Muzdelifi i da je Poslanikova deva išla uobičajenim hodom, sve dok nije bacio kamenčiće." Ata je rekao: "Oni su ovdje izmislili žurenje želeći ukloniti prašinu." Ta je iluzija nastala zbog sličnosti žurenja kada se krenulo s Arefata koju beduini i grubijani čine sa žurbom pri prelasku doline Muhassir. Žurba pri kretanju s Arefata jeste novotarija koju Poslanik, s.a.v.s., nije radio i koju je zabranio, dok je žurenje u dolini Muhassir sunnet koji su od Poslanika, s.a.v.s., prenijeli Džabir, Alija b. Ebu Talib i Ibn Abbas, r.a. Taj sunnet činio je i Omer b. Hattab, r.a. Ibn Zubejr je pri prelasku te doline žurio koliko je mogao. Taj je sunnet primjenjivala i Aiša i ostali ashabi, r.a. Prema tome, ovdje treba prihvatiti mišljenje afirmatora, a ne negatora. Allah najbolje zna.

* * *

Zabluda Tavusa i ostalih koji tvrde da je Poslanik, s.a.v.s., svake noći koju je proveo na Mini odlazio kod Kabe. Buhari bilježi predaju u svom *Sahihu* od Ebu Hassana, od Ibn Abbasa u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., za vrijeme Minskih dana posjećivao Kabu.[553] Bilježi ga Ibn Ararete da je rekao: "Predao nam je Muaz

[552] Bilježi ga Ebu Davud (1920). Lanac druge verzije je ispravan, a prva je kod Ahmeda u(1/244). Lanac prenosilaca je dobar. Navodi ga i Hejsemi u *El-Medžmeu* (3/256) i pripisuje ga Ahmedu, te veli da su mu prenosioci povjerljivi.

[553] Bilježi ga Buhari (3/452). Ebu Hassan je Muslim b. Abdullah. Muslim od njega bilježi drugi hadis od Ibn Abbasa koji ne ispunjava Buharijeve uvjete. Hafiz veli: "Taberani ga je spojio putem Katade." Ibn Medini u *Ilelu* je rekao: "Katade prenosi čudan (garib) hadis kojeg

b. Hišam neko pismo i rekao: 'Čuo sam ga od svog oca', i nije ga pročitao. U njemu je stajalo: 'Od Ebu Hassana od Ibn Abbasa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., posjećivao Kabu svake noći sve dok je bio na Mini.' Ne znam da ga je iko podržao u tome."[554] Bilježi ga Sevri u svom *Džamiu* od Ibn Tavusa, od njegova oca u mursel formi. To je pogrešno, jer Poslanik, s.a.v.s., nije se vratio u Meku nakon što je obavio tavaful-ifadu. Ostao je na Mini sve do počasnog tavafa. Allah najbolje zna.

* * *

Još jedna iluzija jeste i iluzija onih koji smatraju da je Poslanik, s.a.v.s., obavio dva oproštajna tavafa, kao i zabluda onih koji tvrde da je on sa svojim ulaskom i izlaskom iz Meke napravio krug i da je proveo noć na Zu-Tuva, a da je potom ušao u Meku s gornje strane, a izašao s donje. Zatim, da se vratio na Muhassib s desne strane Meke i na taj način zatvorio krug.

* * *

Kao i zabluda onih koji misle da se Poslanik, s.a.v.s., premjestio s Muhassiba na vrh Akabe. Neka je Allah na pomoći za sve te zablude i iluzije na koje smo ukazali i detaljno i načelno.

---

ne pamti nijedan od Katadetovog učenik, osim Hišam. Prepisao sam ga iz djela njegova sina Muaza b. Hišama, a nisam ga čuo od njega, a glasi: od njegova oca od Katade da mu je pričao Ebu Hassan od Ibn Abbasa da je Poslanik, s.a.v.s., posjećivao Kabu svake noći koju je proveo na Mini.

554 Prenosi Hafiz u *Fethu* od Esrema da je rekao: "Upitao sam Ahmeda: 'Pamtiš li od Katade?', pa mu je naveo ovaj hadis. Rekao je: 'Pišu ga od Muaza'. Rekao sam: 'Postoji neki čovjek koji tvrdi da ga je čuo od Muaza?!' Međutim, Ahmed je to zanijekao." Esrem je aludirao na Ibrahima b. Muhammeda b. Ar'areta, jer ga preko njega bilježi Taberani s ovim lancem prenosilaca.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi pri klanju hedja, kurbana i akike

Životinje koje je Poslanik, s.a.v.s., klao za spomenute obrede specificirane su na osam vrsta spomenutih u suri El-En'am. Nije poznato da su Poslanik, s.a.v.s., niti ashabi klali za hedj, kurban ili akiku neke druge životinje. To je preuzeto iz Kur'ana, četiri ajeta koji govore o tome. Ti ajeti su:

prvi: ﴾أُحِلَّتْ لَكُمْ بَهِيمَةُ الأَنْعَامِ﴿ "*...dozvoljava vam se stoka...*" (El-Maide, 1)

drugi: ﴾وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللهِ فِي أَيَّامٍ مَعْلُومَاتٍ عَلَى مَا رَزَقَهُمْ مِنْ بَهِيمَةِ الأَنْعَامِ﴿ "*...i da bi u određene dane, prilikom klanja kurbana, kojim ih je Allah opskrbio, Njegovo ime spominjali...*" (El-Hadždž, 28)

treći: ﴾وَمِنَ الأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ﴿ "*i stoku koja se tovari i kolje,- jedite dio onoga čime vas Allah opskrbljuje, a ne slijedite šejtanove korake, jer vam je on pravi neprijatelj – i to osam vrsta...*" (El-En'am, 142-143), a potom su navedene;

četvrti: ﴾هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ﴿ "*...hedj, pokloni Kabi...*" (El-Maide, 95) To ukazuje da je hedj koji se poklanja Kjabi od ovih osam vrsta životinja, i to je zaključak Alije b. Ebi Taliba, r.a.

Postoje tri vrste žrtava kojima se približava Allahu. Te žrtve su: hedj, kurban i akika. Allahov Poslanik, s.a.v.s, je za hedj klao ovce, deve, a za svoje žene je zaklao i krave. Hedj je klao na mjestu boravka na umri i hadžu. Njegova praksa bila je da bi ovcama koje

bi klao za hedj stavljao na vrat ogrlice, a ne bi ih obilježavao. Kada bi poslao hedj, a ostao bi kod kuće, sebi ništa ne bi zabranjivao od onog što mu je bio prije dozvoljeno. Kada bi klao za hedj devu, stavio bi joj ogrlicu i obilježio bi je. Na desnoj strani grbe bi je malo rasjekao da bi joj potekla krv. Šafi veli: "Obilježavanje je na desnoj strani, jer je tako i Poslanik, s.a.v.s., činio."

Kada bi poslao svoj hedj, naredio bi svom izaslaniku, ukoliko se nešto desi hedju da ga zakolje, da mu oboji krvlju papke, da ga okrene na stranu i da od njega ništa ne jede, niti bilo ko od njegove družine.[555]

Potom bi podijelio njegovo meso. Konzumiranje tog mesa zabranjivao je radi pravničke prevencije, jer moguće je da, ako bi bilo dozvoljeno jedenje mesa hedja, da ga ljudi dovoljno ne bi pazili i da bi ga pustili da nastrada, kako bi ga potom zaklali i jeli. Međutim, kada znaju da od njega neće jesti ništa, onda će se truditi i čuvati ga. Dozvoljavao bi ashabima da se udruže u hedju kako smo to naveli, u devi i kravi po sedmerica. Dozvoljavao je vodiču hedja da ga po potrebi jaše uobičajeno sve dok ne nađe drugu jahalicu.[556]

Alija, r.a., je rekao: "Dozvoljeno mu je da pije i mlijeko od hedja, ako ostane šta od njegova mladunčeta."[557]

---

[555] Bilježe ga Ahmed (1896, 2189, 2518), Muslim (1325) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se radi sa hedjom ako ugine ne putu, Ebu Davud (1763) u *Obredima*, poglavlje: O hedju kada ugine prije nego što stigne na određeno mjesto, Ibn Madža (3105) u *Obredima*, poglavlje: O hedju kada ugine prije nego stigne na određeno mjesto, od Ibn Abbasa. U ovom poglavlju prenosi se i od Nadžija el-Huzaija, a bilježe ga Ahmed (4/334), Ebu Davud (1762), Tirmizi (910), Ibn Madža (3106) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., s njim poslao hedja i rekao: "Ako mu se šta desi zakolji ga. Zatim mu oboji papke i daj ga ljudima." Lanac prenosilaca mu je ispravan. Tirmizi je rekao da je hasenun-sahih. Ibn Hibban (976) i Hakim (1/447) vele da je vjerodostojan. Prenosi se i od Ebu Kabisate Zuejba b. Halhale, a bilježe ga Ahmed i Muslim (1326).

[556] Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu* (1324) od Džabira b. Abdullaha da je bio upitan od jahanju hedja, pa je rekao: "Čuo sam Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Jašite ga uobičajeno kada vam to bude potrebno, dok ne nađete drugu jahalicu.'" O istom poglavlju se prenosi od Ebu Hurejre, a bilježi ga Malik (1/377), Buhari (3/428, 429) i Muslim (1322).

[557] U (2/325) sa Zerrkanijevim komentarom prenosi se od Urveta b. Zubejra da je rekao: "Kada budeš prisiljen koristiti svoju devu (hedj), jaši je uobičajeno, a ako budeš prisiljen da piješ njeno mlijeko, pij ga nakon što se zasiti njeno mladunče." Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan.

Pri klanju svog hedja, klao bi ga u stojećem položaju, sputane lijeve noge, a stajao bi na tri. Spomenuo bi Allaha prilikom klanja i donio bi tekbir, klao bi lično, a ponekad bi to i drugom prepustio, kao što je naredio Aliji, r.a., da zakolje ostatak deva od stotine. Kada bi klao ovce stavio bi svoju nogu na njen bok, spomeuo bi Allaha, donio tekbir i zaklao.[558]

Već smo naveli da je zaklao na Mini i rekao: "Svi Mekanski tjesnaci su klaonica."[559] Ibn Abbas veli: "Mjesto klanja deva je u Meki, međutim, ona je očišćena od krvi, a i Mina je od Meke." Ibn Abbas je klao u Meki. Poslanik, s.a.v.s., dozvolio je svom ummetu da jedu meso svojih hedjova i kurbana i da se opskrbe od njih. Jednom im je zabranio da deponuju kurbansko meso tri dana zbog emigracije ljudi iz ruralnih područja u grad, koja se desila u toj godini, pa je Poslanik, s.a.v.s., želio da ih opskrbe.[560]

Ebu Davud bilježi od Džubejra b. Nefira od Sevbana da je rekao:

ضَحّى رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ ثُمّ قَالَ يَا ثَوْبَانُ أَصْلِحْ لَنَا لَحْمَ هَذِهِ الشّاةِ قَالَ فَمَا زِلْتُ أُطْعِمُهُ مِنْهَا حَتّى قَدِمَ الْمَدِينَةَ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., zaklao je kurban i rekao: 'O Sevbane, pripremi nam meso ove ovce!', pa sam ga hranio od tog mesa sve dok nije došao do Medine."

Muslim bilježi ovaj događaj, a njegova forma glasi da mu je Božiji Poslanik, s.a.s.v.s., na Oprosnom hadžu rekao:

أَصْلِحْ هَذَا اللّحْمَ. قَالَ فَأَصْلَحْتُهُ فَلَمْ يَزَلْ يَأْكُلُ مِنْهُ حَتَى بَلَغَ الْمَدِينَة وَكَانَ رُبّمَا قَسَمَ لُحُومَ الْهَدْيِ وَرُبّمَا قَالَ مَنْ شَاءَ اقْتَطَعَ فَعَلَ هَذَا.

---

[558] Bilježe ga Buhari (10/15) u *Kurbanima*, poglavlje: Ko lično zakolje kurbane, i Muslim (1966) u *Kurbanima*, poglavlje: Mustehab je zaklati kurban, od Enesa b. Malika.

[559] Verifikacija mu je već navedena i on je vjerodostojan.

[560] Bilježi ga Muslim (1971) u *Kurbanima*, poglavlje: Objašnjenje zbog čega je bilo zabranjeno jesti kurbansko meso tri dana na početku islama, i objašnjenje derogacije tog propisa, od Aiše.

"Pripremi nam ovo meso." Rekao je: "Pa sam ga pripremio i od njega je jeo sve dok nije stigao do Medine."[561]

Moguće je da je dijelio meso hedja, a možda je i govorio: "Ko hoće neka odsječe sebi."[562] Radio je i tako i tako. S time se dokazuje da je dozvoljeno uzeti od onoga što se dijeli na svadbi i sličnim svečanostima, dok se pravi razlika između te dvije situacije, ali ne vidi se razlog.

* * *

Poslanikova je praksa bila zaklati umranski hedj kod Merve, a kiranski na Mini. Tako je činio i Ibn Omer. Poslanik, s.a.v.s., nikada nije zaklao hedja prije oslobađanja ihrama, niti je to iko od ashaba učinio. Također nije ga klao prije izlaska sunca, niti prije bacanja kamenčića. To su četiri stvari koje treba raditi po redoslijedu prvog dana Bajrama. Prvo se bace kamenčići, zatim se zakolje, potom se obrije, pa obavi tavaf. Tako ih je Poslanik, s.a.v.s., poredao. Apsolutno nije dozvoljavao klanje prije izlaska sunca, jer klanje prije tog vremena, bez sumnje, suprotno je njegovoj praksi. Status hedja koji se zakolje prije izlaska sunca isti je kao i status kurbana koji se zakolje prije tog vremena.

---

561 Bilježe ga Ebu Davud (2814) u *Kurbanima*, poglavlje: Klanja kurbana od strane putnika, Muslim (1975), Darimi (2/79), Bejheki (9/291). Bilježe Ahmed (3/386) i Tahavi (2/308) od Ebu Zubejra, od Džabira da je rekao: "Jeli smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., kurbansko meso i ponijeli smo ga sa sobom i jeli sve dok nismo stigli u Medinu." Prenosioci su mu povjerljivi. Bilježi Darimi (2/80) i Ahmed (3/368) od Šu'beta od Amra b. Dinara od Ataa od Džabira b. Abdullaha da je rekao: "Bili smo s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i snabdjeli smo se kurbanskim mesom sve dok nismo došli do Medine." Lanac mu je ispravan. Bilježi Ahmed (3/85) s dobrim lancem prenosilaca od Ebu Seida el-Hudrija da je rekao: "Opskrbljivali smo se kurbanskim mesom od hedja skoro godinu dana."

562 Bilježe ga Buhari (3/444), Muslim (1317) od Alije, r.a., da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., zaklao je sto deva na ime hedja. Naredio mi je da podijelim njihovo meso, pa sam ga podijelio. Zatim mi je naredio da podijelim njihove pokrovce i kožu, pa sam ih podijelio." Bilježe ga Ebu Davud (1765) i Ahmed (4/350) od Abdullaha b. Kurta. U toj predaji stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., nakon što je zaklao pet ili šest deva rekao: "Ko želi neka odsiječe." Lanac mu je jak.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI KOD KURBANA

Poslanik, s.a.v.s., nije propuštao klanje kurbana. Klao bi dva ovna, a klao bi ih poslije klanjanja bajrama-namaza, i govorio bi:

مَنْ ذَبَحَ قَبْلَ الصَّلاَة ، فَلَيْسَ مِنَ النّسُكِ فِي شَيْءٍ وَإِنَّمَا هُوَ لَحْمٌ قَدَّمَهُ لأَهْلِه.

"Ko zakolje prije bajram-namaza, to nema s obredom ništa, nego je to meso koje je zaklao za svoju porodicu."[563] To je ono na što aludira njegov sunnet i praksa. Tu se ne uzima u obzir vrijeme namaza i hutbe, nego sam čin, tj. klanje. S time mi obožavamo Allaha. Naredio im je da zakolju *džeze'u* od ovaca,[564] a *senijje* od ostalih životinje.

---

[563] Bilježe ga Buhari (10/16) u *Kurbanima*, poglavlje: Klanje prije namaza, i Muslim (1961, 7) u *Kurbanima*, poglavlje: Vrijeme klanje kurbana, od Bera b. Aziba.

[564] Bilježe ga Buhari (10/3-4) i Muslim (1965) od Ukbeta b. Amira da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., podijelio je ashabima kurbane, pa je Ukbe dobio jednogodišnje brave, te je rekao: 'Ti ovo zakolji!'" Bilježe ga Ahmed (2/444-445), Tirmizi (1499), Bejheki (9/27) od Ebu Hurejre da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Divan li je kurban *džeze'a*.'" U lancu mu je Kidam b. Abdurrahman i Ebu Kibaš, nepoznati prenosioci. Međutim, hadis je osnažen s ostalim verzijama. Od tih je verzija ona koju bilježi Nesai (77219) od Ukbeta b. Amira da je rekao: "Klali smo u kurbane s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., *džeze'a*." Lanac mu je jak. Kao i predaja koju bilježe Ebu Davud (2799) i Ibn Madža (3147) od Mudžaši b. Sulejma da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., govorio: "*Džeze'a* važi kao i *senijje*." Lanac mu je ispravan. Bilježi ga Nesai (7/219), međutim nije imenovao ashaba. Bilježe ga i Ahmed (6/368) i Ibn Madža (3139) od u Bilala, Hilalove kćerke, od njena oca, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dozvoljeno je da se za taj kurban zakolje *džeze'a*." Predaju koju Muslim bilježi u svom *Sahihu* (1963) od Džabira u merfu formi: "Koljite *senijje*, osim ako ne mognete naći, onda koljite *džeze'u*.", hadis je slab, jer je u njemu obmana od Ebu Zubejra el-Mekkija. *Džeze'a* kod hanefijskih i hanbelijskih pravnika jeste janje koje je napunilo šest mjeseci. Tirmizi od Vekia

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Svi su dani tešrika dani klanja."[565] Međutim, lanac mu je prekinut i nije potvrđena njegova spojenost.

Poslanikova zabrana deponovanja mesa tri dana nije dokaz da se kurban može klati samo u tri dana, jer hadis je dokaz da je zabranjeno onom ko zakolje kurban deponovati od njega bilo šta više od tri dana. Prema tome, ako bi odgodio klanje do trećeg dana, bilo bi mu dozvoljeno da deponuje meso, kada je to zabranjeno, tj. tri dana nakon tog klanja. Oni koji su definirali klanje s tri dana, razumjeli su Poslanikovu zabranu deponovanja kurbanskog mesa više od tri dana, da se tri dana računaju od prvog dana Bajrama. Zato su rekli da nije dozvoljeno da klanje bude propisano u vrijeme u kojem se zabranjuje jesti to meso, potom je zabrana konzumiranja derogirana, a ostala je zabrana klanja na snazi.

Njima će se reći da je Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se deponuje meso samo preko tri dana, a da nije zabranio klanje kurbana poslije tri dana. Pa kako da te dvije stvari budu identične, jer nema tijesne povezanosti između te zabrane i ograničavanja klanja na tri dana iz dva razloga:

- prvo, što je dozvoljeno klati u drugom i trećem danu Bajrama

prenosi da je to janje od šest ili sedam mjeseci. Autor *Hidaje* veli: "Ako je toliko, da se ne bi moglo razlikovati iz daleka kad se pomiješa s dvogodišnjim bravima, onda se može zaklati u kurban." Pod *senijom* od deva misli se na onu koja je napunila pet godina, a od krava i koza na one koje su napunile dvije godine i ušle u treću.

[565] Ovaj hadis je sahih. Bilježi ga Ahmed (4/82) od Seida b. Abdulaziza od Sulejmana b. Musaa od Džubejra b. Mut'ama. Prenosioci su mu povjerljivi osim što Sulejman b. Musa nije doživio Džubejra b. Mut'ama. Prema tome, lanac mu je prekinut. Bilježe ga Ibn Hibban (1008) i Bezzar od Seida b. Abdul Aziza, od Sulejmana b. Musaa, od Abdullaha b. Abdurrahmana b. Ebu Husejna, od Džubejra b. Mut'ama. Ibn Ebu Husejn nije sreo Džubejra b. Mut'ama na osnovu onoga što prenosi Zejle'i u *Nasbur-rajeti* (3/61) od Bezzara. Bilježi ga i Taberani u svom *Mudžemu* i veli: "Pričao nam je Ahmed b. Jahja b. Halid er-Rekki, pričao nam je Zuhejr b. Ubad er-Ru'asi, pričao nam je Suvejd b. Abdulaziz od Seida b. Abdulaziza, od Sulejmana b. Musaa, od Nafia b. Džubejra, od njegova oca." Suvejd b. Abdulaziz je diskutabilan. Međutim, hadis ima drugu verziju kod Ibn Adija od Ebu Seida el-Hudrije. Međutim, u lancu prenosilaca mu je Muavija b. Jahja es-Sedefi, slab prenosilac.

i dozvoljeno je deponovanje mesa tri dana, od dana klanja kurbana. Prema tome, ne možete s time dokazivati zabranu, sve dok se ne utvrdi da je zabranjeno klati nakon prvog dana Bajrama, a to ne možete utvrditi;

- drugo, ako neko zakolje kurban na samom kraju prvog dana Bajrama, bilo bi mu dozvoljeno tada deponovati kurbansko meso tri dana nakon klanja na osnovu citiranog hadisa. Alija b. Ebi Talib, r.a., veli: "Dani klanja su: prvi dan Kurban-bajrama i tri dana poslije njega." To je mezheb Basrijskog imama Hasana, Mekanskog imama Ataa b. Ebi Rebaha, Šamskog imama Evzaija i imama fakiha muhaddisa , Allah mu se smilovao, a taj mezheb je izabrao i Ibn Munzir, jer tri dana su dani Mine, dani bacanja kamenčića i dani tekbira, tj. tešrika. U njima je zabranjeno postiti i oni su prema tim propisima isti. Pa kako onda praviti razliku među njima o pitanju klanja kurbana, bez teksta i bez konsenzusa?!

Prenosi se preko dva različita puta koji se međusobno jačaju da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Cijela Mina je klaonica i svi dani teširka su dani klanja." Prenosi se od Džubejra b. Mut'ama s prekinutim lancem prenosilaca, i od Usame b. Zejda od Ataa od Džabira.[566]

Jakub b. Sufjan kaže: "Usame b. Zejd[567] kod Medinelija je povjerljiv i pouzdan." O ovom pitanju postoje četiri mišljenja:

- prvo, da je dozvoljeno klati kurbane prvi dan Bajrama i još tri dana poslije njega;

- drugo, mišljenje da je vrijeme klanja kurbana prvi dan Bajrama i još dva dana poslije njega. Ovo je Ahmedov, Malikov i

---

[566] Ovo je autorova greška, da mu se Allah smiluje, jer od Džabira nema predaje koja potvrđuje predaju Džubejra b. Mut'ama da su svi dani teširka dani klanja. Njegovi verziju bilježi Ebu Davud (1937), a koja glasi: "Cijeli je Arefat stajalište, cijela Mina je klaonica, cijela Muzdelifa je prenoćište, a svaki Mekanski klanac je put i mjesto klanja." Već smo naveli drugu verziju koja potvrđuje Džubejrovu koju bilježi Ibn Adij od Ebu Seida el-Hudrija.

[567] Usame b. Zejd je el-Lejsi od koga bilježi Muslim. Hafiz u *Takribu* rekao je da je povjerljiv, ali slabe memorije. Hadisi su mu dobri (hasen).

Ebu Hanifin mezheb, Allah im se smilovao. Ahmed je rekao: "To je mišljenje mnogih Muhammedovih, s.a.v.s., ashaba." Navodi ga Esrem od Ibn Omera i Ibn Abbasa, r.a.;

- treće mišljenje jeste da je vrijeme klanja kurbana samo prvi dan Bajrama. Zastupa ga Ibn Sirin, jer se samo taj dan naziva danom klanja i zato se taj propis treba ograničiti samo na njega. A kada bi bilo dozvoljeno klati u tri ostala dana, onda bi se oni zvali dani klanja, kao što se za njih kaže: dani bacanja, dani Mine, dani tešrika. Kao što se Bajram pripisuje klanju, a Bajram traje jedan dan, pa se zbog toga kaže praznik mršenja, tj. Idul fitri;

- četvrto mišljenje jeste mišljenje koje zastupa Seid b. Džubejr i Džabir b. Zejd da je vrijeme klanja jedan dan u ostalim mjestima mimo Mine, a na Mini ono traje tri dana, jer se u tim danima na Mini obavljaju obredi, poput bacanja kamenčića, tavafa i brijanja. I zbog toga su ti dani na Mini dani klanja, a nisu za druga mjesta.

* * *

Od Poslanikove, s.a.v.s., prakse jeste i to da onaj ko želi zaklati kurban, kada nastupi deset dana zul-hidždžeta, ne bi mu dozvoljavao da skraćuje kosu i da reže nokte. Ta je zabrana potvrđena u Muslimovom *Sahihu*.[568] Međutim, Darekutni je rekao: "Kod mene je on mevkuf, tj. spojen do Ummu Seleme. Od Poslanikove, s.a.v.s., prakse je bilo i da odabere lijep i zdrav kurban. Zabranjivao bi da se uzima za kurban životinja sa odsječenim uhom i pola i više slomljenim rogom." To bilježi Ebu Davud.[569] Naredio je da kurban bude

[568] Bilježi se u Muslimovom *Sahihu* (1977) u *Kurbanima*, poglavlje: Zabranjeno je, kad nastupi deset dana zul-hidždžeta onome ko želi zaklati kurban, da skraćuje kosu ili reže nokte. Prenosi se od u Seleme da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Kada nastupi deset dana zul-hidždžeta, a neko od vas želi zaklati kurban, neka ne dira svoje kose i neka ne reže svoje nokte!'" U drugoj verziji stoji: "Kada vidite mlađak zul-hidždžeta, a neko od vas hoće zaklati kurban, neka se suzdrži od svoje kose i nokata!" Bilježi ga Šafi (2/83), Ebu Davud (2791), Nesai (7/211-212), Tirmizi (1523) i Ibn Madža (3149).

[569] Bilježe ga Ahmed (1/83, 127, 129, 150), Ebu Davud (2805), Tirmizi (1504), Nesai (7/217-218) i Ibn Madža (3145) od Džerija b. Kulejba, od Alije, r.a., u kojem stoji da je Poslanik,

ispravnih očiju i ušiju i da se ne kolje slijep.

Također je zabranio da se za kurban kolju životinje čije su prednje ili zadnje noge oštećene ili čije su uši rasječene ili probušene. To bilježi Ebu Davud.[570]

Od Poslanika, s.a.v.s., se također prenosi da je rekao:

أَرْبَعٌ لَا تُجْزِئُ فِي الْأَضَاحِيِّ : الْعَوْرَاءُ الْبَيِّنُ عَوَرُهَا ، وَالْمَرِيضَةُ الْبَيِّنُ مَرَضُهَا ، وَالْعَرْجَاءُ الْبَيِّنُ عَرَجُهَا ، وَالْكَسِيرَةُ الَّتِي لَا تُنْقِي ، وَالْعَجْفَاءُ الَّتِي لَا تُنْقِي أَيْ مِنْ هُزَالِهَا لَا مُخَّ فِيهَا.

"Četiri se životinje ne mogu zaklati za kurban: koja je očito ćorava, koja je očito bolesna, koja je očito hroma, ona čija je noga slomljena da ne može ići, i ona koja je posve mršava da zbog toga nema svijesti."[571]

Također navodi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se za kurban zakolje ona čije je uho potpuno otkinuto, tako da joj se vidi slušni kanal, ona čiji je rog potpuno izvaljen, ona koja je ćorava,

---

s.a.v.s., zabranio da se zakolje za kurban životinja otkinutog uha i slomljena roga. Lanac mu je dobar. Džerija b. Kulejba hvali Katade, a Ibn Hibban i Adžli ga smatraju povjerljivim. Tirmizi veli da je ovaj hadis sahih kao i Hakim (4/224), u čemu se s njim slaže Zehebi. Od njega prenose mnogi. Ostali prenosioci su mu povjerljivi.

570 Bilježe ga Ahmed (1/80, 108), Ebu Davud (2804), Tirmizi (1498), Nesai (7/216), Ibn Madža (3143) i Darimi (2/77) od Alije, r.a., u sljedećoj verziji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio da pazimo na ispravnost očiju i ušiju kod kurbana i da ne koljemo za kurban životinje čije su prednje i zadnje strane ušiju odsječene, niti one čije su uši rasječene ili probijene.." Hakim (4/222) ga smatra vjerodostojnim, u čemu ga podržava i Zehebi, Ahmed (1/95, 105, 125, 132, 149, 152), Ibn Madža (3143) od Alije u sljedećoj formi: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nam je naredio da pazimo na ispravnost očiju i ušiju kod kurbana." Lanac mu je dobar.

571 Bilježe ga Ahmed (4/284, 289), Ebu Davud (2802), Tirmizi (1497), Nesai (7/214, 216) i Ibn Madža (3144) od Berae b. Aziba. Lanac mu je ispravan. Nesai navodi u jednoj od svojih verzija: "...ona koja nema mozga", umjesto: "slomljene noge." U Tirmizinoj verziji, a autor, Allah mu se smilovao, je naveo njegov govor: "...mršava koja nema mozga" kao i u Ebu Davudovoj verziji, a oni su je prenijeli od njega, Allah mu se smilovao, na osnovu te verzije imamo pet, a ne četiri vrste mahana.

ona koja ne može ići za stadom zbog mršavosti i slabosti, i čija je noga slomljena.[572]

* * *

Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je da kolje kurban odmah na musalli. To bilježi Ebu Davud od Džabira da je on klanjao s Poslanikom, s.a.v.s., Bajram na musalli, pa nakon što je proučio hutbu, sišao je s minbera, doveden mu je jedan ovan pa ga je lično zaklao i rekao:

بِسْمِ اللهِ وَاللّٰهُ أَكْبَرُ هٰذَا عَنِّي وَعَمَّنْ لَمْ يُضَحِّ مِنْ أُمَّتِي.

"Bismillah, Allahu ekber, ovo je za mene i one od mog ummeta koji nisu zaklali kurban."[573]

U dva bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., klao na musalli.[574] Ebu Davud bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao na prvi dan Bajrama dva crna rogata i uškopljena ovna i kad ih je povalio rekao je:

وَجَّهْتُ وَجْهِي لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا ، وَمَا أَنَا مِنْ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ صَلَاتِي

[572] Bilježi ga Ebu Davud (2803) od Utbe b. Abda es-Sulemija. U lancu prenosilaca mu je Ebu Humejd er-Ru'ajni, nepoznat prenosilac i njegov šejh Jezid Zu Mudar, samo ga Ibn Hibban smatra povjerljivim.

[573] Bilježe ga Ebu Davud (2810) u *Kurbanima*, poglavlje: Kad se ovca kolje na ime kurbana za skupinu, i Tirmizi (1521) u *Akiki* od Jakuba b. Abdurrahmana, od Amra b. Ebi Amra, od Muttaliba, od Džabira. Prenosioci su mu povjerljivi, osim što se za Muttaliba kaže da nije čuo od Džabira. Međutim, ima druga verzija koja se prenosi od Ebu Rafia, a bilježi je Ahmed (6/8, 391). Hejsemi veli da je hasen u *Medžmei* (4/22) i da ga još bilježi i Bezzar. Kao i drugu verziju, koja se prenosi od Ebu Hurejre i Aiše, a bilježi je Ibn Madža (3122) i Ahmed (6/220, 225). U lancu prenosilaca mu je Abdullah b. Muhammed b. Akil. On je povjerljiv, ali u svojim hadisima nije najprecizniji. Prenosi se i od Ebu Seida, a bilježi ga Ebu Ja'la i Taberani u *El-Evsatu*. U lancu mu je adž b. Erta koji je mudellis. Prenosi se i od Huzejfe b. Esida, a bilježi ga Taberani u *El-Kebiru*. U lancu prenosilaca mu je Jahja b. Nasr b. Hadžib, diskutabilan prenosilac. Sa svim tim verzijama hadis je ojačan i postaje vjerodostojan.

[574] Bilježe ga Buhari (10/7) u *Kurbanima*, poglavlje: Klanje ovaca, krava i deva na musalli, Nesai (7/213), Ibn Madža (3161). Ibn Bettal je rekao. "Klanje na musalli je sunnet samo za imama, po Maliku. Prenosi Ibn Vehb da je Malik rekao: 'To imam radi da niko prije njega ne bi zaklao.' Muhelleb još dodaje: 'Kako bi bili sigurni da su zaklali poslije njega i kako bi od njega naučili kako se kolje.'"

وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ لَا شَرِيكَ لَهُ وَبِذَلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ اللَّهُمَّ مِنْكَ وَلَكَ عَنْ مُحَمَّدٍ وَأُمَّتِهِ بِسْمِ اللهِ وَاللهُ أَكْبَرُ ثُمَّ ذَبَحَ.

"Okrećem svoje lice Onome Koji je stvorio nebesa i zemlju, Koji je čist od sudruga i ja nisam od idolopoklonika. Moja molitva, moji obredi, moj život i moja smrt, uistinu, pripadaju samo Gospodaru svjetova koji nema sudruga. To mi je naređeno i ja sam prvi musliman. Bože ovo je od Tebe i radi Tebe. Ovo je od Muhammeda i njegova ummeta. Bismillah, Allahu ekber."[575] Zatim je zaklao.

Naredio je ljudima da kada kolju da to lijepo rade i kada ubijaju da to lijepo rade, i rekao:

إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ.

"Allah je propisao dobročinstvo nad svim."[576]

Poslanikova je praksa bila da je jedna ovca dovoljna za jednog čovjeka i njegove ukućane, ma koliko ih bilo. Ata b. Jesar je rekao: "Pitao sam Ebu Ejjuba el-Ensarija: 'Kakvi su kurbani bili za vrijeme Allahova Poslanika, s.a.v.s.?' Rekao je: 'Čovjek bi za sebe i svoju porodicu klao jednu ovcu, pa su od nje jeli i hranili se.'"[577] Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih.

---

[575] Bilježe ga Ebu Davud (2795) i Ibn Madža (3121). U njemu postoji obmana od Ibn Ishaka, dok su mu ostali prenosioci povjerljivi.

[576] Bilježi ga Muslim (1955) od Šeddad b. Evsa da je rekao: "Dvije stvari sam zapamtio od Allahova Poslanika, s.a.v.s.: 'Allah je propisao dobročinstvo nad svim. Zato kada ubijate lijepo to radite i kada koljete lijepo to obavite. Ko od vas kolje, neka naoštri nož i olakša svojoj žrtvi!'" On se bilježi u(4/123), u *Sunenu* Ebu Davuda (2815), a bilježe ga i Tirmizi (1409), Ibn Madža (3170) i Nesai (7/229).

[577] Bilježe ga Tirmizi (1505) u *Kurbanima*, poglavlje: Šta se prenosi o tome da je jedna ovca dovoljna za jednu porodicu, Malik u (2/37) i Ibn Madža (3147). Lanac prenosilaca mu je dobar.

Napomena:

Autor, Allah mu se smilovao, nije se dotakao i objasnio pravni status kurbana, i pored toga što ga smatraju vadžibom za onog ko ga je u mogućnosti. Vadžibom ga smatraju sljedeći učenjaci: Rebi'atur-Re'ji, Evzai, Ebu Hanifa, Lejs i neki malikijski pravnici. Svoj stav dokazuju sljedećim hadisima:

Prvi hadis bilježe Ahmed (1/321), Ibn Madža (3123) i Darekutni (2/545) od Ebu Hurejra

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA KOD AKIKE

U se bilježi da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio upitan o akiki, pa je rekao: لاَ أُحِبُّ الْعُقُوقَ "Ja ne volim neposlušnost.", kao da je aludirao na samo njeno ime. Bilježi ga od Zejda b. Eslema, od

u merfu formi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko je u mogućnosti zaklati kurban, pa ga ne zakolje, neka se ne približava našoj musalli!" Lanac prenosilaca mu je dobar. Vjerodostojnim ga smatra Hakim (2/349, 4/231). Pošto je Poslanik, s.a.v.s., zabranio imućnim da se priključe musallama ako ne zakolju kurban, dokaz je da su ostavili vadžib. Kao da se želi reći, da nema koristi dolaziti na musalle ako se ne izvrši ovaj vadžib, tj. ne zakolje kurban.

Drugi hadis bilježe Ahmed (4/215), Ebu Davud (2788) u *Kurbanima*, poglavlje: Šta se prenosi da je kurban vadžib?, Tirmizi (1518), Nesai (7/167, 168) na početku knjige: *El-Fer vel Atire*, Ibn Madža (3125) u *Kurbanima*, poglavlje: Da li je kurban vadžib ili nije?, od Mihnefa b. Sulejma da je bio na Arefatu kada je Poslanik, s.a.v.s., držao hutbu i rekao: "Svakoj porodici dužnost je svake godine zaklati kurban i atire (žrtva prinesena u mjesecu redžepu). Znate li šta je atire? To je ono što ljudi nazivaju redžebije." U lancu prenosilaca mu je Ebu Remle, nepoznat prenosilac. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. On se prenosi i drugim putem koji bilježi Ahmed (5/76). Međutim, lanac mu je slab. Zbog toga je Tirmizi rekao da je to hasen hadis. Hafiz ga je u *Fethu* osnažio (10/3). Ako bi se i prihvatilo da je atire derogirana, to ne obavezuje i derogaciju kurbana.

Treći hadis bilježe Buhari (10/17) i Muslim (1960) od Džunduba b. Abdullaha el-Bedželija da je rekao: "Bio sam prisutan kad je Poslanik, s.a.v.s., na prvi dan Bajrama rekao: 'Ko zakolje prije nego što klanja, neka umjesto tog kurbana zakolje drugi, a ko nije zaklao, neka zakolje!'" Bilježe ga Buhari (10/16) i Muslim (1962) u sljedećoj verziji: "Ko zakolje prije namaza neka ponovi klanje!" Naredba eksplicite ukazuje na obligatnost, a ne postoji neki dokaz koji bi tu naredbu ublažio ili skrenuo od obligatnosti.

Osim one koju bilježi Ahmed u(1/231), Hakim u *El-Mustedreku* (1/300) i Darekutni (2/543) putem Ebu Dženaba el-Kelbija Jahje b. Ebu Hajje od Ikrime od Ibn Abbasa da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Tri stvari su meni farz, a vama nafila: vitr namaz, kurban i duha namaz.'" Ovo je slab hadis. Jahja el-Kattan je rekao za Ebu Dženaba el-Kelbija b. Ebu Hajja da ne dozvoljava sebi da prenosi od njega hadise. Nesai i Darekutni su rekli da je slab prenosilac. Fellas je rekao da je odbačen prenosilac. Hadis ima i drugih verzija, ali su sve slabe i ne mogu hadis dići na stepen sahiha.

nekog čovjeka iz plemena Damre, od njegova oca. Ibn Abdulberr je rekao: "Najbolji njegov lanac je onaj koga navodi Abdurrezzak, od Davuda b. Kajsa koje kaže: 'Čuo sam Amra b. Šuajba da prenosi od svog oca i od svog djeda da je rekao: 'Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio je upitan o akiki, pa je rekao: 'Ja ne volim neposlušnost.' Kao da je prezirao njeno ime. Potom su ga upitali:

يَا رَسُولَ اللهِ يَنْسُكُ أَحَدُنَا عَنْ وَلَدِهِ ؟ فَقَالَ مَنْ أَحَبَّ مِنْكُمْ أَنْ يَنْسُكَ عَنْ وَلَدِهِ فَلْيَفْعَلْ عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ وَعَنْ الْجَارِيَةِ شَاةٌ وصح عَنْهُ مِنْ حَدِيثِ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ وَعَنْ الْجَارِيَةِ شَاةٌ.

'Allahov Poslaniče, to je obred gdje neko od nas prinosi za svoje dijete?!' Pa je rekao: 'Ko od vas želi prinijeti žrtvu za svoje dijete neka to učini. Za muško dijete dvije ovce, a za žensko ovcu.'"[578]

Od Poslanika, s.a.v.s., je potvrđeno u predaji koja se prenosi od Aiše, r.a., da je Poslanik s.a.v.s., klao dvije ovce za muško i jednu za žensko dijete.[579]

Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

كُلّ غُلَامٍ رَهِينَةٌ بِعَقِيقَتِهِ تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ السّابِعِ وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ وَيُسَمّى.

"Svako dijete je taoc svoje akike koja treba da se zakolje sedmi dan. Tada treba da mu se obrije glava i nadjene ime."[580]

Imam Ahmed je rekao: "To znači da je ono sputano, tj. spriječeno da se zauzme za svoje roditelje, jer riječ *er-rehn* u arapskom

---

[578] Bilježe ga Abdurrezzak u *Musannefu* (7961), Ahmed (6713, 6822), Ebu Davud (2842) u *Kurbanima*, poglavlje: Akika, i Nesai (7/162-163). Lanac prenosilaca mu je dobar. Hattabi, Allah mu se smilovao, je rekao: "U hadisu se ne omalovažava akika, niti se anulira njena obligatnost. Problem je samo u njenom imenu. Volio bih kada bi se nazvala nekim ljepšim imenom. Neka se nazove npr. nesikom (obredom) ili zebihom (žrtvom)."

[579] Bilježe ga Tirmizi (1513), Ibn Madža (3163) i Ibn Hibban (1058). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[580] Bilježe ga Ahmed (5/7, 17, 22), Ebu Davud (2838), Tirmizi (1523), Nesai (7/166) od Semure b. Džunduba. Lanac prenosilaca mu je ispravan, jer ga je Hasan Basri čuo od Semure. Vjerodostojnim ga smatraju: Tirmizi, Nevevi i drugi.

jeziku znači *el-habs*, tj. zatvor ili zatvaranje." Uzvišeni je rekao: ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾ *"Svaki čovjek je odgovoran za ono što je radio."* (El-Muddessir, 38) Čini se da hadis bukvalno znači da je dijete spriječeno od dobra koje se od njega očekuje. Međutim, to ne obavezuje da će ono zbog toga biti kažnjeno na onom svijetu i pored toga ukoliko je bio spriječen od dobra koja se postiže preko akike zbog toga što mu je njegovi roditelji nisu zaklali, jer moguće je da se desi da dijete propusti neko dobro zbog aljkavosti njegovih roditelja, iako on u tome nema nikakva udjela. Npr. kod spolnog odnosa, ako njegov otac spomene Allahovo ime, takvom djetetu šejtan neće moći nauditi, a ako ne spomene, takvo dijete neće imati tu vrstu zaštite. Također, hadis ukazuje da je akika obavezna i nužna, i zbog toga je njenu obaveznost i neodvojivost od djeteta uporedio sa zalogom (rehnom). Na taj način dokazuju oni koji smatraju da je akika obavezna, poput Lejsa b. Sa'da, Hasana Basrija i bukvalista. Allah najbolje zna.

Ako se kaže: a šta ćete s predajom koju prenosi Hemmam b. Katade u kojoj se kaže da se dijete treba namazati krvlju akike? Hemmam je rekao: "Katade je upitan o riječima: '... ve judemma..', (tj. namaže se sa krvlju) 'Kako će se to uraditi krvlju?' Rekao je: 'Kada se zakolje akika, uzet će se dio njene vune i staviti na vratne vene, tj. natopit će se krvlju, a zatim će se staviti djetetu na tjeme sve dok ne počne curiti kao konac. Nakon toga će se njegova glava oprati i obrijati.'"

Međutim, rečeno je da je taj postupak diskutabilan kod islamskih učenjaka. Neki vele da je to predaja koju prenosi Hasan od Semure, a njegovo slušanje od Semure nije potvrđeno. Drugi vele da je Hasan ovaj hadis o akiki čuo od Semure. Tirmizi i drugi smatraju ga vjerodostojnim. Buhari ga navodi u svom *Sahihu* od Habiba b. Šehida da je rekao: "Rekao mi je Muhammed b. Sirin: 'Idi i pitaj Hasana od koga je čuo hadis o akiki?' Upitao ga je, pa je rekao: 'Čuo sam ga od Semure.'"[581]

[581] Buhari (9/512) u *Akiki*, poglavlje: Uklanjanje neugodnosti od djeteta pri klanju akike.

Učenjaci su se potom razišli oko mazanja krvi: da li je to ispravno ili neispravno? O tom pitanju imaju dva mišljenja. Ebu Davud u svom *Sunenu* bilježi da je to greška od Hemmama b. Jahje. Umjesto riječi "...vejudemma..", tj. namazat će se krvlju, stoji: "...ve jusemma...", potom će mu se nadjenuti ime.

Drugi vele da je Hemmam imao neke govorne mane, tj. da je tepao, pa je umjesto "jusemma" rekao "judemma." Međutim, to nije tačno, jer Hemmam, iako je mogao pogriješiti u izrazu, to se nije moglo desiti u njegovu izgovoru, jer je on prenio od Katade način na koji se vrši mazanje. Znači, on je bio upitan o tome, pa je na taj način i odgovorio. Sve su to dokazi koji potvrđuju da se nije radilo o mucanju. Prema tome, ako se ovdje i desila greška kod izraza tedmije, tj. mazanja krvlju, ona onda potječe od Katade ili od Hasana koji su je verifikovali.

Neki pak smatraju da je mazanje djeteta krvlju jedan o sunneta akike. To se prenosi od Hasana i Katade. Oni koji zabranjuju mazanje, poput Malika, , Ahmeda i Ishaka vele da je riječ "judemma" pogrešna, i da treba da stoji riječ "jusemma", jer mazanje krvlju bio je džahilijetski običaj koji je islam dokinuo. To potvrđuje predaja koju bilježi Ebu Davud od Burejde b. el-Husajba da je rekao: "U predislamskom dobu, kada bi se nekom od nas rodilo muško dijete, klali bi jednu ovcu i mazali bi njegovu glavu njenom krvlju. Nakon što je došao islam, i dalje smo klali po jednu ovcu, brijali djetetu glavu, ali smo ga mazali šafranom."[582]

Rekli su: i pored svega toga u njegovu lancu se nalazi i Husejn b. Vakid, s čijim predajama se ne argumentuje.[583]

I pored toga, ako se taj hadis pridoda Poslanikovim riječima:

---

[582] Bilježi ga Ebu Davud (2843). Lanac prenosilaca mu je dobar. Kod Ibn Hibbana (1057) bilježi se još jedna njegova verzija od Aiše. I na taj način hadis je sahih.

[583] Ipak je ovo hasen-hadis, jer ga potvrđuje više verzija kako se naprijed spomenulo.

"Uklonite od njega neugodnosti",[584] a poznato je da je krv jedna vrsta neugodnosti, pa kako onda da im naredi da ga namažu nečim neugodnim?! Vele da je poznato da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za Hasana i Husejna po jednog ovna i da ih nije mazao krvlju, niti je to bila njegova praksa, niti praksa ashaba. Također se pitaju kako je moguće da Poslanikov, s.a.v.s., sunnet bude prljanje glave novorođenčetu. Gdje je dokaz za to ili nešto slično tome? To najviše priliči džahilijetskom običaju.

* * *

Ako se kaže da je Poslanikovo, s.a.v.s., klanje po jednog ovna za Hasana i Husejna dokaz da je njegova praksa bila da za svako dijete zakolje po jednu žrtvu. Abdulhakk el-Išbili rekao je da je vjerodostojna predaja, koja se prenosi od Ibn Abbasa i Enesa i u kojoj se kaže da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za Hasana jednog ovna i za Husejna jednog ovna.[585] Hasan je rođen u godini u kojoj je bila Bitka na Uhudu, a Husejn sljedeće godine.

Tirmizi bilježi od Alije, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za Hasana zaklao ovcu i rekao: "O Fatima, obrij mu glavu i podijeli u težini njegove kose srebra!" Fatima je rekla: "Izvagali smo je,

---

[584] Bilježi ga Buhari (9/510) u talik formi od Esbaga od Ibn Vehba od Džerira b. Hazima od Ejjuba es-Sehtijanija od Muhammeda b. Sirina od Sulejman b. Amira ed-Dabbija. Spojio ga je Tahavija u *Muškilul-asar* (1/459) od Ibn Vehba u sljedećoj verziji: "Sa dječakom je njegova akika. Prolite za njega krv i uklonite od njega neugodnosti." Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježe ga Ahmed (4/17, 18), Ebu Davud (2839), Tirmizi (1515) i Abdurrezak (7958) od Hafse, Sirinove kćerke, od Rebaba od Selmana b. Amira ed-Dabbija da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s.,. je rekao: 'Sa djetetom je njegova akika, i zato za njega prolijte krv i uklonite od njega neugodnosti.'" Tirmizi veli da je ovaj hadis hasenun-sahih.

[585] Predaju koja se prenosi od Ibn Abbasa bilježi Ebu Davud (2841) u *Kurbanima*, poglavlje: Akika. Lanac prenosilaca joj je vjerodostojan. Ibn Dekik el-Id smatra je takvom. Bilježi je i Nesai (7/165, 166) u sljedećoj verziji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je zaklao za Hasana dva ovna i za Husejna dva ovna." Lanac mu je jak. Predaju koja se prenosi od Enesa bilježe Ibn Hibban u svom *Sahihu* (1061) i veli da je vjerodostojna, i Bejheki (9/299) u sljedećoj verziji: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., je za Hasana i Husejna zaklao po dva ovna." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

težina joj je bila u vrijednosti jednog dirhema ili dio dirhema."[586] Ova predaja i pored toga što joj lanac prenosilaca nije spojen, ipak je predaja koju prenose Enes i Ibn Abbas, a to je dovoljno. Vele da je akika obred, i zato se kolje na svaku glavu po jedna žrtva, kao i kod kurbana i hedja u hadžu temettu.

Odgovorit će im se da su hadisi u kojima se navodi klanje dvije ovce za muško i jedne za žensko dijete, preči uvažiti se i to iz sljedećih razloga:

- Prvi razlog je taj što su mnogobrojni. Prenosi ih: Aiša, Abdullah b. Amr, Ummu Kurz el-Kabija i Esma.

Bilježi Ebu Davud od Ummu Kurz da je rekla: "Čula sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Za dječaka zakoljite dvije jednake ovce, a za djevojčicu jednu.'"[587]

Ebu Davud je rekao: "Čuo sam Ahmeda da je rekao: 'mukafietani', tj. 'mustevijetani', znači dvije jednako približne ovce." Muhaddisi preferiraju fethu. Zamahšeri kaže: "Nema razlike između dvije predaje, jer sa svakim kome si jednak ili ravan i on je tebi jednak i ravan."

Prenosi se od Aiše predaja i s dammom, da je rekla da je Allahov Poslanik, s.a.v.s, kazao: أَقِرُّوا الطَّيْرَ عَلَى مَكِنَاتِهَا "Ostavite ptice na njihovim jajima."[588]

Od nje se također prenosi da je rekla:

---

[586] Bilježi ga Tirmizi (1519) u *Kurbanima*, poglavlje: Šta se prenosi o akiki s jednom ovcom, od Muhammeda b. Ishaka od Abdullaha b. Ebi Bekra od Muhammeda b. Alije b. Husejna od Alije b. Ebi Taliba. Muhammed b. Alija nije doživio Aliju b. Ebi Taliba. Prema tome, lanac hadisa je prekinut.

[587] Bilježe ga Ebu Davud (2385, 2836), Ahmed (6/381, 422), Humejdi u svom(345, 1451), Ebu Davud et-Tajalisi (1634), Ibn Madža (3162), Darimi (2/81), Nesai (7/164, 165), Abdurrezak (7954) i Tirmizi (1516). Ibn Hibban (1058) i Tirmizi vele da je vjerodostojan.

[588] Ovdje je upotrijebljena metafora. Ljudi u džahilijjetu, kada bi htjeli nešto uraditi, došli bi do prizemljene ptice ili ptice u gnijezdu i poplašili bi je. Pa ako odleti desno, to bi bio znak da uradi tu stvar, a ako bi odletjela lijevo, to bi bio znak da to ne radi. Pa im je to zabranjeno. Prema tome, spomenuta izreka bi značila: "Ostavite ptice na njihovim mjestima koja im je Allah odredio, jer one vam ne mogu donijeti štetu niti korist."

عَنْ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ ، وَعَنْ الْجَارِيَةِ شَاةٌ لَا يَضُرَّكُمْ أَذُكْرَانًا كُنَّ أَمْ إِنَاثًا.

"Čula sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Za dječaka zakoljite dvije približno jednake ovce, a za djevojčicu jednu. Svejedno je bile one muške ili ženske.'" Od nje se prenosi i sljedeća predaja, koju pripisuje Poslaniku, s.a.v.s.: "Za dječaka zakoljite dvije slične ovce, a za djevojčicu jednu." Tirmizi veli da je ovaj hadis sahih.

Već smo naveli hadis o tome kojeg prenosi Amr b. Šu'ajb, od njegova oca i njegova djeda o tom pitanju, od Aiše da im je Poslanik, s.a.v.s., naredio da za dječaka zakolju dvije približne ovce, a za djevojčicu jednu.[589] Tirmizi veli da je ovaj hadis hasenun-sahih.

Ismail el-Ajjaš prenosi od Sabita b.Adželana od Mudžahida od Esme da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Za dječaka se u akiku kolju dvije približno jednake ovce, a za djevojčicu jedna."[590] Muhenna je rekao: "Rekao sam Ahmedu: 'Koja Esma?' Rekao je. 'Treba da bude Esma, Ebu Bekrova kćerka.'"

U Hilalovom djelu Muhenna rekao je: "Rekao sam Ahmedu: 'Pričao nam je Halid b. Hidaš i rekao: 'Pričao nam je Abdullah b. Vehb i rekao: 'Pričao nam je Amr b. Haris da mu je Ejjub b. Musa pričao da je Jezid b. Abdulmuzeni pričao mu od njegova oca da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Zakoljite akiku za dječaka, ali mu nemojte mazati glave s krvlju.'[591]

---

[589] Bilježe ga Tirmizi (1513), Ibn Madža (3163) i Ibn Hibban (1058). Lanac prenosilaca mu je ispravan. Već je naveden.

[590] Bilježi ga Ahmed (6/456) od Esme, Jezidove kćerke, a ne Esme, Ebu Bekrove kćerke, kako to navodi autor. Lanac prenosilaca mu je jak, jer su predaje koje Ismail b. Ajjaš prenosi od svojih sugrađana ispravne, a ovo jedna od njih. Bilježi ga Hejsemi u *El-Medžmei* (4/57), navodeći da ga još prenosi Taberani u *El-Kebiru* i veli da su mu prenosioci oni s čijim se predajama argumentuje.

[591] Bilježi ga Ibn Madža (3166) od Ibn Vehba od Amra b. el-Harisa od Ejjuba b. Musaa od Jezida b. Abdul-Muzenija da je Poslanik, s.a.v.s., ... U *Tehzibu* se veli da Jezid b. Abdul-Muzeni el-Hidžazi prenosi od Poslanika, s.a.v.s., da se treba za dječaka zaklati akika, a rečeno je da se prenosi od njegova oca, od Poslanika, s.a.v.s., što je i ispravno. Buhari je rekao: "Jezid b. Abd od Poslanika, s.a.v.s., je mursel-predaja." Bilježi je i Ibn Hibban u *Es-Sikatima*. Ostali prenosioci su mu povjerljivi.

Rekao je: 'Kad se deva oteli, gozba i kad se ovca ojanji, gozba.' Ahmed je rekao: 'Ja ne znam, niti poznajem Abda b. Jezida el-Muzenija, niti znam za ovaj hadis.' Rekao sam mu: 'Odbacuješ ga?!' Rekao je: 'Ne poznajem ga, a kazivanje o Hasanu i Husejnu jedan je hadis.'"

- Drugi razlog jeste taj što je to bila praksa Poslanika, s.a.v.s., a hadisi koji govore o klanju dvije ovce njegov su govor koji je općenit i generalan. Međutim, njegova praksa podržava specifikaciju.

- Treći razlog jeste taj što oni involviraju više detalja i zato su preči da se uvaže.

- Četvrti razlog jeste taj što djelo ukazuje na dozvoljenost (*dževaz),* a govor na poželjnost (*istihbab*). Moguće je uvažiti obje mogućnosti i zato nema razloga da se jedna od njih zanemari.

- Peti je razlog da se kazivanje o klanju akike za Hasana i Husejna desilo u godini Bitke na Uhudu i godini poslije nje. Ummu Kurz čula je od Poslanika, s.a.v.s., tu predaju na dan Hudejbije, šest godina nakon klanja akike za Hasana i Husejna. To tvrdi Nesai u svom *Es-Sunenul-kebir*.

- Šesti razlog jeste taj što je moguće da se kazivanjem o klanju akike za Hasana i Husejna željelo objasniti rod žrtve, tj. da su to bili ovnovi, a ne da se zaklala jedna ovca za jedno dijete, kao što je rekla Aiša, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., za svoje žene zaklao za kurban jednu kravu, a bilo ih je devet. Prema tome, time se željelo objasniti rod akike, a ne količina.

- Sedmi je razlog taj što je Uzvišeni preferirao muško nad ženskim i rekao: ﴿وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالأُنثَى﴾ "*...a žensko nije kao muško.*" (Alu Imran, 36). Ta preferiranost zahtjeva preferiranost propisa koji se odnose na muško i žensko. Tako je Šerijat kod svjedočenja rekao da svjedočenje muškarca vrijedi kao svjedočenje dviju žena, kao i u nasljedstvu i krvarini, a također i akika spada u tu vrstu propisa.[592]

---

[592] Ovdje se ne možemo složiti s autorom, jer spomenuti propisi nisu doneseni radi diskriminacije ženskog roda. Oni su doneseni iz više razloga: same različitosti prirode muškarca i žene, radi pravde, stvarne potrebe, itd. (op. pr.)

- Osmi razlog jeste taj što akika sliči oslobađanju novorođenčeta, jer je ono njen talac i ona ga oslobađa i izbavlja od sprega zatočenosti. Zbog toga je preče da se za muško dijete zakolju dvije ovce, a za žensko jedna, jer se za dvije žene oslobađa jedan muškarac. U Tirmizijevom *Džamiu* i drugim hadiskim zbirkama bilježi se od Ebu Umame da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

أَيّمَا امْرِئٍ مُسْلِم أَعْتَقَ امْرَءًا مُسْلِمًا ، كَانَ فِكَاكَهُ مِنْ النّارِ يُجْزِي كُلّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْوًا مِنْهُ وَأَيّمَا امْرِئٍ مُسْلِم أَعْتَقَ امْرَأَتَيْنِ مُسْلِمَتَيْنِ كَانَتَا فِكَاكَهُ مِنْ النّارِ يُجْزِي كُلّ عُضْوٍ مِنْهُمَا عُضْوًا مِنْهُ وَأَيّمَا امْرَأَةٍ مُسْلِمَةٍ أَعْتَقَتْ امْرَأَةً مُسْلِمَةً كَانَتْ فِكَاكَهَا مِنْ النّارِ ، يُجْزِي كُلّ عُضْوٍ مِنْهَا عُضْوًا مِنْهَا.

"Ko god od muslimana oslobodi muslimana, to će mu biti oslobođenje od vatre, i svaki organ oslobođenog oslobodit će njegov organ od vatre. Koji god musliman oslobodi dvije muslimanke, bit će mu oslobođenje od vatre, svaka dva njihova organa oslobodit će njegov organ od vatre. Svaka muslimanka koja oslobodi muslimanku, ona će joj biti oslobođenje od vatre. Svaki njen organ oslobodit će njen organ od vatre."[593] Hadis je sahih.

* * *

Bilježi Ebu Davud u svom djelu *El-Merasil* od Džafera b. Muhammeda, od njegova oca, u kojem stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao, nakon što je Fatima zaklala akiku za Hasana i Husejna, r.a., da babici pošalju but, da oni jedu to meso i da počaste i druge, ali da ne lome njene kosti.[594]

* * *

---

[593] Bilježi ga Tirmizi (1547) u *Zavjetima i zakletvama*, poglavlje: Šta se prenosi o vrijednostima oslobađanja od ropstva. Prenosioci su mu povjerljivi. Hadis ima drugu verziju koju bilježe Ebu Davud (3967) i Ibn Madža (2522) od Murre b. Ka'ba, kao i drugu verziju koju bilježi Taberani od Abdurrahmana b. Avfa.

[594] Bilježi ga i Bejheki (9/302). Međutim, lanac mu je prekinut.

Prenosi Ibn Ejmen od Enesa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za sebe akiku nakon što je postao Poslanik. Za ovaj hadis Ebu Davud u svom djelu *El-Mesail* je rekao: "Čuo sam Ahmeda koji mi je ispričao hadis od Hejsema b. Džemila, od Abdullaha b. el-Musenne,[595] od Sumameta, od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao akiku za sebe, pa je Ahmed rekao: 'Abdullah b. Muharrer, od Katade, od Enesa da je Poslanik, s.a.v.s., zaklao za sebe akiku?!' Muhenna prenosi da je Ahmed rekao: 'Ovaj je hadis odbačen'", smatrajući da je Abdullah b. Muharrer slab prenosilac.[596]

* * *

Ebu Davud od Ebu Rafia bilježi da je rekao: "Vidio sam Poslanika, s.a.v.s., da je proučio ezan na uho Hasanu b. Aliji, kada ga je njegova majka Fatima, r.a., rodila."[597]

---

[595] Jer mnogo griješi, a lanac ovog hadisa je slab.

[596] Navodi ga Hafiz u *Fethu* (9/514) i veli da ga bilježi Bezzar. Bezzar je rekao: "Prenosi ga samo Abdullah b. Muharrer, koji je slab prenosilac." Hafiz ga je u *Takribu* okarakterisao da je odbačen prenosilac.

[597] Bilježe ga Ebu Davud (5105) u *Edebu*, poglavlje: Kad se dijete rodi prouči mu se ezan na uho; Ahmed (6/9, 391), Tirmizi (1514) u *Kurbanima*, poglavlje: Ezan se uči na uho novorođenčeta; Abdurrezzak (7986) i Bejheki (9/305). U lancu mu je Asim b. Ubejdullah, slab prenosilac. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Ima i drugu verziju, kod Ibn Abbasa koju bilježi Bejheki u *Šu'abil-iman*, koja ga jača. Naveo ga je autor, Allah mu se smilovao, u djelu *Tuhfetul-mevdud*, str. 31.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi pri nadijevanju imena i sunećenju novorođenčeta

Već je naveden hadis od Katade, od Hasana, od Semure o akiki da se kolje sedmi dan po rođenju i da se tada nadijeva ime. Mejmuni veli: "Pričali smo o tome kada se treba nadjeti ime novorođenčetu, pa nam je Ebu Abdullah rekao: 'Sedmog dana.'" Za sunećenje Ibn Abbas rekao je: "Dijete nisu sunnetili sve dok ne bi postalo razborito." Mejmuni je rekao da je Ahmed izjavio da Hasan nije volio da se dijete sunneti sedmi dan. Hanbel kaže: "Ebu Abdullah je rekao: 'Međutim, ako se osunneti sedmi dan ne smeta. A Hasan je to prezirao samo zbog toga da se ne bi poistovjećivali sa židovima, jer u tome nema ništa loše.'" Mekhul veli: "Ibrahim je osunnetio svog sina Ishaka sedmi dan, a Ismaila kada je imao trinaest godina." Prenosi to i Hilal. Šejhul-islam Ibn Tejmija veli: "Sunećenje Ishaka postalo je sunnet kod njegova djeteta, a također i Ismailovo sunećenje." Već smo naveli dileme oko vremena kada je Poslanik, s.a.v.s., osunećen.[598]

---

[598] Sunećenje je jedna prirodna osobina, kako se to bilježi u dva *Sahiha* od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Pet je prirodnih osobina: sunećenje, brijanje dlaka sa stidnih mjesta, potkresivanje brkova, rezanje noktiju i brijanje dlaka ispod pazuha." Uklanjanje spomenutih stvari smatraju vadžibom: Ša'bi, Rebia, Evzai, Jahja b. Seid el-Ensari, Malik, Šafi i Ahmed. Od Ebu Hanife prenosi se da je to vadžib, a ne farz. Prema njegovom mišljenju to je sunnet, pa ko to ne uradi bit će grješan. Navode se o tome mnogobrojni dokazi koje je autor naveo u svom djelu *Tuhfetul-mevdud* (str. 160, 184).

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI NADIJEVANJA IMENA I NADIMAKA

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

إِنّ أَخْنَعَ اسْمٍ عِنْدَ اللهِ رَجُلٌ تَسَمّى مَلِكَ الْأَمْلَاكِ لَا مَلِكَ إِلّا اللهُ.

"Najgore ime kod Allaha ima onaj čovjek koji sebe nazove "melikul-muluk" (vrhovni vladar), jer nema vladara osim Allaha." [599]

Također, potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

أَحَبّ الأَسْمَاءِ إِلَى اللهِ عَبْدُ اللهِ وَعَبْدُ الرّحْمَنِ وَأَصْدَقُهَا حَارِثٌ وَهَمّامٌ وَأَقْبَحُهَا حَرْبٌ وَمُرّةُ.

"Allahu najdraže ime je Abdullah i Abdurrahman, najiskrenije je Haris i Hemmam, a najružnije Harbun i Murretun."[600]

Od Poslanika je također potvrđeno da je rekao:

لا تُسَمّيَن غُلامَكَ يَسارًا وَلا رَباحًا وَلا نَجيحًا وَلا أَفْلَحَ فإنّكَ تَقولُ أَثَمّتَ هُوَ ؟ فَلَا يَكُونُ فَيُقَالُ لَا.

---

[599] Bilježe ga Buhari (10/486) u *Edebu*, poglavlje: Najmrže Allahu ime; Muslim (2143) u *Edebu*, poglavlje: Zabranjeno je nazivati se kralj kraljeva; Tirmizi (2839) i Ebu Davud (4961) od Ebu Hurejre, r.a.

[600] Bilježe ga Muslim (2132) u *Edebu*, poglavlje: Zabranjeno je da sebi neko da nadimak Ebu Kasim; i Tirmizi (2835, 2836) od Ibn Omera da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najdraža vaša imena Allahu jesu Abdullah i Abdurrahman." Verziju koju navodi autor bilježe Ebu Davud (4950), Nesai (6/218, 219), Buhari u *Edebul-mufredu* (2/277) od Ebu Vehba el-Džušemija. U lancu prenosilaca mu je Akil b. Šebib, nepoznat prenosilac, dok su mu ostali prenosioci povjerljivi.

"Nemojte nazivati vaše dijete sa imenom Jesar, niti Rebah, niti Nedžih, a niti Eflah, jer reći ćeš: je li on tu, pa neće biti, a onda će se reći da nije."[601]

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., promijenio ime Asije (grešnica) i rekao: "Ti si Džemile (ljepotica)."[602]

Ime Džuvejrije bilo je Berre, pa ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., promijenio u Džuvejriju.[603] Zejneb, Ummu Selemina kćerka, rekla je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se naziva tim imenom i rekao: 'Nemojte sami sebe smatrati neporočnim, jer Allah najbolje zna ko je od vas dobročinitelj.'"[604] Također je Poslanik, s.a.v.s., promijenio ime Esreme s imenom Zur'a[605], kao i ime Ebul-Hakem s Ebu Šurejh.[606] Promijenio je ime i Hazn (tvrd, nepristupačan), koje je nosio djed Seida b. Musejjiba i nazvao ga Sehlom (pristupačan,

---

[601] Bilježe ga Muslim (2137) u *Edebu*, poglavlje: Pokuđenost davanja ružnih imena, Tirmizi (2838) i Ebu Davud (4958) od Semure b. Džunduba. Hattabi, Allah mu se smilovao, rekao je: "Poslanik, s.a.v.s., objasnio je značenje toga i uzrok zbog čega je to zabranjeno, jer su oni nadijevanjem tih imena i značenja koja u sebi nose namjeravali blagoslov ili pesimizam i sujetu putem njih. Zato ih je Poslanik, s.a.v.s., upozorio da to ne rade, da im se ne bi desilo suprotno onome što su namjeravali. Npr. kada upitaju: Je li tamo Jesar ili Rebah, pa ako se kaže da nije, smatraju da je to loš znak i postaju pesimistični prema olakšanju i uspjehu, pa je to Poslanik, s.a.v.s., zabranio da ne bi na taj način počeli imati loše mišljenje o Allahu i na taj način izgubili nadu u Njegovu milost i dobro.

[602] Bilježe ga Muslim (2139) i Ebu Davud (4952) od Ibn Omera.

[603] Bilježi ga Muslim (2140) od Ibn Abbasa.

[604] Bilježi ga Muslim (2142, 19) od Zejnebe, Ebu Selemine kćerke.

[605] Bilježi ga Ebu Davud (4954) od Usame b. Ahderija. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[606] Bilježe ga Ebu Davud (4955), Nesai (8/226, 227) i Buhari u *El-Edebul-mufredu*, od Mikdama b. Šurejha, od njegova oca i djeda Hanija, u kojem stoji da je on, nakon što je došao Allahovu Poslaniku, s.a.v.s., sa svojim sunarodnjacima čuo ih kako mu se obraćaju s nadimkom Ebul-Hakem, pa ga je Allahov Poslanik, s.a.v.s., pozvao i rekao: "Allah je uistinu Hakem, tj. Sudac i Njemu pripada sud, pa zašto si uzeo taj nadimak?" Rekao je: "Moj narod, kada se u nečemu raziđe, dođu kod mene, pa im presudim i obje strane budu zadovoljne presudom." Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Kako li je to divno! Koliko imaš djece?" Rekao sam: "Imam Šurejha, Muslima i Abdullaha." Upitao je: "Koji je najstariji?" Rekao sam da je Šurejh. "Ti si onda Ebu Šurejh." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

blag), ali on to nije prihvatio i rekao je: "Blagog, tj. Sehla svako gazi i ponižava."[607]

Ebu Davud rekao je: "Poslanik, s.a.v.s., je promijenio imena El-As, Aziz, Atlete, Šejtan, El-Hakem, Gurab, Hubab i Šihab i zamijenio ga s Hišam. Harb nazvao je sa Silm. Mudtadži s Munbeis, Afreta nazvao je Hadire, Šiabud-Dalale nazvao je Šiabul-Huda, Benu Zine nazvao je Benu er-Rišde, a Benu Mugvijete Benu Rišdete. [608]

[607] Bilježe ga Buhari (10/473, 474) u *Edebu*, poglavlje: Ime Hazn, i Ebu Davud (4956).

[608] Bilježi ga Ebu Davud u svom *Sunenu* (4956) u kome kaže da je zanemario njihove lance prenosilaca da bi bio koncizniji.

POGLAVLJE O POIMANJU OVE TEME

Pošto su imena okviri svojih značenja i njihovi indikatori, mudrost je htjela da oni budu u sprezi i podudarnosti, a da im njihova značenja ne budu potpuno strana i da ne budu u uskoj vezi, jer to razborit čovjek ne može prihvatiti. Međutim, stvarnost ipak nije takva.

Čak se može reći da imena vrše utjecaj na pojmove i da pojmovi imaju utjecaj na imena o pitanju ljepote i ružnoće, raspoloženja i neraspoloženja, nježnosti i grubosti. Upravo onako kako je neko rekao: "Kada bace pogled tvoje oči s tim nadimkom, ako razmisliš, njegovo značenje naći ćeš u njima."

Poslanik, s.a.v.s., volio je lijepa imena. Kada je trebalo izabrati nekog izaslanika tražio je da bude lijepa imena i lijepe fizionomije (lica).[609] Značenja bi uzimao iz imena, svejedno bilo to iz sna ili jave. Tako je u snu vidio da su on i njegovi ashabi u kući Ukbeta b. Rafia. Počašćeni su svježim hurmama Ibn Taba. To je objasnio da ashabi imaju ugled na ovom svijetu i lijep završetak na onom, a da je vjera koju im je Allah odabrao mila i lijepa.[610] Dolazak Suhejla b.

---

[609] Bilježi ga Ebu Šejh u djelu *Ahlakun-nebiiji* (274) od Ebu Hurejre. U lancu prenosilaca mu je Omer b. Rašid, slab prenosilac. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Bilježi ga i Bezzar (242) od Burejde u sličnoj verziji. Prenosioci su mu povjerljivi i pomoću njega se citirani hadis snaži. Sehavi ga bilježi u *El-Makasidul-hasene* (82,)od Ebu Hurejre i Burejde, i veli da jedan drugog snaže i jačaju.

[610] Bilježe ga Muslim (2270) u *Snovima*, poglavlje: Poslanikovi snovi, Ebu Davud (5025) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o snovima, i Ahmed (3/286).

Amra k njemu, Poslanik, s.a.v.s., protumačio je da će na dan Hudejbije lahko i dobro proći.[611]

Jedne prilike rekao je nekima da pomuzu ovcu, nakon čega je jedan od njih ustao da je pomuze. Allahov Poslanik, s.a.v.s., ga je upitao:

" مَا اسْمُكَ ؟ " قَالَ " مُرّةُ فَقَالَ اجْلِسْ فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ " مَا اسْمُكَ ؟ " قَالَ أَظُنُّهُ حَرْبٌ فَقَالَ اجْلِسْ فَقَامَ آخَرُ فَقَالَ " مَا اسْمُكَ ؟ " فَقَالَ يَعِيشُ فَقَالَ " اُحْلُبْهَا ".

"Kako ti je ime?" Rekao je: "Murre." "Sjedi!", rekao mu je. Potom je ustao drugi, pa ga je upitao: "Kako ti je ime?" Mislim da je rekao Harb. "Sjedi!", rekao je i njemu. Nakon toga je ustao treći, pa je i njega upitao kako se zove. Rekao mu je da se zove Je'iš, nakon čega mu je rekao da je pomuze.[612]

Poslanik, s.a.v.s., prezirao je mjesta s ružnim imenima, i nije volio prolaziti kroz njih. Tako je na nekim ratnim putovanjima jednom prošao između dva brda, pa je upitao za njihova imena. Rekli su mu da se zovu Fadihun (koji sramoti) i Muhzin (koji ponižava). Vratio se ne prošavši između njih.

Prema tome, pošto između imena i pojmova postoji sprega, sklad i bliskost, poput forme stvari i njihove biti i duha i tijela, razum tu vezu i povezanost među njima primjećuje. Tako je Ijas b. Muavija i drugi, kada bi vidjeli neku osobu, rekli bi da njeno ime treba biti to i to, i skoro da u toj procjeni nisu griješili. Suprotno tome, pomoću imena zaključivali bi njihova značenja. Tako je

---

[611] Bilježi ga Buhari (5/251) od Ikrime da, kada je došao Suhejl b. Amr, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Olakšana vam je vaša stvar." Ibn Hadžer je rekao da je ova predaja mursel i nisam našao da ju je neko spojio i u njoj spomenuo Ibn Abbasa. Međutim, predaja ima drugu verziju koja je spojena, a bilježi je Ibn Ebi Šejbe od Seleme b. el-Ekvea da je rekao: "Kurejševići su poslali Suhejla b. Amra i Huvejtiba b. Abduluzzaa Poslaniku, s.a.v.s., da sklope primirje s njim. Kada je Poslanik, s.a.v.s., vidio Suhejla rekao je: "Već vam je olakšana vaša stvar." Taberani također bilježi sličnu predaju od Abdullaha b. Saiba.

[612] Bilježi ga Malik u (2/973) u *Traženju dozvole,* poglavlje: Pokuđena imena od Jahje b. Seida, a on je mursel ili mudal. Spojio ga je Ibn Abdulberr putem Ibn Vehba, od Ibn Lehi'e, od Harisa b. Jezida, od Abdurrahmana b. Džubejra, od Ja'iša b. Gifarija. Prenosioci su mu povjerljivi.

Omer b. Hattab, r.a., upitao nekog čovjeka kako se zove. Rekao mu je da se zove Džemre, tj. žeravica. Potom ga je upitao kako mu se zove otac? Rekao je da se zove Nar, tj. Vatra. Zatim ga je upitao gdje mu je kuća? Rekao je da se nalazi kod Zati Lezza, tj. rasplamsale vatre. Nakon toga Omer mu je rekao: "Idi, kuća ti je već izgorjela!" Kada je došao kući našao je ono što mu je Omer rekao.[613] Znači Omer je pomoću izraza pronikao u njihova značenja i intencije, kao što je Poslanik, s.a.v.s., na osnovu imena Suhejl rekao da će im stvar biti olakšana na Hudejbiji, što se stvarno i desilo. Poslanik, s.a.v.s., naredio je svom ummetu da sebi nadijevaju lijepa imena, obavijestivši ih da će na Sudnjem danu po njima biti prozivani. U tome je, a Allah najbolje zna, indicija da se uljepšaju djela sukladno uljepšavanju imena, kako bi prozivka pred cijelim svijetom bila s lijepim imenom i odgovarajućim svojstvom.

Pogledaj kako su Poslaniku, s.a.v.s., iz svojstva (atributa) izvedena njegova dva imena koja su sukladna značenju tog svojstva. To su imena Ahmed i Muhammed. Zbog mnoštva atributa hvala nazvan je Muhammed, a zbog njihove uzvišenosti i odlikovanosti nad drugima svojstvima nazvan je Ahmed. Prema tome, ime je povezano sa svojim pojmom kao što je povezana duša s tijelom. Ista je stvar i s nadimkom Ebul-Hakema b. Hišama. Poslanik mu je umjesto tog nadimka dao drugi nadimak Ebu Džehl, jer je on odražavao njegovu osobnost i karakter, pa je zbog toga on najpreči bio da se nazove njime. To se može reći i s nadimkom Ebu Leheb kojim je Allah nazvao Abdul Uzza'a, jer njegovo konačno boravište jeste rasplamsala džehennemska vatra. Zbog toga mu je taj nadimak najviše priličio i odgovarao, i on je na njega imao najveće pravo, jer mu je najprikladniji.

Kada je Poslanik, s.a.v.s., došao u Medinu, ona se zvala Jesrib i nije bila poznata pod drugim imenom. Promijenio joj je ime i

---

613 Bilježi ga Malik u (2/973) od Jahje b. Seida, od Amra. Spojio ga je Ebul-Kasim b. Bišran u *Favaidu* putem Musaa b. Ukbe, od Nafia, od Ibn Omera.

nazvao ju je Tajibe (ugodna i prijatna).[614] Nakon što je od nje uklonjeno značenje koje se krije u imenu Jesrib od tesrib, tj. (ukor) zamijenjeno je sa značenjem tajibe (dobrota) od tajjib, ugodno i prijatno. Zbog toga zaslužila je da dobije to ime i na taj način dobila je još jednu dobrotu. Znači, njena je dobrota utjecala da zasluži to ime, i na taj način dobila je duplo dobro.

Pošto lijepo ime iziskuje svoje posljedice i priziva blizinu i prisnost, Poslanik, s.a.v.s., je nekim arapskim plemenima, koje je pozvao u islam, rekao: "O sinovi Abdullahovi, Allah je vaša imena i imena vašeg oca učinio lijepim." Pogledaj kako ih je pozvao da se pokore Allahu preko lijepog imena njihova oca, kao i preko njihovih značenja koja su sukladna tom pozivu.

Promotri šest imena onih koji su izišli na dvoboj na Bedru, kako je sudbina odredila da se njihova imena podudare s njihovim stanjem tog dana. Imena tih nevjernika su: Šejbe, Utbe, Velid, tri imena koja aludiraju na slabost. Velid označava početnu slabost (novorođenče), Šejbe završnu slabost (starost). Uzvišeni o tome veli: ﴿اللهُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِن بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً﴾ *"Allah je taj koji vas nejakim stvara, i onda vam, poslije nejakosti, snagu daje, a poslije snage iznemoglost i sijede vlasi."* (Er-Rum, 54)

A Utbe izvedeno je od "el-'ateb", tj. hromost i šepavost. Njihova su imena aludirala na hromost koja će ih pogoditi i na slabost koja će ih obuhvatiti. Njihovi rivali od muslimana nosili su sljedeća

---

[614] Bilježe ga Buhari (4/76) u *Hadžu*, poglavlje: Medina Tabe, i Muslim (1392) u *Hadžu*, poglavlje: Uhud nas voli, a i mi njega volimo, od Ebu Humejda da je Poslanik, s.a.v.s., nakon što se vratio s Tebuka, i došao skoro do Medine rekao: "Ovo je Tabe (dobrica)", a u drugoj verziji: "...Tajibe..." Bilježi ga Muslim (1385) od Džabira b. Semure u merfu formi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah je uistinu nazvao Medinu Tabom." Bilježi ga Ebu Davud et-Tajalisi u svom(2/204) od Šu'be, od Simaka, od Džabira b. Semure u verziji: "Medinu su nazivali Jesribom, pa ju je Poslanik, s.a.v.s., nazvao Tabom." Bilježe ga Buhari i Muslim od Ebu Hurejre da je rekao: "Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Naređen mi je grad koji obuhvata sela koju nazivaju Jesribom. To je Medina koja čisti ljude kao što mijeh čisti željezo.'"

imena: Alija, Ubejde i Haris, r.a. Tri imena koja su sukladna njihovim svojstvima.[615]

Ta svojstva su: "el-'uluv", "el-'ubudijje", (uzvišenost, obožavanje) i "es-sa'j", (nastojanja). Na taj su se način oni uzdigli nad njima s obožavanjem i traženjem blagodati onoga svijeta.

Pošto ime zahtjeva svoje značenje i vrši utjecaj na njega, zbog toga najdraža imena Allahu jesu ona koja zahtijevaju najljepša svojstva u odnosu na Njega, poput Abdullah i Abdurrahman. Dodavanje obožavanja Allahovom imenu i imenu Rahman draže je Allahu od dodavanje tog svojstva nekim drugim Njegovim imenima, poput Kahir i Kadir. Prema tome, Allahu je draže ime Abdurrahman od Abdulkadir. Ime Abdullah draže je Allahu od imena Abdurabbih. To je zbog toga što odnos između čovjeka i Allaha jeste samo puko obožavanje, dok je odnos između Allaha i čovjeka samo čista milost. S Allahovom milosti stvoren je čovjek kao najsavršenije biće. Cilj radi koga je stvoren jeste da samo Allaha obožava, iz ljubavi, straha, nade, da Ga veliča i slavi. Tako će čovjek biti Allahov rob na osnovu onoga što involvira od značenja obožavanja Allahovog imena, jer ne smije se obožavati niko drugi osim On. Pošto je Njegova milost pretekla Njegovu srdžbu, zbog toga je milost draža Allahu od Njegove srdžbe. Zato je ime Abdurrahman Allahu draže od imena Abdulkahir.

* * *

Pošto se svaki čovjek kreće svojom voljom, a namjera je osnova volje, jer od njegove volje zavisi njegovo kretanje i privređivanje, zbog toga je najistinitije ime Hemmam (odlučan energičan) i Haris (odlučan). Njihovi se pojmovi ne razdvajaju od istinskih njihovih značenja.

Pošto istinska vlast pripada samo Allahu i pošto niko do On ne posjeduje istinske vlasti, zbog toga je najodvratnije, najprezrenije

[615] Ovo obrazloženje je diskutabilno, jer treći od muslimana bio je Hamza, Poslanikov, s.a.v.s., amidža. A Ubejde i Haris jeste jedna osoba, tj. Ubejde b. Haris.

i najmrže ime kod Allaha "šahin-šah", tj. vladar vladara i sultan sultana, zbog toga što ta titula ne pripada nikom drugom do Allahu. Zato je nazivati nekog drugog tim imenom najveća laž i podvala, a Allah ne voli laž.

Toj tituli su učenjaci dodali i titulu vrhovni kadija (kadilkudat), jer Vrhovni kadija je Onaj koji sudi pravedno i On je najbolji Presuđivač, koji kada nešto odredi samo kaže: "Budi", i ono biva.

Ovu titulu po preziru, ružnoći i laži slijedi titula "sejjidunnasi", tj. prvak ljudi, i prvak svih (sejjidul-kulli), jer ta titula pripada samo Allahovom Poslaniku, s.a.v.s. Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ja sam prvak Ademove djece na Sudnjem danu i to nije isticanje."[616] Zato nikome apsolutno nije dozvoljeno reći za nekog drugog da je prvak ljudi, ili prvak svih. Također nije dozvoljeno reći da je neko prvak Ademove djece.

* * *

Pošto su imena Harb (rat) i Murre (gorčina) duši najodvratnija i najružnija, zbog toga su ta dva imena najružnija i najodvratnija. Analogno njima, to se odnosi i na imena Hanzala (gorka tikvica) i Hazn (teško i nepristupačno) i imena sličnih značenja, jer ona istinski utječu na one koji ih nose. Tako je ime Hazn ostavilo traga na Seida b. Musejjiba i njegovu porodicu.

* * *

Pošto su poslanici prvaci ljudi, njihov je moral najplemenitiji moral, a njihova su djela najispravnija djela, zbog toga su njihova

---

616 Bilježe ga Buhari (6/264, 265) u *Poslanicima*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Poslali smo Nuha njegovu narodu...", i Muslim (194) u *Imanu*, poglavlje: Najmanji položaj u Džennetu. U tom hadisu navodi se sintagma: "... ja sam na Sudnjem danu prvak ljudi...", od Ebu Hurejre. Bilježe ga Ahmed, Tirmizi (3618) i Ibn Madža (4308) od Ebu Seida, u verziji koju bilježi autor. Bilježe ga Muslim (2278) i Ebu Davud (4673) u sljedećoj verziji: "Ja sam prvak Ademove djece na Sudnjem danu, i prvi nad kim će se mezar otvoriti, i prvi koji će se zauzimati i čije će se zauzimanje prihvatiti." Po ovoj temi bilježi se od Abdullaha b. Selama kod Ibn Hibbana (2127).

imena najčasnija imena. Poslanik, s.a.v.s, poticao je svoj ummet da sebi nadijevaju njihova imena. Ebu Davud i Nesai bilježe da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nadijevajte imena poslanika!"[617] Prema tome, da u toj preporuci nema drugog interesa i dobra osim da podsjeća onoga ko ga nosi na onoga po kome se nazvao, i da on na osnovu toga nastoji opravdati to značenje, bilo bi to dovoljno, ne gledajući na ostale interese, poput očuvanja poslaničkih imena i oživljavanja sjećanja na njih, i da ta imena podsjećaju na njihove osobine i život.

* * *

Zabrana da se djeca nazivaju imenima, poput: Jesara, Efleha, Nedžiha i Rebaha. Zabranjivana su zbog nečeg drugog, na što je ukazao sam hadis u kojem se kaže: "...jer ćeš upitati: 'Je li tamo on?', pa će ti se reći da nije..."[618] Allah najbolje zna da li je taj dodatak uistinu hadis sa spojenim lancem prenosilaca, ili je dodat od strane ashaba. U svakom slučaju, pošto takva imena aludiraju na zle slutnje i pesimizam, duše ih preziru i u isto vrijeme odvraćaju ih od onoga u čemu se nalaze. Tako npr. ako upitaš nekoga je li kod njega Jesar, Rebah ili Eflah? Pa ako kaže da nije, osjetit ćeš da je to znak zle slutnje i pesimizma, jer ta imena aludiraju na to. Zle slutnje ostvaruju se, a posebno kod onih koji se ravnaju prema njima, i rijedak je slučaj da onaj ko ih predskazuje, a da ga one i ne zadese. Upravo onako kako je neko rekao: "Zapamti da se zle slutnje događaju samo onima koji ih predskazuju, i samo oni nastradaju."

---

[617] Bilježe ga Ebu Davud (4950) u *Edebu*, poglavlje: Mijenjanje imena, Nesai (6/218, 219) u *Glavi o konjima*, poglavlje: Koja je osobina poželjna u konja, Ahmed (4/345), Buhari u *El-Edebul-mufredu* (814) od Ebu Vehba el-Džušemija. U lancu prenosilaca mu je Akil b. Šebib, nepoznat prenosilac. Bilježi ga Muslim (2135) od Mugire b. Šu'be u merfu verziji: "Oni su sebi nadijevali imena po poslanicima i dobrim ljudima koji su živjeli prije njih." Bilježi ga Buhari u *El-Edebul-mufredu* (838) od Jusufa b. Abdullaha b. Selama u kojem stoji da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., nazvao me je Jusufom, posadio me na svoje krilo i pomilovao me po glavi." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[618] Bilježi ga Muslim (2136) u *Adabu*, poglavlje: Pokuđeno je nadijevati ružna imena, poput, Nafia itd.

Allahova je mudrost odredila da Poslanik, s.a.v.s., bude samilostan i milostiv prema svom ummetu, da im zabrani sve uzroke koji će ih dovesti da čuju neko zlo ili da im se ono desi, i da im zabrani takva imena i uputi ih na imena pomoću kojih će postići cilj bez ikakve štete, i to je bez sumnje bolje. Osim toga, uzimanje spomenutih imena može dovesti do stvarne kontradiktornosti, kao npr. da se nekom da ime Jesar (bogatstvo), a on je ustvari najsiromašniji čovjek, ili Nedžih (uspješan), a kod njega nema nikakva uspjeha, ili Rebah (dobitnik) za onoga koji stalno gubi. Ili npr. da se traži od onoga ko nosi neko od spomenutih imena, značenje tog imena, a nosilac tog imena to ne posjeduje, pa to bude uzrok da se osudi i psuje. Kao što je neko rekao: "Na osnovu svog neznanja nazvali su te Sedid (razborit, tačan), a tako mi Allaha kod tebe toga nema, jer ti si taj koji u svijetu kosmosa i nereda, praviš nered." Znači, pjesnik je s tim imenom omalovažio onoga ko ga nosi.

I ja o tome imam sljedeće stihove: "Dao sam mu ime Salih, ali on se tajno, suprotno imenu, počeo vladati. Mislio je da će mu ime prekriti njegove osobine, pa je postao otkriven."

Također, moguće je da pohvala postane osudom koja nužno uzrokuje gubljenje ugleda kod ljudi onog ko se hvali. Takav se hvali s onim što ne posjeduje, pa zbog toga ljudi od njega očekuju ono s čime se hvalio, jer vjeruju da on to posjeduje. Međutim, kada to ne nađu kod njega, ta hvala pretvara se u osudu. A da se nije s tim hvalio, ne bi doživio tu neugodnost. Njegov primjer sliči primjeru onoga koji preuzme namjesništvo nad lošom provincijom pa potom bude razriješen te funkcije. On će na taj način izgubiti od ugleda koji je imao prije preuzimanja tog položaja, i tako izgubit će kod ljudi ugled koji je imao prije toga. O tome je neko rekao: "Ako govoriš nekome o nekomu, ne pretjeruj u njegovu opisu, već budi umjeren. Ako budeš pretjeravao, pretjerana mišljenja o njemu ostat će duže, pa će mu ugled spasti sa strane s koje si ga veličao, jer se preferira nevidljivo nad vidljivim."

Druga je stvar to što će vjerovanje i uvjerenje onoga ko nosi neko ime da je on uistinu takav prouzrokovati da se on prema svojoj duhovnoj čistoći, njenoj veličini i uzvišenosti uzoholi nad drugima. Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se nekom da ime Berre (dobročinstvo), pa je rekao: "Nemojte sami sebe hvaliti, jer Allah najbolje zna ko je najbolji od vas."[619]

Na osnovu toga, pokuđeno je da se nekome da ime: Tekijj (bogobojazni), Mutteki, Muti (pokorni), Ta'i, Radi (zadovoljni), Muhsin (dobročinitelj), Muhlis (iskreni), Munib (koji se kaje), Rešid (upućeni), Sedid (tačni). Također, nije dozvoljeno dopustiti da se nevjernici nazivaju s tim imenima, niti da se dozivaju njima, niti da se spominju tim imenima. Allah, dž.š., srdi se na onog ko ih bude nazivao tim imenima.

* * *

Nadimak je jedna vrsta počasti i poštovanja onoga kome se on daje. Pjesnik o tome veli: "Kada ga zovem nadimkom obraćam mu se iz poštovanja, a ne da ga nadimkom ponizim, jer zlo je ružan nadimak."

Poslanik, s.a.v.s., je Ebu Suhejb dao nadimak Ebu Jahja, Aliji, r.a., Ebu Turab, a potom Ebu Hasan. Taj nadimak mu je bio najdraži. Bratu Enesa b. Malika, još prije njegove punoljetnosti, dao je nadimak Ebu Umejr.

Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je da daje nadimke i onima koji su imali djecu kao i onima koji nisu. Nije potvrđeno od njega da je zabranio neki nadimak osim Ebu Kasim. Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nadijevajte sebi moje ime, ali ne nazivajte se mojim nadimkom!"[620]

---

619 Bilježe ga Muslim (2142, 19) i Ebu Davud (4953) od Zejnebe, Ebu Selemine kćerke.

620 Bilježe ga Buhari (10/473) u *Edebu*, poglavlje: Poslanikove riječi: "Nazivajte se po mom imenu, ali ne i po mom nadimku", u *Glavi o poslanicima*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., nadimak, Muslim (2134) u *Edebu*, poglavlje: Zabranjeno je nositi nadimak Ebul-Kasim, Ebu Davud (4965) u *Edebu*, poglavlje: O čovjeku koji uzme nadimak Ebul-Kasim, Ahmed u

O tom pitanju islamski učenjaci imaju četiri mišljenja:

prvo mišljenje smatra da uopće nije dozvoljeno nazvati se Poslanikovim, s.a.v.s., nadimkom, svejedno za vrijeme njegova života ili poslije njegove smrti. Dokaz im je općenitost i nesputanost spomenutog vjerodostojnog hadisa. Bejheki to prenosi od . Svoj stav obrazlažu na sljedeći način: "To se zabranjuje zbog toga što je forma i značenje tog nadimka specifična samo za Poslanika, s.a.v.s." Na to je i sam Poslanik, s.a.v.s., aludirao kada je rekao: "Tako mi Allaha, ja ne dajem, niti uskraćujem ikome, ja sam samo onaj koji pravedno dijeli (kasim). Dajem onako kako mi je naređeno."[621] Prema tome, poznato je da to svojstvo u potpunosti ne posjeduje niko drugi do on. Zastupnici ovog mišljenja nisu saglasni da li je dozvoljeno dati djetetu ime Kasim. Jedni to dozvoljavaju dok drugi zabranjuju. Oni koji to dozvoljavaju, dozvoljavaju na osnovu toga što smatraju da nije dozvoljeno poistovjetiti se s Poslanikom u onome što je specifično za njega, poput nadimka, što nije slučaj s imenom.

Oni koji to zabranjuju uzimaju u obzir značenje radi koga je to zabranjeno, pa vele da je isto značenje u nadimku radi koga je zabranjeno da se neko nazove njim prisutno i u imenu. Čak smatraju da je preče zabraniti nadijevanje tog imena nego nadimka. To potvrđuju Poslanikovim, s.a.v.s., riječima: "...ja sam Kasim...", i vele da one aludiraju na to da je zabranjeno dati nekome ime Kasim;

drugo mišljenje smatra da je samo zabranjeno spojiti Poslanikovo ime i nadimak, tj. ako se neko nazove jednim od njih, to

(3/248, 260, 270, 277, 312, 392, 395, 455, 457, 470, 478, 491, 499, 519) sve od Ebu Hurejre. O toj temi prenosi se još i od Enesa b. Malika i Džabira b. Abdullaha.

621 Bilježi ga Buhari (6/152) u *Džihadu*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Allahu i Njegovu Poslaniku pripada petina...", od Ebu Hurejre, u sljedećoj verziji: "Ja vam ne dajem, niti vam ja uskraćujem, nego ja samo dijelim onako kako mi je naređeno." Bilježi ga Muslim (2133) u *Adabu*, poglavlje: Zabranjeno je da se da nadimak Ebul-Kasim, od Džabira b. Abdullaha. Na kraju kaže: "...ja sam samo onaj koji vam pravedno dijeli (kasim) tj. po Allahovoj naredbi dajem i ne dajem svakom od vas." Bilježi ga Ebu Davud (2949) u *Haradžu* i *Imaretu*, poglavlje: Šta su obavezni vladar i podanici, Ahmed uu nekoliko dugih hadisa (2/314) od Hemmama od Ebu Hurejre u formi: "...ja sam samo rizničar, dajem kako mi je naređeno..."

bi bilo dozvoljeno. Ebu Davud veli: "Poglavlje: Ko smatra da se ne treba sastavljati Poslanikovo ime i nadimak…." Potom je naveo predaju, od Ebu Zubejra, od Džabira u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ تَسَمَّى بِاسْمِي فَلَا يَتَكَنَّ بِكُنْيَتِي ، وَمَنْ تَكَنَّى بِكُنْيَتِي فَلَا يَتَسَمَّ بِاسْمِي.

"Ko se nazove mojim imenom neka se ne naziva mojim nadimkom, a ko se nazove mojim nadimkom neka se ne naziva mojim imenom."[622] Bilježi ga Tirmizi i veli da je to hadis hasenun-garib. Također bilježi ga Tirmizi od Muhammeda b. Adžlana, od njegova oca, od Ebu Hurejre, i za njega veli da je hadis hasenun-sahih. On glasi:

نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَجْمَعَ أَحَدٌ بَيْنَ اسْمِهِ وَكُنْيَتِهِ وَيُسَمِّيَ مُحَمَّدًا أَبَا الْقَاسِمِ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da neko sastavi, tj. da se nazove Poslanikovim, s.a.v.s., imenom i nadimkom, pa da se nazove Muhamedom i Ebu Kasimom.»[623] Zastupnici ovog mišljenja rekli su: "Ta predaja ograničava i objašnjava zabranu koja se bilježi u dva, gdje se kaže da je zabranjeno nositi Poslanikov, s.a.v.s., nadimak, jer je u sastavljanju imena i nadimka poistovjećivanje u Poslanikovoj specifičnosti imena i nadimka. Zato, kada se razdvoji jedno od drugog, onda će nestati te specifičnosti;

treće mišljenje dozvoljava spajanje imena i nadimka. To se prenosi od Malika. Svoj stav dokazuju predajom koju bilježe Ebu Davud i Tirmizi od Muhammeda b. Hanifijje, od Alije, r.a. da je rekao: "Allahova Poslanika, s.a.v.s., sam upitao i rekao: 'O Allahov

---

[622] Bilježe ga Ebu Davud (4966) u *Edebu*, poglavlje: Ko smatra da se te dvije stvari ne trebaju sastaviti, Tirmizi (2845) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o pokuđenosti spajanja Poslanikova, s.a.v.s., imena i nadimka, od Džabira. U njemu postoji obmana od Ebu Zubejra el-Mekkija. Međutim, postoji druga verzija kod Tirmizija od Ebu Hurejre koja ga jača i snaži. Zbog toga je Tirmizi rekao da je taj hadis hasenun-sahih.

[623] Bilježi ga Tirmizi (2843).

Poslaniče, ako bi se rodilo poslije tebe dijete, mogu li mu dati tvoje ime i tvoj nadimak?' Rekao je: 'Da.'" Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih.[624]

Ebu Davud u svom *Sunenu* bilježi od Aiše da je rekla:

جَاءَتْ امْرَأَةٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ يَا رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنِّي وَلَدْتُ غُلَامًا فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا وَكَنَّيْته أَبَا الْقَاسِمِ فَذُكِرَ لِي أَنَّك تَكْرَهُ ذَلِكَ ؟ فَقَالَ مَا الَّذِي أَحَلَّ اسْمِي وَحَرَّمَ كُنْيَتِي أَوْ " مَا الَّذِي حَرَّمَ كُنْيَتِي وَأَحَلَّ اسْمِي.

"Neka je žena došla kod Poslanika, s.a.v.s., i rekla: 'Allahov Poslaniče, ja sam rodila dječaka i dala sam mu ime Muhammed, a nadimak Ebul-Kasim, pa mi je rečeno da ti to zabranjuješ?!' Rekao je. 'Zašto bih dozvoljavao svoje ime, a zabranjivao svoj nadimak', ili je rekao: '....zašto bih zabranjivao svoj nadimak, a dozvoljavao svoje ime.'"[625] Potom su rekli da su hadisi koji to zabranjuju derogirani na osnovu ova dva hadisa;

četvrto mišljenje smatra da je uzimanje nadimka Ebul-Kasim bilo zabranjeno za života Poslanika, s.a.v.s., a da je to dozvoljeno poslije njegove smrti. Uzrok te zabrane bio je specifičan samo za vrijeme njegova života. U *Sahihu* je potvrđeno od Enesa da je rekao:

نَادَى رَجُل بِالْبَقِيعِ : يَا أَبَا الْقَاسِمِ فَالْتَفَتَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي لَمْ أَعْنِكَ إِنَّمَا دَعَوْتُ فُلَانًا ، فَقَالَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكَنَّوْا بِكُنْيَتِي.

"Neki čovjek povikao je sa Beki'a: 'O Ebul-Kasime!' Nakon čega mu se Allahov Poslanik, s.a.v.s., odazva. Čovjek reče: 'Allahov Poslaniče, ne zovem tebe, nego toga i toga.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., je tada rekao: 'Nazivajte se po mom imenu, ali ne i po mom

[624] Bilježe ga Ebu Davud (4967) u *Edebu*, poglavlje: O olakšici sastavljanja Poslanikova imena i nadimka, i Tirmizi (2847). Lanac prenosilaca mu je ispravan (sahih).

[625] Bilježi ga Ebu Davud (4968) u *Edebu*, poglavlje: O olakšici spajanja Poslanikova imena i nadimka. U lancu prenosilaca mu je nepoznat prenosilac.

nadimku!'"[626] Potom su rekli da hadis koji prenosi Alija aludira na to kada je rekao: "...ako mi se rodi dijete poslije tebe...", jer ga nije pitao o djeci koja će se roditi za vrijeme Poslanikova, s.a.v.s., života. Međutim, Alija je u tom hadisu rekao da je to bila olakšica za njega.

Oni koji su to zanemarili besprimjerni su, pa su zabranili da se nadjeva Poslanikovo ime analogno na zabranu nadijevanja njegova nadimka. Ispravno je da je dozvoljeno nadijevati Poslanikovo, s.a.v.s., ime, dok je zabranjeno nositi njegov nadimak. Ta je zabrana za vrijeme njegova života teža. Također je zabranjeno sastaviti njegovo ime i nadimak. Hadis koji prenosi Aiša besprimjeran je (garib) i s njim se ne može proturječiti vjerodostojnim hadisima. Hadis koji prenosi Alija, r.a., diskutabilan je o pitanju svoje autentičnosti.[627] A Tirmizi je donekle liberalan o pitanju ocjene autentičnosti hadisa. Alija je rekao da je to bila olakšica za njega, što znači da za druge važit zabrana. Allah najbolje zna.

* * *

Neki prethodnici i potonji prezirali su da se nekome da nadimak Ebu Isa, dok su to drugi dozvoljavali. Ebu Davud bilježio je od Zejda b. Eslema da je Omer b. Hattab udario svog sina zbog toga što je sebi dao nadimak Ebu Isa. Da je Mugire b. Šu'be dao sebi nadimak Ebu Isa, pa ga je Omer upitao: "Zar ti nije dovoljan nadimak Ebu Abdullah?!" Rekao je: "Allahov Poslanik, s.a.v.s, nazvao me je tim nadimkom." Omer je rekao: "Allahovom Poslaniku, s.a.v.s, oprošteni su prošli i budući grijesi, a mi ne znamo što će biti s nama." Nakon toga, sve do smrti nosio je nadimak Ebu Abdullah.[628]

---

[626] Bilježe ga Buhari (6/408) u *Glavi o poslanicima*, poglavlje: Nadimak Božijeg Poslanika, s.a.v.s., u *Kupoprodaji*, poglavlje: Šta se spominje na pijacama, Muslim (2131) u *Adabu*, poglavlje: Zabranjeno je da se naziva sa nadimkom Ebul-Kasim, Ahmed u(3/114, 121, 189) i Tirmizi (2844) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi od pokuđenosti sastavljanja Poslanikova, s.a.v.s, imena i nadimka.

[627] Ipak, on je vjerodostojan. Prenosioci su mu povjerljivi i ispravni, ne može im se ništa prigovoriti.

[628] Bilježi ga Ebu Davud (4963) u *Edebu*, poglavlje: O onome ko sebi dadne nadimak Ebu Isa. Lanac prenosilaca mu je dobar.

Aiša je sebi dala nadimak Ummu Abdullah,[629] a i ostale Poslanikove žene imale su nadimke, poput Ummu Habibe, Ummu Seleme, itd.

* * *

Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio je da se grožđe naziva plemenitom lozom, pa je rekao: "Plemenitost je srce vjernikovo."[630] To je zabranjeno zbog toga šta taj izraz aludira na mnogo dobra i koristi kod onoga ko se njime naziva. Prema tome, to zaslužuje srce vjernika, a ne vinova loza.

Međutim, da li se ta zabrana odnosi samo na vinovu lozu, pa da je zbog toga vjernikovo srce preče nazvati tim izrazom, i zato se ne zabranjuje da se nazove *kermom*, kakav je slučaj i sa izrazima: *miskin*, *rekub* i *muflis*?![631] Jer ako bi se to dozvolilo, da se vinova loza naziva tim imenom, i pored toga što se od njenih plodova dobiva zabranjeno vino, i da se ona opiše kao plemenitost, dobro i korist,

[629] Bilježi ga Ebu Davud (4970) u *Edebu*, poglavlje: Žena koja sebi da nadimak od Aiše r.a. Lanac mu je vjerodostojan.

[630] Bilježe ga Buhari (10/467) u *Edebu*, poglavlje: Ne psujte vrijeme, poglavlje: Poslanikove, s.a.v.s., riječi: Plemenitost je srce vjernikovo, Muslim (2247) *O pristojnim izrazima*, poglavlje: Pokuđeno je nazvati grožđe s plemenitošću, Ebu Davud (4974) u *Edebu*, poglavlje: O vinovoj lozi, i Ahmed u(2/239, 259, 272, 316, 464, 474, 509).

[631] Hadis u kojem se spominje miskin bilježe Buhari i Muslim od Ebu Hurejre u kojem stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nije miskin onaj koji traži od ljudi pa mu daju jedan ili dva zalogaja, jednu ili dvije hurme, nego je miskin onaj koji ne posjeduje ništa, onaj koga ljudi ne primjećuju, niti traži šta od ljudi."
Hadis u kojem se spominje *muflis*, bilježi Muslim (2581) od Ebu Hurejre da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., upitao: "Ko je kod vas muflis (bankrot)?" Rekli su: "Onaj ko nema dirhema i robe." Rekao je: "Muflis mog eta jeste onaj koji će doći na Sudnji dan s namazom, zekjatom, a koji je opsovao nekog, oklevetao nekog, uzurpirao nečiji imetak, prolio nekom krv, udario nekoga, pa će se od njegovih dobrih djela dati onima kojima je nepravdu učinio. Pa kada nestane njegovih dobrih djela, prije nego što se podmire tuđa prava, uzeće se od njihovih grijeha i natovarit će mu se, a potom bit će bačen u vatru." Hadis u kojem se spominje *rukub* bilježi Muslim (2608), od Abdullaha b. Mesuda da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Koga vi smatrate bez djece?" Rekli smo: "Onoga kome se ne rađaju djeca." Rekao je: "Takav nije bez djece. Nego je to onaj u koga za njegova života nije umrlo ni jedno dijete." Tj. ukoliko mu se to desi i strpi se zbog toga, zaradi sevap za tu nesreću i strpljenje, i da mu to dijete bude zalog i radost na Sudnjem danu.

osnova iz koje se dobiva to odvratno i zabranjeno piće, onda bi to bio jedan put indirektnog hvaljenja onoga što je Allah zabranio i rasplamsavanje strasti prema njemu. To je moguće. Allah najbolje zna namjeru Njegova Poslanika, s.a.v.s. Ipak preče je da se vinova loza ne naziva "kermom" (plemenitom).

* * *

Poslanik, s.a.v.s., je rekao: لَا تَغْلِبَنَّكُمُ الْأَعْرَابُ عَلَى اسْمِ صَلَاتِكُمْ أَلَا وَإِنَّهَا الْعِشَاءُ وَإِنَّهُمْ يُسَمُّونَهَا الْعَتَمَةَ "Nemojte da vas beduini preteku s imenom vašeg namaza. To je 'el-iša', tj. jacija, jer oni je nazivaju 'el-ateme.'"[632] Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao.

لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي الْعَتَمَةِ وَالصُّبْحِ ، لَأَتَوْهُمَا وَلَوْ حَبْوًا.

"Da znaju šta se krije u el-atemi, tj. jaciji i sabahu, došli bi na njih pa makar puzajući."[633]

Rečeno je da je ovaj hadis derogirao tu zabranu. Rečeno je i suprotno. Međutim, ispravno je nešto treće, jer je teško znati datume tih predaja, a ne postoji kontradiktornost među njima. Također se apsolutno ne zabranjuje nazivati jaciju izrazom "el-ateme." To se

632 Bilježi ga Buhari (2/36) u *Namaskim vremenima*, poglavlje: Ko prezire da se kaže za akšam jacija, i Ahmed u(5/55), od Abdillaha el-Mizenija u sljedećoj formi: "Nemojte da vas beduini preteku u imenu vašeg namaza akšama." Rekao je: "Beduini ga zovu jacijom." Bilježi ga Muslim (644) od Abdillaha b. Omera, u *Džamijama*, poglavlje: Vrijeme jacije namaza i njeno odgađanje, Nesai (1/270) u *Namaskim vremenima*, poglavlje: Pokuđenosti u njima, Ibn Madža (704) u *Namazu*, poglavlje: Zabranjeno je da se kaže "elateme", u sljedećoj formi: "Nemojte da vas preteknu beduini u imenu vašeg namaza. To je jacija, a oni tada muzu deve." Beduini su nazivali jaciju "elateme", jer su tada muzli deve, tj. odgađali su to dok ne padne potpuna tama noći. Međutim, jacija je u Kur'anu nazvana "iša", pa zbog toga treba da se tako i zove.

633 Bilježi ga Buhari (2/79) u *Ezanu*, poglavlje: Izvlačenje strelica za ezan, u *Šehadetima*, poglavlje: Izvlačenje u neizvjesnostima, Muslim (437) u *Namazu*, poglavlje: Ravnanje i ispravljanje safova, u (1/131), u *Namaz u džematu*, poglavlje: O jaciji i sabahu, Nesai (1/269) u *Namaskim vremenima*, poglavlje: Olakšica je da se kaže za "iša ateme", Ahmed u(2/278, 303, 375, 533), to je ustvari dio dugog hadisa od Ebu Hurejre, koji u cjelini glasi: "Kada bi ljudi znali šta se krije u ezanu i prvom safu, pa ako ih se ne bi mogli domoći osim s bacanjem kocke, bacali bi je. Kada bi znali ljudi šta se krije u ranom dolasku na namaze, takmičili bi se ko će prije uraniti. Da znaju šta se krije u jaciji i sabahu, došli bi na njih pa makar puzajući."

zabranjuje samo u smislu da se ne bi zanemario njen drugi izraz "el-iša", jer je to ime kojim ju je Allah nazvao u Kur'anu i zato nije dozvoljeno da to ime zasjeni izraz "el-ateme." Međutim, ako se ono stalno koristi, pa se ponekad jacija nazove i s izrazom "el-ateme", to ne bi bilo zabranjeno. Allah najbolje zna. Spomenuti hadis jeste Poslanikovo, s.a.v.s., nastojanje da se očuvaju termini s kojima je Allah nazvao ibadete i zato ih ne treba zanemariti i nad njima preferirati neke druge, kako su to postupili potonji, zanemarujući termine s kojima su došli tekstovi i preferirali suvremene termine. Zbog toga je nastalo neznanje i nered, čije posljedice zna samo Allah.

Isto tako, Poslanik, s.a.v.s, nastojao je preferirati ono što je Allah preferirao, a da odgodi ono što je Allah odgodio. Tako je počeo u sa'ju od Safe i rekao: "Počnite odakle je Allah počeo."[634]

Na Bajram je prvo počeo s namazom, a potom s klanjem, i rekao: ko zakolje prije namaza da mu se to neće računati kurbanom. To je uradio sukladno ajetu u kojem se kaže: فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ *"Klanjaj svom Gospodaru i zakolji!"*

Prilikom uzimanja abdesta počeo je prvo s pranjem lica, zatim ruku, zatim glave pa nogu, tj. dajući prvenstvo onome čemu je i Allah dao, a odgađajući ono što je i On odgodio i ostavljajući u sredini ono što je i On stavio na sredinu. Također je sadakatul-fitr obavio prije bajram-namaza, sukladno redoslijedu kojeg je Allah spomenuo u sljedećim ajetima: ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّى وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى﴾ *"Postići će šta želi onaj ko se očisti, (tj. dadne vitre) i spomene ime Gospodara svoga, pa molitvu obavi.."* (El-E'ala 13). A ima još mnogo takvih primjera.

---

[634] Bilježi ga Muslim (1218) u *Hadžu*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž, u (1/372), u *Hadžu*, poglavlje: U sa'ju se počinje od Safe, Tirmizi (862) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., počeo od Safe prije Merve, Ebu Davud (1905) u *Obredima*, poglavlje: Opis Poslanikova, s.a.v.s., hadža, Nesai (5/239) u *Hadžu*, Spominjanje Safe i Merve, Ibn Madža (3074) u *Obredima*, poglavlje: Poslanikov, s.a.v.s., hadž. Svi ga prenose od Džabira. Bilježe ga Nesai (5/236), Darekutni, (270) i Bejheki (5/94) u formi naredbe: "Počnite!"

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ S.A.V.S. PRAKSI PRI GOVORU I ODABIRANJU RIJEČI

Poslanik, s.a.v.s., birao je govor i odabirao svom ummetu najljepše, najbolje, najprijatnije i izraze najudaljenije od onih koje upotrebljavaju neotesanci, grubijani i razvratnici, jer Poslanik, s.a.v.s., nije bio nepristojan i nemoralan, niti bučan i osoran.

Nije volio da se upotrebljava izraz častan i plemenit za onog ko nije takav, niti da se kaže za nekoga da je prezren i odvratan ako on uistinu nije takav.

Od prve vrste izraza jeste zabrana da se za munafika kaže da je naš prvak ili gospodin, i rekao je: "Jer ako on bude prvak, time ćete rasrditi vašeg Uzvišenog Gospodara."[635] Poslanik, s.a.v.s., također je zabranio da se vinova loza nazove plemenitim drvetom, tj. kermom. Zabranio je da se Ebu Džehl naziva Ebul-Hakemom. Također je ashabu koji je nosio nadimak Ebul-Hakem zamijenio ga sa Ebu Šurejh i rekao: إِنَّ اللهَ هُوَ الْحَكَمُ وَإِلَيْهِ الْحُكْمُ "Allah je zaista vladar (hakem) i njemu pripada vlast."[636]

Slična tome jeste njegova zabrana da rob kaže svom vlasniku ili vlasnici: moj gospodar i moja gospodarica, kao što je zabranio i vlasniku da kaže svom robu: moj rob. Treba reći: moj momak i moja djevojka, a rob treba reći: moj vlasnik i moja vlasnica.[637]

---

[635] Bilježe ga Ebu Davud (4977) u *Edebu*, poglavlje: Rob ne treba reći moj gospodar i moja gospodarica, Ahmed u(5/346, 347), Buhari u *El-Edebul-mufredu* (760) od Burejde el-Eslemija, r.a.. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

Onome ko je tvrdio da je liječnik, rekao je: أَنْتَ رَجُلٌ رَفِيقٌ ، وَطَبِيبُهَا الَّذِي خَلَقَهَا "Ti si samo dobrostiv čovjek, a njen liječnik je onaj ko ju je stvorio."[638]

Neznalice nevjernika koji posjeduje znanje o nekoj prirodnoj znanosti nazivaju mudracom, a on je ustvari najgore stvorenje.

Također je za govornika koji je rekao:

مَنْ يُطِعْ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ رَشَدَ وَمَنْ يَعْصِهِمَا فَقَدْ غَوَى بِئْسَ الْخَطِيبُ أَنْتَ.

"Ko se pokori Allahu i Njegovu Poslaniku, upućen je, a ko im se suprostavi zalutao je", rekao: "Loš li si ti govornik."[639]

Također je rekao:

لاَ تَقُولُوا : مَا شَاءَ اللهُ وَشَاءَ فُلاَنٌ ، وَلَكِنْ قُولُوا : مَا شَاءَ اللهُ ثُمَّ مَا شَاءَ فُلاَنٌ.

"Ne govorite: što Allah htjedne i što htjedne taj i taj, nego recite: što Allah htjedne, a zatim što htjedne taj i taj."[640] Neki čovjek mu je rekao:

---

[636] Bilježe ga Ebu Davud (4955) u *Edebu*, poglavlje: Promjena ružnog imena, Nesai (8/226, 227) u *Adabul-kudati*, poglavlje: Kada uzmu nekog čovjeka za sudiju, pa im presudi. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[637] Bilježi ga Muslim (2249) u *Pristojnim izrazima*, poglavlje: Status izgovora izraza rob, Ebu Davud (4975) i Ahmed u(2/444, 496) od Ebu Hurejre. Također ga bilježi Buhari (5/130, 131) u *Oslobađanju*, poglavlje: Pokuđeno je oholiti se nad robovima, od Ebu Hurejre, u sljedećoj verziji: "Neka niko ne govori: nahrani svog gospodara, pomozi uzeti abdest svom gospodaru, ili napoji svog gospodara, nego neka kaže: moj vlasnik i moj prvak. Također neka niko od vas ne kaže: moj rob i moja robinja, nego neka kaže moj momak, moja djevojka i moj dječak."

[638] Bilježe ga Ebu Davud (4207) u *Njezi kose*, poglavlje: Kna, i Ahmed u(4/163), od Ebu Rimseta. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[639] Bilježe ga Muslim (870) u *Džuma-namazu*, poglavlje: Olakšanje u namazu, Ebu Davud (1099) u *Namazu*, poglavlje: Čovjek drži hutbu oslanjajući se na luk, i Ahmed u(4/256, 379) od Adija b. Hatima, r.a. Hadis u cijelosti glasi: "Reci: 'A ko se ne pokori Allahu i Njegovu Poslaniku...'" Poslanik, s.a.v.s., osudio je to zbog toga što je spojio u odnosnoj zamjenici dva imena, jer to aludira na izjednačavanje između Allaha i Njegova Poslanika.

[640] Bilježe ga Ebu Davud (4980) u *Edebu*, poglavlje: Ne kaže se: neraspoložen sam, i Ahmed u(5/384, 394, 398) od Huzejfe. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

وَقَالَ لَهُ رَجُلٌ مَا شَاءَ اللهُ وَشِئْتَ فَقَال : أَجَعَلْتَنِي لِلهِ نِدًّا ؟ قُلْ مَا شَاءَ اللهُ وَحْدَه.

"Što Allah i ti želite." Rekao je: "Učinio si me Allahovim sudrugom? Reci samo: što Allah želi."[641]

Slično spomenutom širku jesu i izjave onog koji se ne boji širka poput:

أَنَا بِاللهِ وَبِكَ وَأَنَا فِي حَسْبِ اللهِ وَحَسْبِكَ وَمَا لِي إِلَّا اللهُ وَأَنْتَ وَأَنَا مُتَوَكِّلٌ عَلَى اللهِ وَعَلَيْكَ ، وَهَذَا مِنْ اللهِ وَمِنْكَ ، وَاللهُ لِي فِي السَّمَاءِ وَأَنْتَ لِي فِي الأَرْضِ وَوَاللهِ وَحَيَاتِكَ.

"Ja se utječem Allahu i tebi, ja sam u Allahovoj i tvojoj zaštiti, ja nemam nikog drugog do Allaha i tebe, ja se oslanjam na Allaha i tebe, ovo je od Allaha i tebe, Allah mi je na nebesima, a ti si mi na zemlji, tako mi Allaha i tvog života", kao i ostale slične izjave u kojima onaj ko ih upotrebljava izjednačuje Stvoritelja sa stvorenjem. One su više zabranjene i ružnije od izjave: "Što Allah hoće i ti."

Međutim, ako kaže: "Ja se utječem Allahu, a zatim tebi, šta Allah htjedne, a zatim ti", u tome ne bi bilo nikakve zapreke. Dokaz tome jeste sljedeći hadis: "Danas mi nema spasa osim kod Allaha, a zatim kod tebe."[642] Kao i prethodni hadis u kojem se dozvoljava reći: "Šta Allah htjedne, a zatim šta htjedne taj i taj."

* * *

Od druge vrste izraza jeste da se upotrijebe izrazi poniženja za one koji ih ne zaslužuju. Tako je Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se psuje vrijeme i rekao: إِنَّ اللهَ هُوَ الدَّهْرُ "Allah je uistinu vrijeme." U drugom se hadisu kaže: يُؤْذِينِي ابْنُ آدَمَ فَيَسُبُّ الدَّهْرَ وَأَنَا الدَّهْرُ بِيَدِيَ الأَمْرُ أُقَلِّبُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ "Uzvišeni Allah rekao je: 'Čovjek me uznemirava sa pso-

[641] Bilježi ga Ahmed u(1/214, 224, 283, 347) od Ibn Abbasa u formi: "Zar si me učinio Allahu ravnim?!" Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[642] Bilježe ga Buhari (11/470) u *Zakletvama i zavjetima*, poglavlje: Ne treba reći: Što Allah i ti hoćete, Muslim (2964) u *Zuhdu i rekaiku*. To je ustvari dio dugog hadisa u kojem se navodi kazivanje o ćelavom, gubavom i slijepom koje je Allah iskušao, pa je bio zadovoljan od slijepca, a rasrdio se na njegova dva prijatelja, zato što se nisu sjetili Allaha.

vanjem vremena, jer Ja sam vrijeme. U Mojim rukama su stvari. Ja mijenjam noć i dan.'"[643] U trećem se hadisu kaže: لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ يَا خَيْبَةَ الدَّهْرِ "Neka niko od vas ne govori: 'Loša li vremena.'"[644]

U toj zabrani kriju se tri velike opasnosti. Prva opasnost jeste što se psuje ono što ne zaslužuje to, jer vrijeme je jedno od Allahovih potčinjenih stvorenja, koje se pokorava Njegovim zakonima i koje mu je ponizno. Prema tome, onoga ko psuje vrijeme preče je prezirati i psovati.

Druga opasnost jeste ta što ta psovka u sebi sadržava širk, jer onaj ko psuje vrijeme on ga psuje zbog toga što misli da mu ono donosi štetu i korist. Pored toga, psovač je u isto vrijeme i nasilnik, jer čini štetu onome ko je ne zaslužuje, dao je nečemu nešto što ga ne zaslužuje, uzdigao je nešto što to ne zaslužuje, zabranio je nekomu ko ne zaslužuje da mu se to zabrani. Vrijeme je kod onih koji ga psuju najveći nasilnik. Psovačka obilježja tih nasilnika izdajnika veoma su mnogobrojna. Tako su mnoge neznalice izričiti u njegovu proklinjanju i ponižavanju.

Treća opasnost psovanja vremena jeste ta što se ta njihova psovka odnosi na Onog koji je stvorio vremenske prilike, jer da u tome istina slijedi njihove strasti, nestalo bi nebesa i Zemlje. Pa npr. ako vrijeme bude u skladu s njihovim strastima i željama, onda ga hvale i uzdižu. Međutim, treba znati da je Gospodar vremena taj koji daje i zabranjuje, koji diže i spušta, ponizuje i uzvisuje. U svemu

643 Bilježe ga Buhari (13/389) u *Tevhidu*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Oni žele da izmjene Allahova riječi...", u *Tefsiru sure El-Džasije*, i u *Edebu*, poglavlje: Ne psujte vrijeme, Muslim (2246) u *Izrazima*, poglavlje: Zabranjeno je psovati vrijeme, Ebu Davud (5274) u *Edebu*, poglavlje: O čovjeku koji psuje vrijeme, i Ahmed u(2/238, 272). Hattabi je rekao: "To znači da sam ja vlasnik vremena i upravljam stvarima koje se tiču vremena. Prema tome, ko bude psovao vrijeme zbog toga što ono to čini i donosi jer će tako na indirektan način psovati njegova Stvoritelja koji ga je stvorio, tj. vrijeme."

644 Bilježe ga Buhari (10/465, 466) u *Edebu*, poglavlje: Ne psujte vrijeme, poglavlje: Poslanikove, s.a.v.s., riječi: "Plemenitost je srce vjernika.", Muslim (2246) u *Izrazima*, poglavlje: Zabranjeno je psovati vrijeme, *Muvetta* (2/984), u *Govoru*, poglavlje: Šta je pokuđeno od govora, i Ahmed u(2/259, 272, 275, 318).

tome, vrijeme nema nikakvog utjecaja. Prema tome, njihovo psovanje vremena jeste ustvari psovanje Uzvišenog Allaha, dž.š., i zbog toga psovanje vremena uznemiruje Uzvišenog Allaha.

Bilježi se u dva od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Uzvišeni Allah rekao je: 'Uznemiruje me čovjek sa psovanjem vremena, jer Ja sam vrijeme.'" Znači, psovanje vremena oscilira između dvije mogućnosti, a jedna od njih mora se odnositi na onog ko ga psuje. Prva je da onaj ko psuje vrijeme ustvari psuje Allaha, a druga je da on s tom psovkom čini širk, jer ako je uvjeren da vrijeme zajedno s Allahom ima utjecaja na život, onda je ustvari politeista, a ako je uvjeren da samo Allah daje vrijeme, pa i pored toga psuje onoga ko je dao vrijeme, onda je on ustvari opsovao Allaha.

Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ تَعِسَ الشَّيْطَانُ فَإِنَّهُ يَتَعَاظَمُ حَتَّى يَكُونَ مِثْلَ الْبَيْتِ فَيَقُولُ بِقُوَّتِي صَرَعْتُهُ وَلَكِنْ لِيَقُلْ بِسْمِ اللهِ فَإِنَّهُ يَتَصَاغَرُ حَتَّى يَكُونَ مِثْلَ الذّبَابِ.

"Neka niko od vas ne kaže: 'Propao šejtan', jer se on tada povećava sve dok ne postane koliko kuća i kaže: 'Pobijedio sam ga sa svojom snagom.' Nego neka kaže: 'Bismillah', i on će se tada smanjiti i postat će kao mušica."[645]

U drugom hadisu kaže se: إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا لَعَنَ الشَّيْطَانَ يَقُولُ : إِنَّكَ لَتَلْعَنُ مُلْعَنًا "Kada čovjek prokune šejtana, on kaže: 'Ti proklinješ onog koji je proklet.'"[646]

Slične tome jesu riječi: "Neka Allah ponizi šejtana", i "Neka Allah unakazi šejtana", sve one vesele ga i navode ga da kaže: "Čovjek je spoznao da sam ga savladao sa svojom snagom." To je zbog toga što ga potpomaže da ga zavede i da mu u tome ne može ništa. Zato je Poslanik, s.a.v.s., ukazao da onaj koga uznemiri šejtan s nečim,

[645] Bilježi ga Ebu Davud (4982) u *Edebu*, 85 poglavlje, i Ahmed u(5/59, 71, 365) od nekog ashaba. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[646] Nisam našao ovaj hadis.

treba da se sjeti Allaha, spomene Njegovo ime i zatraži utočište kod Njega. To će mu više koristiti i više naljutiti šejtana.

* * *

Slična tome jeste i Poslanikova, s.a.v.s., zabrana da neko kaže: خَبُثَتْ نَفْسِي "Duša mi je postala zlobna", nego neka kaže: لَقِسَتْ نَفْسِي "Mrzovoljna mi je duša."[647] I pored toga što obje fraze imaju ista značenja, tj. postala je nenormalna i loše je ćudi, ipak je Poslanik, s.a.v.s., prezirao da ashabi to stanje izražavaju na prvi način, zbog toga što taj izraz involvira ružnoću i odvratnost i zato ih je uputio da koriste ljepše izraze i da se okane ružnih, tj. da ružne izraze zamjene sa ljepšim.

Slična toj zabrani jeste i Poslanikova zabrana da onaj koga je prošlo ili zadesilo nešto kaže: da sam uradio to i to. Poslanik, s.a.v.s., na to je rekao: إِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَانِ "*Lev*, tj. *da sam*, otvara šejtansko djelovanje." Potom je ukazao na ono što je korisnije takvom čovjeku reći od spomenute fraze, a to je da kaže: "Allah je to odredio i uradio šta je htio."[648]

To je zbog toga što riječi: da sam uradio to i to, ne bi me prošlo to i to, ili ne bi mi se desilo ono što mi se desilo, jeste govor koji apsolutno ne koristi, jer on ne može povratiti ono što je prošlo. Također, riječi "da sam" ne mogu ukloniti ono što je zadesilo nekoga. One pored toga sadržavaju tvrdnju da je stvar bila kako ju je neko u sebi zamišljao, bila bi drugačija od onoga, kako ju je Allah odredio,

[647] Bilježe ga Buhari (10/465) u *Edebu*, poglavlje: Ne kaže se: duša mi je postala zlobna, Muslim (2251) u *Izrazima*, poglavlje: Pokuđeno je da čovjek kaže: zlobna mi je duša, Ebu Davud (4989) u *Edebu*, poglavlje: Ne kaže se: zlobna mi je duša, i Ahmed u(6/51, 66, 231, 281), svi ga bilježe od Aiše, r.a.. O ovoj temi prenosi se još i od Sehla b. Hunejfa.

[648] Bilježe ga Muslim (2664) u *Sudbini*, poglavlje: Naređena je snaga, a zabranjena slabost, Ibn Madža (79) u *Uvodu*, poglavlje: Sudbina, i Ahmed u(2/366, 370), od Ebu Hurejre, r.a., da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Snažan vjernik bolji je i draži Allahu od nejaka vjernika. Međutim, u svakom od njih je dobro. Nastoj raditi ono što ti je korisno, potpomogni se s Allahom i ne kloni. Ako te nešto zadesi ne reci: da sam uradio to i to, bilo bi to i to, nego reci: Allah je to odredio i uradio šta je htio, jer lev, tj. da sam, otvara šejtanovo djelovanje."

realizovao i htio, jer ono što se desilo suprotno onome što je neko želio, desilo se Allahovom odredbom, realizacijom i htjenjem.

Kada neko kaže: da sam ja uradio tako, desilo bi se suprotno onome što se desilo sada. Međutim, to je nemoguće, jer da se nešto desi suprotno onome što je određeno i što se desilo, nemoguće je. Taj njegov govor involvira u sebi: laž, neznanje i apsurd. Kada bi smo i prihvatili da ne sadržava poricanje sudbine, ne bi se mogla izbjeći kontradiktornost u tom govoru, jer on znači: da sam uradio tako, na taj način bih izbjegao ono što mi je Allah odredio.

Ako se kaže da u tome nema odbijanja sudbine i njena negiranja, jer ti uzroci koje je želio jesu također od sudbine, jer on govori: da sam radio za ovu sudbinu, uklonio bih od sebe tu sudbinu, jer se sudbina uklanja sudbinom poput uklanjanja bolesti s lijekovima, grijeha s pokajanjem, neprijatelja s džihadom, sve te stvari jesu sudbina.

Reći će se da je to istina, međutim, to koristi prije nego što se desi neželjena sudbina. Ali nakon što se desi, onda nema načina da se ona ukloni, jer da postoji neki način za njeno uklanjanje ili ublažavanje s drugom sudbinom, onda bi mu najpreče bilo da izgovori te riječi, tj. da sam uradio to i to. Čak bi mu bila dužnost, u tom slučaju poduzeti postupke kojima će ukloniti tu sudbinu ili ublažiti njene posljedice, a ne samo da želi da se nije desilo ono što se desilo, jer je to puka nemoć. Allah osuđuje nemoć, a voli "el-kejs" i naređuje ga. "Kejs" je uvažavanje uzroka s kojima je Allah povezao korisne posljedice za čovjeka na ovom i onome svijetu. Ovo otvara vrata dobra, a nemoć otvara vrata šejtanskog djelovanja, jer čovjek kada postane nemoćan uraditi ono što mu koristi i okrene se pukim željama govoreći: da je bilo tako i tako, da sam uradio to i to, na taj način otvara kod sebe šejtansko djelovanje, jer šejtanova vrata jesu nemoć i lijenost. Zbog toga je Poslanik od njih tražio utočište, jer su one ključ svakog zla. Od njih proističe briga, tuga, strah, škrtost, dug i nadmoć ljudi. Izvor svih tih duševnih bolesti jesu nemoć i lijenost, a njihova parola je: "Da je..." Zbog toga je Poslanik, s.a.v.s.,

rekao: "Zaista lev, tj. da je, otvara šejtansko djelovanje." Iluzionari su najnemoćniji i najneuspješniji ljudi, jer iluzije su osnovno bogatstvo iluzionara, a slabost je ključ svakom zlu.

Osnova svih grijeha jeste slabost, jer čovjek kada postane nemoćan uraditi uzroke dobrih djela i uzroke koji ga udaljavaju od grijeha, koji stoje kao prepreka između njega i njih, onda on počini grijehe. Prema tome, ovaj časni hadis u kojem je Poslanik, s.a.v.s., tražio utočište od svih temelja i ogranaka zla, njegovih temelja i ciljeva, izvora i rukavaca. On involvira osam osobina, a svake njegove dvije osobine u čvrstoj su sprezi. Poslanik, s.a.v.s., rekao je: أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ "Bože, utječem Ti se od brige i tuge."[649]

Te su dvije stvari u jednoj jakoj sprezi, jer se duševna nelagodnost i nevolja s obzirom na razlog koji je uzrokuje, dijeli na dvije vrste: nevolja čiji je uzrok nešto što se desilo u prošlosti i on uzrokuje tugu; i drugo što izaziva tu nelagodnost jeste ono što će se desiti u budućnosti i ono uzrokuje brigu, a obje stvari nastaju od nemoći i slabosti. Ono što je prošlo, ne može se otkloniti tugom, nego zadovoljstvom, zahvalom, strpljenjem, vjerom u određenje i riječima koje takav čovjek treba reći: Allah je to odredio i uradio što je htio.

Također, ono što će doći ne može se spriječiti brigom. U tom slučaju, moguće je da čovjek posjeduje neki način da izbjegne budućnost i da to bude u mogućnosti uraditi, ili da ne posjeduje nikakvo sredstvo da je ukloni, pa se ne boji od nje, nego će uzeti sebi odgovarajuću odjeću i opremu kako bi se prikladno pripremio

[649] Bilježi ga Buhari (11/148, 149) u *Dovama*, poglavlje: Traženje utočišta od prevlasti ljudi, poglavlje: Utjecanje od kaburskog azaba, poglavlje: Utjecanje od škrtosti, poglavlje: Utjecanje od pozne starosti i poglavlje: Utjecanje od dunjalučkog iskušenja. Bilježi ga i u *Džihadu*, poglavlje: S čime se traži zaštita od straha. Potpuna forma te dove glasi: "Bože, utječem Ti se od briga i tuge, od nemoći i lijenosti, od škrtosti i kukavičluka, od prevelikog duga i prevlasti ljudi." Bilježe ga Tirmizi (3480) u *Dovama*, poglavlje: Traženje utočišta od brige i duga, Nesai (8/257, 258) u *Istiazi*, Ahmed u(3/122, 159, 220, 226, 240) od Enesa, r.a. Bilježi ga Ebu Davud (1555) u *Namazu*, poglavlje: Istiaze, od Ebu Seida el-Hudrija.

za njen doček. Obuče jak oklop tevhida, tevekkula, past će pred svog Uzvišenog Gospodara, predat će mu se i bit će zadovoljan da mu bude Gospodar u svemu, tako da ne bude zadovoljan samo da mu bude Gospodar u onome što voli, a ne i u onome što ne voli. Ako se desi ovo posljednje, onda on nije apsolutno zadovoljan da mu Allah bude njegov Gospodar, a ni Allah apsolutno ne želi da mu on bude rob.

Briga i tuga uopće ne koriste čovjeku. Njihova šteta veća je od koristi. One slabe volju i srce i sprečavaju čovjeka da radi ono što će mu koristiti. One mu sprečavaju put da ide naprijed, vraćaju ga nazad, spotiču ga, zaustavljaju ga, zaklanjaju ga od znanja kojem bi uvijek, kada ga vidi, trebao hitati i truditi se na putu njegova stjecanja. Međutim, briga i tuga težak su teret na leđima onog ko ih nosi. Čak ga one sprečavaju od njegovih strasti i želja koje mu štete na ovom i onom svijetu, ali eto, ovdje mu te dvije stvari mogu koristiti.

U tome je mudrost Silnog i Mudrog, da tim dvjema stvarima potčini srca onih koji su se okrenuli od Njega, koja su prazna od ljubavi prema Njemu, koja u sebi nemaju straha, nade, pokajanja, oslonca i prisnosti prema Allahu. Koja ne traže utočišta kod Allaha i ne bježe Njemu, da ih na taj način vrati i iskuša s duševnim brigama, tugom, bolovima, od mnogih grijeha i niskih strasti. Ta srca su u zatvoru bola ovog svijeta, pa ako se njima želi dobro, nagradu za zatvor ovoga svijeta naplatit će na onom svijetu. Ona će stalno biti u tom zatvoru sve dok se ne oslobode i ne dođu u prostranstva tevhida, dok se ne okrenu Allahu i ne osjete Njegovu blizinu i dok ljubav prema Njemu ne ispun. najdublje i najkrajnje njegove dubine i prostranstva. Tako da Njegovo spominjanje, ljubav prema Njemu, strah od Njega i nada u Njega, radost s Njim i uživanje u sjećanju na Njega ne zagospodare, ne prevladaju srcem. Pa kada to srce sve izgubi, izgubi i svoju snagu bez koje mu nema života niti opstanka.

Nema drugog načina da se srce oslobodi svih tih bolova, koji su u isto vrijeme i njegove najrazornije bolesti, do tog načina. Nema

spasa bez Jedinog Allaha. Do njega se može stići samo preko Njega, dobro donosi samo On, zlo odnosi samo On i na njega ne ukazuje niko drugi osim On. On kada želi svom robu neku stvar, pripremi ga za nju. Znači, On stvara, On priprema i On opskrbljuje. Ako ga postavi na bilo koje mjesto, sa Svojom dobrotom i mudrosti ga je tu postavio, jer mu drugo ništa i ne priliči niti mu šta drugo bolje odgovara. Ne može se spriječiti ono što Allah dadne, niti se može dati ono što je On uskratio. Ne sprečava Svom robu pravo koje mu je odredio da bi mu tako učini nepravdu. On to čini da bi čovjeka osvijestio i doveo ga, sa Svojom ljubavlju prema njemu, da Ga obožava, da Mu se iskreno obrati, pokori, dodvori i da prema Njemu osjeti istinsku nemoć, i da u svakom svom atomu bića, vanjskom i unutrašnjem, osjeti potpunu pokornost sa svakim svojim izdisajem i udisajem.

To je bit i suština te stvari. Pa ako je rob ne prizna, Gospodar je zbog Svoje škrtosti neće spriječiti svom robu sve dok je rob Njemu potreban, niti što će se Njegove hazne smanjiti, niti da bi prisvojio ono što pripada robu. Allah mu to sve zabranjuje da bi ga povratio Sebi, da bi ga uzdigao kad Mu se on ponizi, da bi ga obogatio kad on osjeti siromaštvo prema Njemu, da bi ga nagradio kada rob iskreno stane pred Njega, da učini da proba gorčinu zabrane preko slasti u pokoravanju i uživanju u ovisnosti o Njemu, da bi mu obukao ogrtač pobožnosti, da bi mu s njegovim izoliranjem dao najčasnije položaje, da bi mu pokazao Svoju mudrost u Svojoj moći, milost u Svojoj uzvišenosti, dobročinstvo i samilost u Svojoj nadmoći, i da je Njegova zabrana ustvari darivanje, smjenjivanje, postavljanje, kazna preodgoj, iskušenje ljubav i dar, a prevlast njegovih neprijatelja nad njim jeste ustvari uže koje će ga dovesti ka Njemu.

Ukratko rečeno, ne priliči robu ništa drugo do ono što ga je zadesilo, jer su ga Allahova mudrost i hvala postavili na to mjesto zato što mu drugo ne odgovara. Nije dobro da ga napušta, jer Allah najbolje zna koja mjesta će odrediti za svoje darivanje i nagrađivanje. Allah najbolje zna kome će Svoju milost ukazati.

﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾

"I tako Mi jedne drugima iskušavamo da bi nevjernici rekli: 'Zar su to oni kojima je Allah, između nas, milost ukazao?' A zar Allah dobro ne poznaje one koji su zahvalni." (El-En'am, 53).

Uzvišeni Allah najbolje zna mjesta dobra; i one kojima će to dobro dati, a i one kojima će ga zabraniti. S Njegovom dobrostivosti i mudrosti On daje i zabranjuje, pa ako ta zabrana dovede do osjećaja zavisnosti od Njega, pokornosti prema Njemu i dodvoravanja Uzvišenom, u tom slučaju ta zabrana se u odnosu na njega transformiše u dar. A koga Njegovo darivanje uposli i odvrati od Njega, ono će u odnosu na čovjeka biti zabrana, jer sve što odvrati čovjeka od Allaha pokuđeno je, a sve što ga vrati Njemu jeste milost prema njemu. Uzvišeni Gospodar od čovjeka želi i traži da radi i djeluje, a nijedno djelo ne može se desiti sve dok ga Allah ne odredi i dozvoli. On od nas traži da kontinuirano budemo mobilni, da stalno radimo ono što će nas približiti Njemu, a prije toga obavijestio nas je da se ta nakana ne dešava sve dok On ne pomogne da se to ostvari s Njegovom voljom. Znači da postoje dvije volje: volja od čovjeka da nešto uradi i Božja volja koja želi da mu to pomogne. Čovjek ne može ništa uraditi bez Božje volje, niti ima ikakva udjela u tome. O tome Uzvišeni veli: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ *"A vi ne možete ništa htjeti, ako to Allah, Gospodar svjetova, neće."* (Et-Tekvir, 29). Pa ako čovjek posjeduje drugu volju koja je u korelativnom odnosu s onom koju je Bog dao, poput njegova tijela i duše, onda bi Allahova volja sama po sebi zahtijevala da čovjek s njom uradi ono što želi, jer u suprotnom neće biti spreman za prihvatanje darova. Međutim, pošto on nema takve posude u koju bi se stavili pokloni, onda je to tuđa posuda, a ko donese tuđu posudu vraća se bez darova, i onda neka ne kori nikog osim sebe.

Cilj Poslanikova, s.a.v.s., utjecanja od brige i tuge, dvije usko povezane osobine, i od nemoći i lijenosti, također usko povezanih

osobina, jeste zbog toga što je čovjek nesavršen i što nije imun na njih; ili zbog toga što je nemoćan nešto uraditi, a to je nemoć, ili što je moćan ali ga ne želi uraditi, a to je lijenost. Od te dvije osobine nastaje gubljenje svakog dobra i stjecanje svakog zla. Od tog je zla anuliranje koristi od svog tijela i to je kukavičluk, i anuliranje koristi od svog imetka, i to je škrtost. Nakon toga kod čovjeka nastaju dvije nesreće ili savladanost. Istinska nesreća, to je nesreća i savladanost zbog duga, i lažna nesreća, tj. nesreća ili savladanost od strane ljudi. Sva ta zla jesu posljedice nemoći i lijenosti. Na to se odnose i vjerodostojne Poslanikove riječi upućene nekom čovjeku kojem je presudio protiv njega i koji je rekao: "Dovoljan mi je Allah i divan li je On oslonac." Našto je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إنّ اللّهَ يَلُومُ عَلَى الْعَجْزِ ، وَلَكِنْ عَلَيْكَ بِالْكَيْسِ فَإذَا غَلَبَكَ أَمْرٌ فَقُلْ حَسْبِيَ اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيل.

"Allah osuđuje nemoć, nego budi razborit i kada te neka stvar savlada reci: 'Dovoljan mi je Allah i divan li je On oslonac.'"[650]

Taj je čovjek rekao da mu jeAllah dovoljan i da je On divan oslonac nakon svoje nemoći da bude razborit, jer da je bio takav, Poslanik, s.a.v.s., presudio bi u njegovu korist, a protiv njegova suparnika. Međutim, da je poduzeo sve korake i uzroke koje zahtjeva razboritost i nakon toga bio pobijeđen i rekao: "Dovoljan mi je Allah i divan li je On oslonac", onda bi te njegove riječi bile izrečene na pravom mjestu. To nam potvrđuje primjer Ibrahima, a.s., Allahova prijatelja, kada je poduzeo sve što mu je bilo naređeno, i nije bio nemoćan da bila šta od toga uradi, nakon čega ga je njegov neprijatelj savladao i bacio u vatru, u tom stanju rekao je: "Dovoljan

[650] Bilježe ga Ebu Davud (3627) u Sudstvu, poglavlje: Čovjek se treba zakleti za svoje pravo, i Ahmed u musnedu, 6/24, 25, od Avfa b. Malika el-Ešdže'ija, r.a., da je Poslanik, a.s., presudio dvojici ljudi, pa onaj protiv koga je presudio rekao je: «Allah mi je dovoljan i divan li je On oslonac», pa je Poslanik, a.s., rekao: «Allah osuđuje nemoć, nego budi mudar i razborit i kada te savlada neka stvar reci: «Dovoljan mi je Allah i divan li je On oslonac.» U lancu prenosilaca mu je Sejfu eš-Šami, koga povjerljivim prenosiocem smatraju samo Ibn Hibban i el-'Idžli.

mi je Allah i divan li je on oslonac."[651] Tako su te riječi, izrečene na pravom mjestu, opravdale očekivanja, urodile plodom i dale ono što se putem njih tražilo.

Ista je stvar i s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., i njegovim ashabima kada im je na dan Uhuda rečeno, nakon što su se povukli s njega, da su se ljudi okupili radi njih pa da ih se pripaze, nakon čega su se oni pripremili i izišli da se sukobe sa svojim neprijateljem. Od sebe su dali sve što su znali i umjeli, a zatim su rekli: حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ "Dovoljan nam je Allah, i divan li je On oslonac."[652]

Nakon čega su te riječi dale plodove i donijele ono što se tražilo s njima. Zbog toga je Uzvišeni rekao:

﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللهِ فَهُوَ حَسْبُهُ﴾

"Onome ko se Allaha boji, On će izlaz naći i opskrbit će ga odakle se i ne nada; onome koji se u Allaha pouzda On mu je dosta." (Et-Talak, 2).

U ajetu je *tevekkul*, tj. oslanjanje na Allaha spomenut poslije *takve*, tj. bogobojaznosti. *Tevekkul* je poduzimanje svih uzroka koji su naređeni, i nakon toga ko se osloni na Allaha On će mu biti dovoljan, kako to Uzvišeni kaže na drugom mjestu: ﴿وَاتَّقُوا اللهَ وَعَلَى اللهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ *"Bojte se Allaha, i neka se na Njega oslone vjernici!"* (El-Maide, 11). Tevekkul i dostatnost bez poduzimanja uzroka koji su propisani i naređeni jeste ustvari puka nemoć, a vjernik ne bi smio da od svog tevekkula napravi nemoć, niti svoju nemoć tevekkulom. Vjernik treba da od svog tevekkula načini jedan od propisanih i naređenih uzroka, jer bez svih njih ne može se realizirati cilj i nakana.

---

[651] Bilježi ga Buhari (8/172) od Ibn Abbasa da je rekao: "Riječi: 'Allah nam je dovoljan i divan li je On oslonac', rekao je Ibrahim kada je bio bačen u vatru, a Muhammed, s.a.v.s., ih je rekao kada mu je rečeno: 'Ljudi su se okupili protiv vas', pa im je to vjerovanje povećalo, te su rekli: 'Dovoljan nam je Allah i divan li je On zaštitnik.'"

[652] V.: *Es-Siretun-nebevijjetu* (3/100-101) od Ibn Kesira kao i njegov tefsir (1/430).

Zbog toga su dvije grupe ljudi pogriješile. Prva tvrdi da je sam tevekkul dovoljan i samostalan uzrok da se dođe do cilja i zbog toga su anulirali sve uzroke koje je Allahova mudrost odredila da se preko njih stiže do posljedica. Na taj način otišli su u jednu krajnost i nemoć zbog toga što su zanemarili uzroke. Zato je njihov tevekkul oslabio gdje su mislili da je jak. Zbog toga su sve svoje želje sakupili i načinili od njih jednu želju. Iako u tome s te strane ima neke snage, međutim s druge strane u tome je slabost. Zato kada god taj samostalni tevekkul ojača s te strane, slabi ga krajnost sa strane uzroka, s druge strane koji je ustvari mjesto tevekkula. Mjesto tevekkula su uzroci, a njegovo savršenstvo jeste oslanjanje na Allaha kroz njih.

To je slično tevekkulu zemljoradnika koji ore zemlju i sije u nju sjeme i nakon toga se osloni na Allaha kod njegova klijanja i rasta. On je tevekkulu dao njegovo pravo, jer njegov tevekkul nije oslabio neoranje zemlje i njeno ostavljanje neobrađenu. Isti je slučaj i s putnikom koji želi preći određeni put i trudi se da ga pređe. Kao i tevekkul pametnih i razboritih o pitanju spasa od Allahove kazne i dobijanja Njegove nagrade s uporednim trudom da se bude pokoran Uzvišenom. To je tevekkul koji daje plodove i u kom je Allah dovoljan. A tevekkul nemoći i krajnosti ne daje plodove, niti će Allah u njemu pomoći onome ko ga učini, jer Allah je dostatan onome ko se osloni na Njega samo ako ga se boji, a njegova bogobojaznost jeste da uvaži sve propisane i naređene uzroke, a ne da ih zanemari i anulira.

Druga je grupa uvažila uzroke i vjeruje u kauzalnu vezu između uzroka i njenih posljedica i u Šerijatu i prirodnim zakonima, ali je zanemarila tevekkul. Ona i pored toga što je dobila od uvažavanja tih zakonitosti, ipak nema snagu koju imaju oni koji uvažavaju tevekkul, niti imaju Allahovu pomoć, niti Njegovu dostatnost, a niti zaštitu. To je puko ostavljanje na cjedilu i nemoć i to u onolikoj mjeri koliko propuste tevekkula.

Sva snaga jeste u oslanjanju na Allaha. Zbog toga su neki od prethodnika rekli: "Koga raduje da bude najjači čovjek, neka se osloni na Allaha, jer su snaga, dostatnost i zaštita osigurane onome ko se oslanja na Allaha. A njegova snaga umanjivat će se proporcionalno smanjenju njegove bogobojaznosti i tevekkula. U suprotnom je nužno da mu Allah da izlaz iz svake poteškoće u kojoj se ljudi nađu. U tom slučaju Allah mu je dovoljan i dostatan."

Time se želi reći da je Poslanik, s.a.v.s., uputio čovjeka ka onome u čemu je vrhunac njegovog savršenstva i realizacija njegovih ambicija, a to je da čezne za onim što je korisno za njega, da se na tome trudi i tada će mu koristiti Allahova dostatnost i riječi: "Dovoljan mi je Allah i divan li je On oslonac." Međutim, onaj ko ostane nemoćan i koga prođe dobro, a zatim kaže: "Dovoljan mi je Allah i divan li je On oslonac", Allah će ga koriti zbog toga i u tom slučaju mu neće biti dostatan, jer On je dovoljan samo onome ko Ga se boji i ko se osloni na Njega.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI PRI ZIKRU

Poslanik, s.a.v.s., bio je čovjek koji se najviše Allaha sjećao. Čak sav njegov govor bio je posvećen sjećanju na Allaha i oko Allaha. Njegove naredbe, zabrane, zakonodavstvo koje je propisivao ummetu bilo je od Poslanika, s.a.v.s., sjećanje na Allaha. Njegovo izvještavanje o imenima Gospodara, Njegovim svojstvima, propisima, djelima, nagradi i kazni bilo je od strane Poslanika sjećanje na Allaha (zikr). Hvaljenja Allaha s navođenjem Njegovih blagodati, Njegovo slavljenje, zahvala i tesbih bio je od Poslanika zikr Allahu. Poslanikove molbe i dove, čežnje i strah bio je zikr Allaha. Poslanikova šutnja i razmišljanje bili su Poslanikovo srčano sjećanje Allaha. Poslanik, s.a.v.s., sjećao se Allaha u svakom vremenu i stanju. Njegovo sjećanje na Allaha odvijalo se s udisanjem i izdisanjem vazduha, spominjao ga je u stojećem, sjedećem i u ležećem položaju, na strani, dok je hodao, jahao, išao, silazio, na putovanju i kod kuće.

Kada bi se budio govorio bi: الْحَمْدُ لله الّذي أَحْيَانَا بَعْدَ مَا أَمَاتَنَا وَإِلَيْه النّشُورُ "Hvala Allahu koji nas je oživio nakon što nas je usmrtio i Njemu ćemo se vratiti."[653]

---

[653] Bilježe ga Buhari (11/97) u *Dovama*, poglavlje: Šta se uči kad se hoće spavati?, poglavlje: Stavljanje desne ruke ispod desnog obraza, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane, kao i u *Tevhidu*, poglavlje: Dova sa Allahovim imenima, Tirmizi (3413) u *Dovama*, poglavlje: Koja se dova uči prije spavanja, Ebu Davud (5049) u *Edebu*, poglavlje: Šta se uči prije spavanja, Ibn Madža (3880) u *Dovama*, poglavlje: Šta se uči kada se probudi noću, Ahmed u(5/385, 387, 397, 399, 407), svi ga prenose od Huzejfe b. Jemana, r.a. Bilježe ga Buhari (11/111) u *Dovama*,

Aiša je rekla:

كَانَ إِذَا هَبَّ مِنَ اللَّيْلِ كَبَّرَ اللهَ عَشْرًا ، وَحَمِدَ اللهَ عَشْرًا ، وَقَالَ سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ عَشْرًا ، سُبْحَانَ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ عَشْرًا ، وَاسْتَغْفَرَ اللهَ عَشْرًا ، وَهَلَّلَ عَشْرًا ثُمَّ قَالَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ ضِيقِ الدُّنْيَا ، وَضِيقِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ عَشْرًا ، ثُمَّ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ.

"Kada bi Poslanik, s.a.v.s., ustao noću donio bi tekbir deset puta, zahvalio bi Allahu deset puta i rekao bi: 'Subhanellahi vebihamdihi', deset puta, 'subhanel melikil kuddusi', deset puta, donio bi istigfar deset puta, izgovorio bi 'la ilahe illellah' deset puta, a potom bi rekao: 'Bože, utječem Ti se od dunjalučke tjeskobe i tjeskobe Sudnjega dana', deset puta, zatim bi počeo s namazom."

Također je rekla:

كَانَ إِذَا اسْتَيْقَظَ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ أَسْتَغْفِرُكَ لِذَنْبِي ، وَأَسْأَلُكَ رَحْمَتَكَ اللَّهُمَّ زِدْنِي عِلْمًا وَلَا تُزِغْ قَلْبِي بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنِي ، وَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ.

"Kada bi se Poslanik, s.a.v.s., noću budio, govorio bi: "Nema boga osim Tebe, neka je Tebi slava. Bože, od Tebe oprosta tražim za svoje grijehe. Molim Te za Tvoju milost. Bože, povećaj mi znanje, i ne dozvoli mom srcu nakon što si me uputio da zastrani. Podari mi od Tebe milost, Ti si uistinu Onaj koji obilno dariva." Obje predaje bilježi Ebu Davud.[654]

---

poglavlje: Šta se uči kada se osvane, i u *Tevhidu*, poglavlje: Učenje dove s Allahovim imenima, Ahmed u(5/154) od Ebu Zerra, r.a. Bilježe ga Muslim (2711) u *Zikru*, poglavlje: Šta se kaže pri spavanju i kad se legne u postelju, Ahmed u(4/294, 302) od Berae b. Aziba, r.a..

[654] Prvu predaju bilježi u *Edebu* (5085) poglavlje: Šta se kaže kad se osvane. U lancu mu je Bekijje b. Velid, prenosilac koji obmanjuje, jer je spomenuo an'anu, i Omer b. Džu'sum, koga samo Ibn Hibban smatra povjerljivim. Bilježi ga i Nesai (3/209) u *Kijamul-lejli*, poglavlje: Navođenje s čime se otpočinje noćni namaz, koji bilježi drugim putem sa dobrim senedom tako da on jača s njim.

Drugu predaju bilježi u *Edebu* (5061) poglavlje: Šta treba čovjek reći kada ustane noću. U lancu prenosilaca mu je Abdullah b. Velid b. Kajs et-Tudžibi, nestabilan prenosilac, kako to tvrdi Hafiz Ibn Hadžer u *Takribu*.

Poslanik, s.a.v.s., obavijestio je da ko kaže kada se noću probudi:

لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَسُبْحَانَ اللهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ [الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ] ثُمَّ قَالَ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي أَوْ دَعَا بِدُعَاءٍ آخَرَ اُسْتُجِيبَ لَهُ فَإِنْ تَوَضَّأَ وَصَلَّى، قُبِلَتْ صَلَاتُهُ.

"Nema boga osim Jedinog Allaha koji nema sudruga, Njemu pripada vlast i zahvala i On je svemoćan. Hvala Allahu, slava Allahu i nema boga osim Allaha, Allah je najveći. Nema snage niti moći bez Njega (Uzvišenog i Veličanstvenog)", a zatim kaže: "Bože oprosti mi", ili prouči neku drugu dovu,[655] dova će mu biti primljena. Ako potom uzme abdest i klanja, namaz će mu biti primljen. Bilježi ga Buhari.[656]

Ibn Abbas opisuje Poslanikovu praksu noću, kada je kod njega zanoćio, i veli: "Kada se probudio, podigao je glavu nebesima i proučio deset posljednjih ajeta sure Ali Imran, od 'Zaista u stvaranju nebesa i Zemlje…', pa sve do kraja sure."[657]

Potom je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ قَيِّمُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَنْ فِيهِنَّ وَلَكَ الْحَمْدُ أَنْتَ الْحَقّ، وَوَعْدُكَ الْحَقّ، وَقَوْلُكَ الْحَقّ، وَلِقَاؤُكَ حَق، وَالْجَنَّةُ

[655] Hafiz u *Fethu* (3/33) veli: "Tako stoji u predaji ta dilema, a moguće je da je ona upotrijebljena radi izvora. Prvu mogućnost potvrđuje predaja koja se nalazi kod Ismailija u sljedećoj verziji: '…zatim kaže: 'Bože, oprosti mi', bit će mu oprošteno', ili kaže: 'pa prouči dovu, bit će mu ona uslišana.'" U predaji koju bilježi Ali b. el-Medini stoji: "…potom kaže: 'Bože, oprosti mi', ili je rekao: 'Ili prouči dovu'". U verziji koju bilježi Nesai ograničio se samo na prvi dio.

[656] Bilježe ga Buhari (3/33) u *Tehedždžudu*, poglavlje: Ko se probudi noću, pa klanja, Tirmizi (3411) u *Dovama*, poglavlje: Šta se prenosi o dovi kada se neko probudi u noći, Ebu Davud (5060) u *Edebu*, poglavlje: Šta će čovjek reći kada se probudi noću, Ibn Madža (3878) u *Dovi*, poglavlje: Kakvu će dovu učiti onaj ko se probudi noću. Dodatak u predaji: "Uzvišeni i Veličanstveni" ne bilježi se kod Buharija, nego je to iz predaje koju bilježe Ibn Madža, Nesai i Ibn Sunni s ispravnim lancem prenosilaca.

[657] Bilježe ga Buhari (8/176, 177) u *Tefsiru*, Muslim (763,191) u *Namazu putnika*, poglavlje: Dova na noćnom namazu, od Ibn Abbasa.

حَقّ ، وَالنّارُ حَقّ ، وَالنّبِيّونَ حَقّ ، وَمُحَمّدٌ حَقّ ، وَالسّاعَةُ حَقّ ، اللّهُمّ لَكَ أَسْلَمْتُ وَبِكَ آمَنْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكّلْتُ وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ وَإِلَيْكَ حَاكَمْتُ فَاغْفِرْ لِي مَا قَدّمْتُ وَمَا أَخّرْتُ وَمَا أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ أَنْتَ إِلَهِي ، لَا إِلَهَ إِلّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوّةَ إِلّا بِاللهِ الْعَلِيّ الْعَظِيمِ.

"Bože, neka je Tebi hvala, Ti si Onaj koji osvjetljavaš nebesa i Zemlju i ono što je u njima. Tebi pripada hvala, Ti održavaš i upravljaš nebesima, Zemljom i svime što je u njima. Tebi pripada zahvala, Ti si istina. Tvoje obećanje je istina, Tvoj govor je istina, susret s Tobom je istina, Džennet je istina, vatra je istina, poslanici su istina, Muhammed je istina, Sudnji dan je istina. Bože, Tebi sam se predao, u Tebe vjerujem, na Tebe se oslanjam, Tebi se kajem, radi Tebe se sporim, Tebe uzimam za sudiju, oprosti mi ono što sam uradio i što nisam, što tajim i što javno iznosim. Ti si moj Bog, nema boga osim Tebe. Nema snage niti moći bez Allaha, Uzvišenog i veličanstvenog."[658]

Aiša, r.a., veli da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi ustajao noću učio:

اللّهُمّ رَبّ جَبْرَائِيلَ وَمِيكَائِيلَ وَإِسْرَافِيلَ فَاطِرَ السّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشّهَادَةِ أَنْتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ اهْدِنِي لِمَا اخْتُلِفَ فِيهِ مِنَ الْحَقّ بِإِذْنِكَ ، إِنّكَ تَهْدِي مَنْ تَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

"Bože, Gospodaru Džebraila, Mikaila i Israfila, Stvaraoče nebesa i zemlja, Poznavaoče vidljivog i nevidljivog, Ti ćeš presuditi Svojim robovima u onome oko čega se prepiru, uputi me istini, s Tvojom dozvolom, u onome što je diskutabilno, jer Ti kome hoćeš ukazuješ na Pravi put."[659]

---

[658] Bilježe ga Buhari (3/2-3) na početku knjige *Tehedždžud*, zatim: (13/315) u *Tevhidu*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "On je Onaj koji je s istinom stvorio nebesa i Zemlju", i hadis 219. u tom poglavlju, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Oni žele da izmjene Allahov govor", Muslim (769) u *Namazu putnika*, Ahmed (1/358) od Ibn Abbasa da je Allahov, s.a.v.s., kada bi ustao kasno u noći učio....

[659] Bilježe ga Muslim (770) u *Namazu putnika i njegovu skraćivanju*, poglavlje: Dova na noćnom namazu i tehedždžudu, Tirmizi (3416) u *Dovama*, poglavlje: Šta se prenosi o dovi na početku namaza, Ibn Madža (1357) u *Učenju ikameta u namazu*, poglavlje: Šta se prenosi

Možda je rekla i: "Otpočinjao bi namaz s time. Kada bi klanjao vitr, nakon što bi ga otklanjao, završio bi vitr sa sljedećim riječima: 'Subhanel-melikil-kuddusi', tri puta i treći puta bi otezao glas."[660]

Kada bi izašao iz svoje kuće, učio bi:

اللّهُـمّ إِنّي أَعُـوذُ بِـكَ أَنْ أَضِـلّ أَوْ أُضَـلّ أَوْ أَزِلّ أَوْ أُزَلّ أَوْ أَظْلِـمَ أَوْ أُظْلَـمَ أَوْ أَجْهَـلَ أَوْ يُجْهَلَ عَلَيّ.

"U ime Allaha i oslanjam se na Allaha. Bože, utječem Ti se da ne zalutam i da nekog ne navedem da zaluta, da ne posrnem ili da nekoga ne navedem da posrne, da ne učinim nepravdu ili da nekom ne učinim nepravdu, da nešto ne uradim iz neznanja ili da mi se nešto ne uradi iz neznanja." Hadis je sahih.[661]

Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ قَالَ إِذَا خَرَجَ مَنْ بَيْتِهِ : بِسْمِ اللهِ تَوَكّلْت عَلَى اللهِ ، وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوّةَ إِلّا بِاللّهِ يُقَالُ لَهُ هُدِيتَ وَكُفِيتَ وَوُقِيتَ وَتَنَحّى عَنْهُ الشّيْطَانُ.

"Ko kaže kada izađe iz svoje kuće: 'U ime Allaha i oslanjam se na Allaha. Nema snage niti moći do Allaha', reći će mu se:

---

o dovi, koju čovjek uči kada čovjek ustane u noći i klanja? Prvi dio se bilježi kod Muslima od Jahje b. Ebu Kesira da je rekao: "Pričao mi je Ebu Seleme b. Abdurrahman b. Avf i rekao: 'Pitao sam Aišu, majku pravovjernih, s čime je, s.a.v.s., otpočinjao namaz kada bi ustajao noću? Rekla je: 'Kada bi noću ustajao da klanja, otpočinjao je namaz sa: 'Bože, gospodaru Džebraila....', pa je naveo hadis."

[660] Bilježe ga Ebu Davud (1430) u *Vitru*, poglavlje: Dova koja se uči na kraju vitara, Nesai (3/235) u *Kijamul-lejli*, poglavlje: Dileme prenosilaca predaje od Ubej b. Ka'ba, Ahmed (5/123) od Seida b. Abdurrahmana b. Ebza, od njegovoga oca, od Ubej b. Ka'ba. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježi ga Ahmed (3/406, 476) od Seida b. Abdurrahmana b. Ebza, od njegova oca. Lanac prenosilaca mu je također ispravan.

[661] Bilježe ga Tirmizi (3423) u *Dovama*, poglavlje: Utjecanje da ne učinimo nešto iz neznanja ili da se nama ne učini nešto iz neznanja, Ebu Davud (5094) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se izađe iz kuće, Nesai (8/285) u *Istiazi*, poglavlje: Traženje utočišta od dove koja se ne uslišava, Ibn Madža (3884) u *Dovi*, poglavlje: Šta se uči kada neko izađe iz svoje kuće, Ahmed u(6/306) od u Seleme, r.a. Lanac prenosilaca je ispravan. Tirmizi veli da je ovaj hadis hasenun-sahih, a Hakim (1/519) ga smatra vjerodostojnim, u čemu ga podržava i Zehebi.

'Upućen si, zadovoljen si i zaštićen si', i šejtan će pobjeći od njega." Hadis je hasen.[662]

Ibn Abbas, r.a., rekao je da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada je noćio kod njega, kada je izašao da klanja sabah, da je rekao:

اللّهُمّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا ، وَاجْعَلْ فِي لِسَانِي نُورًا ، وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُورًا ، وَاجْعَلْ فِي بَصَرِي نُورًا ، وَاجْعَلْ مَنّ خَلْفِي نُورًا ، وَمِنْ أَمَامِي نُورًا ، وَاجْعَلْ مَنّ فَوْقِي نُورًا ، وَاجْعَلْ مِنْ تَحْتِي نُورًا ، اللّهُمّ أَعْظِمْ لِي نُورًا.

"Bože, učini u mom srcu, jeziku, sluhu, vidu svjetlo, učini iza, ispred, iznad i ispod mene svjetlo. Bože, povećaj mi svjetlo."[663]

Fudajl b. Merzuk prenosi od Atijje el-'Avfija, od Ebu Seida el-Hudrija da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَا خَرَجَ رَجُلٌ مِنْ بَيْتِهِ إلى الصَّلَاة فَقَال : اللّهُمّ إِنّي أَسْأَلُكَ بِحَقّ السّائِلِينَ عَلَيْكَ وَبِحَقّ مَمْشَايَ هَذَا إِلَيْكَ فَإِنّي لَمْ أَخْرُجْ بَطَرًا وَلَا أَشَرًا ، وَلَا رِيَاءً وَلَا سُمْعَةً وَإِنّمَا خَرَجْتُ اتّقَاءَ سَخَطِك ، وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِكَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُنْقِذَنِي مِنْ النّارِ وَأَنْ تَغْفِرَ لِي ذُنُوبِي ، فَإِنّهُ لَا يَغْفِرُ الذّنُوبَ إِلّا أَنْتَ إِلّا وَكّلَ اللهُ بِهِ سَبْعِينَ أَلْفَ مَلَكٍ يَسْتَغْفِرُونَ لَهُ وَأَقْبَلَ اللهُ عَلَيْهِ بِوَجْهِهِ حَتّى يَقْضِيَ صَلَاتَهُ.

"Svaki čovjek koji izađe iz svoje kuće i kaže: 'Bože, molim Te pravom onih koji te mole, i pravom ovog mog idenja ka Tebi, ja nisam izišao iz obijesti niti iz oholosti, niti iz prikazivanja niti popularnosti, nego sam izišao bojeći se Tvoje srdžbe i tražeći Tvoje zadovoljstvo. Molim Te da me spasiš od vatre i da mi oprostiš grijehe, jer ih samo Ti možeš oprostiti.' Allah će mu odrediti sedamdeset hiljada meleka da za njega traže oprost i okrenut će Svoje lice prema njemu sve dok ne završi s namazom."[664]

---

[662] Bilježi ga Tirmizi (3422) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kada se izađe iz kuće, i Ebu Davud (5095) od Enesa, r.a. Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih, i u pravu je. Ibn Hibban (2375) veli da je vjerodostojan.

[663] Bilježe ga Buhari (11/98-99) u *Dovama*, poglavlje: Dova koja se uči kad se probudi iz sna, i Muslim (763, 191) u *Namazu putnika*, poglavlje: Dova na noćnom namazu, od Ibn Abbasa. Već mu je spomenuta verifikacija.

[664] Bilježe ga Ibn Madža (778) u *Knjizi o džamijama*, poglavlje: Idenje na namaz, i Ahmed u (3/21). U lancu prenosilaca mu je Atijje el-Avfi, slab prenosilac.

Bilježi Ebu Davud da bi Poslanik, s.a.v.s., kada bi ušao u džamiju rekao:

أَعُوذُ بِاللهِ الْعَظِيمِ وَبِوَجْهِهِ الْكَرِيمِ ، وَسُلْطَانِهِ الْقَدِيمِ مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ فَإِذَا قَالَ ذَلِكَ قَالَ الشَّيْطَانُ حُفِظَ مِنِّي سَائِرَ الْيَوْمِ.

"Utječem se sa veličanstvenim Allahom, s Njegovim časnim licem, s Njegovom praiskonskom moći od prokletog šejtana." Kada se to kaže, šejtan veli: "Sačuvan je od mene do kraja dana."[665]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمْ الْمَسْجِدَ فَلْيُسَلِّمْ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ افْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ فَإِذَا خَرَجَ فَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ.

"Kada neko od vas uđe u džamiju, neka donese salavat na Poslanika, s.a.v.s., i neka kaže: 'Bože, otvori mi vrata Svoje milosti', a kada izađe neka kaže: 'Bože, od Tebe tražim tvoju blagodat.'"[666]

Bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi ušao u džamiju donio bi salavat i selam na Muhammeda i njegovu porodicu, a zatim bi rekao:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ رَحْمَتِكَ ، فَإِذَا خَرَجَ صَلَّى عَلَى مُحَمَّدٍ وَآلِهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذُنُوبِي وَافْتَحْ لِي أَبْوَابَ فَضْلِكَ.

"Gospodaru moj, oprosti mi moje grijehe, otvori mi vrata Tvoje milosti", a kada bi izlazio donio bi salavat i selam na Muhammeda i njegovu porodicu, a zatim bi rekao: "Gospodaru moj, oprosti mi moje grijehe i otvori mi vrata svoje dobrote."[667]

---

[665] Bilježi ga Ebu Davud (466) u *Namazu*, poglavlje: Šta će reći čovjek pri ulasku u džamiju. Lanac prenosilaca mu je ispravan, a dobrim ga smatraju Nevevi i Ibn Hadžer.

[666] Bilježe ga Ebu Davud (465) Ebu Avane, i Ibn Madža (772) od Ebu Humejda ili Ebu Usejda. Lanac prenosilaca mu je jak. Bilježi ga i Muslim (713) u *Namazu putnika*, poglavlje: Šta se kaže kad se uđe u džamiju, u sljedećoj verziji: "Kada neko do vas uđe u džamiju neka kaže: 'Bože, otvori mi vrata Svoje milosti', a kada izađe neka kaže: 'Bože, tražim od Tebe Tvoju blagodat.'"

[667] Bilježe ga Ahmed u(6/282, 283) Tirmizi (314) i Ibn Madža (771) od Fatime, kćerke Allahovaa, s.a.v.s. Međutim, lanac mu je slab i prekinut, ali postoji druga verzija koju prenosi Enes, a bilježi je Ibn Sunni (86). Lanac joj je slab, ali je snaži drugi hadis pa je zbog toga taj hadis hasen.

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., klanjao sabah, ostao bi sjedeći na svom mjestu, spominjući Allaha, sve do izlaska sunca.

Kada bi osvanuo rekao bi:

اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبَحْنَا ، وَبِكَ أَمْسَيْنَا ، وَبِكَ نَحْيَا ، وَبِكَ نَمُوتُ وَإِلَيْكَ النُّشُورُ.

"Bože, s Tvojom dozvolom smo osvanuli, s Tvojom dozvolom smo zanoćili i s Tvojom dozvolom živimo i s Tvojom dozvolom ćemo umrijeti, i Tebi ćemo se vratiti." Hadis je sahih.[668]

Poslanik, s.a.v.s., je također učio:

أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلَّهِ . وَالْحَمْدُ لِلَّهِ وَلَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ رَبِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا فِي هَذَا الْيَوْمِ وَخَيْرَ مَا بَعْدَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذَا الْيَوْمِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْكَسَلِ وَسُوءِ الْكِبَرِ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابٍ فِي النَّارِ وَعَذَابٍ فِي الْقَبْرِ.

"Osvanuli smo i osvanula je Allahova vlast el-hamdu lillah. Nema boga do Jedinog Allaha koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i zahvala i On je svemoćan. Bože, daj mi dobro ovoga dana i dobro koje je poslije njega, a utječem Ti se od zla ovog dana i zla poslije njega. Bože, utječem Ti se od lijenosti i zla starosti, od kazne u vatri i kazne u mezaru." A kada bi zanoćio učio bi: أَمْسَيْنَا وَأَمْسَى الْمُلْكُ لِلَّهِ "Zanoćili smo i zanoćila je i Allahova vlast...", do kraja hadisa.[669]

Ebu Bekr es-Siddik, r.a., je rekao:

مُرْنِي بِكَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ إِذَا أَصْبَحْتُ وَإِذَا أَمْسَيْتُ قَالَ قُلْ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ، عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ رَبَّ كُلِّ شَيْءٍ وَمَلِيكَهُ وَمَالِكَهُ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ

---

668 Bilježe ga Tirmizi (3388) u *Dovama*, poglavlje: Šta se treba reći kad se osvane i omrkne, Ebu Davud (5068) u *Edebu*, poglavlje: Šta se treba reći kad se osvane, i Ibn Madža (3868) u *Dovi*, Šta čovjek treba reći u dovi kad osvane i omrkne od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je jak. Tirmizi je rekao: "Hadis je hasen (dobar)."

669 Bilježi ga Muslim (2723, 75) u *Zikru i dovi*, poglavlje: Traženje zaštite od zla onog što se uradilo i zla onog što se nije uradilo, od Abdullaha b. Mesuda.

نَفْسي ، وَمِنْ شَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ وَأَنْ أَقْتَرِفَ عَلَى نَفْسِي سُوءًا أَوْ أَجُرَّهُ إِلَى مُسْلِمٍ قَالَ قُلْهَا إِذَا أَصْبَحْتَ وَإِذَا أَمْسَيْتَ وَإِذَا أَخَذْتَ مَضْجَعَكَ.

"Poslaniče, podući me riječima koje ću učiti kada osvanem i omrknem." Rekao je: "Reci: 'Bože, Stvoritelju nebesa i Zemlje, poznavaocu nevidljivog i vidljivog, Gospodaru svega i njegovom vladaru i vlasniku, svjedočim da nema boga osim Tebe. Utječem Ti se od zla samog sebe, od zla šejtana i njegova širka, da me sačuvaš da ne učinim sebi zlo ili nekom muslimanu.'" Rekao mu je da te riječi uči kada osvane, kada omrkne i kada legne.[670] Hadis je sahih.

Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Svaki čovjek koji kaže svaki dan po tri puta kada osvane i zanoći: بِسْمِ اللهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ 'U ime Allaha s čijim imenom ne može nauditi ništa ni na Zemlji, a niti na nebesima, i On sve čuje i sve zna', neće mu moći ništa nauditi."[671] Hadis je sahih.

Također je rekao: "Ko kaže kada osvane i omrkne: رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا ، وَبِمُحَمَّدٍ نَبِيًّا 'Zadovoljan sam što mi je Allah Gospodar, islam vjera i Muhammed, s.a.v.s., poslanik', Allah je preuzeo na Sebe da ga učini zadovoljnim."[672] Tirmizi i Hakim vele da je sahih.

---

[670] Bilježe ga Tirmizi (3389) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane i omrkne, Ebu Davud (5067) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane. Lanac mu je ispravan, a Ibn Hibban (2349) i Hakim ga smatraju vjerodostojnim.

[671] Bilježe ga Tirmizi (3385) u *Dovama*, poglavlje: Šta se navodi u dovama kada se osvane ili omrkne, Ebu Davud (5088) u *Edebu*, poglavlje: Šta se treba reći kada se osvane, Ahmed (446 i 474) i njegov sin Abdullah u svojim *Zevaidima* (528), Ibn Madža (3869) od Osmana b. Affana, r.a. Lanac mu je ispravan. Vjerodostojnim ga smatraju Ibn Hibban (2352) i Hakim (1/514). Tirmizi je rekao: "Hadis je hasen sahih."

[672] Bilježi ga Tirmizi (3386) od Sevbana, r.a. Tirmizi za ovaj hadis veli da je hasen garib s ovim lancem, i pored toga što je u njegovu lancu prenosilaca Seid b. Merzuban, slab prenosilac koji obmanjuje, kako to veli Hafiz u *Takribu*. Bilježi ga i Ebu Davud (5072) u *Edebu*, poglavlje: Šta se uči kad se osvane, od nekog čovjeka koji je služioa, s.a.v.s. U njegovu lance je Sabik b. Nadžije, nepoznat prenosilac. Hakim (1/518) ga smatra vjerodostojnim hadisom, a i Zehebi ga podržava u tome. Bilježi ga Ebu Davud (1529) od Ebu Seida el-Hudrija u merfu formi neograničenog vremenom izgovora tih dova u sljedećoj verziji: "Ko kaže: 'Zadovoljan sam što mi je Allah gospodar, islam vjera i Muhammed', zagarantovao je sebi Džennet." Lanac mu je dobar. Hakim (1/518) veli da je vjerodostojan i Zehebi ga podržava u toj ocjeni.

Također je rekao:

مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمْسِي : اللَّهُمَّ إِنِّي أَصْبَحْتُ أُشْهِدُكَ وَأُشْهِدُ حَمَلَةَ عَرْشِكَ وَمَلَائِكَتَكَ وَجَمِيعَ خَلْقِكَ أَنَّكَ أَنْتَ اللهُ الَّذِي لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ * وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ أَعْتَقَ اللهُ رُبْعَهُ مِنْ النَّارِ وَإِنْ قَالَهَا مَرَّتَيْنِ أَعْتَقَ اللهُ نِصْفَهُ مِنْ النَّارِ وَإِنْ قَالَهَا ثَلَاثًا ، أَعْتَقَ اللهُ ثَلَاثَةَ أَرْبَاعِهِ مِنْ النَّارِ وَإِنْ قَالَهَا أَرْبَعًا ، أَعْتَقَهُ اللهُ مِنْ النَّارِ.

"Ko kaže kada osvane i omrkne: 'Bože, ja sam osvanuo uzimajući Tebe, nosače Tvog Arša, meleke i sva stvorenja za svjedoka da tvrdim da nema boga do Tebe i da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik', Allah će osloboditi četvrtinu njegova tijela od vatre. A ko to kaže dva puta, Allah će polovinu njegova tijela osloboditi od vatre. A ko to kaže tri puta, Allah će osloboditi tri četvrtine njegova tijelo od vatre. A ko to kaže četiri puta, Allah će ga osloboditi od vatre." Hadis je hasen.[673]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ اللَّهُمَّ مَا أَصْبَحَ بِي مِنْ نِعْمَةٍ أَوْ بِأَحَدٍ مِنْ خَلْقِكَ فَمِنْكَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَكَ الْحَمْدُ وَلَكَ الشُّكْرُ فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ يَوْمِهِ وَمَنْ قَالَ مِثْلَ ذَلِكَ حِينَ يُمْسِي ، فَقَدْ أَدَّى شُكْرَ لَيْلَتِهِ.

---

673 Bilježi ga Ebu Davud (5069) od Enesa. U njegovu lancu je Abdurrahman b. Abdulmedžid, nepoznat prenosilac. Bilježe ga i Buhari u El-Edebul-mufredu (1201) Tirmizi (3495) Ebu Davud (5078) Ibn Sunni (68) od Bekijjeta b. Velida od Muslima b. Zijada el-Kurešija od Enesa b. Malika. Hafiz je rekao: "Bekijjet je saduk", a zamjera mu obmanu i sravnjivanje. Međutim, jasno je izjavio da mu je to njegov šejh pričao i da je čuo od njega. Na osnovu toga uklonjena je sumnja. O njegovu šejhu Muslimu b. Zijadu se nije izjasnio Ibn Kattan i rekao je da ga ne poznajemo. Međutim, prenosi se da je pazio na konje Omera b. Abdulaziza što ukazuje da je bio povjerljiv. Ibn Hibban ga spominje u Sikatima, pa ga zbog toga Hafiz smatra dobrim. Bilježi ga i Hakim (1/523) u sličnoj verziji od Selmana Farisija, bez ograničavanja s vremenom, u sljedećoj verziji: "Ko kaže: 'Bože, uzimam Te za svjedoka, i Tvoje meleke i meleke koji nose Tvoj Arš, uzimam i nebesa i sve one koji su na Zemlji, da potvrde da je svjedočim da si Allah i da nema drugog boga do Tebe, i da nemaš sadruga. I svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj.' Ko to kaže, Allah će osloboditi njegovu trećinu od vatre, a ko to kaže dva puta, Allah će osloboditi njegove dvije trećine od vatre, ako to kaže tri puta, Allah će ga cijelog osloboditi od vatre." Lanac prenosilaca mu je dobar. Hakim veli da je hadis sahih i s njim se slaže Zehebi.

"Ko kaže kada osvane: 'Bože, sve blagodati koje su osvanule sa mnom ili s bilo kojim od Tvojih stvorenja samo su od Tebe, i Ti nemaš sudruga. Neka je Tebi hvala i zahvala', tog dana obavio je obavezu zahvale. A ko te riječi kaže kada omrkne, izvršio je obavezu zahvale te noći."[674] Hadis je hasen.

Kada bi osvanuo i omrkao učio bi ovu dovu:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَافِيَةَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْعَفْوَ وَالْعَافِيَةَ فِي دِينِي وَدُنْيَايَ وَأَهْلِي وَمَالِي ، اللَّهُمَّ اسْتُرْ عَوْرَاتِي ، وَآمِنْ رَوْعَاتِي ، اللَّهُمَّ احْفَظْنِي مِنْ بَيْنَ يَدَيَّ وَمِنْ خَلْفِي ، وَعَنْ يَمِينِي وَعَنْ شِمَالِي ، وَمِنْ فَوْقِي ، وَأَعُوذُ بِعَظَمَتِكَ أَنْ أُغْتَالَ مِنْ تَحْتِي.

"Bože, od Tebe tražim spas i ovog i onoga svijeta. Bože, od Tebe tražim oprost i spas u svojoj vjeri, u svom ovosvjetskom životu, u svojoj porodici i u svom imetku. Bože, prekrij moje sramote i zaštiti me od straha. Bože, sačuvaj me sprijeda i sa zada, s moje desne i lijeve strane i odozgo. Utječem Ti se Tvojom veličinom da ne budem ubijen odozdo, tj. od zemljotresa ili sličnog." Hakim smatra da je ovaj hadis vjerodostojan.[675]

Poslanik, s.a.v.s., je također rekao:

إِذَا أَصْبَحَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ أَصْبَحْنَا وَأَصْبَحَ الْمُلْكُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذَا الْيَوْمِ فَتْحَهُ وَنَصْرَهُ وَنُورَهُ وَبَرَكَتَهُ وَهِدَايَتَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا فِيهِ وَشَرِّ مَا بَعْدَهُ ثُمَّ إِذَا أَمْسَى ، فَلْيَقُلْ مِثْلَ ذَلِكَ.

"Kada neko od vas osvane neka kaže: 'Osvanuli smo i osvanula je vlast Allaha, Gospodara svjetova. Bože, ja Te molim za dobro ovoga dana, njegovu pobjedu, pomoć, svjetlo, bereket i uputu, a utječem Ti se od zla koje je u njemu i poslije njega', pa kada zanoći

[674] Bilježe ga Ebu Davud (5073) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane, i Ibn Hibban (2361) od Abdullaha b. Gannama el-Bejadija. U lancu prenosilaca mu je Abdullah b. Anbese, kojeg povjerljivim smatra samo Ibn Hibban. Ali i pored toga, smatra ga dobrim hadisem u djelu *Emalil-ezkar*.

[675] Bilježe ga Ebu Davud (5074) i Ibn Madža (3871) od Ibn Omera. Lanac prenosilaca mu je ispravan, a Hakim ga smatra vjerodostojnim (1/517).

neka kaže isto." Hadis je hasen.[676] Ebu Davud bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao nekim od svojih kćerki:

قُولِي حِينَ تُصْبِحِينَ سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ مَا شَاءَ اللهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ أَعْلَمُ أَنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ، فَإِنَّهُ مَنْ قَالَهُنَّ حِينَ يُصْبِحُ حُفِظَ حَتَّى يُمْسِيَ وَمَنْ قَالَهُنَّ حِينَ يُمْسِي حُفِظَ حَتَّى يُصْبِحَ.

"Kada osvanete recite: 'Neka je slava i hvala Allahu. Nema snage niti moći bez Njega koji je Uzvišeni i Veličanstveni. Ono što On želi, to će biti, a što ne želi neće biti. Znam da je Allah svemoćan i da sve zna', jer ko to kaže kada osvane biće sačuvan sve dok ne zanoći, a ko to kaže kada zanoći biće sačuvan sve dok ne osvane."[677]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je nekom ensariji:

أَلَا أُعَلِّمُكَ كَلَامًا إِذَا قُلْتَهُ أَذْهَبَ اللهُ هَمَّكَ وَقَضَى عَنْكَ دَيْنَكَ ؟ قُلْتُ بَلَى يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ قُلْ إِذَا أَصْبَحْتَ وَإِذَا أَمْسَيْتَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْهَمِّ وَالْحَزَنِ ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعَجْزِ وَالْكَسَلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنَ الْجُبْنِ وَالْبُخْلِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ غَلَبَةِ الدَّيْنِ وَقَهْرِ الرِّجَالِ قَالَ فَقُلْتُهُنَّ فَأَذْهَبَ اللهُ هَمِّي ، وَقَضَى عَنِّي دَيْنِي.

وَكَانَ إِذَا أَصْبَحَ قَالَ أَصْبَحْنَا عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ ، وَكَلِمَةِ الْإِخْلَاصِ وَدِينِ نَبِيِّنَا مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَمِلَّةِ أَبِينَا إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا مُسْلِمًا ، وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ.

"Želiš li da te poučim riječima, pa ako ih izgovoriš, Allah će te osloboditi brige i olakšaće ti da vratiš dug?" Rekao je: "Svakako, Allahov Poslaniče." Rekao je: "Kada osvaneš i kada omrkneš reci: 'Bože, utječem Ti se od brige i tuge, od nemoći i lijenosti, od kukavičluka i škrtosti i od prevelikog duga i nadmoći ljudi.'" Rekao je: "To sam i radio, pa me je Allah oslobodio brige i dao da vratim dug."[678]

---

[676] Bilježi ga Ebu Davud (5084) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane, od Ebu Malika el-Eš'arija. Lanac prenosilaca mu je hasen.

[677] Bilježi ga Ebu Davud (5075) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane. Međutim, u lancu prenosilaca su mu nepoznati prenosioci.

[678] Bilježi ga Ebu Davud (1555) u *Namazu*, poglavlje: O traženju utočišta, od Ebu Seida

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., osvanuo, rekao bi: "Osvanuli smo u vjeri islamu, iskrenoj riječi i vjeri našeg Poslanika, Muhameda, s.a.v.s., i vjeri Ibrahimovoj, koji je bio pravi musliman i nije bio idolopoklonik."[679]

Tako stoji i u hadisu: "...i vjeri našeg Poslanika, Muhammeda, s.a.v.s." To je nekima bilo nejasno, a ustvari je isto kao i što stoji u hutbama i teššehudu u namazu gdje se kaže: 'Svjedočim da je Muhammed, Allahov Poslanik', jer je sam Poslanik, s.a.v.s., zadužen da vjeruje da je on Allahov Poslanik poslan stvorenjima. Ta njegova dužnost veća je od dužnosti onih kojima je poslan. On je vjerovjesnik poslan sebi i ummetu iz koga potječe i on je Allahov Poslanik, s.a.v.s., poslan sebi i svom ummetu.

Bilježi se od njega da je rekao svojoj kćerki Fatimi:

مَا يَمْنَعُكِ أَنْ تَسْمَعِي مَا أُوصِيكِ بِهِ : أَنْ تَقُولِي إِذَا أَصْبَحْتِ وَإِذَا أَمْسَيْتِ يَا حَيّ، يَا قَيّومُ بِكَ أَسْتَغِيثُ فَأَصْلِحْ لِي شَأْنِي ، وَلَا تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي طَرْفَةَ عَيْنٍ.

"Šta te sprečava da čuješ ono što ću ti oporučiti?! Reci kada osvaneš i omrkneš: 'O Živi, o Ti koji uzdržavaš, od Tebe pomoć tražim. Popravi moje stanje i ne prepuštaj me sebi ni jednog treptaja oka.'"[680]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao nekom čovjeku koji mu se požalio na neke pošasti koje ga pogađaju, da kaže kada osvane:

بِسْمِ اللهِ عَلَى نَفْسِي ، وَأَهْلِي وَمَالِي ، فَإِنَّهُ لَا يَذْهَبُ عَلَيْكَ شَيْءٌ.

"'Bismillahi na mene, bismillahi na moju porodicu i moj imetak', pa ako to kažeš ništa ti se neće desiti."[681]

---

el-Hudrija, r.a. U lancu prenosilaca mu je Gassan b. Avf, koji prenosi nestabilne hadise. U dva *Sahiha* od Enesa bilježi se sljedeća verzija: "Bože, utječem Ti se od briga i tuge, od nemoći i lijenosti, od škrtosti i kukavičluka i od velikog duga i nadmoći ljudi."

[679] Bilježi ga Ahmed (3/406, 407) od Abdurrahmana b. Ebza. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[680] Bilježe ga Hakim (1/545) i Ibn Sunni (48) od Enesa b. Malika. U lancu prenosilaca mu je Osman b. Mevheb, a ne Osman b. Abdullah b. Mevheb, kako stoji u *Mustedreku*. Ebu Hatim je rekao da je to salih, tj. zdrav hadis. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Hadis je hasen.

[681] Bilježi ga Ibn Sunni (50) od Ibn Abbasa. U lancu prenosilaca mu je nepoznat prenosilac. Nevevi u *El-Ezkaru* veli da je slab hadis.

Prenosi se da, kada bi osvanuo, govorio bi:

اللّهُمّ إنّي أَسْأَلُكَ عِلْمًا نَافِعًا ، وَرِزْقًا طَيّبًا ، وَعَمَلًا مُتَقَبّلًا.

"Bože, tražim od Tebe korisno znanje, halal opskrbu i primljeno djelo."[682]

Od Poslanika, s.a.v.s., prenosi se također da je rekao:

إنّ الْعَبْدَ إذَا قَالَ حِينَ يُصْبِحُ ثَلَاثَ مَرّاتِ اللّهُمّ إنّي أَصْبَحْتُ مِنْكَ فِي نِعْمَةٍ وَعَافِيَةٍ وَسِتْرٍ فَأَتِمّ عَلَيّ نِعْمَتَكَ وَعَافِيَتَكَ وَسِتْرَكَ فِي الدّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَإِذَا أَمْسَى ، قَالَ ذَلِكَ ، كَانَ حَقّا عَلَى اللّهِ أَنْ يُتِمّ عَلَيْهِ.

"Kada čovjek osvane i kaže tri puta: 'Bože, osvanuo sam s Tvojom dozvolom u blagodati, zdravlju i zaštiti, pa mi upotpuni Tvoju blagodat, zdravlje i sakrij moje mahane i na ovom i na onom svijetu', a i kada omrkne neka to kaže. Zaslužio je da mu Allah to ispuni."[683]

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ قَالَ فِي كُلّ يَوْمٍ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمْسِي : حَسْبِيَ اللّهُ لَا إلَهَ إلّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكّلْت وَهُوَ رَبّ الْعَرْشِ الْعَظِيمُ سَبْعَ مَرّاتٍ كَفَاهُ اللّهُ مَا أَهَمّهُ مِنْ أَمْرِ الدّنْيَا وَالْآخِرَةِ.

"Ko svaki dan kada osvane i omrkne sedam puta kaže: 'Dovoljan mi je Allah, nema Boga osim Njega, na Njega se oslanjam i On je Gospodar veličanstvenog Arša', Allah će mu biti dostatan za ono što ga brine od ovosvjetskih i onosvjetskih stvari."[684]

---

682 Bilježi ga Ibn Madža (925) od u Seleme, r.a.. Busajri je u *Ez-Zevaidima* rekao: "Njegovi prenosioci su povjerljivi, osim oslobođenog roba u Seleme, jer nisam vidio da ga je iko u nepoznate svrstao i zato ne znam kakvo mu je stanje." Također ga bilježi Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (53). Hadis ima i potvrdu kod Taberanija u *Mudžemu sagiru*. Lanac mu je dobar i zbog toga je hadis hasen.

683 Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (19) od Ibn Abbasa, r.a. Međutim, u lancu prenosilaca ima slabost.

684 Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (70) od Ebu Derdaa, r.a. Lanac mu je ispravan. Bilježi ga i Ebu Davud (5081) u mevkuf formi do Ebu Derdaa. Prenosioci su mu povjerljivi, ali ima neprihvatljiv dodatak u kojem stoji: "...iskren ili neiskren bio u njima."

Od njega se također prenosi da je rekao:

مَنْ قَالَ هَذِهِ الْكَلِمَاتِ فِي أَوَّلِ نَهَارِهِ ، لَمْ تُصِبْهُ مُصِيبَةٌ حَتَّى يُمْسِيَ وَمَنْ قَالَهَا آخِرَ نَهَارِهِ لَمْ تُصِبْهُ مُصِيبَةٌ حَتَّى يُصْبِحَ " اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ ، عَلَيْكَ تَوَكَّلْتُ وَأَنْتَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ مَا شَاءَ اللهُ كَانَ وَمَا لَمْ يَشَأْ لَمْ يَكُنْ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ أَعْلَمُ أَنَّ اللهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ نَفْسِي ، وَشَرِّ كُلِّ دَابَّةٍ أَنْتَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ، إِنَّ رَبِّي عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ.

"Ko kaže ove riječi ujutro, neće ga zadesiti nikakva nesreća sve dok ne zanoći, a ko ih kaže kada omrkne, neće ga zadesiti nikakva nesreća sve dok ne osvane. Te riječi su: 'Bože, Ti si moj Gospodar. Nema boga osim Tebe. Na Tebe se oslanjam. Ti si Gospodar veličanstvenog Arša. Ono što Allah hoće, ono bude, a što neće ne bude. Nema snage niti moći osim kod Njega Uzvišenog i Veličanstvenog. Znam da si Ti svemoćan i da sve znaš. Bože, utječem Ti se od zla svoje duše, od zla svakog živog bića kojeg držiš za kiku, moj Gospodar uistinu upućuje na Pravi put.'" Rečeno je Ebu Derdau: "Izgorjela ti je kuća." Rekao je: "Nije izgorjela, jer to Allah ne bi dozvolio da se desi, zbog toga što sam rekao riječi koje sam čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s.", pa je naveo spomenute riječi.[685]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي ، لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ خَلَقْتَنِي وَأَنَا عَبْدُكَ وَأَنَا عَلَى عَهْدِكَ وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ بِذَنْبِي ، فَاغْفِرْ لِي إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ مَنْ قَالَهَا حِينَ يُصْبِحُ مُوقِنًا بِهَا فَمَاتَ مِنْ يَوْمِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ قَالَهَا حِينَ يُمْسِي مُوقِنًا بِهَا، فَمَاتَ مِنْ لَيْلَتِهِ دَخَلَ الْجَنَّةَ.

---

[685] Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (56) od Talka b. Habiba da je rekao: "Došao je neki čovjek Ebu Derdau i rekao mu: 'O Ebu Derda, izgorjela ti je kuća...'", hadis. U lancu prenosilaca mu je Agleb b. Temim. Buhari veli da prenosi odbačene hadise. Bilježi ga također Ibn Sunni drugim putem od nekog ashaba i ne spominje da je od Ebu Derdaa. U njemu se ponavlja dolazak čovjeka njemu i da je govorio: "Pomozi, pomozi, izgorjela je!" On je odgovorio: "Nije izgorjela!...". U lancu prenosilaca je nepoznat prenosilac.

وَمَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ وَحِينَ يُمْسِي : سُبْحَانَ اللهِ وَبِحَمْدِهِ مِائَةَ مَرَّةٍ لَمْ يَأْتِ أَحَدٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا أَحَدٌ قَالَ مِثْلَ مَا قَالَ أَوْ زَادَ عَلَيْهِ ".

"Prvak istigfara je kada čovjek kaže: 'Bože, Ti si moj Gospodar. Nema boga osim Tebe. Ti si me stvorio i ja sam Tvoj rob. Ja sam na Tvom ugovoru i obećanju koliko sam u mogućnosti. Utječem Ti se od zla onoga što sam učinio. Priznajem Tvoju blagodat koju si mi dao. Priznajem svoje grijehe. Oprosti mi, jer Ti samo opraštaš grijehe.' Ko kaže te riječi kada osvane vjerujući u njih, i toga dana umre, ući će u Džennet, a ko ih kaže kada omrkne vjerujući u njih, i umre te noći, ući će u Džennet."[686]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "Ko kaže kada osvane i omrkne sto puta: 'Slava i hvala Allahu', na Sudnjem danu neće doći niko s boljim djelom od njega, osim ko je rekao isto puta koliko i on ili ko je rekao više puta od njega."[687]

Također rekao je:

مَنْ قَالَ حَيْنَ يُصْبِحُ عَشْرَ مَرَّاتٍ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ كَتَبَ اللهُ بِهَا عَشْرَ حَسَنَاتٍ وَمَحَا عَنْهُ بِهَا عَشْرَ سَيِّئَاتٍ وَكَانَتْ كَعَدْلِ عَشْرِ رِقَابٍ وَأَجَارَهُ اللهُ يَوْمَهُ مِنْ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ وَإِذَا أَمْسَى فَمِثْلُ ذَلِكَ حَتَّى يُصْبِحَ.

"Ko kaže kada osvane deset puta: 'Nema boga osim Allaha Jedinog, koji nema sudruga. Njemu pripada vlast, zahvala i On je svemoćan.' Allah će mu upisati deset dobrih djela, obrisat će mu deset grijeha i imaće nagradu kao da je oslobodio deset robova i

---

686 Bilježi ga Buhari (11/83, 84), poglavlje: Najbolji istigfar, od Šeddada b. Evsa, r.a. Hafiz je rekao: "U ovom hadisu ima fantastičnih značenja i izraza koje mu daju pravo da se nazove prvakom istigfara. U njemu se priznaje da ibadet i božanstvenost pripadaju samo Allahu, priznaje se da je od Stvoritelja, priznaje se ugovor koji je čovjek uzeo od Allaha, nada da se obećanje koje je dao ispunilo, traženje zaštite od onog što je čovjek učinio sebi i u njemu se priznaju blagodati Onome ko ih je dao, a grijesi se pridodaju čovjeku i želja da se oni oproste i priznanje da ih niko ne može oprostiti osim Allaha."

687 Bilježe ga Buhari (11/173), Muslim (2692) u *Zikru i dovi*, poglavlje: Vrijednosti tehlila, tespiha i dove, i Ebu Davud (5091) od Ebu Hurejre, r.a.

Allah će ga tog dana zaštiti od prokletog šejtana. A kada omrkne i kaže isto to, imaće istu nagradu."[688]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ قَالَ حِينَ يُصْبِحُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ فِي الْيَوْمِ مِائَةَ مَرَّةٍ كَانَتْ لَهُ عَدْلَ عَشْرِ رِقَابٍ وَكُتِبَ لَهُ مِائَةُ حَسَنَةٍ وَمُحِيَتْ عَنْهُ مِائَةُ سَيِّئَةٍ وَكَانَتْ لَهُ حِرْزًا مِنَ الشَّيْطَانِ يَوْمَهُ ذَلِكَ حَتَّى يُمْسِيَ وَلَمْ يَأْتِ أَحَدٌ بِأَفْضَلَ مِمَّا جَاءَ بِهِ إِلَّا رَجُلٌ عَمِلَ أَكْثَرَ مِنْهُ.

"Ko kaže kada osvane sto puta: 'Nema boga do Jedinog Allaha koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i hvala i On je svemoćan', imaće nagradu kao da je oslobodio deset robova, zapisat će mu se sto sevapa, izbrisat će mu se sto grijeha i to će mu biti zaštita od šejtana sve dok ne omrkne. Niko na Sudnjem danu neće doći sa boljim djelom od njega, osim onog ko je rekao više puta od njega."[689]

U *Musnedu* i drugim zbirkama bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., podučavao Zejda b. Sabita i da mu je naredio da poduči svoju porodicu da svako jutro kažu:

لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ وَسَعْدَيْكَ ، وَالْخَيْرُ فِي يَدَيْكَ وَمِنْكَ وَبِكَ وَإِلَيْكَ اللَّهُمَّ مَا قُلْتُ مِنْ قَوْلٍ أَوْ حَلَفْتُ مِنْ حَلِفٍ أَوْ نَذَرْتُ مِنْ نَذْرٍ فَمَشِيئَتُكَ بَيْنَ يَدَيْ ذَلِكَ كُلِّهِ مَا شِئْتَ كَانَ وَمَا لَمْ تَشَأْ لَمْ يَكُنْ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ مَا صَلَّيْتَ مِنْ صَلَاةٍ فَعَلَى مَنْ صَلَّيْتَ وَمَا لَعَنْتَ مِنْ لَعْنَةٍ فَعَلَى مَنْ لَعَنْتَ أَنْتَ وَلِيِّي فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِي بِالصَّالِحِينَ اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ فَإِنِّي أَعْهَدُ

---

[688] Bilježe ga Ebu Davud (5077) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se osvane, Ibn Madža (3867) u *Dovama*, poglavlje: Koju će čovjek učiti dovu kada osvane i omrkne, i Ahmed (4/60) od Ebu Ajjaša ez-Zurkija. Lanac prenosilaca mu je ispravan. U konačnoj verziji glasi: "Neki čovjek vidio je Allahovaa, s.a.v.s., u snu, pa je rekao: 'Allahov Poslaniče, Ebu Ajjaš prenosi od tebe to i to?!', s.a.v.s., rekao je: 'Istinu je rekao Ebu Ajjaš.'"

[689] Bilježe ga Buhari (11/168-169) u *Dovama*, poglavlje: Vrijednost tehlila, Muslim (2691) u *Zikru i dovi*, poglavlje: Vrijednost tehlila, tespiha i dove, *Muvetta* (1/209), poglavlje: Šta se pronosi o spominjanju Uzvišenog Allaha, i Tirmizi (3464) od Ebu Hurejre.

إِلَيْكَ فِي هَذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ، وَأُشْهِدُكَ - وَكَفَى بِكَ شَهِيدًا - بِأَنِّي أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ وَحْدَكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَكَ الْمُلْكُ وَلَكَ الْحَمْدُ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُكَ وَرَسُولُكَ وَأَشْهَدُ أَنَّ وَعْدَكَ حَقٌّ ، وَلِقَاءَكَ حَقٌّ ، وَالسَّاعَةَ حَقٌّ آتِيَةٌ لَا رَيْبَ فِيهَا ، وَأَنَّكَ تَبْعَثُ مَنْ فِي الْقُبُورِ وَأَشْهَدُ أَنَّكَ إِنْ تَكِلْنِي إِلَى نَفْسِي تَكِلْنِي إِلَى ضَعْفٍ وَعَوْرَةٍ وَذَنْبٍ وَخَطِيئَةٍ وَإِنِّي لَا أَثِقُ إِلَّا بِرَحْمَتِكَ فَاغْفِرْ لِي ذُنُوبِي كُلَّهَا إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ وَتُبْ عَلَيَّ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ.

"Odazivam Ti se Bože, odazivam. Odazivam Ti se, i sreća i dobro u Tvojim je rukama; od Tebe, s Tobom i kod Tebe. Bože, svaki govor koji sam rekao. Zakletvu s kojom sam se zakleo ili zavjet koji sam dao, pred Tvojom voljom je sve to. Što želiš bit će, a što ne želiš neće biti. Nema snage niti moći bez Tebe, i Ti si svemoćan. Kome si se smilovao, njemu to i pripada, koga si prokleo, on je to i zaslužio. Ti si moj Zaštitnik i na ovom i na onom svijetu. Usmrti me kao muslimana i učini me s dobrim. Bože, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Znalcu vidljivog i nevidljivog, Posjedniče veličine i plemenitosti, ja Ti se zavjetujem na ovom svijetu i uzimam Te za svjedoka, a Ti se dovoljan svjedok, da ja tvrdim da nema boga osim Tebe Jedinog koji nemaš sudruga. Tebi pripada vlast i hvala i Ti si Svemoćan. Svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj Poslanik. Svjedočim da je Tvoje obećanje istina, da je susret s Tobom istina, da je Sudnji dan istina i da će neminovno doći, i da ćeš Ti proživjeti ljude iz kaburova. Svjedočim da, ako me Ti prepustiš meni, da ćeš me prepustiti slabosti, nepotpunosti, grijehu i pogrešci. Ja se uzdam samo u Tvoju milost, oprosti mi sve moje grijehe, jer ih niko ne može oprostiti osim Tebe. Primi moje pokajanje, jer Ti si Onaj koji prima pokajanje i koji je milostiv."[690]

---

690 Bilježi ga Ahmed u(5/191) i bilježi ga Ibn Sunni u skraćenoj verziji (47). U njegovu lancu je Ebu Bekr b. Abdullah b. Ebi Merjem el-Gassani eš-Šami, slab prenosilac. Kuća mu je pokradena, pa je počeo miješati.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ PRAKSI UČENJA ZIKRA PRI OBLAČENJU ODJEĆE I SLIČNIH STVARI

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., obukao novu odjeću, nazvao bi je po imenu: turban, košulja ili ogrtač, a potom bi rekao:

اللّهمّ لكَ الحَمْدُ أنتَ كَسَوْتَنيهِ ، أسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ مَا صُنِعَ لَهُ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وَشَرِّ مَا صُنِعَ لَهُ.

"Bože, Tebi pripada zahvala i Ti si mi omogućio da je obučem. Ja Te molim da mi daš njeno dobro i dobro radi čega je napravljena, a utječem Ti se od njena zla i zla radi čega je napravljena." Hadis je sahih.[691]

[691] Bilježe ga Tirmizi (1767) u *Odjeći*, poglavlje: Šta se kaže kad se obuče nova odjeća, i u *Šemailima* (1/138-139), Ebu Davud (4020) Ahmed u(3/30). Svi ga prenose putem Ibn Mubareka od Seida b. Ebi Ijasa el-Džeririja, od Ebu Nadreta, od Ebu Seida el-Hudrija. Bilježe ga Ebu Davud, Tirmizi i Nesai putem Ise b. Junusa od el-Džeririja. Hafiz je rekao u *Emalil-ezkaru* kako to prenosi Ibn Allan (1/304). Zatim ga bilježi Nesai putem Hammada b. Seleme od el-Džeririja od Ebu Alaa Abdullaha b. Šihhira oda, s.a.v.s., i veli: "Ovo je preče da bude ispravnije od predaje od Isaa b. Junusa, jer ga je on čuo od el-Džeririja, nakon što je počeo miješati, a Hammadovo slušanje od njega je starije. Zbog toga je Ebu Davud ukazao na ovoj uzrok i naveo drugi, da ga Abdulvehhab es-Sekafi prenosi od el-Džeririja, od Nadreta u mursel verziji, ne spominjući Ebu Seida. Taj nedostatak Ibn Hibban i Hakim zanemarili su i zbog toga su rekli da je to hadis sahih." Bilježi ga Ibn Hibban (1442) od Isaa b. Junusa i od Halida Tahana, a Hakim (4/192) ga bilježi od Ebu Usame, a svi od el-Džeririja. Svi koje smo naveli, osim Hammada i Sekafija, čuli su od El-Džeririja, nakon što je pobrkao. Čudno je onda kako je šejh, tj. Nevevi bio kategoričan u ocjeni da je ovo hadis sahih. Moguće je da je on tekstualno sahih, zbog toga što se prenosi drugim putem, koji je također hasen. Bilježe ga Ebu Davud (4023) Hakim (4/192, 193) od Ebu Merhuma, od Sehla b. Muaza b. Enesa, od njegova oca da je Allahov, s.a.v.s., rekao: "Ko pojede nešto pa kaže: 'Hvala Allahu koji me je nahranio ovom hranom i opskrbio me bez ikakvog udjela i moći od mene', oprostit će mu se prošli grijesi, ako obuče odjeću pa kaže: 'Hvala Allahu koji mi je omogućio da je obučem i koji

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي هَذَا وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غَيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلَا قُوَّةٍ غَفَرَ اللهُ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ.

"Ko obuče novu odjeću pa kaže: 'Hvala Allahu koji mi ovo omogući da obučem i opskrbi me s njom bez ikakvog mog udjela i moći', bit će mu oprošteni prošli grijesi."[692]

U Tirmizijevom *Džamiu* od Omera b. Hattaba, r.a., bilježi se da je rekao:

مَنْ لَبِسَ ثَوْبًا جَدِيدًا فَقَالَ : الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي كَسَانِي مَا أُوَارِي بِهِ عَوْرَتِي ، وَأَتَجَمَّلُ بِهِ فِي حَيَاتِي ، ثُمَّ عَمَدَ إِلَى الثَّوْبِ الَّذِي أَخْلَقَ فَتَصَدَّقَ بِهِ كَانَ فِي حِفْظِ اللهِ وَفِي كَنَفِ اللهِ وَفِي سَبِيلِ اللهِ حَيًّا وَمَيِّتًا.

"Čuo sam Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: 'Ko obuče novu odjeću pa kaže: 'Hvala Allahu koji mi je omogućio da je obučem da s njome prekrijem svoja stidna mjesta i da se s njome uljepšam u svom ovosvjetskom životu', a zatim uzme svoju staru odjeću, pa je dadne u sadaku, bit će u Allahovoj zaštiti i blizini i na Allahovom putu, svejedno bio živ ili mrtav.'"[693]

Od Poslanika, s.a.v.s., potvrđeno je da je rekao Ummu Halidu, nakon što je obukla novu odjeću:

أَبْلِي وَأَخْلِقِي ، ثُمَّ أَبْلِي وَأَخْلِقِي مَرَّتَيْنِ.

"Iznosala je da Bog da i izderala, zatim je još iznosala i izderala dva puta."[694]

---

me je opskrbio njome bez ikakva udjela i moći od mene', bit će mu oprošteni prošli grijesi." Ovaj hadis je hasen, jer je Ebu Merhuma slijedio Ibn Sevban kod Ibn Asakira (6/23/1).

692 Hadis je hasen, a već je spomenut u prethodnoj fusnoti.

693 Bilježe ga Tirmizi (3555) u *Dovama*, poglavlje: Ne smatra se grešnikom ko učini pokanje, i Ibn Madža (3557) u *Odjeći*, poglavlje: Šta će čovjek reći kada obuče novu odjeću, od Esbega b. Zejda od Ebu Alae od Ebu Umame od Omera. Ebu Ala je Šamljanin, nepoznat prenosilac, a Esbeg je povjerljiv i malo besprimjeran, kako to navodi Hafiz u *Takribu*.

694 Bilježi ga Buhari (10/236, 256) u *Odjeći*, poglavlje: Crni obrubljeni ogrtač, i poglavlje: Koju dovu uči onaj ko obuće novu odjeću, i u *Džihadu* (6/168), poglavlje: Ko govori perzijski i

U Ibn Madžovom *Sunenu* bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., vidio na Omeru neku odjeću i upitao: "Je li to nova ili je oprana?" Omer je rekao: "Oprana." Poslanik je rekao: "Obuci novu, živi sretno i umri kao šehid."[695]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI PRI ULASKU U SVOJU KUĆU

Poslanik, s.a.v.s., nije iznenađivao svoju porodicu dolazeći im nenadano, sumnjajući u njihovo poštenje. Dolazio bi im najavljeno, tako da su znali za njegov dolazak. Kada bi dolazio, nazivao bi im selam. Kada bi ušao, počeo bi s pitanjem ili bi ih pitao o njihovom stanju, a možda bi i rekao: "Imali kod vas šta da se jede?"[696] A ponekad bi šutio sve dok mu se ne bi iznijelo ono što se imalo.

Bilježi se od Poslanika, s.a.v.s., kada bi se uputio prema kući, da bi rekao:

الْحَمْدُ للهِ الَّذي كَفَاني ، وَآوَاني ، وَالْحَمْدُ للهِ الَّذي أَطْعَمَنِي وَسَقَانِي ، وَالْحَمْدُ للهِ الَّذي مَنَّ عَلَيَّ فَأَفْضَلَ أَسْأَلُكَ أَنْ تُجِيرَنِي مِنْ النَّارِ.

---

strani jezik, i u *Edebu* (10/356), poglavlje: Ko ostavi tuđe žensko dijete, pa se s njim igra, ili ga ljubi ili se šali s njim. Njegova verzija glasi: Od u Halida, Halidove kćerke (Ibn Seid b. el-As b. eje) da je rekla: "Allahov, s.a.v.s., je dobio neku odjeću, među kojom je bio i jedan crni obrubljeni ogrtač, pa je upitao: 'Šta mislite, kome ćemo dati ovaj ogrtač?' Narod je šutio., s.a.v.s., je rekao: 'Dovedite mi u Halid', pa mi ga je obukao svojom rukom i rekao: 'Da Bog da ga iznosala i izderala', rekavši to dva puta." U predaji koju bilježi Buhari stoji: "Nosi je i izderi, nosi je i izderi i nosi je i izderi." Bilježe ga također i Ebu Davud (4024) i Ahmed u(6/364, 365).

[695] Bilježe ga Ahmed (2/89), Ibn Madža (3558) u *Odjeći*: poglavlje: Šta će reći čovjek kada obuče novu odjeću, i Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (89) od Ibn Omera. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Ima drugu verziju u mursel formi, koju bilježi Ibn Ebu Šejbe u *Musannefu* od Abdullaha b. Idrisa, od Ebul-Ešheba, Džafera b. Hajjana el-Utaridija, koji se ubraja u ljude koji prenose vjerodostojne hadise i on je slušao od velikih tabiina.

[696] Bilježi ga Muslim (1154) u *Postu*, poglavlje: dozvoljeno je postiti dobrovoljni post, od Aiše da je rekla: "Jednog dana je došao kod mene Allahov, s.a.v.s., i upitao: 'Imaš li išta za jesti?' Rekla sam da nema. Rekao je: 'Onda ću ja zapostiti.'

"Hvala Allahu koji me je zadovoljio i dao mi prebivalište. Hvala Allahu koji me je nahranio i napojio. Hvala Allahu koji je na mene prosuo blagodati. Molim Te da me zaštitiš od vatre."[697]

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Enesu: إذا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُنْ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِكَ "Kada uđeš kod svoje porodice, nazovi selam, jer to će biti bereket za tebe i za tvoju porodicu." Tirmizi veli da je ovaj hadis hasenun-sahih.[698] U Ebu Davudovom *Sunenu* od Poslanika, s.a.v.s., bilježi se da je rekao:

إذَا وَلَجَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَلْيَقُلْ : اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَ الْمَوْلَجِ وَخَيْرَ الْمَخْرَجِ بِسْمِ اللهِ وَلَجْنَا ، وَعَلَى اللهِ رَبِّنَا تَوَكَّلْنَا ، ثُمَّ لِيُسَلِّمْ عَلَى أَهْلِهِ.

"Kada čovjek uđe u svoju kuću neka kaže: 'Bože, molim Te za najbolji ulazak i izlazak. U ime Allaha ulazimo i na našeg Gospodara se oslanjamo', i neka nakon toga nazove selam svojoj porodici."[699]

Također se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

ثَلاثَةٌ كُلُّهُمْ ضَامِنٌ عَلَى اللهِ رَجُلٌ خَرَجَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللهِ فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللهِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُ فَيُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ يَرُدَّهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ وَغَنِيمَةٍ وَرَجُلٌ رَاحَ إِلَى الْمَسْجِدِ فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللهِ حَتَّى يَتَوَفَّاهُ فَيُدْخِلَهُ الْجَنَّةَ أَوْ يَرُدَّهُ بِمَا نَالَ مِنْ أَجْرٍ وَغَنِيمَةٍ وَرَجُلٌ دَخَلَ بَيْتَهُ بِسَلَامٍ فَهُوَ ضَامِنٌ عَلَى اللهِ.

---

[697] Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (157) od Abdullaha b. Amra b. el-Asa. U lancu prenosilaca mu je jedan nepoznat prenosilac. O toj temi bilježi Ebu Davud (5058) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže prije spavanja, od Ibn Omera da je Allahov, s.a.v.s., kada bi legao u postelju, rekao: «Hvala Allahu koji me je opskrbio, dao mi prebivalište, nahranio me i napojio i koji je na mene prosuo mnoge blagodati i obilno me darovao. Hvala Allahu na svakom stanju. Bože, Gospodaru svega, Vlasniče svega, Bože svega, utječem Ti se od vatre." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[698] Bilježi ga Tirmizi (2699) u *Traženju dozvole* i *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o selamu kad se uđe u kuću, i veli da je ovaj hadis hasenun-sahih. U pravu je, jer on ima mnogobrojne verzije koje ga jačaju i snaže. Sakupio ih je hafiz Ibn Hadžer u jednu malu brošuricu i došao do zaključka da je ovaj hadis sahih. Ta brošura nalazi se u knjižnici Zahiriji u Damasku.

[699] Bilježi ga Ebu Davud (5096) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kada se izađe iz kuće, od Ebu Malika el-Eš'arija, r.a. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

"Trojici je Allah dao jamstvo i garanciju: čovjeku koji krene u borbu na Allahovu putu, njemu je Allah dao jamstvo, ako pogine da će ga uvesti u Džennet ili da će ga vratiti s nagradom koju je zaslužio i ratnim plijenom kojeg je dobio; čovjeku koji ode u džamiju, Allah je zagarantovao, ako umre, da će ga uvesti u Džennet ili da će ga vratiti sa nagradom i sevapom koje je zaslužio; i čovjeku koji uđe u kuću i nazove selam, i on je u pod Allahovim jamstvom i garancijom."[700] Hadis je vjerodostojan.

Od Poslanika, s.a.v.s., bilježi se vjerodostojna predaja da je rekao:

إِذَا دَخَلَ الرَّجُلُ بَيْتَهُ فَذَكَرَ اللهَ عِنْدَ دُخُولِهِ وَعِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ لَا مَبِيتَ لَكُمْ وَلَا عَشَاءَ وَإِذَا دَخَلَ فَلَمْ يَذْكُرْ اللهَ عِنْدَ دُخُولِهِ قَالَ الشَّيْطَانُ أَدْرَكْتُمْ الْمَبِيتَ وَإِذَا لَمْ يَذْكُرْ اللهَ عِنْدَ طَعَامِهِ قَالَ أَدْرَكْتُمْ الْمَبِيتَ وَالْعَشَاءَ.

"Kada čovjek uđe u svoju kuću i pri ulasku i jedenju spomene Allaha, šejtan tada kaže: 'Vi ovdje nemate ni konaka niti večere.' A kada uđe u kuću, pa ne spomene Allaha pri ulasku, šejtan kaže: 'Našli ste konak.' Pa ako ne spomene Allaha pri jelu, šejtan kaže: 'Našli ste i konak i večeru.'"[701]

[700] Bilježi ga Ebu Davud (2494) u *Džihadu*, poglavlje: Vrijednosti borbe na moru, od Ebu Umame el-Bahilija, r.a. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježe ga i Buhari u *El-Edebul-mufredu* (1094) i Ibn Sunni (160). O ovoj temi prenosi se slično i od Muaza b. Džebela. Predaju bilježe Ibn Hibban (1595) i Hakim (2/90).

[701] Bilježi ga Muslim (2018) od Džabira b. Abdullaha, r.a., u *Piću*, poglavlje: Bonton jedenja i pijenja.

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA PRI ULASKU U ZAHOD

U dva se od Poslanika, s.a.v.s., bilježi da je pri ulasku u zahod govorio: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الْخُبُثِ وَالْخَبَائِثِ "Bože, utječem Ti se od muških i ženskih šejtana."[702] Prenosi se od Ahmeda da je Poslanik, s.a.v.s., naređivao onome ko ide u zahod da to kaže.[703]

Od Poslanika, s.a.v.s., se također prenosi da je rekao:

لَا يَعْجِزْ أَحَدُكُمْ إِذَا دَخَلَ مِرْفَقَهُ أَنْ يَقُولَ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ الرِّجْسِ النَّجِسِ الْخَبِيثِ الْمُخْبِثِ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

"Neka niko od vas ne zaboravi kada uđe u zahod reći: 'Bože, utječem Ti se od prljavštine prljavih, zla zlih i prokletog šejtana.'"[704]

---

[702] Bilježe ga Buhari (1/212, 213) u *Abdestu*, poglavlje: Šta se kaže pri ulasku u zahod, i Muslim (375) u *Hajdu*, poglavlje: Šta se kaže kada se hoće ići u zahod, od Enesa.

[703] Bilježe ga Ahmed (1/269), Ebu Davud (6) i Ibn Madža (296) od Zejda b. Erkama, od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Ova mjesta su zaista naseljena. Zato kada neko od vas uđe u njih neka kaže: Bože, utječem Ti se od muških i ženskih šejtana." Hadis je sahih. Ibn Hibban (126) smatra ga vjerodostojnim. Hubus i habais znače muški i ženski šejtani, dok neki to tumače s nevjerstvom i šejtanima.

[704] Bilježi ga Ibn Madža (299) u *Tahari*, poglavlje: Šta kaže čovjek kada hoće ući u zahod, od Ebu Umame, r.a. U lancu prenosilaca mu je Ubejdullah b. Zahr, pouzdan prenosilac koji griješi pri prenošenju hadisa, kao i Alija b. Jezid el-Elhani, slab prenosilac. Bilježi ga i Ibn Sunni u Amelul-jevmi vel-lejleti (18) od Enesa. U lancu mu ima an'ana od Hasana i Katade, kao i pod borjem: (25) od Ibn Omera. U lancu prenosilaca mu je Hibban b. Alija el-Anzi i Ismail b. Rafi. Također ga bilježi Taberani u *Dovi*. Ibn Allan u *Šerhul-ezkari* veli: "Hafiz, tj. Ibn Hadžer, rekao je nakon njegove verifikacije, tj. hadisa Ibn Omera, kojeg bilježe Ibn Sunni i Taberani u *Dovi*, da je to hadis hasenun-garib." Hibban je slab prenosilac kao i njegov šejh Ismail b. Rafi. Međutim, on ima druge verzije, od kojih je spomenuo onu od Enesa koju bilježi Ibn Sunni i Ebu Neim, kao i onu koju prenosi Alija i Burejde, a koje se bilježe kod Ibn Adija u *Kamilu*.

Također se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

سَتْرُ مَا بَيْنَ الْجِنِّ وَعَوْرَاتِ بَنِي آدَمَ إِذَا دَخَلَ أَحَدُكُمُ الْكَنِيفَ أَنْ يَقُولَ بِسْمِ اللهِ.

"Zastor između džina i čovjekovih sramotnih dijelova tijela kada uđe u zahod je da kaže: 'U ime Allaha.'"[705]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da mu je neki čovjek nazvao selam dok je vršio nuždu, pa mu ga nije odvratio[706], nakon čega je rekao da Allah ne voli da se govori pri vršenju nužde. Rekao je:

لَا يَخْرُجِ الرَّجُلَانِ يَضْرِبَانِ الْغَائِطَ كَاشِفَيْنِ عَنْ عَوْرَاتِهِمَا يَتَحَدَّثَانِ فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَمْقُتُ عَلَى ذَلِكَ.

"Neka ne pričaju dvojica: onaj ko vrši nuždu i onaj kod koga su otkrivena stidna mjesta, jer Allah to prezire."[707]

Već je spomenuto da se Poslanik, s.a.v.s., pri vršenju bilo koje nužde ni prednjom niti zadnjom stranom nije okretao prema kibli i da je to zabranio. To se navodi u hadisima koje prenose: Ebu Ejjub, Selman el-Farisi, Ebu Hurejre, Ma'kal b. Ebi Ma'kal, Abdullah b. Haris b. Džuzu ez-Zubejdi, Džabir b. Abdullah i Abdullah b. Omer, r.a. Većina tih hadisa jesu sahih, a ostali su hasen. Oni koji su im kontradiktorni su ili slabih lanaca prenosilaca, ili nisu jasnih

[705] Hadis je hasen. Bilježe ga Tirmizi (606) u *Namazu*, poglavlje: Šta se prenosi o učenju Bismille pri ulasku u zahode, i Ibn Madža (297) od Alije, r.a. U lancu prenosilaca mu je Hakem b. Abdullah en-Nasri kojeg samo Ibn Hibban smatra povjerljivim. Bilježi ga i Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (20, 21) od Enesa. Navodi ga i Hejsemi u *Medžmei* (1/205) od Enesa, i veli: "Bilježi ga Taberani s dva lanca prenosilaca. U jednom je Seid b. Mesleme el-Emevi,Buhari i drugi smatraju slabim prenosiocem, a Ibn Hibban i Ibn Adijj ga smatraju povjerljivim prenosiocem. Ostali prenosioci su mu povjerljivi."

[706] Bilježe ga Muslim (370) Ebu Davud (16) Tirmizi (90) Nesai (1/35, 36) i Ibn Madža (353) od Ibn Omera.

[707] Bilježe ga Ahmed u(3/36), Ebu Davud (15) u *Tahari,* poglavlje: Pokuđen je govor pri vršenju nužde, i Ibn Madža (324) od Ebu Seida el-Hudrije. U lancu prenosilaca mu je Ikrime b. Ammar el-Idžli, pouzdan prenosilac, ali griješi. U njegovoj verziji od Jahje b. Ebi Kesira postoji poremećenost, jer nije imao knjige u predaji od Jahje b. Ebi Kesira. U lancu mu je također Hilal b. Ijad, a to je Ijad b. Hilal, nepoznat prenosilac, i od njega prenosi samo Jahja b. Ebi Kesir.

značenja, i zbog njih se ne mogu odbaciti hadisi jasnih zabrana koji su poznati i rašireni, poput hadisa kojeg prenosi Irak od Aiše.

ذُكِرَ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّ أُنَاسًا يَكْرَهُونَ أَنْ يَسْتَقْبِلُوا الْقِبْلَةَ بِفُرُوجِهِمْ فَقَالَ أَوَقَدْ فَعَلُوهَا حَوِّلُوا مَقْعَدَتِي قِبَلَ الْقِبْلَةِ.

Poslaniku, s.a.v.s., spomenuto je da neki ljudi preziru da se svojim spolnim organima okreću prema kibli, pa je rekao: "Zar su to već počeli raditi?! Okrenite moje mjesto (vršenja nužde) prema kibli." Bilježi ga imam Ahmed.[708]

Ahmed je rekao da je ovo najbolja predaja koja se prenosi o toj olakšici i pored toga što je mursel. Međutim, ovaj hadis su kritikovali Buhari i ostali imami hadisa i nisu ga potvrdili. Prema tome, Ahmedovo mišljenje o njemu ne ukazuje da je on sahih ili hasen. Tirmizi u svom djelu *El-Ilelul-kebir* rekao je: "Pitao sam Ebu Abdullaha, Muhammeda b. Ismaila o ovom hadisu, pa je rekao: 'U ovom hadisu postoji poremećenost (idtirab). Kod mene je vjerodostojna ona predaja koja se prenosi od Aiše.'"

Velim da on ima i drugi nedostatak, a to je prekinutost između Iraka i Aiše, jer on nije čuo od nje. Prenosi ga i Abdulvehhab es-Sekafi od Halida el-Hazz'aa od nekog čovjeka od Aiše. On ima i još jedan nedostatak, a to je što je Halid b. Ebi Salt, slab prenosilac.

Od tih hadisa jeste i onaj koji se prenosi od Džabira, da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., zabranio da se pri vršenju male nužde okreće prema kibli, pa sam ga vidio prije njegove smrti na godinu dana da se pri vršenju male nužde okreće prema kibli.[709]

Tirmizi veli da je ovaj hadis garib, nakon što je rekao da je hasen. U njegovom djelu *El-Ilel* kaže: "Pitao sam Muhammeda, tj.

---

[708] Ahmed (6/137), Ibn Madža (324) u *Tahari*, poglavlje: Olakšica okretanja prema kibli u zahodu i dozvole toga, ali ne i na otvorenom prostoru. Prenosioci su mu povjerljivi, međutim, hadis je s nedostacima. Pogledaj to opširnije u biografiji Halida b. Ebi Salta u *Tehzibu*.

[709] Bilježi ga Tirmizi (9). U njemu postoji an'ana Ibn Ishaka.

o ovom hadisu, pa je rekao: 'Ovaj hadis je sahih. Mnogi ga prenose od Ibn Ishaka.'" Ako Buhari misli da je on sahih od Ibn Ishaka, to ne ukazuje da je on sam po sebi sahih. A ako misli da je on sam po sebi sahih, onda je to slučaj viđenja koji ima status hadisa kojeg prenosi Ibn Omer, a u kome tvrdi da je Poslanik, s.a.v.s., vršio nuždu okrenut prema Kabi.

To podržava šest mogućnosti: da je s tim hadisom derogirana zabrana okretanja; suprotno tome, da je to važilo samo za Poslanika, s.a.v.s.; da je dozvoljeno samo u kućama i stanovima; da je to bilo zbog prilika i drugih stvari koje su to uslovile; ili je to objašnjenje, tj. da ta zabrana ne aludira na haram. Ni za jednu od tih mogućnosti se ne može kategorički tvrditi da je to što se željelo, i pored toga što hadis kojeg prenosi Džabir ne podržava drugu mogućnost. Međutim, zbog tih mogućnosti ne mogu se zanemariti jasni, vjerodostojni i rašireni hadisi u kojima se to zabranjuje.

Ibn Omerova konstatacija da je to Poslanik, s.a.v.s., zabranio na otvorenom prostoru, je njegovo razumijevanje da se zabrana odnosi samo na tu lokaciju. Na to ne ukazuje samo forma zabrane. To njegovo razumijevanje kontradiktorno je s poimanjem Ebu Ejjuba, koji smatra da je ta zabrana općenita, kao i to što je mišljenje onih koji smatraju da je zabrana općenita imuna na sve proturječnosti kojima je izloženo mišljenje onih koji prave razliku između otvorenog prostora i građevina.

Također može im se postaviti pitanje: koja je granica te dozvole u građevinama?, jer nemoguće je navesti jasnu granicu. Ako kažu da je to dozvoljeno u svakoj građevini, onda će to morati dozvoliti i na otvorenom prostoru u kojem se između onoga ko vrši nuždu i kible nađe neko brdo, svejedno bilo ono blizu ili daleko, jer to sliči situaciji u građevinama. Također, može im se reći da se to zabranjuje iz počasti prema strani na kojoj je kibla. I onda nema razlike da li su se okrenuli prema njoj u zgradi ili otvorenom prostoru. Znači, to se ne dozvoljava radi same kuće, jer koliko ima planina i brda koja stoje

kao prepreke između onoga ko vrši malu nuždu i kible, isto što stoje i zidovi zgrade ili još više. Prema tome, ne može se ništa popriječiti između vršitelja male nužde i kible i zbog toga je i došla zabrana, a ne zbog same kuće.

* * *

Kada bi Poslanik izašao iz zahoda rekao bi: غُفْرَانَكَ "Gufraneke"[710], tj. oprosti mi. Također se prenosi da bi govorio:

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الأَذَى ، وَعَافَانِي.

"Hvala Allahu koji je otklonio od mene neugodnosti i oslobodio me od njih."[711]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., ZIKRU PRI UZIMANJU ABDESTA

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., stavio svoje ruke u posudu s vodom, a potom je rekao ashabima: تَوَضَّئُوا بِسْمِ اللهِ "Abdestite se uz 'bismillu'."[712]

Potvrđeno je također da je Poslanik, s.a.v.s., rekao Džabiru, r.a., da mu donese vodu za abdest. Kada mu je donesena, rekao je:

خُذْ يَا جَابِرُ فَصُبَّ عَلَيَّ وَقُلْ بِسْمِ اللهِ ' قَالَ فَصَبَبْتُ عَلَيْهِ وَقُلْتُ بِسْمِ اللهِ قَالَ فَرَأَيْتُ الْمَاءَ يَفُورُ مِنْ بَيْنِ أَصَابِعِهِ.

"Uzmi Džabire, polij mi i reci: 'Bismillah!'" "Polio sam mu i rekao 'bismillah' i vidio sam kako voda curi između njegovih prstiju."[713]

[710] Bilježe ga Tirmizi (7) u *Tahari,* poglavlje: Šta se kaže kada se izađe iz zahoda, Ebu Davud (30) u *Tahari,* poglavlje: Šta će reći čovjek kada izađe iz zahoda, Ahmed (1/269) i Darimi (1/174). Lanac mu je dobar. Ibn Huzejme (90) Ibn Hibban, Hakim (1/158) i Ebu Hatim vele da je ovaj hadis sahih. Nevevi u *El-Medžmui* veli da je ovaj hadis hasenun-sahih.

[711] Bilježi ga Ibn Madža (301) u *Tahari,* poglavlje: Šta se kaže kada se izađe iz zahoda. U lancu prenosilaca mu je Ismail b. Sulejm, slab prenosilac, kako to navodi Hafiz u *Takribu.*

[712] Bilježi ga Darekutni (26), Bejheki u *Sunenu* (1/43), Nesai (1/61), u *Učenju Bismille u*

Ahmed od Ebu Hurejre, Seida b. Zejda i Ebu Seida el-Hudrija, r.a., bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: لَا وُضُوءَ لِمَنْ لَمْ يَذْكُرْ اسْمَ اللهِ عَلَيْهِ "Nema abdesta ko pri njegovu uzimanju ne prouči 'bismillu'." U njegovu lancu prenosilaca je elastičnost.[714]

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ أَسْبَغَ الْوُضُوءَ ثُمَّ قَالَ : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مَنْ أَيِّهَا شَاءَ.

"Ko upotpuni abdest, a zatim kaže: 'Svjedočim da nema boga osim Allaha Jedinog koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik', otvorit će mu se osam džennetskih vrata i moći će ući u Džennet kroz koja god želi." Bilježi ga Muslim.[715]

Tirmizi poslije šehadeta dodaje još i اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنْ التَّوَّابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنْ الْمُتَطَهِّرِينَ "...Bože, učini me od onih koji se mnogo kaju i učini me od onih koji se mnogo čiste."[716] A imam Ahmed dodaje još: ثُمَّ رَفَعَ نَظَرَهُ إِلَى السَّمَاءِ "...potom je podigao pogled ka nebu."[717] Ibn

---

abdestu, i Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (27), od Enesa b. Malika, r.a. Lanac mu je ispravan, a Nevevi u *El-Hulasi* veli da je sahih.

[713] Bilježe ga Buhari (7/341) u *Vojnim pohodima*, poglavlje: Bitka na Hudejbiji, i Muslim (3013, 4/2308). To je dio dugog hadisa kojeg prenosi Džabir i događaj s Ebu Jusrom u Muslimu. Bilježi ga Ahmed u(3/165, 329).

[714] Međutim, sve njegove verzije jačaju ga i ukazuju da on ima osnovu, kako to tvrdi Hafiz u *Telhisu*. Predaju koju prenosi Ebu Hurejre bilježe Ebu Davud (101) Ahmed (1/418), Ibn Madža (399), Darekutni (1/26, 29), Hakim (1/146) i Bejheki (1/43, 44). A predaju koju prenosi Seid b. Zejd, bilježe Tirmizi (25), Ibn Madža (398), Ahmed (4/70) i Darekutni. Ebu Seidov hadis bilježe Ahmed (3/41) i Ibn Madža (398), a predaju od Sehla b. Seida bilježi Ibn Madža (400).

[715] Bilježi ga Muslim (234) u *Tahari,* poglavlje: Poželjan zikr poslije abdesta, od Omera b. Hattaba, r.a. Njegova verzija glasi: "Svako od vas ko abdesti i upotpuni abdest, a potom kaže: 'Nema boga osim Allaha Jedinog koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i', otvorit će mu se svih osam džennetskih vrata da uđe u Džennet kroz koja god želi."

[716] Tirmizi (55) u *Tahari,* poglavlje: Šta se kaže nakon abdesta, od Omera, r.a. Taj dodatak je ispravan.

[717] *Musned* (4/151) od Ukbeta b. Amira, r.a. Bilježi ga također i Ebu Davud (170) u *Tahari*, poglavlje: Šta će reći čovjek kada abdesti. U lancu prenosilaca mu je nepoznat prenosilac.

Madža zajedno s imamom Ahmedom dodaje da je to izgovarao po tri puta.[718]

Bekijj b. Mahled u svom *Musnedu* bilježi predaju od Ebu Seida El-Hudrije u merf'u formi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَنْ تَوَضَّأَ فَفَرَغَ مِنْ وُضُوئِهِ ، ثُمَّ قَالَ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ كُتِبَ فِي رَقٍّ وَطُبِعَ عَلَيْهَا بِطَابِعٍ ثُمَّ رُفِعَتْ تَحْتَ الْعَرْشِ فَلَمْ يُكْسَرْ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ.

"Ko se abdesti i upotpuni abdest, a zatim kaže: 'Bože, neka je Tebi slava i hvala. Svjedočim da nema boga osim Tebe. Od Tebe oprosta tražim i Tebi se kajem', to će se zapisati na listu papira i ovjerit će se, a zatim će se podići ispod Arša i neće se brisati sve do Sudnjeg dana." Bilježi ga Nesai u svom djelu *El-Kebir* kao riječi Ebu Seida El-Hudrije.[719]

Nesai veli: "Poglavlje: Šta se kaže poslije abdesta." Potom naveo je neke od spomenutih hadisa, a zatim naveo je s ispravnim lancem prenosilaca predaju od Ebu Musaa el-Eš'arija da je rekao: "Donio sam Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., vodu za abdest. Kada je abdestio, čuo sam ga kako uči ovu dovu: 'Bože oprosti mi moje grijehe. Učini mi moju kuću prostranom i daj mi bereket u mojoj nafaki.' Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, čuo sam te da učiš to i to?!'

[718] U lancu prenosilaca mu je Zejd el-Ammij, slab prenosilac. Riječ "...to..", prenosi Muslim, a ne Tirmizi.

[719] Bilježi ga Ibn Sunni (30) u *Amelul-jevmi vel-lejleti*, Nesai u *Amelul-jevmi vel-lejleti* u merfu i mevkuf verziji. Za mevkuf verziju rekao je da je sahih. Njegov lanac prenosilaca ispravnim smatra hafiz Ibn Hadžer. Potom je rekao: "Dileme su nastale oko njegovog teksta, da li je merfu (spojen doa) ili mevkuf (zaustavljen kod ashaba)? Nesai je po svom običaju pribjegao preferiranju na osnovu brojnosti i jače memorije i zbog toga je rekao da je ta verzija pogrešna. Nevevi je slijedeći Ibn Salaha i druge preferirao merfu verziju, jer u njoj ima više podataka (znanja). Na osnovu postupanja po drugoj njegovoj formi, zaključuje sa da su to stvari gdje nema mjesta razumu, i zato ova predaja ima status hadisa."

[720] Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (28) od Ebu Muse el-Eš'arija. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

Rekao je: 'Pa jesam li išta izostavio?!'" Ibn Sunni je rekao: "Poglavlje: Šta se kaže prije i poslije abdesta..." i naveo je ovaj hadis.[720]

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi za vrijeme ezana i zikru koji se tada uči

Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je propisao učenje ezana s ponavljanjem i bez ponavljanja. Također propisao je ikamet da se ponavlja dva puta i da se uči po jednom. Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je dva puta ponavljao riječi "kad kametis-salatu", i da ih nikada nije učio samo jedanput. Također je od Poslanika, s.a.v.s., potvrđeno da je ponavljao tekbir na početku ezana četiri puta, a da nije potvrđeno da ga je učio samo dva puta.

Hadis u kojem se kaže da je naredio Bilalu da ezan ponavlja po dva puta, a ikamet po jednom[721] nije u kontradiktornosti s njegovim ponavljanjem četiri puta, jer je ponavljanje ezana četiri puta jasno potvrđeno u predaji koju prenose Abdullah b. Zejd, Omer b. Hattab i Ebu Mahzure, r.a.

Hadis u kojem se govori o učenju ikameta po jedanput prenosi Ibn Omer, r.a., gdje izuzima ikamet i veli: "Ezan se učio u vrijeme Poslanika, s.a.v.s., na način da su se njegove riječi ponavljanje po dva puta, a ikamet tako što su mu se riječi učile po jedanput, osim što se 'kad kametis-salatu' učilo dva puta." U Buharijevom *Sahihu* od Enesa bilježi se da je rekao: "Bilalu je naređeno da riječi ezana ponavlja po dva puta, a ikamet da uči po jedanput, osim

[721] Bilježi ga Buhari (2/62) na početku knjige *O ezanu.*

'kadikametis-salatu.'"[722] Potvrđeno je vjerodostojnom predajom od Abdullaha b. Zejda i Omera da se u ikametu kaže: "Kadikametis-salatu", dva puta.

Potvrđeno je u vjerodostojnoj predaji od Ebu Mahzure da se "kadikametis-salatu" uči dva puta, kao i ostale riječi ezana. Svi ti načini su dozvoljeni i nema nikakve pokuđenosti u njima, i pored toga što su neki bolji od drugih. Imam Ahmed je usvojio Bilalov ezan i ikamet. Šafi Mahzurov ezan, a Bilalov ikamet. Ebu Hanife je uzeo Bilalov ezan, a Mahzurov ikamet. Malik je usvojio praksu stanovnika Medine i ograničio se u ezanu na dva tekbira, a u riječima "kadikametis-salatu" na jedanput. Neka im se svima Allah smiluje. Svi su se trudili da slijede sunnet.

* * *

O pitanju Poslanikove, s.a.v.s., prakse zikra pri ezanu i poslije njega, svom ummetu propisao je pet vrsta zikra.

Prvi je da onaj ko čuje ezan kaže isto što i mujezin, osim kod riječi "Hajja ales-salat" i "Hajja alel-felah." Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da se umjesto njihova ponavljanja treba reći: "la havle ve la kuvvete illa billah."[723]

---

[722] Bilježe ga Buhari (2/67,68) u *Ezanu*, poglavlje: Ezan se uči po dva puta, i Muslim (378) od Enesa. Hafiz u *Fethu* veli: "Pod negiranjem se ne misli isto kao i sa potvrđivanjem. Pod potvrđivanjem se aludira na sve propisane izraze ikameta koji se uče kad se hoće ikametiti za namaz, a sa negacijom se aludira na kadikametis-salat." Bilježi ga i Abdurrezzak od Ma'mera, od Ejjuba, od Ebu Kilabe, od Enesa, a glasi: "Bilal je riječi ezana ponavljao dva puta, a ikameta jednom, osim riječi 'kad kametis-salat.'" Bilježe ga i Ebu Avane u svom *Sahihu* i Serradž u svom *Musnedu*. Ismaili ga bilježi također ovim putem i veli da se "kadikametis-salatu" uči dva puta.

[723] Bilježe ga Buhari (2/74) u *Ezanu*, poglavlje: Šta se kaže kad se čudne mujezin, i Muslim (383) u *Namazu*, poglavlje: Mustehab je reći onome ko čuje mujezina isto što i on govori, *Muvetta* (1/67), od Ebu Seida el-Hudrije, r.a., da je Allahov, s.a.v.s., rekao: "Kada čujete ezan, recite isto što govori i mujezin." Bilježi ga Muslim (384) od Abdullaha b. Amr b. el-Asa. Riječi "la havle ve la kuvvete illa billah", koje se izgovaraju kad mujezin kaže "Hajja ales-salat" i "Hajja alel-felah", bilježe Muslim (385) od Omera b. Hattaba, i Šafi u svom(1/60) od Muavije.

Nije potvrđeno od Poslanika, s.a.v.s., da se one trebaju pri izgovoru spojiti s riječima "Hajja ales-salah", i "Hajja alel felah", niti da se samo ograniči na ove riječi iz ezana koje pozivaju na namaz i spas. Poslanikova, s.a.v.s., praksa koja je potvrđena bila je da je on te riječi zamjenjivao s riječima havkale, tj. la havle vela kuvvete illa billah. To je potpuno u skladu s mudrošću podudarnosti stanja u kojem se tada nalazi mujezin i onaj ko ga sluša, jer riječi ezana jesu zikr i zbog toga se onome ko čuje ezan naređuje da ih ponavlja. Dok riječi hajale, tj. hajja aless-salat i hajja alel-felah jesu poziv na namaz onome ko ih čuje, i zbog toga je propisano onome ko ih čuje da se u tome pozivu potpomogne riječima kojima se traži pomoć, a to su: لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ La havle ve la kuvete illa billahi el-alijjil-azim.

Drugi što se kaže kad se čuje ezan jeste:

وَأَنَا أَشْهَدُ أَلَّا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ رَضِيتُ بِاللَّهِ رَبًّا ، وَبِالْإِسْلَامِ دِينًا ، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولًا وَأَخْبَرَ أَنَّ مَنْ قَالَ ذَلِكَ غُفِرَ لَهُ ذَنْبُهُ.

"I ja svjedočim da nema boga osim Allaha, i da je Muhammed Njegov poslanik. Zadovoljan sam što mi je Allah gospodar, islam vjera i Muhammed Poslanik." Poslanik, s.a.v.s., rekao je da će onome ko to kaže biti oprošteni grijesi.[724]

Treći je da donese salavat na Poslanika, s.a.v.s., nakon što završi ponavljanje za mujezinom. Najpotpuniji salavat jeste salavat *ibrahimijski* i to onako kako je podučio njemu svoj ummet da donesu salavat na njega. Nema potpunijeg salavata od njega i pored toga što se neki trude da nešto drugo prikažu boljim od njega.

Četvrti je da se poslije salavata na Poslanika, s.a.v.s., kaže:

---

[724] Bilježe ga Muslim (386) u *Ezanu*, poglavlje: Poželjno je onome ko čuje mujezina da kaže isto što i on govori, Tirmizi (210) u *Ezanu,* Ebu Davud, Nesai, Ibn Madža i Ibn Huzejme (422) od S'ada b. Ebi Vekkasa, r.a., da je Allahov, s.a.v.s., rekao: "Ko kaže kada čuje mujezina: 'I ja svjedočim da nema boga osim Allaha jedinog, koji nema sudruga, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i. Zadovoljan sam što mi je Allah gospodar, Muhammed i islam vjera', biće mu oprošteni grijesi."

اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيلَةَ وَالْفَضِيلَةَ وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتَهُ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ.

"Bože, Gospodaru ovog savršenog poziva i nastupajućeg namaza, podari Muhammedu sredstvo i blagodat, pa ga proživi na počasnom mjestu koje Si mu obećao, jer Ti uistinu ne kršiš obećanje."[725] Ovako se bilježi s tim izrazom "mekamen mahmuden", bez određenog člana, i tako je potvrđeno od Poslanika, s.a.v.s.[726]

Peti je da nakon toga dovi za sebe, da traži od Allaha Njegove blagodati, pa će mu se udovoljiti. U *Sunenu* od Poslanika, s.a.v.s., prenosi se da je rekao:

قُلْ كَمَا يَقُولُونَ يَعْنِي الْمُؤَذِّنِينَ فَإِذَا انْتَهَيْتَ فَسَلْ تُعْطَهُ.

"Reci kao što i oni govore, tj. mujezini, a kada završiš, traži i dat će ti se."[727]

Imam Ahmed od Poslanika, s.a.v.s., bilježi da je rekao: "Ko kaže kada uči ezan: 'Bože, Gospodaru ovog savršenog poziva i korisnog namaza, blagoslovi Muhammeda i budi zadovoljan s njim, zadovoljstvom poslije koga nema prezira', Allah će mu uslišati

---

[725] Hadis sa dodatkom "Ti uistinu ne kršiš obećanje", bilježi Bejheki u svom *Sunenu* (1/410). On je u tome besprimjeran i taj dodatak je slab. Bez njega bilježe ga: Buhari (2/77) u *Ezanu*, poglavlje: Dova pri ezanu i četvorica autora *Sunena*, od Džabira b. Abdullaha, r.a. u sljedećoj formi: "Ko kaže kada čuje ezan: 'Allahe rabbe hazihid-da'vetit-tammeti vessalatil-ka'imeti ati Muhammeden el-vesilete vel-fadilete veb'ashu mekamen mahmuden ellezi ve'adtehu', zaslužio je zauzimanje na Sudnjem danu." Riječi Uzvišenog: "Sigurno će te Tvoj Gospodar proživjeti na počasnom mjestu." Tu mu je to obećanje dato nedefinirano, jer riječ "asa", od Allaha znači da će se nešto sigurno realizovati. Kraj hadisa: "...zaslužio je moje zauzimanje", aludiraju da je ono što se traži zaa, s.a.v.s., ustvari šefa'at, tj. zauzimanje na Sudnjem danu.

[726] Hafiz je rekao u *Fethu*: "Ova predaja je prenesena i s određenim članom, tj. 'El-mekam el-mahmud'", bilježe je Nesai, Ibn Huzejme u svom *Sahihu* (420) i Ibn Hibban. Bilježi je Tahavi, Taberani u *Dovi* i Bejheki. Kod njega postoji i osvrt na one koji to negiraju.

[727] Bilježi ga Ebu Davud (524) u *Ezanu*, poglavlje: Šta se kaže kad se čuje mujezin, od Abdullaha b. Amra b. el-Asa, r.a. Lanac prenosilaca mu je hasen. Ibn Hibban (295) ga smatra sahihom, a hafiz Ibn Hadžer veli da je hasen. Naveo mu je drugu verziju koju bilježi Taberani u knjizi o dovama.

njegovu dovu."[728]

Ummu Seleme, r.a., veli:

مَنْ قَالَ حِينَ يُنَادِي الْمُنَادِي : اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ وَالصَّلَاةِ النَّافِعَةِ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَارْضَ عَنْهُ رِضًى لَا سَخَطَ بَعْدَهُ اسْتَجَابَ اللهُ لَهُ دَعْوَتَهُ.

"Allahov Poslanik, s.a.v.s., podučio me je da kažem pri akšamskom ezanu: 'Bože, ovo je dolazak Tvoje noći i odlazak dana i ovo su glasovi ljudi koji upućuju dove Tebi, pa mi oprosti.'"[729] Bilježi ga Tirmizi.

Hakim u svom *Mustedreku* od Ebu Umame bilježi predaju i pridodaje je Poslaniku, s.a.v.s., da bi on, kada bi čuo ezan, učio:

اللَّهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ الْمُسْتَجَابَةِ، وَالْمُسْتَجَابِ لَهَا، دَعْوَةِ الْحَقِّ وَكَلِمَةِ التَّقْوَى، تَوَفَّنِي عَلَيْهَا وَأَحْيِنِي عَلَيْهَا، وَاجْعَلْنِي مِنْ صَالِحِي أَهْلِهَا عَمَلًا يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

"Bože, Gospodaru ovog uslišanog i potpunog poziva, čija se dova prima, poziva istine i riječi bogobojaznosti, usmrti me i oživi me na njemu i učini me na Sudnjem danu od dobrih njenih sljedbenika koji su radili dobra djela."[730] Bilježi ga Bejheki od Ibn Omera u mevkuf verziji.

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., kada bi čuo riječi "kadikametis-salat", rekao: أَقَامَهَا اللهُ وَأَدَامَهَا "Allah ga uspostavio i održao."[731]

---

[728] Bilježi ga Ahmed u(3/337) od Džabira b. Abdullaha. U lancu prenosilaca mu je Abdullah b. Lehi'a, slab prenosilac, kao i obmana od Ebu Zubejra.

[729] Bilježe ga Ebu Davud (530) u *Ezanu,* poglavlje: Šta se kaže kad se čuje akšamski ezan, Tirmizi (3583) u *Dovama*, od Hafse, Ebu Kesirove kćerke, od njegova oca od u Seleme. Tirmizi veli da je ovaj hadis garib i mi ga poznajemo sa ove strane, a Hafsu, Ebu Kesirovu kćerku, ne poznajemo niti poznajemo njena oca. Hakim (1/199) veli da je ovaj hadis sahih i u tome ga je podržao Zehebi i pogriješio.

[730] U njegovu lancu je Ufejr b. Ma'dan, slab prenosilac. Bilježi ga Bejheki u svom *Sunenu* (1/411) u mevkuf formi do Ibn Omera, kako je autor i rekao.

[731] Bilježi ga Ebu Davud (528) u *Ezanu*, poglavlje: Šta se kaže kada se čuje ikamet, od Ebu Umame ili od nekih ashaba, Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (36). U lancu mu je nepoznat prenosilac kao i Šehr b. Havšeb, koji je diskutabilan, kako navodi hafiz Ibn Hadžer u djelu *Tahridžul-Ezkar.*

U *Sunenima* se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dova između ezana i ikameta se ne odbija." Rekli su: "Šta ćemo učiti, Allahov Poslaniče, s.a.v.s.?" Rekao je: "Tražite od Allaha spas i ovoga i onoga svijeta." Hadis je sahih.[732]

U njima se također od Poslanik, s.a.v.s., bilježi da je rekao: "U dva sata Allah otvara nebeska vrata i rijetko se tada odbija dova onoga koji dovi: prilikom ezana i u saffu na Allahovu putu."[733]

Već smo detaljno naveli Poslanikovu praksu učenja zikra u namazu, kao i poslije namaza. Zatim njegovu praksu učenja zikra na Bajramima, dženazama, pomračenju sunca kao i to da je on naredio da se pri pomračenju sunca skrušeno spominje Allah. Kao i to da je on slavio Allaha u namazu koji se klanja povodom toga, dignutih ruku, izgovarajući subhanellah, el-hamdulillah i molio sve dok sunce ne bi izašlo.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., intenzivirao bi učenje dova u prvih deset dana mjeseca zul-hidždžeta i naređivao bi da se u tom vremenu

---

[732] Hadis u ovoj formi bilježi Tirmizi (3588) od Enesa b. Malika, r.a., putem Jahje b. Jemana od Sevrija. Tirmizi je rekao: "Jahja b. Jeman je dodao u ovom hadisu ovu rečenicu: 'Rekli su: 'Šta ćemo učiti?' Rekao je: 'Tražite od Allaha spas i ovoga i onoga svijeta.'" Hafiz Ibn Hadžer kaže: "Jahja b. Jeman je bio dobar čovjek, ali su se saglasili da je mnogo griješio, a posebno u hadisima koje prenosi od Sevrija." Ibn Hibban veli: "Ibadet ga je odvratio od usavršavanja u hadisu." Ovaj hadis također bilježi Hakim (1/198) od Humejda b. Tavila od Enesa. Međutim, njegov prenosilac od Humejda Tavila je vrlo slab, kao da to Hakim nije vidio, pa ga je uvrstio među hadise *Mustedreka*. Od Enesa ga također prenosi Jezid b. Eban er-Rukaši, slab prenosilac. Bilježi ga Taberani svojim lancem u skraćenoj i potpunoj formi. U lancu hadisa je također Zejd el-Ammijj, slab prenosilac. U skraćenoj verziji ga bilježe Ebu Davud (521) i Tirmizi (212, 3589) u sljedećoj formi: "Dova između ezana i ikameta ne odbija se." U lancu prenosilaca mu je Zejd el-Ammijj, slab prenosilac. Međutim, bilježi ga Ahmed (3/155, 225) putem Burejde b. Ebi Merjema od Enesa b. Malika u merfu verziji u sljedećoj formi: "Dova se ne odbija između ezana i ikameta, pa je zato učite." Lanac prenosilaca mu je ispravan. Ibn Huzejme (427) i Ibn Hibban (296) smatraju ga sahih hadisom.

[733] Bilježe ga Ebu Davud (2540) u *Džihadu*, poglavlje: Dova pri sukobu, Hakim (1/198) putem Ebu Hazima da ga je Sehl b.Sa'd obavijestio da je Allahov, s.a.v.s., rekao: "Dvije dove se ne odbijaju ili vrlo rijetko se odbijaju: dova kad se ezan uči i pri sukobu dvije vojske." Lanac prenosilaca mu je dobar, a Ibn Hibban (297, 298) ga smatra sahih hadisom.

intenzivira učenje šehadeta, tekbira i zahvale Allahu.[734]

Prenosi se da je Poslanik, s.a.v.s., učio tekbire od sabaha dana Arefata pa sve do ikindije zadnjega od tešrik dana, tj. do ikindije četvrtog dana Kurban-bajrama. Učio bi sljedeće: اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ لَا إِلَهَ إِلّا اللهُ ، وَاللّهُ أَكْبَرُ وَلِلّهِ الْحَمْدُ "Allahu ekber, Allahu ekber. La ilahe illellahu vallahu ekber ve lillahil-hamd."[735]

I pored toga što mu lanac prenosilaca nije ispravan, ipak se prema njemu radi. Njegova forma jeste ovakva, tj. da se tekbir ponavlja dva puta. Međutim, što se tiče ponavljanja tekbira tri puta, to se prenosi od Džabira i Ibn Abbasa da su samo oni to radili tri puta. Obje su predaje od njih hasen. Šafi veli: "Ako doda i kaže:

اللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا ، وَالْحَمْدُ لِلّهِ كَثِيرًا ، وَسُبْحَانَ اللهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ، لَا إِلَهَ إِلّا اللهُ وَلَا نَعْبُدُ إِلّا إِيّاهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ لَا إِلَهَ إِلّا اللهُ وَحْدَهُ صَدَقَ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الْأَحْزَابَ وَحْدَهُ لَا إِلَهَ إِلّا اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ كَانَ حَسَنًا.

'Allahu ekberu kebira, vel hamdu lillahi kesira, ve subhanellahi bukreten ve esila. La ilahe illallah, ve la na'budu illa ijjahu. Muhlisine lehuddine velev kerihel-kafirun. La ilahe illellahu vahdeh. Sadeka

[734] Bilježe Buhari (2/381, 383) u *Bajramima*, poglavlje: Vrijednost dobrih djela u danima tešrika, Tirmizi (757) i Ebu Davud et-Tajalisi (2631), od Ibn Abbasa, oda, s.a.v.s., da je rekao: "Nema dana u kojima su dobra djela Allahu draža od ovih dana." Upitali su: "Allahov Poslaniče, čak ni džihad na Allahovu putu?" Rekao je: "Čak ni džihad, osim da čovjek izađe sa svojim životom i imetkom i ne vrati se ni sa čim od toga." Ovo je Tirmizijeva forma.

[735] Bilježi ga Darekutni (2/50) od Džabira b. Abdullaha. U lancu mu je Amr b. Šemre. Buhari i Ebu Hatim vele da su mu hadisi odbačeni. Jahja b. Mein rekao je da nije niko i ništa. A njegov šejh u lancu Džabir b. Jezid el-Džufi također je slab prenosilac. O ovoj temi prenosi se i od Alije i Ammara, a te predaje bilježi Hakim u *Mustedreku* (1/299). Slabim ih smatraju Zehebi i Bejheki. Hakim kaže: "Praksa Omera, Alije, Abdullah b. Abbasa i Abdullaha b. Mesuda potvrđeno je da je bila učiti tekbire od sabaha na dan Arefata pa sve do zadnjeg dana tešrika." Bilježi Ibn Ebi Šejbe od Alije da je on učio tekbire od sabaha dana Arefata, pa sve do ikindije zadnjeg dana od tešrik dana. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Hakim (1/299), smatra ga sahihom. Bilježi ga također Ibn Ebi Šejbe od Ebul-Esveda i veli da je Abdullah b. Mesud učio tekbire od sabaha dana Arefata, pa sve do ikindije prvog dana Kurban-bajrama, izgovarajući: "Allahu ekber, Allahu ekber, lailahe illellahu vallahu ekber. Allahu ekber ve lillahil hamd." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

va'deh. Ve nasare 'abdeh. Ve hezemel-ahzabe vahdeh. La ilahe illellahu vallahu ekber.' (Allah je najveći, neka Mu je neizmjerna hvala i neka mu je slava ujutro i uvečer. Nema boga osim Allaha. Njega iskreno obožavamo pa makar i ne bilo pravo nevjernicima. Nema boga osima Allaha Jedinog. On je ispunio Svoje obećanje. Pomogao je Svog roba i sam pobijedio saveznike. Nema boga osim Allaha i Allah je najveći.) Smatrat će se lijepim."

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi zikra pri viđenju mlađaka

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da bi on pri viđenju mlađaka govorio: اللّهُمّ أَهِلّهُ عَلَيْنَا بِالأَمْنِ وَالْإِيمَانِ ، وَالسّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ رَبّي وَرَبّكَ الله "Bože, učini da nam izađe sa sigurnosti i imanom, sa spasom i islamom, moj i mlađakov gospodar je Allah."[736] Tirmizi veli da je hadis hasen. Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da kada bi vidio mlađak, rekao bi:

الله أَكْبَرُ اللّهُمّ أَهِلّهُ عَلَيْنَا بِالأَمْنِ وَالْإِيمَانِ وَالسّلَامَةِ وَالْإِسْلَامِ وَالتّوْفِيقِ لِمَا يُحِبّ رَبّنَا وَيَرْضَى ، رَبّنَا وَرَبّكَ الله.

"Allah je najveći. Bože, daj da nam dođe sa bezbjednošću i imanom, sa spasom i islamom i s onim što voli naš Gospodar i sa čime je zadovoljan. Moj i tvoj gospodar je Allah." Bilježi ga Darimi.

---

[736] Bilježe ga Tirmizi (3447) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kad se vidi mlađak, i Darimi (3/4) od Sulejmana b. Sufjana od Bilala b. Jahje b. Talhe b. Ubejdullaha od njegova oca i djeda. Tirmizi veli da je ovo hadis hasen, a Ibn Hibban (2374) smatra da je sahih. Hadis ima i drugu verziju i s njom postaje hadis sahih. Bilježi ga Darimi, 2/3,4. od Ibn Omera. To je ustvari hadis kojeg autor navodi poslije. Hafiz u *Emalil-ezkaru* veli da je ovaj hadis hasen. Bilježe ga Ahmed i Ishak u svojim *Musnedima*. Bilježi ga i Tirmizi i veli da je hadis hasenun-garib. Bilježi ga Hakim i veli da mu je lanac prenosilaca ispravan, ali je to pobrkao, jer Sulejman, tj. Ibn Sufjan, koji prenosi od Talhe b. Jahje b. Talhe b. Ubejdullaha, smatraju ga slabim prenosiocem. Tirmizi je za hadis rekao da je hasen na osnovu njegovih drugih verzija, a njegova ocjena da je garib s tim lancem prenosilaca.

Ebu Davud od Katade bilježi da bi Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi vidio mlađak, govorio:

هِلَالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ ، هِلَالُ خَيْرٍ وَرُشْدٍ ، آمَنْتُ بِالَّذِي خَلَقَكَ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ يَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي ذَهَبَ بِشَهْرِ كَذَا ، وَجَاءَ بِشَهْرِ كَذَا.

"Mlađak dobra i razboritosti, mlađak dobra i razboritosti. Vjerujem u Onog ko te je stvorio", to bi rekao tri puta, a potom bi rekao: "Hvala Allahu koji je dao da prođe taj mjesec i koji je dao da dođe ovaj mjesec."[737] U lancu prenosilaca mu je elastičnost.

Bilježi se kod Ebu Davuda u nekim primjercima njegova *Sunena* da je rekao: "O ovoj temi od Poslanika, s.a.v.s., ne bilježi se nijedan spojen sahih hadis."[738]

POGLAVLJE O POSLANIKOVOM, S.A.V.S., ZIKRU PRIJE I POSLIJE JELA

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., stavio svoju ruku na hranu rekao bi: "Bismillah." Potom bi naredio ostalim da to prouče. Zatim je rekao:

إِذَا أَكَلَ أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُرْ اسْمَ اللّٰهِ تَعَالَى ، فَإِنْ نَسِيَ أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ اللّٰهِ فِي أَوَّلِهِ فَلْيَقُلْ بِسْمِ اللّٰهِ فِي أَوَّلِهِ وَآخِرِهِ.

"Kada neko do vas hoće da jede neka spomene ime Uzvišenog Allaha. A ako zaboravi da to učini na početku, neka kaže: 'U ime Allaha na početku i na kraju.'"[739] Hadis je sahih.

---

[737] Bilježi ga Ebu Davud (5092) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kad se vidi mlađak. Prenosioci su mu povjerljivi, ali je mursel.

[738] To je tačno ako se gleda posebno na lanac prenosilaca svakog hadisa. Međutim, zajedno, ta dva puta osnažuju se, pa hadis postaje sahih.

[739] Bilježe ga Tirmizi (1859) u *Hrani*, poglavlje: Šta se prenosi o "bismilli" pri objedovanju, i Ebu Davud (3767) u *Hrani*, poglavlje: Učenje "bismille" pri jelu, od Aiše. Ibn Hibban (1341) i Hakim (4/108) vele da je sahih i u tome Zehebi podržava Hakima. Hadis ima i drugu verziju koja se prenosi od Ibn Mesuda, a bilježi je Ibn Hibban (1340) i Taberani u *Evsatu*. Prenosioci

Ispravno je da je vadžib proučiti "bismillu" pri jelu. To je jedan pravac Ahmedovih sljedbenika, jer su hadisi koji to naređuju vjerodostojni i jasni.[740] Ti hadisi nisu u kontradiktornosti s drugima, a niti postoji konsenzus koji bi dozvolio da se postupi suprotno i zanemario njihovo bukvalno značenje. Onaj ko ne postupi prema njima, šejtan mu je sudrug u njegovoj hrani i piću.

* * *

Ovdje se nameće jedno pitanje koje se treba objasniti. U slučaju da se sjedne zajedno i samo jedan iz te grupe prouči "bismillu", da li zbog toga njegova učenja prestaje šejtanovo saučesništvo u jedenju s njima, ili trebaju svi proučiti "bismillu"? Šafi jasno je rekao da je dovoljno učenje jednog za sve, analogno na odvraćanje selama i nazdravljane onome ko kihne.

Moguće je i da se kaže da šejtanovo saučesništvo u jedenju prestaje samo ako svako prouči "bismillu" za sebe i da učenje drugog ne važi za ostale. Zbog toga se u hadisu kojeg prenosi Huzejfe veli:

إنّا حَضَرْنَا مَعَ رَسُول اللّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ طَعَامًا ، فَجَاءَتْ جَارِيَةٌ كَأَنّمَا تُدْفَعُ فَذَهَبَتْ لِتَضَعَ يَدَهَا فِي الطّعَام فَأَخَذَ رَسُولُ اللّه صلى اللهُ عليه وسلم بيدها ، ثُمّ جاء أَعْرَابِيّ كَأَنّمَا يُدْفَعُ فَأَخَذَ بِيَدِهِ فَقَالَ رَسُولُ اللّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلّمَ إِنّ الشّيْطَانَ لَيَسْتَحِلّ الطّعَامَ أَنْ لَا يُذْكَرَ اسْمُ اللّه عَلَيْهِ وَإِنّهُ جَاءَ بِهَذِهِ الْجَارِيَةِ لِيَسْتَحِلّ بِهَا ، فَأَخَذْتُ بِيَدِهَا ، فَجَاءَ بِهَذَا الأَعْرَابِيّ لِيَسْتَحِلّ بِهِ فَأَخَذْتُ بِيَدِهِ وَالّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنّ يَدَهُ لَفِي يَدِي مَعَ يَدَيْهِمَا ثُمّ ذَكَرَ اسْمَ اللّهِ وَأَكَلَ.

"Bili smo na jelu s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., pa je došla neka robinja kao da je neko goni. Počela je stavljati ruke u hranu, pa

su mu povjerljivi, osim što postoji dilema kod kritičara da li je Abdurrahaman b. Abdullah b. Mesud čuo od svoga oca.

[740] Bilježe Buhari (9/455, 457) i Muslim (2002) od Vehba b. Kisana da je čuo Omera b. Ebi Selemu da je rekao: "Živio sam dok sam bio dječak u kući Allahovaa, s.a.v.s. Rukom sam prevrtao hranu u sahanu, pa mi je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Dječače, prouči 'bismillu', jedi desnom rukom i jedi ispred sebe.' To jedenje još nisam zaboravio." U predaji od Enesa koja je muttefekun alejhi stoji: "Spomenite Allahovo ime i neka svako jede ispred sebe!"

ju je Allahov Poslanik, s.a.v.s, uzeo za ruku. Potom je došao neki beduin, kao da ga neko goni, pa je i njega uzeo za ruku i rekao: 'Šejtan uistinu jede onu hranu nad kojom se nije spomenulo Allahovo ime. Zbog toga je on doveo ovu robinju da bi preko nje dozvolio sebi ovu hranu i zato sam je uzeo za ruku. Potom je došao sa ovim beduinom da bi preko njega dozvolio sebi ovu hranu, pa sam i njega uzeo za ruku. Tako mi Onoga u čijoj je ruci moj život, zaista je njegova ruka zajedno s njihovim rukama', potom je spomenuo Allahovo ime i počeo jesti."[741] Da je učenje "bismile" od strane jednog od njih bilo dovoljno, onda šejtan ne bi stavio svoju ruku u tu hranu.

Međutim, tome se može replicirati da Poslanik, s.a.v.s., nije bio stavio svoju ruku i nije još bio proučio "bismillu", a da je robinja počela s jelom stavljanjem ruke na hranu bez učenja "bismille". To je isto uradio i beduin. I zbog toga im se šejtan pridružio. Prema tome, kako se onda može reći da je šejtan jeo s onim koji nije proučio "bismillu" nakon njena učenja od strane nekog od prisutnih?! To je ono što se može prigovoriti. Međutim, Tirmizi bilježi i veli da je ta predaja sahih, da je Aiša rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., jedne je prilike jeo sa šest svojih ashaba, pa je došao neki beduin i svu hranu pojeo u dva zalogaja. Potom je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Da je proučio 'bismillu', bilo bi vam dovoljno.'"[742] Poznato je da su Allahov Poslanik, s.a.v.s., i šest ashaba proučili "bismillu". Međutim, nakon što je došao taj beduin i počeo jesti bez "bismille", šejtan je počeo s njim jesti i pojeo je svu hranu u dva zalogaja, a da je proučio "bismillu" bilo bi im svima dovoljno.

---

[741] Bilježe ga Muslim (2017) u *Bontonu jedenja*, i Ebu Davud (3766) u *Hrani*, poglavlje: Učenje "bismille" pri jedenju, od Huzejfe, r.a.

[742] Bilježi ga Tirmizi u *Džamii* (1859, 1/292) i u *Šemailima* i veli da je ovaj hadis hasenun-sahih, i u pravu je. U ovom hadisu govori se o veličini berićeta "bismille" i njenim koristima. On aludira da je tu bilo malo hrane, ali da bi im bila dovoljna, jer Allah je dao berićeta u njoj. I to je jedna od Poslanikovih mudžiza. Međutim, kako beduin nije proučio "bismillu", taj je berićet nestao. U tome je veliko upozorenje da se "bismilla" ne izostavlja prilikom objedovanja, jer to vodi nestanku hrane.

Odvraćanje selama i nazdravljanje onom ko kihne jeste diskutabilno. Potvrđeno je u vjerodostojnoj predaji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas kihne i zahvali se Allahu, dužnost je svakog ko ga čuje da mu nazdravi."[743] Ako bi se ta dva propisa i prihvatila, ipak bi bila očita razlika između njih i propisa jedenja, jer šejtan jede s onim ko ne prouči "bismillu." Čak ako je i drugi prouči, njegovo učenje neće zamijeniti i spriječiti šejtana da jede s njim. Ono će umanjiti njegovo učešće u jedenju, jer će se ograničiti da jede samo s onima koji nisu proučili "bismillu". Allah najbolje zna.

Prenosi Džabir od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Ko zaboravi pri jelu proučiti 'bismillu', kada završi s jelom, neka prouči 'Kul huvallahu ehad.'" Oko vjerodostojnosti ovog hadisa postoje dileme.[744]

Kada bi se digla sofra ispred Poslanika, s.a.v.s., rekao bi: "Hvala Allahu neizmjernom, lijepom i berićetnom zahvalom na tome. Bez našeg Uzvišenog Gospodara ne može se; On je Nezamjenjiv i Vječan." Bilježi ga Buhari.[745]

Govorio bi poslije jela i ovu dovu: "Hvala Allahu koji nas je nahranio, napojio i učinio nas muslimanima."[746]

---

[743] To je dio hadisabilježi Buhari u svom *Sahihu* (10/292), u *Edebu*, poglavlje: Šta je poželjno onom ko kihne. Autor ga je naveo po značenju, verzija je Buharijeva, a Ebu Hurejre, r.a., prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah voli onog ko kiše, a prezire zijevanje, pa kada neko od vas kihne i zahvali Allahu, dužnost je svakog muslimana ako ga čuje da kaže: 'Allah ti se smilovao.'" U jednoj predaji stoji: "Kada neko od vas kihne i zahvali se Allahu, obaveza svakoga muslimana koji ga je čuo jeste da mu kaže: 'Allah ti se smilovao' (jerhamukellahu)."

[744] Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (462) od Džabira b. Abdullaha, r.a. U lancu prenosilaca je Hamza en-Nesibi, odbačen prenosilac zbog izmišljanja hadisa. Hafiz u *Takribu* veli da je Bejheki žestoko kritikovao Muhammeda Džuvejnija zbog toga što je ovaj hadis uvrstio u svoje djelo *El-Muhit*.

[745] Bilježe ga Buhari (9/501, 502) u *Hrani*, poglavlje: Šta se kaže kad se završi s jelom, Tirmizi (3452) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kad se završi s jelom, od Ebu Umame, r.a.

[746] Bilježe ga Tirmizi u *Šemailima* (1/289, 290) i u *Sunenu* (3453) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kad se završi s jelom, Ebu Davud (3850) u *Hrani*, poglavlje: Šta će reći čovjek kada jede, od Ebu Seida el-Hudrije. Bilježe ga i Ibn Sunni (458) i Ibn Madža (3282). Lanac mu je slab. Prenosioci su u njemu napravili poremećaj, kako je to objasnio Hafiz u *Tehzibu*.

Također je učio: "Hvala Allahu koji je nahranio, napojio, učinio ga probavnim i dao da ga se oslobodi."[747]

Buhari bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., govorio: "Hvala Allahu koji nas je opskrbio i dao nam prebivalište."[748] Tirmizi bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko pojede nešto, a zatim kaže: 'Hvala Allahu koji me je nahranio bez ikakvog mog udjela i moći', oprostit će mu se prošli grijesi." Hadis je hasen.[749]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da bi, kada bi mu se servirala hrana, rekao: "U ime Allaha", a kada bi završio s jelom rekao bi: اللّٰهُمَّ أَطْعَمْتَ وَسَقَيْتَ وَأَغْنَيْتَ وَأَقْنَيْتَ وَهَدَيْتَ وَأَحْيَيْتَ فَلَكَ الْحَمْدُ عَلَى مَا أَعْطَيْتَ "Bože, nahranio si me i napojio, zadovoljio me i zasitio, uputio i poživio, neka je Tebi hvala na onome što si mi dao." Lanac prenosilaca mu je ispravan.[750] U *Sunenima* se bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., poslije jela govorio: "Hvala Allahu koji je prosuo na nas blagodati i uputio nas, koji nas je nahranio i napojio, i od svakog dobra nam dao." Hadis je hasen.[751]

U *Sunenima* se također bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas pojede nešto neka kaže:

الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِي مَنَّ عَلَيْنَا وَهَدَانَا، وَالَّذِي أَشْبَعَنَا وَأَرْوَانَا، وَمِنْ كُلِّ الْإِحْسَانِ آتَانَا.

'Bože, daj nam blagoslova u njemu i opskrbi nas boljim od njega.' A koga Allah napoji mlijekom, neka kaže: 'Blagoslov nam

---

[747] Bilježi ga Ebu Davud (3851) od Ebu Ejjuba el-Ensarije. Lanac mu je ispravan, a vjerodostojnim ga smatraju Ibn Hibban (1351), Nevevi i Ibn Hadžer.

[748] Bilježi ga Buhari (9/502) u *Hrani*, poglavlje: Šta se kaže kad se završi s jelom, od Ebu Umame, r.a.

[749] Bilježi ga Tirmizi (3454) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kada se završi s jelom, od Enesa. Tirmizi i hafiz Ibn Hadžer u djelu *Amalul-ezkar* veli da je ovaj hadis hasen, i u pravu su.

[750] Bilježe ga Ahmed (4/62, 5/335 Ebu Šejh u *Ahlakun-nebijji, s.a.v.s.* (238) i Ibn Sunni (466) od nekog čovjeka koji je služio Poslanika, s.a.v.s. Lanac prenosilaca mu je ispravan, kao što veli autor, a vjerodostojnim ga smatraju Nevevi i Ibn Hadžer.

[751] Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (469) od Amra b. Šuajba, od njegova oca i djeda Abdullaha b. Amra el-Asa, r.a.. U lancu prenosilaca mu je Muhammed b. Ebi ez-

daj u njemu i daj nam ga više', jer nijedna hrana niti piće ne mogu zamijeniti mlijeko." Hadis je hasen.[752]

Bilježi se također od Poslanika, s.a.v.s., da bi, kada bi pio iz neke posude, puhnuo tri puta. Pri prva dva puhanja pohvalio bi Allaha, a u trećem bi Mu se zahvalio.[753]

* * *

Poslanik, s.a.v.s., kada bi došao kod svojih žena, upitao bi ih da li imaju šta od hrane? Nikada hrani nije nalazio mahane. Kada bi mu se svidjela jeo bi je, a kada ne, ostavio bi je i ne bi ništa rekao.[754]

Također bi govorio: "Ne mogu ga jesti, jer ga ne volim."[755]

Ponekad bi hvalio hranu kao npr. kada je pitao svoje žene da mu daju nešto za jelo, pa su mu rekle da imaju samo sirće. Rekao je da mu ga donesu. Počeo ga je jesti govoreći: نِعْمَ الأُدْمُ الْخَلّ "Divna li je hrana sirće."[756] U tome je njegovo preferiranje nad mlijekom,

---

Zuajze'a. Ebu Hatim za njega veli da su mu hadisi totalno odbačeni, a to i Buhari smatra. Zehebi ovaj hadis navodi s njegovim hadisima koji su odbačeni.

752 Bilježe ga Tirmizi (3451) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kada se pojede neka hrana, i Ibn Sunni (475) od Ibn Abbasa, r.a. U lancu prenosilaca mu je Alija b. Zejd b. Džed'an, slab prenosilac. Ali i pored toga Tirmizi smatra da je ovo hasen hadis.

753 Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (472) od Ibn Mesuda, r.a. U lancu prenosilaca mu je El-Mu'ala b. Irfan. Zehebi u *Mizanu* veli da je Ibn Me'in za njega rekao da kao prenosilac ne vrijedi ništa. Buhari kaže da su mu hadisi odbačeni, a Nesai veli da mu se hadisi odbacuju. Ibn Sunni bilježi (473) poslije njega njegovu potvrdu od Nevfela b. Muavije. Međutim, lanac prenosilaca mu je slabiji od prvog. Osnovu hadisa sa tri puhanja pri pijenju bilježe Buhari (1/81) i Muslim (2028) od Enesa, ne spominjući pohvalu i zahvaljivanje.

754 Bilježe Buhari (9/477) u *Hrani*, poglavlje: Poslanik, s.a.v.s., nije omalovažavao hranu, i Muslim (2064) u *Piću*, poglavlje: Hrana se ne omalovažava, od Ebu Hurejre, r.a., da je rekao: "Nikada Poslanik, s.a.v.s., nije omalovažio hranu, ako bi mu se svidjela jeo bi je, a ako ne, ostavio bi je bez pogovora."

755 Bilježe ga Buhari (9/473) u *Hrani*, poglavlje: Pečenje i riječi Uzvišenog: "I donese im pečeno tele", Muslim (1946) u *Lovu*, poglavlje: Dozvoljenost guštera, i Ebu Davud (3794) u *Hrani*, poglavlje: O jedenju guštera, od Halida b. Velida, r.a.

756 Bilježe ga Muslim (2052) u *Piću*, poglavlje: Vrijednost sirćeta i njegovo jedenje, i Ebu Davud (3820) u *Hrani*, poglavlje: Sirće.

mesom, medom i mesnom vodom. Međutim, on je sirće hvalio tada zbog toga što mu je tada doneseno, jer da mu je doneseno meso ili mlijeko, bilo bi preče da ih hvali nego sirće. On je tu pohvalu sirćetu izrekao da bi udobrovoljio i raspoložio srce onome ko mu ga je servirao, a ne da bi mu dao prednost nad ostalom hranom.

Kada bi mu se ponudila hrana dok bi postio rekao bi: "Ja postim."[757] Naredio bi onome kome je servirana hrana, ako posti, da moli za onog ko mu ju je servirao, a ako ne bi postio, da je jede.[758]

Kada bi bio pozvan na jelo, a neko bi išao s njim, upoznao bi s tim vlasnika kuće govoreći: "Ovaj ide s nama, pa ako hoćeš da mu dozvoliš, ili ako želiš da se vrati."[759]

Kada bi jeo, pričao bi, kao što je već spomenuto u hadisu koji govori o sirćetu. Također je rekao svom pastorku Omeru b. Ebi Selemetu, koji je jeo s njim: سَمِّ اللهَ وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ "Prouči 'bismillu' i jedi ispred sebe!"[760]

Više puta bi nudio svojim gostima da jedu kao, što rade darežljivi i plemeniti. Buhari bilježi od Ebu Hurejre u događaju o pijenju mlijeka da je Poslanik, s.a.v.s., mnogo puta govorio Ebu Hurejri: "Pij." Neprestano je to govorio sve dok Ebu Hurejre nije rekao: "Tako mi Onoga koji te poslao sa istinom, nemam više mjesta za njega."[761]

---

[757] Bilježi ga Buhari (4/198) od Enesa b. Malika da je rekao: "Poslanik, s.a.v.s., došao je kod u Sulejm, pa mu je iznijela hurme i maslo. Rekao je: 'Vratite vaše maslo na njegovo mjesto, a hurme u vreću, jer ja postim.' Potom je ustao na jedan kraj kuće i klanjao je nafilu, i dovio je za u Sulejm i njenu porodicu."

[758] Bilježi ga Muslim (1431) u *Nikahu*, poglavlje: Naređeno je da se odazove pozivu, od Ebu Hurejre.

[759] Bilježi ga Buhari (9/505) u *Hrani*, poglavlje. Kada čovjek bude pozvan na jelo pa kaže: Ovaj je sa mnom.

[760] Bilježe ga Buhari (9/455, 456) u *Hrani*, poglavlje: Učenje "bismille" pri hrani i jedenje desnom rukom, i Muslim (2022) u *Piću*, poglavlje: Adabi jedenja i pijenja i njihovi propisi.

[761] Bilježi ga Buhari (11/246) u *Rikaku*, poglavlje: Kako je živio Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, od Ebu Hurejre.

Kada bi jeo kod nekoga, ne bi odlazio dok ne bi za njih proučio dovu. Tako je u kući Abdullaha b. Busra učio ovu dovu: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ فِيمَا رَزَقْتَهُمْ ، وَاغْفِرْ لَهُمْ وَارْحَمْهُمْ "Bože, daj im bereketa u onome s čime si ih opskrbio, oprosti im i smiluj im se."[762]

Proučio je dovu i u kući Sa'da b. Ubade i rekao: "Mrsili se kod vas postači, hranu vam jeli dobročinitelji i za vas oprost tražili meleki."[763]

Ebu Davud bilježi da je Poslanika, s.a.v.s., i ashabe pozvao Ebu Hejsem b. et-Tejhan na jelo, pa kada su završili Poslanik, s.a.v.s., reče:

أَثِيبُوا أَخَاكُمْ ، قَالُوا : يَا رَسُولَ اللهِ وَمَا إِثَابَتُهُ ؟ قَالَ ، إِنَّ الرَّجُلَ إِذَا دُخِلَ بَيْتُهُ فَأُكِلَ طَعَامُهُ وَشُرِبَ شَرَابُهُ فَدَعَوْا لَهُ فَذَلِكَ إِثَابَتُهُ.

"Nagradite svoga brata." – "Kako da ga nagradimo, Božiji Poslaniče", upitaše. "Kada se nekom uđe u kuću, pa jede i pije od onog što domaćin ponudi, a zatim se prouči dova za njega, to će biti za njega nagrada."[764]

Također je potvrđeno da je jedne prilike ušao u svoju kuću i tražio da nešto jede, ali ništa nije našao. Potom je rekao: اللَّهُمَّ أَطْعِمْ مَنْ أَطْعَمَنِي ، وَاسْقِ مَنْ سَقَانِي "Bože, nahrani ko me nahrani i napoji ko me napoji."[765]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da ga je Amr b. el-Hamik napojio mlijekom, pa je rekao:

---

[762] Bilježi ga Muslim (2042) u *Piću*, poglavlje: Mustehab je izvaditi košpe od hurmi van njih i mustehab je da gost uči dovu za domaćine. Od Abdullaha b. Busra u Muslimovom *Sahihu* ne postoji drugi hadis do ovoga.

[763] Bilježe ga Ebu Davud (3854) u *Hrani*, poglavlje: Šta se prenosi o učenju dove za domaćina, Ahmed (3/138) Tahavi u *Muškilul-asar* (1/498, 499) i Bejheki (7/287) od Enesa. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[764] Bilježi ga Ebu Davud (3853). U lancu prenosilaca mu je nepoznat prenosilac.

[765] Bilježi ga Muslim (2055) u *Piću*, poglavlje: Ugošćavanje gosta i odlike altruizma prema njemu. Od Mikdada, r.a. To je ustvari dio jednog dugog hadisa.

اللَّهُمَّ أَمْتِعْهُ بِشَبَابِهِ فَمَرَّتْ عَلَيْهِ ثَمَانُونَ سَنَةً لَمْ يَرَ شَعْرَةً بَيْضَاءَ.

"Bože, učini da uživa u svojoj mladosti, tako da i nakon osamdeset godina nije imao ni jedne sijede dlake."[766]

Za onog ko je ugošćavao siromahe, učio je dovu i hvalio ga. Jedne prilike rekao je: "Ima li čovjeka ko bi ugostio ovog, Allah mu se smilovao?" Ensariji i njegovoj ženi koji su svoju večeru i večeru svoje djece dali svom gostu rekao je: لَقَدْ عَجِبَ اللهُ مِنْ صَنِيعِكُمَا بِضَيْفِكُمَا اللَّيْلَةَ "Allah se zadivio od vašeg postupka s gostom ove noći."[767]

Nije prezirao da jede s drugim, svejedno bio on mlad ili star, slobodan ili rob, beduin ili muhadžir. Čak autori *Sunena* bilježe da je jedne prilike uzeo za ruku gubavca i posadio ga da jede s njim, rekavši mu: "Jedi s 'bismillom', sa pouzdanjem i oslanjanjem na Allaha."[768]

Naređivao bi da se jede desnom rukom, a zabranjivao jedenje lijevom rukom. Govorio je: "Šejtan jede i pije s lijevom rukom."[769] To potvrđuje, a što je i tačno, da je jedenje lijevom rukom zabranjeno, jer onaj ko jede tom rukom je ili šejtan ili sliči šejtanu. Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao nekom čovjeku koji je kod njega jeo lijevom rukom: "Jedi s desnom rukom!" Čovjek je rekao da ne može, pa mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Da Bog da i ne mogao", nakon čega je čovjek više nije ni digao do svojih usta.[770] Da je jede-

---

[766] Bilježi ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (476) od Amra b. Hamika el-Huzaija. U lancu prenosilaca mu ju Ishak b. Abdillah b. Ebi Ferve, odbačen prenosilac.

[767] Bilježe ga Buhari (8/484, 485) u *Tefsiru* sure El-Hašr, poglavlje: Daju prednost drugima nad sobom, i Muslim (2054) u *Piću*, poglavlje: Ugošćavanje gosta, od Ebu Hurejre.

[768] Bilježe ga Tirmizi (1818) u *Hrani*, poglavlje: Jedenje sa gubavim, Ebu Davud (3925) u *Medicini*, poglavlje: Gatanje, i Ibn Madža (3542) u *Medicini*, poglavlje: Gubavost, od Džabira b. Abdullaha. U lancu prenosilaca mu je Mufeddal b. Fudale b. Ebi Umejje Ebu Malik el-Basri, slab prenosilac kako to tvrdi Hafiz u *Takribu*. Ibn Adijj je rekao: "Ne znam da on ima goreg hadisa od ovog." Buhari bilježi (10/132, 133) u *Medicini*, poglavlje: Gubavac, od Ebu Hurejre u merfu formi u sljedećoj verziji: "Nema prelaznosti, niti vračanja, niti Hame i Safera i bježi od gubavca kao što bježiš od lava."

[769] Bilježi ga Muslim (2020) u *Piću*: poglavlje: Bonton jedenja i pijenja, od Ibn Omera, r.a.

[770] Bilježi ga Muslim (2021) od Seleme b. el-Ekve'a.

nje lijevom rukom dozvoljeno, ne bi Poslanik, s.a.v.s., dovio protiv njega zbog jedenja tom rukom. A ako je čovjek iz oholosti to radio da se ne pokori naredbi, onda je to još veći grijeh i još više zaslužuje da se dovi protiv njega.

Onima koji su mu se požalili da se ne mogu zasititi, naredio je da se okupe oko hrane i da se ne razilaze, a da potom prouče "bismillu" pa će im se dati bereket u hrani.[771]

Potvrđeno je također da je rekao: "Allah je zadovoljan od Svog roba koji pojede hranu i zahvali se Allahu na njoj, i kada popije dozvoljeno piće pa Mu se zahvali na njemu."[772]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Istopite (potrošite) vašu hranu sa sjećanjem na Allaha i salavatom na Poslanika, i nemojte spavati s njom, pa da vam srca otvrdnu."[773] Ovaj hadis je preče da bude vjerodostojan, jer ga iskustvo potvrđuje.

---

[771] Bilježe ga Ebu Davud (3764) u *Hrani*, poglavlje: Zajedničko jedenje, Ibn Madža (3286) u *Hrani*, poglavlje: Zajedničko jedenje, i Ahmed (3/501) od Vahšija b. Harba. Lanac mu je slab, ali je ipak hadis hasen, jer ima druge verzije po značenju. Pogledaj: *Et-Tergibu vet-terhibu* (3/115, 121) Ibn Hibban (1345) i Hakim (2/103).

[772] Bilježe ga Muslim (2734) i Tirmizi (1817) od Enesa b. Malika.

[773] Bilježe ga Ibn Sunni u *Amelul-jevmi vel-lejleti* (489) i Ibn Hibban u *Duafaima* (1/199). U lancu prenosilaca mu je Bezi b. Hassan, optužen za laž. Ibn Hibban veli: "Prenosi od povjerljivih izmišljene hadise, kao da ih namjerno izmišlja." Hafiz u *Tahridžul-ezkar* veli: "Ovaj hadis nije potvrđen i pored toga što mu je značenje jako." Bilježi ga Sujuti putem Taberanijeve predaje u *El-Evsatu*, Ebu Neim u *Tibbu*, i Bejheki u *Šu'abu* i veli da je slab hadis zbog Bezia b. Hassana. Također ga slabim hadisom smatra i Iraki u *Tahridžil-Ihjaa*. Autorove konstatacija da je priličnije da ovaj hadis bude vjerodostojan, neprecizna je, jer se tekst po saglasnosti učenjaka ne potvrđuje sa iskustvom.

POGLAVLJE O POSLANIKOVOJ, S.A.V.S., PRAKSI NAZIVANJA SELAMA, TRAŽENJA DOZVOLE I NAZDRAVLJANJU ONOM KO KIHNE

Potvrđeno je u dva od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إِنَّ أَفْضَلَ الْإِسْلَامِ وَخَيْرَهُ إِطْعَامُ الطَّعَامِ وَأَنْ تَقْرَأَ السَّلَامَ عَلَى مَنْ عَرَفْتَ وَعَلَى مَنْ لَمْ تَعْرِفْ.

"Najbolji i najvrijedniji islam je dijeliti hranu i nazivati selam onom koga poznaješ i koga ne poznaješ."[774]

U dva također se bilježi, nakon što je Allah stvorio Adema, da mu je rekao:

اذْهَبْ إِلَى أُولَئِكَ النَّفَرِ مِنَ الْمَلَائِكَةِ فَسَلِّمْ عَلَيْهِمْ وَاسْتَمِعْ مَا يُحَيُّونَكَ بِهِ فَإِنَّهَا تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِكَ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَقَالُوا: السَّلَامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ اللهِ فَزَادُوهُ وَرَحْمَةُ اللهِ.

"Idi tamo kod onih meleka i nazovi im selam, i poslušaj kako će ti odgovoriti, jer je to tvoj pozdrav i pozdrav tvog potomstva." Otišao je i rekao: "Esselamu alejkum." Odgovorili su: "Esselamu alejke ve rahmetullahi", dodavši mu "ve rahmetullahi."[775]

U dva se također bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., naredio da se širi selam i obavijestio je ashabe, ako budu širili selam između sebe,

[774] Bilježe ga Buhari (1/52, 53) u *Imanu*, poglavlje: Dijeljenje hrane je od islama, i Muslim (39) u *Imanu*, poglavlje: O Objašnjenje prioriteta islama i koje su stvari najvrjednije, od Abdullaha b. Amra b. Asa da je neki čovjek upitao Poslanika, s.a.v.s., koji je islam najbolji, pa je rekao: "Da podijeliš hranu i nazivaš selam onome koga poznaješ i onome koga ne poznaješ."

[775] Bilježi ga Buhari (11/2, 5) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Počinjanje sa selamom, od Ebu Hurejre, r.a.

da će se međusobno voljeti i da neće ući u Džennet dok ne budu vjerovali, a neće vjerovati dok se ne budu međusobno voljeli.[776]

Buhari u svom *Sahihu* bilježi da je Ammar rekao: "Ko spoji troje upotpunio je iman: da bude pravičan prema sebi, da naziva svijetu selam i da dijeli kada mu je potrebno."[777]

Ove riječi jesu temelji i ogranci svakog dobra, jer pravičnost zahtjeva od čovjeka da izvršava potpuno i savršeno sva Allahova prava, a također i prava ljudi, da ne traži od njih ono što nije njihovo, da ih ne zadužuje iznad njihovih mogućnosti, da se ophodi s njima onako kako bi volio da se oni ophode s njim, da ih oslobodi onog što bi volio da oni njega oslobode, da im presuđuje u njihovu korist ili protiv njih onako kako bi on volio da oni sude njemu ili protiv njega.

Ova pravičnost obuhvata i pravičnost čovjeka prema svojoj duši, tako da joj ne daje ono što joj ne pripada, da je ne prlja raznim prljavštinama, da je ne omalovažava i prezire s grijesima prema Allahu, da je odgaja, jača i uzdiže sa pokornošću i tevhidom prema Allahu, s ljubavi prema Njemu, sa strahom od Njega, s nadom u Njega, s oslanjanjem na Njega, sa kajanjem Njemu, sa preferiranjem Njegova zadovoljstva i ljubavi nad zadovoljstvom i ljubavi prema stvorenjima. Da ne bude neutralna, tj. ni sa stvorenjima niti s Allahom, nego izolovana kao što ju je Allah izolovao. Da u svojoj ljubavi i mržnji, davanju i nedavanju, govoru i šutnji, rađanju

[776] Međutim, Buhari ga u svom *Sahihu* ne bilježi, kako to navodi autor, nego ga bilježi u *El-Edebul-mufredu* (980) poglavlje: Širenje selama. Bilježi ga Muslim (54) u *Imanu*, poglavlje: Objašnjenje da neće ući u Džennet osim vjernici, od Ebu Hurejre u sljedećoj verziji: "Tako mi Onoga u čijoj ruci je moj život, nećete ući u Džennet sve dok ne budete vjerovali, a nećete vjerovati dok se ne budete međusobno voljeli. Hoćete li da vas uputim na nešto, ako ga budete radili voljet ćete se? Širite selam među sobom" Bilježe ga Ibn Madža i drugi.

[777] Bilježi ga Buhari (1/77) u muallek formi u *Imanu*, poglavlje: Nazivanje selama jeste od islama. Ammar je Ammar b. Jasir, r.a., jedan od onih koji je prvi primio islam. Abdurrezzak je spojio njegov lanac u *Musannefu* (19439) i Ahmed u *El-Imanu*, od Sufjana Sevrija. Bilježi ga i Ibn Šejbe u svomod Šu'beta, Zuhejra b. Muavije i drugih, a svi ga prenose od Ebu Ishaka es-Sebiija od Sileta b. Zufera od Ammara.

i umiranju bude s Allahom, a ne sa sobom. Da ne smatra da ona nema funkcije putem koje treba djelovati, pa da bude od onih koje je Allah osudio i za njih rekao: ﴿اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ *"O narode moj, čini sve što možeš, činit ću i ja..."* (El-En'am, 135).[778]

Pravi rob u biti nema svoje funkcije putem koje bi radio za sebe. Sve što uradi i doprinese pripada njegovu vlasniku, jer i on sam pripada svom vlasniku. On sve što radi, radi da bi vratio dug svom vlasniku kojem je dužan. On uopće nema svojih prava. On je u dugu za svoju slobodu koji treba vraćati u ratama i kad god vrati jednu ratu dođe druga. Takav rob ostaje robom sve dok ne vrati i zadnju ratu tog duga.

Pravičnost prema duši obavezuje i spoznaju njena Gospodara, njenih dužnosti prema Njemu, spoznaju same duše, zbog čega su stvorene, i da se preko nje ne nameće njenu Gospodaru i Stvoritelju, tvrdeći da je ona vlasnica toga i da je to njeno pravo. To također obavezuje da se ne suprotstavlja nakani njena Vlasnika i da je ne potiskuje s Njegovom namjerom, davajući joj prednost i preferirajući je nad njom, ili da je dijeli između Njena vlasnika i sebe. To bi, onda, bila nepravedna podjela, kao podjela onih koji su rekli:

﴿هَـٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَـٰذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾

"...Ovo je za Allaha, tvrde oni, a ovo za božanstva naša. Međutim, ono što je namijenjeno božanstvima njihovim ne stiže

[778] Ibn Kesir veli: "Ovo je žestoka prijetnja i potvrđen nagovještaj kazne, tj. nastavite ići svojim putem i pravcem ako mislite da ste na pravom putu, a ja ću nastaviti slijediti svoj put i pravac. Isto što se kaže u sljedećim ajetima: 'Reci onima koji ne vjeruju: radite to što radite, a i ja ću raditi što radim, i čekajte a i ja ću čekati.' Zatim je Uzvišeni rekao: 'Saznat ćete kome će pripasti konačni ishod. Zaista nasilnici neće uspjeti.' Tj. da vidimo hoće li pripasti meni ili vama. Allah je potom ispunio obećanja Svom Poslaniku, s.a.v.s. Dao mu je da oslobodi zemlju, da se domogne šija svojih rivala, dao mu da oslobodi Meku i da pobjedi one od svog naroda koji su ga smatrali lašcem, koji su bili u neprijateljstvu s njim i borili se protiv njega."

Allahu, dok ono što je određeno za Allaha stiže božanstvima njihovim. Kako ružno oni sude!"[779] (El-En'am, 136).

Neka čovjek pripazi da ne bude iz neznanja i nepravde ovako dijelio između sebe i svojih partnera i između Allaha zbog njegovog neznanja, jer zalutat će, a da to i ne osjeti. Čovjek je po prirodi stvoren neznan i da čini nasilje. Kako je onda moguće tražiti pravičnost od onog koji je opisan s tim svojstvima?! Kako je moguće da bude pravičan prema stvorenjima onaj ko nije pravičan prema Stvoritelju? U jednom hadisu kudsijju Uzvišeni je rekao:

ابْنَ آدَمَ مَا أَنْصَفْتَنِي ، خَيْرِي إِلَيْكَ نَازِلٌ وَشَرّكَ إِلَيّ صَاعِدٌ كَمْ أَتَحَبّبُ إِلَيْكَ بِالنّعَمِ وَأَنَا غَنِيّ عَنْكَ وَكَمْ تَتَبَغّضُ إِلَيّ بِالْمَعَاصِي وَأَنْتَ فَقِيرٌ إِلَيّ وَلَا يَزَالُ الْمَلَكُ الْكَرِيمُ يَعْرُجُ إِلَيّ مِنْكَ بِعَمَلٍ قَبِيحٍ.

"Čovječe, nisi pravičan prema Meni. Moje dobro ti silazi, a zlo tvoje Mi se uzdiže. Koliko ti se preko Svojih blagodati dodvo-

---

[779] Alija b. Ebi Talha i el-Avfi prenose od Ibn Abbasa da je pri tumačenju ovog ajeta rekao: "Allahovi neprijatelji kada bi posijali neke usjeve ili imali neke plodove, određivali bi dio za Allaha, a dio za svoje kipove. Ono što bi odredili od usjeva, plodova ili nečeg drugog svojim kipovima to bi čuvali i pomno pazili. Ako bi nestalo nešto od toga, koje su namijenili kipovima, namirili bi im ga. Ako bi se od vode koju su namijenili kipovima napojilo ili natopilo ono što su namijenili Allahu, to bi pripalo kipovima. Ako bi se neki usjevi ili plodovi koje su namijenili Allahu pomiješali s onim koje su namijenili kipovima govorili bi: 'Ovaj je siromah', i ne bi vraćali onome što su namijenili Allahu. Ako bi se od vode koju su namijenili Allahu napojilo nešto što su namijenili kipovima, to bi i pripalo njima. Od svog blaga su zabranjivali 'behiru', tj. devu čije je peto mladunče bilo muško a ostala ženska, razrezali bi joj uho i ostavili da slobodno pase bez muzenja, jahanja i tovarenja, 'saibu', tj. zavjetna deva u koju se neko zavjetovao da će je osloboditi od svih obaveza ako mu se nešto ispuni, 'vesile', tj. ovca koja ojanji muško janje, žrtvovali bi ga kumirima, i 'ham', tj. mužjak deve koji stekne pet potomaka, oslobodili bi ga svih obaveza i puštali da slobodno pase. Mislili su da se tim zabranama približavaju Allahu." Uzvišeni je rekao: "Od plodova i životinja izdvajali su dio i za Allaha..." Abdurrahman b. Zejd b. Eslem o ovom ajetu kaže: "Sve što su određivali za Allaha, ako pri njegovom klanju ne bi spomenuli i svoja božanstva sa Allahovim imenom, apsolutno ne bi jeli takvo meso. A što je bilo određeno za njihova božanstva, s tim pri klanju ne bi spominjali Allahovo ime." Potom je proučio ovaj ajet sve dok nije došao do: "...loše li je to kako presuđuju." Tj. loše li je kako to dijele, jer su prvo pogriješili pri podjeli zbog toga što je Allah Gospodar, Vlasnik i Stvoritelj svega. Njemu pripada vlast i On svime upravlja i sve je pod njegovom voljom i moći i nema drugog gospodara.

ravam, a Ja sam od tebe potpuno nezavisan, a koliko Me sa svojim grijesima srdiš, a potpuno si ovisan o Meni. Neprestano Mi se plemeniti melek penje s tvojim lošim djelima."

U drugoj predaji stoji:

ابْنَ آدَمَ مَا أَنْصَفْتَنِي ، خَلَقْتُكَ وَتَعْبُدُ غَيْرِي ، وَأَرْزُقُكَ وَتَشْكُرُ سِوَايَ.

"Čovječe, nisi pravedan prema Meni. Stvorio sam te, a obožavaš drugog, opskrbljujem te, a ti se drugom zahvaljuješ."[780]

Zatim, kako će biti pravedan prema drugom onaj ko nije pravedan prema svojoj duši, koji joj čini najveću nepravdu, nastoji joj nanijeti najveću štetu i koji joj zabranjuje najveću slast, misleći da joj ju daje, a ustvari je potpuno zamara, koji ju je potpuno unesrećio, a misli da ju je odmorio i usrećio i koji nastoji svim snagama da joj zabrani ono što joj je Allah dodijelio, a misli da joj to daje. Koji ju potpuno obmanjuje i uhodi, a misli da je snaži i jača, koji ju potpuno ponižava, a misli da je veliča, pa kako da se očekuje pravičnost od ovakvog koji sve ovo čini svojoj duši?! Ako se tako čovjek odnosi prema sebi i svojoj duši, šta misliš onda kako će se odnositi prema drugom? Ammarove, r.a., riječi da ko objedini troje usavršio je iman, a to su: pravičnost prema sebi, nazivanje selama svijetu i dijeljenje u siromaštvu, imaju za cilj da istaknu da su one temelji i ogranci svakog dobra.

Širenje selama svijetu involvira u sebi poniznost i aludira da se čovjek ne oholi ni prema kome, nego da iz svoje skromnosti naziva selam i malom i velikom, plemiću i običnom, koga poznaje i koga ne poznaje. Ohol se međutim, ponaša suprotno tome. On iz oholosti i otmjenosti čak i ne odvraća selam svakome ko mu ga nazove, pa kako onda da ga naziva svakom.

A dijeliti u siromaštvu može samo onaj koji ima jako pouzdanje u Allaha. Koji vjeruju da će mu Allah nadoknaditi ono što

[780] Bilježi ga Dejlemi i Rafi'i od Alije, r.a. Hadis nije vjerodostojan.

potroši. Takvo djelo može proisteći samo od onoga ko ima čvrsto uvjerenje, ko se oslanja na Allaha, ko je milostiv, ko je skroman na ovom svijetu, ko je darežljiv, ko čvrsto vjeruje u Allahovo obećanje, da će se takvim oprostiti i dati nagrada, i ko smatra lažnim zastrašivanje onoga ko zbog toga prijeti i plaši siromaštvom i koji naređuje nemoral. Neka je Allah na pomoći.

* * *

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., jedne prilike prošao pored djece i nazvao im selam.[781] A Tirmizi bilježi u svom *Džamiu* da je Poslanik, s.a.v.s., jednoga dana prošao pored grupe žena i poselamio ih pokretom ruke.

Ebu Davud bilježi od Esme, Jezidove kćerke da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored žena i nazvao nam selam. To je također predaja koju bilježi Trimizi. Čini se da je to jedan te isti slučaj i da ih Poslanik, s.a.v.s., poselamio rukom.[782]

Buhari bilježi u svom *Sahihu* da su ashabi, kada bi se vraćali sa džume, prolazili pored neke starice i nazivali joj selam. Ona bi im iznosila hranu spravljenu od blitve i ječma.[783]

---

[781] Bilježi ga Muslim (2168) poglavlje: Mustehab je nazvati selam djeci, Bilježi ga Buhari (11/27) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Nazivanje selama djeci, od Enesa b. Malika, r.a.

[782] Bilježe ga Tirmizi (2698) u dva poglavlja: Traženju dozvole i Adabu, poglavlje: Šta se prenosi o nazivanju selama ženama, Ebu Davud (5204) u *Edebu*, Ibn Madža (3701) u *Edebu*, poglavlje: Nazivanje selama djeci i ženama, Buhari u *Ed-Edebul-mufredu* (1047) od Esme, Jezidove kćerke, r.a. U njegovu lancu prenosilaca je Šehr b. Havšeb, diskutabilan prenosilac. Tirmizi ga smatra dobrim prenosiocem. Hadis ima i drugi lanac prenosilaca kod Buharija u *El-Edebul-mufredu* (1048). Taj lanac je hasen, a glasi: "Od Esme, kćerke Jezida el-Ensarija prenosi se da je rekla: 'Pored mene prošao je Poslanik, s.a.v.s., dok sam bila u društvu svojih prijateljica. Nazvao nam je selam i rekao: 'Čuvajte se da ne budete nezahvalne svojim dobročiniteljima!' Bila sam najhrabrija od njih, pa sam upitala: 'Allahov Poslaniče, šta je to nezahvalnost dobročiniteljima?' Rekao je: 'Moguće je da neka od vas poduže ostane neudata kod svojih roditelja, pa joj potom Allah daruje muža, i djecu od njega. Nakon toga možda se naljuti i pokaže govoreći: 'Nikada od tebe nisam vidjela dobra.'" O ovoj temi bilježi se predaja od Džerira b. Abdullaha da je Poslanik, s.a.v.s., prošao pored žena i nazvao im selam. Bilježe ga Ahmed (4/357, 363) i Ibn Sunni (221). Predaja s ostalim verzijama nije loša.

[783] Bilježi ga Buhari (11/28) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Nazivanje selama ljudi ženama i žena ljudima, od Ibn Ebu Hazima, od njegova oca, od Sehla.

I ovo je ispravno o pitanju nazivanja selama ženama. Selam treba nazivati samo starijim ženama i onima s kojima se ne može sklopiti brak, a ne i ostalima.

* * *

U Buharijevom *Sahihu* i drugim hadiskim zbirkama bilježi se da mlađi naziva selam starijem, prolaznik onome ko sjedi, jahač pješaku i manja skupina većoj.[784] Tirmizi u svom *Džamiu* bilježi predaju od Poslanika, s.a.v.s., da pješak naziva selam onome ko stoji. U Bezarovom *Musnedu* od Poslanika, s.a.v.s., bilježi se da jahač naziva selam pješaku, a pješak onome ko sjedi, a od dva pješaka koji prvi od njih drugom nazove selam, on je bolji.[785] U Ebu Davudovom *Sunenu* od Poslanika, s.a.v.s., bilježi se da je rekao: "Najbliži je Allahu onaj ko prvi nazove selam."[786]

Poslanikova praksa bila je da nazove selam kad dođe nekom kao i kada ode. Potvrđeno je da je rekao: "Kada neko od vas sjedne (dođe) neka nazove selam, a i kada hoće da ustane (ode) neka nazove selam, jer prvi selam nije preči od drugog."[787]

Ebu Davud od Poslanika, s.a.v.s., bilježi da je rekao: "Kada neko od vas sretne svog prijatelja neka mu nazove selam, pa ako ih razdvoji neko drvo ili neki zid, pa ga opet sretne, neka mu opet nazove selam."[788]

---

[784] Bilježe ga Buhari (11/13) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Jahač naziva selam pješaku, Muslim (2160) u *Selamu*, poglavlje: Jahač naziva selam pješaku i manja grupa većoj, i Tirmizi (2704) od Ebu Hurejre. Drugu predaju ovog hadisa Tirmizi (2706) bilježi od Fudale b. Ubejda.

[785] Navodi ga Hejsemi u *Medžmei* (8/36) od Džabira i veli da ga bilježi Bezzar i da su mu prenosioci povjerljivi. Hadis se bilježi kod Ibn Hibbana (1935).

[786] Bilježi ga Ahmed (5/254, 261, 264, 269) i Ebu Davud (5197) u *Edebu*, poglavlje: O nagradi za onoga ko prvi nazove selam. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[787] Bilježe ga Ebu Davud (5208), Tirmizi (2707), Buhari u *El-Edebul-muferdu* (1007, 1008), Ahmed (2/230, 287, 439) i el-Humejdi (1162) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je dobar, a Ibn Hibban (1931, 1932, 1933) smatra da je hadis sahih. On ima i drugu verziju kod Ahmeda (3/438) od Sehla b. Muaza, od njegova oca u merfu formi. Njegov lanac prenosilaca nije loš s ostalim predajama.

[788] Bilježi ga Ebu Davud (5200) u *Edebu*, poglavlje: Čovjek se rastane od čovjeka, pa ponovo sretne, od Ebu Hurejre s dva lanca prenosilaca: jedan doseže do Poslanika, s.a.v.s., i on je ispravan, a drugi je mevkuf i on je slab.

Enes je rekao:

إِذَا لَقِيَ أَحَدُكُمْ صَاحِبَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ ، فَإِنْ حَالَ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ أَوْ جِدَارٌ ثُمَّ لَقِيَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ أَيْضًا.

"Kada bi ashabi Allahova Poslanika, s.a.v.s., šetali i kada bi naišli na neko drvo ili neku gomilu, razišli bi se desno i lijevo, pa kada bi se ponovo sreli, jedni drugima nazivali bi selam."[789]

Poslanik, s.a.v.s., bi prvo kada bi ušao u džamiju klanjao dva rekata u počast džamiji. Potom bi došao do prisutnih i nazvao im selam. Znači, prije nego što bi poselamio svoju porodicu klanjao bi prvo dva rekata tehijjetul mesdžida, jer namaz je Allahovo pravo, a selam ljudsko. U ovakvim situacijama preče je da se Allahovo pravo preferira nad ljudskim, za razliku od imovinskih prava. Oko njih postoji poznata dilema. Razlika između te dvije vrsta prava je ljudska potreba, kao i to što imovinsko pravo ne podržava da bude izvršeno na ime dva prava, za razliku od selama.

Ashabi su također slijedili tu praksu. Kada bi neko od njih ušao u džamiju, prvo bi klanjao dva rekata, potom bi došao i poselamio se s Poslanikom, s.a.v.s. Zbog toga se u hadisu kojeg prenosi Rifa'a b. Rafi kaže da je Poslanik, s.a.v.s., jednog dana sjedio u džamiji, došao mu je neki čovjek poput beduina. Nabrzinu je klanjao, a zatim je prišao Poslaniku, s.a.v.s., i nazvao mu selam. Poslanik, s.a.v.s., odvratio je selam i rekao: فَارْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ "Vrati se i klanjaj, jer ti nisi klanjao...", potom je naveo ostatak hadisa.[790]

---

[789] Bilježi ga Ibn Sunni (245) od Enesa. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježi ga i Buhari u *El-Edebul-mufredu* (1011) u sličnoj verziji od Enesa. U njegovu lancu prenosilaca je Dahhak b. Neberas, prenosilac čiji hadisi nisu stabilni. Munziri u *Tergibu i terhibu* (3/268) i Hejsemi *u El-Medžmei* (8/34) vele da ga bilježi Taberani u *Evsatu* i vele da mu je lanac prenosilaca hasen (dobar).

[790] Bilježe ga Tirmizi (302) u *Namazu,* poglavlje: Šta se prenosi o opisu namaza, i Ebu Davud (857, 858, 859) u *Namazu,* poglavlje: Namaz onog ko se ne ispravi na ruku'u i sedždi. Prenosioci su mu povjerljivi, a Ibn Hibban (484) i Hakim (1/242, 246) vele da je hadis sahih. Bilježe ga Buhari (2/229, 231) i Muslim (397) od Ebu Hurejre da je neki čovjek ušao u džamiju dok je Allahov Poslanik, s.a.v.s., sjedio u jednom dijelu džamije. Kada je čovjek klanjao došao je

Prema tome, Poslanik, s.a.v.s., osudio je njegov namaz, ali nije osudio odgađanje nazivanja selama sve do poslije namaza. Na osnovu toga, sunnet je onome ko uđe u džamiju, ako se u njoj nalaze ljudi, da uradi tri stvari: da pri ulasku prouči "bismillu" i donese salavat na Poslanika, s.a.v.s., da klanja dva rekata tehijjetul mesdžida i da zatim poselami prisutne.

* * *

Kada bi došao noću kod svoje porodice, nazvao bi selam tako da ne bi probudio one koji spavaju, a i da ga čuju oni koji su budni.[791]

* * *

Tirmizi bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: السَّلَامُ قَبْلَ الْكَلَامِ "Selam se naziva prije govora."[792] U drugoj verziji stoji: لَا تَدْعُوا أَحَدًا إِلَى الطَّعَامِ حَتَّى يُسَلِّمَ "Ne pozivaj nikoga da jede sve dok ne nazove selam." I pored toga što su lanci obje predaje slabi, ipak se po njima postupa.

Ebu Ahmed bilježi predaju od Abdulaziza b. Ebi Ruvada, od Nafia od Ibn Omera s boljim lancem prenosilaca od prethodnih, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: السَّلَامُ قَبْلَ السُّؤَالِ ، فَمَنْ بَدَأَكُمْ بِالسُّؤَالِ قَبْلَ السَّلَامِ فَلَا تُجِيبُوهُ "Selam je prije pitanja, pa ko vas upita prije nego što nazove selam, nemojte mu odgovoriti."[793]

Poslaniku, s.a.v.s., i nazvao mu selam. Allahov Poslanik, s.a.v.s., odvratio je selam i rekao da ponovo klanja, i naveo je cijeli hadis.

791 Bilježi ga Muslim (2055) u *Piću*, poglavlje: Ugošćavanje gosta, od Mikdada u podužem hadisu.

792 Bilježi ga Tirmizi (2700) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi o nazivanju selama prije govora, od Džabira b. Abdullaha. U lancu mu je Anbese b. Abdurrahman, odbačen prenosilac. Ebu Hatim veli da izmišlja hadise. Njegov šejh Muhammed b. Zazan je također odbačen prenosilac. Prema tome, hadis je bezvrijedan.

793 Bilježi ga Ibn Adijj u *Kamilu* (2/303). U lancu prenosilaca mu je Hafs b. Omer za koga je Ibn Adijj rekao da su mu svi hadisi odbačeni ili zbog metna ili zbog seneda, i hadis je bliži slabim hadisima. Nesrija b. Asima Ibn Adijj smatra slabim prenosiocem i veli da krade hadise. Međutim, bilježi ga Ibn Sunni dugim putem u sljedećoj formi: "Ko počne s govorom prije selama, nemojte mu odgovarati." Lanac mu je dobar.

Spominje se od Poslanika, s.a.v.s., da on ne bi dozvoljavao ulazak onome ko ne bi prvo nazvao selam, a navodi se i da je rekao: لَا تَأْذَنُوا لِمَنْ لَمْ يَبْدَأْ بِالسَّلَامِ "Nemojte dozvoljavati ulazak onome ko ne počne sa selamom."[794]

Najbolja od tih predaja jeste predaja koju bilježi Tirmizi od Keledeta b. Hanbela u kojoj se kaže: "Poslao me je Safvan b. Umejje da odnesem mlijeko, sir, lane i male krastavice Poslaniku, s.a.v.s. Poslanik, s.a.v.s., bio je na vrhu doline. Došao sam mu, ali nisam nazvao selam, niti sam zatražio dozvolu. Poslanik, s.a.v.s., je rekao: 'Vrati se i reci: Esselamu alejkum, mogu li ući.'" Rekao je da je ovaj hadis hasenun-garib.[795]

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., došao do nečijih vrata, ne bi stao nasred vrata, već s njihove desne ili lijeve strane, a potom bi rekao: "Esselamu alejkum, esselamu alejkum."[796]

* * *

Poslanik, s.a.v.s., lično bi selamio onoga s kim bi se susretao, a slao bi selame onima koji su odsutni.[797] Preuzimao bi selame koje

---

[794] Bilježi ga Ebu Nuajm u *Ahbaru Asbehan* (1/357) od Džabira. U lancu prenosilaca mu je jedan nepoznat prenosilac, dok su ostali povjerljivi. Navodi ga Hejsemi u *El-Medžmei* (8/32) i veli: "Bilježi ga Ebu Ja'la. U lancu prenosilaca ima onih koje ne znam. Postoji i njegova druga verzija koju prenosi Abdulmelik b. Ata od Ebu Hurejre. Sumnjam da je pripisan Poslaniku, s.a.v.s." U toj verziji stoji: "Onome ko traži dozvolu za ulazak nemojte dozvoliti da uđe sve dok ne nazove selam." Hejsemi je rekao da ga bilježi Taberani u *Evsatu*. Svi prenosioci su mu povjerljivi osim Abdulmelika, jer nisam verifikovao da je čuo od Ebu Hurejre. Ibn Hibban je rekao: "Prenosi od Jezida b. El-Esamma." Potvrđuje ga i hadis kojeg će autor navesti poslije.

[795] Bilježe ga Tirmizi (2711) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi od nazivanju selama prije traženja dozvole, Ebu Davud (5176) u *Edebu*, poglavlje: Kako se traži dozvola, i Ahmed (3/414). Lanac prenosilaca mu je ispravan (sahih).

[796] Bilježi ga Ebu Davud (5186) u *Edebu*, poglavlje: Koliko puta čovjek treba nazvati selam pri traženju dozvole, od Abdullaha b. Busra. Lanac prenosilaca mu je hasen.

[797] Bilježi ga Muslim u svom *Sahihu* (1894) od Enes b. Malika da je jedan momak iz Benu Eslema rekao: "Božiji Poslaniče, želim ići u borbu ali nemam opremu." Poslanik, s.a.v.s., reče: "Idi do tog i tog, on se već opremio, ali se razbolio", pa mu je došao i rekao: "Božiji Poslanik, s.a.v.s., šalje ti selam i poručuje da mi daš svoju opremu." On reče: "Ženo, daj mu moju opremu i ne traži za to nadoknadu da bi ti Allah u tome dao blagoslova."

bi trebao drugima prenijeti, kao što je preuzeo selam od Uzvišenog Allaha za prvakinju žena, Hatidžu, kćerku Huvejlidovu, r.a., kada mu je Džibril rekao: "Evo Hatidže nosi ti hranu, pa joj prenesi selam od njena Gospodara i obraduj je s kućom u Džennetu."[798]

Drugoj prvakinji žena, Aiši, r.a., Siddikovoj kćerki rekao je: "Evo, Džibril ti šalje selam", a ona mu uzvrati: "Ve alejhis-selam ve rahmetullahi ve berekatuhu. On vidi ono što mi ne vidimo."[799]

* * *

Poslanik bi selam završavao riječima "ve berekatuhu". Nesai bilježi da je neki čovjek došao i rekao:

السَّلَامُ عَلَيْكُمْ فَرَدَّ عَلَيْهِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ "عَشْرَةٌ" ثُمّ جَلَسَ ثُمّ جَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ فَرَدّ عَلَيْهِ النَّبِيّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ "عِشْرُونَ" ثُمّ جَلَسَ وَجَاءَ آخَرُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللهِ وَبَرَكَاتُهُ فَرَدّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَقَالَ "ثَلَاثُونَ".

"Esselamu alejkum!" Poslanik, s.a.v.s., mu je odgovorio na selam i rekao: "Deset", a potom je sjeo. Zatim je došao drugi čovjek i rekao: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi!" Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je i na njegov selam i rekao: "Dvadeset." Potom je sjeo, pa je došao i treći čovjek i rekao: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi veberekatuhu!" Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je na njegov selam i rekao: "Trideset, tj. sevapa." Bilježe ga Nesai i Tirmizi od Imrana b. Husajna i veli da je hadis hasen.[800]

---

[798] Bilježe ga Buhari (7/105) u *Vrlinama Ashaba*, poglavlje: Poslanikova, s.a.v.s., ženidba Hatidžom, r.a., i njene vrline, i Muslim (2432) u *Vrlinama Ashaba*, poglavlje: Vrline Hatidže, majke pravovjernih, r.a., od Ebu Hurejre, r.a.

[799] Bilježe ga Buhari (7/83) u *Vrlinama Ashaba*, poglavlje: Vrline Aiše, r.a., i Muslim (2447) u *Vrlinama Ashaba*, poglavlje: Vrline Aiše, r.a.

[800] Bilježe ga Tirmizi (2690) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Navođenje vrijednosti selama, i Ebu Davud (5195) u *Edebu*, poglavlje: Kako se naziva selam. Lanac prenosilaca mu je jak, kako tvrdi Hafiz u *Fethu* (11/5). Tirmizi veli da je hadis hasen. Bilježi ga Buhari u *El-Edebul-mufredu* (986), od Ebu Hurejre. Hafiz je rekao da mu prenosioci ispunjavaju uvjete vjerodostojnih prenosilaca, osim Jakuba b. Zejda et-Tejmija, koji se smatra dobrim prenosiocem.

Bilježi ga i Ebu Davud od Muaza b. Enesa i dodaje: "Potom je došao drugi i rekao: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi vebe-rekatuhu ve magfiretuhu." Nakon čega je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Četrdeset", a zatim je rekao da je to od plemenitosti.[801]

Međutim, ovaj hadis nije potvrđen zbog tri nedostatka. Prvi je što se prenosi od Ebu Merhuma Abdurrahima b. Mejmuna, s čijim predajama se ne argumentuje. Drugo, što je u njegovu lancu Sehl b. Muaz, također prenosilac s čijim se predajama ne argumentuje. Treće, što Seid b. Ebi Merjem jedan od njegovih prenosilaca nije bio kategoričan da je čuo tu predaju, nego je rekao: "Mislim da sam čuo Nafia b. Jezida."

Još slabiji od ovog hadisa je drugi hadis koji se prenosi od Enesa da je rekao: "Neki čovjek je prošao pored Poslanika, s.a.v.s., i rekao je: 'Esselamu alejke, Allahov Poslaniče.' Allahov Poslanik, s.a.v.s., odgovorio je: 'Ve alejkes-selamu ve rahmetullahi ve bere-katuhu ve megfiretuhu ve ridvanuhu.' Potom je Poslaniku, s.a.v.s., rečeno: 'Allahov Poslaniče, odvratio si mu na selam na način na koji prije nijednom od ashaba nisi tako odgovorio?!' Rekao je: 'Što me sprječava od toga. On odlazi s nagradom nekoliko desetina ljudi', a spasio je život nekolicini ashaba."[802]

* * *

Uobičavao bi nazivati selam tri puta, kako se bilježi u Buhari-jevom *Sahihu* od Enesa, r.a., da je rekao: "Allahov Poslanik, s.a.v.s.,

[801] Bilježi ga Ebu Davud (5196) u *Edebu*, poglavlje: Kako se naziva selam, od Sehla b. Muaza b. Enesa od njegova oca. Taj hadis je slab, kako to tvrdi i autor, Allah mu se smilovao. Hafiz u *Tahridžul-ezkar* veli da je ovaj hadis garib. Čini se da učenjaci zbog slabosti ovog hadisa nisu postupili po njemu i ubrojali riječi "ve magfiretuhu", u potpuni selam, jer rekli su da forma potpunog selama glasi: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu." Malik u (2/959) bilježi s ispravnim lancem prenosilaca da je neki čovjek nazvao selam Ibn Abbasu i rekao: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi ve berekatuhu", a potom je na to dodao još nešto. Ibn Abbas je odgovorio: "Selam se uistinu završava sa berekatuhu."

[802] Bilježi ga Ibn Sunni (234) od Bekijjeta b. Velida, od Jusufa b. Ebi Kesira, od Nuha b. Zekvana, od Hasana, od Enesa. Jusuf b. Kesir je nepoznat prenosilac, a njegov šejh Nuh b. Zekvan prenosi vrlo neprihvatljive hadise, kako to tvrdi Ibn Hibban.

kada bi nešto rekao, ponovio bi to tri puta da mu govor bude jasniji, a kada bi došao nekome, nazvao bi selam tri puta."[803]

Moguće je da je ovo bila Poslanikova, s.a.v.s., praksa, kada bi nazivao selam velikoj skupini kojoj nije dovoljno nazvati jedan selam, ili je uobičavao da putem drugog i trećeg nazivanja selama dostavi selam svima, ako je mislio da prvi selam nije dopro do njih. Tako je, kada je došao do kuće S'ada b. Ubade, nazvao selam tri puta, pa kada mu niko nije odgovorio, vratio se.[804]

Jer da je Poslanikova praksa nazivanja selama tri puta bila stalna, njegovi ashabi bi mu nazivali selam na takav način. On bi također svakom koga bi sreo nazvao selam tri puta, a i kada bi ušao u svoju kuću. Međutim, ko pažljivo promotri njegovu praksu, zapazit će da stvar nije takva i zaključit će da je njegovo ponavljanje selama bilo izuzetak kojeg je radio samo u izuzetnim situacijama. Allah najbolje zna.

* * *

Poslanik, s.a.v.s., kada bi nekoga sreo, prvi bi mu nazvao selam. Ako bi mu neko nazvao selam, odgovorio bi mu istom mjerom ili još bolje, i to odmah bez odlaganja ako ga od toga ne bi spriječio neki razlog, poput namaza ili obavljanja nužde. Nastojao bi da njegovo odvraćanje selama čuje onaj kome odgovara. Na selam nije odgovarao rukom, niti glavom, niti prstom, osim ako bi bio u namazu. Ako bi mu neko nazvao selam dok bi bio u namazu, odgovorio bi mu išaretom. To je potvrđeno od njega u nekoliko predaja. Ne prenose se druge predaje koje su oprečne tome, osim lažnih predaja koje nisu potvrđene od Poslanika, s.a.v.s., poput

[803] Bilježi ga Buhari (1/169) u *Znanju*, poglavlje: Ko ponovi govor tri puta da se razumije, (11/22) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Dozvola za ulazak u kuću traži se tri puta, Tirmizi (2724) Hakim (4/273). U njegovoj verziji stoji: "..da se shvati..." umjesto: "...da se razumije..." Hakim je u bilježenju ovog hadisa, u svoj *Mustedrek*, pogriješio kada je rekao da ga Buhari nije zabilježio.

[804] Bilježi ga Buhari u *El-Edebul-mufredu* (1073). Lanac prenosilaca mu je slab.

predaje koju prenosi Ebu Gatafan, nepoznat čovjek, od Ebu Hurejre, da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko u namazu pokaže neki razumljiv gest, neka ponovi namaz."[805]

Darekutni kaže da mu je Ibn Ebu Davud rekao: "Ebu Gatafan je nepoznat čovjek." Međutim, od Poslanika, s.a.v.s., potvrđeno je da je on u namazu gestikulirao. To prenosi Enes, Džabir i drugi.[806]

* * *

Uobičavao bi da prvi nazove selam, govoreći: "Esselamu alejkum ve rahmetullahi." Prezirao je da se pri nazivanju selama kaže: "Alejkes-selam."

Ebu Džurejjin el-Hudžejmi je rekao:

أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقُلْتُ عَلَيْكَ السَّلَامُ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ لَا تَقُلْ عَلَيْكَ السَّلَامُ فَإِنَّ عَلَيْكَ السَّلَامُ تَحِيَّةُ الْمَوْتَى.

"Došao sam Poslaniku, s.a.v.s., i rekao. 'Alejkes-selam, Allahov Poslaniče.' Rekao je: 'Ne govori: Alejkes-selam, jer alejkes-selam je pozdrav za umrle.'" Hadis je sahih.[807]

---

805 Bilježe ga Ebu Davud (944) od Ebu Hurejre u *Namazu*, poglavlje: Gestikuliranja u namazu, Darekutni (2/83). U lancu prenosilaca mu je Ibn Ishak, mudellis koji se koristi an'anom. Ostali prenosioci su mu povjerljivi, jer Ebu Gatafan nije nepoznat prenosilac, kako to tvrdi autor. On je poznat, jer mnogi od njega prenose. Povjerljivim prenosiocem ga smatraju: Nesai, Ibn Hibban i Ibn Mein. Međutim, i pored toga hadis je slab zbog Ibn Ishakova tedlisa. Ebu Davud veli: "Ovaj hadis je sumnjiv."

806 To su vjerodostojne predaje koje su naprijed navedene.

807 Bilježe ga Ebu Davud (5209) u *Edebu*, poglavlje: Pokuđeno je da se kaže: Alejkes-selam (4084) u *Odjeći*, poglavlje: Šta se prenosi o spuštanju ogrtača, i Tirmizi (2722) u *Traženju dozvole*, i Ahmed (5/63, 64). Lanac prenosilaca mu je ispravan. Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih. Hadis u cijelosti glasi: "Upitao sam: 'Jesi li ti Allahov Poslanik?' Odgovorio je: 'Ja sam Allahov Poslanik, Allaha koji, kada te nešto zadesi, pa Mu se obratiš uklonit će od tebe tu štetu, koji, kada te zadesi sušna godina, On daje da rastinje proklije, koji, kada u pustinji izgubiš svoju jahalicu pa Mu se obratiš, On će ti je vratiti.' Rekao sam. 'Obaveži me s nečim.' Rekao je: 'Ne psuj nikoga.' Nakon toga nikoga nisam psovao; ni slobodna, niti roba, niti devu, niti ovcu. Rekao je: 'Nemoj omalovažavati nikakvo dobro. Kada govoriš sa svojim bratom, budi ozarena lica i to je od dobročinstva. Podigni svoj ogrtač do pola potkoljenica, pa ako ne možeš, onda do članaka. Čuvaj se spuštanja ogrtača, jer to je oholost, a Allah ne voli ohole.

Ovaj hadis nekima je nejasan, pa misle da je oprečan vjerodostojnom hadisu koji se prenosi od Poslanika, s.a.v.s., u kojem se govori o selamu koji se naziva umrlim, ali sa sljedećom formom: "Esselamu alejkum", tj. spominjući prvo selam. Tako oni misle da su Poslanikove riječi: "Alejkes-selamu, jeste uistinu pozdrav za umrle", izvješće o propisanosti tog pozdrava. Na taj način počinili su toliku grešku da je ona uvjetovala da povjeruju u kontradiktornost između spomenutih predaja. Poslanikove riječi: "Alejkes-selam jeste uistinu pozdrav za umrle", su konstatacija stanja, a ne propisivanje pozdrava za umrle, tj. da pjesnici i drugi s tom formom pozdravljaju umrle. Tako je neko od pjesnika rekao: "Neka je na tebe Allahov selam Kajse b. Asime, i Njegova milost sve dokle hoće da ti se smiluje. Smrt Kajsova nije bila smrt jednog, nego se s njegovom smrti srušila tvrđava cijelog naroda."

Poslanik, s.a.v.s., prezirao je da se pozdravlja pozdravom s kojim se pozdravljaju umrli. Zbog tog prezira nije odgovorio na taj pozdrav onome ko mu ga je nazvao.[808]

Ako te neko opsuje i ponizi te s onim što imaš kod sebe, ti njega nemoj ponižavati s onim što znaš da on ima kod sebe, jer će posljedice toga on snositi.'" U hadisu je plemenit osvrt Poslanika, s.a.v.s., za svakog muslimana, jer on upozorava beduina na njegova Stvoritelja koji jedini posjeduje moć nanošenja štete i donošenja koristi i zato ga samo s Njim povezuje i savjetuje ga da se samo Njemu obraća i da od Njega pomoć i utočište traži u svojim nevoljama.

[808] Autor je, Allah mu se smilovao, u *Muhtesarus-suneni* (6/49) naveo vrlo lijep govor o ovom pitanju koga bi bilo lijepo ovdje citirati: "Dova sa selamom jeste dova s dobrom, a u dovi s dobrom najbolje je da se spomene dova prije onog što se u njoj traži, kao što stoji u riječima Uzvišenog: 'Allahova milost i bereket neka je na vas, Poslanikova porodico.' 'Neka je mir na njega na dan kada se rodio i na dan kada umre.' 'Neka je spas na vas zbog toga što ste bili strpljivi.' Međutim, u dovi za zlo, obično se prije spominje ono protiv čega se moli, pa se onda spominje dova. Tako je Uzvišeni rekao Iblisu: 'Neka je na tebe Moje prokletstvo sve do Sudnjeg dana.' 'Na tebi je prokletstvo.' 'Na njima je loš završetak.' 'Na njima je srdžba i njima pripada bolna kazna.' Poslanik, s.a.v.s., rekao je to samo zbog toga što je to bio njihov običaj pri pozdravljanju umrlih, jer su prvo spominjali ime umrlog, pa onda dovu. To se spominje i u njihovoj prozi kao što je Šemmah rekao: 'Neka je na tebe mir nebeski i bereket Allahovih ruku u tom pocijepanom nebu.' Prema tome, Poslanik, s.a.v.s., time nije aludirao da je sunnet pri pozdravu umrlih reći: 'Alejkes-selam.' Kako da se to prihvati, a u *Sahihu* potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., ušao u mezarje i rekao: 'Esselamu alejkum stanovnici kuće, vjernici', gdje je preferirao dovu nad imenima onih za koje moli, kakav je slučaj i kad se pozdravljaju živi, jer sunnet pozdravljanja ne razlikuje se između mrtvih i živih.

Muslimanu bi na selam odgovarao sa: "Ve alejkes-selam", tj. s *vavom* i riječcom *alejke* koju je spominjao prije riječi selama.

Ovdje su se neki učenjaci osvrnuli na pitanja izostavljanja harfa *vava* od strane onog ko odgovora na selam, tj. ako kaže: "Alejke selam", da li će to biti ispravno? Neki od njih, poput Mutevellija i drugih smatraju da se to ne bi smatralo odgovorom, niti bi se na taj način izvršila obligatnost odgovora na selam, zbog toga što je to suprotno sunnetu, kao i zbog toga što se ne zna da li je to odgovor ili nazivanje selama, jer podržava obje mogućnosti. Kao i zbog toga što je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada vam neko od sljedbenika knjige nazove selam recite: 'Ve alejkum.'"[809] To je upozorenje od Poslanika, s.a.v.s., na obaveznost *vava* pri uzvraćanju na selam sljedbenicima knjige, jer *vav* u ovakvoj vrsti govora ukazuje na priznanje prvog i potvrdu drugog. Pa ako je naređen *vav* pri odvraćanju sljedbenicima knjige kada kažu: "Essamu alejkum", jer je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada vam sljedbenici knjige nazovu selam, recite: 'Ve alejkum'", onda je njegov izgovor pri odvraćanju selama muslimanima preči i važniji.

Drugi smatraju da je takav odgovor ispravan kao i da je sa *vavom*. To je Šafi, Allah mu se smilovao, jasno istakao u svojoj velikoj knjizi. Svoje mišljenje je potkrijepio riječima Uzvišenog: ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ﴾ "*Da li je do tebe doprla vijest o uvaženim gostima Ibrahimovim kad mu oni uđoše i rekoše: 'Mir vama!', i on reče: 'Mir vama, ljudi neznani.'*" (Ez-Zarijat, 24-25). Odnosno, "Selamun alejkum" i to je neophodno. Međutim, poželjno je da se *vav* u odgovoru na selam ovdje izostavi zbog toga što se on izostavio i pri nazivanju. Također svoj stav dokazuje

---

[809] Bilježe ga Muslim (2163) u *Selamu*, poglavlje: Zabranjeno je prvi nazvati selam sljedbenicima knjige, Buhari (11/36) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Kako se odgovora na selam sljedbenika knjige i kako im ga odgovoriti, i Ebu Davud (5207) u *Edebu*, poglavlje: Nazivanje selama sljedbenicima knjige, od Enesa u verziji: "...ve alejkum", tj. sa *vavom*. Bilježe ga i Malik (2/960), Muslim (2164) i Tirmizi (1603) od Ibn Omera ali bez *vava* u sljedećoj formi: "Kada vam Židov nazove selam i kaže: 'Essamu alejkum', recite: 'Alejke.'"

i predajom koja se bilježi u dva od Ebu Hurejre u kojoj stoji da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah je stvorio Adema dužine šezdeset laktova. Kada ga je stvorio rekao mu je: 'Idi i nazovi selam onoj skupini meleka i poslušaj šta će ti odgovoriti, jer je to tvoj pozdrav i pozdrav tvog potomstva.' Kad im je došao rekao je: 'Esselamu alejkum.' Odgovorili su: 'Esselamu alejkum ve rahmetullahi,' dodavši mu još i: ve rahmetullahi na njegov selam."[810]

Poslanik, s.a.v.s., obavijestio nas je da je to njegov pozdrav i pozdrav njegova potomstva. Rekli su da je onome kome je nazvan selam naređeno da istom mjerom ili još ljepše i bolje uzvrati na selam muslimana, pa ako mu uzvrati istom mjerom onda je pravedno postupio.

"Kada vam sljedbenici knjige nazovu selam recite: 'Ve alejkum.'" Oko harfa *vava* u ovom hadisu postoje dileme kod islamskih učenjaka. On se prenosi u tri forme. Jedna je s *vavom*. Ebu Davud kaže: "S vavom prenosi je Malik od Abdullaha b. Dinara. Prenosi ga i Sevri od Abdullah b Dinara i veli u njemu: 'Fe alejkum.'" Sufjanova predaja bilježi se u dva, a Nesai bilježi je od Ibn Ujejne od Abdullaha b. Dinara bez *vava*. U verziju koju bilježe Muslim i Nesai kaže se: "Reci: 'Alejke'" bez *vava*.

Hattabi veli: "Većina muhaddisa prenose ga: 'Ve alejkum', tj. sa *vavom*. Sufjan b. Ujejne ga prenosi: 'Alejkum', bez *vava*, i to je ispravno, jer kad se izostavi *vav* sam njihov govor koji su izgovorili okrenut će se protiv njih, a sa dodavanjem *vava* postaje se saučesnik

[810] Bilježi ga Buhari (6/260) u *Poslanicima*, poglavlje: Stvaranje Adema, s.a.v.s., kao i u *Traženju dozvole*, poglavlje: Početak selama. Nevevi veli: "Ispravno je to da je izostavljanje i neispostavljanje *vava* dozvoljeno. Međutim, njegovo je izgovaranje bolje i u tome nema nikakve štete i ono je potvrđeno u većini predaja. Oko njegova značenja imamo dva mišljenja: prvo, da su oni, nemuslimani, rekli: 'Neka je na vas smrt', pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Također i na vas'. Tj. mi i vi smo po tome isti, jer svi ćemo umrijeti; drugo, da je *vav* za početak nove rečenice, a ne veznik i saučesništvo. U tom slučaju ta konstrukcija bi imala sljedeće značenje: 'I neka vama pripadne ono što zaslužujete od prezira.'" Bilježi ga Muslim (2841) u *Džennetu i opisu njegovih blagodati*, poglavlje: U Džennet će ući ljudi čija su srca kao srca ptica.

s njima u onome što su rekli, jer *vav* je veznik koji je spona između dvije stvari."

Ono što je naveo o pitanju *vava* nije diskutabilno, jer većina smatra da riječ *es-sam* znači smrt. Onda su i onaj ko je nazvao selam i onaj kome se nazvao selam saučesnici u njoj. U tom slučaju izgovor *vava* bit će objašnjenje nespecifikacije i potvrda saučesništva. Dok će njegov neizgovor biti znak da onaj ko je nazvao selam ima veće pravo i preči je od onog kome je selam nazvan. U tom slučaju izgovoranje *vava* bit će ispravnije i bolje nego da se neizgovara, kako to bilježi Malik i drugi. Međutim, *es-sam* tumači se kao dosada i odvratnost prema vjeri.[811] U tom slučaju, nužno je izostaviti *vav*. Te dileme, o tom izrazu poznate su u jeziku. Zbog toga se u hadisu kaže: "Ćurekot je lijek za sve bolesti osim smrti (*es-sama*)."[812] Svi se slažu da riječ *es-sam* u hadisu znači smrt. Neki nadriučenjaci vele da se u tom slučaju treba odgovoriti sa: alejhimus-silam, tj. sa kesrom na harfu *sinu*. *Silam* je kamenje, a množina je *selime*. Odgovor na tu konstataciju poznat je.

---

[811] Prenosi Hattabi predaju od Abdulvarisa b. Seida od Seida b. Ebi Urubeta da je rekao: "Katade bi govorio pri tumačenju e*ssamu alejkum* da znači: omrzla vam vaša vjera." Ostali ga prenose od Bekijje b. Muhalleda u njegovu *Tefsiru* u merfu verziji putem Seida od Katade od Enesa. Vidi: *El-Feth* (11/35).

[812] Bilježe ga Buhari (10/122) u *Medicini*, poglavlje: Ćurekot, Muslim (2215) u *Medicini*, poglavlje: Liječenje pomoću ćurekota, Tirmizi (2042) u *Medicini*, poglavlje: Šta se prenosi o ćurekotu, Ahmed (2/241) i Ibn Madža (3447) u *Medicini*, poglavlje: Ćurekot, od Ebu Hurejre, r.a. Bilježe ga Buhari (10/121) i Ahmed (6/138, 146) od Aiše, r.a. To je opća forma kojom se aludira na specifično značenje. Ćurekot se koristi za hladne bolesti, a ne za vruće.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi nazivanja selama sljedbenicima knjige

Od Poslanika, s.a.v.s., potvrđeno je da je rekao: "Prvi ne nazivajte selam sljedbenicima knjige. Kada ih sretnete u putu, prisilite ih da idu krajem." Međutim rečeno je da je to važilo za posebnu situaciju kada su krenuli prema Beni Kurejzi. Tada je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Prvi im ne nazivajte selam!" Postavlja se pitanje: da li je to generalni propis koji važi za sve štićenike islamske države, ili se odnosi samo na one koji se nađu u stanju u kojem su se našli ljudi iz plemena Beni Kurejza? U vezi s tim postoji dilema. Muslim u svom *Sahihu* bilježi predaju od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Prvi ne nazivajte židovima i kršćanima selam. Kada nekog od njih sretnete na putu, prisilite ga da ide na kraj."[813] Iz hadisa se jasno vidi da je to generalni propis.

U vezi s ovim propisom razišli su se i prijašnji i potonji učenjaci. Većina smatra da im se ne treba nazivati selam, dok drugi smatraju da im je dozvoljeno prvima nazvati selam, kao što je dozvoljeno i uzvratiti na njihov selam. To se prenosi od Ibn Abbasa, Ebu Umame, Ibn Muhajriza, a to je i jedan stav kod šafijskih pravnika, s tim što oni uslovljavaju da im se samo kaže: "Esselamu alejke", bez spominjanja milosti, i u jednini. Treći pak smatraju da im je dozvoljeno nazvati selam zbog pretežitog interesa, neke potrebe ili boja-

[813] Bilježe ga Muslim (2167) u *Selamu*, poglavlje: Zabranjeno je prvi nazvati selam sljedbenicima knjige, Ebu Davud (5205) u *Edebu*, poglavlje: Nazivanje selama zimmijama, Tirmizi (1602) u *Sijerima*, poglavlje: Šta se prenosi o nazivanju selama sljedbenicima knjige, i Ahmed (2/266, 346).

zni od neke njihove neugodnosti, ili zbog rodbinske veze ili iz bilo kojeg drugog razloga koji bi to zahtijevao. To se prenosi od Ibrahima Nehaija i Alkame. Evzai veli: "Ako im nazoveš selam, nazivali su ga i dobri, a ako ga ne nazoveš nisu ga nazivali ni dobri."

Islamski učenjaci također nisu saglasni o pitanju obligatnosti odvraćanja na selam sljedbenika knjige. Većina smatra da ga je vadžib odvratiti, i to je ispravno. Drugi smatraju da to nije vadžib, kao što ga nije vadžib odvratiti ni onima koji čine novotarije, i još preče. Međutim, ispravnije je prvo mišljenje. Razlika je u tome što nam je naređeno da se distanciramo od onih koji čine novotarije kao jedan vid sankcije i opreznosti od njih, što nije slučaj sa štićenicima islamske države.

* * *

Također potvrđeno je da je jedne prilike Poslanik, s.a.v.s., prošao pored grupe ljudi u kojoj su bili muslimani, idolopoklonici i židovi, pa im je nazvao selam.[814]

Potvrđeno je također da je Poslanik, s.a.v.s., pisao Herakliju i drugima: "Es-selamu ala men ittebe'al-huda." (Neka je selam na one koji slijede uputu.)[815]

* * *

[814] Bilježi ga Buhari (11/32) u *Traženju dozvole*, poglavlje: nazivanje selama grupi sastavljenoj od muslimana i idolopoklonika; i u *Džihadu*, poglavlje: Jahanje dvojice na magarcu; i u *Tefsiru* sure Ali Imran, poglavlje: Sigurno će te slušati od onih kojima je data knjiga prije vas i od idolopoklonika mnoge neugodnosti; i u *Bolesnicima*, poglavlje: posjećivanje bolesnika: jašući, pješice i zajedno s nekim na magarcu; i u *Odjeći*, poglavlje: Jahanje zajedno na životinji; i u *Edebu*, poglavlje: Nazivanje nadimaka idolopoklonicima. Bilježi ga i Muslim (1798) u *Džihadu*, poglavlje: Dova i strpljenje Poslanika nad neugodnostima munafika, i Ahmed u(5/203).

[815] Bilježe ga Buhari (11/40) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Kako je napisano pismo Herakliji, i u *Početku objave*, poglavlje: Kako je počela objava Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., o imanu, islamu i ihsanu, i Muslim (1773) u *Džihadu*, poglavlje: Poslanikovo pisma Herakliju u kojim ga poziva da primi islam.

Također, prenosi se od njega da je rekao: "Dovoljno je da umjesto grupe kada prolaze jedan nazove selam, kao što je i dovoljno da jedan od onih koji sjede odvrati selam."[816]

Na ovaj hadis oslanjaju se oni koji smatraju da je odgovoriti na selam fard kifaje, gdje jedan zamjenjuje sve ostale. Međutim, kako bi to bilo lijepo da je hadis potvrđen. Ebu Davud ga bilježi od Seida b. Halida el-Huzaija el-Medenija. Ebu Zur'a er-Razi je rekao: "El-Medeni je slab prenosilac." Ebu Hatim er-Razi rekao je da je ovo slab hadis. Buhari je rekao da je hadis diskutabilan, a Darekutni da nije jak.

* * *

Poslanik je uobičavao, kada mu neko prenese selam od nekoga odgovoriti na njega kao i onome ko mu ga prenese. U *Sunenima* se bilježi da mu je neki čovjek rekao: "Moj otac te je poselamio." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Neka je na tebe i na tvog oca selam."[817]

Također, uobičavao je da ne naziva, niti uzvraća selam onom ko je činio novotariju sve dok se ne pokaje. Tako je postupio s Ka'bom i s njegovom dvojicom prijatelja. Ka'b bi mu nazvao selam, ali nije znao da li je pokrenuo svoje usne da mu odgovori na selam ili nije.[818]

---

[816] Bilježi ga Ebu Davud (5210) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o odgovoru na selam od strane jednog skupini. Prenosioci su mu povjerljivi, osim Seida b. Halida, jer se smatra slabim prenosiocem. Međutim, hadis ima drugu verziju koja je vjerodostojna, ali je mursel. Bilježi je Malik u (2/959) od Zejda b. Eslema, u kojoj stoji da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Jahač naziva selam pješaku, a kada neko iz grupe nazove selam, to važi za sve." Prema tome, na taj način hadis jača i postaje sahihom. Hafiz je u *Emalil-ezkar* rekao da je ovaj hadis hasen. To od njega prenosi Ibn Allan (5/305), navodeći mu još jednu verziju.

[817] Bilježi ga Ebu Davud (5231) u *Edebu*, poglavlje: O čovjeku koji kaže: "Neko te je poselamio." Hafiz u *Emalil-ezkar* veli da ga bilježi Nesai u *El-Kubra*. Međutim, u lancu mu ima nepoznatih prenosilaca.

[818] Bilježi ga Buhari (5/289) u *Oporukama*, poglavlje: Kada podijeli i uvakufi dio svoje imovine, i u *Džihadu*, poglavlje: Ko želi ići u borbu, pa se izvuče zbog nečeg drugog, i u *Poslanicima*, poglavlje: Poslanikova svojstva, kao i poglavlje: Dolazak ensarijskih izaslanstava Poslaniku, s.a.v.s., u Meku, u *Ratnim pohodima*, poglavlje: Kazivanje o Bici na Bedru i Tebuku, i u *Tefsiru* sure Bera'etun, poglavlje: Allah je oprostio Poslaniku, i poglavlje: I trojici koji su izostali, i

Jedne prilike Ammar b. Jasir mu je nazvao selam, a porodica ga je prije toga namirisala šafranom, pa mu nije odgovorio na selam, rekavši mu: "Idi i operi to sa sebe!"[819]

Također je prekinuo odnos sa Zejnebom, Džahšovom kćerkom više od dva mjeseca kada joj je rekao da posudi Safiji devu nakon što se njena razboljela, pa je rekla: "Da ja dam devu toj židovki?!" Ove dvije predaje bilježi Ebu Davud.[820]

---

u poglavlju: O vjernici, bojte se Allaha i budite sa iskrenim, i *u Traženju dozvole*, poglavlje: Ko ne nazove selam onome ko je počinio grijeh, i u *Zakletvama i zavjetima*, poglavlje: kada pokloni svoj imetak na ime zavjeta i sevapa, i u *Ahkamima*, poglavlje: Je li dozvoljeno imamu zabraniti delikventima i grešnicima da pričaju s njim i da ga posjećuju. Bilježe ga i Muslim (2769) u *Pokajanju*, poglavlje: Pokajanje Ka'ba b. Malika; Tirmizi (3101) u *Tefsiru*, poglavlje: Sure Bera'etun; Ebu Davud (2202) u *Talaku*, poglavlje: Što se tiče nijeta i talaka, i u *Džihadu*, poglavlje: Darivanja onog ko donese radosnu vijest, i u *Zavjetima*, poglavlje: Zavjetuje se da će podijeliti svoj imetak; Nesai (6/152) u *Talaku*, poglavlje: Pridruži se svojoj porodici, i u *Zavjetima*, poglavlje: Kada pokloni svoj imetak na ime zavjeta; i Ahmed (3/459, 460).

[819] Bilježe ga Ebu Davud (4176) u Češljanju kose, poglavlje: Mirisanje ljudi, i (4601), i Ahmed u musnedu, 4/320, od Ammara b. Jasira. Prenosioci su mu povjerljivi ali mu je lanac prekinut, jer Jahja b. Ja'mer koji ga prenosi od Ammara b. Jasira se s njim nije sreo.

[820] Bilježe ga Ebu Davud (4602) u Sunnetu, poglavlje: Ne nazivanje selama sljedbenicima prohtjeva, i Ahmed u musnedu, 4/131, 32, 261, 338, od Aiše. U lancu prenosilaca mu je Sejje el-Basrijje, nepoznat prenosilac, a ostali prenosioci su povjerljivi.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi pri traženju dozvole za ulazak

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

الاِسْتِئْذَانُ ثَلاَثٌ فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وَإِلاَّ فَارْجِعْ.

"Dozvola za ulazak u kuće traži se tri puta, pa ako se dozvoli, ući će se, a ako ne, vratit će se."[821]

U vjerodostojnoj predaji bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: إِنَّمَا جُعِلَ الاِسْتِئْذَانُ مِنْ أَجْلِ الْبَصَرِ "Traženje dozvole propisano je radi pogleda."[822]

Također, potvrđeno je da je htio da iskopa oko onome ko je provirio u njegovu sobu, a potom rekao: "Dozvola je propisana radi pogleda."[823]

---

[821] Bilježi ga Buhari (11/22, 23) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Nazivanje selama i traženje dozvole tri puta, u *Kupoprodaji*, poglavlje: Putovanje radi trgovine, u *I'Itisamu*, poglavlje: Protudokaz onom ko smatra da su Poslanikovi, s.a.v.s., propisi bili bukvalni. Bilježe ga i Muslim (2153) u *Edebu*, poglavlje: O traženju dozvole, Ahmed (3/963), Ebu Davud (5180) u *Edebu*, poglavlje: Koliko puta čovjek naziva selam pri traženju dozvole, i (2/963-964) od Ebu Seida el-Hudrije.

[822] Hadis pod brojem 326 i 327 bilježi Buhari (11/20-21) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Traženje dozvole jeste radi pogleda, i u *Odjeći*, poglavlje: Češljanje, u *Krvarinama*, poglavlje: Ko proviri u tuđu kuću pa mu iskopaju, oči neće plaćati krvarinu. Bilježe ga Muslim (2156) u *Edebu*, poglavlje: Zabranjeno je provirivati u tuđu kuću, Tirmizi (2710) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Ko pogleda u tuđu kuću bez dozvole njena vlasnika, Nesai (8/60, 61) u *Kasami*, poglavlje: Krvarine, i Ahmed (5/330, 335) od Sehla b. Sa'da.

[823] Ibid.

Isto tako, potvrđeno je da je rekao:

لَوْ أَنَّ امْرَأً اطَّلَعَ عَلَيْكَ بِغَيْرِ إِذْنٍ فَحَذَفْتَهُ بِحَصَاةٍ فَفَقَأْتَ عَيْنَهُ لَمْ يَكُنْ عَلَيْكَ جُنَاحٌ.

"Ako bi neko bez tvoje dozvole provirio u tvoju kuću, pa ga udario štapom i izbio mu oko, ne bi zbog toga bio grešan."[824]

Također je rekao:

مَنْ اطَّلَعَ عَلَى قَوْمٍ فِي بَيْتِهِمْ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ ، فَقَدْ حَلَّ لَهُمْ أَنْ يَفْقَئُوا عَيْنَهُ.

"Ko poviri u nečiju kuću bez njihove dozvole, dozvoljeno im je da mu iskopaju oko."[825]

Rekao je i:

مَنْ اطَّلَعَ فِي بَيْتِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ ، فَفَقَئُوا عَيْنَهُ فَلَا دِيَةَ لَهُ وَلَا قِصَاصَ.

"Ko proviri u tuđu kuću bez njihove dozvole, pa mu izbiju oko, nema za njega krvarine niti odmazde."[826]

Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je on nazivao selam prije traženje dozvole i praktično i radi edukacije. Neki čovjek je od njega zatražio dozvolu i rekao:

أَأَلِجُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ أُخْرُجْ إِلَى هَذَا ، فَعَلِّمْهُ الِاسْتِئْذَانَ . فَقَالَ لَهُ قُلْ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَأَدْخُلُ؟ فَسَمِعَهُ الرَّجُلُ فَقَالَ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَأَدْخُلُ؟ فَأَذِنَ لَهُ النَّبِيّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَدَخَلَ.

وَلَمَّا اسْتَأْذَنَ عَلَيْهِ عُمَرُ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَهُوَ فِي مَشْرُبَتِهِ مُؤْلِيًا مِنْ نِسَائِهِ قَالَ السَّلَامُ عَلَيْكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، السَّلَامُ عَلَيْكُمْ أَيَدْخُلُ عُمَرُ؟

---

[824] Bilježe ga Buhari (12/190) u *Krvarinama*, poglavlje: Ko uzme svoje pravo ili se osveti bez posredstva vlasti, i u poglavlju: Ko proviri u tuđu kuću pa mu izbiju oči, neće plaćati krvarine, i Muslim (2158) od Ebu Hurejre.

[825] Bilježe ga Muslim (2158), Ebu Davud (5171) u *Edebu*, poglavlje: Traženje dozvole, i Ahmed (2/266).

[826] Bilježe ga Nesai (8/61) u *Kasami*, poglavlje: Ko se osveti i uzme pravo bez posredstva vlasti, i Ahmed (2/385) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je dobar (hasen).

"Hoću li ući?" Pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao nekom drugom čovjeku: "Izađi i poduči ga kako se traži dozvola!" Rekao mu je: "Reci: 'Esselamu alejkum, mogu li ući?'" Čovjek ga je čuo, pa je rekao: "Esselamu alejkum, mogu li ući?", pa mu je Poslanik, s.a.v.s., dozvolio da uđe.[827]

Kada je Omer, r.a., zatražio dozvolu od Poslanika, s.a.v.s., dok je bio u sobi odvojen od svojih žena, rekao je: "Esselamu alejke, Allahov Poslaniče, esselamu alejkum. Može li Omer ući?!"[828]

Također, naveden je hadis u kojem se govori da je Kelede b. Hanbel ušao Poslaniku, s.a.v.s., a nije nazvao selam, pa mu je rekao: "Vrati se i reci: 'Esselamu alejkum, mogu li ući?'"[829]

U spomenutim je hadisima odgovor onome ko smatra da se traženje dozvole preferira nad selamom, kao i odgovor onom koji veli da ako se vidi domaćin kuće prije nego što se uđe, tada se prvo naziva selam, a ako ne onda se prvo traži dozvola. Međutim, oba ta mišljenja suprotna su sunnetu.

Poslanikova, s.a.v.s., praksa bila je da zatraži dozvolu tri puta, pa ako mu se ne dozvoli, vraćao bi se. U tome je odgovor onom ko smatra da, ako misli da ga ukućani nisu čuli, ima pravo kucati više od tri puta, kao i odgovor onom ko smatra da u tom slučaju može zatražiti dozvolu drugom formom. Također, i ova dva mišljenja suprotna su sunnetu.

---

[827] Bilježe ga Ebu Davud (5177, 5178, 5179) u *Edebu*, poglavlje: Kako se traži dozvola, i Ahmed (5/369) od Rub'ija b. Harraša da je rekao: "Pričao nam je neki čovjek iz plemena Beni Amir da je zatražio od Poslanika, s.a.v.s., dozvolu za ulazak...." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[828] Bilježe ga Buhari (8/503, 504) u *Tefsiru* sure Et-Tahrim, poglavlje: Tražiš zadovoljstvo svojih žena, Muslim (1479) u *Talaku*, poglavlje: Kada se čovjek zakune da će se udaljiti od žena... Bilježe ga Ebu Davud (5201) u *Edebu*, poglavlje: Kada se čovjek rastavi od čovjeka, pa ga potom sretne hoće li mu nazvati selam, i Ahmed u(1/303).

[829] Bilježe ga Tirmizi (2711) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi o nazivanju selama prije traženja dozvole za ulazak, Ebu Davud (5176) u *Edebu*, poglavlje: Kako se traži dozvola, i Ahmed (3/414). Lanac prenosilaca mu je ispravan.

* * *

Poslanikova praksa bila je da onaj ko traži dozvolu, kada se upita: "Ko je?", da odgovori: taj i taj, ili da navede svoje ime ili nadimak, a ne da kaže samo: "Ja." Isto što je Džibril, a.s., odgovarao melekima u noći kada je bio na m,iradžu kada je tražio da mu otvore nebeska vrata. Pitali su ga: "Ko je?" Odgovarao je: "Džibril", i tako je postupao na svakom nebu.

Također se bilježi u dva sljedeća predaja: "Nakon što je Poslanik, s.a.v.s., sjeo u voćnjak, došao mu je Ebu Bekr, r.a., i zatražio dozvolu. Poslanik, s.a.v.s., upitao je: 'Ko je?' Odgovorio je: 'Ebu Bekr.' Potom je došao Omer i zatražio je dozvolu. Poslanik, s.a.v.s., upitao je: 'Ko je?' Rekao je: 'Omer.' Potom je došao Osman i s njim je isto postupio."[830]

U dva se, također od Džabira, bilježi da je rekao: "Došao sam Poslaniku, s.a.v.s. i pokucao na vrata. Upitao je: 'Ko je?' 'Ja', odgovorio sam. Rekao je: 'Ja, ja', kao da je to prezirao."[831]

Kada je Ummu Hani zatražila dozvolu za ulazak, upitao ju je: "Ko je?" "Ummu Hani",[832] odgovorila je. Prema tome, Poslanik, s.a.v.s., nije prezirao da se spomene nadimak. Kada je upitao Ebu Zerra: "Ko je to?" Odgovorio je: "Ebu Zerr." Također, kada je upitao

---

[830] Bilježe ga Buhari (7/44) u *Odlikama ashaba*, poglavlje: Odlike Osmana, r.a., kao i u poglavlje: Poslanikove riječi: "Da sebi odabirem prijatelja...", kao i u poglavlju: Odlike Omera b. Hattaba, r.a., i Muslim (2403, 28, 29) u *Odlikama ashaba*, poglavlje: Od Osmanovih, r.a., odlika, od Ebu Musaa el-Eš'arija.

[831] Bilježe ga Buhari (11/30) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se kaže kad se upita: "Ko je", pa kaže: "Ja", Muslim (2155) u *Edebu*, poglavlje: Pokuđeno je da onaj ko traži dozvolu kaže: "Ja.", Ebu Davud (5187) u *Edebu*, poglavlje: Čovjek traži dozvolu kucanjem, i Tirmizi (2712) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi o nazivanju selama prije traženja dozvole.

[832] Bilježi ga Buhari (1/331) u *Kupanju*, poglavlje: Pokrivanja pri kupanju s ljudima, kao i u *Namazu u odjeći*, poglavlje: Namaz u jednoj odjeći, kao i u *Džihadu*, poglavlje: Garancija data neprijatelju od strane žena, kao i u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o "Mislili su". Bilježe ga i Muslim (336) u *Hajdu*, poglavlje: Onaj ko se kupa treba se pokriti odjećom ili nečim drugim, Tirmizi (2735) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi o merhaba, i Nesai (1/126) u *Čistoći*, poglavlje: Spominjanje zastiranja pri kupanju.

Ebu Katadu: "Ko je to?" "Ebu Katade", odgovorio je.

* * *

Ebu Davud bilježi od Katade od Ebu Rafia od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Dolazak pozvanog s izaslanikom pozivatelja jeste njegova dozvola." U drugoj verziji stoji: "Kada čovjek bude pozvan na jelo, pa dođe odmah s izaslanikom, to će mu biti dozvola."[833] Ovaj je hadis diskutabilan. Ebu Alijj el-Lu'lui rekao je: "Čuo sam Ebu Davuda da je rekao da Katade nije čuo od Ebu Rafia." Buhari u svom *Sahihu* kaže: "Seid prenosi od Katade od Ebu Rafia od Ebu Hurejre od Poslanika, s.a.v.s., da je to njegova dozvola." Zatim ga je naveo u talik formi zbog toga što mu je lanac prenosilaca prekinut.

Buhari o ovoj temi bilježi drugi hadis koji ukazuje na uvažavanje traženja dozvole nakon poziva. To je hadis koji prenosi Mudžahid od Ebu Hurejre da je rekao: "Ušao sam s Poslanikom, s.a.v.s., i našao sam mlijeko u nekoj posudi. Poslanik, s.a.v.s., reče: 'Idi do ljudi na suffi i pozovi mi ih!' Otišao sam do njih i pozvao ih. Došli su i zatražili dozvolu. Dozvoljeno im je, pa su ušli."[834]

Neki smatraju da se svaki od spomenuta dva hadisa odnosi na posebno stanje. Ako dođe pozvani odmah bez odgađanja, ne treba tražiti dozvolu, a ako ne dođe odmah nakon što bude pozvan i zadrži se malo duže, onda treba tražiti dozvolu za ulazak.

---

[833] Bilježe ga Ebu Davud (5189, 5190) u *El-Edebu*, poglavlje: Čovjek se pozove i to bude njegova dozvola, i Buhari u *Edebul-mufredu* (1075). Ebu Davud je rekao: "Katade nije čuo Ebu Rafiu." To je rekao prema predaji od El-Lu'luija. Za verziju od Ebul-Hasana b. Abda rečeno je da Katade ništa nije čuo Ebu Rafiu. Hafiz u *Fethu* (11/27) je također to rekao. Međutim, potvrđeno je njegovo slušanje od Katade u predaji koja će biti navedena, a bilježi je Buhari u *Tevhidu* od Sulejmana Tejmija od Katade, da mu je Ebu Rafi pričao. Pored toga hadisa ima drugih verzija. Bilježe ga Buhari u *El-Edebul mufredu* (1076) i Ebu Davud (5189) putem Muhammeda b. Sirina od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je vjerodostojan. On ima i drugu verziju u mevkuf formi od Ibn Mesuda, a ona glasi: "Kada se čovjek pozove već mu je dozvoljeno." Bilježi je Buhari u *El-Edebul-mufredu* (1074). Lanac prenosilaca joj je jak.

[834] Bilježi ga Buhari (11/27) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Kada se pozove čovjek, pa dođe i zatraži dozvolu.

Drugi, pak, vele da ako bude kod onoga ko poziva neko kome je već bilo dozvoljeno prije dolaska pozvanog, onda on ne treba tražiti dozvolu, a ako ne bude takvih, onda neće ulaziti sve dok ne zatraži dozvolu.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi došao na neko mjesto volio bi se osamiti u njemu. Naredio bi da neko pazi na vrata i ne bi mu niko ulazio bez njegove dozvole.[835]

* * *

Traženje dozvole od strane onih kome je to Allah naredio: robova, maloljetne djece, u tri vremena, prije sabaha, popodne i kod spavanja, to je Ibn Abbas naređivao, govoreći: "To su ljudi zanemarili, pa taj propis ne primjenjuju." Drugi vele da je taj ajet derogiran. Međutim, nisu donijeli dokaz za to. Treći smatraju da je ta naredba za mendub i savjet, a ne za nešto što je kategorično i obligatno. Međutim, nema s tim dokazom bilo šta drugo što bi tu naredbu ublažilo i skrenulo je sa bukvalnog značenja. Neki pak smatraju da je to naređeno samo ženama, jer ljudi trebaju tražiti dozvolu u svako vrijeme. Međutim, to je očito pogrešna konstatacija, jer množina odnosne zamjenice *ellezine* ne specificira samo žene, i pored toga što je dozvoljeno da se odnosi na njih i muškarce na osnovu gramatičkog pravila davanja prednosti upotrebe neke riječi nad drugom. Drugi su pak rekli suprotno tome, tj. da se ta naredba odnosi na muškarce, a ne na žene s obzirom na zamjenicu *ellezine* koja je upotrijebljena na oba mjesta. Međutim, kontekst ajeta to ne podržava.

Neki, opet, smatraju da se to traženje dozvole praktikovalo u to vrijeme zbog potrebe koja je nakon toga iščezla. Kada se neki propis stavi u kauzalnu vezu sa svojim efektivnim uzrokom, onda

[835] Bilježi ga Ebu Davud (5188) od Nafia b. Abdulharisa da je rekao: "Krenuo sam s Allahovim Poslanikom, s.a.v.s., sve dok nismo ušli u neki voćnjak. Rekao mi je da pazim na vrata. Neko je pokucao, pa sam upitao: 'Ko je to?'" Lanac prenosilaca mu je dobar. O ovoj temi prenosi se i od Ebu Musaa el-Eš'arija, a bilježe ga Buhari (7/44) i Muslim (2403) da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., ušao u voćnjak i da mu je naredio da pazi na vrata...

to znači da se on gubi s nestankom svog efektivnog uzroka. Ebu Davud bilježi u svom *Sunenu* da su neki Iračani rekli Ibn Abbasu: "O Ibn Abbase, šta veliš o ovom ajetu u kojem nam je naređeno to i to, a niko prema njemu ne postupa: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ *'O vjernici, neka od vas u tri slučaja zatraže dopuštenje da vam uđu u kuću oni koji su u posjedu vašem...'* (En-Nur, 58) Ibn Abbas je rekao: "Allah je zaista mudar i samilostan prema vjernicima i voli pristojnost. Ljudi tada nisu na svojim kućama imali zastore niti mandale, pa je bilo moguće da uđe sluga, dijete ili jetim i da zatekne čovjeka s njegovom ženom. Zbog toga im je Allah naredio da traže dozvolu, zbog takvih situacija. Tako im je Allah propisao pristojnost i dobro. Nakon toga ne znam da još iko radi po tome."[836]

Međutim, neki ne priznaju potvrđenost ove predaje od Ibn Abbasa. Optužili su Ikrimu, ali ništa nisu dokazali. Optužili su Amra b. Ebi Amra, oslobođenog Muttalibovog roba, od koga prenose autori dva. Ovako neutemeljeno osuđivanje i odbacivanje nema nikakvog smisla.

Neki su rekli da je spomenuti ajet jasan i općenit i ne postoji drugi dokaz koji mu je kontradiktoran, ili koji bi ga potisnuo. Zbog toga je vadžib postupiti po njemu i pored toga što to većina ljudi ne radi.

Ispravno je da, ako postoji neki znak koji bi zamijenio traženje dozvole, poput da malo odškrinuta vrata budu znak dozvole ulaska, ili podizanje zavjesa, ili ulazak izlazak, itd., onda nema potrebe za traženjem dozvole. A ako ne postoji nešto što bi moglo zamijeniti traženje dozvole, onda je nužno njeno traženje, jer je propis obrazložen efektivnim uzrokom na kojeg je sam ajet ukazao. Prema tome, kada se taj uzrok propisa nađe, naći će se i propis, a kada ga nestane, nestat će i propisa. Allah najbolje zna.

---

[836] Bilježi ga Ebu Davud (5192) u *Edebu*, poglavlje: Traženje dozvole u tri slučaja, od ed-Deraverdija od Amra b. Ebi Amra od Ikrime. Ovaj lanac prenosilaca je hasen. Bilježi ga i Ibn Ebi Hatim po značenju. Navodi ga i Ibn Kesir i svom *Tefsiru* (3/303). Lanac prenosilaca njegove predaje jeste ispravan, do Ibn Abbasa.

Poglavlje o Poslanikovoj, s.a.v.s., praksi učenja dova pri kihanju

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

وَسَلَّمَ إِنَّ اللهَ يُحِبُّ الْعُطَاسَ وَيَكْرَهُ التَّثَاؤُبَ ، فَإِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ وَحَمِدَ اللهَ كَانَ حَقًّا عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ سَمِعَهُ أَنْ يَقُولَ لَهُ يَرْحَمُكَ اللهُ ، وَأَمَّا التَّثَاؤُبُ فَإِنَّمَا هُوَ مِنَ الشَّيْطَانِ فَإِذَا تَثَاءَبَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرُدَّهُ مَا اسْتَطَاعَ ، فَإِنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا تَثَاءَبَ ضَحِكَ مِنْهُ الشَّيْطَانُ.

"Allah uistinu voli kihanje, a prezire zijevanje. Kada neko od vas kihne, pa se zahvali Allahu, dužan je svaki musliman koji ga čuje da mu kaže: 'Allah ti se smilovao.' Zijevanje je od šejtana, pa kada neko od vas počne zijevati, neka to guši koliko može, jer kada neko od vas zijevne, šejtan mu se smije." Bilježi ga Buhari.[837]

Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., u *Sahihu* da je rekao:

إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ وَلْيَقُلْ لَهُ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ يَرْحَمُكَ اللهُ ، فَإِذَا قَالَ لَهُ يَرْحَمُكَ اللهُ ، فَلْيَقُلْ يَهْدِيكُمْ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُمْ وَفِي " الصَّحِيحَيْنِ " عَنْ أَنَسٍ : أَنَّهُ عَطَسَ عِنْدَهُ رَجُلَانِ فَشَمَّتَ أَحَدَهُمَا ، وَلَمْ يُشَمِّتْ الْآخَرَ فَقَالَ الَّذِي لَمْ يُشَمِّتْهُ عَطَسَ فُلَانٌ فَشَمَّتَّهُ وَعَطَسْتُ فَلَمْ تُشَمِّتْنِي ، فَقَالَ هَذَا حَمِدَ اللهَ وَأَنْتَ لَمْ تَحْمَدْ اللهَ.

"Kada neko od vas kihne neka kaže: 'Hvala Allahu', a neka mu njegov brat ili prijatelj na to kaže: 'Allah ti se smilovao.' Pa kada

837 Bilježe ga Buhari (10/505) u *Edebu*, poglavlje: Kada neko zijevne, neka stavi ruku na svoja usta, i u *Početku stvaranja*, poglavlje: Opis Iblisa i njegove vojske, Tirmizi (2748) u *Edebu*, Šta se prenosi da Allah voli kihanje, a prezire zijevanje, i Ahmed (2/265, 428, 517) od Ebu Hurejre.

mu kaže: Allah ti se smilovao neka kaže: Allah vas uputio i popravi vaše stanje."[838] U dva od Enesa se bilježi da su kod njega kihnula dva čovjeka. Jednom je nazdravio, a drugom nije. Onaj kome nije nazdravio rekao je: On je kihnuo, ti si mu nazdravio, a kad sam ja kihnuo nisi mi nazdravio." Rekao je: "On je zahvalio Allahu, a ti nisi."[839]

U Muslimovom *Sahihu* od Poslanika, s.a.v.s., potvrđeno je da je rekao:

إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَحَمِدَ اللهَ فَشَمِّتُوهُ ، فَإِنْ لَمْ يَحْمَدْ اللهَ فَلَا تُشَمِّتُوهُ.

"Kada neko od vas kihne pa kaže: 'Hvala Allahu', nazdravite mu, a ako to ne kaže, nemojte mu nazdravljati."[840]

Potvrđeno je u Muslimovom *Sahihu* od Ebu Hurejre da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

حَقّ الْمُسْلِم عَلَى الْمُسْلِم سِتّ : إِذَا لَقِيته ، فَسَلِّمْ عَلَيْهِ وَإِذَا دَعَاكَ فَأَجِبْهُ وَإِذَا اسْتَنْصَحَكَ فَانْصَحْ لَهُ وَإِذَا عَطَسَ وَحَمِدَ اللهَ فَشَمِّتْهُ وَإِذَا مَرِضَ فَعُدْهُ وَإِذَا مَاتَ فَاتْبَعْهُ.

وَرَوَى أَبُو دَاوُدَ عَنْهُ بِإِسْنَادٍ صَحِيحٍ إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيَقُلْ الْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَلْيَقُلْ أَخُوهُ أَوْ صَاحِبُهُ يَرْحَمُكَ اللهُ ، وَلْيَقُلْ هُوَ يَهْدِيكُمْ اللهُ وَيُصْلِحُ بَالَكُم.

"Musliman prema muslimanu ima šest dužnosti: kada ga sretneš da mu nazoveš selam, kada te pozove da mu se odazoveš, kada zatraži savjet da mu ga daš, kada kihne, i zahvali se Allahu, da mu nazdraviš, kada se razboli da ga obiđeš i kada umre da ga ispratiš."[841]

---

[838] Bilježe ga Buhari (10/502) u *Edebu*, poglavlje: Kada se kihne kako se nazdravlja, i Ahmed u(2/353) od Ebu Hurejre.

[839] Bilježe ga Buhari (10/504) u *Edebu*, poglavlje: Kihaču se ne nazdravlja ako se ne zahvali Allahu, Muslim (2991) u *Zuhdu*, poglavlje: Nazdravljanje kihaču, Tirmizi (2743) u *Edebu*. Poglavlje: Šta se prenosi o obaveznom nazdravljanju kihaču kada kaže: "Hvala Allahu", Ibn Madža (3713) u *Edebu*, poglavlje: Nazdravljanje kihaču, i Ahmed (3/100, 117).

[840] Bilježe ga Muslim (2992) i Ahmed (4/412) od Ebu Muse el-Eš'arija.

[841] Bilježi ga Buhari (3/90) u *Dženazama*, poglavlje: Naređeno je slijediti dženazu, Muslim (2162) u *Selamu*, poglavlje: Dužnost muslimana prema muslimanu je da mu odvrati na selam, Ibn Madža (1435) u *Dženazama*, poglavlje: Šta se prenosi o obilasku bolesnika. O ovoj temi prenosi se i od Ebu Mesuda, a bilježi ga Ibn Madža (1434). Ibn Madža (1433) tu predaju također bilježi i od Alije.

Od njega Ebu Davud s ispravnim lancem prenosilaca bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada neko od vas kihne neka kaže: 'Hvala Allahu na svakom stanju.' Neka mu tada njegov brat ili prijatelj kaže: 'Allah ti se smilovao.' Neka on tada kaže: 'Neka vas Allah uputi i popravi vaše stanje.'"[842]

Tirmizi bilježi da je neki čovjek kihnuo kod Ibn Omera, pa je rekao: "Hvala Allahu, neka je selam (mir) na Allahova Poslanika, s.a.v.s." Ibn Omer je tada rekao: "I ja to govorim, ali nas tako nije podučio Allahov Poslanik, nego nam je rekao da kažemo: 'Hvala Allahu na svakom stanju.'"[843]

Malik prenosi od Nafia od Ibn Omera da mu je jednom kada je kihnuo bilo rečeno: "Allah ti se smilovao." On je rekao: "Allah se smilovao i nama i vama, i oprostio i nama i vama."[844]

Hadis kojim smo počeli jeste eksplicitan o tome da je nazdraviti kihaču *fard ajn* svakome onome ko čuje nekoga da kihne i kaže: "Hvala Allahu", i da nije dovoljno da jedan nazdravi u ime ostalih. To je mišljenje nekih učenjaka. Zastupa ga Ibn Ebi Zejd i Ebu Bekr b. el-Arabi, dva malikijska pravnika. I ne postoji dokaz koji bi ga potisnuo.

Bilježi Ebu Davud da je neki čovjek kihnuo kod Poslanika, s.a.v.s., i rekao: "Esselamu alejkum." Allahov Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Neka je i na tebe mir i na tvoju majku", a zatim je rekao: "Kada neko od vas kihne, neka se zahvali Allahu." Potom je spomenuo neke pohvalne stvari: da oni koji se nađu kod njega kažu:

---

[842] Bilježi ga Ebu Davud (5033). Lanac prenosilaca mu je ispravan kako to i tvrdi autor. O tom poglavlju bilježe predaje se i od Ebu Ejjuba el-Ensarije. Tu predaju bilježe Ahmed (5/419, 422), Tirmizi (2742), Darimi (2/283). Kao što se bilježi i od Salima b. Ubejda kod Ahmeda (6/7, 8), Hakima (4/267). Treća se bilježi od Ebu Malika el-Eš'arija, a bilježi je Taberani, kako se navodi u *El-Medžmei* (8/57).

[843] Bilježi ga Tirmizi (2739) u *Edebu*, poglavlje: Šta će reći kihač kada kihne? Prenosioci su mu povjerljivi.

[844] Bilježi ga Malik u (2/965) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Nazdravljanje kihaču. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

"Allah ti se smilovao", a neka im on tada odgovori: "Allah oprostio i nama i vama."[845]

U donošenju selama na majku onog ko je nazvao selam kada je kihnuo jeste jedna duhovita primjedba. Time se iniciralo da njegov selam nije došao u odgovarajuće vrijeme i na prikladno mjesto, kao što ni selam na njegovu majku nije došao u zgodno vrijeme. Pa kako god selam na njegovu majku nije bio tada prikladan, također njegov selam poslije kihanja nije bio prikladan za to.

Postoji i druga još duhovitija primjedba koja se ogleda u Poslanikovom, s.a.v.s., podsjećanju tog čovjeka na njegovu majku i njegovu pripisivanju njoj. Time se aludira da je on potpuno nepismen i zbog toga se pripisuje njoj kao da je ostao na njenom odgoju i da ga nisu odgajali ljudi. To je jedno mišljenje o značenju riječi nepismen, tj. da je on ostao da se pripisuje majci.

Međutim, što se tiče fraze "nepismeni poslanik", njom se aludira na nepoznavanje pisanja i čitanja. Što se tiče nepismenog (ummijja) za kim nije ispravan namaz, time se aludira na onog koji ne zna pravilno proučiti suru El-Fatihu, pa makar bio i učenjak u ostalim disciplinama.

Spominjanje majke ovdje je identično spominjanju sramnog porijekla oca onome ko se ponosio sa džahilijetom.[846] U tom slučaju

[845] Bilježe ga Tirmizi (2741) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o načinu nazdravljanja onome ko kihne, Ibn Hibban (1948), Hakim (4/267), Ebu Davud (5031) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o nazdravljanju kihaču, od Hilala b Jisafa od Salima b. Ubejde el-Ešdžeija. Prenosioci su mu povjerljivi, osim što se u *Tehzibu* navodi da oko njegova lanca prenosilaca postoje dileme. Tirmizi veli da su između Hilala b. Jisafa i Salima b. Ubejde stavili nekog čovjeka. Bilježi ga Nesai od Mensura od Hilala b. Jisafa od nekog čovjeka od Salima. Hakim je rekao da Hilal b. Jesaf nije doživio Salima b. Ubejdu, niti ga je vidio i između njih postoji neki nepoznat prenosilac. Međutim, i pored toga Hafiz je u *Isabi* u *Biografiji Salima b. Ubejde* (3045) rekao da je lanac ovog hadisa ispravan.

[846] Bilježe ga Ahmed (5/136, 133), Buhari u *El-Edebul-mufredu* (936, 946) i Taberani u *Kebiru* (1/27/2). Prenosioci su mu povjerljivi. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Bilježe ga od Ubej b. Ka'ba da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se bude ponosio s džahilijetom, optužite mu oca s niskim porijeklom, i nemojte se u tome ustručavati."

reći će mu se: "Sjeti se sramnog porijekla svog oca." Spominjanje, u tom slučaju, sramnog porijekla oca sa spolnim organom iz kog je izišao je najbolje spuštanje onoga ko se uzdiže i oholi sa džahilijetom, i to je ustvari sramno porijeklo njegova oca. I zato on ne bi trebao prelaziti svoje granice. Isti je slučaj ovdje i sa spominjanjem majke, jer je to najbolje podsjećanje njega da je on još uvijek ostao ovisan o svojoj majci. A Allah najbolje zna nakane Svog Poslanika, s.a.v.s.

S kihanjem kihač postiže mnoge blagodati i koristi, jer sa na taj način oslobađa pare koja se nalazi sakupljena u njegovu mozgu, a koja bi mu uzrokovala teške bolesti ako bi tu ostala. Zbog toga naređeno mu je da se na toj blagodati zahvali Allahu, što su mu organi ostali kompaktni i u prvobitnom obliku, nakon ovog zemljotresa koji je za tijelo kao što je zemljotres za zemlju. Zato se kaže: "semmettuhu" (na pravom putu ostao), i "šemmettuhu" (Bog ti se smilovao), tj. i s harfom *šinom* i *sinom*. Rečeno je da su te dvije riječi sinonimi, to zastupa Ebu Ubjede i drugi. Rekao da obje riječi znače traženje dobra, tj. i "mušemmit" i "musemmit." Rečeno je da riječ sa *sinom* znači dovu da se to lijepo završi i da se kihač vrati u normalno stanje i zdravlje, jer kihanje u njegovim organima stvara neugodnost i veliki potres. A riječ sa *šinom* znači dovu da Allah od njega ukloni zluradost njegovih neprijatelja. "Šemmettehu" znači: kada ukloniš od nekoga zluradost, kao npr. kad se kaže: očistio je devu, kada ukloni s nje krpelje. Rečeno je da je to dova za kihača da ga Allah učvrsti, da sa svojim organima bude pokoran Allahu, uzeta od riječi "ševamit", tj. ekstremiteti.

Rečeno je da se time želi razočarati šejtan, zbog njegove zavidnosti na blagodati koju dobiva kihač kada se zahvali Allahu i naklonosti koju dobije od Allaha, jer ga Allah tada zavoli. Kada čovjek spomene Allaha i zahvali mu, šejtana to razočara i rastuži. Tu njegovu ljutnju prouzrokuje nekoliko stvari: sam kihač koga Allah voli, zahvala Allahu na tom kihanju, dova u kojoj mu muslimani traže Božiju milost, njegovo dova za muslimane da ih Allah

uputi i da im poboljša njihovo stanje. Sve to ljuti šejtana, žalosti ga. Prema tome, u nazdravljanju vjernika je srdžba, žalost i depresija njegova neprijatelja. Dova u kojoj se traži milost za kihača nazvana je nazdravljanjem (tešmitom), zbog toga što je u njoj involvirano razočarenje njegova neprijatelja. To je precizno značenje, pa ako ga primijete kihač i onaj ko mu nazdravlja imaće od njega koristi. Shvatit će ogromnu korist i blagodati kihanja, i za tijelo i za razum. Objelodanit će im se Allahova ljubav prema kihaču. Neka je hvala Allahu koji je hvale dostojan, neka mu je hvala onoliko koliko to i priliči Njegovom plemenitom licu i veličanstvenoj uzvišenosti.

* * *

Poslanikova praksa pri kihanju je bila onakva kako to bilježe Ebu Davud i Tirmizi od Ebu Hurejre da je rekao: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إذَا عَطَسَ وَضَعَ يَدَهُ أَوْ ثَوْبَهُ عَلَى فِيهِ وَخَفَضَ أَوْ غَضَّ بِهِ صَوْتَه "Allahov Poslanik, s.a.v.s., kada bi kihnuo, stavio bi ruku ili odjeću na usta, smanjio ili prigušio s njom glas."[847] Tirmizi veli da je ovaj hadis sahih. Navodi se od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Preveliko zijevanje i preglasno kihanje je od šejtana."[848]

Također se prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Allah ne voli dizanje glasa pri zijevanju i kihanju."[849]

Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je kod njega neki čovjek kihnuo i rekao: "Hvala Allahu", pa mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: يَرْحَمُكَ اللهُ . ثُمَّ عَطَسَ أُخْرَى ، فَقَالَ الرَّجُلُ مَزْكُومٌ "Allah ti se smilovao." Potom je ponovo kihnuo, pa je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Nahlađen čovjek." Ovo je Muslimova verzija. U Tirmizijevoj verziji koju bilježi od

---

847 Bilježe ga Ebu Davud (5029) u *Edebu*, poglavlje: O kihanju, Tirmizi (2746) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o smanjivanju glasa i pokrivanju lica pri kihanju, Ahmed (2/439) i Ibn Sunni (265). Lanac prenosilaca mu je hasen, a Hakim veli da je ovaj hadis sahih.

848 Bilježi ga Ibn Sunni (264) od Seleme. Lanac prenosilaca mu je slab.

849 Bilježi ga Ibn Sunni u Amelul-jevmi vel-lejleti (268) od Abdullaha b. Zubejra. U lancu prenosilaca mu je Alija b. Urve, prenosilac čiji hadisi se odbacuju kako to navodi Hafiz u *Takribu*.

Selem b. el-Ekvea da je rekao: "Neki čovjek je kihnuo kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., a ja sam bio tu prisutan, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Allah ti se smilovao.' Zatim je kihnuo drugi i treći put, pa je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: 'Ovaj čovjek je nahlađen.'"[850] Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih.

Ebu Davud bilježi od Seida b. Ebu Seida od Ebu Hurejre, predaju pripisuje sebi, da je rekao: "Nazdravi svom bratu tri puta, a ako kihne više od tri puta, onda je to prehlada."[851]

U predaji koju bilježi od Seida veli da on poznaje samo da se taj hadis po značenju pripisuje Poslaniku, s.a.v.s. Ebu Davud je rekao da ga prenosi Ebu Neim od Muse b. Kajsa od Muhammeda b. Adžlana od Seida od Ebu Hurejre od Poslanika, s.a.v.s.

Musa b. Kajs koji ga je pripisao je Musa el-Hadremi el-Kufi poznat po nadimku Usfurul-dženneti. Jahja b. Mein za njega veli da je povjerljiv prenosilac. Ebu Hatim er-Razi veli da nije loš kao prenosilac.

Ebu Davud navodi od Ubejde b. Rifaa ez-Zurekija od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Nazdravi kihaču tri puta, pa nakon toga ako hoćeš da mu nazdraviš nazdravi, a ako nećeš, ne moraš."[852] Međutim, hadis ima dva nedostatka. Jedan je taj što je hadis mursel, jer Ovaj Ubejde nije ashab. Drugi je taj što mu je u lancu Ebu Halid, Jezid b. Abdurrahman ed-Dalani, diskutabilan prenosilac.

O ovom poglavlju bilježi se i drugi hadis od Ebu Hurejre koji pripisuje Poslaniku, s.a.v.s., da je rekao: إِذَا عَطَسَ أَحَدُكُمْ فَلْيُشَمِّتْهُ جَلِيسُهُ فَإِنْ

[850] Bilježe ga Muslim (2993) u *Zuhdu*, poglavlje: Nazdravljanje kihaču, Tirmizi (2744) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o tome koliko puta se nazdravlja kihaču, Ebu Davud (5037) u *Edebu*, poglavlje: Koliko puta se nazdravlja kihaču, i Ibn Madža (3714) u *Edebu*, poglavlje: Nazdravljanje kihaču. Bilježi ga i Ahmed (4/46). Lanac prenosilaca mu je dobar (hasen).

[851] Bilježi ga Ebu Davud (5034, 5035). Bilježi ga i u merfu i u mevkuf formi. Lanac prenosilaca mu je dobar (hasen).

[852] Bilježi ga Ebu Davud (5036), ali je mursel, jer njegovu kćerku koja prenosi od Humejde ili Ubejde ne smatra vjerodostojnom, osim Ibn Hibban, dok Jezid b. Abdurrahman mnogo griješi.

زَادَ عَلَى الثَّلَاثَةِ فَهُوَ مَزْكُومٌ وَلَا تُشَمِّتْهُ بَعْدَ الثَّلَاثِ "Kada neko od vas kihne, neka mu nazdravi onaj ko sjedi s njim. Pa ako kihne više od tri puta, to je znak da je prehlađen i neka mu ne nazdravlja poslije tri puta." Ovaj hadis je hadis koji bilježi Ebu Davud za koji je rekao da ga bilježi Ebu Neim od Musaa b. Kajsa od Muhammeda b. Adžlana od Seida od Ebu Hurejre. Ovaj hadis je hasen.[853]

Ako se prigovori: pošto je kihač nahlađen, da je onda preče da se za njega uči dova nego za onoga ko nije bolestan, reći će se da će se za njega učiti dova koja se uči za bolesnika i dova koja se uči za onog ko ima neku bolest i bol.

A što se tiče kihanja koje Allah voli, ono je ustvari blagodat koja ukazuje na aktivnost tijela i izlazak zarobljene pare. Za njega se nazdravlja tri puta, a ako se desi više od tri puta, onda se kihaču uči dova za ozdravljenje.

Poslanikove riječi u hadisu: "...prehlađen čovjek..." indikator su da mu se uči dova za ozdravljenje, jer je prehlada bolest i ona je opravdanje da mu se ne nazdravlja nakon tri puta. U njima je također upozorenje kihaču na tu bolest, da je shvati ozbiljno i da je ne zanemaruje, pa da se razvije i uzrokuje probleme u liječenju i zdravlju. Sav Poslanikov govor protkan je mudrošću, milošću, znanjem i uputom.

Učenjaci nemaju jedinstven stav oko dva pitanja.

Prvo: kada kihač zahvali Allahu, pa ga čudju neki od prisutnih, a neki ne čuju, da li je sunnet i onima koji ga nisu čuli da mu nazdrave? O tome postoje dva mišljenja. Prihvatljivije je ono koje kaže da mu trebaju nazdraviti ako su uvjereni da je on na tome zahvalio Allahu, jer se ne traži da se čuje zahvala Allahu od strane kihača, nego se traži sama zahvala. Zato kada se ona ustanovi, dužnost je nazdraviti, kao npr. kada bi onaj koji nazdravlja bio gluhonijem i vidio da kihač pokreće svoje usne zahvaljujući Allahu.

853 Lanac prenosilaca mu je hasen.

Sam Poslanik, s.a.v.s., rekao je: "...pa ako zahvali Allahu nazdravite mu." I to je ispravno mišljenje.

Drugo: ako onaj ko kihne ne zahvali Allahu, da li je poželjno onima koji su s njim da ga podsjete na zahvalu? Ibnul-Arabi kaže da ga ne trebaju podsjećati i veli da bi bilo očito neznanje ako bi ga neko podsjetio. Međutim, Nevevi veli da griješi onaj ko misli tako. On smatra da se kihač u tom slučaju treba podsjetiti na zahvalu. To se prenosi i od Ibrahima en-Nehaija. On smatra da je to jedna vrsta savjeta i preporučivanja dobra i potpomaganja u dobru i bogobojaznosti. Međutim, izričitost sunneta ide u prilog Ibnul-Arabijeva mišljenja, jer Poslanik, s.a.v.s., nije nazdravio onome ko je kihnuo i nije se zahvalio Allahu, a niti ga je podsjetio na to. To je ustvari njemu jedna vrsta kazne i zabrana bereketa dove zbog toga što je sam sebi zabranio bereket zahvale. Zaboravio je Allaha i odvratio srca i jezike vjernika da mu nazdrave i upute dovu za njega. A da je podsjećanje kihača sunnet, onda bi Poslanik to najprije uradio, podučio nas tome i i uputio na njega.

* * *

Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s, da su židovi kod njega simulirali kihanje, želeći da im kaže da im se Allah smiluje, ali im je govorio samo: "Allah vas uputio i popravio vaše stanje."[854]

[854] Bilježe ga Ebu Davud (5038) u *Edebu*, poglavlje: Kako se nazdravlja kihaču nemuslimanu, Tirmizi (2740) u *Edebu*, poglavlje: Kako se nazdravlja kihaču, Ahmed (4/400, 411) i Buhari u *El-Edebul-mufredu* (940). Lanac prenosilaca mu je ispravan. Tirmizi, Nevevi i Hakim (4/2665) vele da je ovaj hadis sahih.

Poslanikova praksa i bonton učenja dova i zikra na putovanju

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

إذَا هَمّ أَحَدُكُمْ بِالْأَمْرِ فَلْيَرْكَعْ رَكْعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الْفَرِيضَةِ ثُمّ لْيَقُلْ اللّهُمّ إنِّي أَسْتَخِيرُكَ بِعِلْمِكَ وَأَسْتَقْدِرُكَ بِقُدْرَتِكَ وَأَسْأَلُكَ مِنْ فَضْلِكَ الْعَظِيمِ فَإِنّكَ تَقْدِرُ وَلَا أَقْدِرُ وَتَعْلَمُ وَلَا أَعْلَمُ وَأَنْتَ عَلّامُ الْغُيُوبِ. اللّهُمّ إنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنّ هَذَا الْأَمْرَ خَيْرٌ لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي، وَعَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاقْدُرْهُ لِي، وَيَسّرْهُ لِي، وَبَارِكْ لِي فِيهِ. وَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُهُ شَرّا لِي فِي دِينِي وَمَعَاشِي، وَعَاجِلِ أَمْرِي وَآجِلِهِ فَاصْرِفْهُ عَنّي، وَاصْرِفْنِي عَنْهُ وَاقْدُرْ لِيَ الْخَيْرَ حَيْثُ كَانَ ثُمّ رَضّنِي بِهِ" قَالَ وَيُسَمّي حَاجَتَهُ.

"Kada neko od vas odluči da uradi nešto, neka klanja dva rekata nafile, a zatim neka kaže: 'Bože, ja Te s Tvojim znanjem i Tvojom moći molim da mi odabereš, a to tražim od Tebe i preko Tvoje veličanstvene dobrote, jer Ti možeš, a je ne mogu, Ti znaš, a ja ne znam i Ti si Onaj koji sve tajne znaš. Bože, ako je ovaj posao dobar za moju vjeru i život, i za ovaj i onaj svijet, Ti mi ga daj, olakšaj mi ga i učini mi ga berićetnim. A ako je on zlo za moju vjeru i život, za ovaj i onaj svijet, onda ga udalji od mene i mene udalji od njega i daj mi dobro ma gdje ono bilo, a potom mi daj da budem zadovoljan s njim.'" Zatim treba navesti potrebu. Bilježi ga Buhari.[855]

---

[855] Bilježi ga Buhari (11/156, 158) u *Dovama*, poglavlje: Dova pri klanjanju istihare, i u *Dobrovoljnim namazima*, poglavlje: Šta se prenosi da se nafile klanjaju po dva rekata, i u *Tevhidu*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "Reci: On je moćan." Bilježe ga Ebu Davud (1538) u *Namazu*, poglavlje: Istihara, Nesai (6/80) u *Braku*, poglavlje: Kako se klanja istihara, i Ahmed u *Musnedu*, (3/344) od Džabira. Hadis ima i drugih verzija, koje ga čine vjerodostojnim. Vidi: *Feth*.

Allahov Poslanik, s.a.v.s., nadomjestio je svom ummetu s ovom dovom ono što su predislamski Arapi činili putem tjeranja ptica, izvlačenja strjelica, poput današnjeg bacanja kocke kod mušričke braće, preko kojih su htjeli saznati svoju nevidljivu i nepoznatu sudbinu. Zbog toga je to nazvano "istiksamom", nastalo od "kasma", a harf *sin* je za traženje nečega. Zbog toga im je Poslanik u zamjenu za to dao ovu dovu monoteizma i ovisnosti, poniznosti i oslanjanja, traženja od Onoga u čijoj je ruci svako dobro, od Onoga od koga jedino može doći dobro, od Onoga koji jedino može odagnati zlo, Onaj koji, kada otvori vrata Svoje milosti prema Svom robu, niko ih više ne može zatvoriti, niti je iko može spriječiti, a kada ih zatvori, ne može mu je niko donijeti, niti putem gatanja, niti putem astrologije, niti putem praćenja izlaska zvijezda, niti bilo čim.

Ova je dova siguran i sretan horoskop, horoskop sretnih i potpomognutih, koji su već kod Allaha lijepo primljeni, a to nije horoskop idolopoklonika, nesretnika i pesimista, onih koji pored Allaha obožavaju drugo božanstvo, ali saznat će posljedice toga.

Ta dova involvira u sebi priznanje Allahove egzistencije, priznanje Njegovih svojstava savršenstva, poput svojstava znanja, moći i volje. Priznanje tevhida rububijjeta, predavanje svih stvari Njemu, traženje pomoći od Njega, oslanjanje na Njega, izlazak iz okvira svog ega, odricanje postojanja snage i moći mimo Njega, priznanje roba da je nemoćan spoznati svoj interes i njegovo lociranje, i konačno priznanje da je to sve u ruci njegova Zaštitnika, Stvoritelja i istinskog Boga.

U Ahmedovom *Musnedu* od Sa'd b. Ebi Vekkasa bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مِنْ سَعَادَةِ ابْنِ آدَمَ اسْتِخَارَةُ اللَّهِ وَرِضَاهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ وَمِنْ شَقَاوَةِ ابْنِ آدَمَ تَرْكُ اسْتِخَارَةِ اللَّهِ وَسَخَطُهُ بِمَا قَضَى اللَّهُ.

"Čovjekova sreća jeste u traženju odabira od Allaha, tj. u istihari, i zadovoljstvo s onim što mu je Allah odredio, a njegova je nesreća u zanemarivanju istihare i nezadovoljstvu s onim što mu Allah odredi."[856]

Pažljivo pogledaj kako je određenje (sudbina) obavijena s dvije stvari: *tevekkulom* koji je garancija istihare prije sudbine, i zadovoljstvom s onim što je Allah odredio poslije sudbine. A simbol nesreće jeste da se zanemari *tevekkul* i klanjanje istihare prije sudbine i nezadovoljstvo poslije dešavanja sudbine. *Tevekkul* prije sudbine, ako se desi i realizuje sudbina, pokornost će se poslije njega pretvoriti u zadovoljstvo sa sudbinom, kako stoji u *Musnedu*, a Nesai je još dodao u poznatoj dovi sljedeće: "Tražim od Tebe zadovoljstvo poslije određenje (sudbine)."To je još jače od fraze: "Zadovoljstvo sa sudbinom", jer ponekad to može biti volja, pa kada se desi sudbina moguće je da volje nestane. A ako se desi zadovoljstvo nakon što se desi sudbina, to će biti stanje ili mjesto (položaj).

Istihara je oslanjanje na Allaha, prepuštanje stvari Njemu, prepuštanje odabira Njegovoj moći i znanju i dobrom izboru da odabere Svome robu što je najbolje za njega. To je nužna posljedica zadovoljstva sa Allahom kao Gospodarom, jer ako to ne bude takav neće okusiti slast imana. Ko bude zadovoljan sa sudbinom nakon što se desi to je znak njegove sreće.

Bejheki i drugi bilježe od Enesa, r.a., da je rekao:

لَمْ يُرِدْ النَّبِيّ صَلّى الله عَلَيْهِ وَسَلّمَ سَفَرًا قطّ إلّا قَالَ حِينَ يَنْهَضُ مِنْ جُلُوسِهِ اللّهُمّ بِكَ انْتَشَرْتُ وَإِلَيْكَ تَوَجّهْتُ ، وَبِكَ اعْتَصَمْتُ وَعَلَيْكَ تَوَكّلْتُ اللّهُمّ أَنْتَ ثِقَتِي ، وَأَنْتَ رَجَائِي ، اللّهُمّ اكْفِنِي مَا أَهَمّنِي وَمَا لَا أَهْتَمّ لَهُ وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنّي ، عَزّ جَارُكَ وَجَلّ ثَنَاؤُكَ وَلَا إلَهَ غَيْرُكَ اللّهُمّ زَوّدْنِي التّقْوَى ، وَاغْفِرْ لِي ذَنْبِي ، وَوَجّهْنِي لِلْخَيْرِ أَيْنَمَا تَوَجّهْتُ ثُمّ يَخْرُجُ.

[856] Bilježe ga Ahmed u(1/168) i Tirmizi (2152) u *Sudbini*, poglavlje: Šta se prenosi o zadovoljstvu s određenjem. U lancu prenosilaca mu je Muhammed b. Ebi Humejd, slab prenosilac, kako stoji u *Takribu*, ali i pored toga Hafiz u *Fethu* veli da je ovaj hadis hasen. El-Feth (11/155).

"Poslanik, s.a.v.s., nikada nije krenuo na put, a da nije, kada bi usto sa svog mjesta, rekao: 'Bože, s Tvojom dozvolom putujem, Tebi se obraćam, od Tebe zaštitu tražim, na Tebe se oslanjam. Bože, Ti si moje povjerenje, moja nada. Bože, pomozi mi u onome što me brine i u onome što me ne brine i u onome što Ti bolje znaš od mene. Veličanstven si Ti zaštitnik, Uzvišena je Tvoja slava, nema Boga osim Tebe. Bože, opskrbi me s bogobojaznošću, oprosti mi moje grijehe i uputi me ka dobru ma gdje se uputio.' Nakon toga krenuo bi na putovanje."[857]

* * *

Kada bi uzjahao jahalicu Poslanik, s.a.v.s., izgovorio bi tekbir tri puta, a potom rekao:

سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا ، وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ . ثُمَّ يَقُولُ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ فِي سَفَرِنَا هَذَا الْبِرَّ وَالتَّقْوَى ، وَمِنْ الْعَمَلِ مَا تَرْضَى ، اللَّهُمَّ هَوِّنْ عَلَيْنَا سَفَرَنَا هَذَا ، وَاطْوِ عَنَّا بُعْدَهُ اللَّهُمَّ أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الْأَهْلِ اللَّهُمَّ اصْحَبْنَا فِي سَفَرِنَا ، وَاخْلُفْنَا فِي أَهْلِنَا . وَإِذَا رَجَعَ قَالَهُنَّ وَزَادَ فِيهِنَّ آيِبُونَ تَائِبُونَ ، عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ.

"Neka je hvaljen Onaj koji je dao da nam one služe, mi to sami ne bismo mogli postići i mi ćemo se sigurno Gospodaru svome vratiti." Zatim bi rekao: "Bože, molim Te da nam daš dobro na ovom našem putu, bogobojaznost i djela s kojima si zadovoljan. Bože, olakšaj nama ovaj put i skrati nam njegovu daljinu. Bože, Ti si naš saputnik na putovanju i zamjenik u porodicama. Bože, evo krenuli smo na naše putovanje, pa nas zamijeni u našim porodicama." Kada bi se vratio s putovanja rekao bi to isto, i još dodao: "Vraćamo se, kajemo se, pokoravamo se i svom Gospodaru zahvaljujemo."[858]

---

857 Bilježe ga Bejheki u *Sunenu* (5/250) od Enesa b. Malika, i Ibn Sunni (496). U lancu prenosilaca mu je Omer b. Mesavir, za koga je Buhari rekao da su mu hadisi odbačeni, a drugi ga opet smatraju slabim prenosiocem.

858 Bilježe ga Muslim (1342) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se kaže kad se uzjaše jahalica za putovanje na hadž i ostala putovanja, Tirmizi (3444) i Ebu Davud (2599) od Ibn Omera.

Ahmed bilježi da je Poslanik, s.a.v.s., još govorio:

أَنْتَ الصَّاحِبُ فِي السَّفَرِ وَالْخَلِيفَةُ فِي الأَهْلِ ، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الضَّبْنَةِ فِي السَّفَرِ وَالْكَآبَةِ فِي الْمُنْقَلَبِ اللَّهُمَّ اقْبِضْ لَنَا الأَرْضَ وَهَوِّنْ عَلَيْنَا السَّفَرَ . وَإِذَا أَرَادَ الرُّجُوعَ قَالَ آيِبُونَ تَائِبُونَ عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ . وَإِذَا دَخَلَ أَهْلَهُ قَالَ تَوْبًا تَوْبًا ، لِرَبِّنَا أَوْبًا ، لَا يُغَادِرُ عَلَيْنَا حَوْبًا.

"Ti si sudrug na putovanju, zamjenik u porodici. Bože, utječem Ti se od bolesti na putovanju i nesreće u povratku. Bože, suzi nam zemlju i olakšaj nam putovanje." Kada bi se htio vratiti s putovanja, rekao bi: "Vraćamo se, pokorni i zahvalni našem Gospodaru." Kada bi ušao svojoj porodici rekao bi: "Kajemo se našem Gospodaru i molimo Ga da na nama ne ostavi nijednog grijeha."[859]

U Muslimovom se *Sahihu* kaže da kada bi Poslanik, s.a.v.s., krenuo na put rekao bi:

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وَعْثَاءِ السَّفَرِ ، وَكَآبَةِ الْمُنْقَلَبِ وَمِنَ الْحَوْرِ بَعْدَ الْكَوْرِ وَمِنْ دَعْوَةِ الْمَظْلُومِ وَمِنْ سُوءِ الْمَنْظَرِ فِي الأَهْلِ وَالْمَالِ.

"Bože, utječem Ti se od teškoća putovanja, neraspoloženja pri povratku, zablude poslije upute ili neimaštine poslije bogatstva, od dove mazluma i lošeg pogleda na porodicu i imetak."[860]

* * *

وَكَانَ إِذَا وَضَعَ رِجْلَهُ فِي الرِّكَابِ لِرُكُوبِ دَابَّتِهِ قَالَ بِسْمِ اللهِ فَإِذَا اسْتَوَى عَلَى ظَهْرِهَا ، قَالَ الْحَمْدُ للهِ ثَلَاثًا اللهُ أَكْبَرُ ثَلَاثًا ، ثُمَّ يَقُولُ سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا ، وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ ثُمَّ يَقُولُ الْحَمْدُ للهِ ثَلَاثًا ، اللهُ أَكْبَرُ ثَلَاثًا ، ثُمَّ يَقُولُ سُبْحَانَ اللهِ ثَلَاثًا ، ثُمَّ يَقُولُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ سُبْحَانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ، فَاغْفِرْ لِي ، إِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ.

[859] Bilježi ga Ahmed (1/256,299, 300) od Ebul-Ehvesa od Simaka od Ikrime od Ibn Abbasa. Prenosioci su mu povjerljivi, osim što u predaji Ikrimovoj od Ibn Abbasa postoji ispreturanost.

[860] Bilježe ga Muslim (1343) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se kaže kada se uzjaše za hadž ili druga putovanja, Ebu Davud (2599) u *Džihadu*, poglavlje: Šta kaže čovjek kada krene na put, i Tirmizi (3444) u *Dovama*, od Abdullaha b. Serdžisa.

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., stavio nogu u uzengiju rekao bi: "Bismillah", a kada bi potpuno uzjahao, rekao bi tri puta: "El-Hamdu lillah" i tri puta "Allahu ekber." Zatim bi rekao: "Hvaljen neka je Onaj koji je dao da nam one služe, mi to ne bismo mogli postići, i mi ćemo se sigurno Gospodaru vratiti." Potom bi rekao po tri puta "El-Hamdulillah" i "Allahu ekber." A zatim tri puta "Subhanelllah" i onda bi rekao: "Nema boga osim Tebe, neka je Tebi Slava, ja sam zaista bio od nasilnika. Neka je Tebi hvala, ja sam sebi uistinu nasilje počinio, pa mi oprosti, jer niko osim Tebe ne može grijehe oprostiti."[861]

Kada bi ispraćao svoje ashabe na putovanja, govorio bi:

أَسْتَوْدِعُ اللهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ.

"Allah sačuvao tvoju vjeru, povjerenje i krajnje ishode tvojih djela."[862]

Neki je čovjek došao Poslaniku, s.a.v.s., i rekao:

يَا رَسُولَ اللهِ إِنِّي أُرِيدُ سَفَرًا ، فَزَوِّدْنِي . فَقَالَ زَوَّدَكَ اللهُ التَّقْوَى . قَالَ زِدْنِي . قَالَ وَغَفَرَ لَكَ ذَنْبَكَ . قَالَ زِدْنِي . قَالَ وَيَسَّرَ لَكَ الْخَيْرَ حَيْثُمَا كُنْتَ.

"O Allahov Poslaniče, ja želim da krenem na putovanje, pa me opskrbi." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Allah te opskrbio s bogo-

[861] Bilježe ga Tirmizi (3443) u *Dovama*, poglavlje: Šta se prenosi o riječima koje se izgovaraju kad se uzjaše na životinju, Ebu Davud (2602) *Džihadu*, poglavlje: Šta uči čovjek kad uzjaše, Ahmed (753, 930, 1056) od Ma'mera od Ebu Ishaka da ga je obavijestio Alija b. Rebia od Alije, r.a. Lanac prenosilaca mu je jek. Ibn Hibban veli da je ovaj hadis sahih. Tirmizi za njega kaže da je hasenun-sahih. Bilježi ga Hakim (2/98, 99) putem Mejsere b. Habiba en-Nehdija od Minhala b. Amra od Alije b. Rebia… i veli da je ovaj hadis sahih i da ispunjava Muslimove uvjete, ali i pored toga nisu ga zabilježili. Bilježi ga u ovom kontekstu i Mensur b. el-Mutemir od Ebu Ishaka od Alije b. Rebia… Navodi ga i Hafiz u *Emalil-ezkar* iz djela *Ed-Du'a* od Taberanija i veli da su mu svi prenosioci povjerljivi i prenose vjerodostojne hadise, osim Mejsere. A i on je povjerljiv.

[862] Bilježe ga Tirmizi (3449) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kada se ispraća neko, Ebu Davud (2600) u *Džihadu*, poglavlje: O dovi pri ispraćaju, od Ibn Omera. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Tirmizi i Ahmed (4524) vele da je ovaj hadis hasenun-sahih, a Ibn Hibban (3376) i Hakim (1/442, 2/97) vele da je sahih. Zehebi se također u ocjeni ovog hadisa slaže s Hakimom.

bojaznošću." Čovjek je rekao: "Povećaj mi još." Poslanik je rekao: "I oprostio ti tvoje grijehe." Čovjek je ponovo rekao: "Povećaj mi još." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "I olakšao ti put do dobra gdje god bio."[863]

Neki je čovjek rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., da želi krenuti na putovanje, pa mu je Poslanik, s.a.v.s, rekao:

أُوصِيكَ بِتَقْوَى اللهِ وَالتَّكْبِيرِ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ * فَلَمَّا وَلَّى ، قَالَ * اللَّهُمَّ ازْوِ لَهُ الأَرْضَ وَهَوِّنْ عَلَيْهِ السَّفَرَ.

"Preporučujem ti bogobojaznost i tekbir na svakoj uzvišici." Kada je čovjek otišao rekao je: "Bože, približi mu zemlju i olakšaj mu putovanje."[864]

Poslanik, s.a.v.s., i njegovi ashabi, kada bi se uspeli na neku uzvišicu učili bi tekbir, a kada bi se spustili u dolinu učili bi subhanelllah, a i namaz je tako definiran.[865]

Enes veli: "Poslanik, s.a.v.s., kada bi se uspeo na neki brežuljak ili uzvišicu govorio bi:

اللَّهُمَّ لَكَ الشَّرَفُ عَلَى كُلِّ شَرَفٍ ، وَلَكَ الْحَمْدُ عَلَى كُلِّ حَمْدٍ. وَكَانَ سَيْرُهُ فِي حَجِّهِ الْعَنَقَ فَإِذَا وَجَدَ فَجْوَةً رَفَعَ السَّيْرَ فَوْقَ ذَلِكَ وَكَانَ لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةُ رُفْقَةً فِيهَا كَلْبٌ وَلَا جَرَسٌ.

---

[863] Bilježe ga Tirmizi (3440), Hakim (2/97) od Enesa b. Malika, r.a. Lanac prenosilaca mu je dobar (hasen). Naveo ga je i Hejsemi u *El-Medžmei* u sličnoj formi od Katade er-Ruhavija (10/130, 131) i rekao da ga bilježi Taberani u *Kebiru* i Bezzar. Prenosioci su obiju predaja povjerljivi.

[864] Bilježe ga Tirmizi (3441) i Ibn Madža (2771) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je dobar. Ibn Hibban (2378, 2379) i Hakim (2/98) vele da je ovaj hadis sahih, i Zehebi se slaže s Hakimom u toj ocjeni.

[865] Ovaj dodatak koji je naveo autor navodi se na kraju hadisa koji bilježi Ebu Davud (2599). On je umetnut u hadis. Bilježi ga Muslim bez tog dodatka (1342). Abdurrezzak ga bilježi s tim dodatkom (5160) od Ibn Džurejdža i veli: "Poslanik, s.a.v.s., bi..." Hadis je problematičan zbog tog dodatka koji je vrlo precizan. Nevevi, Allah mu se smilovao, nije ga primijetio, pa ga je svrstao u tekst hadisa, te se i autor u tome poveo za njim. Pogledaj: *Futuhatur-rabbanijje* (5/140). Bilježi ga Buhari u svom *Sahihu* (6/94) u *Džihadu*, poglavlje: Učenje tekbira kad se uspne na uzvišicu, od Džabira da je rekao: "Kada bismo se uspeli, učili bi smo tekbir, a kada bi smo se spustili, učili bismo tespih."

'Bože, Tebi pripada uzvišenje nad svim uzvišenjima, i Tebi pripada zahvala nad svim zahvalama.'[866] Na hadž je išao dugim koracima, a kada bi došao na otvoren prostor, požurio bi. Govorio je: 'Meleki ne prate društvo u kom je pas ili zvono.'"[867]

Nije preporučivao putniku da noću putuje sam. Govorio je: "Da ljudi znaju šta se krije u samoći, niko ne bi sam putovao noću."[868]

Čak je prezirao da sam putuje bez društva i rekao: "Jedan je šejtan, dvojica su dva šejtana, a trojica su društvo."[869]

Poslanik, s.a.v.s je također rekao: "Kada neko od vas dođe u neko mjesto neka kaže: 'Utječem se s Allahovim savršenim riječima od zla stvorenja', neće mu se ništa zlo desiti sve dok ga ne napusti."

U Muslimovoj verziji stoji:

إِذَا نَزَلَ أَحَدُكُمْ مَنْزِلًا فَلْيَقُلْ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ فَإِنَّهُ لَا يَضُرُّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْهُ . وَلَفْظُ مُسْلِمٍ مَنْ نَزَلَ مَنْزِلًا ثُمَّ قَالَ أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْءٌ حَتَّى يَرْتَحِلَ مِنْ مَنْزِلِهِ ذَلِكَ.

"Ko dođe u neko mjesto i kaže: 'Utječem se s Allahovim savršenim riječima od zla onoga što je stvorio', neće mu se ništa zlo desiti sve dok ne napusti to mjesto."[870]

---

[866] Bilježi ga Ahmed (3/127, 239). U lancu prenosilaca mu je Ammare b. Zazan, prenosilac koji mnogo griješi, i Zijad b. Abdullah en-Numejri, slab prenosilac.

[867] Bilježe g Muslim (2113) u *Odjeći*, poglavlje: Pokuđeno je na put ići sa psom i zvonom, Tirmizi (1703) u *Džihadu*, poglavlje: Pokuđeno je stavljati zvona na konje, Ebu Davud (2555) u *Džihadu*, poglavlje: O vješanju zvona, Darimi (2/298) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Zabrana zvona, i Ahmed (2/263, 337, 311, 343, 385, 393, 414, 444, 476, 537).

[868] Bilježe ga Buhari (6/96) Tirmizi (1763) i Darimi (2/289) od Ibn Omera.

[869] Bilježi se u (2/98) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi o putovanju jednog, Ebu Davudu (2607) u *Džihadu*, poglavlje: Čovjek putuje sam, Ahmedovom(2/186, 214) i Tirmiziju (1674) od Amra b. Šuajba, od njegova oca i djeda. Lanac prenosilaca mu je hasen.

[870] Bilježe ga Muslim (2708) u *Zikru i dovama*, poglavlje: Traženje zaštite od zle sudbine, Tirmizi (3433) u *Dovama*, poglavlje: Šta se prenosi o riječima koje se kažu kada se napušta neko mjesto, Ebu Davud (2603) u *Džihadu*, poglavlje: Šta će reći čovjek kada napusti neko mjesto?

Ahmed bilježi od Poslanika, s.a.v.s., da kada bi bio u borbi ili na putu, pa bi ga zatekla noć, govorio bi:

يَا أَرْضُ رَبِّي وَرَبُّكِ اللهُ ، أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شَرِّكِ وَشَرِّ مَا فِيكِ وَشَرِّ مَا خُلِقَ فِيكِ وَشَرِّ مَا دَبَّ عَلَيْكِ أَعُوذُ بِاللهِ مِنْ شَرِّ كُلِّ أَسَدٍ وَأَسْوَدَ وَحَيَّةٍ وَعَقْرَبٍ وَمِنْ شَرِّ سَاكِنِ الْبَلَدِ وَمِنْ شَرِّ وَالِدٍ وَمَا وَلَدَ.

"O zemljo, moj i tvoj gospodar je Allah. Utječem se Allahu od tvog zla koje je na tebi, i od zla stvorenja koja su u tebi, od zla onih koji hodaju po tebi. Utječem se Allahu od zla svakog lava i crnila, od zla zmija i akrepa, od zla stanovnika ovog kraja i zla onih koji rađaju i onog što je rođeno."[871]

Poslanik, s.a.v.s., govorio bi:

إِذَا سَافَرْتُمْ فِي الْخِصْبِ فَأَعْطُوا الْإِبِلَ حَظَّهَا مِنْ الْأَرْضِ وَإِذَا سَافَرْتُمْ فِي السَّنَةِ فَبَادِرُوا نِقْيَهَا . وَفِي لَفْظٍ فَأَسْرِعُوا عَلَيْهَا السَّيْرَ وَإِذَا عَرَّسْتُمْ ، فَاجْتَنِبُوا الطَّرِيقَ فَإِنَّهَا طُرُقُ الدَّوَابِّ وَمَأْوَى الْهَوَامِّ بِاللَّيْلِ.

"Ako putujete po plodnim predjelima, dadnite devama njihovo pravo u pašnjacima, a ako putujete po oskudnim, onda požurite s njima." U drugoj verziji stoji: "..onda požurite s njima. A ako negdje zanoćite, ne zanoćivajte na putu, jer su to putevi životinja i noćnih insekata i zvijeri."[872]

Kada bi vidio neko naselje u koje je kanio ući, pri njegovu viđenju bi rekao:

اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظْلَلْنَ ، وَرَبَّ الْأَرَضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقْلَلْنَ وَرَبَّ

[871] Bilježe ga Ahmed (2/132, 3/124) i Ebu Davud (2603). U lancu prenosilaca mu je Zubejr b. Velid eš-Šami, kojeg samo Ibn Hibban smatra povjerljivim. Ali i pored toga Hakim (2/100) ga smatra vjerodostojnim hadisom, i u tome ga podržava Zehebi. Hafiz ga u *Emalil-ezkar* ocjenjuje kao hasen hadis.

[872] Bilježe ga Muslim (1926) u *Iznajmljivanju*, poglavlje: Briga za životinjama na putovanju, Tirmizi (2862) u *Edebu*, poglavlje: Savjeti putniku na putu, Ebu Davud (2569) u *Džihadu*, poglavlje: Žurba na putovanju, i Ahmed (2/337, 378).

الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضْلَلْنَ وَرَبَّ الرِّيحِ وَمَا ذَرَيْنَ إِنَّا نَسْأَلُكَ خَيْرَ هَذِهِ الْقَرْيَةِ وَخَيْرَ أَهْلِهَا ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا فِيهَا.

"Bože, Gospodaru sedam nebesa i onoga što ona pokrivaju i Gospodaru sedam zemalja i onoga što nose, Gospodaru šejtana i onih koje na zabludu odvode, Gospodaru vjetra i onoga što on pokreće, molimo Te za dobro ovog naselja i dobro njegovih stanovnika, a utječemo Ti se od njegova zla i zla onoga što je u njemu."[873]

Kada bi na putovanju ugledao izlazak zore, rekao bi:

سَمِعَ سَامِعٌ بِحَمْدِ اللهِ وَحُسْنِ بَلَائِهِ عَلَيْنَا ، رَبَّنَا صَاحِبْنَا وَأَفْضِلْ عَلَيْنَا عَائِذًا بِاللهِ مِنَ النَّارِ.

"Dostavio onaj ko čuje ovaj moj govor drugome. Neka Ti je hvala, Allahu, što si nas iskušao s lijepim iskušenjima. Gospodaru naš, budi nam saputnik i svojom dobrotom i plemenitošću nas zaštiti od vatre."[874]

Poslanik, s.a.v.s., zabranjivao je da se s Kur'anom putuje u neprijateljsku zemlju iz bojazni da ga neprijatelj ne bi omalovažio.[875]

Zabranjivao bi ženama da putuju same bez mahrema, pa makar i jedan berid (rastojanje od dvanaest milja).[876]

---

[873] Bilježe ga Ibn Sunni (529), Ibn Hibban (2377) i Hakim (1/446) od Suhejba. U lancu prenosilaca mu je Ebu Mervan, Atain otac. Naveo ga je Zehebi u *Mizanu* i rekao da je Nesai za njega kazao da je nepoznat prenosilac i da mu nije potvrđeno druženje s Poslanikom, s.a.v.s. Međutim, i pored toga Hafiz smatra da je ovaj hadis hasen, a Ibn Hibban i Hakim i Zehebi vele da je ovaj hadis sahih.

[874] Bilježe ga Muslim (2718) u *Zikru i dovama*, poglavlje: Traženje zaštite od onog što se uradilo i onoga što se nije uradilo, Ebu Davud (5086) u *Edebu*, poglavlje: Šta se kaže kad se osvane, i Ibn Sunni (515) od Ebu Hurejre.

[875] Bilježe ga Buhari (6/93) u *Džihadu*, poglavlje: Pokuđeno je putovati u neprijateljsku zemlju s Mushafom, Muslim (1869) u *Imaretu*, poglavlje: Zabranjeno je da se s Mushafom putuje u nevjerničku zemlju, Ebu Davud (2610) u *Džihadu*, poglavlje: Putovanje s Mushafom u neprijateljsku zemlju, Ibn Madža (2879) u *Džihadu*, poglavlje: Zabranjeno je s Kur'anom putovati u neprijateljsku zemlju, *Muvetta* (2/446) u *Džihadu*, poglavlje: Zabranjeno je da se s Kur'anom putuje u neprijateljsku zemlju, i Ahmed (2/6, 10, 55, 63, 77, 128). Ova se zabrana odnosi na situacije ako će oni ponižavati i omalovažiti Kur'an.

[876] Bilježi ga Ebu Davud (1725) u *Obredima*, poglavlje: O ženi koja krene na hadž bez mahrema, do Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je dobar, a Hakim (1/442) veli da je ovaj

Naređivao bi putniku, kada bi završio posao na putovanju, da požuri s povratkom svojoj porodici.[877]

Kada bi htio vratiti se s puta, na svakoj uzvišici bi učio tekbir po tri puta, a zatim bi učio:

لَا إِلَهَ إِلّا اللهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ آيِبُونَ تَائِبُونَ ، عَابِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ صَدَقَ اللهُ وَعْدَهُ وَنَصَرَ عَبْدَهُ وَهَزَمَ الأَحْزَابَ وَحْدَهُ.

"Nema boga osim Allaha jedinog koji nema sudruga. Njemu pripada vlast i zahvala i On je svemoćan. Vraćamo se kajući se, pokoravajući se i zahvaljujući našem Gospodaru. Allah je ispunio Svoje obećanje, pomogao Svoga roba i sam porazio saveznike."[878]

---

hadis sahih i u tome je s njim suglasan Zehebi. Bilježe ga i Buhari (2/468), Muslim (1339), Ebu Davud (1726) i Tirmizi (1170) od Ebu Hurejre u merfu formi u sljedećoj verziji: "Nije dozvoljeno ženi koja vjeruje u Allaha i Sudnji dan da putuje putovanje dugo dan i noć bez mahrema." Bilježe ga Buhari (2/468) i Muslim (1338) od Ibn Omera u sljedećoj verziji: "Žene neka ne putuju tri dana bez mahrema." Također ga bilježi Muslim (2/975, 976) pod brojem: (415) od Ebu Seida el-Hudrije. U njegovoj verziji kaže se: "Neka žena ne putuje dva dana bez mahrema ili muža." Bilježe ga Buhari (4/64, 65) i Muslim (1341) od Ibn Abbasa, r.a., da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Žena može putovati samo s mahremom, a kod nje se može ući samo s mahremom ili mužem." Neki čovjek je rekao: "Allahov Poslaniče, ja želim krenuti s tom i tom vojskom, a žena mi želi obaviti hadž." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Idi s njom!" U ovom hadisu putovanje je neograničeno, ali su ga definirali prethodni hadisi. Većina je učenjaka postupila po nesputanim (mutlak) hadisima, zbog različitosti definiranja putovanja. Nevevi veli: "Ne aludira se na bukvalna ograničenja u hadisima, nego na ono što se smatra putovanjem. Na takva putovanja ženi nije dozvoljeno krenuti bez mahrema. Ograničenje u hadisima izraženo je na osnovu situacije i prilika u koje su bile tada, i zato se ne postupa po tome.»

877 Bilježe ga Buhari (3/495, 496) u *Umri*, poglavlje: Putovanje je jedna vrsta patnje, Muslim (1927) u *Imaretu*, poglavlje: Putovanje je vrsta patnje, (2/980), u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se naređuje od posla da se uradi pri putovanju, Ibn Madža (2882) u *Obredima*, poglavlje: Odlazak na hadž, Ahmed (2/236, 445, 496) i Darimi (2/286) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Putovanje je vrsta patnje, od Ebu Hurejre.

878 Bilježi ga Buhari (3/492) u *Hadžu*, poglavlje: Šta se kaže kad se vrati s hadža ili umre, ili borbe, i u *Džihadu*, poglavlje: Učenje tekbira kada se uspne ne uzvišicu, i poglavlje: Šta se kaže kad se vrati iz borbe (11/160, 161) u *Dovama*, poglavlje: Ko želi na putovanju ili se vrati s puta, (1/421) u *Hadžu*, poglavlje: Oprosni hadž, Ebu Davud (2770) u *Džihadu*, poglavlje: O učenju tekbira na svakom uzvišenju na putovanju, i Ahmed (2/63) od Ibn Omera.

Zabranjivao je da čovjek noću dođe svojoj porodici nakon dugog putovanja.[879]

U dva bilježi se da Poslanik, s.a.v.s., nije dolazio svojim ženama noću, nego ujutro ili navečer.[880]

Kada bi se vratio s putovanja dočekivala bi ga djeca njegovih ukućana. Abdullah b. Džafer kaže: "Kada se Poslanik, s.a.v.s., vratio s putovanja dodali bi me njemu, pa me je stavio ispred sebe. Zatim bi mu bilo dodato jedno Fatimino dijete, Hasan ili Husejn, pa ga je stavio sebi iza leđa, te smo ušli u Medinu troje na jednoj životinji."[881]

---

[879] Bilježe ga Buhari (3/493) u *Hadžu*, poglavlje: Dolazak noću, i u poglavlju: Čovjek ne ide porodici kada dođe u grad, i u *Braku*, poglavlje: Ne treba dolaziti porodici nakon dugog putovanja noću iz bojazni da ih ne uhodi ili traži neki njihov gaf, Muslim (3/1527) u *Imaretu*, poglavlje: Pokuđeno je dolaziti kući, tj. noću onome ko se vrati s puta, broj hadisa: (182, 183, 184), Ebu Davud (2776), Tirmizi (2713), Darimi (2/275) i Ahmed (3/302, 308, 310, 358, 391, 396) od Džabira, r.a. Ograničenje te zabrane s dugim putovanjem aludira da je efektivni uzrok zabrane upravo takvo putovanje. Poznato je da su propis i njegov efektivni uzrok u kauzalnoj vezi, tj. kada se nađe njegov uzrok, nađe se i propis i obratno. Onaj ko se vrati svojoj porodici nakon dugog putovanja moguće je da nađe svoju porodicu u neželjenoj čistoći i nesređenosti koja ne dolikuje supruzi i moguće je da to onda bude uzrok osjećaja odvratnosti prema njoj. Na to je Poslanik, s.a.v.s., ukazao u sljedećem hadisu: "Da bi se očistila žena čiji je muž bio odsutan i počešljala svoju raščupanu kosu." Ili da je zatekne u stanju s kojim nije zadovoljan, a Šerijat podstiče da se ne smije niko uhoditi. Na to Poslanik s.a.v.s., aludira u sljedećem hadisu: "...da ih ne uhodi i ne traži njihove gafove." Ta zabrana ne zabranjuje najavljivanje porodici svog dolaska, kao npr. da ih obavijesti da će doći tada i tada. O tome je Ibn Huzejme bio izričit u svom *Sahihu*, a potom je naveo predaju od Ibn Omera da je rekao: "Kada se Allahov Poslanik, s.a.v.s., vraćao iz borbe rekao je: 'Nemojte dolaziti svojim ženama (nenajavljeni)', pa je poslao da se najavi njihov dolazak." Hafiz je rekao: "U hadisu se podstiče na ljubav i pažnju posebno među supružnicima, jer je Zakonodavac uzeo u obzir to među supružnicima, i pored toga što je svako od njih vidio kod drugoga ono što se obično pokriva. Čak, u većini slučajeva svaki supružnik zna mahane svoga partnera. Ali pored svega toga, zabranjeno je da se dođe nenajavljen kako se ne bi vidjelo ono što je odvratno za dušu. Ako je to tako sa supružnicima, onda je preče da se na to pazi među drugima. Također se u hadisu podstiče da se izbjegava iznenadni dolazak, jer to vodi lošem mišljenju prema muslimanu."

[880] Bilježe ga Buhari (3/493) u *Umri*, poglavlje: Dolazak noću, i Muslim (1928) u *Imaretu*, poglavlje: Pokuđeno je dolaziti noću, od Enesa b. Malika.

[881] Bilježi ga Muslim (2428) u *Odlikama ashaba*, poglavlje: Odlike Abdullaha b. Džafera, r.a.

Onoga ko bi se vratio s putovanja grlio je i ljubio ako je bio iz njegove porodice. Zuhri od Urveta, od Aiše prenosi da je Zejd b. Harise došao u Medinu, a Allahov Poslanik, s.a.v.s., je bio kod Aiše. Došao mu je i pokucao na vrata. Allahov Poslanik, s.a.v.s., je ustao nagao prema njemu, zagrlio ga i poljubio. A tako mi Allaha, ja ga ni prije toga niti poslije toga nisam vidjela nagog. [882]

Aiša je rekla: "Kada je Džafer došao sa svojim drugovima, Poslanik, ga je dočekao i poljubio između očiju i zagrlio ga."

Ša'bi veli: "Ashabi Allahova Poslanika, bi se grlili kad bi se vraćali sa putovanja." Kada bi se Poslanik, s.a.v.s., vratio s putovanja prvo bi otišao u džamiju i klanjao dva rekata. [883]

---

[882] Bilježi ga Tirmizi (2733) u *Traženju dozvole*, poglavlje: Šta se prenosi o grljenju. Lanac mu je slab. A predaju koju prenosi Ša'bi poslije ove bilježi Ebu Davud (5220) u *Edebu*, poglavlje: O poljupcu između očiju. Lanac mu je prekinut. Hafiz ga navodi u *Fethu* (11/51) i veli da ga Begavi u *Mudžemus-sahabeti* bilježi sa spojenim lancem prenosilaca od Aiše. Međutim, u lancu mu je Muhammed b. Abdullah b. Ubejd b. Umejr, slab prenosilac. Bilježi ga Ebu Davud (5214) putem nekog čovjeka iz Anzeta koga nije imenovao u kojem stoji da je taj čovjek rekao: "Upitao sam Ebu Zerra: 'Je li se Allahov Poslanik, s.a.v.s., rukovao sa svima kada biste se sreli s njim?' Rekao je: 'Kad god sam ga sreo rukovao se sa mnom. Jednog dana je poslao po mene, ali nisam bio kod kuće. Kada sam se vratio rekli su mi da me je tražio. Kada sam mu došao zatekao sam ga na krevetu. Zagrlio me je i to je bilo nešto najbolje i najprijatnije.'" Prenosioci su mu povjerljivi, osim tog nepoznatog. Bilježi ga i Taberani u *Evsatu*. Prenosioci su mu ljudi koji prenose sahih hadise, kako je to rekao Munziri (3/270). Bilježi ga i Hejsemi (8/36) od Enesa da je rekao: "Kada bi se sreli rukovali bi se, a kad bi se vraćali s putovanja grlili bi se." Bilježe ga i Buhari u *El-Edebul-mufredu* (970) i Ahmed (3/395) od Džabira b. Abdullaha da je rekao: "Dopro je do mene hadis od nekog čovjeka da ga je čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s. Kupio sam devu i krenuo prema njemu. Išao sam mjesec dana dok nisam stigao u Šam. Otkrio sam da je to bio Abdullah b. Enis. Rekao sam vrataru da mu kaže da je na vratima Džabir. Upitao je: 'Sin Abdullahov?' Rekao sam: 'Da.' Izišao je gazeći svoju odjeću, pa smo se zagrlili." Lanac mu je hasen, kako to tvrdi Hafiz u *Fethu*. Taberani u *Evsatu* i *Sagiru* (7, 8) bilježi ovaj hadis od Džuhejfe da je rekao: "Kada je Džafer b. Ebi Talib iz Etiopije došao kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., poljubio ga je između očiju i rekao: 'Ne znam šta nas je više obradovalo: Džaferov dolazak ili oslobađanje Meke.'" Lanac prenosilaca mu je slab.

[883] Bilježe ga Buhari (8/89), Muslim (2769) i Ebu Davud (2781) od Ka'ba b. Malika.

POSLANIKOVA, S.A.V.S., PRAKSA UČENJA BRAČNIH DOVA I ZIKROVA

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., podučio ashabe hutbetul-hadže (hutbu za potrebu) koja glasi:

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا ، وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا ، مَنْ يَهْدِ اللهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ثُمَّ يَقْرَأُ الْآيَاتِ الثَّلَاثَ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ﴾ [آل عِمْرَانَ، ١٠٢]، ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ [النِّسَاءِ ١] ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ [الْأَحْزَاب ٧٠-٧١].

"Hvala pripada Allahu. Mi Ga hvalimo, od Njega pomoć i oprosta tražimo. Utječemo Mu se od zala naših duša i loših naših djela. Koga Allah uputi, neće zalutati, a koga ostavi u zabludi nemamo mu upute. Svjedočim da nema boga osim Allaha, i svjedočim da je Muhammed Njegov rob i poslanik." Potom je proučio sljedeća tri ajeta: *"O vjernici, bojte se Allaha onako kako se treba bojati i umirite samo kao muslimani!"* (Alu Imran, 102) *"O ljudi, bojte se Gospodara svoga, koji vas od jednog čovjeka stvara, a od njega je i drugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte, s imenom čijim jedni druge molite i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah, zaista, stalno nad vama bdi."* (En-Nisa, 1) *"O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi*

i grijehe vam oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao postići će ono što bude želio." (El-Ahzab, 70-71)[884]

Šu'be je rekao da je pitao Ebu Ishaka da li se to uči pri bračnoj zaruci ili u drugim situacijama pa mu je rekao da se ta hutba uči prije svake potrebe.

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

إِذَا أَفَادَ أَحَدُكُمْ امْرَأَةً أَوْ خَادِمًا ، أَوْ دَابَّةً فَلْيَأْخُذْ بِنَاصِيَتِهَا ، وَلْيَدْعُ اللهَ بِالْبَرَكَةِ وَيُسَمِّي اللهَ عَزَّ وَجَلَّ وَلْيَقُلْ اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا وَخَيْرَ مَا جُبِلَتْ عَلَيْهِ وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهَا وَشَرِّ مَا جُبِلَتْ عَلَيْهِ.

"Kada neko do vas priđe ženi, slugi ili životinji neka ih uzme za kiku i neka zamoli Allaha za bereket, neka spomene Allaha i kaže: 'Bože, ja od Tebe tražim njeno dobro i dobro prema kome je prirodno sklono, a utječem Ti se od njegova zla i zla prema kojem je prirodno sklono.'"[885]

Onom ko bi se oženio govorio je: بَارَكَ اللهُ لَكَ وَبَارَكَ عَلَيْكَ وَجَمَعَ بَيْنَكُمَا فِي خَيْرٍ "Barekellahu leke, ve barekellahu alejke, ve džeme'a bejnekuma fi hajrin." (Allah vam dao blagoslov. Allah prosuo na vas blagoslov. Allah vas združio u dobru.)[886]

---

[884] Bilježe ga Tirmizi (1105) u *Braku*, poglavlje: O bračnoj zaruci, Ibn Madža (1892) u *Braku*, Ahmed (4116, 3721), Nesai (6/89) u *Braku*, poglavlje: Šta je lijepo reći pri bračnom odnosu, Tahavi u *Muškilul-asar* (1/4) i Bejheki u *Sunenu* (3/214) putem Ebu Ishaka od Ebul-Ahvesa od Ibn Mesuda u merfu formi. Lanac prenosilaca mu je jak, a Tirmizi veli da je ovaj hadis hasen.

[885] Bilježe ga Ebu Davud (2160) u *Braku*, poglavlje: Potpuni brak, Ibn Madža (1918) u *Braku*, poglavlje: Šta će reći čovjek kad kod njega uđe njegova žena, Buhari u *Ef'alul-ibadi* (77) i Bejheki (7/148) od Amra b. Šu'ajba, od njegova oca, od njegova djeda. Lanac prenosilaca mu je dobar, a Hakim (2/185) veli da je sahih u čemu se s njim slaže i Zehebi. Njegov lanac prenosilaca smatra dobrim i Iraki.

[886] Bilježe ga Ebu Davud (2130), Tirmizi (1091) u *Braku*, poglavlje: Šta se kaže onome ko se oženi, Ibn Madža (1905) u *Braku*, poglavlje: Čestitanje braka, Ahmed (2/281) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je jak. Tirmizi veli da je ovaj hadis hasenun-sahih. On ima i drugu verziju od Akila b. Ebi Taliba, koju bilježe Ahmed, Ibn Madža i Nesai.

Poslanik, s.a.v.s., je također rekao:

لَوْ أَنَّ أَحَدَكُمْ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَأْتِيَ أَهْلَهُ ، قَالَ بِسْمِ اللهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيْطَانَ وَجَنِّبِ الشَّيْطَانَ مَا رَزَقْتَنَا ، فَإِنَّهُ إِنْ يُقَدَّرْ بَيْنَهُمَا وَلَدٌ فِي ذَلِكَ لَمْ يَضُرَّهُ شَيْطَانٌ أَبَدًا.

"Kada bi neko od vas, kada htjedne prići svojoj ženi rekao: 'Bože, udalji nas od šejtana i udalji šejtana od onoga sa čime ćeš nas opskrbiti', pa ako bude suđeno da se među njima zametne dijete, nikada mu šejtan neće nauditi."[887]

Poglavlje o tome šta je Poslanik, s.a.v.s., govorio kada bi vidio nešto što bi ga zadivilo kod svoje porodice i u svom imetku

Enes prenosi da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَا أَنْعَمَ اللهُ عَلَى عَبْدٍ نِعْمَةً فِي أَهْلٍ وَلَا مَالٍ أَوْ وَلَدٍ فَيَقُولُ مَا شَاءَ اللهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ فَيَرَى فِيهِ آفَةً دُونَ الْمَوْتِ وَقَدْ قَالَ تَعَالَى : ﴿وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَاءَ اللهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللهِ﴾.

"Svako kome Allah da neku blagodat u ženi, imetku ili djetetu pa kaže: 'Mašallah, la kuvvete illa billah.'(Šta Allah hoće. Nema snage niti moći bez Allaha), neće ga u tome ništa pogoditi osim smrti, jer Uzvišeni je rekao: *'A zašto nisi, kada si u vrt svoj ušao, rekao: Mašallah!, moć je samo u Allaha.'*(El-Kehf, 39)"[888]

---

[887] Bilježi ga Buhari (11/161) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže kada se priđe ženi, Muslim (1434) u *Braku*, poglavlje: Šta je poželjno da se kaže prije bračnog odnosa, Ahmed (1867, 1908, 2178, 2555, 2597), Ebu Davud (2161), Tirmizi (1092) i Ibn Madža (1919) od Ibn Abbasa.

[888] Bilježe ga Taberani u *Sagiru* (122) i Ibn Sunni (309). Naveo ga je i Ibn Kesir u svom *Tefsiru* (3/84) od *Musneda* Ebu Ja'le el-Mevsilija putem Ise b. Avna da je rekao: "Pričao nam je Abdulmelik b. Zurare, od Enesa da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao..." Hafiz Ebul-Feth el-Ezdi je rekao: "Lanac Isaa b. Avna od Abdulmelika b. Zurare od Enesa nije vjerodostojan."

POGLAVLJE O TOME ŠTA SE KAŽE KAD SE VIDI NEKO KO JE ISKUŠAN S NEČIM

Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao:

مَا مِنْ رَجُلٍ رَأَى مُبْتَلًى فَقَالَ الْحَمْدُ للهِ الَّذِي عَافَانِي مِمَّا ابْتَلَاكَ بِهِ وَفَضَّلَنِي عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقَ تَفْضِيلًا إِلَّا لَمْ يُصِبْهُ ذَلِكَ الْبَلَاءُ كَائِنًا مَا كَانَ.

"Svaki čovjek koji kaže kada vidi nekoga ko je iskušan sa nečim: 'Hvala Allahu koji me je spasio od toga sa čime te je iskušao i odlikovao nad mnogim stvorenjima', neće ga pogoditi to iskušenje ma kakvo ono bilo."[889]

POGLAVLJE O TOME ŠTA SE KAŽE KOGA ZADESI ZLOSLUTNOST I PESIMIZAM

Navodi se da se jedne prilike kod Poslanika, s.a.v.s., spomenuta zloslutnost, pa je rekao:

أَحْسَنُهَا الْفَأْلُ وَلَا تَرُدُّ مُسْلِمًا ، فَإِذَا رَأَيْتَ مِنْ الطِّيَرَةِ مَا تَكْرَهُ فَقُلْ اللَّهُمَّ لَا يَأْتِي بِالْحَسَنَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا يَدْفَعُ السَّيِّئَاتِ إِلَّا أَنْتَ وَلَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِكَ.

---

889 Bilježi ga Tirmizi (3428) u *Dovama,* poglavlje: Šta se pronosi o onome što treba reći kada se vidi neki nevoljnik, od Ebu Hurejre i veli da je hadis hasen, kao što i jest. Ovaj hadis ima druge verzije i puteve od Omera ili njegova sina, a bilježe se kod Tirmizija (3427), Ebu Neima (6/265), Ibn Madža (3892) i zadnja verzija se bilježi kod Ebu Nuajma u *El-Hil'jetu* (5/13).

"Od nje je bolja lijepa riječ, a ona ne može odvratiti muslimana. Kada vidiš zloslutnju koju prezireš reci: 'Bože, dobra djela dolaze samo od Tebe, a loša sprečavaš samo Ti. Nema snage i moći bez Tebe.'"[890]

Ka'b bi govorio: "Bože, nema zloslutnje do Tvoje, niti ima dobra do Tvog, niti ima drugog gospodara do Tebe, niti ima snage i moći osim kod Tebe. Tako mi Onoga u čijoj ruci je moj život to je vrhunac *tevekkula* i čovjekova džennetska riznica. Ko god to kaže pri putovanju ništa mu neće nauditi."[891]

POGLAVLJE O TOME ŠTA SE KAŽE KADA SE U SNU VIDI ONO ŠTO SE PREZIRE

Potvrđeno je od Poslanika, s.a.v.s., da je rekao:

الرّؤْيَا الصّالِحَةُ مِنْ اللهِ وَالْحُلْمُ مِنْ الشّيْطَانِ ، فَمَنْ رَأَى رُؤْيَا يَكْرَهُ مِنْهَا شَيْئًا ، فَلْيَنْفُثْ عَنْ يَسَارِهِ ثَلَاثًا ، وَلْيَتَعَوّذْ بِاللهِ مِنْ الشّيْطَانِ فَإِنّهَا لَا تَضُرّهُ وَلَا يُخْبِرْ بِهَا أَحَدًا . وَإِنْ رَأَى رُؤْيَا حَسَنَةً فَلْيَسْتَبْشِرْ وَلَا يُخْبِرْ بِهَا إِلّا مَنْ يُحِبّ.

"Lijepi snovi su od Allaha, a ružni su od šejtana. Ako neko u snu vidi nešto što prezire, neka pljucne na lijevu stranu tri puta,

---

[890] Bilježi ga Ebu Davud (3919) u *Medicini*, poglavlje: Zloslutnja, od Sufjana od Habiba b. Ebi Sabita od Urveta b. Amira... Lanac mu je slab zbog obmane od strane Habiba b. Sabita, a oko ashabstva Urveta b. Amira postoji polemika. Bilježi ga Ibn Hibban u *Povjerljivim prenosiocima iz reda tabiina*. Hadis bilježe i Buhari (10/181) i Muslim (2223) od Ebu Hurejre da je čuo Poslanika, s.a.v.s., kada je rekao: "Nema zloslutnje, jer bolji je *el-fe'l*." Rekli su: "Allahov Poslaniče, šta je to *el-fe'l*?" Rekao je: "Dobra riječ koju čuje neko od vas." Bilježi ga i Tirmizi (1616) od Enesa od Poslanika, s.a.v.s., da ga je zadivljivalo kada bi odlazio obaviti neku stvar da čuje: "O upućeni, o uspješni." Tirmizi je rekao da je ovaj hadis hasenun-sahih, kao što i jest.

[891] To su riječi Ka'ba el-Ahbara, kako to navodi autor. Bilježi Ahmed u(2/220) od Abdullah b. Amra da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Koga odvrati neka zloslutnja od njegova posla, učinio je širk." Rekli su: "Allahov Poslaniče, šta je otkup za to?" Rekao je: "Da takav od vas kaže: 'Bože, nema dobra do Tvoga, niti zloslutnje do Tvoje, niti ima drugog boga do Tebe.'" U lancu prenosilaca mu je Ibn Lehia, slab prenosilac.

neka zatraži utočište od Allaha protiv šejtana i takvi snovi mu neće nauditi, i neka ih ne govori nikome. A ko vidi lijepe snove, neka se raduje i neka ih priča samo onome koga voli."[892]

Onome ko bi vidio u snu nešto što prezire naređivao bi da promijeni stranu na kojoj je spavao i da klanja.[893]

Poslanik, s.a.v.s., naredio je pet stvari: da se pljucne na lijevu stranu, da se zatraži utočište od Allaha protiv šejtana, da se takvi snovi nikome ne pričaju, da se promjeni strana na kojoj se spavalo, da se ustane klanjati. Ko sve to izvrši, loši snovi mu neće nauditi, pa čak te stvari će odagnati njihovo zlo.

Poslanik, s.a.v.s., je također rekao:

الرُّؤْيَا عَلَى رِجْلِ طَائِرٍ مَا لَمْ تُعَبَّرْ ، فَإِذَا عُبِّرَتْ وَقَعَتْ وَلَا يَقُصَّهَا إِلَّا عَلَى وَادٍّ أَوْ ذِي رَأْيٍ.

"Snovi su okačeni o ptičjoj nozi sve dok se ne protumače, pa kada se protumače, padnu. Zato neka ih nikome ne priča osim onom ko ga voli ili onome ko će mu dati savjet."[894]

---

[892] Bilježe ga Buhari (12/344) u *Tumačenju snova*, poglavlje: Ko vidi Poslanika, s.a.v.s., i poglavlje: Ružni snovi su od šejtana, i u poglavlju: Ko vidi snove koje prezire neka ih nikome ne govori i neka ih ne spominje, i poglavlje: Lijepi snovi su od Allaha, i poglavlje: Lijepi snovi su četrdeset i šesti dio poslanstva, i u *Medicini*, poglavlje: Pljuckanje i rukja, Muslim (2261, 3) na početku *Knjige o snovima*, Ebu Davud (5022) i Tirmizi (2278) od Ebu Katade el-Harisa b. Rubija.

[893] Bilježi ga Muslim (2262) od Džabira u merfu formi u sljedećoj verziji: "Kada neko od vas vidi ružne snove, neka pljucne tri puta na lijevu stranu, neka zatraži utočište od Allaha protiv šejtana i neka promjeni stranu na kojoj je spavao." Također ga bilježi Muslim (2263) od Ebu Hurejre... u kojem, pored ostalog, stoji: "Kada neko od vas vidi nešto što prezire, neka ustane da klanja i neka to ne priča ljudima."

[894] Bilježe ga Tirmizi (2279) u *Snovima*, poglavlje: Šta se prenosi kada neko u snu vidi ono što prezire, Ebu Davud (5020) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o snovima, i Ibn Madža (3914) od Ebu Rezina el-Ukajlija. U lancu prenosilaca mu je Veki b. Udus, kojeg samo Ibn Hibban smatra povjerljivim prenosiocem. Ostali prenosioci su mu povjerljivi. Tirmizi veli da je ovaj hadis dobar (hasen) kao i Hafiz u *Fethu* (12/377, 378). Hakim (4/390) veli da je ovaj hadis sahih u čemu ga podržava i Zehebi. Hadis ima i drugu verziju od Ebu Kilabe da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Snovi se realizuju onako kako se tumače. To je slično čovjeku koji podigne nogu i koji čeka kada će je spustiti. Zato kada neko od vas vidi neke snove neka ih ne govori osim onom ko će ga posavjetovati ili učenjaku." Bilježi ga Abdurrezzak (20354). Prenosioci su

Kada bi se Omeru b. Hattabu, r.a., ispričali snovi rekao bi: "Bože, ako su dobri neka budu nama u korist, a ako su loši neka su našem neprijatelju."

Od Poslanika, s.a.v.s., bilježi se da je rekao: "Kome se ispričaju snovi neka onome ko ih je ispričao kaže samo dobro."

Prenosi se da bi Poslanik, s.a.v.s., onome ko bi usnio san prije nego što bi mu protumačio ga govorio: "Dobro si usnio", a potom bi mu ih protumačio.

Abdurrezzak od Ma'mera od Ejjuba od Ibn Sirina prenosi da je rekao: "Ebu Bekr es-Siddik kada bi htio tumačiti snove rekao bi: "Ako su ti snovi istiniti, biće to i to."

---

mu povjerljivi, ali je mursel. Bilježi ga Hakim u *Mustedreku* (4/391) u spojenoj verziji navodeći Enesa i veli da je ovaj hadis sahih u čemu ga podržava i Zehebi. Bilježi ga Darimi (2/131) s dobrim lancem prenosilaca od Sulejmana b. Jesara od Aiše da je rekla: "Neka žena u Medini imala je muža trgovca koji je putovao radi trgovine. Jednom je došla Allahovom Poslaniku, s.a.v.s., i rekla: 'Moj muž je odsutan, a ostavio me je u drugom stanju. Vidjela sam u snu da se stup moje kuće srušio i da sam rodila ćorava dječaka.' Poslanik, s.a.v.s., rekao je: 'Dobro je. Muž će ti se ako Bog da vratiti zdrav i rodit ćeš zdrava dječaka.' To joj se ponavljalo tri puta. Jednom je došla kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., bio odsutan. Upitala sam je, pa mi je ispričala svoje snove. Rekla sam joj: 'Ako istinu govoriš, muž će ti sigurno umrijeti i rodit ćeš zločesto dijete.' Sjela je i počela plakati. Potom je došao Allahov Poslanik, s.a.v.s., i rekao: 'Pazi Aiša! Kada tumačite muslimanu snove tumačite ih na dobro, jer oni bivaju onakvim kako se protumače onom ko ih je sanjao.'"

ŠTA TREBA URADITI ONAJ KO BUDE ISKUŠAN SA ŠEJTANSKIM DOŠAPTAVANJIMA I SA ČIME ĆE IM SE SUPROTSTAVITI

Salih b. Kejsan prenosi od Ubejdullaha b. Abdullaha b. Utbeta b. Mesuda od Ibn Mesuda u merfu formi da je rekao:

إِنَّ لِلْمَلَكِ الْمُوَكَّلِ بِقَلْبِ ابْنِ آدَمَ لَمَّةً ، وَلِلشَّيْطَانِ لَمَّةً فَلَمَّةُ الْمَلَكِ إِيعَادٌ بِالْخَيْرِ وَتَصْدِيقٌ بِالْحَقِّ وَرَجَاءُ صَالِحِ ثَوَابِهِ . وَلَمَّةُ الشَّيْطَانِ إِيعَادٌ بِالشَّرِّ وَتَكْذِيبٌ بِالْحَقِّ وَقُنُوطٌ مِنَ الْخَيْرِ فَإِذَا وَجَدْتُمْ لَمَّةَ الْمَلَكِ فَاحْمَدُوا اللهَ وَسَلُوهُ مِنْ فَضْلِهِ وَإِذَا وَجَدْتُمْ لَمَّةَ الشَّيْطَانِ فَاسْتَعِيذُوا بِاللهِ فَاسْتَغْفِرُوهُ.

"Melek koji je zadužen za čovječje srce ima svoje vrijeme, a i šejtan ima svoje. Melekovo vrijeme je obećanje dobra, verifikovanje istine, nada u nagradu za dobra djela, a šejtanovo je obećanje zla, opovrgavanje istine, pesimizma u nagradu za dobra djela. Kada osjetite vrijeme meleka onda se zahvalite Allahu, a kada osjetite šejtansko vrijeme, onda zatražite utočište od Allaha i zamolite Ga za oprost grijeha."[895]

Osman b. Ebi As je rekao Allahovom Poslaniku, s.a.v.s.:

يَا رَسُولَ اللهِ إِنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ حَالَ بَيْنِي وَبَيْنَ صَلَاتِي وَقِرَاءَتِي ، قَالَ ذَاكَ شَيْطَانٌ يُقَالُ لَهُ خِنْزَبٌ ، فَإِذَا أَحْسَسْتَهُ فَتَعَوَّذْ بِاللهِ مِنْهُ وَاتْفُلْ عَنْ يَسَارِكَ ثَلَاثًا.

---

895 Lanac mu je prekinut, jer Ubejdullah b. Abdullah nije doživio amidžu svog oca Ibn Mesuda. Bilježe ga Tirmizi u spojenoj formi (2991) u *Tefsiru*, poglavlje: Od sure Alu Imran, Ibn Hibban (40), Taberi (6170) od Abdullaha b. Mesuda u merfu' verziji. Lanac prenosilaca mu je slab, jer je u njemu Ata b. Saib, čije se pamćenje pobrkalo. Bilježi ga Taberi (3/88) u rječima Ibn Mesuda. Lanac mu je ispravan.

"Allahov Poslaniče, šejtan se isprepriječio između mene i mog namaza i učenja Kur'ana." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "To je šejtan po imenu Hinzeb. Kada ga osjetiš zatraži od Allaha zaštitu protiv njega i pljucni na lijevu stranu tri puta."[896]

Ashabi su mu se požalili da neki od njih u sebi osjećaju nešto tako strašno da bi voljeli da postanu komadi lavine nego da to ispričaju. Poslanik, s.a.v.s., je rekao:

اللهُ أَكْبَرُ اللهُ أَكْبَرُ الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي رَدَّ كَيْدَهُ إِلَى الْوَسْوَسَةِ.

"Allahu ekber, Allahu ekber, hvala Allahu koji je šejtanske spletke pretvorio u došaptavanja."[897]

Uputio je onoga ko bude iskušan sa šejtanskim došaptavanjem predstavljenim u sofističkim raspravama, poput: Allah je stvorio stvorenja, a ko je stvorio Allaha? Da kaže: ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ وَالظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ *"On je Prvi, i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve."* (El-Hadid, 3)

Također je Ibn Abbas rekao Ebu Zumejlu Simaku b. Velidu el-Hanefiju koji ga je pitao: "Šta sve osjećam u svom srcu?!" Ibn Abbas je upitao: "Šta je to?" Rekao je: "Tako mi Allaha, ne mogu to reći." Ibn Abbas je upitao: "Je li neka sumnja?" Rekao sam: "Da." Rekao mi je. "Od toga niko nije bio imun sve dok Allah nije objavio: ﴿فَإِنْ كُنْتَ فِي شَكٍّ مِمَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ فَاسْأَلِ الَّذِينَ يَقْرَءُونَ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكَ﴾ *'Ako sumnjaš u*

---

[896] Bilježi ga Muslim (2203) u *Selamu*, poglavlje: Traženje zaštite od šejtanskog došaptavanja u namazu.

[897] Bilježe ga Ahmed (1/235), Ebu Davud (5112) u *Edebu*, poglavlje: O odvraćanju šejtanskih došaptavanja, Tajalisi (2704) od Ibn Abbasa. Lanac mu je ispravan. Bilježi ga Muslim (132) i Ebu Davud (5111) od Ebu Hurejre da je rekao: "Neki ashabi su došli Poslaniku, s.a.v.s., i upitali ga: 'Mi u sebi osjećamo neke stvari i svako od nas ustručava se ispričati ih?!' Poslanik, s.a.v.s. priupitao je: 'Znači to osjećate?!' Rekli su: 'Da.' Odgovorio je. 'To je pravi iman.'" Hattabi je rekao: "To znači da je ta pojava pravi iman zbog toga što vam on zabranjuje da prihvatite i povjerujete u ono što vam šejtan došaptava. A to ne znači da je samo došaptavanja pravi iman, jer je to produkt šejtanskog djelovanja i nagovaranja, pa kako da se te stvari smatraju pravim imanom?!"

ono što ti objavljujemo, upitaj one koji čitaju Knjigu, prije tebe objavljenu...' (Junus, 94)" Potom mu je Ibn Abbas rekao: "Kada u svom srcu osjetiš nešto, reci: 'On je Prvi, i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve.'"[898]

Ukazao im je da je taj sofistički lanac pitanja neodrživ na osnovu zdravog razuma, i da lanac stvaranja stvorenja završava na Prvom prije Koga nema ničega i da se završava na Posljednjem poslije Koga nema ništa.

Allahova vidljivost znači visinu iznad koje nema ništa, Njegova nevidljivost je sveobuhvatnost iza koje nema ništa, jer da je prije Njega bilo nešto utjecalo bi na Njega zbog toga što bi ono bilo gospodar stvorenja. To znači, da se mora doći do zaključka da Stvoritelj nije stvorenje, da je taj Stvoritelj neovisan od drugih, a da sve drugo ovisi o Njemu i postoji s Njim. Da je On oduvijek i da nema početka, da je On prvi i da prije nije postojalo ništa, da je On posljednji poslije koga nema ništa, da je On Vidljivi koji je iznad svega, da je On Nevidljivi ispod koga nema ništa.

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

لَا يَزَالُ النَّاسُ يَتَسَاءَلُونَ حَتَّى يَقُولَ قَائِلُهُمْ هَذَا اللهُ خَلَقَ الْخَلْقَ فَمَنْ خَلَقَ اللهَ؟ فَمَنْ وَجَدَ مِنْ ذَلِكَ شَيْئًا فَلْيَسْتَعِذْ بِاللهِ وَلْيَنْتَهِ.

"Ljudi će se neprestano pitati sve dok neko od njih ne upita: 'Dobro, Allah je stvorio stvorenja, a ko je stvorio Allaha?' Ko od toga osjeti nešto, neka zatraži utočište od Allaha i neka prestane s tim."[899]

---

[898] Bilježi ga Ebu Davud (5110). Lanac mu je dobar.

[899] Bilježe ga Buhari (6/240) u *Početku stvaranja*, poglavlje: Svojstva iblisa i njegove vojske, Muslim (135) u *Imanu*, poglavlje, Objašnjenje šejtanskih došaptavanja u imanu, Ebu Davud (4721) u *Sunnetu*, poglavlje: O Džehmijama, Ahmed (2/292, 317, 331, 387, 539) od Ebu Hurejre. El-Mazeri je rekao: "Misli ima dvije vrste, one koje su nepostojane i koje ne donose sumnju. Njih se oslobađa sa njihovim zanemarivanjem. Na njih aludira hadis i one se nazivaju šejtanskim došaptavanjima. Postojane misli jesu one koje nastaju od sumnje, i one se uklanjaju samo sa promišljanjem i dokazima."

Uzvišeni je rekao:

﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

"A kada šejtan pokuša da te na zle misli navede, ti zatraži utočište u Allaha, jer On, uistinu, sve čuje i zna sve." (Fussilet, 36)

Šejtana ima dvije vrste: vidljivi šejtani, to su ljudi, i nevidljivi šejtani, to su džini. Uzvišeni je naredio Svom Poslaniku da se zaštiti od ljudskih šejtana s njihovim zanemarivanjem, oprostom i uzvraćanjem na najljepši način, a od džinskih šejtana sa traženjem utočišta kod Allaha od njih. Obje te vrste spojio je u surama: El-Araf, El-M'uminun i Fussilet. Učenje euzubille pri učenju Kur'ana i zikru najbolji je način da se otkloni zlo džinskih šejtana, a oprost, zanemarivanje i uzvraćanja na najljepši način, najbolji je način da se zaštiti od zla ljudskih šejtana.

Neko je rekao: "Samo skrušena euzubilla ili uzvraćanje na najbolji način najbolje su dvije tražene stvari. Druga je lijek za bolest od vidljivih, a prva je lijek za bolest od zla nevidljivih."

ŠTA TREBA REĆI I URADITI ONAJ KO SE JAKO NALJUTI?

Takvom je Poslanik, s.a.v.s., naredio da vatru srdžbe ugasi s abdestom, i da sjedne onaj ko stoji, a da legne onaj ko sjedi i da zatraži utočište u Allaha od prokletog šejtana.

Pošto su srdžba i strast dvije vatrene žeravice u srcu čovjeka naređeno mu je da ih ugasi s abdestom, namazom i traženjem zaštite od prokletog šejtana, kako je Uzvišeni i rekao: ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ﴾ "*Zar ćete drugima naređivati dobro, a sebe zaboravljati?!*" (El-Bekare, 44) Pošto to rade oni koje je obuzela velika strast, naređeno im je da to ugase sa onim sredstvima s kojima se gase njena žeravica, a to je potpomaganje sa strpljenjem i namazom. Allah je naredio da se traži zaštita od šejtana kada on pokuša navesti na zle misli. Pošto svi grijesi proističu od srdžbe i strasti, tako da je krajnji ishod srdžbe ubistvo, a strasti blud, Allah je spojio ta dva delikta i učinio ih istovjetnim u suri El-En'am, El-Isra, El-Furkan i El-Mumtehane. Ukratko rečeno: Uzvišeni je ukazao Svojim robovima na sredstva s kojima će se zaštititi od zla dvije sile: srdžbe i strasti, a to su: namaz i euzubillah.

* * *

Kada bi Poslanik, s.a.v.s., vidio nešto što voli rekao bi:

الْحَمْدُ لِلهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمّ الصَّالِحَاتُ . وَإِذَا رَأَى مَا يَكْرَهُ قَالَ ‹ الْحَمْدُ لِلهِ عَلَى كُلِّ حَالٍ.

"Hvala Allahu s čijim blagodatima se upotpunjavaju dobra

djela." A kada bi vidio nešto što ne bi volio, rekao bi: "Hvala Allahu za svako stanje."[900]

* * *

Poslanik, s.a.v.s., bi učio za onoga ko bi mu nešto pomogao dovu prikladnu za njega. Kada mu je Ibn Abbas pripremio vodu za abdest rekao je: اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ وَعَلِّمْهُ التَّأْوِيلَ "Bože, poduči ga u vjeri i u tefsiru."[901]

Kada ga je Ebu Katade na jednom noćnom putovanju uspravio, nakon što se nageo na svojoj jahalici, rekao je: "Allah te sačuvao onako kako si ti sačuvao Njegova Poslanika."[902]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ مَعْرُوفٌ فَقَالَ لِفَاعِلِهِ جَزَاكَ اللهُ خَيْرًا ، فَقَدْ أَبْلَغَ فِي الثَّنَاءِ.

"Ko kaže onome ko mu učini neko dobro: 'Neka te Allah nagradi sa dobrim', potpuno mu se zahvalio."[903]

Poslanik, s.a.v.s., uzeo je kredit od Abdullaha b. Ebi Rebie, potom mu ga je vratio i rekao:

بَارَكَ اللهُ لَكَ فِي أَهْلِكَ وَمَالِكَ ، إِنَّمَا جَزَاءُ السَّلَفِ الْحَمْدُ وَالْأَدَاءُ.

---

900 Bilježe ga Ibn Madža (3803) i Ibn Sunni (380) od Aiše. Lanac prenosilaca mu je slab, ali ga potvrđuje predaja koju prenosi Ebu Hurejre, a bilježi Ebu Nuajm u *El-Hil'jetu* (3/157) i Ibn Madža (3804). Međutim, lanac prenosilaca mu je slab, pa se zajedno jačaju.

901 Bilježi se u Buharija (1/214) u sljedećoj verziji: "Bože, poduči ga u vjeri.", kao i (1/155, 13/208) u sljedećoj verziji: "Bože poduči ga Knjizi.", kao i (7/78) u sljedećoj verziji: "Bože, poduči ga mudrosti." Bilježi ga i Muslim (2477) u sljedećoj verziji: "Bože, učini ga razumnim." Humejdi navodi u *El-Džemu* da ga je Ebu Mesud naveo u *Atrafima* dva *Sahiha* u sljedećoj verziji: "Bože, poduči ga u vjeri i u tefsiru." Humejdi veli: "Ovaj dodatak ne bilježi se u dva *Sahiha*." Bilježi ga i Ahmed (1/266, 314, 335). Lanac prenosilaca mu je ispravan, a Ibn Hibban veli da je ovaj hadis sahih.

902 Bilježi ga Muslim (681) u *Mesdžidu*, poglavlje: Naklanjavanje prošlog namaza.

903 Bilježi ga Tirmizi (2036) *U dobročinstvu*, poglavlje: Šta se prenosi o onome ko se zahvali za ono što nije dobio od Usame b. Zejda. Lanac prenosilaca mu je jak. Tirmizi veli da je ovaj hadis hasen, a Ibn Hibban smatra da je sahih.

"Allah ti dao bereket u tvojoj porodici i imetku. Nagrada za posudbu jest zahvala i vraćanje."[904]

Nakon što ga je Džerir b. Abdullah el-Bedželi riješio Zul-Halasah, kipa plemena Devs, blagoslovio je na konju za njegovo pleme Ahmes i ljude iz njega, pet puta.[905]

Kada bi mu bio poklonjen neki poklon, primio bi ga i uzvratio bi boljim od njega.[906]

Ako bi vratio poklon, izvinio bi se onom ko mu ga poklanja. Tako je rekao Es-Sabu b. Džessametu nakon što mu je poklonio meso ulova: "Mi ga ne primamo od tebe samo zbog toga što smo u ihramima."[907] Allah najbolje zna.

---

[904] Bilježe ga Nesai (7/314) *U kupoprodaji*, poglavlje. Uzimanje kredita, Ibn Madža (2424) u *Sadakama*, poglavlje: Lijep završetak i Ahmed (4/36). Lanac prenosilaca je jak.

[905] Bilježe ga Ahmed (4/362), Buhari (8/55, 57, 58) u *Pohodima*, poglavlje: Bitka na Zul-Hilsi (6/108, 7/99), Muslim (2476, 137) u *Odlikama ashaba*, poglavlje: Odlike Džerira b. Abdullaha. Zul-Halasah jeste kip koji je bio na Tebali između Meke i Jemena, sedam noći hoda od Meke. Služili su ga ljudi iz plemena Benu Umame od Bahile b. E'asura. Has'am, Budžejle, Ezdus-Serat i njihova familija od plemena Hevazin veličali su ga i prinosili mu žrtve. Kada je Allahov Poslanik, s.a.v.s., osvojio Meku, Arapi su primili islam i počela su mu dolaziti njihova izaslanstva. Došao mu je i Džerir b. Abdullah, a već je primio islam. Poslanik, s.a.v.s., mu je rekao: "O Džerire, zar me nećeš riješiti Zul-Halase?!" Rekao je: "Svakako." Nakon čega ga je uputio ka njemu. Kada je došao do plemena Benu Ahmesa iz Budžejle, krenuo je s njima prema njemu, pa su mu se suprotstavili ljudi iz plemena Has'am i Bahile, braneći ga. Od sluga tog kipa, taj dan ubijeno je sto ljudi, a najviše iz Has'ama. Dvjesta ljudi ubijeno je iz plemena Benu Kuhafe b. Amira b. Has'ama. Nakon čega ih je pobijedio i porušio kipa Zul-Halasah. Potom ga je spalio, pa je izgorio. Bilježi se u djelu: *El-Esnam*, od Muhammeda b. Saiba el-Kelbija.

[906] Bilježe ga Buhari (5/154) u *Poklonima*, poglavlje: Uzvraćanje na poklone, Ebu Davud (3536) i Tirmizi (1954) od Aiše da je rekla: "Allahov Poslanik, s.a.v.s., primao poklone i uzvraćao na njih." Ibn Ebi Šejbe ga bilježi u sljedećoj verziji: "Uzvraćao bi boljim poklonima."

[907] Bilježe ga Buhari (4/26, 28) u *Hadžu*, poglavlje: Kada se pokloni muhrimu živ divlji magarac ne treba ga primiti, i u *Poklonima*, poglavlje: Primanje lova kao hedije, i u poglavlju: Ko ne primi poklon zbog nekog razloga, Muslim (1193) u *Hadžu*, poglavlje: Zabranjen je lov muhrimu, u (1/353) u *Hadžu*, poglavlje: Šta nije dozvoljeno muhrimu jesti od ulova, Tirmizi (849) u *Hadžu*, poglavlje: Muhrimu nije dozvoljeno jesti ulov, i Ibn Madža (3090) u *Obredima*, poglavlje: Šta je od ulova zabranjeno muhrimu, od Ibn Abbasa.

* * *

Svom ummetu naredio je, kada čuju njakanje magarca, da zatraže utočište kod Allaha od prokletog šejtana, a kada čuju kukurijekanje pijetla da zatraže od Allaha Njegove dobrote.[908]

Prenosi se od Poslanika, s.a.v.s., da je ashabima naređivao pri viđenju požara da uče tekbire, jer ga tekbiri gase.[909]

Nije volio da se na sijelu ne spomene Uzvišeni Allah. Govorio bi:

مَا مِنْ قَوْمٍ يَقُومُونَ مِنْ مَجْلِسٍ لَا يَذْكُرُونَ اللهَ فِيهِ إِلَّا قَامُوا عَنْ مِثْلِ جِيفَةِ الْحِمَارِ.

"Svi oni koji ustanu sa sijela na kome se nije spomenulo Allahovo ime, slični su onima koji napuštaju magarećiju lešinu."[910]

Također je rekao:

مَنْ قَعَدَ مَقْعَدًا لَمْ يَذْكُرْ اللهَ فِيهِ كَانَتْ عَلَيْهِ مِنْ اللهِ تِرَةٌ وَمَنْ اضْطَجَعَ مَضْجَعًا لَا يَذْكُرُ اللهَ فِيهِ كَانَ عَلَيْهِ مِنْ اللهِ تِرَة وَالتِّرَةُ الْحَسْرَةُ.

"Ko negdje sjedne, a ne spomene Allaha, to će mu biti jad i tuga, a ako legne i ne spomene Allaha, u tome će mu biti jad i tuga."[911]

U drugoj verziji stoji:

وَمَا سَلَكَ أَحَدٌ طَرِيقًا لَمْ يَذْكُرْ اللهَ فِيهِ ، إِلَّا كَانَتْ عَلَيْهِ تِرَةٌ.

"Svako ko krene nekim putem, a ne spomene Allaha na njemu,

---

[908] Bilježe ga Buhari (6/251) u *Početku stvaranja*, poglavlje: Riječi Uzvišenog: "I na njoj je razasuo sve vrste životinja", Muslim (2729) u *Zikru i dovi*, poglavlje: Pohvalno je učiti dovu kad se čuje kukurijekanje pijetla, od Ebu Hurejre.

[909] Bilježe ga Ibn Sunni (295), *El-'Ukajli* u *Du'afaima*, i Ibn Adijj u *Kamilu*, od Amra b. Šuajba, od njegova oca i djeda. Lanac prenosilaca mu je slab.

[910] Bilježe ga Ebu Davud (4855) u *Edebu*, poglavlje: Pokuđeno je da čovjek ustane sa sijela, a da ne spomene Allaha, i Ahmed u(2/389, 494, 515, 527) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[911] Bilježe ga Ebu Davud (4856), Ibn Sunni i Humejdi u svom(1158) od Ebu Hurejre, a lanac prenosilaca mu je hasen.

on će mu biti jad i tuga."[912]

Poslanik, s.a.v.s., rekao je:

مَنْ جَلَسَ فِي مَجْلِسٍ فَكَثُرَ فِيهِ لَغَطُهُ ، فَقَالَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ مِنْ مَجْلِسِهِ سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وَأَتُوبُ إِلَيْكَ إِلَّا غُفِرَ لَهُ مَا كَانَ فِي مَجْلِسِهِ ذَلِكَ.

"Ko bude sjedio na nekom sijelu na kome se bude svašta govorilo, pa prije nego što ode s njega kaže: "Neka je Tebi, Bože, slava i hvala. Svjedočim da nema drugog Boga osim Tebe. Od Tebe oprosta tražim i Tebi se kajem, bit će mu oprošteno sve ono što je uradio na tom sijelu."[913]

U Ebu Davudovom *Sunenu* i Hakimovom *Mustedreku* bilježi se da je Poslanik, s.a.v.s., to govorio kada bi htio otići sa sjela, pa ga je jednom neki čovjek upitao: "Allahov Poslaniče, ti govoriš nešto što nisi prije govorio?!" Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "To je otkup za ono što je bilo na sijelu."[914]

* * *

Halid Ibn Velid mu se jednom požalio na noćnu nesanicu, pa mu je rekao:

إِذَا أَوَيْتَ إِلَى فِرَاشِكَ فَقُلْ : اللَّهُمَّ رَبَّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَمَا أَظَلَّتْ وَرَبَّ الْأَرَضِينَ السَّبْعِ وَمَا أَقَلَّتْ وَرَبَّ الشَّيَاطِينِ وَمَا أَضَلَّتْ كُنْ لِي جَارًا مِنْ شَرِّ خَلْقِكَ كُلِّهِمْ جَمِيعًا مِنْ أَنْ يَفْرُطَ أَحَدٌ مِنْهُمْ عَلَيَّ أَوْ أَنْ يَطْغَى عَلَيَّ عَزَّ جَارُكَ وَجَلَّ ثَنَاؤُكَ وَلَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ.

---

912 Bilježe ga Ibn Sunni (178), Ahmed (2/432), Hakim (1/550), a bilježi ga i Ibn Hibban (2321) u sljedećoj verziji: "Svaki korak koji neko korači, a na njemu ne spomene Allahove ime, on će mu biti jad i tuga."

913 Bilježe ga Tirmizi (3429) u *Dovama*, poglavlje: Šta se kaže prije nego što se ode sa sjela, i Ebu Davud (4859) u *Edebu*, poglavlje: Iskup sijela, od Ebu Hurejre. Ibn Hibban (2366) i Hakim (1/536) vele da je ovaj hadis sahih i s Hakimom slaže se i Zehebi. Istina je što su rekli.

914 Bilježe ga Ebu Davud (4859) u *Edebu*, poglavlje: Otkup za sijelo, i Hakim (1/537) od Ebu Berzeta el-Eslemija. Lanac prenosilaca mu je dobar (hasen).

"Kada legneš u postelju reci: 'Bože, Gospodaru sedam nebesa i onog što prekrivaju i sedam zemalja i onoga što nose, Gospodaru šejtana i onih koje zavodi zaštiti me od svakog stvorenja da me ne uznemiri ili napadne. Silan si Ti zaštitnik i veličanstvena je Tvoja slava. Nema boga osim Tebe.'"[915]

Poslanik, s.a.v.s. podučavao je svoje ashabe kako će se zaštiti od straha. Govorio im je da uče ovu dovu:

أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَمِنْ شَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ شَرِّ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ وَأَنْ يَحْضُرُونِ.

"Utječem se sa savršenim Allahovim riječima od Njegove srdžbe, od šejtanskih spletki i od njihova prisustva."[916]

Navodi se da mu se neki čovjek požalio na strah u snu, pa mu je rekao: "Kada legneš u postelju reci:...", potom je naveo spomenutu dovu koju je čovjek učio i izliječio se od straha.

---

[915] Bilježi ga Tirmizi (3518) od Burejde. U lancu prenosilaca mu je Hakem b. Zuhajr, odbačen prenosilac. Hadis ima i drugu verziju od Halida koju bilježi Taberani u *Kebiru* (1/192/1) s prekinutim lancem prenosilaca. Prema tome, hadis je slab.

[916] Hadis je hasen. Bilježe ga Ahmed (2/181), Ebu Davud (3893) u *Medicini*, poglavlje: Kako se uči rukja, Tirmizi (3519) u *Dovama*, poglavlje: Dova koja se uči kad se legne u postelju, i Ibn Sunni (753) od Amra b. Šuajba, od njegova oca i djeda. Prenosioci su mu povjerljivi. Hadis ima i drugu verziju kod Ahmeda (4/57, 6/6) i Ibn Sunnija (755) od Velida b. Velida. Prenosioci su mu povjerljivi, ali lanac mu je prekinut. Njegova verzija glasi da je rekao Allahovom Poslaniku: "Allahov Poslaniče, osjećam strah", pa mu je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Kada legneš u postelju reci: 'Utječem...'"

POGLAVLJE O RIJEČIMA KOJE POSLANIK, S.A.V.S., NIJE VOLIO DA SE KAŽU

Od tih riječi jesu riječi: zlobna mi je duša ili osjećam zlo. Nego se treba reći: duša mi je naklonjena, odana.[917]

Da se vinova loza nazove plemenitom, nego se treba reći grožđe i loza.[918] Poslanik, s.a.v.s., nije volio da se kaže: "Ljudi su upropašteni." Rekao je: "Ko to kaže on je najupropašteniji od njih."[919] U tom značenju je i da se kaže: pokvareni su ljudi, pokvareno je vrijeme i slično tome.

Zabranio je da se kaže: "Šta Allah i taj i taj htjednu." Nego se treba reći: "Šta Allah htjedne, a zatim šta htjedne taj i taj." Neki čovjek mu je rekao: "Šta Allah i ti htjednete.", pa je rekao: "Zar si me izjednačio s Allahom?! Reci: 'Šta sam Allah htjedne.'"[920]

Isto značenje ima i kada se kaže: "Da nije bilo Allaha i tog i tog bilo bi to i to." Ovo je čak odvratnije i gore. Kao i da se kaže: "Ja

---

917 Bilježe ga Buhari (10/465), Muslim (2250) i Ebu Davud (4978, 4979) od Aiše, r.a.

918 Bilježe ga Muslim (2248) u *Izrazima*, poglavlje: Pokuđeno je nazivati vinovu lozu plemenitom, Darimi u svom *Sunenu* (2/118), u *Piću*, poglavlje: Zabranjeno je da se vinova loza naziva plemenitom, od Vaila b. Hidžra. Bilježe ga i Buhari (10/465, 467) i Muslim (2247) od Ebu Hurejre.

919 Bilježi ga Muslim (2623) u *Dobročinstvu i rodbinskoj vezi*, poglavlje: Zabranjeno je reći: propali su ljudi.

920 Bilježi ga Ahmed u(1/214, 224, 283) od Ibn Abbasa. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Hadis ima i druge dvije verzije. Jedna verzija od Huzejfe nalazi se kod Ahmeda (5/384, 394, 398) i Ebu Davuda (4980). Lanac prenosilaca mu je ispravan. A drugu od Tufejla b. Sahbere također kod Ahmeda (5/72).

sam prepušten Allahu i tom i tom." Ili: "Tražim zaštitu od Allaha i tog i tog. Ja računam na Allaha i tog i tog. Ja se oslanjam na Allaha i tog i tog", jer ko to kaže učinio je tog i tog ravnim Allahu.

Ili: "Kišu nam je donio zalazak te i te zvijezde", nego treba reći: "Pala nam je kiša s Allahovom blagodati i Njegovom milosti."[921]

Također zabranjivao je zaklinjati se s nečim drugim mimo Allaha. Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se zakune nečim drugim mimo Allaha počinio je širk."[922] Također nije dozvoljavao da se u zakletvama kaže: "Biće židov, kršćanin ili nevjernik ko učini to i to."[923]

Također, prezirao je da se muslimanu kaže da je nevjernik.[924] Isto tako zabranjivao je da se vladaru kaže: "Vladar nad vladarima",[925] a analogno tome i sudac nad sudcima.

Također je zabranjivao da vlasnik kaže svom slugi i služavki: moj rob ili moja robinja, a da sluga kaže svom vlasniku: moj gospodar. Vlasnik treba reći: moj mladić i djevojka, a sluga treba reći: moj gospodin ili gospođa.[926]

---

[921] Bilježi ga Buhari (2/433, 434) i Muslim (71) od Zejda b. Halida el-Džuhenija. Šafi, Allah mu se smilovao, je rekao u *El-u*: "Ko kaže: 'Kišu nam je donio zalazak te i te zvijezde' kao što su govorili neki mušrici i tako pripisivali kišu nekoj zvijezdi, smatrat će se nevjerstvom, kao što je i Poslanik, s.a.v.s., rekao, jer je *en-nev'* vrijeme, a vrijeme je stvorenje koji ne može ni sebi niti drugome učiniti bilo šta. A ko kaže: 'Pala nam je kiša s vremenom', tj. u to i to vrijeme neće počiniti nevjerstvo. Također postoje i druge riječi koje su mi draže od tih."

[922] Bilježe ga Ahmed u(2/34, 67, 69, 87, 98, 125) i Tirmizi (1535) u *Zavjetima*, poglavlje: Šta se prenosi od pokuđenosti zaklinjanja nečim drugim mimo Allaha. Lanac prenosilaca mu je ispravan. Hakim (4/297) veli da je ovaj hadis sahih, a u toj ocjeni s njim se slaže i Zehebi.

[923] Bilježe ga Ebu Davud (3258), Nesai (7/6) i Ibn Madža (2100) od Burejde da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Ko se zakune i kaže: 'Ja se odričem islama', pa ako u tome ne bude iskren bit će kako misli, a ako u tome bude iskren, neće se vratiti u islam zdrav." Lanac prenosilaca mu je ispravan.

[924] Bilježe ga Buhari (10/428) i Muslim (60) od Ibn Omera. O ovom poglavlju se prenosi i od Ebu Zerra, a bilježe ga Buhari (1/388) i Muslim (61).

[925] Bilježe ga Buhari (10/486), Muslim (2143), Ebu Davud (4961) i Tirmizi (2829) od Ebu Hurejre.

[926] Bilježe ga Buhari (5/131) i Muslim (2249) od Ebu Hurejre.

Poslanik, s.a.v.s., zabranjivao je da se psuje vjetar kada zapuše. Naređivao je da se tada od Allaha traži njegovo dobro i dobro radi kojeg je poslat, a da se utječe Allahu od njegova zla i zla radi kojeg je poslat.[927]

Zabranio je da se psuje vrućica i rekao je: "Ona uklanja čovjekove grijehe kao što mijeh uklanja škart sa željeza."[928]

Zabranio je da se psuje pijetao. Potvrđeno je da je Poslanik, s.a.v.s., rekao: لَا تَسُبّوا الدّيكَ فَإِنّهُ يُوقِظُ لِلصَّلاَةِ "Nemojte psovati pijetla, jer on budi na namaz."[929]

Zabranio je da se ponosi i hvali na način kako su to mušrici radili, da se izražava saučešće na njihov način, poput pozivanje na plemena, fanatizam prema plemenu ili porijeklu. Tu se može svrstati i fanatizam prema mezhebima, pravcima, šejhovima, preferiranje na osnovu slobodnih nahođenja i fanatizma među njima, pozivanje da se slijede, udruživanje ili razdruživanje na osnovu te pripadnost kao i klasifikovanje ljudi na osnovu tih mjerila, itd. Sve su to džahilijetski običaji.

Zabranjivao je da se za jaciju (*iša*) kaže *ateme*,[930] tj. da se zbog toga izraza potpuno izgubi izraz *iša*.

Zabranjivao je da se psuje musliman.[931] Da se dvojica sašaptavaju u prisustvu trećeg.[932]

---

927 Bilježi ga Tirmizi (2253) od Ubejj b. Ka'ba i veli da je ovaj hadis hasen-sahih. Bilježe ga Ahmed (2/250, 268, 409, 437), Ebu Davud (5097) i Buhari u *El-Edebul-mufredu* (906) od Ebu Hurejre. Lanac prenosilaca mu je ispravan.

928 Bilježi ga Muslim (2575) u *Dovama*, poglavlje: Nagrada muslimanu kada ga zadesi bolest ili tuga, od Džabira, r.a.

929 Bilježe ga Ahmed u(5/193), Ebu Davud (5101) u *Edebu*, poglavlje: Šta se prenosi o pijetlu i životinjama, od Zejda b. Halida el-Džuhenija. Lanac prenosilaca mu je dobar.

930 Bilježi ga Muslim (644) od Ibn Omera.

931 Bilježi ga Buhari (1/103) od Ibn Mesuda.

932 Bilježe ga Buhari (11/68, 69) i Muslim (2183) od Ibn Omera.

Zabranjivao je da žena opisuje ljepotu druge žene svom suprugu.[933]

Također je zabranjivao da se u dovi kaže: "Bože, oprosti mi ako hoćeš, smiluj mi se ako hoćeš."[934]

Prezirao je da se mnogo zaklinje.[935] Nije volio da se za dugu kaže Kuzahov[936] luk, za dugu koja se vidi na nebu.[937] Nije volio da se iko moli s Allahovim licem.[938] Također nije volio da se Medina naziva Jesribom.[939] Isto tako, zabranio je da se čovjek pita zbog čega je udario svoju ženu,[940] osim ako to iziskuje neka potreba. Također, prezirao je da se kaže: "Postio sam cijeli ramazan", ili "Klanjao sam cijelu noć."[941]

---

933 Bilježi ga Buhari (9/269) od Ibn Mesuda.

934 Bilježe ga Buhari (11/118) i Muslim (2679) od Ebu Hurejre.

935 Bilježi ga Muslim (1607) od Ebu Katade el-Ensarija da je čuo Allahova Poslanika, s.a.v.s., da je rekao: "Čuvajte se mnogog zaklinjanja u kupoprodaji, jer ono smanjuje nafaku i uništava imetak."

936 Kuzah je bilo arapsko božanstvo gromova i plodnosti. Muftić, *Bosansko-arapski rječnik* (1193).

937 Bilježi ga Ebu Nua'jm u *Hil'jetul-evlija* (2/309) od Ibn Abbasa u sljedećoj verziji: "Ne govorite: Kuzahov luk, jer je Kuzah šejtan, nego recite: Luk Uzvišenog Allaha, Zaštitnika stanovnika zemlje." U lancu prenosilaca mu je Zekerija b. Hakim el-Habeti el-Basri, on je slab i otpao prenosilac.

938 Bilježi ga Ebu Davud (1671) od Džabira u merfu formi u sljedećoj verziji: "Neka niko ništa ne traži s Allahovim licem, osim Dženneta." U lancu prenosilaca mu je Sulejman b. Muaz et-Temimi kojeg su mnogi kritikovali.

939 Bilježi ga Buhari (4/75) od Ebu Hurejre u merfu formi: "Naređeno mi je da se iselim u grad koji će da osvoji ostala naselja, a naziva se Jesrib a to je Medina...." Hafiz je rekao: "Neki munafici su je nazivali Jesribom, a ime koje joj dolikuje jeste Medina. Neki učenjaci su razumjeli iz hadisa da ju je pokuđeno nazivati Jesribom i rekli da se Jesrib ne spominje u Kur'anu, i da je tim imenom nazivaju oni koji nisu vjernici." Bilježi Ahmed od Bera b. Aziba u merfu formi da je rekao: "Ko Medinu nazove Jesribom neka zatraži oprosta od Allaha. Ona je Taba, ona je Taba."

940 Bilježe ga Ebu Davud (2147), Ahmed (122), Tajalisi (10) i Ibn Madža (1968) od Omera. U lancu prenosilaca mu je Davud b. Jezid el-Evdi, slab prenosilac, a njegov šejh Abdurrahman el-Musli nema zamjerki.

941 Bilježi ga Ebu Davud (2415) u *Postu*, poglavlje: Ko kaže: "Postio sam cijeli ramazan", od Ebi Bekreta. Prenosioci su mu povjerljivi, ali u lancu mu je an'ana od Hasana.

* * *

Od pokuđenih načina izražavanja jeste i to da se određene stvari spomenu u svojoj osnovnoj, a treba ih spominjati u prenesenoj formi.

U te izraze ubraja se: Allah ti produžio život, Allah ti produžio tvoje dane ili živ bio hiljadu godina., itd.

Tu spadaju i riječi postača: "Tako mi onoga ko je zapečatio kafirova usta."

Isti je slučaj da se za "poreze" kaže da su to "prava". Isto je da se za ono što se udijeli u svrhu pokornosti Allahu kaže: "U gubitku sam" ili "Izgubio sam toliko i toliko." Ili da kaže: "Udijelio sam na ovom Dunjaluku mnogo imetka."

Isti je slučaj i o pitanjima zasnovanim na idžtihadu za onoga ko donosi fetve da kaže: Allah je to i to zabranio ili to i to dozvolio. To treba reći samo za pitanja o kojima postoji jasan tekst.

Isti je slučaj o pitanju da se za Kur'anske i hadiske argumente kaže da su to jezičke forme i metafore. Ovaj naziv uklanja poštovanje prema njima u srcima ljudi. Naročito ako se za sumnje apologetika i filozofa kaže da su to nepobitni racionalni dokazi. La ilahe illallahu, koliko se samo propasti putem ova dva naziva uvuklo u mnoge umove i vjere, bilo to na vjerskom ili ovosjetovnom polju.

* * *

Također zabranio je da čovjek priča o spolnom odnosu sa svojom suprugom i šta se sve dešavalo između njega i njegove supruge,[942] kao što to rade prostaci.

[942] Bilježe ga Muslim u svom *Sahihu* (1437), Ahmed (3/69), Ibn Sunni (619) i Bejheki (7/193, 194) od Ebu Seida el-Hudrije da je Allahov Poslanik, s.a.v.s., rekao: "Najgori čovjek kod Allaha na Sudnjem danu bit će onaj ko obljubi svoju ženu i obratno, a potom otkrije njene tajne." Ovaj hadis i pored toga što ga bilježi Muslim, ipak mu je lanac prenosilaca slab. U njemu je Omer b. Hamza el-Umeri, za koga je Hafiz u *Takribu* rekao da je slab prenosilac. Zehebi u *Mizanu* veli da ga slabim smatraju Jahja b. Mein i Nesai. Ahmed veli da su mu

Od izraza koje je prezirao su i: mislili[943] su, spomenuli su, rekli su, itd.

Od izraza koji su pokuđeni jesu i da se vladaru kaže da je Allahov nasljednik (halifetullah), ili Njegov zamjenik na zemlji, jer nasljednik ili zamjenik bivaju onome ko je odsutan. Allah je zamjenik u porodici odsutnog i zastupnik Svom robu vjerniku.

* * *

Treba se najviše paziti nasilja od riječi "ja", "ja imam" i "kod mene", jer su to tri riječi s kojim su Iblis, Faraon i Karun bili iskušani.

Iblis je rekao: "Ja sam bolji od njega." Faraon je rekao: "Meni pripada vlast nad Egiptom." Karun je rekao: "To sam dobio svojom zaslugom." Najljepši kontekst u kojem se može staviti riječ "ja" je kada čovjek kaže: "Ja sam griješni rob, ja sam rob koji griješi, ja sam onaj koji oprosta traži, ja sam onaj koji priznaje svoje grijehe", itd. A riječ "ja imam" u sljedećim kontekstima: "Ja imam grijeha, ja imam

hadisi odbačeni. Potom je Zehebi naveo ovaj hadis i rekao: "Ovaj hadis se zamjera Omeru." Bilježi Ahmed (6/456, 457) od Esme, Jezidove kćerke da je ona bila kod Allahova Poslanika, s.a.v.s., kada su neki ljudi i žene sjedili kod njega. Rekao je da ima pojedinaca koji kažu šta rade sa svojom ženom, ili pojedine žene kažu šta rade sa svojim mužem, nakon čega je narod zašutio. Rekao sam: "Tako mi Allaha, one to običavaju reći i oni to obično čine." Poslanik, s.a.v.s., je rekao: "Ne radite to. To je isto kada šejtan sretne šejtanicu na putu pa je obljubi, a ljudi gledaju u njih." U lancu prenosilaca mu je Šehr b. Havšeb, slab prenosilac, ali ovaj hadis ima jednu verziju od Ebu Hurejre koju bilježe Ahmed (2/40, 541), Ebu Davud (2174) i Ibn Sunni (620), a drugu verziju od Selmana koju bilježi Ebu Nuajm u *El-Hil'jetu* (1/186) i treću od Sa'da koju bilježi Bezzar kako se navodi u *El-Medžmeu* (4/294, 295). Prema tome, ovaj hadis je jak sa spomenutim verzijama.

[943] Bilježe ga Ebu Davud (4972), Buhari u *El-Edebul-mufredu* (762) i Tahavi u *Muškilul-asar* (1/68) u nekoliko predaja putem Evzaija od Jahje b. Ebi Kesira od Ebu Kilabe da je Ibn Mesud rekao Ebu Abdullahu, ili da je Ebu Abdullah rekao Ebu Mesudu: "Šta si čuo od Allahova Poslanika, s.a.v.s., da veli o 'Mislili su'?" Rekao je: "Čuo sam ga kada je rekao: 'Loša li je čovjekova jahalica: Mislili su." Ebu Abdullah jeste Huzejfe. Prenosioci su mu povjerljivi, osim što Ebu Kilabe nije čuo Ebu Mesuda el-Ensarija, kako to prenosi Munziri u svom *Muhtesaru* od hafiza Ebul-Kasima ed-Dimeškija u *Atrafima*. Njegova predaja od Huzejfe jeste mursel, kako stoji u *Tehzibu*.

prijestupa, ja sam slab, ja sam ovisan, ja sam ponizan." A riječ "kod mene" u sljedećim hadisu:

اغْفِرْ لِي جِدِّي ، وَهَزْلِي ، وَخَطَئِي ، وَعَمْدِي ، وَكُلّ ذَلِكَ عِنْدِي.

"Oprosti mi ono što uradim u zbilji i u šali, oprosti mi ono što uradim namjerno i nenamjerno jer je sve to kod mene prisutno."[944]

Uz pomoć i podršku Uzvišenog Allaha završeno je štampanje drugog toma djela *Zadul-me'adi fi hedji hajril-'ibadi.* Slijedi treći tom koji počinje s poglavljem o Poslanikovoj praksi u Džihadu i borbama.

[944] Bilježe ga Buhari (11/165, 167) i Muslim (2719) od Ebu Musaa el-Eš'arija.

SADRŽAJ

Ibn Kajjim el-Dževzijje
Ahiretska opskrba
Zādu-l-me'ād

Izdavač:
El-Kelimeh, Novi Pazar
Za izdavača:
Malik Nurović

Redaktura:
Hajrudin Hodžić, prof.
Recenzija:
Prof. dr. Šefik Kurdić

Lektura:
Adisa Bećirović

DTP:
El-Kelimeh

Dizajn:
Bookline d.o.o.

Štampa:
Bemust, Sarajevo
Za štampariju:
Mustafa Bećirović

Tiraž:
300

Ibn Kajjim
el-Dževzijje

AHIRETSKA OPSKRBA

Zādu-l-me'ād

2

ISBN 868370762-8

9 788683 707621